RADU TUDORAN

IEȘIREA LA MARE

ROMAN

Editura Eminescu

RADU TUDORAN

IEȘIREA LA MARE

DE ACELAȘI AUTOR
LA EDITURA EMINESCU :

La nord de noi înșine, 1979

Frumoasa adormită, 1981

Retragerea fără torțe, 1982

Flăcările, 1983 (colecția „Biblioteca Eminescu")

RADU TUDORAN

Sfîrşit de mileniu
3

IEŞIREA LA MARE

ROMAN

1984
Editura Eminescu
Bucureşti, Piaţa Scînteii 1

1

Povestind vieţile mele paralele, din care una este aceea cît am învăţat carte la colegiul domnului Pretoreanu, voi vorbi mai puţin despre mine, în afară de un scurt episod, un moment esenţial cînd am văzut prima oară marea şi destinul meu s-a clătinat, căci a fost cît pe ce să dau ochii cu moartea. După acea clipă zguduitoare, m-a interesat mai puţin ce mi s-a întîmplat mie, am urmărit mai ales faptele altora, trăiam parcă o viaţă de prisos şi nedorită, socotind că de vreme ce fusese la un pas să se piardă, deci nemaiavînd virtual nici o valoare, n-ar putea să intereseze pe nimeni.

Eram în prima vacanţă de vară, două luni şi jumătate de huzur, după un an mulţumitor la învăţătură, dar întunecat de rigorile antipatice ale duhovnicilor. Dacă m-am văzut de capul meu, am luat-o razna şi am plecat la mare, fără să ştiu ce este ea decît din geografie, şi fără să-i cer voie mamei. Pînă la Bucureşti m-am strecurat prin vagoane, să nu mă ajungă din urmă şeful de tren, căci n-aveam nici bilet, nici bani de buzunar, şi nici vreun act de identitate ; aşa călătoreau numai vagabonzii, eu însă mă asemuiam cu păsările cerului. De la Bucureşti înainte am mers cu un tren mixt, care pleca la zece seara. Asemenea trenuri nu mai există astăzi, au fost un timp după sfîrşitul războiului, aveau şi cîteva vagoane de persoane, pe lîngă cele mult mai numeroase de marfă, şi aşteptau cu orele în gări, pînă să facă manevrele şi să capete cale liberă ; era ca un mers de caravană în deşertul

Saharei. Un impiegat de mişcare, în gara de Nord, frate cu domnul Titi, aciuit odată în casa noastră, cînd îi făcuse un copil din flori Frusinelei, m-a dat în primire şefului de tren, să nu-mi ceară bilet şi să aibă grijă de mine pînă la transbordare, de-acolo înainte să mă descurc singur. Din tot ce-a spus m-a interesat cuvîntul transbordare, nu ştiam ce înseamnă, bănuiam că avea o importanţă deosebită în călătoria noastră.

Aşa am plecat la drum, cu buzunarele goale, dar fără nici o teamă, socotind că o să aibă grijă Dumnezeu de mine, dacă mă socotea robul lui şi venisem sărac pe lume. Era atîta înghesuială în trenul cu lume sărmană şi necăjită, încît dacă nu te aflai lîngă un perete, nici nu aveai de ce să-ţi rezemi capul, iar picioarele nu le puteai pune jos pe amîndouă odată, ci numai cu schimbul.

Nu ştiu cum în această înghesuială îşi făcea loc să treacă un vînzător de limonadă, cu o doniţă în care avea apă îndulcită puţin cu zaharină, colorată în galben şi acrită cu sare de lămîie ; deasupra plutea, ca să ia ochii şi să dea puţină aromă, o lămîie întreagă. Limonada o turna în pahare cu o sticlă lunguiaţă, găurită la fund, o scufunda în doniţă şi cînd se umplea îi astupa gura cu degetul mare, apoi o scotea afară. În chipul cel mai ciudat, limonada nu curgea decît dacă dădea degetul la o parte, aşa umplea pahar după pahar şi lumea se uita ca la o minune. Asemenea limonagii cu asemenea aparatură n-am mai văzut din copilărie. Cînd doniţa se golea, de rămînea numai lămîia, o umplea la fîntînă sau la robinet, prin gări, îi punea dresurile şi într-o clipă băutura era gata.

Mai umblau şi alţi negustori ambulanţi prin vagoane, vai de mama lor şi de mama noastră, ne înghesuiau şi ne călcau pe picioare ; mai bună treabă făceau în timpul opririlor, treceau pe la geamuri cu nimicuri felurite, toate uimitoare, praf de scos petele, pasă de lipit cratiţele sparte, apă de aur, pentru poleit cositorul şi alama. Apoi leacuri pentru toate bolile, limbrici, gălbinare, albeaţă la ochi şi chiar oftică. Unul avea un spirt cu care dacă atingea la rădăcină o măsea găunoasă, o scotea cu degetele, fără să doară ; o fi fost o şarlatanie, dar am văzut cu ochii mei cum unei babe i-a scos într-o clipă trei colţi din gingie, scăpînd-o de casnă şi cheltuială, fiindcă tocmai se ducea la oraş să i le scoată dentistul, cu cleştele.

Ne-am chinuit rău pînă aproape de ziuă, în afară de cei care aveau loc pe bancă și își mestecau merindele usturoiate, la lumina chioară a lămpilor cu ulei de rapiță, căci în trenurile mixte nu exista electricitate. Unii mai izbuteau să se dea jos prin gări și atunci toți ceilalți le întindeau pe fereastră sticlele, bidoanele, gamelele, să le aducă apă de la cișmea, că multora nu le dădea mîna să bea limonadă, și nici limonagiul n-ar fi putut să sature de sete tot trenul. La cișmea oamenii se înghesuiau unii peste alții, mai rău ca în vagoane, dădeau din coate, mai dădeau și cu pumnii, grăbiți și speriați să nu plece trenul. O parte dintre ei rămîneau pe jos, întîrziau, nu mai găseau loc nici măcar să pună vîrful piciorului pe scară, pe urmă fugeau pe lîngă tren, cu o privire nedumirită și speriată. În două rînduri am auzit urlete, trenul s-a oprit după ce abia pornise, au răzbit bocete. O dată un om, apoi altul, căzuseră sub roți, unuia îi tăiase amîndouă picioarele, l-au oblojit și l-au urcat într-un vagon de marfă, unde a gemut toată noaptea și nu s-a liniștit decît la ziuă, cînd și-a dat duhul. Pe celălalt l-a făcut bucățele, din capul locului. Simțeam o gheară în coșul pieptului, deși războiul mă obișnuise și cu morții și cu invalizii de toate felurile. Mai rău a fost cînd am auzit țipînd o femeie, departe în față, alunecase de pe scară, poate îmbrîncită și trenul îi zdrobise laba piciorului, de la glesnă. Pe aceea am văzut-o, trenul a oprit repede, ajunsesem chiar în dreptul ei, m-am uitat pe geam cum i-au învelit piciorul într-un sac care s-a înroșit în cîteva clipe. Poate că nu simțea încă durerea, era amețită, o duceau în brațe și plîngea cu capul dat pe spate, uitîndu-se în jur cu privirea îngrozită. Nu-mi închipuiam cum mai poate să trăiască o femeie schiloadă ; cu bărbații e altceva. Aș fi sărit din tren și aș fi luat-o pe jos înapoi, să mă întorc de unde pornisem cu atîta nesăbuință, dar n-aș fi putut ajunge pînă la ușă — și după un ceas mă obișnuisem. De atunci m-am gîndit adesea, mă mai gîndesc și astăzi, ce s-o fi ales de acea biată femeie nenorocoasă ? Da, cu bărbații e altceva !

Dacă a început să se lumineze de ziuă lumea s-a mai rărit, mulți se urcau pe vagoane, la aer, așteptau să răsară soarele. Și între ei a căzut unul victimă, o sîrmă întinsă de-a curmezișul liniei i-a tăiat capul. Atunci abia m-am întrebat unde se ducea toată această lume, ce zor

îi mîna din urmă, dacă nu se speriau nici de moarte ? O babă mergea să-şi scoată colţii de măsea din gură ; dar ceilalţi ? Şi eu ?... Eu vroiam să văd marea.

Coridorul fiind acum mai gol m-am strecurat afară, cît trenul a stat la un semnal de distanţă şi m-am urcat într-un vagon de marfă, pe o stivă de cherestea care mirosea a răşină. Deşi vară, era frig, n-aveam pe mine decît o bluziţă, cu mîneci scurte, am dîrdîit rău pînă să răsară soarele, dar tot era mai bine decît în înghesuială unde mirosea a toată mizeria omenească. Stăteam întins pe scîndura albă, în mireasma ei curată şi proaspătă şi mi se părea că sînt într-o pădure de brad, aşa îmi închipuiam, fiindcă pînă acum nu văzusem nici una ; ştiam foarte puţine despre lumea adevărată. Pădurea de fag o cunoşteam, intram în ea ca la mine acasă. Mă întrebam între timp ce-o să mănînc şi unde o să dorm noaptea, poate să plec înapoi cu trenul de seară, nu vroiam decît să văd marea cu ochii. Dacă mă luam după hartă, cum era ea reprezentată, cu linii albastre, şerpuite, paralele cu ţărmul şi tot mai rare, îmi era peste putinţă să mi-o închipui ; liniile, mai ales, mă intrigau, eram nedumerit şi curios să văd cum apăreau ele în realitate şi ce rol aveau. Să fi fost reprezentarea valurilor ? Ce este ciudat, fotografiile marine şi filmele, căci doar văzusem destule, nu-mi dădeau deloc imaginea mării, nu vroiau să învie, să-mi transmită o impresie, parcă eram orb şi surd în faţa lor, iar ele parcă erau mute.

Gîndindu-mă ce-o să se întîmple cu mine, cum eram departe de casă şi cu mîinile goale, m-a cuprins o nelinişte, dar nu pentru neprevăzutul care avea să urmeze, ci pentru felul nepăsător cum îmi priveam soarta neclară. Într-adevăr, puţin îmi păsa ce-o să fie, nu-mi mai era frig, părea că toate din lume îmi aparţineau, doar că nu aveam nevoie de ele. Ore întregi am mers printr-o mare galbenă de grîu gata de seceră. Pe hartă, cîmpia era verde, simţeam o nemulţumire, cine făcea hărţile nu se gîndea că într-o zi grîul se coace şi devine galben ca aurul ? Mă temeam să nu se aprindă cîmpia, fiindcă pe coşul locomotivei, aflată departe în faţă, ieşeau din cînd în cînd trîmbe de scîntei şi le lua vîntul ; ştiam că atunci fochistul arunca lopeţi de cărbune pe uşiţa cazanului, văzusem de multe ori, mă pricepeam la locomotive.

Grîul nu s-a aprins, poate am și fi ars cu toții. Curînd am ajuns într-o gară mai mare, unde vagoanele de marfă s-au desprins de restul trenului, au rămas numai vagoanele de persoane, toate de clasa a treia și a patra. Acestea s-au aglomerat și mai tare, căci nu doar eu, ci mulți alții fuseseră pînă acum aciuiți prin vagoanele de marfă. Îmi era bine pe stiva de lemne, nici nu-mi dădeam seama ce se întîmplă, de ce se înghesuie lumea, am prins de veste în ultima clipă. Trenul a plecat, cu locomotiva la spate, așa ceva nu se obișnuiește, credeam că face doar o manevră, cum făcuse destule prin gările celelalte. Am mers liniștit pe lîngă vagoane, așteptînd ca trenul să se oprească.

— Hai, urcă ici, că rămîi de căruță ! mi-a spus un om care stătea numai cu un picior pe scară.

Am pus și eu un picior alături, am stat atîrnat de un mîner de la ușă, în timp ce trenul își mărea viteza.

— Dar nu se poate să plece ! am protestat, adresîndu-mă călătorilor din preajmă. Nu se merge cu locomotiva la spate !

— Nu mai face pe deșteptul și tacă-ți gura ! m-a repezit cineva din mulțime.

Deși mă făcusem roșu de furie, nu am ripostat, mi-am spus în gînd : „Lasă-l să moară prost, dacă nu vrea să învețe de la alții !" Însă rușinea o pățisem, și ca să mă spăl de ea, m-am adresat omului de alături, care îmi arătase bunăvoință :

— Să știți că am dreptate, nu-i normal ca locomotiva să fie la coada trenului !

— Ba da, fiindcă mergem la transbordare, mi-a răspuns el, binevoitor de mai înainte.

Cuvîntul transbordare m-a mirat încă o dată, dar n-am vrut să întreb ce înseamnă, pe atunci mă rușinam să-mi arăt neștiința, tocmai fiindcă știam prea puține.

Acum nu mai rămînea nici o îndoială că trenul plecase de-a binelea, mergea repede la vale, printre două taluzuri de două ori mai înalte decît vagoanele. Linia fiind cam șerpuită, mecanicul nu putea să vadă nimic în față, chiar dacă scotea capul din marchiză și se apleca mult în afară. Sigur că nu era permis să meargă așa, orbește, am pufnit cu ciudă fără să spun nimic, n-aveam cu cine mă înțelege. Aproape că m-aș fi bucurat să se întîmple o ciocnire, să se învețe minte cu toții.

După un timp au început să scrîșnească frînele, trenul a icnit, vagoanele numai că n-au venit în nas, să nu mă fi ținut bine în așteptarea ciocnirii la care mă gîndeam cu răutate, aș fi zburat cît-colo. De sub roțile împiedicate ieșeau scîntei ca pe coșul locomotivei. Am mai mers la pas cîteva sute de metri, apoi ne-am oprit într-o vale largă, ivită pe neașteptate dintre cele două taluzuri. În față curgea o apă mare cum nu mai văzusem, abia i se zărea malul de dincolo. Era o apă molcomă și cenușie, ca pîraiele de șes după ploaie. Amintindu-mi harta, știută pe dinafară, mi-am dat seama pe loc unde ajunsesem, numai că am fost iar nemulțumit, pe hartă apa era albastră.

Trenul oprise atît de aproape de țărm, că să mai fi mers un pas, primul vagon intra cu roțile în apă ; m-am minunat de iscusința mecanicului, degeaba îmi făcusem griji mai înainte. Și am înțeles că dacă puneau locomotiva în față, n-aveau cum s-o mute la capătul celălalt al trenului ; să nu fi mers cu spatele la ducere, ar fi mers la întoarcere.

— Uite Dunărea, ce mare este ! s-a mirat o cucoană de la fereastră, nu chiar cucoană, mai degrabă tîrgoveață.

— Nu-i Dunărea, ci brațul Borcea ! i-am spus, cu bune intenții, să nu rămînă neînvățată.

Tîrgoveața s-a rățoit la mine, jignită :

— Ia te uită la el ce se bagă !

Am tăcut, fiindcă nimeni nu-mi lua partea. Lumea se grăbea să coboare, se înghesuia în uși cu calabalîcul, desagi, boccele, geamantane jerpelite legate cu frînghie ; unii aveau ranițe în spinare, ca soldații. Înghiontiți, călcați în picioare, striviți copiii țipau, dădeau cu pumnii fără putere ; mamele drăcuiau, oamenii mari răcneau. Nu era peron, mulți neavînd îndeminare să-și dea drumul de la înălțime și neputînd să se lupte cu cei care împingeau din spate, se rostogoleau pe terasamentul cu piatră colțuroasă, iar de-acolo se duceau tîrîș sau de-a berbeleacul pînă în șanț, de unde se ridicau ținîndu-se de șale și începeau să-și adune boarfele risipite. Era ca pe vremea refugiului, nimeni n-ar fi crezut că se împlineau șapte ani de la terminarea războiului.

Pe șeful de tren nu l-am mai văzut de la plecare, poate dormise în vagonul de poștă, ar fi fost prost să vină

la controlul biletelor, n-avea pe unde să treacă, lumea l-ar fi aruncat pe fereastră.

În stînga, la cîteva sute de metri, se vedea un pod gigantic, de fier, cu arcade, cu picioare de piatră. Îl reparau, o arcadă era făcută bucățele, de la distanță nu părea mare lucru, dar uite că trenul nu putea merge. Fusese pusă dinamită, sau venise o ghiulea de tun, așa-i la război, multe se strică, nu înțelegeam însă de ce dura atît reparația, că era mai mare cheltuială să transbordezi oamenii ; acum înțelegeam ce înseamnă cuvîntul, și mă bucuram că nu fusese nevoie să întreb pe nimeni.

Dinspre pod se auzea pîrîit de ciocane pneumatice, se băteau nituri, oamenii se vedeau agățați pe grinzi, pe traverse, ca niște muște.

Din locul unde se oprise trenul pornea peste apă un pod de vase, așa se cheamă ; bărci mari de fier, aliniate și înțepenite în ancore la un cap și la altul, la distanță de cîțiva metri una de alta, se înșirau pînă la malul celălalt, atît de departe că se pierdeau în negura fluviului. Legătura între ele se făcea cu grinzi puternice de lemn, podite cu scînduri, dulapi groși ca pe mînă, să țină la greutate. Pe margini erau balustrade de frînghie, puse pe stîlpișori de fier, ca lumea să nu cadă în apă. Lățimea podului îngăduia să poată trece două șiruri de căruțe și camioane. Amețisem, vedeam prea multe deodată, podul de fier, înalt, majestos, puternic, podul de vase năpădit de lume, puhoaie, fără să se clintească ; nu se legăna, nu se îndoia, rămînea drept și țeapăn, se cunoștea că e făcut cu socoteală și iscusință. Oamenii care treceau pe deasupra, la grămadă, mi s-au părut deodată mai mici, fără greutate gata să-i ia vîntul.

Vedeam în sfîrșit cu ochii mei un pod de vase, îl străbăteam chiar eu cu piciorul, mergeam către malul de dincolo și tot nu înțelegeam imperecherea de cuvinte din poezie : la un semn un țărm de altul, legînd vas de vas se leagă. A trebuit să treacă timp pînă să frazez versul ca lumea, îmi era rușine să întreb, mă prefăceam că înțeleg, dar în sinea mea ridicam din umeri : pînă ce am făcut ordine în cuvintele împletite nefiresc pentru mine, și am găsit rostul unora în raport cu celelalte. Și astăzi, cînd îmi aduc aminte simt în mine o nedumerire mirată că

ani în şir am spus versul pe dinafară şi nu-l înţelegeam, cu toată explicaţia profesorului.

La un cap şi la altul al podului erau hamali, să ajute la căratul bagajelor ; cînd se iveşte o trebuinţă, îndată vin şi oamenii potriviţi s-o îndeplinească ; e ca o lege a naturii, ca scurgerea apei la vale. Aşa cum stăteau acolo, departe de orice aşezare de oameni, de orice gară, păreau răsăriţi din pămînt, ca sălciile de pe ţărmuri. Acum hamalii îşi pierdeau vremea, degeaba întindeau mîna după geamantane şi-i dădeau cu gura, era un tren de oameni nevoiaşi, îşi cărau singuri poverile, în mîini, în spinare, pe umeri, încovoiaţi, aplecaţi într-o parte, cu genunchii îndoiţi, cu paşii tîrşiţi, lac de năduşeală sub soarele care urca pe cer şi începea să ardă. Atunci m-am gîndit la oamenii ceilalţi, care veneau cu trenurile accelerate, la clasa doua sau la întîia. Oricît ar fi fost trenurile de accelerate, pe podul de vase nu puteau trece ; cît erau ei de bogaţi, oamenii trebuiau să se transbordeze, să meargă pe pod cu piciorul. Norocul lor că măcar avea cine le duce bagajele.

Am ajuns pe mal primul, mă înghesuisem, dădusem din coate, nu înduram să merg strivit de mulţime. M-am urcat pe un dîmb şi am privit în urmă. Podul era plin de lume, şi altă lume stătea grămadă la capul lui de dincolo, aşteptînd să-i vină rîndul. Aşa cum treceau prin faţa mea, vedeam iarăşi, cu o privire mai largă, că oamenii nu mergeau la mare să-i ardă soarele şi să se scalde, de altfel se obişnuia prea puţin pe vremea aceea, ci îşi strămutau grijile dintr-un loc în altul, păşeau cu capul în pămînt, posomorîţi, acriţi, gata să se zbîrlească, să-şi spună vorbe de ocară ca să-şi verse veninul din suflet. Rar se vedea o faţă mai luminoasă, un zîmbet, o privire vioaie şi veselă. N-ar fi avut de ce să-mi pese, eram slobod şi fără bagaje ; m-am temut însă că marea, pe care vroiam arzător s-o văd cu ochii şi către care mergea odată cu mine atîta lume amărîtă, avea să mă dezamăgească, astfel oamenii ar fi trebuit să fie mai voioşi, să li se vadă în ochi o sclipire.

Iar ne-am înghesuit în vagoane, aşteptau la capătul podului, veniseră cu locomotiva în spate. N-aveam grijă, nici un şef de tren n-ar fi putut să controleze biletele, cînd oamenii stăteau unii peste alţii, mă şi miram că nu se strîmbau pereţii vagoanelor şi nu se umfla acoperişul.

Drumul a fost la fel de anevoios ca înainte, cu aceleași opriri lungi prin gări, cu manevre zmucite, căci iarăși ne-am împovărat cu vagoane de marfă. Să fi fost ora două după-amiază cînd am ajuns, ardea soarele, stăteam pe scară, ținîndu-mă bine, nici o clipă n-am slăbit mîinile ; din vagon ieșea un aer greu și fierbinte, ca de la o baie de aburi plină de jeg și de necuviințe. Și aerul de pe cîmp fusese fierbinte, încărcat de fum și de mirosul cărbunelui ars care venea de la locomotivă. Dar deodată, pe cînd trenul intra în gară, zgîlțîindu-se la macazuri, am simțit o boare proaspătă, colorată parcă în albastru, un balsam care mi s-a dus pînă în fundul plămînilor, scăldîndu-mi și inima, de-a făcut-o să se învioreze.

Atunci s-a născut în mine un instinct, o chemare, m-am strecurat printre oamenii înghesuiți pe tampoane, am luat scara în brațe și în cîteva clipe am fost pe acoperișul vagonului, tocmai cînd trenul se oprea, cu o smucitură. Nu știam în ce parte s-ar fi văzut marea, dacă putea să se vadă din mijlocul orașului, unde era gara, înconjurată de case. Dar se vedea și am văzut-o fără s-o caut, privirea mea s-a dus drept la țintă. Decît că n-am înțeles nimic în primele clipe, am privit buimac, mi se clătina mintea, mi se clătinau toate simțurile ; marea nu era jos, într-o vale, cum mă gîndisem, nu se întindea pînă la orizont, cum mi-o închipuisem. Știam că este foarte întinsă, dar, spre nedumerirea mea se înscria într-o geometrie a ei, nebănuită, căci nu era orizontală ca toate apele, ci verticală, de un albastru profund, și așa, vibrînd puternic în lumina după-amiezii care bătea din spate, se urca pe bolta cerului, pînă la jumătatea ei, unde se întîlnea cu un alt albastru aflat deasupra, mai transparent, mai palid, cu irizări roze. Altceva nu mai exista în natură decît cele două albastre, cu o linie de unire între ele, puțin tremurată. Acolo se năștea un mister, îl simțeam fără să sper că am să-l desleg vreodată, înțelegeam doar că în locul acela începea adevărata depărtare, ea exista fără să se vadă. O clipă mai tîrziu am avut revelația, misterul nu era altceva decît o nemărginire și așa am recunoscut marea pe care nu putusem s-o înțeleg mai înainte.

N-am zăbovit, n-am ocolit, n-am trecut prin gară, am zburat peste linii, apoi am sărit gardul, în stradă, am

mers printre case, în zigzaguri, ţinînd o direcţie, n-o puteam pierde, fiindcă mă conducea o forţă magnetică.

Am ajuns şi-am văzut-o la picioarele mele ; era într-adevăr jos, într-o vale, cum îmi închipuisem, sub o rîpă adîncă, şi de acolo se ridica pînă la jumătatea cerului, cum îmi apăruse în gară ; impresia nu se schimbase, apa mi se părea verticală. A trebuit să mă lupt cu ceva din mine, într-o încăierare rapidă dar crîncenă, pînă să înţeleg că aşa n-ar fi fost cu putinţă, că imaginea înregistrată de mine era o deformaţie optică, datorită nu ochiului ci minţii. A trebuit să admit că marea avea o întindere orizontală, deşi continuam s-o văd ca pe un perete de apă albastră ; dar aşa, vapoarele care plecau din port n-ar fi putut să urce pînă la orizont, iar cele care veneau de dincolo s-ar fi rostogolit la vale, eşuînd pe plajă sau zdrobindu-se în diguri. Şi astăzi chiar, cînd nu trebuie să-mi mai demonstreze nimeni nimic ca să mă convingă, marea mi se pare verticală la prima privire şi aşa o văd pînă îi restabilesc locul, cu o sforţare a minţii.

Jos, în soare, palpita o plajă largă, de nisip auriu, mărginită de două diguri divergente, care intrau pieziş în valuri şi se îndepărtau unul de altul, altfel ar fi îngustat orizontul, făcînd ca marea să-şi piardă nemărginirea. Poate treceau oameni pe lîngă mine, cred că treceau şi trăsuri, pe strada din spate, le auzeam vag huruind pe caldarîm, oraşul era acolo, cu viaţa lui, eu însă nu mai vedeam şi nu mai simţeam nimic decît marea. Mi-am dat drumul la vale, pe rîpă, mi-am scos hainele din mers, am străbătut plaja într-o fugă şi cînd am ajuns m-am aruncat în valuri, fără să judec, cu raţiunea pierdută, ştiind doar că nu puteam face altfel.

Nu băusem niciodată şampanie, o văzusem în sticle care cînd scoteai dopul pocneau şi revărsau valuri de spumă. Aşa mi s-a părut marea la prima noastră atingere, ca un val de şampanie înspumată, la o petrecere miliardară, cu muzica a zeci de tarafuri, de orchestre şi de fanfare, cu cadriluri, menuete, polci şi valsuri, cu turnire, cu lănci încrucişate, cu strigăte de moarte şi de victorie. Nu-mi păsa că spuma care îmi intrase în gură şi-o înghiţeam era amară, mi se părea numai stranie, îmi dădea simţămîntul că abia de aici înainte voi şti ce sînt eu în

raport cu lumea, ceea ce mă amețea ca o beție, ca și cînd aș fi băut șampanie adevărată.

S-a nimerit ca pe toată plaja și pe toată marea în cîmpul meu de vedere să nu fie nimeni, nici pescari, nici pescăruși, eram numai eu, o singură ființă vie, și mi s-a părut că partea aceea de lume îmi aparținea numai mie. Așa am simțit încă o vreme, după ce ieșisem din apă și stăteam întins pe nisipul încins de soare, fără să judec ce se întîmplase și ce avea să mi se întîmple de aici înainte. Nimic nu mi se părea nefiresc, nu mă speria gîndul că eram singur, departe de casă, că n-aveam de nici unele, singurul meu gînd clar fiind acela că ajunsesem la o rezolvare. Puteam să mă întorc la mine acasă, cît de repede, așa mă și gîndeam să fac, dar mai aveam timp, nu mă zorea nimic pînă la zece seara cînd pleca trenul mixt, același de la venire. Acum, dacă văzusem marea și o simțeam într-o primă atingere, îmi rămînea timp să mă gîndesc la ea în liniște, ca s-o pot înțelege și s-o simt și altfel, în sensurile ei mai profunde.

2

În acel moment, în spațiul meu a intrat un necunoscut, l-am simțit tîrziu, după ce coborîse faleza cu trepte primitive, săpate în pămînt, în zigzaguri. Era un tînăr îmbrăcat în haine albe, extrem de elegante, așa mi s-a părut de departe, iar cînd s-a apropiat impresia n-a făcut decît să crească. Nu mai văzusem un costum croit cu atîta desăvîrșire, nici măcar în revistele de modă din vitrinele croitorilor. La costumul de un alb fără pată, tînărul purta o cămașă neagră, de mătase, care m-a cam frapat în primele clipe ; și încă mai mult m-a frapat că în loc de cravată avea o legătură albastră, înfoiată, cu buline albe, o lavalieră.

— Ce faci aici ? m-a întrebat el, oprindu-se lîngă mine.

M-am ruşinat şi m-am îmbrăcat repede, cu gesturi zmucite, apoi i-am răspuns timid, ca şi cînd aş fi făcut o faptă nepermisă :

— Am... venit la mare. Acum aştept să se facă zece seara, şi plec înapoi, acasă.

A făcut ochii mari, nu putea înţelege.

— Cum adică ?

De aici înainte nu mai am nimic de povestit pe seama mea, decît ce voi fi obligat de relaţiile mele cu oamenii ; altminteri rămîn doar martor la cîte au să se întîmple. Tînărul nu era mult mai răsărit decît mine, ne despărţeau poate numai doi sau trei ani, avusesem o impresie greşită datorită costumului, prea pretenţios pentru un băiat de vîrsta noastră. Tot datorită costumului, care îmi luase ochii, nu-mi dădusem seama de la început că noul venit avea o faţă mai degrabă urîtă, buzat, dinţos, cu ochii bulbucaţi şi cu urechile clăpăuge. Numai părul, negru, cu luciri de mătase, lung pînă pe umeri, ca al lui Eminescu şi cum nu purta nimeni în vremea copilăriei şi tinereţii mele, merita admiraţie, era cu adevărat o podoabă, îl priveam uimit şi pizmaş, eu fiind tuns scurt, ca la şcoală ; abia spre sfîrşitul vacanţei izbuteam să-mi fac un pic de frizură, frecîndu-mă cu peria pînă îmi lua foc pielea capului. Dar, oricît ar fi fost de frumos părul băiatului, mutra lui rămînea tot zgîită. Cînd m-am ridicat de pe nisip, am văzut că era mai mic decît mine la statură, ceea ce a făcut să-mi scadă timiditatea. Şi-am mai văzut că, aşa bulbucaţi cum erau, ochii lui aveau o culoare albastră, liniştită şi caldă, care pe loc mi l-a făcut mai simpatic, aşa că am stat bucuros de vorbă, i-am răspuns la toate întrebările, deşi de obicei nu lăsam pe nimeni să mi se bage în suflet.

Îl chema Alexe, dar îşi spunea Alex, cum îi spunea toată lumea, cum am să-i spun şi eu. Îşi luase acest nume mai deosebit fiindcă se potrivea cu cariera lui viitoare, scriitor de proză ; mi-a făcut mărturisiri, mi-a dezvăluit planurile, nu s-a mulţumit să mă iscodească pe mine. Avea la subţioară un caiet gros, legat în marochin roşu, ca un album de fotografii, scump, desigur. Fecior de bani gata, mi-am spus ca să-mi spun, altminteri nu-l priveam cu rezerve, avea o purtare foarte modestă, nu-i păsa că hainele mele pe lîngă ale lui erau sărăcuţe. Pe coperta

albumului se vedea scris numele cu litere aurite : Alex Alexeanu. După un loc lăsat pentru titlu, scria cu o literă mai mică : *Povestiri și nuvele*. Pe prima pagină își pusese fotografia, micuță, cît o marcă poștală, în culoare sepia, lipită înspre colțul de sus, în dreapta. Jumătate din album era acoperit cu o scriere măruntă, îngrijită, care mi-a trezit invidia, fiindcă și eu aș fi vrut să scriu, dar nu îndrăzneam să încep, cu atît mai puțin să mă destăinuiesc cuiva, și nici n-aș fi putut să-mi cumpăr un album atît de luxos, și nici nu aveam o scriere la fel de frumoasă. Iar fotografia, de dimensiuni atît de modeste, lipită în fruntea caietului de lucru cu atîta discreție, mi s-a părut o idee distinsă, mie nu mi-ar fi dat prin minte, aș fi pus una mare, în mijlocul paginii.

Alex mai avea cu el un coș de rafie fină, cu împletituri colorate, cam de cucoană, potrivit însă cu hainele lui elegante. După ce îl socotisem fecior de bani gata, coșul m-a făcut să cred că locuia într-o casă cu multe femei, mamă, bunică, mătuși, toate întrecîndu-se să-l răsfețe. Tot vorbind, el destăinuindu-se și iscodindu-mă, eu răspunzînd cu sfială, Alex a scos din coș două scăunele pliante, le-a pus pe nisip și m-a poftit să stau pe unul din ele, iar el s-a așezat pe celălalt ; am înțeles că era totdeauna gata să se alăture de cineva și să-l descoase. Pe urmă a deschis o cutie de aluminiu, cu sandvișuri și tartine, numai lucruri alese, sardele Robert, scumpe, patruzeci de lei cutia cît o tabacheră, în timp ce pîinea albă de un chilogram costa de opt ori mai ieftin ; apoi șuncă de Praga, slabă sau grasă, pe alese ; salam de Sibiu, icre de știucă, boabe mari, gălbui, unul și unul ; în sfîrșit, brînză și cașcaval, untoase că se topeau în gură. Am mîncat, nu m-am dat în lături, n-am putut ascunde că eram mort de foame. Într-o altă cutie avea prăjiturile, cu susan, cu alune, cu nuci, cu stafide ; mi-era teamă să nu mi se aplece. Pe urmă Alex mi-a oferit cafea neagră, dintr-un termos ; am făcut ochii mari și m-am ferit ca de dracu ; nu băusem niciodată cafea, îmi făcea frică. Și nici termos, așa cum aburea la gură fără să stea pe sobă nu mai văzusem, erau puține pe vremea aceea. El însă și-a turnat cafeaua în ceașcă fără să-i tremure mîna și a băut-o fără frică, după ce și-a aprins o țigară cu capul aurit, se numea „Cavala", cred că venea din Grecia.

Uitasem de mare, nu mai auzeam foșnetul valurilor rostogolite pe plajă, deși aveau să-mi sune în ureche toată viața.

După ce și-a terminat țigara, Alex a pus în coș cutiile goale și eliberat de această grijă, a început să contemple marea, fără să mai vorbească. S-a uitat într-o zare a ei, în zarea cealaltă, cu o privire tot mai intensă. Mi s-a părut însă că peisajul nu izbutea să-l absoarbă, strîngea din măsele, a început să-și rotească ochii în alte direcții ale mării, care rămînea goală ca mai înainte, nu se ivise nici măcar un vapor la orizont sau un pescăruș peste valuri.

— Am venit să caut subiect pentru o nuvelă, dar nu merge, n-am inspirație !

Alex a făcut cu mîna un gest plictisit și s-a întors spre mine, a început din nou să mă iscodească : dacă venisem într-adevăr cu trenul mixt, atîta oboseală, doar ca să văd marea, dacă într-adevăr peste cîteva ceasuri plecam înapoi și mă aștepta altă noapte de casnă. Începuse să amurgească. Deodată a trecut prin el o înviorare a pocnit din degete și a exclamat rîzînd cu satisfacție :

— Știi că poți să fii un subiect pentru mine ? !

Așa s-a făcut că am rămas toată vacanța, ba am chemat-o și pe mama, să nu stea singură acasă și să-mi poarte grija. A venit după o săptămînă tot cu trenul mixt, fiind mai ieftin ; ea nu și-ar fi îngăduit să meargă fără bilet, e una din servituțile oamenilor cu o răspundere, și ea răspundea de mine, să am o viață cinstită.

— Hai să mergem ! a spus Alex strîngînd scăunelele. Casa noastră e acolo, sus ; ai să stai la noi cît ți-o place, este loc și avem de toate.

Casa pe care mi-o arătase, la cîteva sute de metri, în buza falezei, cu marea la picioare, mi s-a părut un castel cum nu mai văzusem niciodată decît în filme, în picturi sau în cărți ilustrate ; cu etaj, iar deasupra cu o mansardă mascată, cu turnulețe și creneluri, cu ferestre înguste, ogivale, cam reci și misterioase. Avea o scară de piatră care cobora de-a dreptul pe plajă, ceea ce mi se părea un privilegiu princiar, cine locuia acolo parcă avea puțină stăpînire și asupra mării. Am urcat scara cam amețit de uimire, era ca într-o poveste, am ajuns pe o terasă umbrită, căci soarele, aproape să apună, bătea în partea cealaltă a casei, de unde ultimele lui raze scăpau pe lîngă ziduri,

roșii ca flăcările ; era o lumină feerică dar mă orbea, mi-am apărat ochii cu mîna, un gest meschin față de măreția spectacolului și odată cu el a dispărut o parte din ceea ce pînă atunci fusese ca o vrajă.

Terasa avea o balustradă de ciment turnat, la început mi se păruse piatră cioplită, cu stîlpișori fasonați ca la strung, o înșiruire de conuri și sfere, un desen migălos și plictisitor, care mai bine ar fi fost să lipsească. Mi s-a părut ceva și ieftin și îndoielnic și atunci, uitîndu-mă chiorîș la toate celelalte, mi-am dat seama că nu era vorba de un castel, cum mi se păruse de departe, ci de o hardughie pretențioasă dar neizbutită, prostul gust al cui o făcuse, cu intenția de a fi mai presus decît restul orașului. Pe urmă am auzit că fusese a contelui, cavaler de Malta, consul grec în retragere, plin de datorii și de patimi, una mai rușinoasă ca alta. La cererea creditorilor casa se vînduse la licitație, iar contele, în mizerie, locuia la mahala și umbla cu o sticlă de basamac în sîn, sub cămașa zdrențuită.

— Casa e a bunicii, doftoroaia, ea ne ține pe toți ; să-i săruți mîna ! îmi spuse Alex, pe cînd traversam terasa cu cimentul denivelat și crăpat pe alocuri.

O ușă mare, albă, în patru canate din care se deschidea numai unul, celelalte fiind bătute în cuie, cu gemulețe colorate, ducea în casă. De o parte și de alta erau cîte două ferestre, în stil cu ușa, iar între ele trona cîte un fotoliu înalt, de răchită, cu pereți și acoperiș, ca o gheretă, cum nu se mai văd astăzi, dar care au avut răspîndire într-o vreme, pe la vilele cu parcuri, pe la conace, pe terasele hotelurilor luxoase. Semănau cu niște sarcofage și dacă oamenii se așezau în ele păreau mumii, chiar dacă citeau ziarul și își beau cafeaua, pusă alături, pe măsuță.

Deasupra ușii era un balcon, cu balustradă ca a terasei, cu stîlpișori mai subțiri, susținut de două cariatide turnate în ciment, nu urîte, cu sînii goi, cu gîtul lung, cu bărbia rotundă, gingașă, cu fața nevinovată ; le-am privit adesea, dar pe furiș, mi-era rușine să mă uit de-a dreptul, deși nu mă oprea nimeni și erau puse acolo, în ochii tuturora. Și deasupra ferestrelor se vedea cîte un balcon, mai mic, fără cariatide, susținute de console ca de piatră sculptată ; bineînțeles nu puteau fi decît de ciment turnat în tipare, lucru ieftin, făcut să ia ochii celor fără pricepere.

Casa era plină de lume, i-am văzut pe toţi deodată, dintr-o privire, în sufrageria unde se intra de-a dreptul de pe terasă, m-au zăpăcit şi acum nu ştiu cum să încep pentru a-i descrie ; numai cînd mă gîndesc la ei mi se clatină capul. Trebuie s-o iau cu binişorul, deocamdată mă opresc la stăpîna casei, bunica, după cum îmi spusese Alex ; nu era bunica nimănui, n-avea copii, sau nu se ştia de ei, nu fusese niciodată măritată. Şedea pe o sofa pusă pe o estradă, la peretele din fund al sufrageriei, de unde se vedea marea, peste terasă. Intrarea principală a casei era în partea opusă, spre stradă. Se făcuse întuneric, tocmai atunci o slujnică aprindea lămpile în candelabru. Un candelabru monumental, cu cinci lămpi de gaz pline de zorzoane, cu garnituri de bronz şi pietre colorate, prins pe scripeţi în mijlocul plafonului, atît de înalt că se pierdea în umbră ; datorită scripeţilor cu contragreutăţi aurite, candelabrul, oricît ar fi fost el de masiv, putea să fie mişcat cu uşurinţă, împins în sus să nu încurce pe nimeni, sau coborît pînă deasupra mesei. O masă de sufragerie atît de mare nu mai văzusem, în jurul ei puteau să încapă două duzini de oameni, după cum mi s-a părut la prima vedere. Într-adevăr, obişnuiţii de fiecare zi la masă numărau douăzeci şi patru, dar la nevoie puteau să încapă încă zece, dacă se strîngeau puţin scaunele. Uneori se întîmpla să fie chiar mai mulţi oaspeţi decît treizeci şi patru, şi atunci se puneau mese mai mici, prin colţuri.

Bunica mînca totdeauna pe sofaua ei, patronînd masa tuturora, rezemată în perne, cu o tavă pe genunchi şi cu un taburet alături, pentru ceşti şi pahare ; cum n-o văzusem umblînd, la început am crezut-o infirmă. M-am apropiat de ea şi am pus un genunchi pe estradă, cum mă învăţase Alex ; nu mi s-a părut caraghios, era o ceremonie care unui copil ca mine nu putea decît să-i placă şi să-i aţîţe curiozitatea. Mai ales în prima parte a vieţii mele mă lipeam greu de oameni ; cînd îi cunoşteam nici nu puteam să-i privesc în faţă, nu ştiam ce sînt ei şi cum sînt, stăteam cu ochii în jos şi îmi frămîntam degetele ; aşa nu poţi să mergi prea departe, viaţa trece pe alături fără s-o înţelegi.

Spre uimirea mea, cînd bunica mi-a întins mîna să i-o sărut şi cînd i-am auzit glasul, am simţit în mine o căldură neaşteptată, nu mi-a mai fost frică de nimic şi

am ridicat ochii, privind-o cu o curiozitate plină de bucurie. Nu știu de ce, nu era decît o femeie înaintată în vîrstă, grasă cum nu mai văzusem alta, fără pic de talie, ca o bute în rochie, cu părul negru lins pe tîmple, coborînd peste urechi și adunîndu-se la spate într-un coculeț atît de strîns că părea cît o mandarină. Am spus vîrstă înaintată, n-am putut spune bătrînă, fiindcă nu se potrivește, e altceva. Deși negricioasă la față, cu ochii ca tăciunii, cu nasul arcuit, de vrăjitoare, pornea de la ea o lumină blîndă, care deodată mi-a cucerit inima ; și cînd m-am aplecat peste mîna ei molatică și caldă și am sărutat-o, a fost ca o dăruire evlavioasă, mi s-a părut că era întruparea Sfintei Vineri, cu toate că pe aceasta mi-am închipuit-o totdeauna slabă și cocîrjată. Avea un neg mare în mijlocul frunții, care ar fi putut s-o sluțească, ea însă, în loc să-l acopere cu creme și pudre, îl vopsea cu lac roșu de unghii, făcîndu-l să strălucească, și așa părea o prințesă indiană. Putea să fie grecoaică sau armeancă, dar la fel de bine s-ar fi putut să vină tocmai din India. N-am știut ce însemna numele ei, AMarisa, cu două majuscule, cum îmi închipui că nu mai există încă unul în toată lumea. Cînd i se adresau, toți din casă, chiar cei mici, îi spuneau pe nume ; numai primul între protejații ei, Alex, îi spunea Bunica, deși între ei nu era nici o înrudire, AMarisa îl luase de la orfelinat, i se făcuse milă, altminteri n-avea deloc nevoie de încă un suflet într-o familie atît de numeroasă că pe unii din nepoți, bunăoară, nici nu știa cum îi cheamă. Lumea din oraș, neîmpăcîndu-se cu un nume ca al ei îl simplifica și-l vulgariza puțin, spunîndu-i Marisa, sau nici atît ci numai doftoroaia. Cînd venise în oraș, tînără, nemăritată, cum rămăsese toată viața, era cărturăreasă, ghicea în cărți, nu în cafea, nici în bobi, nu citea în palmă ; în cărți însă citea totul, fără greșală, pînă la cele mai ascunse secrete.

Venise cu vaporul, aducînd cu ea patru frați și trei surori, mai mici decît ea, în afară de primii doi, gemeni, azi în vîrstă de șaptezeci de ani, cunoscuți în oraș sub numele de Zoba unu și Zoba doi. AMarisa avea zece ani mai puțin decît ei, între gemeni și ea mai fusese un frate, care se pierduse de mic, nu și-l mai amintea nimeni, nici nu mai știu unde îl îngropaseră. Iar cea mai mică dintre surori, Irmingarde, n-avea decît cinci ani la venire ; de

atunci trecuseră patru decenii. Irmingarde, căreia îi spuneau Emma, altfel tot orașul s-ar fi uitat la ea cu mirare, nu se măritase, ca și AMarisa, și acum îi trecuse vremea. Ceilalți erau căsătoriți, avea copii și unii din ei nepoți, numai cei doi Zoba își pierduseră nevestele, prima fugită de acasă, a doua moartă într-un accident misterios, înecată în port, căzută între chei și bordajul unui vapor negru. Văduvii trăiau singuri, fiecare în altă casă, fără nimeni să-i oblojească și să le aprindă lumînarea pe patul de moarte. Toți din familie o socoteau pe AMarisa ca pe o mamă, se bucurau de protecția ei, îi păstrau un respect nu lipsit de teamă. Ea continua să le poarte de grijă ca în ziua cînd îi adusese cu vaporul, îi dădea mîna, cîștiga pumni de galbeni. Iar cînd începu să vindece și bolile trupului, pe lîngă cele sufletești, ca toate cărturăresele cu har, care după ce ghicesc suferințele știu să dea și sfaturi, atunci o îngropară în aur.

Vindeca boli fără leac, oameni trimiși de la spital să moară acasă. Dacă erau boli ale măruntaielor, stomac, ficat, rinichi, splină, intestine, și tot ce se leagă de ele, le vindeca numai cu ceaiuri, culegea plante din păduri și de pe dealuri, o ajuta toată familia, frații și nepoții, toamna plecau în campanie, cu două docare, cu corturi, cu bucătărie pe roate, ca la armată. Se întorceau după o lună, dacă nu începeau ploile mai devreme ; aduceau ierburi cu sacii, căpițe, umpleau podul casei ; acolo le alegeau, le uscau, apoi AMarisa le amesteca, ea cu mîna ei, după o știință necunoscută de ceilalți ; nu că ar fi ținut-o secretă, ci nimeni nu putea s-o învețe, era un dar venit din înaltul cerului, de la aștri. Celelalte boli ale trupului, de la călcîie pînă la creier, din oase și din carne, le vindeca numai ce atingea cu mîna partea vătămată. Nu știam ce să cred, auzeam că nimeni nu pleca fără să-și lase durerea acolo. Mă alinase și pe mine odată, cînd era să mă înec, mă scufundasem în port, curios să mă uit la o epavă de pe fundul apei, mă încurcasem printre fiare, mă pierdusem cu firea și numai cu greu ieșisem la suprafață zvîrcolindu-mă ca la moarte. Alex mă aștepta pe chei, m-a tras afară și m-a învîrtit disperat ținîndu-mă de picioare, pînă ce a ieșit din mine toată apa cîtă o înghițisem. Stînd la soare mă înzdrăvenisem, nu mai aveam amețeală, nu mai vedeam roșu în față, nici nu-mi

mai tremurau mîinile, în schimb rămăsesem cu o durere de cap groaznică, îmi fărîmița creierii. Pe drum pînă acasă durerea crescuse atîta, că nu mai puteam s-o îndur, mai bine ar fi fost să-mi dea cineva cu ciomagul în creștet. AMarisa n-a făcut altceva decît să-mi pună un deget pe frunte, să-l ducă lin de la o tîmplă la alta și durerea a trecut pe loc, ba mi-a trecut și groaza trăită mai înainte, am uitat-o, mi-am simțit capul ușor și limpede și parcă tot trupul meu era altul.

Prezentîndu-mă AMarisei, atunci, în prima seară cînd intrasem în casa lor, Alex îi spuse :

— Băiatul a venit cu trenul mixt tocmai de la București. Cred că e un bun subiect pentru mine.

AMarisa mă privi cu luare aminte, ținîndu-mi mîna în mîna ei, pe care o sărutasem ; parcă vroia să-mi numere bătăile inimii și să-mi citească în suflet. Mă simțeam gata să cad într-o vrajă, cu o voluptate caldă și dulce, pornind desigur de la mîna ei plină de fluide.

— Da, spuse pe urmă, e un subiect bun ! Pune mîna pe toc și apucă-te să scrii. Eu sînt gata să te ajut, am să bag în tine o sută de mii de lei și cît o mai fi nevoie ; ai grijă să-i meriți ! Lui să-i dai odăița de la mansardă, între turnulețe.

Se înțelegea că au să mă țină acolo, fără altă discuție ; nu știam cîte zile, n-aș fi bănuit că pînă la terminarea vacanței.

În spatele nostru se adunase toată familia, așa mi-am închipuit, de unde să știu că era mai puțin de o treime ? AMarisa îi poftea la masă cu rîndul, în afară de frații și surorile ei, care aveau locul lor permanent și nu le-ar fi fost îngăduit să lipsească. Acum stăteau în picioare, grămadă, în dreptul sofalei, așteptau doar un semn să se așeze la masa de seară. Semnul întîrzia, AMarisa uitase de ei, stătea de vorbă cu mine, voia să afle cu ce daruri venisem în viață. Deși mă temeam că venisem fără nici un dar, ea nu se mai sătura să mă iscodească, privindu-mă cu ochii ei negri, curioși, neobosiți și plini de căldură. Am auzit șoapte în spatele meu, poate AMarisa avea urechea mai slabă, dacă își îngăduiau să vorbească, fie și cu jumătate de voce.

— Alex și-a găsit un subiect, spunea unul.

— Ce subiect poate fi un băiat de vîrsta lui ? replică altul. Ce știe el despre viață ?

— Dar a venit cu trenul mixt, de la București, o zi și-o noapte de drum. Știi ce înseamnă ? !

Pe drum, noaptea și a doua zi, pe lumină nici nu visam cum se va sfîrși călătoria mea, atît de hazardată ; mi se întîmpla ceva ca în basme. Puțin mai tîrziu, cînd m-am dus pe coridor să mă spăl pe mîini înainte de masă, am trecut prin fața bucătăriei. Vorbeau, slujnicile, valetul, vizitiul, bucătăreasa și bărbatul ei, paracliser la biserica grecească, om cu ceva carte și cu o bună cunoaștere a vieții.

— Domnișorul Alex și-a găsit un subiect, spunea una din slujnice, am recunoscut-o, cea care aprinsese lămpile în candelabru.

Le descrise cum eram, de unde veneam și cum stăteam singur pe plajă.

— Dar a venit cu trenul mixt ! răspunse slujnica, socotind că obiecția cădea de la sine.

Deși nu-mi era foame, căci mîncasem pe săturate din coșul lui Alex, am stat la masă cu toți ceilalți, m-am așezat într-un colț, cu spatele la AMarisa, să nu mă bag în ochii ei cu tot dinadinsul. Ea a protestat, le-a cerut celorlalți să-mi schimbe locul, cu fața la ea și m-a privit tot timpul, uitîndu-se dacă îmi puneau în farfurie de toate și destule. Din cîți se aflau la masă, vreo douăzeci și patru de persoane în afară de mine și de AMarisa, n-am mai înregistrat nici o fizionomie în acea primă seară, am rămas doar cu amintirea glasurilor, mai degrabă șoptite, amintind zumzetul unui stup de albine ; erau bărbați și femei în vîrstă, apoi unii mai tineri, scăzînd așa anii pînă la adolescență, băieți cu pufușor în locul mustății, fete timide, cu părul în cordeluțe și cu ochii în farfurie, și în sfîrșit copii cu bonele în spate, să-i supravegheze, să le arate cum trebuie ținute cuțitul și furculița ; mai mult decît o familie — o societate întreagă.

Aș fi vrut să ies la aer, să dau o fugă în port, de aceea venisem atîta drum cu trenul mixt, nu ca să stau la masă cu o lume necunoscută, ciudată și curioasă, pe care o simțeam că mă spiona, să vadă ce subiect puteam să fiu eu pentru Alex. Acesta stătea în fața mea, cu albumul legat

în marochin roșu pus de masă, deschis la o pagină albă, și mă măsura din ochi, de parcă ar fi vrut să-mi facă portretul. AMarisa mi-a trimis două stridii gata deschise, pudrate cu piper negru și scăldate în zeamă de lămîie. Stridiile erau plăcerea ei cea mai mare, le comanda la Constantinopol, prin domnul Sasu, cel mai mare băcan din oraș, cu o prăvălie cît un supermarket de astăzi ; stridiile veneau repede cu vaporul poștal, în cutii îngropate în gheață mărunțită, să le cuprindă pe toate părțile. Ceilalți mîncau pilaf cu midii ; deși nu mă uitam la ei, le-am bănuit privirile pizmașe, mă dușmăneau și n-aveam nici o vină, aș fi vrut să le dau lor stridiile, nu știam ce sînt, nu mai mîncasem niciodată și nici măcar nu le văzusem.

— Mănîncă ! m-a îmbiat AMarisa, zîmbindu-mi.

Alex a tras în susul paginii o linie șerpuită, sub ea a scris cîteva cuvinte, cu multe semne de întrebare și exclamații, apoi iar și-a ațintit ochii asupra mea. Începeam să regret că îl urmasem, parcă nimerisem într-o capcană și cele două stridii din farfurie mi se păreau o pedeapsă ; aș fi vrut să le pot arunca sub masă, eram paralizat de privirile pe care le simțeam îndreptate spre mine. Nu știu, poate nimeni nu-mi voia răul, nu mă dușmăneau cum crezusem cu cîteva clipe mai înainte, poate erau doar curioși să vadă născîndu-se subiectul. M-am uitat cum mînca AMarisa stridiile, le desprindea din cochilie cu o lopățică de argint, ascuțită pe muchii, apoi le ducea la gură și în clipa cînd le înghițea închidea ochii, cu capul dat puțin pe spate ; atunci odată cu mișcarea omușorului, pe fața ei trecea o înfiorare, un val de voluptate părea s-o cuprindă din tălpi pînă în creștet. Am imitat-o, privind cu groază cum stridiile, vii, pulsau iritate de piper și de lămîie ; le-am dus la gură, le-am simțit mișcîndu-se, gîdilîndu-mi limba și cînd credeam că am să le scuip pe fața de masă, am simțit și eu o înfiorare, ca AMarisa, un val de voluptate nemaiîntîlnită mi-a trecut prin tot trupul.

Cît am stat acolo, ori de cîte ori soseau stridii proaspete și cînd AMarisei i se serveau o duzină, pe o farfurie mare, aurită, ca un taler, două din ele mi le trimitea mie. Ajunsesem să rîvnesc la mai multe și atunci a pus stăpînire pe mine o altă frică, să nu ajung la o obișnuință primejdioasă, un viciu pe care nu mi-l puteam satisface. Nu știu ce vicii avusese contele, fostul proprietar al casei,

am aflat despre el a doua zi, Alex mi l-a arătat la intrarea în port, vegeta în soare, țepos, răpănos, cu sticla de basamac sub cămașă și parcă aștepta să-i dea cineva de pomană.

A fost un avertisment, mi-am pus frînă slăbiciunii pentru stridii, și după ce am plecat din casa AMarisei n-am mai mîncat niciodată, deși prin porturile de pescari unde am ajuns de atîtea ori, se găseau cu grămada, proaspete, abia pescuite, pline de viață, palpitînd în cochilii, poate cu un grăunte de perlă în carnea lor atît de miraculoasă.

— Aș vrea să mă culc, i-am șoptit lui Alex, la sfîrșitul mesei.

AMarisa a înțeles, după mișcarea buzelor și m-a amenințat cu degetul, acel deget magic care anula durerile.

— Nu se poate, acum mergem la cinematograf ! Sus, toată lumea !

Ideea cinematografului mi-a adus pe loc o înviorare, mi-a alungat somnul. Pînă să ne ridicăm de la masă, AMarisa era în picioare, a luat-o înaintea celorlalți, de unde la început mă gîndisem că putea să fie paralitică. Deși grasă, era ușoară și suplă, mergea fără să i se simtă pașii, parcă alunecînd, cu grația unei ființe aeriene, o pasăre. M-am rușinat că o asemuisem cu o bute, am aruncat cuvîntul cît colo, mi se părea oribil și nu înțelegeam cum îmi venise în minte. AMarisa creea impresia unei anatomii umane nou concepută, cu alte tipare decît cele clasice, dar nefiind cu nimic mai prejos, în felul ei, decît tot ce fusese pictat și sculptat în secole, poetizat și rîvnit, ci doar reprezentînd altceva, o altă tonalitate trupească, în jurul căreia ar fi putut să se nască o altă lume, cu altă pictură, altă sculptură și altă poezie. Cum eu nu eram în stare să concep o astfel de lume și cum totuși ajungea pînă la mine o forță care mă făcea să cred în ea cu convingere, nu-mi rămînea decît să-mi închipui că AMarisa avea însușiri de vrăjitoare și le exercita asupra tuturora.

Înainte de a ajunge la ușă, AMarisa se așeză pe un jilț pus în cale și acolo o dichisiră ca să iasă în lume. Doi bărbați de vîrstă mijlocie se așezară în genunchi în fața ei și o încălțară cu botine roșii, cu nasturi negri, întîi un picior, apoi pe celălalt. Erau frații ei mai mici, Panainte

Becheru, de cincizeci și cinci de ani, comandant de vapor și proprietarul unui vas de salvare ; apoi Iani Talabă, medic veterinar, directorul abatorului, care avea o fermă în afara orașului, unde creștea tot felul de animale, o menajerie, îngrijindu-le cu dragoste, ca pe propria lui familie.

Abia mai tîrziu am aflat de ce acești oameni, deși frați buni, purtau nume diferite.

O femeie încă tînără puse pe umerii AMarisei o mantilă neagră, încheiată în față, deasupra claviculei, cu un lanț de metal galben ; nu-mi venea să cred că în realitate era de aur curat, cum mi-a spus Alex. Iar femeia era Irmingarde, nemăritată, sora cea mai mică ; avea patruzeci și cinci de ani, nu puteam crede, i-aș fi dat numai pe jumătate. Făcuse conservatorul de muzică la Londra, cînta lieduri cu o distincție extraordinară, dar timiditatea o împiedicase să apară vreodată în public. O altă soră, mai mare, Despina, de cincizeci și trei de ani, farmacistă, măritată cu Anatol Radovici, directorul spitalului de tuberculoză osoasă, o pudra pe AMarisa, zîmbindu-i tot timpul, privind-o cu adorație. Iar o a treia dintre surori îi puncta obrajii și grumazul cu dopul de sticlă al unui flacon de parfum, în formă de pasăre zburătoare cu aripile strînse. Un asemenea flacon mi se părea de un gust inadmisibil, ca multe obiecte din casă, ca să nu mai vorbesc de casa în sine, dar poate că formele acelea neuzitate și neadmise de mine veneau dintr-o altă civilizație, mai veche decît a noastră și făceau parte dintr-un cod magic. Sora aceasta din urmă, mijlocie ca vîrstă, era Adela, de cincizeci de ani, directoarea pensionului de fete, măritată cu Remus Gregorian, arheologul care dezgropase pînă acum două cetăți antice.

Tot ce era ciudat în această ceremonie și în ceea ce se întîmplase mai înainte, din clipa cînd sosisem, mi s-au părut ieșite din comun numai în prima seară ; poate din cauza oboselii, a mersului cu trenul, a primei întîlniri cu marea, poate de asemenea din necunoașterea altei lumi decît aceea căreia îi aparținusem mai înainte. Începînd de a doua zi, după ce am avut de dat o luptă cu mine însumi în fața unei mări furtunoase de astă dată, cînd era cît pe ce să-mi risc viața, nimic în purtările AMarisei și în atmosfera casei nu mi s-a mai părut nefiresc, era doar

puţină ciudăţenie, puţină extravaganţă. Iar fără AMarisa, care le insufla tuturor din familie ciudăţeniile şi extravaganţele ei, ducîndu-i la fapte nepotrivite cu firea şi cu destinul lor, toţi ceilalţi nu ar fi fost decît nişte fiinţe banale, o mică burghezie fără personalitate. AMarisa era sarea casei şi demonul ei protector.

3

In curte, în faţa intrării, aştepta o trăsură de casă, neagră, cu tapiţeria roşie, cu un covoraş la picioare, cu felinarele aprinse ; sticla felinarelor avea feţele şlefuite care răsfrîngeau lumina ca un cristal, în toate culorile spectrului. Vizitiul, pe capră, era îmbrăcat în giubea şi şalvari, iar în cap avea un fes roşu, cu ciucure ; tocmai în vremea cînd se spunea că în Turcia lui Kemal Paşa, cui îndrăznea să iasă cu fes pe stradă i se tăia capul ; la noi, turcii, dacă vroiau îşi păstrau portul islamic, nu-i oprea nimeni şi nici nu puteau fi extrădaţi pentru asemenea vină, iar Kemal Paşa, oricît ar fi fost el de aspru, era prea civilizat ca să trimeată teroriştii, să-i suprime, cum poate s-ar face astăzi.

AMarisa a privit cerul, să vadă dacă nu vin nori de ploaie, căci mergeam la un cinematograf cu grădină, apoi s-a urcat în trăsură, sprintenă, fără s-o ajute nimeni ; lîngă ea l-a luat pe Alex, iar pe mine m-a poftit să stau pe scăunelul din faţă ; mult mai mult mi-ar fi plăcut pe capră, dar nu se cuvenea să fac nazuri ; fără ceea ce se întîmpla, acum aş fi fost în gară, înghesuit într-un vagon de clasa a treia, sufocat de duhoarea omenească, aşteptînd plecarea trenului care nici măcar nu-şi respecta orele, putea să vină miezul nopţii şi să fim tot acolo.

Restul familiei a încăput tocmai bine în cele două docare ale AMarisei, folosite în excursii şi expediţii de toate felurile şi convoiul a ieşit pe poartă în trapul cailor. Eram curios să văd oraşul, mă uitam cu coada ochiu-

lui la străzile luminate, la vitrine, la oameni. Se apropia ora nouă, copii nu prea mai erau pe stradă, am văzut cîțiva, destul să mă simt prizonier în trăsură ; aș fi vrut să mă dau jos, să umblu singur și liber pe unde m-ar fi dus pașii, pe cînd așa nici nu îndrăzneam să întorc capul, AMarisa mă urmărea, tot timpul cu ochii pe mine. de parcă aș fi fost subiectul ei, nu al lui Alex. Acesta, lîngă ea, cu caietul pe genunchi, părea obosit de mult ce mă studiase, ochii lui, ca și ai mei, dădeau să fugă pe stradă. Poate că tot în tren ar fi fost mai bine, să-mi urmez drumul, neatîrnat de nimeni ; dar numai cum îmi aminteam înghesuiala și duhoarea intram la îndoială. Am trecut prin multe încercări în seara aceea, alunecînd între o stare și alta și nehotărîndu-mă să optez fără șovăială pentru una din ele.

Pe fațada cinematografului, luminată cu zeci de becuri, se vedea un afiș pictat, în culori vii și cu liniile îngroșate, înfățișînd un om gol pînă la mijloc, încordîndu-și brațele cu bicepșii cît cozonacii, umflîndu-și pieptul, făcînd bucățele un lanț gros trecut pe sub subțiori și înnodat în față. Am intrat pe sub un clopoțel care suna tare tot timpul, de spărgea urechile oamenilor, am traversat sala goală, strecurîndu-ne printre rîndurile de scaune și am ajuns în grădină, unde un domn în haine albe, ca ale lui Alex, cu o garoafă roșie la butonieră, cu o mustăcioară subțire a întîmpinat-o curtenitor pe AMarisa și ne-a condus la locurile noastre.

Aveam rezervat un rînd întreg de scaune, la jumătatea grădinii. Cum ne-am așezat, a și început filmul, eu stăteam între AMarisa și Alex. Îndată, de la cele două capete ale rîndului, au început să circule din mînă în mînă pungi pregătite dinainte, cu fistic, alune, susan, bomboane fondante, de mestecat, de ronțăit, de supt, cu vișine în coajă de ciocolată, sau cu fructe glasate, cu mandarine și roșcove și multe altele uitate astăzi, o cofetărie și-o băcănie întreagă. M-au uimit niște bomboane de ciocolată, în formă de cubulețe, cu o compoziție ciudată, căci pe măsură ce se topeau în gură, în loc să fie mai calde se răceau, devenind înghețată ; mi-au plăcut mai mult decît orice cofeturi știusem mai înainte și cînd punga ajungea la mine o răscoleam pînă la fund, să dau de ele, luam cîte patru-cinci, sperînd că nimeni n-o să bage de seamă pe

întuneric. De ce mă mai gîndeam la trenul mixt, care poate tocmai pleca din gară ?

Ţin minte multe din filmele pe care le-am văzut în copilărie şi în tinereţe, nu însă pe cel de atunci, cînd am fost la cinematograf cu AMarisa. Ştiu atît că era un film cu Maciste, au fost multe, serii după serii. Un bărbat cu forţa lui Hercule, cel înfăţişat pe afişul de la intrare, era mereu în război cu coaliţia răului, fiinţe scelerate, bandiţi, ucigaşi, escroci, intriganţi care îi chinuiau pe oamenii cumsecade, îi jefuiau, îi otrăveau, îi compromiteau ţesînd în jurul lor iţe mîrşave, pînă ce izbuteau să-i ducă în faţa judecăţii unde primeau pe nedrept pedepsele cele mai infamante. Nimic n-ar mai fi rămas curat şi cinstit pe lume, fără Maciste, apărătorul adevărului şi protectorul nedreptăţiţilor. Maciste era cavalerul justiţiei, acolo unde fărădelegea nu putea să fie învinsă altfel, intervenea cu forţa lui fizică, lovea cu pumnii, zdrobea maxilarele, rupea oasele, îşi punea adversarii la pămînt, îi ţinea aşa cu un picior în ceafă şi ridica braţele deasupra capului, ca boxerii, proclamîndu-şi victoria. Iată subiectul a zeci de filme ; altceva nu mai ţin minte decît că lumea dădea năvală să le vadă, scrîşnea de mînie cînd vedea nedreptatea şi izbucnea în urale cînd apărea eroul neînfricat şi fără pată. Pentru copii mai ales, şi pentru tineri Maciste era un idol, toţi ar fi vrut să-i semene, să poată rupe lanţurile cu pieptul, îi imitau gesturile, mersul, privirea, loviturile, săriturile, captivaţi egal de forţa lui fizică şi de nobleţea sufletului.

Cred că în seara aceea nimeni în toată grădina n-a petrecut mai cu foc decît AMarisa, parcă era un băieţandru, bătea din palme înflăcărată, striga, huiduia, sărea de pe scaun, lovea cu pumnii în aer, îşi îngenunchia adversarii şi ridica braţele, triumfătoare. Nu mai avea nici vîrsta, nici dimensiunile ei fizice, parcă se subţiase, ca o fetiţă, nu înţelegeam cum putusem să o asemuiesc cu o bute. Cînd s-a aprins lumina, faţa ei strălucea de bucurie. Toţi cei din rîndul nostru stăteau cu capul în pămînt, parcă ruşinaţi, parcă dezaprobînd-o şi semănau cu nişte vite somnoroase. La întoarcere docarele i-au semănat pe la casele lor ; în afară de Alex, căruia îi spuneau în batjocură Orfanul, nu locuia nici unul cu AMarisa, veneau numai la masa de seară, cînd

era regula să se adune membrii mai importanţi ai familiei şi să dea socoteală de faptele zilei.

Pe drum AMarisa a tăcut, cu bărbia în piept ; poate obosise, poate îşi recunoştea firea nestăpînită şi vroia să se reculeagă. Nu mi-a mai spus nici un cuvînt, puteam să cred că uitase de mine, mi-era frig şi iar mă gîndeam la trenul mixt ; dacă plecase fără întîrziere, acum se apropia de Dunăre, spre ziuă avea să fie la braţul Borcea şi începea transbordarea ; mă gîndeam cu tristeţe la podul de vase. Iar mi se clătinau gîndurile, n-ar fi fost mai bine dacă plecam şi mă întorceam la mine acasă ?

AMarisa a aşteptat în curte pînă ce trăsura şi docarele au fost băgate în remiză şi caii duşi la grajduri, pe urmă a umblat în pungă şi i-a cinstit pe vizitii, le-a dat bani de-o ţuică. Celui cu giubea şi fes care conducea trăsura ei i-a mai dat un calup de tutun presat, ca o turtă, bun să-l mesteci în gură dacă-ţi place şi i-a poruncit ca a doua zi la opt dimineaţa să înhame caii. Pe vizitiu îl chema Mustafiţă, nume neobinuit, poate un diminutiv sau o localizare a lui Mustafa din turceşte. Erau unsprezece fraţi, toţi birjari, toţi aveau cai frumoşi şi trăsuri lăcuite, puse pe piaţă ; aproape că nu mai rămînea loc pentru alţii. Despre Mustafiţă voi avea de spus mai multe, m-am împrietenit cu el, mi-a fost confident şi sfetnic, mi-a ajutat să înţeleg unele ciudăţenii ale familiei în sînul căreia mi-am petrecut vara, invitat printr-o ciudăţenie mai mare decît toate celelalte.

Camerele AMarisei erau la etaj, slujnica ei, camerista o aştepta la picioarele scării, cu o lampă aprinsă în mînă ; stînd aşa nemişcată, semăna cu un lampadar de bronz, cum se mai văd prin unele case de modă veche. De mulţi ani în oraş era lumină electrică, numai săracii şi cîrpănoşii aveau lămpi de gaz, ca la începutul secolului ; AMarisa nu făcea parte nici dintre unii, nici dintre ceilalţi, nu era nici o fiinţă înapoiată, totuşi, cît a trăit n-a vrut să tragă lumină electrică în casă. Unii spuneau că firele electrice de pe pereţi şi de pe divan, căci pe atunci nu se îngropau în tencuială ci rămîneau vizibile, i-ar fi luat forţa magică.

Alex a mers cu mine la mansardă, să-mi arate camera ; de afară mansarda nu se vedea, era ascunsă sub şarpanta acoperişului şi ferestrele, micuţe, nu atrăgeau

atenția, chiar dacă unele aveau cîte un balconaș în față. Am urcat pe o scăriță de lemn, în spirală, care încercuia unul din turnulețe. Atîtea diminutive pe care nu le-am căutat ci au venit singure sînt dovada că, deasupra castelului greoi, pretențios și ridicol, mansarda mi s-a părut altceva, o miniatură gingașă, un decor de poveste. Alex avea și el o lampă în mînă, toți ai casei umblau seara cu lampa după ei, o aprindeau în amurg și n-o stingeau decît la culcare.

— Mîine să nu te scoli devreme, mi-a spus Alex, după ce m-a dus în cameră. Sînt obosit, am să dorm pînă la prînz, nu pot să lucrez ; poate după amiază.

Mi-a aprins lampa din tavan și cea de pe masă, apoi a coborît, cu lampa lui în mînă ; o am în ochi și astăzi, greu aș uita-o vreodată, o lampă de porțelan albastru cu înflorituri albe. Camera lui era lîngă turnul mare, acolo se mergea pe altă scară.

Odată cu ultima vorbă pe care mi-a spus-o s-a făcut liniște și am auzit marea. Mai întîi m-am uitat să văd unde era patul, de altceva nu aveam nevoie, vroiam să pun capul pe pernă, dacă mai stăteam puțin adormeam în picioare, mă surpa ceva pe dinăuntru, deși nu simțeam nici o oboseală. Nu aveam asupra mea nimic, decît haincle de pe mine ; slujnica îmi pregătise tot ce-mi trebuia pentru noapte ; la picioarele patului am găsit papucii, de rafie cu împletituri colorate, lîngă pernă cămașa de noapte, albă, cam mică pentru mine ; am privit-o chiorîș, pe urmă am simțit o tulburare, părea o cămașă de fată. Patul era înfățat proaspăt, cu o plăpumioară subțire, de vară, de atlas albastru ; semăna din ce în ce mai mult cu o poveste visată. Aș fi stins lămpile și m-aș fi dus la fereastră să ascult marea, dar eram curios să văd toate cele din cameră, altfel rămîneam cu o nemulțumire, nu pot trece cu nepăsare printre lucruri.

Pe o comodă în stînga patului am văzut două carafe cu dop de sticlă, una cu apă, una cu lapte, iar lîngă ele, puse pe șervețele brodate, un bol cu biscuiți Petit-Beurre, și altul cu bomboane englezești, mentolate. La peretele celălalt era un lavoar cu placa de marmoră și cu un lighean de porțelan albastru, cu flori albe, ca lampa lui Alex. Lămpile mele, cea din tavan și cea de pe masă, aveau aceleași culori, dar inversate, fondul alb și florile

albastre. Cineva își bătuse capul să le găsească și să le aleagă ; spre deosebire de restul casei, cu cariatidele de ciment, cu zorzoanele greoaie, lipsite de armonie, cămăruța mea de la mansardă avea o gingășie feminină și amintindu-mi cămașa de noapte, m-am gîndit că poate aici locuise o fată ; nu mă înșelam, deși nu-mi spusese nimeni.

Ibricul de la lavoar, și el de porțelan, avea o culoare roșie, aprinsă, care contrasta cu toate celelalte, fără să supere, dimpotrivă, încălzind puțin odaia și fermecînd ochii. O descoperire neplăcută am făcut deschizînd ușa de la dulapul lavoarului : înăuntru am văzut o oală de noapte, un vas mare, de porțelan, ca ligheanul și în aceleași culori, atît de curate. Să nu fi avut destinația cunoscută, i-ar fi stat bine ca decor în orice vitrină, oaspeții l-ar fi admirat, s-ar fi apropiat, s-ar fi aplecat să-l vadă mai bine, și-ar fi pus ochelarii. Am știut că n-am să-i pot da întrebuințare, am luat lampa și am ieșit pe coridorul din fața scării, să caut un anumit loc, dar l-am găsit departe, peste o terasă de scînduri, înconjurată de ziduri întunecate care făceau să se înfioare pielea pe mine. Terasa scîrțiia, mă temeam să nu-i trezesc pe ai casei, sau mai rău, să nu se rupă o scîndură și să-mi julesc picioarele. Cînd am tras lanțul, apa s-a prăvălit ca o cascadă, aruncînd stropi pînă departe, șuierînd și smucindu-se în gura țevii, de m-a luat groaza ; noroc că tocmai atunci sirenele în port au început să sune de miezul nopții și au acoperit zgomotul. A doua oară nu m-am mai dus acolo pe întuneric, am răbdat pînă dimineața. Dar vara a fost frumoasă și vacanța mea plină de întîmplări neuitate.

*

Am adormit repede și pe negîndite, ghemuit în fața ferestrei deschise, capul mi-a căzut pe glaful umezit de aerul nopții și dus am fost, n-am mai știut nimic de mine. Stinsesem lămpile, să văd marea ; aș fi văzut-o chiar cu lumină în cameră, scînteia puternic sub razele lunii care băteau din față și puneau, de la plajă pînă la orizontul vînăt, o dîră de aur topit, un drum prețios

presărat cu nestemate, așa cum se năștеau ele din freamătul valurilor, cum se rostogoleau din creastă în vale, unde se dădeau la fund cu o ultimă licărire, ca să răsară mai vii la creasta cealaltă. O forță m-a luat pe sus, m-a scos pe fereastră, m-a dus pînă la malul mării și acolo m-a aruncat în valurile aurite, unde am regăsit senzațiile de peste ziuă, cînd mă aruncasem aievea în valurile argintate de spumă. În clipa cînd cele două culori, argintul și aurul și cele două senzații, una reală, rămasă în amintire, alta închipuită s-au contopit între ele, n-am mai știut de mine, deși cred că nici o clipă n-am încetat să aud murmurul mării ; l-aș fi auzit pînă la ziuă, dacă în urechile mele nu năvălea un zgomot : fereastra s-a smucit în balamale, apoi s-a închis, trîntită cu o detunătură care m-a adus la realitate, în odăița de la mansardă. Nu m-am trezit decît pe jumătate, numai ca să mă tîrăsc pînă la pat, dîrdîind de frig și să mă bag sub plapumă, la căldură ; pe urmă am adormit din nou, am mai apucat să văd că luna se întunecase, fără să-mi dau seama de cauză. Treceau nori negri pe cer, se pornise furtuna, eu însă am dormit adînc, fără să aud cum mugea marea, din ce în ce mai zvîrcolită și furioasă.

M-am trezit cu soarele în fereastră, cerul se limpezise, trecuse furtuna, numai marea era vînătă și continua să se zbuciume, cu creste albe care veneau din larg, năvalnice, se contopeau, creșteau una din alta și se răsturnau pe plajă, umplînd-o de spumă. La diguri valurile se bușeau furioase în blocurile masive de piatră, făcîndu-le parcă să vibreze, se simțea un tremur transmis prin pămînt pînă în temelia casei. Din locul impactului țîșneau jerbe de apă, ca niște gaizere, umpleau cerul de curcubeie, apoi cădeau prefăcîndu-se în cascade. De nicăieri nu s-ar fi văzut mai bine forța și furia mării ca de la fereastra odăii mele ; am stat acolo și am privit-o de la înălțime, fără să simt scurgerea timpului, fascinat și înspăimîntat totodată, cu pumnii strînși, reci ca de gheață, cu maxilarele încleștate, de parcă aș fi luat eu însumi parte la lupta aceea gigantică, gata să-i cad victimă, pînă ce valurile au pierdut din putere într-un tîrziu insesizabil, sau a scăzut puterea mea de a le simți forța.

Abia atunci mi-am venit în fire, m-am îmbrăcat și m-am gîndit ce să fac mai departe ; dacă Alex dormea, nimeni nu știa cum să-mi poarte de grijă. Necunoscînd obiceiurile casei, cine și cînd îți dădea ceva de mîncare dimineața, am mîncat biscuiți cu lapte, pe săturate. Pe urmă am mai inspectat o dată odaia, mai pe îndelete și cu mintea mai limpede ; nimic nu era mai prejos decît mi se păruse la venire ; culorile mobilei îndeosebi, și ale obiectelor de trebuință, sau numai de podoabă, erau alese cu o grijă puțin obișnuită la oameni de toată mîna. În vreme ce în restul casei, îmi aminteam mai limpede acum, pe lumină, văzusem multe lucruri de un gust nesigur ; era evident chiar pentru mine, care știam prea puține despre viață, mai aveam pînă să le învăț pe toate și să le pot înțelege valoarea fără greșeală. De aceea continuam să fiu nedumerit, ca aseară, nu-mi explicam încă stilul delicat al odăiței de la mansardă. Cineva o aranjase, fără risipă bănească, dar cu un bun simț al decorului care, chiar cu mijloace modeste, uneori cu nimica toată, poate să facă viața mult mai frumoasă decît ar fi ea altfel ; dovezi sînt destule și la tot pasul.

Ochii mi s-au oprit la o mică bibliotecă, seara nu o văzusem, era în colțul din stînga ferestrei, umbrită de draperie. Cuprindea exact două sute cincizeci de volume, toate de aceeași mărime, o colecție de cărți polițiste, alcătuind o serie numerotată. Am frunzărit cîteva din ele și am văzut că toate aveau, pe pagina de gardă o ștampilă, un chenar oval, din două liniuțe, cea din afară mai apăsată, cum se obișnuiește aproape pretutindeni — am văzut atîtea ; toate exprimă simțul de posesie, prin trei cuvinte antipatice : „Din cărțile mele !“ În chenar de data aceasta erau mai multe cuvinte, imprimate cu o literă mică și delicată, ca pe medalioane : „Furtul de cărți nu se socotește hoție ; luați-o pe care vă place !“ Urma iscălitura AMarisei, cu înflorituri de prost gust care nu se potriveau cu vorbele de deasupra și îmi aminteau stilul casei. Cine oare mai locuise în odaie pînă la mine ? Din toată colecția nu lipsea o carte. Nu înțelegeam, mi se părea că nu știu nimic despre oameni. Și mai ales nu știam

nimic despre AMarisa, decît că plecase cu trăsura la opt dimineața, sau măcar avusese intenția.

Am coborît la parter, am ieșit pe terasa cu sarcofage de răchită înnegrită ; nu eram singur în casă, m-am întîlnit rînd pe rînd cu valetul, cu slujnicile și cu bucătăreasa ; fiecare avea cîte o treabă, au trecut pe lîngă mine fără să se oprească și să mă întrebe dacă am vreo dorință, nu îmi dădeau importanță deși toți știau ce căutam acolo, eram subiectul lui Alex. I-am lăsat vorbă acestuia, prin valet, că sînt pe plajă, cînd se trezește să mă caute. Valetul mi-a răspuns „Da, domnule "!, ca unei persoane mature și m-a privit surprins, fiindcă împotriva firii mele îi vorbisem cam de sus, ca și cum aș fi fost unul de-ai casei, obișnuit să poruncească.

Nisipul era ud pînă la faleză, îl bătuseră valurile toată noaptea. Acum marea începuse să se potolească, nu mai zgîlțîia digul și nu mai arunca în aer jerbe de apă. Soarele amiezii ardea, mi-am scos hainele și cu ele în mînă m-am urcat pe dig, unde m-am întins cu fața în jos pe lespedea cea mai înaltă, ferită de valuri ; era fierbinte și primitoare, atingerea ei mi-a făcut bine, mi-a dat o stare de voluptate. Abia atunci, privind de aproape, am văzut că marea, deși se mai liniștise, avea încă multă forță cînd se izbea în pietre, continua să lupte surd și greu cu ele, dezvelindu-le pînă aproape de temelie, lăsînd goluri înfricoșătoare, cînd un val spart se retrăgea spre a face loc unde să se prăbușească altul ; refluxul nu avea în el mai puțină forță decît fluxul, valul care se retrăgea ar fi măturat totul în spatele lui, după cum cel care venea ar fi zdrobit totul în față. În afară de pietre ! Bucățile de stîncă contopite una în alta prin imensa lor greutate vibrau, izbite sau absorbite, gata a fi dizlocate, smulse, fărîmițate, aduse în stare nedefinită ca pe vremea cînd pămîntul nu era format geologic.

Atunci mi-a venit gîndul că în lupta cu marea, stînca, deși mai puternică va fi totdeauna învinsă ; fiindcă nu poate fi slabă, nu se poate da în lături, nu se poate retrage, ci primește lovitura în față, cu duritatea ei pasivă, de unde îi vine înfrîngerea. Am înțeles că, așa firav cum eram față de val și de piatră, eu puteam să triumf asupra amîn-

durora, fără să le înfrunt ci strecurîndu-mă printre ele. Atunci am simțit impulsul să mă arunc în apă, nu-mi era frică de valuri, le simțisem și le înțelesesem la prima noastră întîlnire, știam că nu ne puteam face rău unul altuia, fiind la fel de elastici, coexistam prin însușiri egale. Eram gata să îndeplinesc această nesocotință, mă ridicasem în picioare, căutam locul unde să mă arunc fără să cad pe o stîncă ascunsă sub apă și mă întrebam ce clipă ar fi mai bună, cînd vine valul, sau cînd se retrage ?

Norocul meu a fost această clipă de gîndire ; privind cu intensitate mișcarea mării mi-am dat seama că, indiferent de clipă și indiferent de elasticitatea mea corporală, nu mi-ar fi rămas nici o scăpare ; fiindcă nu aveam loc de retragere ; fiindcă primul val m-ar fi aruncat pe stîncă, încărcat cu zeci de ori propria mea greutate.

Totuși, n-am renunțat dintr-o dată, am stat mult în cumpănă, luptîndu-mă cu porniri contrarii, pînă ce am ajuns să cred că mergeam la pieire ; dar o îndoială am păstrat, stăteam în picioare cu umerii aduși, înfrînt și mă întrebam dacă judecasem bine, dacă nu înclinam steagul fără motive temeinice. De unde să știu, dacă nu încercasem ?!

Poate să fi fost pierdut, într-adevăr, și renunțînd îmi salvasem viața, cu tot ce am făcut de atunci pînă astăzi. Dar tot timpul de atunci pînă astăzi, m-am întrebat dacă salvîndu-mă de la moarte nu am pierdut altceva, o alta din devenirile mele posibile. Poate eul meu adevărat era altul, și lepădîndu-mă de el l-a luat altcineva.

Așa m-a găsit Alex, după vreo oră, stăteam în picioare pe dig, mă uitam țintă la valuri, cum loveau în piatră cu stăruința lor surdă. Nu, n-aș fi avut nici o scăpare, dar nu încercasem !

— Vino la masă ! mi-a spus. Bucătăreasa ne așteaptă

Pe drum l-am întrebat ce destinație avusese cămăruța de la mansardă.

— Nu înțeleg de ce este altfel decît restul casei. Parcă ar fi un iatac de prințesă.

— E adevărat mi-a răspuns Alex. A fost camera Prințesei.

4

Am mîncat singuri, pe terasă, la o măsuţă pusă între sarcofaguri ; sufrageria era întunecoasă şi goală. Alex se uita la mine din cînd în cînd, părea gînditor, apoi nota ceva în caietul pus în stînga tacîmului. După masă am mers în port, dorinţa mea cea mai arzătoare. El a aprobat, şi cu acest prilej mi-a dat lămuriri privitoare la colaborarea noastră. Eram liber să merg oriunde şi oricînd vroiam, nu trebuia să-i cer voie, iar el, dacă nu-l împiedica nimic, mergea cu mine, fără să mă încurce ; nu trebuia să-l observ niciodată şi să mă întreb ce are în minte, preocuparea lui era să mă studieze, îl privea cum, în toate manifestările mele ; iar dacă obosea şi se trăgea deoparte, o oră sau o zi întreagă să nu mă întreb nimic şi să-mi văd de treabă, ca şi cînd el n-ar fi existat, să-mi continui traiul la bunul meu plac, numai să fiu negreşit acasă la masa de seară, cînd familia se aduna în jurul AMarisei.

Cît am umblat prin port Alex s-a ţinut tot timpul la cîţiva paşi în urma mea, fără să-mi spună o vorbă, lăsîndu-mă să-mi aleg singur drumul. Am şi uitat de el, m-am crezut singur, portul m-a absorbit pînă la ameţeală de la primele imagini. După cîte văzusem şi cîte trăisem de cînd plecasem noaptea, cu trenul mixt, cîmpia, lanurile de grîu, Dunărea, marea, casa AMarisei, cinematograful, odăiţa de la mansardă, furtuna şi răsfrîngerea ei în mine, portul a însemnat impresia cea mai complexă, cea mai greu de înregistrat, de înţeles şi de asimilat, deşi nu cea mai puternică.

Dacă nu mi-a fost deloc uşor să înţeleg ce însemna el pentru oameni, atunci în prima zi cînd i-am bătut cheiurile, însetat să le văd pe toate şi înregistrîndu-le haotic, azi nu mi-e mai uşor să-mi readun impresiile, să le ordonez şi să le pun pe hîrtie, în aşa fel ca să le înţeleagă oricine care n-a fost niciodată acolo, şi mai ales care n-a fost în acelaşi timp cu mine. De altfel cunoaşterea mi-a cerut multă vreme, nimeni n-ar fi avut răbdare să mă urmeze, la început am trăit numai fizic, într-un decor cum nu mai văzusem şi nici măcar nu mi-l închipuisem decît poate

invers, cu totul altceva decît realitatea în mijlocul căreia căzusem și mă înconjura zgîlțîindu-mă, răsucindu-mă, orbindu-mă, asurzindu-mă. Portul era imprevizibil, judecata mea n-a putut să se lumineze decît încet și nesigur, devenind clară abia la luni de zile după ce plecasem de acolo, avînd numai impresii nedevelopate, ca niște clișee fotografice ținute la întuneric. Dar chiar după ce imaginile înregistrate au căpătat desenul vizibil și s-au așezat în ordine redîndu-mi forma topografică a portului, peste care s-a așezat cu ușurință mișcarea, a oamenilor, a instalațiilor și a vapoarelor, cum le văzusem și nu puteau să fie uitate, a trebuit să treacă alt timp, nu știu bine cît, ani și decenii, mai bine zis *o durată*, pînă să simt semnificația lor în viața noastră. Atunci am decis, cu deplină înțelegere a ceea ce spun după atîta așteptare, cu hotărîre și cu convingere, că unul din cei șapte stîlpi primordiali aflați la temelia lumii este portul, oricare din ele, de la Calatis la Roterdam.

Primul meu simț care s-a trezit cum am ajuns acolo, solicitat mai intens decît văzul și auzul, a fost cel olfactic. La început n-am înțeles ce se întîmplă, am fost confuz în fața atîtor mirosuri care veneau spre mine, pătrunzîndu-mă nu doar prin nări ci și prin piele, prin toată ființa ; abia mai tîrziu toate acestea și-au relevat sensul și au devenit o sinteză, definind portul înainte să-i apară imaginea. Am mers orbește către primul chei, unde se descărca un șir de vapoare ; n-am văzut macaralele și bigile care se roteau pe cer purtînd lăzi, baloturi, butoaie, bidoane, n-am văzut nici hamalii, goi pînă la mijloc, ca Maciste de pe afișul cinematografului, coborînd pe schelă cu saci în spinare. Ci am simțit mirosuri, amestecate — acide, dulci, piperate, leșioase-vegetale, minerale — ruginite, coclite — concentrate, atotputernice, explozive, care, înainte de a deveni un tot caracteristic și definitiv mi s-au dezvăluit unul cîte unul, în parte : mirosul de lămîie, de portocală, de banane, de cafea și cacao, de piper, cuișoare, scorțișoară, vanilie. Mirosul lubric de țîri și lacherdă. Chiar și orezul avea mirosul lui, altfel decît al grîului ; și untdelemnul mirosea prin tabla bidoanelor, și măslinele prin doagele butoaielor. De la alte cheiuri veneau mirosuri chimice, miros de metale, de cauciuc, de eter, de vopsele. Toate acestea nu mi-au sugerat ținuturi exotice, geografia îndepărtată de unde erau aduse, ci s-au localizat lîngă

mine, în spațiul meu de mișcare, contopindu-se și devenind mirosul unic al portului. Dar atît n-ar fi fost de ajuns dacă odată cu ele nu s-ar fi simțit emanația apei din bazine, alta decît pe malul liber al mării ; căci pe lîngă mirosul de algă putredă, de vietăți moarte, pești și crustacee, de iod și sare li se adăuga un amestec venit de la vapoare, de la carenele lor ruginite, de la uleiul mașinilor, de la păcura arsă, de la fumul dizolvat în apă, și chiar de la gunoaie și alte reziduuri, toate la un loc și în același timp pure și fetide.

Treptat s-au trezit în mine și celelalte simțuri, primul al mișcării, simțul mușchiular, netrecut între simțurile omului, deși fără el am fi toți paralitici. Am dat drumul la pas, nu mai era mult pînă seara iar eu simțeam foame și sete pentru tot ce întrezăream în față, ca și pentru cele nebănuite ; simțeam că portul se zbate, fără frîne, dogorind de viață, arătîndu-și impudic părțile desgolite ; trebuia să-l văd pînă la capăt înainte de a se slei, de a se răci și a se ascunde rușinat de privirile mele.

La capătul danei, în pupa unui vapor de la Hamburg, am văzut lume îmbulzită, prima imagine clară prinsă cu ochii, căci tot ce îmi intrase în privire pînă atunci rămînea confuz, fără contur, fără culoare și adîncime. Într-o șalupă neagră, aproape de cîrma vaporului, doi oameni în tricouri dungate și pantaloni de doc murdari de păcură, învîrteau năduşiți la o pompă cu două manivele. Pornind din capul cilindrului, un tub de cauciuc roșu cobora în apă, alături, împreună cu o parîmă subțire legată de copastie. Parîma a început să se miște, zmucită, din apă ieșea o borboroseală, bule de aer, inegale, învălmășite, pînă ce sub ele s-a ivit o sferă de alamă, de vreo jumătate de metru, în care intra tubul de cauciuc roșu. Un geam gros, rotund, cam de o șchioapă lăsa să se vadă în interiorul sferei și numaidecît am deslușit, deși neclar, doi ochi omenești, mai bulbucați decît ai lui Alex, apoi capul unui om cu părul blond, căzut în față ; capul mi s-a părut prea mic pe lîngă trup, care se întrezărea prin apa limpede, îmbrăcat într-un costum greoi și țeapăn, de cauciuc negru ; mi-ar fi plăcut să fie roșu, ca tubul, așa poate devenea mai suplu. Priveam cu ochii mari și îmi venea să aplaud, zburdînd de bucurie, vedeam prima oară un scafandru adevărat, îl știam din fotografii și desene, poate chiar și din filme ;

deşi nu mă îndoiam de existenţa unor oameni care făceau anumite treburi sub apă, căci le cunoşteam faptele, ştiam ce însemna meseria lor, cît era de folositoare, de grea şi de primejdioasă, ei ca oameni rămîneau pentru mine o încarnare supranaturală, sau mai degrabă o abstracţiune.

Scafandrul îşi sprijini picioarele într-o scăriţă de fier din bordul şalupei, se ţinu cu o mînă de copastie, cu mîna cealaltă scoase anevoie din apă un obiect inform la prima impresie, ceva de metal vopsit negru, cu luciu şi cu înflorituri aurite. Abia cînd izbuti să-l ridice şi îl dădu oamenilor din şalupă am văzut că era o maşină de cusut, neîndoios, fiindcă pe ea scria „Singer". Mai scosese trei pînă atunci, erau pe chei, ude şi pline de mîzgă. Un tînăr spelb, cu o mustaţă ţepoasă, galbenă, le ştergea cu o cîrpă. Lîngă el se agita o persoană matură, un domn în haine de marinar dar fără galoane ; poate fusese marinar în tinereţe. Acum avea ochelari pince-nez, aceştia dau omului, orice-ar fi el, un aer de intelectual şi parcă îi fac privirea mai inteligentă.

După cum se agita în haina care îi plesnea pe burtă, am înţeles că maşinile de cusut îi aparţineau, avea probabil un birou de import sau o prăvălie. Aşa şi era, am aflat îndată, avea şi una şi alta, un birou mic şi o prăvălie mare, cu maşini de cusut şi biciclete. Îl chema Omer Baltadgi, cum scrie pe firma prăvăliei. Tînărul spelb, cu mustaţă ţepoasă, pe nume Iordan, care ştergea de apă maşinile de cusut, era slujbaşul lui, practicant la birou, dar făcea şi multe altele, chiar şi curăţenie în casă. Puţin îmi păsa de paguba lui Omer Baltadgi, mă interesa scafandrul care se scufundase din nou, lăsînd deasupra lui bule de aer. Acolo sub apă era o lume pe care o văzusem şi eu dar numai pe fugă şi nu pînă la capăt ; pentru lumea aceea era să-mi pierd viaţa, chiar atunci, vara, cînd m-am încurcat în fierăria unei epave. Niciodată nu mă gîndisem cum ar fi, ce s-ar întîmpla cu mine dacă într-o zi s-ar ivi prilejul să cobor în sînul ei, fără grabă, să-mi vină aer de deasupra şi să merg pe fundul mării ca pe stradă, să privesc în jurul meu pe îndelete, să aflu toate secretele ascunse sub faţa apei, să mă mîndresc în sinea mea că ştiu mai multe decît alţi oameni, ştiu ce nu pot să ştie decît scafandrii. Ardeam de dorinţă să stau de vorbă cu

un scafandru, să-mi spună ce simte, ce crede cît este sub apă și cum i se pare lumea noastră cînd se întoarce.

Într-o jumătate de oră omul a mai scos șase mașini de cusut, cu cele de pe chei erau nouă. Atunci s-a apucat cu mîna de copastia șalupei și le-a făcut semn coechipierilor să-i scoată casca. Era prinsă cu șuruburi pe un guler metalic, atașat la costumul de cauciuc negru. Au desfăcut șuruburile, au ridicat casca, a apărut capul scafandrului, cu părul blond căzut în ochi, cum îl văzusem prin fereastra rotundă. Omul, cu fața palidă, cu respirația grea părea istovit, deși încerca să zîmbească.

— Mai sînt trei ! strigă Omer Baltadgi de pe chei. Ce faci cu ele ? Vrei să le lași acolo ?

O ladă scăpată de macara căzuse pe chei, se spărsese și douăsprezece mașini de cusut, din douăzeci și patru, căzuseră în mare ; poate erau stricate, poate nici celelalte nu scăpaseră tefere din bușitură.

— Nu mai pot, domnule, răspunse scafandrul. S-o lăsăm pe mîine.

E prima întîmplare din viața portului de care îmi aduc aminte și nici n-am să pot uita ; căci m-a intrigat, m-a uimit, mi se părea o închipuire, deși nu mă îndoiam că era o realitate, văzusem totul cu ochii, auzisem cu urechile mele răspunsul obosit și puțin umil al scafandrului, „nu mai pot, domnule“ ! Fără aceste vorbe aș fi crezut că scufundarea lui în apă fusese o joacă.

— Iasso, Sofron ! strigă Alex care între timp se apropiase de mine.

Așa se salutau oamenii în port, cu o vorbă grecească, fără să fie greci decît poate prin alianță.

— Iasso, Alex ! răspunse scafandrul.

Se urcase în șalupă, îi scoseseră costumul, era în izmene și în tricou fără mîneci, i se vedeau brațele puternice, cu mușchii zvîcnind de oboseală. Mi s-au aprins urechile de emoție, după salut Alex și cu el erau prieteni, un prilej norocos să stau de vorbă cu un scafandru, să-mi văd visul cu ochii.

— Îl cunoști ? l-am întrebat pe Alex, cu teama că ar fi putut să mă repeadă, nu aveam dreptul să mă amestec în treburile lui personale.

— Da, mi-e văr, răspunse, fără să se mire de întrebare.

Fusese oare aseară la masă în casa AMarisei ? Nu ţineam minte aproape pe nimeni şi un scafandru, chiar în haine de stradă cred că mi-ar fi atras atenţia, n-aş fi putut să trec pe lîngă el fără să-l descopăr. Dar familia era mult prea mare ca să încapă toţi deodată la masă, umpleau oraşul.

— Aş vrea să-l cunosc, să stăm de vorbă, am continuat cu vechea timiditate.

Alex s-a întors spre mine mirat, întrebător, căutînd parcă să-mi pătrundă cu ochii prin ţeastă.

— Interesant ! spuse, luminîndu-se. Şi ce-ai vrea să vorbeşti cu el ?

— Întîi, aş vrea să-l cunosc, numai aşa, să ştiu că am cunoscut un scafandru.

Privirea lui Alex era şi mai mirată.

— Interesant ! Şi ai vrea să-ţi povestească viaţa lui, nu-i aşa ? Pe urmă să-ţi spună cum este sub apă !

Parcă îmi citise gîndurile.

— Da, eşti un subiect bun ! socoti Alex, în concluzie.

Deschise caietul pe care îl avea la subţioară, scrise în el cîteva cuvinte, apoi se întoarse spre şalupă, gata să-l strige pe scafandru. Acesta se îmbrăcase, îşi pieptăna părul blond, dîndu-l pe spate.

— Nu acum, te rog ! am spus repede. Este prea obosit şi nici eu nu sînt gata, nu ştiu ce să-i spun, nu m-am aşteptat.

Alex încuviinţă, privindu-mă tot mai atent, din ce în ce mai intrigat de reacţiile mele. Am făcut cîţiva paşi înainte, ca să nu fiu de faţă cînd stătea de vorbă cu scafandrul, care tocmai urca pe chei ; mă uitam numai cu coada ochiului. Cînd am văzut că îşi luau rămas bun, am pornit mai departe, ştiind că Alex are să mă urmeze, aşa era înţelegerea.

Din cîte se descărcau de pe vapoare, la danele celelalte, cel mai mult m-au interesat automobilele, deşi nu puteam să le văd, fiind închise în lăzi de lemn mari, că din două ai fi putut să faci o cabană. Erau atît de multe lăzile, întărite cu chingi de fier, stivuite pe chei pînă departe, că un timp am şi uitat ce aveau înăuntru, m-am gîndit numai la lemn, cîtă pădure era băgată în ele şi irosită. Pe urmă am văzut scrisul, cu litere mari, negre ;

așa am venit la realitate, scria Ford, Dodge, Pontiac, Chevrolet, Nash, Overland, mărci de automobile, la cunoșteam, le refăceam în minte, le scoteam din lăzile unde stăteau ascunse și le vedeam pornind, împînzind șoselele, auzeam zgomotul motorului, ba simțeam chiar miros de benzină. Uitasem cu totul de Alex, portul creștea în dimensiune prin lăzile acelea cu automobile și căpăta cel mai important din înțelesurile sale, să-i dea omului putința de mișcare, la fel de ușor pe uscat ca pe apă. Toate automobilele erau din America, unde se făceau cele mai puternice și mai frumoase. Din țările europene, în primul rînd Italia, și Germania, veneau cu trenul ; or fi fost bune și ele dar îmi inspirau mai puțină încredere ; de Franța nici nu mai vorbesc, vroia să fie mai altfel decît restul lumii, să nu semene cu nimeni și mie mi se părea că se joacă de-a Baba Oarba cu tabla și cu vopseaua. N-aș fi vrut să am un automobil franțuzesc nici dacă mi l-ar fi dat cineva gratis ; așa gîndeam, știind că n-o să mi-l dea nimeni, altfel poate că mi-aș fi schimbat părerea.

Între timp, intra în conștiința mea și forfota de pe cheiuri și zgomotele, pe care mai înainte nu le recepționasem. Pe cheiuri se vînzolea lume amestecată, marinari, hamali, funcționari, negustori ambulanți, polițiști, grăniceri, vameși, apoi gură-cască și derbedei, mardeiași, hoți de buzunare. Portul creștea în toate direcțiile, veneau convoaie cu vagoane de marfă, locomotivele de manevră, micuțe, fluierau subțire, vapoarele și remorcherele răspundeau cu sunetele lor profunde, atît de vibrante că făceau să vuiască aerul pînă în bolta cerului. Deodată am deslușit între toate acestea un sunet nou, ca o plesnitură de bici peste apă, cred că îl auzisem și mai înainte, poate îl auzisem din ziua sosirii, încă din gară dar era prea nefiresc, prea inexplicabil și poate îl luasem drept o închipuire, un țiuit al urechii. Departe de oameni, într-un ținut pustiu, un asemenea sunet mi-ar fi băgat groaza în suflet, neîmpiedicînd ca în același timp să ard de curiozitate. Era ca un țipăt animalic, o zvîrcolire de moarte, un stilet lung străpungea grumazul unei vietăți furioase, făcînd să țîșnească pe apele portului, înroșindu-le, o șuviță de sînge sub presiune, dintr-o rană adîncă și subțire, o zvîcnitură care se transforma în sunet și sfîșia straturile de aer, modulînd cromatic pînă la înălțime. Dacă se pornea

unul îi răspundeau altele, din toate locurile, era o împletire de chemări disperate.

Cînd am înțeles că erau sirenele remorcherelor și vapoarelor, am avut o dezamăgire, sperasem să fie ceva fără explicație, de pe altă lume. Curînd, am văzut sirenele de aproape, în forma lor fizică, un melc de alamă terminat cu o pîlnie ca de goarnă, prins de coșul vaporului, lîngă fluier. Mergea cu aburi, ca și fluierul de alături, se vedea limpede dar cu toată explicația la care ajunsesem, sunetul acesta scurt, alarmant, plin de panică mi se părea o plesnitură de bici în spinarea unui monstru gigantic rănit, întins pe apă, neputincios, nefiind în stare să se apere ci doar să scoată țipătul lui de moarte.

Acum cînd cel mai atent din simțurile mele devenise auzul, vîjîitul unui corp în cădere m-a făcut să mă trag în lături, repede, între șinele căii ferate, cu o mișcare instinctivă, fără să-mi fie frică și fără să ridic ochii, să văd ce vine. Simțul văzului s-a trezit abia în clipa următoare, o sarcină uriașă de saci și baloturi, într-o plasă împletită din odgoane groase cît brațul omului, mii de kilograme, cădea în locul de unde fugisem mai înainte.

Cablurile unei macarale vibrau deasupra, mai sus se auzeau roțile scripeților rotindu-se fără frînă, gata să ia foc, să se topească. Așteptam înlemnit impactul cu pămîntul, plasa să se rupă, sacii și baloturile să vină peste mine, să mă îngroape. Cînd mai erau doi metri pînă la pămînt cablul s-a întins brusc, l-am auzit troznind, scripeții au începenit cu un scrîșnet de fiare rupte, brațul macaralei parcă s-a arcuit ca o trestie, nu știu cum de a rămas întreg, și sarcina uriașă s-a așezat lin pe chei, ca o pasăre.

— Nu căsca gura ! a strigat macaragiul la mine, de la înălțimea cabinei, mai sus decît catargele.

Vroise să mă sperie, era ușor să se vadă ; drept răspus l-aș fi mustrat cu asprime dar fără mînie, fiindcă nu voiam să-mi otrăvesc sufletul : „Tu, care trăiești la o înălțime unde nu meritai să ajungi, și ca treabă nu faci altceva decît să miști niște pîrghii, iar ca mulțumire nu ai alta decît să înspăimînți un copil de vîrsta mea, n-ai să știi niciodată ce va însemna portul pentru mine ; și chiar dacă ai ști, tot n-ai înțelege de ce am nevoie să-l cunosc sub toate fețele lui, cu toate simțurile mele !“

Hamalii din jur rîdeau, bucurîndu-se că o sfeclisem, fără să știe că nu simțisem nici cea mai mică spaimă, iar acum, dacă îmi stăpînisem mînia, întîmplarea îmi era cu totul indiferentă. În clipa următoare am auzit trosnind șinele căii ferate, un fluier de gură mi-a spart urechile și cînd am întors capul, un vagon de marfă venea peste mine ; un ceferist stătea pe scară, cu fluierul în gură și flutura un fanion galben, ca să-l vadă mecanicul locomotivei, aflată mai departe în urmă, peste alte vagoane. Sigur că și ceferistul voise să mă sperie, altfel putea să fluiere mai din vreme. Mă uitam în ochii lui, atît de indignat că nu-mi dădea în minte să mă arunc în lături. O mînă puternică m-a prins de braț și m-a tras de-o parte, cu o zmucitură, o clipă mai înainte de a fi simțit în piept tamponul vagonului. Nu era altcineva decît Alex, care nici măcar nu m-a certat pentru lipsa mea de atenție. Cum mă studia tot timpul, poate începuse să înțeleagă ce se întîmpla cu mine, își dădea seama că dorința mea de a cunoaște portul nu se putea împlini fără eforturi, încordare, sacrificii și chiar primejdii ; dacă aș fi ocolit primejdiile și încercările grele, cum una din ele fusese drumul cu trenul mixt, ar fi însemnat să nu cunosc nici portul, nici restul lumii. Pe ceferit n-a putut să-l certe, ajunsese departe. În schimb, i-a strigat macaragiului :

— Mă, Hristoase, ți s-a făcut de bătaie ?

Hamalii, care pînă atunci continuaseră să rîdă și să facă glume pe seama mea, înveseliți și mai tare de a doua pățanie, au tăcut mîlc, mi-am dat seama că se temeau de Alex, fără să înțeleg de ce, unul singur din ei să-și fi pus mintea cu el i-ar fi înmuiat oasele ; dar nimeni n-ar fi îndrăznit, se vedea cît de colo.

Macaragiul a făcut un semn amical, ca să îndrepte treaba ; pe semne și lui îi era teamă de Alex. Cred că pe toți îi intimida costumul lui alb, lavaliera și caietul de la subțioară, legat în marochin roșu. Poate știau și ei că scria povestiri și nuvele, își căuta subiecte pretutindeni ; oricînd se puteau pomeni puși într-o carte, luați în batjocură și făcuți de rîsul lumii. Curînd am înțeles că înainte de orice, prestigiul lui Alex venea de la AMarisa, căreia întreg orașul îi purta un respect plin de frică, toți se

temeau de beteşuguri, ştiau că în afară de ea n-ar fi putut să-i vindece nimeni la fel de sigur.

Pe macaragiu n-aveam nici un chef să-l cunosc ; ce putea să-mi spună ? Dacă mă uitam la el o oră, cum manevra macaraua, nu-mi mai trebuia altceva ca să ştiu ce fel de om este ; cît despre meseria lui, degeaba i-aş fi căutat o taină, o fi fost grea, dar era simplă : motor, pîrghii, cabluri, scripeţi, nimic în plus sau în minus, nici o schimbare posibilă, — monotonie şi plictiseală.

Am înţeles că Alex îl cunoştea bine, dacă îl chemase pe nume. Şi cine în secolul nostru putuse să-l boteze aşa, cu un nume din primul mileniu ?

— Ţi-e şi el rudă ?

Nu, îi era numai fin, îl cununase împreună cu AMarisa. Cununaseră pe mulţi, le botezaseră copii. Dar nici rudele adevărate, de sînge, nu erau puţine.

— Dacă i-am aduna pe toţi, îmi spuse Alex, am putea să facem o fabrică ; ar trebui să facem şi o şcoală, alături, să aibă unde învăţa copiii şi nepoţii.

Poate altcineva n-ar fi dat importanţă ideii cu şcoala, eu însă m-am bucurat că se gîndise, chiar dacă era vorba numai de o glumă ; m-am uitat la el cu mai multă simpatie, începeam să cred că are mai mult suflet şi mai multă minte decît îmi închipuisem la început, cînd venise să-şi caute un subiect pe plajă.

Restul portului l-am văzut încetul cu încetul, în zilele următoare, nu se putea dintr-odată, era prea vast şi prea complex pentru capacitatea mea de înţelegere. Mai aveam să descopăr silozurile, bazinul de cherestea şi cel de petrol, care alcătuiau o bază triunghiulară ; forţa ei mi s-a părut mai mare decît a întregului oraş, decît a multor oraşe luate împreună. Acolo se aduceau grînele din cîmpie, păcura de sub dealuri şi pădurile de la munte.

Ultimul bazin, unde se termina şi ultimul chei, era cimitirul vapoarelor, dar nu i-am dat o culoare de doliu, l-am socotit un loc de vis, am petrecut multe zile acolo, şi prin acele epave care pluteau încă, am învăţat istoria navigaţiei, cum nu se învăţă la şcoală. Aşa am ajuns la o încheiere, portul n-a mai avut nevoie de nici un adaus, am tras ultima linie a desenului, am pus ultima culoare ; nu mai trebuia decît să suflu deasupra, ca să învie.

5

La masa de seară am căpătat iarăşi două stridii, pe care acum le-am mîncat fără emoţie ; eram mulţumit de mine că făceam atît de uşor un pas înainte. Mult mai tîrziu, la maturitate am ajuns să înţeleg că asemenea triumfuri sînt însoţite de o pierdere, devenim mai deştepţi, în schimb ni se aspreşte sufletul ; candoarea, cununa lui de flori roz şi albastre se ofileşte şi n-o putem înlocui niciodată.

Nici în această a doua seară n-am apucat să-mi cunosc comesenii, să reţin măcar o fizionomie din toate, n-am avut ochi decît pentru AMarisa. Seara trecută fusese mai comunicativă, se interesase de mine, iar acum nu-mi adresa nici o vorbă, privirea ei trecea pe lîngă mine. O dezamăgisem ? Ar fi trebuit să fac mai mult decît făcusem ? Oare ştia cum îmi petrecusem ziua, cît îi fusesem de folos lui Alex ? Şi, mai ales, ştia ce gîndisem ? Aş fi vrut să aflu ce era în mintea ei, cît avea să mă mai tolereze şi mă întrebam dacă purtarea mea îndrituia găzduirea, masa şi stridiile.

Pe urmă am observat că AMarisa nu era reţinută numai cu mine, pentru ea toată lumea părea absentă, chiar şi Alex ; cît a ţinut masa n-a scos o vorbă, nici ca să dea vreo poruncă slujnicelor, bucătăresei, valetului. Toţi trei vizitiii aşteptau la uşa din spate, oricînd le putea veni vorbă să înhame caii. Au aşteptat degeaba, cum s-a terminat masa, stăpîna casei s-a dus în camerele ei de la etaj, fără ca măcar să-şi salute oaspeţii. Aceştia, care mîncaseră pe tăcute, cu nasul în farfurie s-au ridicat şi au ieşit pe uşă, fără o vorbă, de parcă îşi pierduseră glasul. Abia în stradă, cînd s-au împărţit pe familii, grupuri-grupuri, au început să bombăne, nemulţumiţi de răceala AMarisei, plîngîndu-se că pentru un blid de mîncare îi făcea să îndure mai multe decît slugile. Nu ridicau glasul, să nu-i audă cei din faţă sau din spate, familiile se temeau una de alta, să nu umble cu pîra. Şi-apoi, în sinea lor nu puteau să uite că primeau de la AMarisa mai mult decît un blid de mîncare, ea le plătea chiriile şi toate cheltuielile casei, ea îi îmbrăca de Cră-

ciun și de Paște, le ținea copiii prin școli și, în sfîrșit, avea grjă de ei la boală, le aducea doctori, îi băga în spitale. Nu încerca să-i vindece singură, cu ceaiurile ei și cu fluidele, n-avea putere asupra celor de-un sînge; încercase. Iar ei, în afară de unele excepții demne de stimă, destule ca să nu cazi în mizantropie, oameni de valoare, trăiau ca niște trîntori, uitaseră să muncească, deși aveau negoțuri și slujbe; se lăsau pe tînjeală. De ziua AMarisei umblau cu pantahuza în familie, să strîngă bani pentru un buchet de flori și o lădiță de șampanie, pe care o beau tot ei, să nu fie în pagubă. O dată măcar nu se grăbise unul din ei, cînd mergeau la cinematograf să cumpere biletele; așteptau la intrare, să vină AMarisa și să-și desfacă punga.

— Hai în oraș! hotărî Alex, cînd rămaserăm singuri.

Eram subiectul lui, trebuia să mă supun, însă aș fi vrut să rămîn acasă și AMarisa să știe, să mă creadă așezat și cu judecată. Nu ca să mă bag sub pielea ei, ci din recunoștință, căreia i se adăuga un respect plin de admirație; viața ei ciudată, trecutul necunoscut, exuberanța urmată de mutenii înghețate, apoi puterea pe care o avea asupra oamenilor, începînd cu propria ei familie, bogăția, generozitatea și mai ales harul de a ghici viitorul și de a tămădui bolnavi abandonați de medicina obișnuită, făceau să o văd ca pe o ființă nepămîntească. La toate acestea se adăuga, atrăgîndu-mi încă o admirație, felul ei de a se mișca, ușoară și ageră, ceea ce socoteam a fi o dovadă că avea darul să se detașeze de alcătuirea fizică, dematerializîndu-se printr-o extraordinară forță lăuntrică.

Așa s-a făcut că mergînd pe stradă, unde cu o seară mai înainte aș fi dorit atît de mult să fiu de capul meu, gîndul îmi fugea tot timpul la AMarisa. Aș fi vrut să mă întorc, să iau de jos o lampă aprinsă și să-i ciocănesc la ușă, să-mi ghicească în cărți sau să-mi spună o poveste; aș mai fi vrut s-o întreb cine era Prințesa, ce se întîmplase cu ea? Plecase, murise? Mă temeam să-l întreb pe Alex, mă aflam aici nu ca să-i pun întrebări ci să-i dau răspunsuri.

Într-un tîrziu am băgat de seamă că ajunsesem într-un cartier mai întunecat, cu străzi dosnice. Întîlneam oameni, fără să-i pot vedea la față, parcă se fereau, mer-

geau tot prin umbra gardurilor. Nu l-am întrebat pe Alex unde mergem, eram dator să-l urmez oriunde, fără cîrtire. M-am gîndit că poate vroia să mă ducă la vărul lui, scafandrul, și nu eram gata să stau de vorbă cu el, nu-mi pregătisem cuvintele. După un colț de stradă a apărut pe neașteptate o firmă de fier forjat, ca o emblemă ca la hanurile de altădată : reprezenta o căruță cu una din osii ruptă, luminată de trei felinare roșii puse deasupra ; dedesubt scria cu litere cursive, de sîrmă groasă, ciocănită : Strada Căruței Stricate. Era lucrată frumos, de un meșter cu mîna bună și lumina roșie îi dădea sclipiri misterioase : m-am înfiorat puțin, mi-am închipuit că așa trebuia să fie firma de la poarta iadului. Pe urmă am văzut că în tot lungul străzii pîlpîiau felinare roșii puse deasupra porților, aveau ceva tainic, alcătuiau un decor diabolic care îmi făcea puțin frică, deși Alex, lîngă mine, pășea înainte sigur pe el și fără să șovăie. Abia acum a socotit că trebuia să mă pregătească, mi-a spus, în sfîrșit, că mergem la o casă cu fete, numai că a folosit alte vorbe, care au făcut să mi se aprindă obrazul. Cîțiva pași n-am mai simțit pe ce lume mă aflu, se legăna caldarîmul sub mine, aș fi vrut să vină o apă mare din față, ca în poveste, să mă ia pe sus și dacă nu era altă scăpare, mai bine să mă înece.

După o clipă mi-a venit în minte un gînd și mai îngrozitor, că Alex nu mă slăbea din ochi, vroia să știe clipă de clipă ce se întîmplă cu mine. M-a cuprins atunci o altă rușine, să nu mă arăt în fața lui fricos și neștiutor, mi-am adunat tot curajul, deși mai ușor mi-ar fi fost să-mi dau duhul, am scos pieptul înainte, mi-am întărit pasul, ca la armată, m-am gîndit la eroismul soldaților ; cînd ies din tranșee să atace le ticăie inima, dîrdîie din tot trupul dar strigă ura. Îmi ticăia inima, dîrdîiam de frică și privirea lui Alex nu mă slăbea nici o clipă.

— Te pomenești că n-ai mai fost niciodată ! spuse el în batjocură.

Nu m-am mirat, era datoria lui să-mi citească în suflet. Am negat, scuturînd din cap bărbătește, am răspuns : „I-auzi vorbă !“, fără să-mi recunosc glasul, nu mai era al meu, hîrîia și se îngroșase de frică. Dar așa devenise convingător, Alex a părut mulțumit, a dat drumul la pas și tocmai atunci cînd nimic nu mai putea să

împiedice urmarea, mi-a venit un gînd salvator, i-am spus, oprindu-mă în mijlocul străzii :

— Dar n-am nici un ban, nu pot merge !

M-a tras de mînă, avea el și pentru mine.

Din loc în loc, se vedea cîte o cîrciumă prost luminată, cu ferestrele murdare, iar printre ele se înșirau casele cu fete, toate cu felinar roșu deasupra porții, cu uluci înalte, dincolo de care se auzea muzică de gramofon, de armonică, glasuri vesele, chirăieli, țipete, hîrjoneală. Nu știu de ce fetele stăteau în curte, fără să scoată capul în stradă, cum auzisem că era obiceiul ; poate aici așa le cerea poliția, să fie cuviincioase, fiindcă în jur mai erau și case de oameni cumsecade, gospodari cu fete mari și cu frica lui Dumnezeu, cu icoane și cu candele în perete ; sau poate aveau o înțelegere între ele, să stea fiecare la locul ei, așteptîndu-și norocul, nu să-l tragă de mînecă.

Toate acestea s-au întîmplat așa cum le-am spus, dar numai eu știu ce aveam în suflet, numai apa mare invocată adineaori putea să mă scape. Alex s-a oprit la una din case, a deschis poarta și m-a împins înăuntru ; am făcut doar un pas, pe urmă am rămas țeapăn. Deși era lume n-am văzut-o, n-am auzit glasuri, m-a izbit un miros necunoscut, am înțeles că nu putea fi întîlnit în altă parte decît unde sînt multe femei laolaltă, stoarse și chinuite ; mirosul îmi făcea și silă, și groază, venea de pretutindeni, pe uși, și ferestre, din odăile cu lampa mică, umplea curtea, ieșea în stradă și numai frica făcuse să nu-l simt mai dinainte. Acum trecusem de frică, mersul la luptă se terminase, mă aflam în tranșeea care trebuia cucerită, îmi făcusem datoria și pe urmă murisem.

Atunci, după secunda cît simțisem toate acestea, am văzut venind din fundul curții o fată în rochie albă, atît de scurtă și de subțire, că o lăsa mai mult goală, fără să fie deloc indecentă, era o fecioară, venea cu mîna întinsă, altceva nu mai știu, ea singură mi-a rămas în minte și m-a urmărit tot drumul în timp ce fugeam spre casă. Am simțit din prima clipă, cînd pornise spre mine din fundul curții, că îmi era destinată, dar nu venise timpul ; am luat-o la fugă, știind că am s-o întîlnesc în altă zi, are să mă aștepte, și pînă atunci nimeni n-o s-o atingă.

În seara aceea, Alex n-a venit să vadă ce se întîmplă cu mine, am fost mulțumit că mă lăsa singur și am avut

încă o dată impresia, care încetul cu încetul a devenit certitudine, că în pieptul lui bătea o inimă bună și delicată, deși cu ochii aceia bulbucați și cu fața zgîită ar fi fost greu să se creadă.

L-am auzit întorcîndu-se la un ceas după mine, fuga mă liniștise într-un fel, lăsînd în loc alt zbucium ; nu mai era nici frică, nici rușine, ci numai nevoia să aflu ce se întîmpla cu sufletul meu, ce fusese în seara aceea, de ce mă urmărea imaginea fetei pe jumătate goală, așa cum se apropia din fundul curții, aducînd o lumină albă, curată, în mirosul lubric de femeie muncită. Mi-o închipuiam rămasă acolo, la doi pași de poarta pe unde fugisem, și dacă m-aș fi întors altă dată, în adevărata zi potrivită, presimțeam că aș fi găsit-o tot acolo, așteptîndu-mă cu mîna întinsă.

6

Dimineața, pe cînd ne beam împreună cafeaua cu lapte, Alex m-a întrebat pe nepusă masă :

— Ce-ai visat astă-noapte ?

Eram pe terasă, întindeam unt pe pîine, mestecam cu linguriță în ceașcă. Nu aveam obișnuința să mănînc dimineața decît lapte cu frank-cafea, sau ceai cu lămîie, și nimic altceva decît pîine, sau cozonac în zilele bune ; altceva mi-ar fi stat în gît, nu înțelegeam să-mi încep ziua îmbuibîndu-mă, deși auzisem că în unele țări oamenii nu plecau la treabă pînă nu mîncau ochiuri cu slănină prăjită, sau omletă, apoi felurite mezeluri, brînzeturi, dulceață sau magiun și la urmă prăjiturele.

Am întîlnit acest obicei în casa AMarisei, dar nu m-am deprins ușor cu el, la început mă uitam la Alex cum lua din toate, mîncînd repede și cu poftă și mi se strîngea stomacul. Pe el însă mîncarea îl învia, făcea să i se coloreze obrajii, privirea îi devenea mai ageră și mai inteligentă. Pe urmă deschidea caietul de care nu se despărțea

niciodată și începea să scrie repede, mulțumit de sine, poate gînduri de peste noapte, limpezite odată cu dimineața ; ca să le pună pe hîrtie ; sigur că avea nevoie de forță, de aceea trebuia ca mai întîi să mănînce. Nu mult mai tîrziu, cînd am început să-mi scriu și eu gîndurile, am văzut că, în ceea ce mă privea, îmi mergea mult mai bine înainte de masă, bineînțeles dacă nu eram atît de înfometat ca să-mi tremure mîna și să văd negru în față.

Întrebarea lui Alex m-a surprins, nici nu știam dacă visasem ceva peste noapte ; mă trezisem cu capul greu, deși era gol, fără gînduri. Văzîndu-mă că tac, cu privirea confuză, el a adăugat, închizînd caietul, după ce abia îl deschisese :

— Azi n-am inspirație. Dacă îți aduci aminte ce-ai visat, să-mi spui ; ai grijă, altfel rămîn niște pagini albe.

Am încuviințat din cap, pe urmă m-am străduit să-mi trezesc memoria, mi-am frămîntat-o, am stors-o ; n-au curs decît cîteva picături, amintiri vagi și trunchiate, care nu se legau între ele. Aveam sentimentul că nu-mi meritam cafeaua cu lapte, Alex însă nu era supărat pe mine, dovadă că m-a dus în port, chiar atunci, dimineața, să-l cunosc pe Sofron, scafandrul. Și nici măcar nu m-a certat că fugisem aseară, deși din cauza mea nu mai putuse să facă nimic, așa mi-a spus, pierduse timpul degeaba, stînd de vorbă cu fetele ; nu-i era de ele, se gîndea ce se întîmplă cu mine.

— Lasă că e mai bine așa ; altfel mă durea capul.

Totdeauna îl durea capul după ce se ducea acolo, am observat cu alte ocazii, nu putea să se ascundă de mine, a doua zi era bolnav toată dimineața, mă lăsa liber.

Odată ajunși în port am mers departe pe cheiuri, am lăsat dană după dană în urmă, am trecut de silozuri. Se încărca grîu în vapoare, curgea de sus, pe burlane, de-a dreptul în magazii. Nu putea să fie decît grîu de anul trecut, cel nou era pe cîmp, doar îl văzusem, gata de seceră. De unde putea să curgă atîta grîu n-aș fi înțeles, dacă n-aș fi văzut ce mari erau silozurile, uriașe, niște turnuri prismatice, atît de înalte că se pierdeau în pîclă, desluşeam sus de tot numai podurile și schelele care le legau între ele, o împletitură de grinzi metalice, aflate sub buza acoperișului. Cum ajungea grîul sus nu știam, poate supt cu pompele, ca apa, vedeam doar cum curgea în

vapoare, trîmbe aurii, lucind în razele soarelui, vesele, vrednice, mănoase, milostive și nesecate. Ce urmă de pleavă mai era între boabe o lua vîntul și-o întindea pe cer, ca o ceață groasă. Mergînd mai departe am văzut în partea cealaltă a silozurilor cum venea grîul cu trenul. Veneau vagoane după vagoane, pe cîte două sau trei linii puse alături, să încapă mai multe trenuri și într-o clipă aspiratoarele le goleau, lăsau podeaua curată de n-ai mai fi putut să găsești nici măcar o neghină. Era acolo grîu pentru multă omenire și cum îl vedeam că se aduce mă temeam ca omenirea noastră să nu rămînă flămîndă, deși eu, unul, și Alex abia mîncasem chifle și cornuri, cîte putusem ; dar la noi acasă încă mai tăiam o jimblă în patru să avem fiecare o bucată, și-apoi o drămuiam, să ne ajungă la toate trei mesele.

Era o întîmplare plină de tîlc pentru mine, să văd cum se încărca grîul să plece, cînd abia trecusem de-a lungul cîmpiei și-l văzusem acolo, legănîndu-se în vînt și așteptînd să-l coacă soarele. Pînă atunci nu mai văzusem lanuri de grîu de-atîta întindere, orizonturile erau prea mici pentru ele, treceau pe dedesubtul lor și se duceau mai departe, odată cu trenul, care îmi prilejuia să le urmăresc în desfășurarea lor infinită, căci nu s-au terminat decît pe malul mării, unde se termină toate. Și deodată mi s-a făcut un dor cald și dulce după cîmpia pe unde abia trecusem cu trenul mixt plin de lume mai mult necăjită, am uitat și înghesuiala și ghionturile și duhoarea, în cugetul meu a rămas numai grîul cu mirosul spicelor încinse de soare. N-aș fi bănuit că mergînd să văd portul, chemat de instincte, voi ajunge să descopăr cîmpia, în înțelesul ei necunoscut mai înainte, ca o mamă a oamenilor, voinică, tînără, sănătoasă, cu sînii mari, rumeni, plini de sevă înmiresmată și dulce.

Între silozuri și bazinul de cherestea, la o dană cam părăsită era legat un vapor negru, urît, cu pete de rugină, dar care altminteri părea bine croit și destul de țeapăn să se lupte cu marea. Ceea ce spun n-am înțeles de la început, n-aveam ochiul format pe vapoare, atunci am căpătat primele mele cunoștințe. Măsura cam patruzeci de metri în lungime și cam nouă metri în lățime ; curînd am fost în stare să cîntăresc în minte că un asemenea

vapor avea vreo trei sute de tone, nimica toată pe lîngă cerealierele care încărcau grîu la silozuri.

Pe un coș lung și subțire, din altă vreme, ieșea fum străveziu, mai degrabă o boare. În caldarină se potolea focul, făcut cu lemne de fag, ca să lase jăratic ; jos, sub punte, se auzi un om icnind, se auzi un rîcîit de lopată, cîteva bușituri îndesate ; cine cunoștea viața vaporului înțelegea, citea ca din carte că un fochist lua cărbuni din grămadă și-i arunca peste jăratic. O clipă mai tîrziu, pe coș răbufni un val de fum gros și negru care se întinse deasupra bazinului. Dacă vîntul ar fi bătut din larg, ar fi adus fumul peste noi și hainele lui Alex s-ar fi făcut totuna de funingine.

Sub o tendă întinsă pe punte, în fața dunetei, cîțiva oameni în tricouri cu dungi orizontale își terminau masa de dimineață, abia acum, deși mai era numai un ceas pînă la amiază ; mi-am dat seama repede că pe vapor nimic nu se făcea prea în grabă, peste toate pluteau calmul și lenea.

Era un vapor de asistență tehnică și salvare, botezat „Arhimede", cum se vedea scris la prova, la pupa și pe ghereta cîrmei, la puntea de comandă.

Alex puse piciorul pe schelă.

— Iasso ! strigă el către oameni. Unde-i căpitanul ?

— E jos, în cabină, cu Rozalia, fac meniul, răspunse unul, în care l-am recunoscut numaidecît pe scafandru.

De altfel, șalupa care lucrase în port la scosul mașinilor de cusut era legată de-a lungul vaporului.

Un cîine mic, zburlit, alb dar murdar de cărbune, cu părul căzut în ochi de nu mai înțelegeam cum poate să vadă, se repezi să mă latre, ostil, în timp ce tot el îl saluta pe Alex, dînd vesel din coadă. Nu mai văzusem, nu înțelegeam cum izbutea să-și împartă sentimentele, diametral opuse, exteriorizîndu-le pe amîndouă atît de limpede.

În cîteva clipe, cît am făcut drumul de la schelă pînă la tambuchiul din prova, ca să coborîm în cabina căpitanului, eram prieteni, nu mă mai lătra, dădea din coadă. Îl chema Arhimede, cînd cineva striga numele vaporului, cum se obișnuiește în porturi ca să întrebi ceva sau să dai o veste, cîinele venea fuga, sărea pe o ladă din bord și se uita întrebător pe deasupra parapetului.

Coboram scara de lemn, Alex mă împingea de la spate, cînd uşa cabinei se deschise brusc şi apăru căpitanul, în cămaşă, descheiat la toţi nasturii, cu pantalonii ţinuţi în bretele uzate, zdrenţuite pe margini.

— Ia te uită ! se adresă lui Alex. Ai venit cu subiectul !

Nu ştiam de unde putea să mă cunoască. În spatele lui, aşezată pe marginea patului, lîngă masă, o femeie tînără îşi trăgea halatul alb în jos, ca să-şi acopere genunchii. Că o chema Rozalia aflasem, iar dacă avea halat alb şi făcea meniul cu căpitanul însemna că era bucătăreasa vaporului. Mi s-a părut curată şi frumuşică, mirosea a parfum, nu a bucătărie şi halatul îi stătea bine. Toate femeile în halat alb, coafeze, infirmiere, laborante, doctorişe par mai tinere decît sînt şi par mai atrăgătoare, le stă bine, cîştigă.

Căpitanul îmi dădu mîna, prieteneşte, şi mă pofti să stau pe pat, lîngă bucătăreasă ; m-am aşezat, dar cu sfială, mai într-o parte, cabina era mică, încurcam locul, altfel aş fi rămas în picioare. De partea cealaltă a mesei mai era un pat, îngust, şi deasupra lui încă unul. Masa avea picioarele fixate în podea, să nu se răstoarne în timpul balansului ; aşa se obişnuieşte pe vapoare, am înţeles singur, n-a trebuit să-mi spună nimeni. Lumina venea pe un geam larg, de deasupra, nu se vedea decît cerul şi fumul ; fiindcă un asemenea geam se numeşte spirai în lumea marinarilor, nu i-am mai spus nici eu altfel de atunci încolo, chiar între oameni de la uscat, şi dacă se uitau chioriş la mine, fiindcă nu cunoşteau cuvîntul, n-aveau decît să întrebe ; i-aş fi lămurit cu dragă inimă.

Nu ştiam cine era căpitanul, deşi el auzise de mine. Alex mă lămuri, îl chema Becheru, nume neîntîlnit încă şi puţin caraghios, care m-ar fi făcut să rîd dacă aş fi fost la mine acasă. Numele de botez, Panaite, îl mai auzisem, dar fără „e“ la urmă ; o singură literă, un sunet adăugat îl făcea să nu mai semene cu ce ştiam înainte, venea din altă lume şi dintr-odată mi s-a părut că era potrivit cu vaporul, cu masa fixată în podea, cu spiraiul şi cu tot ce se întîmpla în jurul nostru, pînă şi cu Arhimede-cîinele. Însă înţelesesem greşit, Alex m-a corectat cînd l-am pronunţat prima dată, nu era Panaite, ci Panainte, avea încă o literă în plus şi atunci n-am mai

înțeles nimic, de unde venea, cine i-l dăduse ; de pronunțat l-am pronunțat de multe ori, n-aveam încotro, dar de fiecare dată simțeam o rîcîială pe creier.

Curînd după ce mă așezasem pe pat se deschise ușa și intră scafandrul, ca la el acasă, cu țigara în gură și se întinse pe patul al doilea. Noroc că mai erau și ceilalți, puteam să-l privesc fără ca el să bage de seamă. Înainte de toate m-am întrebat dacă nu-i este greu fără tutun, cînd se bagă sub apă. Sînt meserii care nu se potrivesc cu fumatul, nici nu-ți poate trece prin minte, cum ar fi cosmonauții de astăzi, ca să iau un singur exemplu. Familiaritatea cu care intrase în cabină s-a explicat, cînd Alex și-a continuat prezentarea, spunîndu-mi că îl cheamă Sofron, ceea ce știam dinainte, și era fiul căpitanului. Neașteptat și uluitor a fost ce-am aflat îndată : căpitanul Panainte Becheru era unul din cei patru frați ai AMarisei.

Nu mi-ar fi putut trece prin minte, am rămas cu ochii la el, căutînd o asemănare, ca să cred că am auzit bine. Asemănarea mi s-a părut imposibilă, era un om înalt și subțire, adus de umeri, altfel ar fi dat cu capul în tavan, ca să stea drept ar fi trebuit să vină în dreptul spiraiului și să nu se mai miște de acolo. Nici pe departe nu găseai la el moliciunea AMarisei, mișcările ei unduioase, de salcie, părea mai degrabă din neamul salcîmului, ațos, țepos, cu fibra tare ca sîrma întinsă, gata să zbîrnîie.

Deși avea o voce blajină și nu se răstea la nimeni, îndura calm pînă și fumul de tutun pe care fie-su i-l sufla în față fără rușine, se cunoștea că nervii lui nu stăteau degeaba sub piele, era în el o fierbere, și-o ascundea trăgînd de bretele, dar așa eu o vedeam și mai bine. Cît timp nu avea de făcut o treabă cu mîinile, întindea bretelele în față, pe amîndouă deodată, mai-mai să le rupă, de aceea erau flendurite pe margini, și-apoi le dădea drumul făcîndu-le să-l plesnească în piept, ca biciul ; nici nu știu cum putea să îndure, cred că sub cămașă avea pielea tăbăcită și vînătă. Dar poate în acest fel de descătușare era o înrudire cu exuberanța AMarisei, cum o văzusem la filmul cu Maciste, aplaudînd, sărind de pe scaun, scoțînd exclamații, nepotolindu-se nici o clipă ; ea, care pe urmă se urca în trăsură și stătea placidă pînă acasă.

Deodată căpitanul se întoarse brusc spre mine, se aplecă și mă țintui cu privirea.

— Ce te uiți așa la mine ?

În loc să mă sperii, căci părea altfel decît pînă atunci, arțăgos și aspru la suflet, am simțit o bucurie, și i-am zîmbit descătușat, fermecat, departe de orice teamă; descoperisem la el ochii AMarisei, negri, imenși, înfricoșători, dar plini de căldură și de tandrețe. Sigur că venea seara la masă, atît că nu-l văzusem și mă miram, îmi părea rău că nu-i simțisem măcar privirea.

Văzînd că nu mă speriase, întreaga lui făptură își lepădă asprimea, își dădea seama că îi simțeam sufletul și vru să mă răsplătească. E o bucurie să întîlnești asemenea oameni, întreaga lume pare atunci mai bună. Dar sînt puțini și mi-e teamă că dacă ar fi mai mulți, dacă ar fi toți, lumea s-ar pierde înmuiată de propria ei bunătate.

— Ia spune, îmi vorbi căpitanul mîngîindu-mă pe obraz, ce vrei să-ți dea unchiul Panainte ? Cere-mi orice și are să ți se îndeplinească voia, ca în poveste ! Azi fac cinste cu orice-ți trece prin minte !

— Nu mă amăgești ?

— Dacă te amăgesc, să-mi pierd vaporul, să vină Sfînta Vineri și să-l înece.

— Sfînta Vineri nu înecă vapoare, ea poate doar să le salveze.

Căpitanul rîse, apoi îi făcu cu ochiul lui Alex.

— E isteț, subiectul !

Atunci i-am spus, privindu-l în față, ceva ce nici prin gînd nu-mi trecuse, nici nu visasem : că aș vrea să mă scufund și eu odată ca Sofron, să văd cum este în fundul mării.

Rozalia a întors ochii spre mine, nedumerită, parcă nu înțelegea ce spusesem sau nu auzise toate cuvintele.

Sofron începu să rîdă în batjocură, de aceea l-am urît, aș fi vrut să se strice o dată pompa de aer să vadă moartea cu ochii, pînă ce îl trăgeau deasupra ; ura mi-a trecut repede și pe urmă ne-am înțeles bine, și el era bun la suflet, rîsese ca prostul, căci, ce-i drept, oricît ar fi fost de priceput în meseria lui, nu se bucura de prea multă deșteptăciune.

Alex mă privi surprins dar aprobă din cap, cu toată convingerea, apoi deschise caietul și notă ceva, repede.

Nici mai tîrziu, cînd avea cîteva cărţi tipărite şi începea să-şi facă un nume, n-am înţeles de ce avea nevoie să noteze tot timpul. Sigur, fiecare face cum i se potriveşte mai bine. Eu n-am notat nimic din cîte mi s-au întîmplat atunci, vara, de altfel nici nu visam că am să le scriu vreodată, sau dacă visam n-aveam îndrăzneala să spun cuiva, nici măcar mie însumi. Iar azi, cînd de-atunci a trecut mai bine de o jumătate de secol, văd că ţin minte totul, e destul să mă duc cu gîndul în urmă şi faptele reînvie, se nasc una din alta, înlănţuite, fără nici un gol între ele ; deşi le credeam uitate, mi se pare că abia acum le trăiesc prima dată.

— Ei, asta nu se poate ! exclamă căpitanul, băgîndu-mi un cuţit rece între coaste. Dar fiindcă am făgăduit, continuă el, trăgînd cuţitul din rană, fără sînge şi fără durere, înseamnă că trebuie să se poată. O să facem într-un fel să ne ţinem cuvîntul ! Ai răbdare mai întîi să vedem ce gătim astăzi, că uite, fata asta aşteaptă... Arhimede !

Capul cîinelui se ivi la spirai cu o privire întrebătoare, inteligentă, ca şi cum ar fi spus : „Ce doreşti, domnule ?"

— Cheamă echipajul ! îi porunci căpitanul.

Pe Arhimede îl uitasem de mult şi niciodată nu mi-am adus aminte de el ; dar acum, fiindcă retrăiesc scena aceea, a ieşit deodată din întuneric şi mi-a apărut viu în faţă, îl văd sus la spirai, zburlit, cu părul căzut în ochi şi-i aud lătratul. La fel se întîmplă cu toţi ceilalţi, cu Rozalia de pildă de care n-am mai ştiut nimic pînă astăzi. Iat-o şi pe ea vie, stînd pe pat, nu prea departe de mine, îi aud respiraţia şi-i simt parfumul, ca în ziua aceea, numai că de astă dată o privesc cu alţi ochi.

Arhimede se duse la pupa şi începu să latre la oamenii de sub tendă, le vorbea, desigur, şi cu deplină convingere. Cine iubeşte cîinii mă va crede cu uşurinţă, iar eu îi asigur că întîmplarea e adevărată, să se bucure ; Arhimede a existat cum am existat eu însumi în ceea ce povestesc astăzi.

Se auziră paşi tîrşiţi pe punte, oamenii veneau alene, se chinciră pe lîngă spirai şi priviră în cabină. Erau vreo opt capete brune, blonde, roşcate, unul cu părul ras, cu ţeasta lucioasă, altul cu barbă ; pe ceilalţi n-am putut să-i văd dintr-odată, la fel cum se întîmpla cu comesenii din

casa AMarisei. Aşa mi se întîmplă totdeauna, ca să cunosc oamenii trebuie să-i iau unul cîte unul în parte ; cînd sînt mai mulţi, peste trei-patru şi nu mă pot opri la cîte unul pe rînd, izolîndu-l de ceilalţi, atunci ei devin masă, îi judec pe toţi împreună, fac din ei o societate.

— Ia să vedem, ce vreţi să mîncaţi astăzi ? îi întrebă căpitanul, luînd de pe poliţă cartea de bucate.

Am descoperit cu surprindere că pe dosul mîinii drepte avea un tatuaj ciudat, cum nu mai văzusem ; şi apoi tatuajele se fac pe piept, pe braţe, sau pe alte părţi ale trupului, dar nu pe mînă. Era lucrat cu multă fineţe, semăna cu un filigran cît o marcă poştală şi nu înfăţişa altceva decît un trifoi cu patru foi, într-un chenar alcătuit din floricele minuscule ; m-am gîndit că la bătrîneţe, cînd pielea se zbîrceşte şi se usucă, din tot desenul avea să rămînă o pată vînătă. Am putut să-l privesc în voie, cît timp căpitanul a frunzărit cartea de bucate. Era o carte în nemţeşte, tipărită la Viena în primii ani ai secolului. O deschise la capitolul despre supe şi citi titlurile, traducîndu-le în româneşte, ca oamenii să aleagă : supă de griş, de orez, de arpacaş, de conopidă ; supă cu găluşte de ficat, de carne, de cartofi, de şuncă, de creier ; supă de tăiţei din clătite coapte ; supă de mănătărci, supă cu gogoşele, supă de mazăre, de raci, supă neagră, supă franţuzească, supă de gulii, supă de chimen, supă de vin, de bere, de ciocolată. De ultimele trei nici nu auzisem. Lista nu era terminată, mai urmară vreo douăzeci de supe, din ce în ce mai ciudate, supă cu tortă imperială, nu le mai spun pe toate. Oamenii din echipaj aleseră supă cu gogoşi de carne tocată ; le lăsa gura apă, îmi făcea poftă chiar mie, deşi nu-mi era foame. Felul al doilea, luat de pe o listă şi mai lungă urma să fie stufat cu carne de miel, m-am mirat, de unde miel în miezul verii ? — îi trecuse vremea, acum mielul era oaie !

— Gata, apucă-te să găteşti ! îi porunci căpitanul Rozaliei. Şi toată lumea la treabă !

Nu ştiu ce avea de făcut fiecare, trei dintre ei au coborît în şalupă, împreună cu Sofron, Alex şi cu mine. Cînd să plecăm a venit şi căpitanul, desigur ca să mă încurajeze ; nu-şi uitase făgăduiala şi începea să-mi fie frică, deşi doream arzător să văd cum este pe fundul mării ; sînt convins că nici un băiat de vîrsta mea nu

avusese o asemenea ocazie și chiar de-ar fi avut-o, nu cred că îndrăznise. Nu înțeleg cum de n-am dat bir cu fugiții ; poate nici nu mai eram în stare să judec.

Șalupa avea un motor primitiv, parcă luat de la o mașină de tăiat lemne ; mergea cu gaz de lampă, tușea, strănuta și scotea fum negru-albastru.

Cînd ne-am întors pe la patru după-amiază, mîncarea era gata, se adunase toată lumea, s-au așezat la masă, sub tendă. Ne-au poftit și pe noi, Alex cu mine, și n-am făcut nazuri, primul fel mai ales mă ispitea, nu mai mîncasem niciodată supă cu gogoși de carne și pe deasupra muream de foame, trecusem prin mare zbucium, acum eram înmuiat ca după baia de aburi.

Rozalia a pus în mijlocul mesei oala cu supă, apoi ne-a umplut farfuriile cu polonicul. Dintre toți numai eu m-am mirat, dar m-am stăpînit și n-am scos o vorbă ; ceilalți n-au avut nici măcar o tresărire, au mîncat tăcuți, cu capul în farfurie ; era ciorbă de cartofi, o zeamă lungă. În locul stufatului de miel a fost varză acră cu șorici afumat, înroșită cu boia de ardei, atît de iute că îmi ardea gura. Nici nu mă gîndeam să judec, puțin îmi păsa, nimic nu mai putea să mă mai intereseze, după ce fusesem pe fundul mării...

Șalupa a mers drept la dana a treia, unde o văzusem în prima zi, în pupa vaporului de la Hamburg. Omul cu mașinile de cusut, Omer Baltadgi, a răsărit dintr-o umbră, a venit pînă în buza cheiului și a strigat, agitîndu-se :

— Pe unde v-ați pierdut vremea ? Vă aștept de la nouă ! A, ești și tu aici, Panainte, pușlama portuară !

Drept răspuns, căpitanul a luat de jos o frînghie subțire, o saulă, așa se spune, cu o pară de lemn la un capăt (folosește ca să arunci o legătură la mal sau de la un vapor la altul), a învîrtit-o pe deasupra capului, tot mai repede și cînd i-a dat drumul s-a dus ca un lasou de s-a înfășurat pe picioarele omului. Atîta dibăcie nu mai avea nimeni în tot portul și poate nicăieri în lume.

Sigur că sînt unii care fac mult mai multe și mai grele, am văzut la circ și-am amuțit de uimire, dar circul e altceva, nu intră în comparație. Dacă nu se ținea de o bintă, Omer Baltadgi cădea în apă, tras de picior, ca o vită împiedicată. Hamalii de pe chei, marinarii de pe vapoare rîdeau ca la comèdie. Necazul care a urmat a

avut drept cauză această ciocnire. Sofron și-a pus costumul de scafandru, și-a dat drumul în apă, pompa a început să se învîrtească, din răsuflătoarea căștii, așa cum se ducea la fund ieșeau bule de aer. În douăzeci de minute, două mașini de cusut erau scoase din apă.

— Mai este una ! strigă Omer Baltadgi de pe chei, a cărui furie nu trecuse.

Sofron ieși din apă și se urcă în șalupă, făcîndu-se că nu aude. I-au scos costumul, m-au băgat pe mine în el, era rece și umed, mi se părea că mă înmormîntează ; amuțisem. Pe cînd îmi pregăteau casca l-am văzut pe Alex, la doi pași de mine, mă privea țintă, vroia să-mi citească în suflet. În sufletul meu era frică ; știam că o să-și dea seama și m-a cuprins ciuda peste celelalte simțăminte. Atunci am strîns tare din dinți, mi-am încordat tot trupul și i-am înfruntat privirea cu trufie, să nu mă creadă o cîrpă. Am izbutit, am observat îndată o schimbare pe fața lui, nu se mai uita la mine cu milă, ci cu o curiozitate puțin speriată. Pe loc mi-a dispărut orice urmă de frică, mi-am dat seama că nu mă pîndea nici o primejdie, eram în mîini bune, oameni de meserie, orice s-ar fi întîmplat știau ce să facă, erau gata să mă ajute. Îmi scăpase din vedere un singur accident posibil, care i-ar fi făcut neputincioși iar pentru mine ar fi însemnat veșnica pomenire : să se rupă furtunul, să plesnească, să-l taie un pește spadă și să rămîn fără aer. Acest gînd mi-a venit însă la sfîrșit, cînd totul se terminase cu bine, și frica m-a cuprins din nou abia noaptea, pe întuneric.

La început oamenii de pe chei n-au prea înțeles ce se întîmplă, de ce îmbrăcau în costum de scafandru un băiat ca mine ; ce-i drept nu eram o stîrpitură, dar oricum, n-aveam ce să caut acolo. Poate au crezut că-i o joacă ; pînă ce mi-au înșurubat casca și au început să învîrtească la pompă. Atunci s-a stîrnit freamăt, murmur, exclamații, s-a adunat lume, unii au început să strige : „Ce faceți, v-ați pierdut mințile ?“ Lui Omer Baltadgi, nu i-a trebuit mai mult decît atît ca să aibă cum se răzbuna pe Panainte Becheru, care îl făcuse de rîsul portului. Îndată și-a luat picioarele la spinare și într-un sfert de oră dusese pîra și la sindicatul scafandrilor, și la căpitănie, și la poliție. Dacă aș fi ieșit din apă cu mîinile goale, poate n-ar fi fost prea multă tevatură, la drept vorbind nu se

călca nici o lege, numai mama mea ar fi fost în drept să reclame. Dar s-a întîmplat să dau peste mașina de cusut rămasă pe fundul mării, n-a trebuit s-o caut, sărea în ochi, cred că Sofron nu o scosese numai de-al dracului, avea ceva cu Baltadgi ; sau poate o lăsase înadins pentru mine, să fac și eu o ispravă, și dacă-i așa, nu pot spune decît că fusese o idee bună, dar nenorocoasă. Cînd am ieșit triumfător cu trofeul meu în brațe, nu știam la ce tămbălău am să dau naștere. Noroc că Panainte nu s-a pierdut cu firea, a rămas vesel pînă la urmă, a luat în zeflemea autoritățile : „Plecați de aici, mă, caraghioșilor ! Altă treabă nu aveți ? !"

Puteau să-l pedepsească pentru ultragiu. Habar n-avea cîte legi se încălcau, nu că un minor făcuse pe scafandrul, ci fiindcă scosese mașina de cusut, exercitînd o meserie pentru care nu era calificat, nefiind nici membru al sindicatului, ceea ce oricum ar fi fost imposibil avîndu-se în vedere vîrsta lui crudă.

Poliția îl acuza pe Panainte de folosirea interzisă prin lege a muncii minorilor. Sindicatul scafandrilor pretindea daune pentru concurență neloială, iar Căpitănia portului vroia să-i aplice sancțiuni pentru dezordinea provocată. „Plecați de-aici, mă, caraghioșilor !" Ce e ciudat, autoritățile nu se sesizară de ultragiu, care s-ar fi pedepsit cu închisoarea, ci se mărginiră la mai multe amenzi, una peste alta unsprezece mii cinci sute lei, scrise cu cifre și litere în trei procese-verbale.

— Îmi place, ești un subiect ieșit din comun ! mi se adresă Alex, strîngîndu-mi amîndouă mîinile.

Sofron îi strigă lui Baltadgi, care își luase mașina de cusut în primire :

— Mă, dom'Omer, băiatului ăsta nu-i dai nimica ?

Toți din șalupă erau veseli, toți îmi strîngeau mîna, pe cînd eu aș fi intrat în pămînt de rușine. Lumea de pe chei făcea haz, unii luau peste picior autoritățile : „Ce, nu știți de glumă ? N-aveți de făcut o treabă mai serioasă ?" Erau prea mulți să le țină piept, autoritățile plecară după ce îi dădură lui Panainte cele trei procese-verbale.

— Vă mulțumesc ! zise el, băgîndu-le în buzunarul de la spate al pantalonului. Cred că știți ce fac cu ele !

Dacă am văzut că nu mă certase nimeni, mi-a mai venit inima la loc, nu de tot, simţeam în spinare greutatea amenzilor, de aceea am mîncat cu noduri ciorba de cartofi şi varza ; şoriciul l-am dat deoparte. Aş fi fost însă mai împovărat dacă aş fi avut noţiunea banilor ; pentru mine ce trecea peste o sută de lei, suma maximă pe care o avusesem vreodată în mînă, devenea o cifră abstractă.

Dar Panainte n-a plătit amenda, a rămas cu proceseleverbale, l-a scăpat AMarisa, n-a spus decît o vorbă şi nu în trei locuri ci într-unul singur, mai sus decît celelalte.

Seara la masă AMarisa era iarăşi în toane bune. N-avea stridii, trebuiau să sosească a doua zi ; în schimb mi-a trimis o langustină, parcă dată cu lac roşu, ca semnul ei de pe frunte. La fel de roşu mi s-a făcut şi mie obrazul, nu mai văzusem niciodată o langustină şi nici nu ştiam cum se cheamă, numele l-am aflat mai pe urmă ; o fi semănat ea cu un rac mare, ce folos dacă nu mîncasem nici raci, n-aş fi ştiut ce să fac cu ei, de unde să-i apuc. Mă uitam ruşinat în farfurie, odată cu langustina slujnica îmi adusese şi un fel de forfecuţă sau un cleştişor, un mic obiect de argint care nu-mi puteam închipui cum se mînuieşte şi nici nu aveam la cine să văd, ceilalţi mîncau şalău rasol, cu unt şi legume, era o glumă să le ia cu furculiţa şi să le ducă la gură.

M-am uitat pe sub sprîncene la Alex, aflat drept în faţa mea, sperînd poate că o să mă scape într-un fel de ruşine ; am observat că mă privea mai atent ca niciodată, să vadă cum am să ies din încurcătură.

Aşteptam să se scufunde pămîntul cu mine, în loc să fi pus şervetul pe masă şi să ies la aer, plîngîndu-mă că mă doare capul. Sau şi mai bine, să mă ridic de pe scaun cu tot curajul şi să mă adresez AMarisei : „Doamnă, vă mulţumesc pentru favoare, dar ce am aici în farfurie, eu nu ştiu cum se mănîncă !“. Au trebuit să treacă decenii pînă să adopt acest mod de o simplifica viaţa.

Deodată am simţit încă o privire, a unei persoane aşezate la cîteva scaune de Alex, un domn cu înfăţişarea distinsă, care s-a ridicat, a făcut ocolul mesei şi s-a oprit lîngă mine. Abia atunci, uitîndu-mă la el, cu teamă şi cu nedumerire, l-am recunoscut pe Panainte, dar nu ştiu cum, fiindcă nu mai semăna deloc cu omul pe care îl

cunoscusem. Era bărbierit proaspăt, părea mai tînăr, cu părul fără un fir alb, de parcă şi-l vopsise, stătea lins, fixat cu gomina argentina, o briantină apărută de curînd, i se făcea multă reclamă în ziare, îi simţeai parfumul de la distanţă, avea darul să fixeze pieptănătura că nu se mai clintea toată ziua, de dimineaţă pînă seara, semăna cu o cască. Şi doară văzusem limpede, avea părul sur şi parcă veşted, ca la oamenii plictisiţi să trăiască ; trebuia să recunosc că briantina era miraculoasă, măcar odată reclamele din ziar nu însemnau vorbe goale.

Aş fi crezut că nu era cel pe care îl ştiam ci un frate mai tînăr, dacă n-aş fi recunoscut tatuajul de pe dosul mîinii drepte. Mîna venise sub ochii mei, apucase cleştişorul, şi tăia cu el carcasa langustinei, inelele de pe burtă. Pe urmă n-a mai fost nici o greutate s-o dau la o parte, să dezvelesc carnea şi să-i simt gustul.

Nu oricine va înţelege ce a însemnat pentru mine gestul lui Panainte ; a fost unul din acele momente importante în viaţa unui om, care chiar dacă par fără nici o semnificaţie şi se uită a doua zi, marchează o răscruce, poate începutul unui alt destin. Stridiile, deşi fuseseră pentru mine o surpriză mult mai mare, nu-mi dăduseră aceeaşi revelaţie ca langustina, a cărei savoare unică şi inimaginabilă creştea din ea însăşi, înghiţitură după înghiţitură, amplificată de suferinţa trăită mai înainte, cînd nu bănuiam ce se ascunde sub carcasa oţeloasă, înroşită parcă la flacără, putînd să-mi ardă degetele. Atunci am simţit că descoperisem un adevăr al vieţii ; şi chiar dacă nu puteam încă să-l formulez limpede, rămînea în conştiinţa mea, ca una din principalele idei directoare, că nici o plăcere şi nici o bucurie din cîte ne sînt destinate nu stau la îndemînă, se ascund, nu putem ajunge la ele şi le pierdem, dacă nu ştim să desfacem carcasa lor de protecţie. Nu-i nici o legătură între această idee şi tatuajul lui Panainte, dar ori de cîte ori mi-o amintesc, mă gîndesc fără voia mea la un trifoi cu patru foi, care aduce noroc cui îl găseşte.

Solicitudinea lui Panainte mi-a mişcat sufletul, mi-a fost foarte drag din seara aceea. Îmi părea rău că un om atît de bun avea o nevastă otrăvită, ca o viperă bolnavă de ciumă, şi un monstru de fată, o pedeapsă, în ciuda frumuseţii ei care mi-a îngheţat inima cînd am văzut-o.

Panainte m-a învitat la masa de prînz a doua zi. În zilele următoare, m-au invitat pe rînd cei trei fraţi ai lui şi cele trei surori, iar de atunci a devenit regulă să merg la fiecare din ei pe rînd în cîte o zi a săptămînii, totdeauna aceeaşi ; aşa am cunoscut o bună parte a familiei, nu chiar pe toată căci avea multe ramificaţii, pornind de la fii şi fiice, continuînd cu nurorile şi cu ginerii, cu nepoţii şi nepoatele ; deşi AMarisa avea grija tuturora, nu putea să-i ţină minte pe toţi şi numai o mică parte din ei veneau la masa de seară, cu rîndul, cînd le trimitea invitaţie, tipărită, cu monograma ei la mijloc. În schimb, avea un catalog cu toţi membrii familiei şi un album cu fotografiile lor, în total aproape vreo două sute.

Amîndouă, şi albumul şi catologul sînt astăzi în stăpînirea mea, n-au interesat pe nimeni după dispariţia AMarisei, mi le-a dat Mustafiţă, rămas să aibă grijă de casă. Am crezut că era un noroc pentru mine, cînd le-am răsfoit prima oară mi s-a părut că istoria familiei se povestea singură, îmi rămînea doar să triez personajele, să le elimin pe cele neinteresante ; acum văd că nu-i uşor, mă tem că aş putea să fac o alegere proastă, mă tot întorc în urmă, şterg, adaug, iar timpul trece şi în mine este mereu o nemulţumire. Degeaba mă bucurasem crezînd că aveam în faţă o carte ca şi scrisă, îmi dau seama că am picat într-o capcană, sînt victima acelor nenumărate personaje, dator să le port pe umeri şi neputînd să mă scutur de ele decît născocind cîte un destin pentru fiecare.

7

Fusese vorba ca după masa de seară să mergem la circ, AMarisa îşi invitase nepoţii, erau mulţi, umpleau amîndouă docarele care aşteptau cu caii înhămaţi şi cu vizitii pe capră ; sigur că n-ar fi putut să-i invite pe toţi la masă, n-ar fi fost loc.

Era de asemeni pregătită şi trăsura, trasă în faţa scării. Aşteptam cu nerăbdare spectacolul, soarta era atît de bună cu mine că mă miram ce merite aveam să mă răsplătească atît de mărinimos, ducîndu-mă din bucurie în bucurie. Dar mai mult decît circul aşteptam s-o văd pe AMarisa exultînd, bătînd din palme, strigînd, gesticulînd, sărind de pe scaun neobosită, captivată şi fericită.

Pe mine circul nu mă entuziasma ca pe ea, îmi plăcea, săream şi eu de pe scaun, clovnii mă făceau să rîd în hohote, dansatoarele pe sîrmă îmi dădeau bătăi de inimă, urmăream încremenit acrobaţiile primejdioase, dar nu eram cu toate gîndurile acolo, o parte din ele hoinăreau pe afară, în unele clipe mă luau şi pe mine după ele, mă trezeam amorţit pe scaun fără să văd ce se petrece în faţă, deşi stăteam cu ochii mari, cu privirea înfrigurată.

Însă AMarisa s-a răzgîndit în ultima clipă, pe nepoţi i-a trimis la circ cu părinţii, nu putea să-i dezamăgească, ar fi fost multă jale, a avut grijă să nu le lipsească pungile cu alune, bomboanele şi cofeturile obişnuite. Iar ea, aşezată în fundul sofalei, m-a poftit să stau la picioarele ei, pe o pernă brodată şi să-i povestesc cum fusese sub apă. Fireşte, Alex nu putea să lipsească, stătea lîngă ea pe sofa, ca să mă vadă din faţă. AMarisa îl oprise şi pe Panainte, ca unul care avusese un rol important, lui se datora totul, la urma urmelor ; fără el n-aş fi îmbrăcat costumul de scafandru. Nu s-a aşezat, dar nu din umilinţă, era un om făcut să stea în picioare, aşa îşi găsea starea lui cea mai bună ; a stat lîngă mine, nemişcat tot timpul, n-a băut cafea, n-a băut nici măcar un pahar cu apă, i-a făcut semn slujnicii să-l lase în pace. O lampă cu abajurul roz pusă alături pe o măsuţă orientală îi lumina mîna dreaptă, cu tatuajul ; fusese o masă de fumător, se mai vedea în mijloc o adîncitură, ca o străchioară, căptuşită cu alamă, locul unde se punea narghileaua. De cîte ori ochii îmi cădeau pe mîna lui Panainte şi vedeam trifoiul cu patru foi, simţeam în gură gustul langustinei, care fusese pentru mine mult mai mult decît o simplă iniţiere gastronomică.

AMarisa a vrut să ştie totul, ce am simţit clipă de clipă, după ce am intrat în costumul de scafandru. Dacă era rece şi mi-a făcut frică, de ce am mers înainte ? Nu i-a fost de ajuns că am ridicat din umeri şi m-am uitat cu o

mirare stupidă la tatuajul lui Panainte de parcă îl vedeam prima oară ; poate vroiam să-i distrag atenţia, să-i îndrept gîndurile în altă parte ; sau poate trifoiul cu patru foi devenise o obsesie. Nici vorbă să-i distrag atenţia, a rămas aţintită asupra acelei clipe nelămurite, pînă ce, smulgîndu-mi vorbă după vorbă, a fost satisfăcută. Nu mai ţin minte la ce explicaţie ajunsesem şi nici nu vreau să trăiesc din nou întîmplarea, ca să refac nişte gînduri uitate de atîta vreme. Altceva am vrut să spun, despre darul AMarisei de a-mi trezi raţiunea şi-a o conduce în căutarea unui adevăr ascuns într-un colţ întunecat al minţii, unde deodată s-a făcut lumină şi în acest fel am ştiut limpede ce se întîmplase cu mine. Să fi avut totdeauna un sfetnic la fel de insistent ca ea şi cu aceeaşi putere de a pătrunde în gînduri, un mentor transpus într-un alter ego, ca să nu mă lase niciodată singur, să-mi aparţină trupeşte ca un al doilea creier, viaţa mea ar fi avut mai multă lumină, drumurile m-ar fi dus mult mai sus şi probabil nici una din intenţiile mele, astăzi părăsite, n-ar fi rămas nerealizată.

Nu ştiu ce instrucţiune avea AMarisa, ce citise în afara cărţilor de aventuri şi a romanelor poliţiste. Poate n-avea decît încă un har, pe lîngă acela de a tămădui suferinţele omului şi de a-i putea şti întreg viitorul. Felul cum a condus povestirea mea, atunci, seara, ar fi fost o mare lecţie pentru Alex, dacă ar fi înţeles-o pînă la capăt.

Ceea ce încerc să descriu astăzi este o reconstituire a ceea ce i-am povestit AMarisei şi s-a datorat puterii ei de a-mi mobiliza spiritul. Ştiu însă că n-am să mai ajung la fel de departe, chiar dacă voi fi învăţat lecţia mai bine decît Alex ; fiindcă AMarisa e moartă şi lumina ei îmi lipseşte.

Coborîrea sub apă, n-a fost o feerie şi nici un miracol. Pînă ce am izbutit să suprapun peste realitate un decor imaginar, adus din visele mele, impresiile directe mi s-au părut mai degrabă hîde şi repugnante. Frica dispăruse cu totul şi îi luase locul, din păcate, o indiferenţă deplină pentru gestul meu şi pentru urmările lui în viaţă. Aveam conştiinţa participării mele la o faptă cum nu mai făcusem şi prea puţini oameni aveau prilejul s-o facă, dar nu socoteam că ar fi fost un privilegiu al soartei, nici că aş fi avut vreun merit. Respiram fără dificultate,

dispăruse și teama că furtunul de aer ar putea să plesnească. Războiul se terminase de șapte ani, încă nu se prevestea altul, așa că nu mi-a venit în minte o astfel de primejdie care m-ar fi umplut de groază și pe care o simt abia acum, cînd am trecut prin experiența unui al doilea război și am suferit zeci de bombardamente. Abia acum mă îngrozesc, la gîndul unui atac de aviație în vreme ce mă aflam sub apa amorfă, netulburată nici de valuri, nici de urletul bombardierelor ; cei doi oameni de la pompă ar fi luat-o la fugă să se adăpostească. Dar oare ar fi fugit și Alex și Panainte, lăsîndu-mă fără aer ? Fizic nu simțeam decît apăsarea apei care îmi lipea costumul de trup, așa părea și mai rece ; era mult prea mare pentru mine, mi-ar fi împiedicat mișcările, dacă ar fi trebuit să fac vreo treabă. Stăteam suspendat și imobil, cizmele făceau corp comun cu costumul, aveam tălpi grele de plumb și mă trăgeau la fund, lin, nu mai repede decît îngăduia frînghia pe care cei de sus o slăbeau palmă cu palmă. Nu se vedea prea departe, parcă mă adînceam într-o ceață albastră și cenușie, pînă ce, întorcînd capul am văzut o umbră gigantică, un monstru marin plutea deasupra mea și cu toate că stătea nemișcat mi-a dat o clipă de groază, mi se părea că mă pîndește, așteptînd clipa cînd să mă înșface. Am spus clipă și clipă rămîne, m-am lămurit în a doua secundă, cînd mi-am dat seama că era vaporul în pupa căruia mă scufundasem.

Nu știu de ce nu mă gîndisem niciodată cum se vede partea unui vapor adîncită în apă. Forma lui geometrică o cunoșteam, văzusem destule vapoare de jucărie și ele nu puteau să fie altfel decît cele adevărate.

Cînd formele atît de frumoase dispar, nu încap în privire, le ia locul o masă amorfă, amenințătoare, gata să te strivească, fie numai cu umbra ei neagră, să-ți închidă drumul spre suprafață, acoperind pentru totdeauna lumina soarelui. Dacă nu-mi mai era frică, rămăsesem în schimb cu o repulsie, carena vaporului, ruginită, plină de cochilii scîrboase părea vîscoasă, pești cu botul turtit stăteau înfipți în ea, își sugeau hrana, se împingeau înainte zvîcnind din coadă și din tot trupul, păreau hămesiți, ar fi ros și fierul, fără să se sature. Ajunsesem la fund, pe nisip, la unsprezece metri sub apă. Însă nici nisipul nu putea să-mi placă, părea la fel de vîscos ca vaporul și era

semănat cu obiecte terestre, mizerabile, ca un maidan de gunoaie. Ştiam că a doua oară n-am să mai îmbrac costumul de scafandru, nici n-aş mai fi dorit, nici ocazia nu avea cum să se repete. Atunci, renunţînd la sentimente, care nu puteau să se nască fiindcă nimic nu mă captiva, nu-mi dădea nici măcar o emoţie, m-am hotărît să culeg în schimb informaţii cît mai complete, să nu-mi scape nimic din ce putea să se vadă, ca să ştiu totul.

Drept la picioarele mele era maşina de cusut, nu se împotmolise, am ridicat-o să văd dacă aveam putere s-o duc sus, apoi am lăsat-o la loc, ca s-o iau la urmă, doar nu era să umblu cu ea în braţe. La doi paşi am dat de o bicicletă, pe jumătate îngropată în nisip, ruginită şi plină de mîzgă. Cauciucurile erau zdrenţuite şi n-aş fi înţeles de ce, apa n-avea ce să le facă, dacă n-aş fi văzut cum ciuguleau din ele peştii, acelaşi neam nesătul de pe carena vaporului ; nu-i cunoşteam, semănau cu guvizii, în locul botului parcă aveau un rît, mai mare decît tot capul. Cauciucul nu putea să se digere, nu era o hrană şi nici n-avea de ce să le placă, trăgeau de el şi-l zdrenţuiau, înghiţindu-l, numai de proşti şi de lacomi. Pe cînd îi priveam scîrbit, socotind că ar fi inutil să-i pun pe goană, s-ar fi întors în clipele următoare, am văzut apropiindu-se prin apă un nor cenuşiu, plin de sclipiri argintii, ceva care părea să capteze lumina soarelui, atrăgînd-o, făcînd-o să răzbată prin apa opacă. Norul venea spre mine, avea să mă acopere, m-am aplecat instinctiv, mi-am amintît de cărăbuşii care veniseră tot aşa şi mă împresuraseră într-o seară din prima copilărie.

Chiar şi cel mai scurt cuvînt din cîte voi folosi în această descriere mi-ar lua mai mult timp să-l pun pe hîrtie decît cel scurs pînă m-am pomenit în mijlocul norului, fără să-mi dau seama ce putea să fie ; o ploaie de săgeţi argintate, cărora mai înainte le văzusem numai sclipirea, imaterială, au trecut pe lîngă mine şi abia cînd una zăpăcită nu mai puţin decît mine s-a izbit în vizor mi-am dat seama că era un cîrd de aterine ; le fugărea ceva din urmă, altfel m-ar fi ocolit, era firesc să le fie frică de un scafandru. O pereche de labani veneau după ele, cu gurile căscate şi, una după alta, le înghiţeau pe cele din coada cîrdului, într-un ritm la fel de rapid ca un pîrîit de mitralieră.

— Îţi plac aterinele prăjite ? mă întrebă AMarisa.

Nu mîncasem niciodată aterine, prima oară le văzusem abia în ziua aceea ; venind cu şalupa trecusem pe lîngă un chei tocmai cînd pescarii ridicau plasele ; erau atît de pline, că aterinele săreau înapoi în apă, doar dintr-o zvîcnitură ; cîteva nimeriseră în şalupă, aşa putusem să le văd de aproape. Dar de mîncat nu mîncasem, ceea ce n-am avut nici acum curajul să-i mărturisesc AMarisei. Pe urmă m-a întrebat de laban şi atunci mi s-a părut prea de tot să mint fără întrerupere, mi-am luat inima în dinţi, i-am mărturisit că nu ştiam ce gust are.

— Panainte, spuse AMarisa, mîine să-mi trimiţi doi labani proaspeţi !

Putea să fie tocmai perechea care fugărise aterinele, ca istoria să se rotunjească. Oricum, chiar dacă probabilitatea rămînea prea mică, eu aşa mi-am închipuit a doua zi, la masa de seară, cînd am mîncat labanul ; mi-a plăcut, era gătit bine, cu un sos de arbagic şi capere, dar nu se compara cu langustina.

Alţi peşti n-am mai văzut sub apă, în afară de cei care se hrăneau cu mîzga de pe carena vaporului ; poate erau şi alţii mai departe, nu s-au apropiat, nu pot spune nimic despre ei. Trecuseră numai cîteva minute de cînd mă scufundasem, puteam să mai stau, cît timp nu mă trăgeau cu frînghia. Am făcut cîţiva paşi, mi-am tîrît anevoie picioarele îngreuiate de plumb, am ajuns pînă la cîrma vaporului, vroiam s-o ating cu mîna. Era de vreo patru ori mai înaltă ca mine, să se fi mişcat tocmai atunci mă trîntea pe spate şi poate rămîneam acolo. Totuşi nu-mi era frică, mă gîndeam că nu s-o găsi tocmai acum cineva să se joace învîrtind roata cîrmii.

Am mai făcut un pas, să pun mîna şi pe elice. Avea patru pale în cruce, de două ori mai mari decît mine, şi iar m-am gîndit ce-ar fi să pornească deodată ; m-ar fi tăiat bucăţele. Spre deosebire de cîrmă, plină şi ea de cochilii şi năpădită de peşti care ciuguleau atît de lacomi că nici măcar nu se fereau de mine, elicea era curată, netedă, cred că în soare putea să sclipească. Scafandrii or spune altfel, n-am să-i contrazic, eu mi-am închipuit că datorită rotirii ei destul de rapide şi de îndelungate,

pe elice nu prinde mîzga şi nu se lipesc nici cochiliile, de aceea nu o împresoară nici peştii, n-au ce suge, se duc în altă parte. Aş mai fi făcut încă un pas, tocmai atunci însă a început să curgă apă murdară, dintr-o ţeavă aflată aproape, în carena vaporului, şi atunci mi s-a făcut greaţă.

Întorcîndu-mă, mi-am îndreptat atenţia spre obiectele de pe fundul mării, altceva nu mai aveam ce să văd, terminasem cu toate, informaţia mea era foarte săracă ; dar nimeni nu va găsi mai multe decît mine. Zăceau în jur toate acele obiecte din viaţa omului care nu putrezesc şi nu pot să plutească : tot ce omul aruncă sau pierde. Bidoane strîmbe şi găurite : aruncate. Bidoane întregi, cuprinzînd poate untdelemn de măsline, căci goale şi fără găuri n-ar putea să se scufunde : pierdute, scăpate din macarale. Din cele înşirate în continuare se va înţelege, după regula de mai sus, ce era aruncat şi ce pierdut, pagubă pentru oameni : cratiţe întregi, cratiţe desfundate ; un joagăr plesnit la mijloc ; o gheată, un pantof, o cizmă, strînse caraghios unele în altele ; cutii de conserve goale şi pline ; sticle, borcane ; o piuliţă, o pilă cu mînerul de lemn putrezit... Înţeleg că era plictisitor să le spun pe toate, nu mă mir că AMarisa interveni cu un gest de nerăbdare :

— Lasă-le pe astea ; altceva ce-ai văzut ?

Nu văzusem decît aceleaşi lucruri, obiecte pierdute sau aruncate, probabil ca în toate porturile din lume unde se adună vapoarele. Mă învîrtisem pe o arie de cinci metri şi privirea ajunsese poate la încă alţi zece ; dincolo era întuneric, un necunoscut acoperit de apa opacă. Altceva ar fi fost dacă nu mă ţineau legat frînghia şi furtunul de aer. Să nu fi avut nevoie de ele, să mă fi eliberat, să fi pornit de capul meu şi să fi cutreierat portul, pînă la ultima dană, aş fi ajuns la far unde se deschidea marea liberă. Dar acest gînd nu-mi venise pe cînd mă aflam sub apă, cu casca în cap şi în picioare cu cizmele grele ca plumbul ; atunci mă mulţumisem cu ceea ce se vedea în preajmă şi nici măcar nu mă gîndisem ce putea fi mai departe. Abia acum, vorbele AMarisei îmi treziseră în minte sentimentul de neputinţă şi neîmpli-

nire. Faţa ei, întrebătoare şi nemulţumită m-a făcut să mă gîndesc la alt mijloc de a umbla pe sub apă, fără îngrădire, să nu mă lege nimic de oamenii rămaşi deasupra. Aşa mi-am imaginat un instrument care să-mi dea autonomie deplină, aerul să nu fie trimis de sus, cu pompa, ci să-l am asupra mea, comprimat în bidoane cu pereţi groşi, să încapă mult, să-mi ajungă ore şi ore. Şi fiindcă simţeam ce grele erau cizmele, că abia puteam să-mi tîrăsc paşii, mi-am închipuit şi-o îmbrăcăminte uşoară, care să dea omului ceva din însuşirile vietăţilor subacvatice. Apoi, fiindcă omul este mai presus de orice altă vietate, mi s-a dus gîndul la un mijloc de propulsie potrivit cu realizările lui din deceniile moderne, motocicleta, automobilul şi avionul, am luat de la ele forţa motorului şi am folosit-o pentru a merge pe sub apă repede şi fără oboseală.

Au trecut zeci de ani pînă să văd toate acestea la cinematograf, scafandrul autonom, torpila tractoare întocmai cum mi le imaginasem, incitat de stăruinţa AMarisei, care vroia să afle de la mine mai multe decît era cu putinţă să fi văzut, eu sau oricine altul. Atunci era însă numai un vis, realitatea rămîneau frînghia şi furtunul de aer; abia povestind şi văzîndu-mi neputinţa mi-am dat seama că ele însemnau o opreliste, îmi luau libertatea, le-am simţit totdeauna pe urmă, în viaţa mea printre oameni; mereu mi-a atîrnat plumb de picioare şi n-am putut merge pînă unde aveam nevoie, fiindcă mă ţineau furtunul şi frînghia.

Alex ceru îngăduinţa AMarisei să-şi spună părerea.

— Interesant, în ce-ai văzut, mi se par încălţările, pantofii, ghetele, cizmele, strînse grămadă. Nu ştiu, nici nu vreau să ştiu cum de se adunaseră toate acolo, şi ce ar fi putut ele să însemne. Însă eu, unul, ca să ajung la o impresie mai puternică, să fac din imaginea aceea un loc de pornire spre o anumită direcţie, fie ea absurdă şi imposibilă, aş fi vrut să fie mai multe.

Vorbele lui m-au electrizat, mi-au scăpărat ochii.

— Sigur că da, ai dreptate!

Nu mi-a fost greu să le înşir, le aveam în minte, fusese nevoie numai de un îndemn, să vină cineva cu

ideea, așa că le-am descris, ca și cum le-aș fi văzut aievea : bocanci cu ținte, bocanci de ski, ghete de patinaj, sandale romane, papuci de casă, pîslari îngreuiați de apă, pantofi de balerină, pantofi de bal, cu barete aurite, care își păstrau întreg luciul, încă o cizmă, de cavalerie, cu rozetă și pinten, saboți, mocasini, opinci cu nojițele roase de pești... Iar în vîrful tuturor acestora, strălucea condurul de argint al Cenușăresei. Dacă Alex avea nevoie de ele, i le-am spus pe toate, și încă altele, să nu rămînă nici o lipsă, așa că nu trebuie să mă completeze nimeni. Abia după ce am terminat mi-a venit gîndul că obiectele acestea adunate în chip atît de straniu aveau o semnificație, ascunsă în subconștientul meu, la fel poate ca în subconștientul lui Alex, simbolizau mișcarea omului în lume, de la începuturile istoriei pînă astăzi. Și dacă se aflau în apa unui port, ele, făcute să meargă pe drumuri terestre, simbolul rămînea același, porturile fiind primele între locurile de pornire.

AMarisa însă tot nu era mulțumită, și-mi părea rău că o dezamăgisem, pierduse și circul unde s-ar fi distrat mult mai bine.

— Și cum, mă întrebă, aproape certîndu-mă, caseta cu bijuterii n-ai văzut-o ?

M-am uitat obidit în ochii ei, era inutil, nu puteam să-i citesc gîndurile ; mi-am ridicat privirea la semnul ei făcut pe frunte cu lac roșu de unghii și așa mi s-a aprins o scînteie în minte.

— Ba da, am răspuns, dar n-am deschis-o. Și oricum n-aș fi putut s-o iau cu mine, fiindcă aveam mașina de cusut în brațe.

— Dar scheletul ? insistă ea. Nu se poate să nu fi fost un schelet cu cuțitul între coaste !

Întrebarea se datora romanelor ei polițiste. Abia peste cîțiva ani am văzut un schelet omenesc, pe fundul unui lac cu apa albastră. Dar degeaba i-aș fi scris AMarisei, dîndu-i de veste, aș fi dezamăgit-o iarăși, scheletul era al unui om mort de moarte bună, se cunoștea după poziția lui împăcată ; și-apoi n-avea un cuțit între coaste.

8

După ce AMarisa ne-a dat drumul și s-a dus în camerele ei, Alex a plecat în oraș, cu Panainte.

— Nu mergi cu noi ? m-a întrebat, pe terasă. Ești obosit, cred că ți-ar prinde bine.

Se uita pe furiș la cariatidele cu sînii goi, își zgîia ochii, îi dogorea obrazul.

Am înțeles unde se ducea, i se citea pe față ; cariatidele erau un obiect de inspirație, nu-i dădeau pace. Nu m-am dus, nu-mi trecuse frica de casa cu fete. Oare Panainte se ducea și el tot acolo ? Nu m-ar fi mirat, avea o privire în mod vădit vinovată, și-apoi îl văzusem răsuflînd ușurat o clipă mai înainte, cînd refuzasem invitația lui Alex ; dacă de acesta nu se ferea — cu toată diferența de vîrstă se purtau camaradereşte unul cu altul —, de mine ar fi putut să se rușineze.

Era încă devreme, docarele nu se întorseseră, circul se termina poate într-o oră. Cum rămăsesem singur mi-am luat inima în dinți să mă duc în camera lui Alex, n-aș fi avut dreptul dacă el nu mă invitase ; dar eram curios și nu m-am luptat cu ispita. Sus se ajungea tot pe o scară de lemn, în spirală, care înconjura unul din turnulețe ; am urcat cu lampa în mînă. Camera lui, nu mult mai spațioasă decît a mea, cu vederea în două direcții, spre plajă și spre port, răspundea, printr-o arcadă, în interiorul turnului mare, creînd o nișă circulară, fără ferestre, unde își avea Alex masa de lucru ; locul era mai retras și mai liniștit, zgomotele casei nu ajungeau pînă acolo ; și apoi el nu putea să se concentreze la lumina zilei, aprindea lampa și trăgea draperia peste arcadă ; așa pierdea și noțiunea timpului, și a locului, rămînea numai cu personajele sale ; eu aveam să fiu unul din ele. Nu știu dacă mi-ar fi interzis să-i frunzăresc caietul de lucru ; de oferit nu mi-l oferise, așa că, deschizîndu-l, nu eram în dreptul meu, trebuia să-l pun la loc întocmai cum îl găsisem, să nu las urme. Întîmplarea a făcut să cad de la început pe o însemnare făcută de curînd, cerneala era de un albastru pal, încă nu se înnegrise și de

la primele cuvinte mi-am dat seama că mă privea pe mine: „La impresiile subiectului, cînd trenul mixt ajunge în gară, duhoarea vagonului, înghesuiala, strigătele, trebuie adăugat mugetul vitelor".

Am rămas perplex, nu înțelegeam de unde scosese Alex vitele și mai ales ce nevoie avea de ele. Mi-am rememorat venirea mea în gară, țineam minte tot ce trăisem și chiar cuvintele folosite ca să-i povestesc întîmplarea. Dacă vroisem să exprim impresia tristă pe care o făcea acel tren mizerabil, ca să creez un contrast mult mai puternic cu atmosfera proaspătă și pură a mării, apoi mugetul vitelor imaginat de Alex putea să ducă atmosfera pînă la prăpădenie, cu condiția să aleagă bine cuvintele și să pună pe hîrtie întregul lor sens, să nu se piardă nici cea mai mică nuanță, dimpotrivă, să o accentueze, în așa fel ca el, primul, să audă vitele mugind, în toate colțurile odăii.

Însemnarea aceasta, împreună cu intervenția lui privitoare la încălțămintea de pe fundul apei au făcut ca interesul meu pentru el să crească, mi-am dat seama că pe lîngă o minte mobilă, imaginativă, avea darul să meargă cu gîndul sub fața lucrurilor ; mi-am propus să îl privesc cu mai multă luare-aminte și de atunci situația mea de subiect nu mi s-a mai părut stînjenitoare ; e adevărat că ea mă punea față de el într-o situație dependentă, oarecum subalternă, dar nu mai putea fi un motiv de umilință, așa cum simțisem uneori pînă în seara aceea ; a fi subiectul cuiva care mergea cu un pas înaintea mea, ducîndu-mi gîndurile mai departe decît puteam să le duc singur, îmi dădea un sentiment de satisfacție și chiar de mîndrie.

Nu era timp să citesc caietul pagină cu pagină, l-am frunzărit pînă ce am dat de un titlu, *Moartea Prințesei*, care mi-a atras atenția și apoi m-a tulburat destul de puternic, ca să nu mă liniștesc multă vreme. Sigur că un asemenea titlu nu era decît o banalitate, aș fi trecut peste el fără să-i dau importanță, dacă nu m-aș fi gîndit că Prințesa putea să fie ființa căreia îi aparținuse camera mea și despre care Alex îmi vorbise numai în treacăt. Dar chiar așa, necunoscută, ea îmi venea în minte adesea și mai ales serile, cînd rămîneam singur între pereții unde simțeam prezența ei, obsedantă deși

nedefinită. Răscolisem toate rafturile și sertarele, căutasem prin toate ungherele camerei să găsesc o urmă rămasă de la ea, mă gîndisem chiar la o fotografie, dar nu găsisem nimic, nici măcar un căpețel de ață despre care să pot presupune că-i aparținuse și în jurul căruia aș fi putut să construiesc o imagine. Nu priveam cu indiferență nici un obiect din cameră, le atingeam cu pietate, gîndindu-mă că mîinile mele se întîlneau cu ale ei, în două timpuri puse unul lîngă altul, oricît ar fi fost de distanțate. Iar cînd mă urcam în pat seara și îmi lăsam capul pe pernă, o evocam în trecutul ei, o vedeam făcînd aceleași gesturi ca mine, acoperindu-se cu plapuma ușoară, suflînd în lampa de pe noptieră, închizînd ochii și suspinînd mulțumită. Și iarăși, timpurile se contopeau, fără voia mea, nu-mi puteam stăpîni gîndul, și atunci mi-o închipuiam lîngă mine, curată și cuminte ca îngerii de pe tăblia patului. Nu știam cum să mă fac mai mic, să nu mă simtă, mi se părea că ar fi o oroare, o blasfemie să-i rănesc pudoarea, îmi țineam respirația și-o auzeam numai pe a ei, atît de ușoară cum numai florile pot să respire.

Tăbliile patului, de lac negru cu intarsii subțiri de alamă pe margini, aveau cîte un medalion, auriu în mijloc, și două mai mici în colțuri, cu îngeri pictați în culori delicate, cu obrazul roz, de fată, cu pomeții împurpurați, cu ochii negri și cu părul ca aurul, cel din mijloc, cei din margini cu păr negru și ochi albaștri. Dar expresia lor era diferită, altminteri semănau întocmai unul cu altul, și eu îi contopeam pe toți într-o singură imagine care, după ce am citit descrierea lui Alex, am ajuns să cred că o reprezenta pe Prințesa dispărută ; mai rămînea să-i aleg părul între brun și blond, și ochii, între negru și albastru. De altfel, cuvintele folosite ca să înfățișez acești îngeri sînt luate din caietul lui, nu pot ascunde.

Nu era o povestire ci abia niște schițe, însemnări strînse în trei paragrafe subintitulate : „portretul Prințesei“, „caracterul“, „drama“. Iar la sfîrșit, acest adaos : „Nu trebuie să scriu înainte de moartea AMarisei.“

M-am dus în camera mea și am stat mult timp la fereastră, privind dîra argintie întinsă de lună de-a curmezișul mării, și alunecînd în gînd pînă la orizontul întu-

necat de umbre ca de nori negri. Luna răsărise mai tîrziu; era mai mică și dîra ei pe apă mai îngustă, dar parcă mai vie, sclipind mai puternic. Am auzit docarele intrînd în curte, îi lăsase pe nepoți la casele lor, acum vizitiii deshămau caii. Curînd s-a întors și Alex, i-am auzit pașii pe scară și chiar dacă nu i-aș fi auzit, căci se descălțase și pășea ușor să nu-l simtă AMarisa, aș fi văzut cum se aprindea lumina la fereastra lui, proiectîndu-se pe terasă. Știam de unde venea, din Strada Căruței Stricate, mi-am amintit casa unde vroise să mă ducă și pe mine, mi s-a aprins obrazul, am simțit din nou mirosul lubric, împresurîndu-mă atît de puternic că l-am crezut aievea și m-am îngrozit că pîngărea camera Prințesei. Și nu-mi explic de ce tocmai în acest moment de rușine, cum continuam să privesc încordat pe mare, am văzut răsărind din valurile argintate de lună o plăsmuire omenească, venind spre mine ; deși foarte departe, mi-am dat seama că era o fată, după mers, după unduirea trupului, după emanația ei feminină, care nu poate fi confundată. Imaginea devenea tot mai clară și mai precisă, avea rochia albă, atît de scurtă și străvezie că o lăsa mai mult goală. Ținea mîna întinsă înainte, ca o chemare. Nu-i desluşeam fața, din chipul ei vedeam numai părul, dus de vînt într-o parte, altceva n-am văzut nici cînd a fost mai aproape, n-am văzut niciodată, dar am fost sigur că era fata din casa unde mă dusese Alex, nu putea fi alta, venea din fundul curții cu mîna întinsă. Cu toată prezența ei acolo, nu aparținea cîtuși de puțin acelui loc plin de păcate, era curată, neatinsă de nimeni, și nu înțelegeam de ce imaginea ei se născuse din mirosul fetid al bordelului, care mai adineaori năpădise odaia de la mansardă. Poate de aceea fugisem atunci, speriat că aveam s-o văd cum se murdărește, căci acolo nimic nu putea să rămînă pur pînă la urmă.

Ce s-a întîmplat cu mine mai departe nu știu, poate că am adormit în genunchi, cu capul pe glaful ferestrei. Spun așa pentru cei care n-ar vrea să mă creadă, le las această scăpare, dar cred că mai degrabă a fost altfel. Este adevărat că pe la trei dimineața, cînd o lumină vagă părea să se nască la orizont în partea unde răsare soarele iar dîra lunei pe apă abia mai pîlpîia, ruginită, m-am trezit tremurînd de frig la fereastră. Cred însă că între

timp fusesem pe plajă și dacă lipsește orice dovadă, rămîne sentimentul că a fost o trăire reală; altceva nu contează. O trăire indubitabilă dar derivată dintr-un vis ca o amețeală, cînd omul, deși viu și în mișcare, își pierde o parte din cunoștință și o parte din greutate, că ar putea să plutească în aer fără nici un efort fizic, ci numai cu puterea spiritului, o năzuință. Nu-mi aduc aminte cum am coborît scările și cum le-am urcat la înapoiere, pe întuneric, căci lampa o lăsasem în cameră, unde am și găsit-o, încă arzînd, cu flacără mică; în starea aceea de pierdere a greutății, poate mi-am dat drumul direct pe terasă, iar la întoarcere, am ajuns la fereastră dintr-o săritură. Iată însă ceva care n-ar fi meritat atîtea cuvinte, trebuie ținut seama doar că m-am dus pe malul mării, în locul unde fusesem în prima zi, cînd m-am întîlnit cu Alex. Acolo, o zi mai tîrziu puteam să-mi pierd viața, din nesocotință, să mă arunc în valurile care m-ar fi zdrobit de dig în următoarele clipe; fiindcă am șovăit cît una singură din acele clipe funeste, trăiesc și astăzi, dar locul și momentul acela au rămas pentru mine o gravă răscruce, mă urmărește încă și n-am s-o uit niciodată. Nu-i de mirare că ajunsesem iarăși acolo, aveam să ajung de multe ori, fie numai cu gîndul, era o chemare și simt că ea își va păstra puterea asupra mea pînă voi închide ochii, regăsindu-mi, în sfîrșit, soarta amînată atîta vreme.

Fata continua să înainteze pe dîra lunii, cu mîna întinsă, îi vedeam mișcarea picioarelor și nu știu de ce se apropia anevoie, mergea dar poate valurile o împingeau înapoi, a trecut un timp îndelungat pînă să se apropie, o recunoșteam tot mai limpede deși tot nu-i vedeam fața. Mă stăpînea gîndul ascuns că nu era străină de soarta mea, de aceea venisem s-o întîmpin, dar nu știam dacă avea rolul să mă piardă sau să mă salveze. Nu-mi închipuiam ce are să fie mai departe, cele două alternative mi se păreau egale, nu mă temeam de ea în nici una din ipostazele ei, aș fi vrut să ne plimbăm pe malul mării, fără s-o ating și fără să-i spun o vorbă. Stăteam ghemuit pe nisip, îi simțeam răceala, reală, altfel nu mi-ar fi rămas întipărită atît de puternic în fiece părticică a pielei. Cînd mai avea de trecut vreo zece valuri, m-am ridicat în picioare și am așteptat-o, atît de încordat că mă dureau

toţi muşchii trupului. Acum vedeam că obrazul ei era doar o pată albă, sperasem că odată aproape îşi va căpăta trăsăturile. M-am speriat ca de o nefiinţă; dacă ştiam ce sînt eu şi cărei lumi aparţin, m-a cuprins teama că ea putea să fie o nălucă. Dar cînd n-a mai fost nici un val în faţă şi a pus piciorul pe plajă, la doi sau trei paşi de mine, obrazul ei s-a colorat dintr-o dată şi am recunoscut chipul îngerului cu părul negru şi cu ochii albaştri de pe tăblia patului; îndată am înţeles că era Prinţesa şi nu fata din Strada Căruţei Stricate. Asemănarea lor se datora numai închipuirii mele. M-a salutat cu mîna pînă atunci întinsă, a dus-o la tîmplă şi mi-a spus: „Eu sînt!" Doar atît, pe urmă s-a întors şi a pornit înapoi, pe dîra lunii, dar n-a apucat să treacă decît peste primele valuri şi s-a prefăcut într-o flacără, ardea ca o torţă, încerca să se apere cu mîinile; zadarnic a ars toată şi cenuşa a luat-o marea.

Cînd m-am întors în cameră şi am început să-mi regăsesc raţiunea mi-am amintit de unde venea această imagine, din caietul lui Alex, nu era o închipuire a mea, Prinţesa murise în flăcări, patul luase foc de la lampă, se mistuise în cîteva clipe, îmbibat de gazul care se vărsase, şi ea, paralizată de groază, nu mai putuse să se ridice şi să fugă.

9

Prinţesa era un nume născocit de unele rude, firi cîrcotaşe, ca nevasta lui Panainte de pildă, invidioase pe felul cum o răsfăţa AMarisa. La alţii din familie acelaşi nume dovedea o admiraţie sinceră. Dintre toţi, nici cei mai apropiaţi, fraţii şi surorile, nu ştiau limpede dacă era fata AMarisei, care nu fusese măritată niciodată; poate o luase de suflet. Într-un trecut mai îndepărtat AMarisa nu se vedea zilnic cu fraţii şi surorile, deşi încă de la început le purta de grijă tuturor. În acel timp viaţa

ei era destul de misterioasă ; fraţii şi surorile o spionau, dar fără să afle mare lucru. Ar fi fost semne că în viaţa ei, la tinereţe, existase un bărbat, şi poate nu doar unul, dar nimeni nu putuse să-l vadă ; nici să-l ghicească dintre bărbaţii care ar fi putut să placă unei femei trufaşe ca AMarisa. Impresia lor era că AMarisa n-ar fi primit în viaţa ei decît un prinţ de sînge. Astfel fata, dacă era într-adevăr a ei, nu putea să fie decît o prinţesă.

La timpul cînd Alex îi făcea portretul, Prinţesa avea şaisprezece ani ; împlinea optsprezece cînd murise în flăcări. Îngerul cu părul negru şi ochii albaştri de pe tăblia patului reprezintă chipul ei, nu mai e nevoie să adaug alte cuvinte. Era o adolescentă care atrăgea atenţia mai mult decît orice fată de aceeaşi vîrstă, căci se simţea în evoluţia ei o desăvîrşire apropiată. Numele, chiar atunci cînd pornea din invidie, nu putea fi o batjocură ; era o mică prinţesă adevărată, înaltă, suplă, cu mersul gata de a deveni suveran, toate într-o armonie naturală, înnăscută, şi dacă mi-o închipui, aşa cum o descrie Alex, văd în ea moştenirea acelui fel de a se mişca al AMarisei, care oricît de îngreuiată, rămînea uşoară, gata să zboare, păstrînd în obezitatea ei graţia unei balerine. Însemnările lui Alex o înfăţişează pe Prinţesă îmbrăcată în griuri deschise, nuanţă pe nuanţă, cu fuste plisate, puţin mai lungi de genunchi, cum se purtau în vremea aceea, la sfîrşitul războiului, cam şase-şapte ani înainte de venirea mea acolo. În sus un pulovăr de lînă subţire, culoarea perlei, iar peste el o jachetă tricotată, ceva mai închisă. Pălării de pai, vara, cu boruri largi, cu panglică de catifea neagră, ca părul, singura culoare sumbră, care însă nu îngreuia deloc imaginea ei atît de aeriană, şi nu sugera ideea de doliu nici măcar oamenilor cu firea funebră. Mănuşi albe, glacé, de antilopă, după-amiaza ; dimineaţa mănuşi ajurate, de aţă. Umbrelă de soare, albă, cu un bor în culoarea pulovărului şi cu mînerul de fildeş. Sandale albe, cu barete, dimineaţa. După-amiaza pantofi gri, de şopîrlă, cum nu purtau decît cîteva doamne, elegantele. Ciorapi albi, de fetiţă, dar fini, de mătase naturală. Cînd, un an mai tîrziu, Prinţesa şi-a pus ciorapi negri la o toaletă atît de pastelată, apariţia ei a fost frapantă, a vorbit tot oraşul. Dar a doua oară nu i-a mai pus, nu fiindcă ar fi cuprins-o sfiala, ci socotea ex-

perienţa sfîrşită ; acum ştia ce efect au contrastele, îi rămînea să le folosească mai tîrziu, cînd avea să-i dispară de pe faţă aerul de fetiţă.

Alex nu descrie îmbrăcămintea ei de iarnă, n-a avut nevoie, povestea Prinţesei se va desfăşura verile ; înţeleg, nici eu nu pot să mi-o închipui într-un decor cu zăpadă, s-o văd înfofolită în blănuri, cu căciuliţă, manşon şi botine încheiate cu nasturi, pînă mai sus de jumătatea gambei ; întreaga ei făptură şi-ar fi pierdut caracterul, ar fi devenit alta.

În al doilea capitol, Alex defineşte firea Prinţesei. AMarisa îi spunea Ninia, al doilea n şi i contopite într-o pronunţie dulce, ca în niña din spaniolă, care înseamnă copilă. Poate AMarisa avea strămoşi în Spania, la fel putea să-i aibă în tot bazinul Mediteranei, şi chiar mai departe, în Asia Mică, pînă în India, aşa cum mi-a sugerat semnul ei roşu din mijlocul frunţii. Mîndră fără să arate, mai degrabă demnă şi reţinută, dacă nu-i prea mult să spui aşa despre o adolescentă cu caracterul abia în formare, Prinţesa era bună şi îndatoritoare cu toată lumea, la fel cu animalele oropsite. Avea săracii ei, cărora le ducea daruri, lipsindu-se uneori pe sine, căci nu îndrăznea să-i ceară mereu AMarisei. Greşeala ei, în această manifestare mărinimoasă, era că după un timp îi lăsa în părăsire, fiindcă descoperea alţii, n-o răbda inima să-i ocolească, dar nici nu se putea îngriji de toată lumea. Ar fi fost de aşteptat ca în viitor să-şi împartă la fel dragostea, părăsindu-şi iubiţii ca să iubească pe alţii. Spunînd aşa mă bizui pe singura ei trăsătură de caracter dezaprobată de Alex, ceva care avea să fie germenele viitoarei ei nenorociri, înclinarea precoce de a cocheta cu bărbaţii, nu doar cu băieţii de vîrsta ei, adresîndu-le ochiade şi zîmbete provocatoare ; nu semăna deloc cu demnitatea şi reţinerea semnalate la început de Alex. Fata nu înţelegea că felul acesta de a fi era necuviincios şi chiar primejdios, se purta aşa din inconştienţă, sau poate dintr-un viciu nedefinit încă. Niciodată n-a dat o urmare, oricît de mică gesturilor ei atît de îndrăzneţe şi atît de neechivoce. S-a retras speriată sau indignată în faţa reacţiei fireşti a bărbaţilor, a trezit probabil ura şi dispreţul multora din ei, şi cine ştie la cîte drame ar

fi dat naştere mai tîrziu, dacă uşurinţa ei nu i-ar fi provocat moartea în puţină vreme.

Prinţesa şi-a pierdut aerul de feţită în primăvara anului cînd avea să moară în flăcări. După o tuse începută iarna şi neluată în seamă, care s-a transformat în tuberculoză, sîngele i-a fugit din obraz, lăsînd o paloare rece, ochii, adînciţi în orbite, au căpătat o sclipire stranie, şi pe faţa ei s-a întipărit o tristeţe gravă, calmă, fără nelinişte, pe care şi-o lepăda însă în prezenţa bărbaţilor, zîmbind insinuant, continuînd să-i provoace.

Ceaiurile AMarisei şi pasele ei magnetice nu foloseau, boala mergea înainte. Prinţesa se silea s-o ascundă, îşi pudra obrajii şi îşi colora pomeţii în roz de primăvară, ieşea să se plimbe în aceleaşi toalete pastelate, şi, adăpostită de razele soarelui sub umbrela albă, zîmbea ademenitor oricărui bărbat care venea din faţă şi ridica ochii s-o vadă ; avea mai mult decît altădată nevoia să simtă că stîrnea dorinţele, că nu-şi pierduse puterea de seducţie, că viaţa ei nu era terminată.

Cînd se convinse că leacurile nu foloseau, AMarisa înţelese că harul ei avea limite şi atunci o prinse plînsul, plînse în hohote, răvăşindu-şi părul şi zgîrîindu-şi obrazul, pe sofaua din sufragerie, de faţă cu rudele venite la masa de seară.

— Am făcut totul, cu mai mult suflet ca niciodată, dar n-am nici o putere cînd e sînge din sîngele meu !

Era o mărturisire ; nimeni nu tresări, stăteau toţi trişti, cu ochii în farfurie.

AMarisa se pregăti de drum, puse trusoul Niniei în două cufere şi merse cu ea într-un loc de sub munte, unde al patrulea din fraţii ei, Iani Talabă, medicul veterinar, îşi trimitea într-un timp copiii, slabi de piept, să-i întremeze. Acolo, departe de orice oraş, între păduri de brad, cumpărase o bucată de loc, construise cu stipendia AMarisei o cabană cu două camere şi cu dependinţe civilizate. În hotar cu el se afla o stînă unde se găsea tot timpul lapte de oaie, caş, urdă şi zer în loc de altă băutură, şi mai mult decît acestea nici nu era nevoie ca un bolnav de piept să se pună pe picioare ; după trei veri copiii erau verzi ca pădurea şi tari ca piatra din munte.

Acolo o duse AMarisa pe Ninia, luînd cu ea, ca să aibă cine-i purta de grijă, o pereche tînără, soț și soție, oameni de încredere, pe care îi cununase chiar ea și-i ajutase să-și facă o gospodărie. Erau amîndoi curați și plăcuți la înfățișare, dar se întîmplase ca tînăra femeie să fie și ea slabă de piept, ceea ce nu se văzuse decît la un timp după nuntă, cînd boala începuse să se agraveze. O chema Ileana, nume potrivit cu făptura ei delicată, și era coafeză, meserie curată dar nu atît de ușoară pe cît s-ar crede. Stînd în picioare opt ore sau zece și uneori paisprezece, sîmbăta sau în ajunul sărbătorilor, în mirosul de tincturi și de chimicale, în aerul umed, și firavă cum era, și dornică să cîștige ca să-și răsfețe bărbatul pe care îl iubea cu prea multă patimă, biata femeie se istovea și nu trebuise mai mult de un an ca să tușească, și nu mai mult de încă șase luni, pînă să scuipe sînge.

Viața sub munte, cu stîna alături însemna o salvare pentru ea, odată cu salvarea Niniei, așa că nu șovăi să meargă, iar bărbatul, care nu o iubea mai puțin, nu șovăi să-și lase slujba și s-o însoțească. De altfel, nu avea o slujbă prea bună, manipulator la silozuri, toată ziua în pleava ridicată de ventilatoare ; trăgînd-o în piept odată cu aerul, poate nu i-ar fi trebuit nici lui prea mult timp pînă să-l prindă tusea. Îl chema Zamfir, cu numele de familie Ursache, n-avea decît douăzeci și opt de ani, la fel ca Ileana, făcuse războiul ca voluntar, luase Virtutea Militară, era un om clădit ca voinicii, frumos la față, cu părul inele, cu privirea focoasă ; plăcea cu ușurință femeilor, avea doar un defect de care însă nu ținea nimeni seama, nasul strîmb de la box, boxul fiind la el o patimă veche, din copilărie, imposibil să se lepede de ea, chiar dacă se însurase. Și-apoi, mai bine boxul decît beția, așa gîndea Ileana, deși o durea sufletul cînd îl vedea sîmbăta seara venind acasă cu fața plină de sînge, cu arcada spartă, cu nasul mutat într-o parte, că de mult nu mai avea osul întreg, să-l țină pe mijlocul feții. Dar tot mai bine așa, se gîndea tînăra nevastă, decît să meargă după el cu șalul pe umeri, să-l scoată din cîrciumă. Și-apoi, dacă îl spăla de sînge și îi dădea cămașă curată, bărbat mai chipeș ca al ei nu putea fi altul pe tot pă-

mîntul. Sînt multe femei care gîndesc la fel despre bărbații lor, și le socotesc fericite.

La cabană au stat toți trei din mai pînă în septembrie, a fost o vară caldă și frumoasă, cu ploi repezi care nu bagă umezeală în casă, căci îndată după ele iese soarele și bate în ferestre. Și Ninia și Ileana se simțeau tot mai înzdrăvenite, dacă veneau tot așa trei veri de-a rîndul, boala s-ar fi dus fără să lase o urmă. Greu mi-aș închipui o viață mai tihnită decît trăiră ele la cabană. Dormeau cu ferestrele deschise și cu ușile descuiate, fără frică de nimeni, ca în pierduta împărăție a paradisului. Amîndouă odăile dădeau spre partea cea mai luminoasă a cerului, unde soarele ajunge la înălțimea lui cea mai mare, cînd atinge și cea mai mare putere. Brazi, să țină umbră erau doar în spate, pădure, de unde își trimiteau respirația ozonată, binefăcătoare pentru respirația omului. În față se întindea, coborînd lin spre altă pădure, o pajiște smălțată de flori albe și galbene, năsturași care nu se treceau decît ca să răsară alții ; așa au ținut pînă toamna. De puț nu era nevoie, un fir de apă izvora chiar în fața cabanei și apoi se ducea la vale, șerpuind subțirel prin iarbă și tăind poiana în două. Ceva mai jos, într-un fel de văioagă, Zamfir săpase pămîntul și făcuse un stăvilar în fața apei, care, oprită începuse să crească și crescu încetișor, zile de-a rîndul pînă ce dădu peste buza stăvilarului, de unde își relua susurul pe vechea ei dîră, printre floricelele albe și galbene. Dar în urmă rămînea acum un lăculeț, ca o oglindă în care se vedea cerul albastru, și unde Ninia putea să se scalde în apa încălzită de soare.

Ileana nu îndrăznise niciodată să se dezbrace, Ninia însă nu se sfia să intre în apă cu totul goală, socotindu-se singură. Ciobanii erau destul de departe, iar Zamfir avea grijă să nu se apropie, stătea pe lîngă cabană, sub privirea neliniștită a Ilenei, dar fără voia lui se uita cu coada ochiului, pînă ce îl cuprinse și pe el neliniștea. O vedea pe Ninia cînd ieșea din apă, într-o străfulgerare scurtă, căci pe urmă își ferea ochii, dar era de-ajuns ca imaginea ei să rămînă pe retină, să se lumineze în timp ce în jurul lui se făcea întuneric. O vedea așa și noaptea, cînd dormea cu Ileana alături. Ninia era pentru el o zînă, nu întrupa

deloc o femeie, se rușina și îl apuca frica să și-o închipuie ca pe toate femeile.

Dar Ninia nu mai era o fetiță, se împlinea cu o armonie venită parcă dintr-un cîntec ; poate șoldurile nu-i crescuseră prea mult, destul că se subțiase mijlocul, și mai jos picioarele, mai gemene decît tot ce poate fi geamăn pe lume se alungeau atît de drepte și de lipite unul de altul, ca ale statuilor din vechime, că nici un om cu mintea întreagă și cumpănită nu și le-ar fi putut închipui desfăcute. Iar sînii micuți, ca doi pumnișori strînși pe piept, de un roz palid, cu centrul mai aprins, cît să pară fierbinte, semănau cu acele piersici voluptuoase dar nu lipsite de puritate, numite Sînul Venerii, parcă spre a fi învățătură pentru oamenii fără imaginație, care se feresc să apropie între ele lucrurile din natură, chiar dacă seamănă.

Mai ușor îi era lui Zamfir cînd se ducea la oraș, cu un măgar de la stînă, ca să care cumpărăturile. Pînă la oraș erau zece kilometri, pleca dimineața, o dată pe săptămînă, și se întorcea seara ; n-avea de cumpărat mare lucru, doar pîine proaspătă, legume și fructe, încolo cămara era plină de provizii, să țină toată vara. Le mai aducea ciobanilor mălai și cîte o doctorie, ba pentru ei, ba pentru o oaie bolnavă, iar pentru el lua cîte o sticlă de rachiu alb, cum nu obișnuise mai înainte ; rachiul alb nu mirosea tare, ca țuica, nu se simțea de departe. Poate unora le-o plăcea mirosul de țuică, altora însă le face greață ; unul dintre aceștia mi-a spus, de curînd și m-am hotărît să țin minte, să mai întreb și pe alții, că de aceea se bea țuica din țoi, ca să-i bagi în gură gîtul îngust și să nu simți mirosul. Pe cînd coniacul, plin de arome subtile, se pune în boluri, recipiente de cristal, anume făcute, largi la bază, ca să mărească suprafața de evaporare și mai înguste la gură, ca emanația să fie mai concentrată. Așa este, am încercat, nu trebuie să întreb pe alții.

Rachiul îi ajuta lui Zamfir să uite vedenia. Stătea seara în pat lîngă Ileana, iar în ochii lui apărea Ninia, născută din întuneric ca o lumină mistuitoare. Întindea mîna, căuta trupul de alături, dar Ileana rar se lăsa înduplecată, se înfrîna plină de teamă, stătea rece și înțepenită, de parcă ar fi fost făcută din cremene. Oricîtă iubire îi purta bărbatului, la cele mai multe din încercările lui se impo-

trivea, deşi dorea ea însăşi, fierbinte. „Nu se poate ! îi şoptea în ureche. Ne aude domnişoara ! Şi nu-i voie ; aşteaptă să mă fac bine !“ Cu acest preţ, merită să te mai faci bine ?

Zamfir sărea din pat, smucindu-se, plin de furie ; îşi iubea nevasta, de aceea se supunea în loc s-o strivească, dar se temea că într-o zi locul dragostei s-ar putea să-i ia ura. Cu acest gînd înşfăca sticla de rachiu, ieşea pe uşă, se aşeza pe banca de sub fereastră şi stătea aşa, sorbind cîte o înghiţitură, pînă ce îl cuprindea ameţeala şi putea să doarmă ; uneori dormea acolo, pe bancă, tremura de frig, îi era frică să se întoarcă lîngă nevastă, se gîndea că ar putea să înnebunească.

La toată această suferinţă a lui se adăugau ochiadele şi zîmbetul Niniei. Sînt femei, poate mai femei decît altele, care nu pot trăi fără admiraţia bărbaţilor. Aşa mi-a spus una, se plictisea cu bărbatul, nu mai avea timp pentru ea, cum venea acasă se apuca să dezlege cuvinte încrucişate. Ea nu şi-a căutat altul, deşi avea nevoie şi ar fi avut chiar dreptul ; era o femeie castă, în chip organic, nu prin obligaţii şi prin educaţie ; trupul ei nu suferea o atingere străină, nici dacă îi lipsea atingerea legitimă. Atunci îşi punea rochia cea mai frumoasă, îşi dădea cu ruj pe gură, îşi farda ochii, şi, frumos pieptănată, cu parfum în păr, pe grumaz, pînă în despicătura corsajului ieşea să se plimbe pe bulevard, la ora mondenă, legănîndu-şi şoldurile şi aruncînd ochiade bărbaţilor. Mai mult decît atît nu făcea, se bucura să-i simtă că întorc capul şi venea acasă mulţumită.

În izolarea lor, Zamfir era singurul bărbat acolo, şi oricît de puţin ar fi interesat-o el în postura lui masculină, pe care nici n-o sesiza de altfel, nu se gîndea, n-o recunoştea, avea totuşi nevoie să ştie că el o vede şi năzuieşte ; deşi năzuinţa, în acest caz, era pentru ea o noţiune nedefinită şi inutilă. Pe lîngă nuditatea ei, expusă conştient dar fără a şi-o înţelege, Ninia avea şi alte feluri de-a atrage privirile, tot conştient şi cu premeditare : îşi lăsa fusta să i-o ridice vîntul, îşi împingea pieptul înainte ca sînii să se deseneze mai bine sub jerseul subţire, sau se apleca să ridice ceva de jos în faţa lui Zamfir, şi sînii să i se vadă de-a dreptul, prin despicătura bluzei ; după gest urma o privire îndrăzneaţă, ca o invitaţie, şi un zîm-

bet, ca o promisiune. Apoi erau atitudinile ei în şezlong, în orele de odihnă medicală, cînd stătea cu ochii închişi, ştiind că de undeva el o priveşte ; şi cu cît simţea privirea lui mai aprinsă, cu atît vroia să-l îmbie mai mult, lascivă, cu un picior peste altul de i se dezveleau coapsele pînă la jumătate, jumătatea cealaltă, acoperită, devenind astfel şi mai ispititoare, o durere pentru un om cu simţurile întregi şi sănătoase. Văzînd-o aşa, molatică şi neapărată, cineva ar fi crezut-o gata încinsă, doar să pui mîna. Uneori deschidea ochii, să se convingă că Zamfir era în zona magnetismului ei şi primea iradiaţiile. Atunci tresărea, făcînd să-i zvîcnească sînii sub bluză şi se mira cu o uimire nevinovată : „Aici erai ?" Întocmai tonul, pe care mi-l închipuisem cînd venise din largul mării, mergînd pe dîra argintie a lunii şi îmi spusese cele două cuvinte : „Eu sînt !"

Ileana stătea şi ea în şezlongul ei, puţin mai departe, să nu-şi ia ozonul una alteia ; de aerosoli nu se auzise încă.

Aşa trecuse o vară întreagă, venise toamna, amîndouă se simţeau întremate, căpătaseră culori în obraji, umblau pe cărări în pădure şi nu se mai simţeau vlăguite, respirau curat şi limpede, chiar după ce urcau o costişă. Începuse luna septembrie şi la sfîrşitul ei venea AMarisa să le ia acasă. Mai fusese în două rînduri, era mulţumită să le vadă înviorate, mai urma să le ferească de frig iarna. Zamfir se bucura să scape de ispita tot mai istovitoare, dar pe de altă parte îşi simţea inima înjunghiată la gîndul că nu o s-o mai vadă pe Ninia.

Venise frigul, ca să poată dormi cu ferestrele deschise făceau foc în sobă. Într-o seară, neputîndu-se atinge de Ileana şi apropierea ei înnebunindu-l, Zamfir luă sticla de rachiu şi ieşi în faţa cabanei.

— Dormi, îi spuse nevestei, eu mă duc să mă uit la lună.

— E frig, ia ceva pe tine, îl sfătui ea, gata să adoarmă.

Fură ultimele ei cuvinte spuse pe lumea noastră.

Zamfir se apropie de fereastra Niniei ; fata citea, în pat, cu părul negru risipit pe faţa de pernă, ca o cunună

de doliu ; era învelită numai pe jumătate, fiind cald de la sobă. Din cînd în cînd ridica o mînă, să întoarcă pagina, brațul ei se arcuia ca pentru o îmbrățișare, să strîngă pe cineva la piept, să-l iubească — și cu tot frigul de afară, Zamfir, numai în cămașă, se topea de căldură.

De mult ajunsese să creadă că ar fi putut să se bucure de-o asemenea mîngîiere, nu se mai îndoia că Ninia îl dorea, ar fi văzut și orbii, ar fi înțeles și proștii, n-avea decît să deschidă ușa, dar îi lipsea îndrăzneala. Piedica era numai în el însuși, socotea că năzuința ar fi fost prea mare ; și chiar să fi socotit altfel, să fi trecut peste toate opreliștile, n-ar fi putut să treacă peste gîndul că exista Ileana alături.

Asupra acestor gînduri, Ninia se ridică într-un cot și potrivi fitilul lămpii, care se afla la căpătîiul patului pe o poliță ; pe urmă își scoase picioarele de sub plapumă, le coborî să caute papucii de casă. Și cum le mișca pipăind dușumeaua, Zamfir văzu că picioarele erau desfăcute, cum nu și le închipuise în nici o clipă, și pe sub cămașa de noapte ridicată pînă la șolduri, se vedea umbra de a cărei chemare nu pot scăpa decît morții. Atunci își pierdu judecata și deschise ușa, cu un deget la buze, făcîndu-i semn Niniei, să tacă, să nu se sperie. Ea nu se sperie în primele clipe, păru doar mirată, își urcă picioarele în pat, se înveli cu plapuma.

Zamfir se apropie de ea și puse mîna de-a dreptul, fără o vorbă, încredințat că toate vorbele fuseseră spuse de multă vreme.

Nici acum nu simțea Ninia frica, nu înțelegea ce se întîmplă, în schimb îi era groază că ar putea să audă Ileana de aceea nu scoase decît un scrîșnet, în timp ce se apăra, zvîrcolindu-se și lovind cu pumnii.

Împotrivirea ei îndîrjită nu-l făcea pe Zamfir să-și recapete mințile, nu-și dădea seama că dorința lui era neîngăduită și imposibilă, mai încercă un timp s-o învingă, pînă ce ea îi înfipse unghiile în ochi și îi scormoni pînă în fundul orbitelor, fie c-ar fi fost să-l orbească, fie c-ar fi fost să-l omoare. Uitase toate gesturile ei dinainte, zîmbetele, ochiadele, în locul lor venise scîrba și groaza.

Zamfir se smulse, apucă stiletul de tăiat paginile, i-l puse în piept și-i șuieră în ureche, fără să știe ce spune și ce face :

— De mine nu scapi, mor dacă nu pun mîna pe tine ! Să nu ţipi şi să nu scoţi o vorbă, nu care cumva s-o trezeşti pe Ileana, că bag cuţitul în tine ! Pe urmă o omor pe ea şi mă omor şi pe mine !

Ninia mai încercă să se împotrivească, scrîşnind pe tăcute, pînă ce el izbuti s-o tragă afară de sub plapumă şi să-i ridice cămaşa. Atunci ea întinse mîna, luă lampa, şi i-o sparse în cap, fără să judece. Într-o clipă gazul aprins, vărsat pe cearşafuri, intrat în saltea cuprinse patul, în timp ce luau foc toate din casă. Deşi învăluit de flăcări, Zamfir încă se mai lupta cu Ninia, pînă ce ea se înmuie brusc, fără un strigăt, fără un geamăt, leşinată cu o clipă înainte de a-şi da duhul de groază.

Abia atunci se ridică Zamfir, în mijlocul flăcărilor, arzînd şi el din tălpi pînă în creştet ; dar nici aşa nu-şi regăsi minţile, fiindcă în loc să alerge alături, s-o salveze pe Ileana, ieşi pe uşa aprinsă, cu faţa plină de sînge, fără să mai vadă altceva decît roşu, se năpusti orbeşte la vale şi se aruncă în lăculeţul care fusese locul de scaldă al Niniei, şi poate cauza cea mai îndepărtată a nenorocirii. Hainele cît mai rămăsese din ele se stinseră, dar el nu mai putu să se ridice ; aşa îl găsiră ciobanii, cu faţa în jos, cu capul în apă.

Din cabană şi din cele două nefericite nu rămase decît cenuşa.

Acest deznodămînt nu-i aparţine lui Alex, el vorbeşte despre un accident, deşi nu şi-l explică, şi mai ales nu-şi explică de ce Zamfir, oricît l-ar fi îngrozit focul, fugise în loc să le salveze pe victime, măcar să încerce. Alex nu avea de unde să ştie adevărul, cum nu putea să ştie nimeni altcineva, în afară de mine.

10

A doua zi dimineaţa, după ce dormisem un timp în genunchi la fereastră şi pe urmă avusesem viziunea Prinţesei venind de pe mare, Alex îmi trimise vorbă prin

slujnică să fac ce vreau pînă la ora prînzului ; era obosit și nu se simțea bine, ca totdeauna după ce mergea la casa de pe Strada Căruței Stricate ; peste noapte îl apuca migrena, cu frisoane și grețuri, îl durea tot trupul și nu-i trecea decît spre amiază, dar nici pe urmă nu era prea zdravăn, zăcea pînă seara, fără nici un pic de vlagă, într-un sarcofag de răchită de pe terasă și cel mult compunea în gînd fraze, fără să aibă puterea de a le scrie. Nu înțelegeam de ce se mai ducea acolo, dacă pe urmă se alegea cu atîta suferință. Se rușina să-i spună AMarisei, altfel ea l-ar fi vindecat doar punîndu-i degetul pe frunte ; ținînd seama că nu-i era rudă de sînge, altfel n-avea nici o putere.

Cu trenul mixt de la ora două venea mama, îi scrisesem și AMarisa adăugase două rînduri, cu mîna ei, repetînd invitația transmisă prin mine ; așa face o gazdă bună, AMarisa respecta obiceiurile frumoase. N-aș fi crezut însă că va merge chiar ea la gară, s-o întîmpine pe mama și s-o ia cu trăsura. Iar toate aceste semne de atenție nu se datorau decît norocului că recunoscuse în mine un bun subiect pentru Alex. Eram liniștit în privința rolului meu, nu mă bucuram degeaba de găzduirea lor, simțeam că Alex mă observa tot timpul, uneori îmi punea întrebări sau mă ruga să-i povestesc cîte ceva din viața mea ; aveam ce-i spune, chiar și un copil, oricît i-ar lipsi experiența și puterea de-a înțelege mersul lumii, trece prin destule întîmplări care merită să fie povestite. Nu știam ce fel de personaj va face el din mine, deocamdată nu scria nimic, aduna date, le trecea în caietul legat în marochin roșu ; chiar dacă îmi aruncasem o dată ochii pe ele nu putusem să le înțeleg, eram incapabil să mă concentrez, fiindcă mă absorbise moartea Prințesei. Așteptam ca într-o seară Alex să se ducă din nou în Strada Căruței Stricate, să mă uit iar în caietul lui de lucru. Așa am și făcut în viitor, de cîte ori pleca urcam în camera lui, unde citeam în liniște. Însemnările despre mine nu mi-au spus însă mare lucru, erau doar puncte de pornire, adesea eliptice, trunchiate și chiar ilizibile, pe care numai el putea să le înțeleagă și pe urmă să le dezvolte ; nu mă îndoiam că ascundeau idei și intenții, nu le scria degeaba. Între timp, tot lăsîndu-mă observat, ajunsesem să-l urmăresc la rîndu-mi pe Alex, în gînduri și fapte, și dacă eu

eram subiectul lui, cum știa toată familia AMarisei și chiar alții, am băgat de seamă într-o bună zi că el devenise subiectul meu, fără să știe nimeni. Atît că nu aveam caiet de lucru, să fac însemnări, m-am ales doar cu ceea ce am ținut minte.

Pînă la ora prînzului fiind liber, m-am dus iarăși în port, am luat cheiurile în lung, pe unde mai fusesem, am trecut de silozuri, de digul unde era legat „Arhimede", vaporul de salvare al lui Panainte și-am ajuns la bazinul de petrol, cu rezervoare mari, de tablă, cum le știam de la rafinăriile refăcute după sfîrșitul războiului, cazane cilindrice de zeci de mii de tone ; într-unul singur încăpeau două sau chiar trei trenuri de cisterne. Și cum am numărat doar din fugă vreo cincizeci de rezervoare, fără să pun la socoteală pe cele din spate, m-a uimit cît petrol pleca în lume, vedeam vapoarele venind unul după altul să încarce, așa cum alte vapoare încărcau grîu la silozuri. Tot timpul, ziua și noaptea, curgea grîu vînturat pe burlane, și benzină pompată pe țevi groase de-o palmă ; erau zeci de țevi de-a curmezișul cheiului, și nici una nu stătea degeaba, se auzeau gîlgîind și zbătîndu-se.

Cunoșteam rafinăriile din copilărie, le văzusem arzînd cînd au intrat nemții, știam de unde venea benzina. Trei ani mai tîrziu am ajuns în locurile unde se scotea păcura, am văzut cu ochii mei sondele și oamenii de la sonde, am trăit printre ei o vreme bunișoară, destul ca să le înțeleg toate rosturile, și așa s-a întregit cunoașterea mea despre prefacerile acestei materii, care în prima ei formă murdărea pămîntul și hainele noastre, iar la urmă, din neagră, grea și vîscoasă devenea albă și atît de ușoară, de volatilă că emanațiile ei pluteau în aer deasupra rezervoarelor ; în plus avea darul să șteargă petele făcute de ea însăși în forma ei primară.

Aș fi vrut să-i spun și lui Alex despre constatarea aceasta ciudată și tulburătoare, dar pe el nu-l interesau prefacerile materiei, ci ale omului, mai multiple și încă mai inexplicabile, așa mi-a spus într-o zi. Eu m-am mulțumit cu mai puțin, am legat între ele rafinăriile cu bazinul de petrol din port, ceea ce însemna o linie de două sute de kilometri, de-a lungul căreia venisem cu trenul mixt și m-am gîndit că ea era prima axă definită a vieții mele ; aveam o bază de pornire în cunoașterea lumii. Iar

în anii următori, cînd acestei imagini i s-a adăugat un al treilea punct, excentric, locul sondelor de petrol, linia cu dimensiunea ei unică s-a transformat într-un triunghi, un spațiu cu două dimensiuni, și în ele încăpeau infinit mai multe imagini și gînduri. Așa că am avut loc unde să mă mișc, pînă ce repede am descoperit alte puncte de pornire, așa s-au născut patrulatere, pentagoane și poligoane cu sute, apoi cu mii de laturi, și spațiul unde am evoluat în continuare aproape că n-a mai avut margini. N-am uitat însă niciodată sărăcuțul meu început, linia de două sute de kilometri pe care conductele de petrol și trenul mixt o marcau pe pămîntul unde aveam și eu drept de viață.

Bazinul de cherestea m-a trimis cu gîndul la pădure...

Pădurea de fag o cunoșteam, începea odată cu dealurile, nu departe de casa noastră, am văzut-o în toate anotimpurile și ce mi-a fost mai greu să înțeleg despre viața ei, fiind cu totul altfel decît viața omului, cu cît îmbătrînea se făcea mai frumoasă. Îmi plăcea tinerețea ei, primăvara, cînd se acoperea de o boare verzuie, transparentă ca aerul ; atunci plesneau mugurii, răspîndind în jur un abur de clorofilă, încă înainte de-a răsări primele frunzulițe. Apoi pădurea înverzea repede, sprintenă și pusă parcă să joace, în foșnete ca o muzică. Mult m-am desfătat s-o ascult, era o bucurie care nu-mi cerea decît să fac drumul pînă acolo, trei kilometri, o bucurie nici ea mai mică ; mi-a plăcut din copilărie să mă proiectez pe întinderile peisajului, la fiecare pas propria mea imagine devenea alta. Trei kilometri, trei mii de metri însemnau patru mii de pași, îi număram mecanic, și la întoarcere găseam pe drum patru mii de imagini ale mele ; niciodată n-au fost mai multe, sau mai puține. Iar astăzi cînd mă duc cu gîndul în urmă, mintea mea nu-și poate închipui o cifră atît de mare ca să cuprindă toate imaginile mele presărate pe tot pămîntul unde am avut norocul să trec odată.

Dacă ajungeam în umbra pădurii de fag, încă străvezie, auzeam muzica frunzulițelor nou născute, cu tot ce puteau ele să facă, să cînte ca ielele pentru cine venea să asculte, și muzica se transforma în culoare, văzînd cu ochii, într-o anumită zi a primăverii, cînd copacii înverzeau repede și toți deodată, de la prînz pînă seara. Despre flori, gîze, păsări, și vietăți de toate felurile nu voi spune, gîndul meu rămîne doar la pădurea în sine, pe

care mai tîrziu am văzut-o în portul de cherestea, transformată în scînduri. Dar vreau să adaug cît era ea de puternică vara, sub arşiţa soarelui, care departe de a o face să pălească, îi dădea mai multă strălucire. Şi cu ce bucurie veselă şi voluptuoasă se lăsa bătută de ploaie, legănîndu-se beată, parcă tremurînd şi gemînd de plăcere, făcînd să tremure şi să geamă pînă în adînc pămîntul, unde îşi avea rădăcinile. Şi cu ce forţă, cu ce bravură ţinea piept furtunii, care se năpustea asupra ei cu fulgere şi cu tunete, fără a izbuti s-o învingă. Căci dacă furtuna se ducea mai departe, pădurea rămînea cum fusese înainte, falnică şi biruitoare.

Mai am încă o imagine a ei, din cele neşterse, pădurea de fag într-o noapte liniştită de vară, cu ramurile neclintite, cu frunzele adormite dar ea stînd de veghe, calmă şi maiestuoasă ca o regină, ca un sobor de regine, cu miile lor de coroane sclipind sub lumina lunii. O margine de pădure, vara, noaptea, pe lună mi se pare o frontieră între două stări ale omului, între două aspiraţii, sau tăceri, sau, uneori, cînd luna intră în nori pentru cîteva clipe, un drum între viaţă şi moarte.

Toamna, cînd toată natura se pregăteşte să moară, mi se pare că pădurea de fag începe o viaţă nouă, mai vie decît a fost cea dinainte, mai turbulentă, mai tumultuoasă, mai sonoră, poate puţin nebună şi iresponsabilă. Muzicii suave a frunzuliţelor de primăvară îi iau locul chemări îndepărtate de goarnă, care se apropie şi cărora li se adaugă alte instrumente, alămuri, cîte sînt în mai multe fanfare. Pădurea, după ce a ruginit, s-a arămit şi s-a aurit face deodată un salt besmetic, devine roşie ca flacăra, arde fără să se mistuie, şi atunci, în clipa coloraţiei ei maxime, premergînd moartea, mie mi se pare că a atins apogeul vieţii. Dar chiar după această clipă de agonie sălbatică, şi după punerea în mormînt, cînd s-au scuturat ramurile, pădurea mai oferă o voluptate, foşnetul frunzelor călcate în picioare, ultima ei muzică, mortuară dar nu tristă, şi nici amară, ci dulce şi melancolică.

Iarna, pe viscol, tot ce am spus mai înainte cu atîta bucurie se pierde, rămîne un decor de doliu, o jale, ramuri goale pe cerul vînăt, gemînd de singurătate şi părăsire, în croncănitul funebru al ciorilor.

Acum pădurea zăcea în stive pe cheiuri, scîndură densă, soarele o făcea să semene cu aurul roșu, aștepta s-o ia vapoarele, s-o ducă în lume și mă gîndeam că dacă mă voi întoarce vreodată prin locurile primei mele copilării, cînd nu mergeam încă la școală, și toamna nu-mi făcea frică, n-aveam să-mi mai găsesc amintirile adevărate, trebuia să-mi construiesc altele, trecutul meu să devină imaginație.

Pădure de brad nu văzusem, mi-a fost dat să cunosc întîi scîndurile și pe urmă copacii. Erau și ele în stive, între două șiruri de vapoare, macaraua le lua pe sus, le rotea prin aer și atunci, privindu-le proiectate pe cer, deși cu totul în altă formă și în altă poziție, în fiecare scîndură culcată am văzut un brad ridicat în picioare, pînă ce s-a făcut o pădure întreagă.

Chiar atunci, înainte de începerea școlii, m-am urcat în tren și m-am dus la Sinaia, unde nu mai fusesem înainte. N-a fost nevoie să întreb pe nimeni unde-i pădurea, am descoperit-o cu mult înainte de a ajunge, după ce dispăruse fagul. A fost un loc gol, pămînt și piatră, coline, rîpe și povîrnișuri, o separație, pe urmă au apărut brazii, întîi răzleți, uimiți, poate puțin speriați, căutînd în jur cum să se regrupeze. Într-o gară unde trenul a stat cîteva minute era unul chiar pe peron, am coborît fuga și m-am dus să-l văd de aproape, l-am atins cu mîna ; de la picioarele lui, locul de unde priveam, mi se părea că străpungea cerul, nimic de pe pămînt nu putea să-l ajungă în înălțime ; dar nu eram surprins, parcă îl știam de multă vreme, fiindcă mîna cu care îl atinsesem mirosea a rășină, ca scîndurile ridicate cu macaraua. Mai departe trenul a mers printre două taluzuri de piatră, pe urmă a intrat într-un tunel și toate imaginile dinainte au pierit în beznă. Apoi, cînd am ieșit la lumină, am dat deodată și din plin în păturí de brad, dese, înconjurîndu-mă din toate părțile.

Ajuns la Sinaia am căutat cu ochii pădurea cea mai falnică și m-am dus s-o cutreier. Am umblat pe poteci și pe drumeaguri, mi-am dat drumul să alunec pe costișe îmbrăcate în cetină, pînă am ajuns la alte poteci și la alte drumeaguri. Într-o poieniță am stat să-mi adun gîndurile, să le pun în ordine. Mirosea a rășină ca în port, nu mai putea fi nici o îndoială, prin stivele de cherestea cunoscusem pădurea înainte de-a o vedea cu ochii.

Mai aveam să merg la bazinul vapoarelor părăsite și al epavelor, dar nu era timp, se apropia amiaza, m-am întors acasă, cum îmi lăsase vorbă Alex. M-am grăbit degeaba, slujnica mi-a spus că domnișorul nu se sculase încă. Am așteptat un ceas pe terasă, în sarcofagul de răchită, pe urmă am vrut să merg la gară, s-o întîmpin pe mama. Trecînd prin sufragerie m-am întîlnit cu AMarisa care tocmai cobora scările.

— Unde-i Alex ? m-a întrebat, mirată că mă vedea singur.

Am mințit spunîndu-i că Alex mi-a dat o dimineață liberă, ca să scrie. S-a bucurat, pe urmă văzînd că mă tot uitam la ușă, m-a întrebat unde vroiam să mă duc.

— Nu-i încă vremea, mi-a spus ea, aflîndu-mi intenția. Așteaptă să mergi cu mine.

Nu-mi venea să cred, la ora unu și jumătate Mustafiță, vizitiul, a venit să spună că trăsura e gata. Așa am mers la gară, am stat pe scăunel, cu genunchii la gură, în fața AMarisei care s-a așezat pe canapeaua din spate, s-a rezemat în perne, a suspinat cu mulțumire, trupul ei s-a destins tot mai liber, pînă ce a ocupat toată lățimea trăsurii ; dar nu mi s-a părut nici grasă, nici diformă, în ochii mei ea se definea nu prin înfățișarea statică din clipa aceea, ci prin mișcare, ușoară și suplă.

Cînd a venit trenul a început să cînte muzica militară, nu știu de ce, n-am văzut să coboare nici un general și nici recruți, pe care regimentul îi sărbătorește cînd vin prima oară la cazarmă. Fanfara a acoperit toate zgomotele cunoscute de la venirea mea și mi-a părut rău, vroiam să văd dacă însemnarea lui Alex avea un temei real și se auzea mugetul vitelor. Mama a coborît din tren ultima, nu-i plăcea să se înghesuiască, o știam, așa făcea și la teatru, nu se ducea să-și ia haina de la garderobă decît după ce se termina coada. Cum tocmai atunci s-a oprit și muzica militară, m-am gîndit că poate AMarisa o adusese să cînte în cinstea mamei, era în felul ei, nu m-ar fi mirat. Cum nu m-a mirat că a doua zi a sărbătorit-o pe vaporul lui Panainte, a fost masă mare, cu lăutari, a participat aproape toată familia, nouăzeci și cinci de suflete.

Cînd am mers la trăsură am avut o strîngere de inimă, că mama o să stea înghesuită pe scăunel, lîngă mine, dar m-am temut degeaba, AMarisa a așezat-o pe canapea,

în dreapta ei, s-a strîns să-i facă loc, și m-am minunat cum putea să se subție la voință. Cu timpul mi-am dat seama că avea capacitatea ciudată de a se adapta spațiului liber, pe care nu-l depășea deloc în paguba celui de alături.

Mamei i-a dat una din odăile ei de la etaj, unde de obicei nu urcau nici rudele ; nici eu n-am urcat, n-am intrat niciodată în camera mamei, o vedeam în sufragerie, sau pe terasă, sau cînd mergeam la plimbare. Nu știu ce gîndea ea, cred că grija pe care i-o arăta AMarisa o stînjenea destul, în schimb se bucura pentru mine, că aveam o vacanță frumoasă și mîncam pe săturate. La masă, mamei i-a dat locul de lîngă mine, așa putea să ne privească pe amîndoi, să ne zîmbească între felurile de mîncare ; iar eu, în zîmbetul ei citeam ce mulțumită era să ne vadă împreună. De atunci înainte, cînd soseau stridii proaspete îi trimitea și mamei, trei, una mai mult decît mie. Nu știu ce înțelegeau ceilalți din acest protocol și din altele, probabil le socoteau ca pe un fel de prerogative regale și le respectau fără cîrtire. Oricum, AMarisa, deși trăia la un loc cu toată lumea și în fond ducea o viață simplă, avea un stil de regină.

După drumul lung cu trenul, pe mama o durea rău capul, avea migrenă, dar nu era să se vaiete cînd abia sosise. Abia după masa de seară, în timp ce familia se ridica să plece, avu un moment cînd nu mai putu să se stăpînească și pe față îi apăru o grimasă. AMarisa băgă de seamă, deși privirea ei părea mai degrabă îndreptată spre rudele care ieșeau pe ușă. După ce nu mai rămase nimeni în afară de mine și de Alex, o chemă pe mama să stea pe sofaua ei, o țintui cu ochii, apoi îi spuse :

— Te-a durut capul !

Mama tresări, surprinsă, în timp ce se lumina la față : într-adevăr, capul o duruse, la trecut, cum spunea AMarisa, și acum n-o mai durea. N-a mai durut-o nimic, toată vara, nu se plîngea nici măcar de oboseală, deși chiar de a doua zi după venirea ei a început un vîrtej de întîmplări, o goană neîntreruptă prin viață, drumuri, petreceri, distracții, că nu mai avea timp nici să-și tragă sufletul. Ea, o ființă atît de retrasă, temîndu-se parcă de oameni, s-a lăsat dusă în toate părțile, nu doar cu bunăvoință ci cu o bucurie adevărată, care o făcea să întinerească, de n-o

mai puteam recunoaşte. Iar AMarisa devenise pentru mine întruparea tuturor duhurilor bune din basme, începînd cu Sfînta Vineri. Aş fi putut să mă umflu în pene, căci atenţia şi răsfăţul de care se bucura mama, se datorau norocului meu de a fi un bun subiect pentru Alex. Nu puteam să uit însă că în viaţa ei destul de grea şi de oropsită, îi făcusem şi eu destule necazuri, aşa că mai bine era să-mi ţin capul în jos, şi să nu-mi dau ifose.

11

Era de mulţi ani obiceiul ca în august, de Sfînta Maria, ziua onomastică a AMarisei, „Arhimede" să iasă în largul mării, cu toată familia, la ospăţ şi la petrecere, într-o croazieră care începea la zece dimineaţa şi nu se termina decît odată cu miezul nopţii. Fiind cea mai strălucită din întrunirile familiei, ca o serbare regală, AMarisa se gîndi s-o grăbească, în vara aceea, cu intenţia vădită pentru mine de a sărbători totodată şi venirea mamei. Cu două zile înainte, cînd aflase data sosirii, AMarisa dete ordin să înceapă pregătirile, care acum erau gata, „Arhimede" putea să ridice ancora, cu oaspeţii. Pregătirile nu-mi erau necunoscute luasem şi eu parte la ele, însoţind-o pe AMarisa la cumpărături, împreună cu Alex. Cred că voia să-i ofere acestuia posibilitatea de a mă observa şi în altă ipostază decît în cele de pînă atunci, şi într-adevăr a avut ce să vadă, mi-am pierdut firea cu totul, am devenit altă fiinţă, uimit pînă la stupefacţie de ceea ce mi-au văzut ochii, şi nici nu visasem că ar putea să existe.

Am plecat dimineaţa, cu trăsura, eu tot pe scăunel, Alex lîngă AMarisa. Mustafiţă ştia toate locurile unde trebuia să mergem, n-a fost nevoie de nici o poruncă. M-a uimit de la început, ce bine era făcut planul, a mers ca la calea ferată, unde toate sînt scrise în *Mersul Trenurilor*. În spatele nostru veneau cele două docare, ca să

încarce cumpărăturile, şi cînd treceam lumea se oprea pe trotuar, să ne vadă.

Întîi am mers la băcănia domnului Sasu, cu trei faţade, avînd pe fiecare din ele cîte şase vitrine. La etaj locuia domnul Sasu, băcanul, într-un apartament cu opt camere, cu toate dependinţele, cu seră de iarnă şi cu o sală de bal la mijloc, luminată printr-un acoperiş de sticlă. Pe acoperiş, mai în faţă, era o reclamă cu litere de un metru : „La Sasu, numai Olio Sasso". Se vedea şi noaptea, literele erau încadrate de becuri colorate, care se aprindeau ritmic ; pe atunci nu exista neonul, nici nu se auzise de el, nu bănuia nimeni. Pe firma magazinului scria simplu „Băcănie şi Coloniale", dar ce se găsea înăuntru n-ar fi încăput nici într-un supermacket, mîndria vremurilor moderne. În restul oraşului şi-n alte oraşe băcăniile nu erau decît nişte dughene, prăvăliile mai mari îşi luau alte titluri.

Nici băcanul, nici AMarisa nu aveau telefon acasă, n-avea mai nimeni ; cine vroia să transmită o vorbă trimitea servitorul. La uşă aştepta stăpînul prăvăliei, AMarisa îl anunţase. După ce l-am văzut n-am mai putut să-l numesc, în sinea mea, decît domnul Sasu. Deşi avea pe el halat alb, ca toţi băcanii, mi s-a părut un conte deghizat, prea era prezentabil, cu faţa măslinie, strălucitor de curată, ras proaspăt, cu părul lins pe spate şi fixat cu gomina argentina, ca Panainte. Şi prea avea maniere desăvîrşite, s-a înclinat în faţa AMarisei ca un actor de teatru învăţat la şcoală, cu stăruinţă, cu exerciţiu, cum să se mişte, cum să întîmpine un oaspete, cum să sărute mîna unei doamne. Cînd a luat mîna întinsă de AMarisa am văzut că pe degetul mic avea un ghiul de aur cît degetul mare. Apoi, conduşi de el am străbătut în lung şi-n lat toată prăvălia, domnul Sasu păşea atît de lin că l-aş fi crezut în picioarele goale, nu se auzea nici cel mai mic zgomot cînd punea tocul pe pardoseala de gresie galbenă. Şi cum veneam în urma lor, iarăşi m-a uimit mersul AMarisei, unduit şi elastic, că nici nu mai părea grasă, mă uitam după ea întrebîndu-mă dacă în locul ei nu venise nenorocoasa ei fiică, Prinţesa.

Din produsele pămîntului nostru, n-am luat decît o putinică de brînză telemea, de Brăila, cu puricei negri, a căror aromă iute o cunoşteam dinainte ; cînd îi striveam

în dinți simțeam un gust sprinten. Apoi cașcaval de Penteleu, două roate de cîte zece kilograme ; pentru nouăzeci și cinci de oameni plus echipajul și pe o zi întreagă, nu era mult dacă mă gîndeam bine. Și în sfîrșit cîteva mizilicuri, cuvîntul nu-mi place, așa se spunea pe atunci în loc de aperitive, care nu-mi place mai mult și îl folosesc numai cînd n-am încotro, cum mi se întîmplă cu multe alte cuvinte. Ca mizilicuri am luat fileuri de hering, sardele sărate de Lisa, salam de Sibiu și ghiudem presat în formă de potcoavă ; erau oameni care se dădeau în vînt după el, nu putea să lipsească, deși AMarisa l-ar fi aruncat într-un loc și ar fi tras lanțul ; în ceea ce ne privește, îmi închipuiam că același gust îl avea și carnea uscată de huni sub șaua calului, numai că într-o vreme foarte îndepărtată de vremea noastră.

De aici înainte tot ce-am cumpărat se numeau coloniale, fiindcă veneau din alte țări, de pe alte continente, chiar dacă nu erau coloniile țărilor europene. Am umblat mult de la un raion la altul, mi se părea că mă aflu în călătorie prin locuri exotice, în Grecia, în Italia, în Spania, apoi dincolo de mări și oceane, în America de Sud, în Africa, în Asia. Nimic din cuprinsul Băcăniei nu venea din țările nordice, pe care le-am socotit înghețate și sterpe, fiindcă nu mă gîndeam la alte bogății, la minereuri de fier și oțeluri, ci numai la de-ale gurii. Multora le-ar place să le numesc pe toate, dar n-ar fi cuviincios ; îmi vine în minte colegiul domnului Pretoreanu, unde adesea mă ridicam nesătul de la masă. Atît am să spun că se găseau cîte pot să treacă prin mintea mîncăilor, pe mari întinderi, în coșuri, în butoaie, în saci, în bidoane, sau puse liber în lăzi sau în rafturi, ca fructele bunăoară, banane, mandarine, portocale ; grepfruitul nu apăruse. Roșcove, smochine, curmale. Sigur că nu putea să lipsească untdelemnul Sasso, dacă avea reclamă deasupra acoperișului ; am văzut stive lungi de bidoane ca niște șure de paie și atît de înalte că băieții de prăvălie nu puteau ajunge la ele decît dacă se urcau în vîrful scării cu două picioare. Erau mai multe scări, m-am uitat cum vînzătorii, unii abia mai răsăriți decît mine, alunecau cu ele și încă repede, de la o stivă la alta, fără să coboare, manevrîndu-le cu mișcări dibace ale trupului, de la înălțime, unde mie mi-ar fi venit amețeală.

De halva și rahat Locum aduse de la Constantinopole nu mai spun nimic decît că erau puse în cutii argintate și aurite de-mi luau ochii și își trimiteau aroma pînă departe, dar nu ocupau în prăvălie locul cel mai de cinste ; domnul Sasu nu putea să renunțe la ele, aveau căutare, o socotea însă o marfă ieftină, pentru copii smiorcăiți și pentru mulțime, trebuia să-i satisfacă și pe ei, așa se face negoțul, un băcan bun se cuvine să respecte gustul clienților de tot felul. Mult preț nu punea nici pe lacherdă, pe care cred că multă lume o căuta mai mult din cauza numelui, altminteri nefiind altceva decît pălămidă sărată ; pe mine mă ispitea fiindcă o întîlnisem în povestea lui Pinocchio, nu mai știu în ce împrejurare, și apoi era exotică. Pentru țîri, cu toată marea lor căutare mai ales printre băutorii de vin cu sifon, șpriț, socotit de alții drept o combinație mitocănească, domnul Sasu avea atît dispreț că nici nu-i ținea în prăvălie ci atîrnați afară, între vitrine, șiraguri, unde îi bătea vîntul ducîndu-le mirosul pînă la colțul străzii ; lumea credea că sînt puși acolo pentru reclamă. Cînd se făceau mese la iarbă verde nu puteau să lipsească țîrii, se treceau prin flacără de spirt, pe urmă se băteau cu ciocanul, se curățau de pieliță, se scoteau în fileuri de pe șira spinării, se scăldau în oțet și se îngropau în mărar verde.

Peștele proaspăt, pentru toată lumea, se vindea în hală, domnul Sasu ținea cel mult batog de morun de primă calitate, încolo numai rarități importate, homar, languste și langustine, care se păstrau vii în bazine cu pereții de faianță albă, cu fundul de faianță albastră ca să dea apei o culoare marină. Deși aceste vietăți mi se păreau monstruoase și nu mă uitam la ele decît cu coada ochiului, nu-i mai puțin adevărat că în mișcarea lor lentă aveau o eleganță maiestuoasă, de monarhi subacvatici. Și apoi nu puteam să uit cît de mult îmi plăcuse langustina ! Stridiile așteptau cumpărătorii într-un galantar de sticlă, puse pe paturi de gheață fărîmițată că părea diamante. Nici astăzi nu se păstrează altfel, cine își închipuie că la frigider stau mai bine se înșală, își pierd savoarea ca și icrele negre, pe care mulți le maltratează în felul acesta și pe urmă se miră că sînt amărui și înecăcioase. În zilele cînd venea vaporul cu stridii și se umplea galantarul, toată lumea știa

că prima lădiță era în drum spre casa AMarisei. Nu ținea mult, ce nu se vindea pînă seara se dădea la porci, dar rar se întîmpla o asemenea blasfemie, de obicei lucrurile rare sînt ferite să decadă, bunăoară ca aurul și briliantele.

Am spus destule și sînt departe de a fi ajuns la capăt, ceea ce cred că nici n-aș fi în stare. Mai adaug doar cîteva la nimereală, măslinele volo, cît pruna, sardelele Robert care costau patruzeci de lei cutiuța, mai mult decît masa pe zi a unei familii. Icrele roșii, de Manciuria, se vindeau în băcănii mai modeste ; domnul Sasu ținea și el două butoaie, în ușă, numai așa, fiindcă aveau culoarea frumoasă a coralului. Între coloniale nu pot trece peste cafea care, chiar dacă nu era marfa cea mai grea și mai voluminoasă, ocupa un loc de frunte în băcănie.

Nu băusem niciodată cafea și nici nu credeam că o să beau vreodată, îi știam doar aroma care îmi trezea dintr-o dată imagini. Iată una din ele : un salon cu doamne adunate în jurul unei măsuțe, venite în vizita de după-amiază ; nu-și scoteau pălăria, doar își ridicau voaleta, ca să poată bea cafeaua din ceșcuță ; numai gazda era în capul gol, și ea conducea discuția, despre un roman englezesc celebru, tradus în franțuzește, despre ultimul film cu Francesca Bertini, despre ultima iubire a prințului Carol. Cafeaua o aducea bona, de la bucătărie, pe o tavă de argint, cu un șervet de damasc deasupra. Una singură dintre cucoane fuma o țigară subțire, pusă într-un țigaret lung, de fildeș, cu incrustații de aur ; celelalte o priveau cu coada ochiului și de-abia așteptau s-o vadă plecînd, ca s-o bîrfească. Totdeauna cucoana fumătoare pleca prima, avea obligații, era o persoană mai importantă decît celelalte ; bona o conducea în vestibul, îi deschidea ușa cu o plecăciune și primea bacșiș un leu de hîrtie. Pe ușa deschisă mirosul de cafea se ducea în grădină, amestecîndu-se cu mirosul trandafirilor ; era o combinație rafinată.

O cafea cu aroma trezită făcea să-mi vină în minte o sufragerie de mahala, meschină, pe la ora patru după-amiază, cu trei vecine și cu gazda, așezate fiecare pe o latură a mesei, sorbind din cafea și trăgînd din țigară, cu un ochi lăcrimînd din cauza fumului. Pe urmă toate patru își întorceau ceașca, o puneau pe farfurioară și așteptau să se scurgă. Într-un colț al mesei se răcea spirțiera, cu miros de chimicale denaturante.

Dacă aroma cafelei părea acră, amestecată cu miros de trabuc, însoțită de glasuri bărbătești, discuții, negustorie, politică, paralel cu ele auzindu-se sunetul sec al zarurilor aruncate în cutia de table, urmat de pocnetul pulurilor trîntite cu satisfacție, și de exclamații gălăgioase : „șase-șase", „poartă-n casă", „marț, stimabile !", atunci aveam imaginea vastă a cafenelei, înecată în fum de țigară. Vedeam oameni cu obrazul țepos, citind ziarul pus într-o ramă de bambus, ca să se vadă toată pagina, să ai de unde alege, printre reclame și coloane de umplutură ; erau multe ziare în rame, chelnerii le împrăștiau pe la mese. În alte locuri se vedeau tîrgoveți cu pretenții de eleganță, așezați picior peste picior la măsuțele rotunde, cu pălăria dată pe spate, cu mănușile puse pe genunchi, cu bastonul rezemat de scaun, soții femeilor care acum începeau să-și citească în zațul zbicit pe fundul ceștii. Soții cucoanelor cu voaletă nu stăteau la cafenea cu toată lumea, doar treceau printre biliarde pînă la salonul din fund, cu tapet roșu și cu candelabre, unde jucau pocher pînă la masa de seară. Pătimașii rămîneau pînă la miezul nopții și chiar după aceea, pierzîndu-și banii sau jecmănind pe alții, fumînd cu sete și bînd cafele după cafele, resturi amestecate, fără să le simtă gustul și fără să protesteze ; aceștia sau nu aveau familie, sau erau certați cu nevestele, așa că nu-i silea nimeni să se grăbească.

Era plin orașul de cafenele pariziene sau vieneze, apoi orientale, unde cafeaua se fierbea în nisip și se aducea la masă în filigene. E fără capăt șirul de gospodine care îmi vin în minte, așezate pe scaun, cu rîșnița de alamă, ca un proiectil de tun, proptită în burtă și ținută cu mîna stîngă, în timp ce cu mîna dreaptă învîrtesc de mîner, făcînd să scrîșnească înăuntru boabele de cafea prăjită. În toate casele se bea cafea, ba la o oră, ba la alta, dacă nu toată ziua. Am cunoscut o persoană care fuma o sută de țigări pe zi și bea cincizeci de cafele ; știu însă că alții ajungeau mult mai departe. O reclamă în ziare propunea doritorilor un aparat automat care putea să facă optzeci de cafele pe oră. Parcă oamenii nu mai aveau altă treabă ! Ceea ce pomenesc se întîmpla prin anii '924—'925, la ei mă refer, dar putea să fi fost și mai de mult, și mai tîrziu, pînă a venit războiul și nu s-a mai găsit cafea decît la bursa neagră ; de la un timp a dispărut și de acolo.

Atunci am văzut pe unii perpelindu-se, dîndu-se de ceasul morții, cerșind pe la cei mai prevăzători, care aveau stocuri. Nu-i disprețuiam, dar rîdeam de ei pe tăcute. Îi admir pe cei cărora, dacă le lipsește ceva în afara pîinii de toate zilele, le dispare și dorința.

La domnul Sasu cafeaua era expusă în mari recipiente de aramă bătută, cu flori tropicale, cu ghirlande, cu palmieri și cămile. Recipientele, înșirate în rafturi, aveau un geam în față, ca să li se vadă cuprinsul, boabele de cafea verde, întregi, sănătoase, neciuntite, nezbîrcite, parcă abia culese, semănînd cu o grămadă de ochișori ațintiți asupra clienților. Sub geam era un oblonaș și sub el un scoculeț prin care cafeaua curgea de-a dreptul în pungă, dacă se deschidea oblonașul ; prin sticlă se vedeau boabele de cafea mișcîndu-se, unduind, scufundîndu-se ; ce plăcere și să vinzi și să cumperi asemenea marfă ! Dar recipientele nu puteau fi fără fund, grosul mărfii aștepta în saci mari, răsfrînți la gură, puși de-a dreptul pe pardoseală și ducîndu-se pînă în fundul prăvăliei, unde după o ușă încuiată cu cheia era depozitul, cu același fel de saci, încă nedesfăcuți și stivuiți pînă la înălțimea tavanului. Se găsea cafea de toate felurile, la alegere, dar cea mai multă venea din Brazilia, care pe atunci dădea jumătate din producția lumii. Urmau cea din Columbia, din Antile, din Mexic, din Africa ecuatorială, am uitat din ce țară, care cred că de altfel azi și-a schimbat numele. În sfîrșit, deși în cantitate mai mică, nu lipsea nici cafeaua din Camerun, Madagascar, și Abisinia. Rostul atîtor soiuri ar fi putut să pară o ambiție, o dovadă de ifos, sau mai rău decît atîta, intenția să ia ochii cumpărătorilor și să-i prostească. Iată însă că fiecare din aceste produse aveau calități diferite, ceea ce se vedea scris într-un catalog tipărit în culori, pe hîrtie cretată și oferit gratis clienților. Tot acolo se găseau rețete pentru diferite amestecuri, ca să mulțumească toate gusturile rafinate, cafea mai tare sau mai ușoară, cu arome mai stinse sau mai frapante. Cine ținea seama de sfaturile acestea și la un kilogram de cafea braziliană, de pildă, punea o sută de grame de Columbia și îi adăuga numai cîteva boabe de Abisinia și alte cîteva de Camerun, avea revelația unei băuturi cum nici nu visase. Se puteau face tot atîtea combinații ca „n“ (en) luat de „n“ (en) ori din

matematici, încît oamenii cu pasiune găseau mereu ceva să le împrospăteze gustul, să le dea chef de viață.

Unul din docare se și încărcase. Pentru vin ne-am dus la cramă, de la domnul Sasu am luat doar șampanie franțuzească, deși nici șampania Mott (1914), a noastră, se auzea că n-ar fi proastă. Am mai luat de asemeni armagnac și coniac Napoleon — fin, în sticle numerotate, mîndria cumpărătorului, care nu uită să arate oaspeților cifra scrisă de mînă pe eticheta din spate. În sfîrșit, cîteva lichioruri, benedictină, Cointreau, Grande Marnier ; băutura numită whisky n-avea răspîndire, mulți nici nu auziseră de ea, deși în Scoția se fabrica de cîteva secole.

La hala de pește, unde a fost a doua oprire, n-am cumpărat nimic ci doar am făcut comanda pentru a treia zi, să fie trimisă în port dis-de-dimineață. Nu-mi place cum miroase peștele, oricît ar fi el de proaspăt ; m-am uitat însă pe geamurile biroului, de unde se vedea toată hala, în lumina albă venită pe acoperișul de sticlă. Peștele mărunt nici nu știam unde putea să fie, parcă pierise de frică ; drept în față, întins pe masa lungă de faianță albă era un somn lung de trei metri, un monstru, cîntărea pe puțin șaptezeci de kilograme, vînzătorii tăiau din el cu toporul, ar fi îndestulat o stradă întreagă ; mă minunam degeaba, am auzit pe urmă că sînt somni de două sute de kilograme, fac prăpăd între rațe și gîște, le apucă de picioare și le hăpăie cîrduri-cîrduri ; dar asemenea pește este prea gras, ți se apleacă. Peștii cei mai de soi erau puși în față, am văzut un nisetru doar puțin mai mic decît somnul, să fi avut doi metri și jumătate, așa cred, nu pot fi sigur, tăiaseră din el o bucată ; mi-a plăcut că deși mare și greu n-avea nici un pic de grăsime, numai carne curată, trandafirie ; un asemenea pește nu-i o ființă trîndavă, aleargă tot timpul, vînează, n-are odihnă, păcat de el să sfîrșească în tigaie. La fel pot spune despre verișoara lui păstruga, și despre viză și cegă. Morunul e și el din același neam, dar crește mai mare și prinde grăsime, atît că nu-i grețos, îi șade bine în farfurie. Am văzut și acolo unul, tocmai intrau cu el pe ușa halei, patru oameni abia îl puteau duce, gîfîiau cu el în spinare ; cînd l-au pus jos, credeam s-o să dărîme masa și spun drept că mi s-a făcut frică la gîndul că odată aș fi putut să dau ochii cu el cînd înotam pe sub apă ; chiar dacă nu se repezea

să mă înșface, fiindcă nu se leagă de oameni, ar fi fost de ajuns să-mi dea una cu coada, în joacă sau din greșeală.

Alți pești la fel de mari nu mai erau, m-am simțit mai în apele mele cînd am descoperit crapii cu burta aurie, umflată de icre ; nici unul nu cîntărea peste cinci kilograme, cei mai mari au carnea ațoasă, nu-i bine să te lăcomești și să-i cumperi, e o păcăleală. Alături erau șalăii, pește alb, bun la dietă, cu carnea ușoară dar fără gust dacă nu-i bine gătită, rasol cu multe legume, în primul rînd cartofi și morcovi, și să stea mult în apa lui după ce a fiert, pînă îl pătrund toate sucurile și pe urmă să i se toarne deasupra unt topit, apoi zeamă de lămîie, dar vorba cuiva, cu unt sînt bune pînă și paiele tocate. Dincolo de șalău nu m-am mai uitat, nu aveam nevoie de plătică, oricît ar fi ea de dulce, nici de lin, de păstrăv, de scrumbie, de lipan, caras, caracudă, mreană, cosac, morunaș și alții, prea mulți, nu-mi puteau face poftă. Era numai pește de Dunăre ; după peștele de mare, pus în linia a doua, nu prea se omora lumea, nici nu se numărau multe soiuri, doar chefal, laban, ton, lufar ; guvidele nici nu se vindea în hală, pescarii nu-și pierdeau timpul cu el, doar copiii și tîrgoveții fără pricepere îl prindeau cu undița de pe diguri. Pe zargan și pe stavride nu se dădeau multe parale, dar dacă pica în plasă ajungea și el la piață, mai într-o margine. Iar calcanul, atît de rar astăzi, nu-l mîncau decît țiganii ; de ce a trebuit să treacă atîta vreme pînă ce lumea să-i prindă gustul ?

Între peștii de Dunăre nu lipsea știuca, dar am lăsat-o la urmă fiindcă nu-mi place nici la înfățișare și nici cum se poartă, fiind rea și hrăpăreață ; cînd o scoți din undiță se zbate, sare mai mult de un metru în aer, bușește pămîntul și țipă ca oamenii.

Ce a comandat AMarisa nici n-am băgat de seamă, doar odată am auzit-o vorbind de cegă, să fie vreo trei duzine, nu sub cincizeci de centimetri ; mai mari nici nu am văzut vreodată, iar cele mici au carnea gelatinoasă, păcat de ele, pescarii cu scaun la cap le dau drumul în apă, să mai crească.

Eram preocupat de altceva, îl priveam atent pe Alex, care rămăsese cu ochii pironiți la morunul pe care abia îl aduseră și acum stătea întins drept în fața noastră și atît de aproape că l-aș fi putut atinge cu mîna, dacă nu mă des-

părţea de el un perete de sticlă. Intrigat de privirea lui Alex, m-am uitat şi eu cu un ochi să văd ce-i trezise atenţia şi atunci am observat că mustăţile morunului se mişcau ritmic şi alternativ, cele din stînga apoi cele din dreapta ; cît am stat acolo nu s-au oprit, nici nu şi-au schimbat ritmul. Să fi spus că le mişca un curent de aer nu era de crezut, chiar dacă bătea vîntul, căci aşa, alternanţa păstrată tot timpul n-ar fi avut nici o explicaţie. Aş fi crezut că morunul era încă viu, dar avea burta despicată. Şi cum cu ochiul celălalt nu încetasem să mă uit la Alex, am băgat de seamă că buza lui de deasupra se mişca spasmodic, colţul din dreapta, apoi cel din stînga, alternativ şi în acelaşi timp cu mustăţile morunului. Se vedea limpede că era o mişcare involuntară, de care el nici nu-şi dădea seama, altfel şi-ar fi stăpînit-o ca să nu stîrnească rîsul. Mie însă nu mi-a venit deloc să rîd, dimpotrivă, mi s-a făcut frică, fenomenul ascundea un mister, între Alex şi peştele mort era o legătură, o comunicaţie, poate un dialog, într-o limbă de la începuturile vieţii, cînd unii cred că omul trăia în apă şi se făcea înţeles prin vibraţia născută din mişcarea mustăţilor. Un asemenea gînd n-avea cum să-mi vină în minte, l-am citit sau mi s-a părut a-l citi pe faţa lui Alex. Oricîtă incertitudine ar fi în această impresie, ceva rămîne îndubitabil : cum îl urmăream sub stăpînirea unei obsesii în creştere, am descoperit deodată că între capul lui Alex şi capul morunului era o asemănare ascunsă, nu se vedea decît într-o clipă de revelaţie.

Cînd l-am întîlnit prima oară pe Alex, pe plajă, am încercat să-i definesc trăsăturile, am spus nişte cuvinte şi am fost nemulţumit de ele, simţeam că nu erau destule şi mai ales nu erau cele mai potrivite. Revelaţia s-a produs cînd mă uitam cu un ochi la el şi cu altul la morunul din faţă ; a fost atunci o clipă cînd un chip s-a suprapus peste altul, dînd o singură imagine ; de alte cuvinte nu mai este nevoie.

În ziua aceea Alex n-a mai fost în stare să mă observe, m-am simţit liber. Din toată frămîntarea lui, exteriorizată prin mişcarea buzei de sus a rămas o frază banală, pe care, peste cîteva zile, cînd a plecat seara de acasă, am citit-o în caietul de lucru : „Oare într-o altă viaţă am fost frate cu morunul ?“

Fraza este banală fiindcă exprimă un dubiu : să fi fost o certitudine, afirmată cu toată convingerea, m-ar fi pus pe gînduri.

Terminînd cu peștele am mers să comandăm pîine ; franzeluțe și cornuri. În oraș erau două brutării renumite. „Viața“ și „Sănătatea“, amîndouă în centru, pe aceeași stradă și lipite una de alta. Nu încăpea îndoială că pîinea făcută acolo era cea mai bună din tot orașul, unii spuneau din toată țara. Părerile însă erau împărțite în ceea ce privește întîietatea uneia din brutării, față de cealaltă ; o parte din oameni preferau „Viața“, alții „Sănătatea“. Dacă un copil trimis după pîine cumpăra din greșeală sau din nepăsare de la brutăria vecină și apoi avea curajul sau naivitatea să mărturisească, maică-sa se făcea foc și pară. Aceeași rigoare se păstra în toate gospodăriile din centrul orașului ; pe la mahala oamenii nu făceau atîtea nazuri.

În verile cînd am stat acolo, am fost și eu în cîteva rînduri să cumpăr pîine, ca s-o scutesc de osteneală pe slujnică ; bucătăreasa mi-a strigat din ușă : „Bagă de seamă, să iei de la «Viața», nu de la «Sănătatea»“. O dată am cumpărat cîte o pîine de la o brutărie și de la cealaltă, m-am dus pe dig și am împărțit-o cu pescărușii, luînd și eu cîte un dumicat din cînd în cînd, degustîndu-l cu atenție și încercînd să fac comparație. Știu că era o pîine fermecată, cu miros de cîmp, de grîu dulce, cu aromele parcă trezite de un soare fierbinte ; mi-au plăcut amîndouă la fel de mult, n-am putut spune care-i prima. Într-o zi am vrut să fac o glumă, să-i pun la încercare pe-ai casei, de fapt era o răutate : în loc să iau pîine de la „Viața“, am luat de la „Sănătatea“ și am dus-o acasă cu fața senină. Seara la masă s-au bucurat cu toții, au lăudat-o ca totdeauna.

Abia după un deceniu și jumătate, cînd începuse războiul și a căzut o bombă pe cele două brutării de le-a despărțit pe una de alta, s-a văzut că aveau instalații comune, aceeași mașină de frămîntat, același cuptor, aceiași meșteri ; era o asociație cu două firme, n-am înțeles în ce scop, poate ca să înșele fiscul, poate ca să-și stimuleze clienții. Au existat, ca să iau doar un exemplu, două aparate de radio identice, fabricate de aceeași uzină, nu-

mai că unul se numea „Siera“, iar celălalt „Philips“ ; mi s-a spus că așa vînzarea mergea mai bine.

La hala de carne și păsări n-am fost ; AMarisa nu putea să vadă animale tăiate. Sînt oameni cărora le place să le pună pe masă întregi, cum erau în viață ; un bucătar dibaci taie curcanul felii și apoi, lipindu-le una de alta îl reconstituie în forma lui inițială, de l-ai crede viu dacă n-ar fi jumulit și rumenit, cu măruntaiele scoase.

Și astăzi, pe la ospețe haiducești se pun în frigare și se frig la jeratic animale întregi, berbeci, viței, căprioare ; mesenii stau pe margini și le lasă gura apă. Cine oare n-a văzut purcei de lapte scoși de la cuptor, puși în mijlocul mesei, cu un măr în gură, nu știu ce vrînd să însemne, dacă nu cumva o batjocură. Să stai acolo, la jumătate de metru și să mesteci, cu ochii în ochii lui, să-i vezi dinții în gura deschisă și parcă să-l auzi cum guiță, repetînd guițatul lui din ultima clipă, îmi pare o întoarcere la evul mediu, cînd lumea era mai crudă, sau și mai departe, la preistoria nescrisă. Știu că-mi aprind paie în cap spunînd astfel, dar îmi asum riscul, în speranța că pînă la judecata de apoi, cînd voi avea să dau socoteală, lumea va ajunge să se hrănească altfel ; din partea mea m-aș mulțumi cu pastile, ca aspirina, să se vîndă la băcănie și să aibă incorporate toate componentele unei mese complete ; se găsesc și alte bucurii în viață și mult mai mari decît mîncarea cea mai gustoasă. Cît timp ar cîștiga oamenii nici nu mai pun la socoteală ; destul că și-ar schimba firea, ar deveni mai puri și mai buni, și poate nu s-ar mai ciomăgi ca astăzi, în încăierări de toate felurile, de la disputele de familie pînă la războaiele mondiale.

La masa AMarisei carnea, de care convenise și ea că nu trebuie să-și lipsească oaspeții, se gîndea, se gătea și se prezenta în așa fel ca să nu mai amintească prin nimic forma ei animală de la origine. Al patrulea din frații ei, Iani Talabă, medic veterinar, directorul abatorului se îngriji de toate, el adusese curcanii, cotletele de porc, mușchiul de vacă și cînd acestea se puseră pe masă, numai gustul le putea desluși pe unele de altele, altminteri bucățile semănau între ele ca făcute la șanță. Sigur că multora le plăcea mai puțin, sînt unii care simt mai bine gustul dacă pot să și vadă ce bagă în gură ; n-am voie să-i condamn, deși nu uit ce-am spus mai înainte : fiecare

cu dreptatea lui, e înțelept să recunoaștem. Știu că pentru mulți oameni e cu totul altceva să ții hartanul de curcan în mînă, să rupi din el cu dinții, să-l sfîrteci, mînjindu-te pînă la urechi de sucul cărnii și de grăsime, decît să-l iei cu furculița din farfurie, desprins de pe oase și gata făcut bucățele. Și-apoi oasele, date deoparte cu atîta indiferență, joacă și ele un rol în viața omului, nu doar a cîinelui, au un suc al lor, e o plăcere să le rozi cu zgomot, fără să-ți pese ce gîndește vecinul ; ca să nu mai spun că așa se întăresc și dinții, scapi de chinul dentistului, în plus cîștigi un sentiment de putere : cine poate, oase roade, vorba proverbului. Să mănînci piept de pui și să nu știi unde-i iadeșul, e o pierdere, desigur, mai ales la anii copilăriei ; deci nu susțin încăpățînat punctul meu de vedere, același cu al AMarisei.

Ultimul nostru drum a fost la cramă. Prin cramă se înțelege locul unde se face vinul, se învecheşte și pe urmă se pune în sticle. Dar crama era în altă parte, la dealuri ; noi am fost la depozit, unde vinul se aducea gata învechit, în sticle ceruite la gură, care se puneau culcate în rafturi. Dacă depozitului îi spunea cramă, cumpărătorul căpăta mai multă încredere. Dar ce știa el despre o cramă adevărată, ascunsă adînc în pămînt, șaizeci de trepte, optzeci sau o sută, după cum e clima prin partea locului ? În cramă e nevoie înainte de toate ca aerul să fie uscat și temperatura aceeași tot anul, iarna și vara. Acolo nu-i voie să prindă mucegaiul și nici să se nască alte mirosuri în afară de-al strugurelui, chiar dacă ar fi plăcute, ca al busuiocului, de pildă. Să aprinzi țigara se socotește o crimă, la fel să vii de afară după ce ai mîncat usturoi sau ceapă, sau ardei iute și alte condimente care aspresc aerul și fac ca vinul în budane să se zburlească. Oamenii cu pricepere și cu dragoste pentru ce se întîmplă acolo merg doar în vîrful picioarelor și vorbesc numai în șoaptă. Cînd unul uită de sine și scapă o sudalmă sau orice vorbă urîtă, să nu se mire pe urmă că măcar o parte din vin se acreşte. În schimb, dacă se respectă regulile de mai sus, și altele, că nu le-am spus pe toate, răsplata vine fără greș, numai că trebuie așteptată cu multă răbdare, cel puțin douăsprezece anotimpuri, după numărul apostolilor ; regula se păstrează de la Iisus Cristos încoace, primul om care a cunoscut misterul vinului și a știut să-l înmulțească, fără

să-l strice. De-atunci au încercat mulți, azi numărul lor e atît de mare că te prinde scîrba ; oare ei nu-și dau seama că, nefiind făcători de minuni, nu pot să reușească ?

Nu toți oamenii au simțit vreodată mireasma viței de vie, cînd înflorește, primăvara. E un miros suav și mai dulce decît al tuturor florilor, unite cu dulceața pe care vîntul o aduce de la stupii cu miere. Ea se revarsă peste dealuri, parcă o vezi cum curge la vale, și cine o simte și nu are în el destulă virtute, poate să se îmbete, s-o ia razna ; mai bine să se ferească. Dar și mai puțini oameni știu că, în zilele cînd înflorește viața de vie, alături, în cramă, vinul din toamnă începe să fiarbă. Atunci, pe vrana deschisă, mirosul florii de strugure care nu s-a mișcat din budană, se ridică în valuri și neputînd ajunge afară, de unde vine o chemare, se așează pe tot ce este la îndemînă, pereții cramei, bolta de deasupra, lavițele, hainele pivnicerului, căruia uneori îi ajunge pînă în suflet, dacă este un om cu dragoste ; atunci vinul, cînd va fi gata, le va întrece pe toate și nimeni nu va ști cauza adevărată.

Cînd floarea de strugure s-a scuturat, se potolește și vinul din fierbere. Nu spun ce trebuie să facă pivnicerul după aceea, cum să-l tragă în altă budană, curată și aerisită, căci și de-aș spune, cine mai are timp să mă asculte ? Am de adăugat doar că mireasma care s-a simțit în vie și apoi în cramă, în acele zile de prefaceri miraculoase, nu se pierde niciodată cu totul, rămîne îmbibată în doagele budanelor, de unde se tot ridică în aer pînă toamna, cînd începe a doua fierbere, tot atunci cînd se culeg viile, căci e o legătură între una și alta, la fel cum a fost primăvara, între vinul trezit din somn și înflorirea viței de vie. Trei ani la rînd vinul fierbe, de șase ori cu totul, pînă ce se așază ; cine trăiește în știința și în respectul lui, nu îl bea mai înainte. Acum vinul e gata, nu mai are decît să se învecheasca, în tihnă.

Depozitul unde am mers cu AMarisa era făcut în așa fel că putea să fie o cramă adevărată, cum scria pe firma de la intrare, dacă ar fi avut și via alături. Dar acolo n-ar fi fost loc pentru vie ; de o parte și de alta, și deasupra, pe înălțime, erau casele din centrul orașului, palate, administrații, hotel, teatru și locuințe bogate. Cei mai mulți dintre trecători nu știau, nici nu puteau bănui că la cincizeci de metri sub stradă se afla o catedrală subpămînteană,

săpată în piatră, cu o boltă bizantină deasupra, cu altar și cu catapeteasmă, și chiar cu masa sfintelor taine, plină de cupe și de carafe și înconjurată de strane. Iar pereții, în loc de picturi bisericești și de icoane, erau acoperiți de sticle culcate în rafturi, mii și zeci de mii dacă nu chiar mai multe, că nu puteau fi numărate.

Înăuntru se ajungea printr-un tunel, săpat în faleza stîncoasă din fața portului, luminat de becuri electrice, a căror sclipire se răsfrîngea în pereții îmbrăcați în faianță trandafirie. Cînd am ajuns sub bolta înaltă, de care atîrna un candelabru ca la Episcopie, un om ieși de după catapeteasmă și veni repede să ne întîmpine ; și el fusese vestit prin Mustafiță despre venirea AMarisei. Catapeteasma era un paravan mare, dintr-un perete în altul, făcut din panouri de lac negru, cu picturi pastelate în medalioane aurite, și ele imediat m-au dus cu gîndul la patul Prințesei, în care dormeam astăzi. Dincolo de paravan am înțeles că erau birourile depozitului, se auzea țăcănitul unei mașini de scris, și pocnetele unui abac, instrument de calcul aproape uitat astăzi.

Omul care venea în întîmpinarea noastră semăna surprinzător de bine cu domnul Sasu, avea același obraz măsliniu, plăcut și îngrijit, același păr negru, aceeași purtare distinsă.

Am presupus că erau frați, ceea ce s-a adeverit cînd l-am întrebat pe Alex. Crama și Băcănia alcătuiau o afacere comună a familiei, scria și pe firmă, dar cu literă mai mică, așa că nu-mi atrăsese atenția : „Sasu și frații". Deci, erau mai mulți decît doi, pe urmă am aflat că și întreprinderea lor avea mai multe ramificații, alcătuiau un „lanț", cum se spune astăzi, cu un sens al cuvîntului necunoscut înainte. La asemenea depozit de vinuri nu putea să lipsească nici via, și asociația poseda mai multe, cu crama ei fiecare. La o băcănie așa cum o știam, nu putea să lipsească vaporul care să aducă mărfurile străine, coloniale. Era un cargobot de șase mii de tone, l-am văzut în port, ba chiar l-am vizitat, de ziua marinei, cînd oamenii aveau voie să se urce pe orice vapor, chiar pe cele de război, să meargă pretutindeni, din cală pînă la puntea de comandă ; păcat doar că ziua se termina repede, nu puteai să le vezi pe toate. Vaporul, botezat „Familia Sasu", făcea

impresie bună, dădea un sentiment de încredere în firmă. Îmi displăcea doar că era vopsit în negru, ca mai toate cargoboturile din vremea aceea, culoare economică, nu se murdăreşte repede şi armatorilor puţin le pasă ce ar dori alţii.

Un vapor de şase mii de tone putea să încarce mult mai multă marfă decît pentru o băcănie, oricît ar fi fost ea de mare ; „Familia Sasu" aproviziona toate băcăniile din oraş şi chiar din alte oraşe, după ce oprea marfa cea mai bună pentru prăvălia proprie, care nu degeaba era cea mai renumită. Afacerile familiei au prosperat tot timpul, dar fără multă tevatură, s-au extins cu discreţie în multe domenii ale negoţului şi industriei. Singurul semn vizibil al acestei stări de lucruri, cînd eu ajunsesem la tinereţe, era firma, crescută nu în dimensiune, ci în cuprindere, căci pe ea acum se putea citi, cu litere nu mai mari decît înainte : „Sasu, fraţii şi fiii". Poate alţii nici nu băgau de seamă schimbarea, sau nu-i dădeau importanţă, pentru mine însă era evident că familiei îi mergea bine. I-a mers bine şi în timpul războiului, deşi „Familia Sasu", vaporul, s-a lovit de o mină, aproape de Dardanele şi s-a scufundat cu întreaga încărcătură. Cîţiva ani după aceea, familia Sasu, firma, cu fraţii şi fiii s-a lovit de-o altfel de mină, prin anii '46, '47, şi a trebuit să tragă obloanele. Un timp a mai rămas reclama de pe acoperişul băcăniei : „La Sasu, numai Olio Sasso". Generaţiile tinere n-au de unde şti ce era Olio Sasso, un untdelemn de măsline adus din Italia, în bidoane de tablă, prismatice, în culorile alb şi verde, foarte plăcute. El luase locul, printr-o reclamă abilă şi intensivă, untdelemnului franţuzesc „Puget", cunoscut în prima mea copilărie ; îl ţin minte, în bidoane cilindrice, demodate, cu scrisul înzorzonat şi cu portretul fabricantului, de care n-avea nimeni nevoie. A dispărut, cel puţin din băcăniile noastre, după primul război şi nu mă miră, în anii aceia Franţa se cam lăsa pe tînjeală.

Domnul Sasu ne-a poftit să ne aşezăm la masa de degustare, de aceea azi o numesc a sfintelor taine, ceea ce atunci nu putea să-mi treacă prin minte. Nu mă interesa vinul, m-am aşezat şi eu într-o strană, plictisit ca de boală, nedorind altceva decît să ieşim cît mai repede la lumină. Nimeni din noi trei nu se pricepea să aleagă vinul,

AMarisa ar fi trebuit să se bizuie pe recomandarea firmei, ea însă a vrut să-i prilejuiască lui Alex o experiență nouă, din continua ei dorință de a-l face să cunoască viața pe toate fețele. Și astfel l-a pus să deguste șase feluri de vin, patru albe și două roșii.

Domnul Sasu s-a așezat în capul mesei, ca un maestru de ceremonie, avînd-o pe AMarisa în dreapta și pe Alex în stînga ; eu stăteam pe a patra latură, adică, dacă reuniunea ar fi fost mai mare, la coada mesei. Șase fete în rochii verzi, nu știu de unde ieșite, patru din ele cu șorțuri albe, brodate cu ciorchini de strugure, două cu șorțuri roșii, s-au apropiat toate în linie și s-au oprit în spatele domnului Sasu, așa că puteam să le văd din față. Fiecare din ele aducea o sticlă de vin, pe o tavă de alamă ciocănită ; e ușor de înțeles, după culoarea șorțurilor, că primele prezentau vinul alb, iar celelalte roșu. M-am mirat de ce nu erau alese și pe culoarea părului, platinate și roșcate, ca punerea în scenă să fie perfectă ; a trebuit să înțeleg că domnul Sasu, cu distincția lui evidentă, avea o anumită măsură în gesturi și a socotit să nu meargă prea departe, transformînd prezentarea vinului într-o mascaradă, cînd așa era un cadril elegant și plin de farmec. Îmi plăceau rochiile fetelor, în culoarea frunzei de vie, îmi plăceau și ele, cum se mișcau, ca pe muzică ; să fi fost mai dezgolite și să fi avut ghirlande de flori atîrnînd de grumaz ar fi semănat cu niște bacante, dar atunci pe mine AMarisa m-ar fi lăsat la ușă, eram prea mic pentru un asemenea spectacol ; cu Alex, nu mult mai răsărit decît mine, se schimba treaba, el trebuia să învețe de toate.

Domnul Sasu a ridicat un braț deasupra capului și a pocnit din degete, apoi a împins un păhăruț de cristal în fața lui Alex și a spus un nume : Bianca. Nu știam dacă era numele vinului, sau al fetei. Fata a venit cu tava pe sus, s-a oprit în stînga lui Alex și i-a turnat în pahar, gravă și rece, fără nici un zîmbet.

Nu chiar așa se face negustoria de vinuri, nu-și pierde nimeni atîta vreme și nu știu nici cui folosește. O asemenea scenă s-ar putea pune într-un spectacol feeric, o operetă sclipitoare, cu strasuri și paiete, cu lume bolnavă de bucurie ; și încă mă întreb cui ar putea să-i fie de vreun folos, cui ar putea să-i placă, și dacă lumea, mai ales cea de astăzi, n-ar arunca în actori cu ouă clocite, în loc să

aplaude. Dar domnul Sasu nu urmărea să-și desfacă vinurile, fiindcă în nici un caz n-ar fi rămas nevîndute, ci își satisfăcea probabil o dorință nerealizată, de a scrie o poezie, de a picta un nud de fecioară, de a compune și el un preludiu și o fugă, după cele patruzeci și opt vechi de trei secole și încă neegalate ; sau, și mai bine, un vals trist și o nocturnă melancolică. Se întîmplă să vezi uneori în spatele tejghelei un umil băiat de prăvălie privind gînditor lumea ; n-ai de unde ști dacă în clipa aceea nu se pierde cea mai frumoasă poezie a vremii sale, fiindcă în loc să țină într-o mînă lira și în mîna cealaltă pana, soarta i-a hărăzit uneltele vînzătorului de stambă, metrul și foarfeca.

Primul vin nu i-a plăcut deloc lui Alex, l-am văzut încruntîndu-se, era un vin prea aspru și m-am gîndit că se potrivea cu chipul fetei, sever cu bună-știință ; desigur era instruită și își făcea jocul, altminteri s-ar fi putut să aibă o inimă caldă. Au venit pe rînd toate fetele, domnul Sasu ridica brațul, pocnea din degete și le striga numele, Venera, Gloriana, apoi Suzi ; la sfîrșit am văzut că la fel se numeau și vinurile, așa scria pe etichete. Pornind de la cel mai aspru, Bianca, nume într-adevăr rece, vinurile deveneau tot mai blînde, iar fetele tot mai destinse, mai înflorite, pînă ce a patra, Suzi, zîmbea de-a binelea, cu buzele întredeschise, de i se vedeau dinții, ca în reclame. Era ușor de înțeles că ea prezenta vinul cel mai dulce, lui Alex i-a alunecat pe gît și îndată s-a făcut roșu, a căpătat curaj în loc să se sperie, a întins paharul și Suzi i l-a umplut din nou, acum rîzînd de-a binelea, ceea ce a făcut ca pe fața domnului Sasu să treacă o scurtă indispoziție. Poate că numele fetei era sugestiv, mie însă nu mi-a plăcut niciodată să spun cuiva Suzi, după cum nu mi-a plăcut nici vinul dulce.

Ultimele două fete, care au adus vinurile roșii, se numeau Carmen și Rozalia ; aceasta din urmă mi-a adus aminte de bucătăreasa de pe „Arhimede". Ar putea să pară precoce pentru vîrsta mea și totuși, atît după nume, cît și după chipul fetelor am dedus că unul din vinuri era sec, celălalt puțin dulce și mai deschis la culoare ; dar mă plictisisem și în loc să judec cu bunăvoința de mai înainte, am ajuns să cred că domnul Sasu nu avea destulă imagi-

nație și că probabil îi atribuiam degeaba aspirații artistice. Poate rolul celor șase fete era un pretext, poate alcătuiau haremul lui, întreținut pe cheltuiala firmei.

Notația principală în toată întîmplarea este că Alex s-a îmbătat fără să-și dea seama, i s-a făcut rău abia cînd am ajuns în stradă, a vărsat lîngă roata trăsurii. Mustafiță îl ținea de coate, să nu cadă, iar AMarisa îi ținea mîna pe frunte, să-l aline.

12

În ziua petrecerii m-am dus în port încă de la opt dimineața, am bătut iar cheiurile uitîndu-mă cum se descărcau vapoarele, n-aveam răbdare să aștept pînă la zece, să vin cu AMarisa și Alex ; vremea era ca de sărbătoare.

Acum cunoșteam tot portul, în afară de bazinul vapoarelor părăsite ; cunoșteam binișor și orașul, mersul la cumpărături cu AMarisa, în stilul ei grandios, ca al unui șef de trib fără asemuire, fusese cea mai fructuoasă din experiențele mele, încununarea tuturor celorlalte. Așa am putut să pun ușor în corelație viața portului cu a orașului. Băcănia domnului Sasu și depozitul de vinuri, cît or fi fost de mari și de renumite, nu erau singurele. Cele două străzi principale, care cădeau perpendicular una pe alta în centru, la statuie, alcătuiau crucea comercială a orașului, locul celor mai dense și strălucitoare negoțuri ; magazinele se țineau lanț, un șir de vitrine ca niște scene de teatru, incendiate seara de reflectoare, decorate atît de sugestiv și ingenios că îți venea să aplauzi.

Una, de pildă, la magazinul de articole sanitare, înfățișa o sală de baie în funcțiune, avînd montate toate obiectele obișnuite, cada, lavoarul, bideul, oglinzile, prosopierele — și tot acest ansamblu, de dimensiuni generoase se schimba cel puțin o dată pe lună, împreună cu faianța de pe pereți și dalele de marmoră ale pardoselii, apăreau alte forme, alte culori, tot mai moderne, mai confortabile și

mai luxoase. Lumea săracă se uita cu gura căscată, dar cred că nu mai puţin uimită era majoritatea oraşului, fiindcă asemenea săli de baie ţineau mai degrabă de vis decît de realitate, şi mă îndoiesc că exista cîte una în zece din casele cele mai bogate. Apoi seara la opt, cu o jumătate de oră înaintea închiderii, pe această scenă se dădea un spectacol care atrăgea mulţimi de oameni, ca la meciurile de fotbal, încît circulaţia pe stradă devenea imposibilă şi mereu ieşea scandal cu poliţia. De altfel, după vreo lună, la intervenţia insistentă a primăriei şi prefecturii pe lîngă Ministerul de interne, reprezentaţia a fost interzisă, nu ca imorală, ci fiindcă tulbura ordinea publică.

La ora ştiută de tot oraşul, o cortină de teatru cădea peste vitrină, numai pentru cîteva clipe, iar cînd se ridica, oamenii vedeau cada plină de spumă şi în cadă o femeie goală, îmbăindu-se de faţă cu toată lumea ; de fapt nu se vedea nimic mai mult decît de sub o îmbrăcăminte cuviincioasă, sau de sub un costum de baie ca o rochiţă, cum se purta pe vremea aceea, capul, un braţ în mişcare, un umăr, un genunchi ieşind din spumă. Imaginaţia oamenilor mergea însă în altă direcţie, scena era sugestivă şi nici un sfînt coborît de pe icoană nu şi-ar fi închipuit-o pe femeie altfel decît goală ca Eva. Şi toţi parcă sperau imposibilul, ca ea să se ridice în picioare, să apară în lumină cu deplina ei nuditate, ca Venus din spuma valurilor.

Spectacolul dura o jumătate de oră, dacă oamenii ar fi fost civilizaţi ar fi putut să-l vadă tot oraşul, să defileze în linişte prin faţa vitrinei. Dar cine apuca un loc în faţă nu se mai dădea la o parte, înghiţea ghionţi şi coate, stătea aşa pînă la urmă, chiar dacă se alegea cu nasturii smulşi şi cu hainele şifonate ; ca să nu mai amintesc apostrofările şi înjuriile pe care trebuia să le îndure ! Unii veneau să ocupe locul cu multe ceasuri înainte, ca la schimbarea gărzii de la palatul Buckingham. Hotărîrea Ministerului de interne îşi avea toată justificarea, multă lume a răsuflat uşurată ; dacă nu se lua această măsură, tulburări grave ameninţau viaţa oraşului.

Nu mai dau decît un exemplu, ceea ce nu înseamnă că n-aş găsi mai multe ; aveau şi alţi negustori fantezie în decorarea vitrinelor, şi dacă n-aveau ei, se găseau oameni pricepuţi, să-i ajute. Pentru mine mult mai ingenioasă şi

mai interesantă decît sala de baie era vitrina unui magazin de automobile, unde de asemeni venea lume să se uite, căci un automobil poate fi o fascinație mult mai puternică decît o femeie goală, pe care, de bine de rău o găsește oricine dacă își dă osteneala. Și automobilul se schimba din cînd în cînd, ca sala de baie, dar totdeauna era unul decapotabil, și se rotea pe o platformă turnantă, ca să poată fi văzut din toate părțile ; pînă aici nimic uimitor, erau și alte vitrine unde obiectele se aflau în mișcare, atrăgeau mai ușor atenția, te opreai fără voie. Numai că la unele ore din zi, cînd lumea ieșea la plimbare, îmbulzindu-se pe stradă, de obicei înaintea prînzului și seara la șase, automobilul se oprea cu spatele la public, din culise apărea o pereche tînără, îmbrăcați de călătorie, ea cu o eșarfă în jurul gîtului, el cu o șapcă englezească, în carouri. După ce îi ajuta ei să se urce în dreapta și închidea portiera, bărbatul se așeza la volan, pornea motorul și automobilul pleca la drum, sub ochii spectatorilor. Nu era nici un truc, motorul se auzea prin sticla vitrinei, se simțea chiar mirosul gazelor ieșite pe țeava de eșapament, roțile se învîrteau, pe niște suluri, și dacă automobilul stătea pe loc în realitate, îți dădea senzația de mișcare și de viteză, pînă la amețeală, prin peisajul care venea din față, o șosea netedă ca în palmă, cum la noi nu exista încă nici una, străbătînd o zonă de șes, cu ușoare văi și coline, cu arbori, cu ferme, cu sate în zări, cu turme de oi pe costișe, cu cirezi de vaci pe malul rîului, venite să se adape, cu tot ce înseamnă viață adevărată, într-o zi însorită și într-o lume ca de poveste.

Nu m-a interesat să aflu secretul, dacă era un covor rulant care venea din fund și intra sub roțile automobilului, sau o proiecție cinematografică ; m-am străduit să cred că străbăteam aievea și cu mare viteză peisajul, că la volan eram eu însumi și apăsam pe accelerație, că n-aveam să mă opresc pînă la ultima picătură de benzină, care de fapt nu se termina niciodată, și puțin îmi păsa de femeia aflată alături, nu-i vedeam fața, îi simțeam doar eșarfa gîdilîndu-mă pe obraz cînd o aducea vîntul, și atunci o dădeam la o parte cu mîna.

Negoțul înflorea pretutindeni și neavînd unde să se extindă, magazinele creșteau în înălțime, împotriva ideii că nu-i bine să-ți faci prăvălie cu scară, ocupau etajele,

pînă la mansardă, unde, nefiind destulă înălțime se amenaja măcar o sală de ceai, cu măsuțe puse prin colțuri, cu lumini furișate, cu muzică abia auzită, fără să se știe de unde vine, așa că viața se transforma în vis, după cum călătoria imaginară cu automobilul se transforma în realitate.

O bună parte din puzderia de mărfuri care se vindeau în puzderia de magazine, începînd cu colonialele și sfîrșind cu automobilele, le văzusem în port din prima zi cînd fusesem acolo, se scoteau cu macaraua din magaziile vaporului și se înșirau pe cheiuri, în lăzi, în saci, în coșuri, în baloturi, iar eu trecusem printre ele, fără să mă pierd cu firea ; mă interesau întîi vapoarele, pe urmă marfa ; mă interesa întîi marea, pe urmă portul ; iar portul mă interesa mai mult decît orașul. A trebuit să treacă timp pînă să-mi dau seama, așa, dintr-o dată, parcă prin revelație, că toate acestea se legau între ele, că nu puteau să existe unele fără altele, orașul fără magazine, magazinele fără marfă, marfa fără vapoare, vapoarele fără port și portul fără mare. Și tot atunci am avut a doua revelație : mai înainte nu mă întrebasem ce preț aveau și cum se plăteau mărfurile venite din alte părți ale lumii și prin care prosperitatea orașului creștea întruna, dovadă că se făceau prăvălii la etaje. Și deodată, cum mergeam pe cheiuri spre locul unde era legat „Arhimede", căci se apropia ora cînd trebuia să fiu acolo, mi-au intrat în privire, toate deodată, silozurile de cereale, bazinul de petrol și cel de cherestea, de unde tocmai plecau vapoarele pline, ca să facă loc celor goale, care își așteptau rîndul afară din port, în radă. Iar imediat după aceea mi-am amintit lanurile de grîu ale Bărăganului, prin mijlocul cărora trecusem cu trenul mixt, abia cu o lună în urmă ; mi se părea de speriat cîte văzusem și învățasem în numai treizeci de zile. Pe loc am făcut legătura între holdele acelea mai întinse decît credeam că poate fi marea, le-am văzut secerate, treierate, boabele puse în vagoane și apoi lăsate să curgă în cala vapoarelor. Nu-mi părea rău să se ducă, de vreme ce rămînea destul ca lumea să aibă pîine ; era un prisos, așa am înțeles ce se întîmpla acolo, nu era greu de vreme ce vedeam cu ochii ; și un copil putea să înțeleagă : dădeam grîul, luam automobile, săli de baie, mașini de cusut, cafea, portocale,

roşcove şi tot ce se mai vedea în port, descărcate pe cheiuri. Gîndul mi s-a dus la pădurea de fag cunoscută din copilărie şi simultan mi-am închipuit-o pe cea de brad, pornind de la scîndurile purtate de macarale prin aer. Peste aceste imagini s-au suprapus rafinăriile de petrol ştiute prea bine, numai sondele au rămas în suspensie, căci n-aveam nici o idee despre ele. Era singura lipsă în informaţia mea, pe care nici n-o simţeam de altfel, păcura continua să existe ; chiar dacă nu văzusem cum se scoate din adîncul pămîntului puteam să-mi închipui, cum altfel decît săpînd puţuri ? ! Sigur că a fost altceva cînd am ajuns între sonde, am urcat o treaptă, dar clasa o trecusem dinainte, în ziua cînd mergeam la vaporul „Arhimede" şi am înţeles legea simplă a chiverniselii, cum se împart între oamenii de pe continente îndepărtate bogăţiile, ce relaţie este între grîu şi automobile.

13

Cunoscusem pe prea puţini din membrii familiei, cînd m-am pomenit în mijlocul lor, la petrecerea AMarisei, nouăzeci şi cinci cu toţii, strînşi laolaltă pe un spaţiu de trei sute de metri pătraţi, cît rămînea practicabil pe puntea vaporului, dacă scădeam suprastructurile şi accesoriile, vinciuri, spiraiuri, tambuchiuri, bărci de salvare şi tot ce încurcă locul dar nu poate să lipsească. Dacă unui om îi rămîn numai trei metri pătraţi să se mişte, e greu ca în paisprezece ore cît a durat croaziera, să nu-şi întretaie drumurile, şi nu o singură dată, uneori să stea faţă în faţă, alteori să se ciocnească, să se îmbrîncească sau măcar să se împingă cu cotul cu fiecare din cei nouăzeci şi patru cîţi mai rămîn, după ce se scade pe sine. Cu fiecare din ei m-am privit în ochi, am schimbat o vorbă, unii m-au întrebat cine sînt, şi cum mă cheamă, fără să-şi spună însă numele lor. Alţii nu mi-au dat importanţă, parcă nici n-aş fi fost acolo. Băieţii de vîrsta mea au vrut să mă joc

cu ei de-a hoţii şi vardiştii, alţii să sărim capra, unii mai mici mi-au cerut să le spun poveşti, cînd eu aveam atîtea de văzut pe vapor şi mai ales voiam să simt marea care mă subjugase dar îmi era încă necunoscută.

Se nimerise o vreme liniştită, abia adia vîntul, o briză slabă, pe cale de a se stinge ; erau valuri, venite de departe, dar rare şi line, abia în larg s-au mai adîncit şi au început să se simtă, dar nimănui nu-i era rău, toată lumea petrecea veselă. Înainte de a ieşi din port mă temusem să nu am rău de mare, nu poţi şti dinainte ; Alex îmi dăduse o lămîie, să muşc din ea dacă mi-o fi greaţă. Fusesem în port cu şalupa, mă scufundasem şi în apă, dar e altceva să ieşi în largul mării. Strîngeam lămîia în mînă, stăteam rezemat de parapet, la prova, priveam avid în faţă şi mi-era frică ; nu de mare, exista între noi o înrudire, ştiam din clipa cînd o văzusem, din gară, de pe acoperişul vagonului. N-o cunoşteam şi nu înţelegeam de ce mă atrăgea încă dinainte, cînd nu aveam altă imagine a ei decît cea de pe hartă ; iar azi îmi inspira atîta încredere încît aş fi vrut să se strice vremea, să vină furtuna, să ne zgîlţîie, să năvălească valuri pe punte, ca ea să-şi arate din nou puterea, cum o simţisem pe dig cînd mă pîndea moartea, iar eu să rămîn singur afară, cu hainele ude, bucurîndu-mă că toţi ceilalţi zăceau în cală, îşi vărsau maţele. În schimb mi-era frică de viscerele mele încă nepuse la adevăratul examen, puteau să fie şi ele slabe, să mă trădeze, şi înflăcărarea mea să se transforme în greaţă, silindu-mă să cobor şi eu în cală, refugiul neputincioşilor.

Aşa am trăit, între exaltare şi frică, pînă ce am ajuns la far, cînd marea s-a deschis liberă în faţă şi „Arhimede" a început să tangheze. Tanga uşor, prelung, cuminte, dar era destul să simt în trup o apăsare necunoscută şi să-mi dau seama că de aici înainte eram în voia mării ; uscatul unde mă născusem şi pe care îl simţisem din clipa cînd mă ridicasem prima oară în picioare nu mai exista pentru mine decît în trecut, de viitor nu puteam să fiu sigur, oricine pleacă pe mare poartă în sine blestemul olandezului rătăcitor, condamnat să nu mai vadă niciodată pămîntul. Dar tot atunci, cînd etrava vaporului s-a adîncit în valuri făcînd ca orizontul să se ridice pe cer, întocmai cum îl văzusem prima dată, cînd încă nu puteam să descifrez întinderea plană a mării ci mi se părea verticală, am simţit nu starea

grea de care mă temusem, ci o voluptate neașteptată, ceva născut pe loc, pentru mine, inaccesibil altcuiva, începutul unei ere a mele, un privilegiu. L-am păstrat pînă astăzi și, oricît de secret ar fi trebuit el să rămînă, uneori am încercat să-l împărtășesc și altora. Spre nenorocul meu însă, atunci cînd l-am cunoscut prima oară n-am putut să mă bucur în tihnă de el, eram prizonierul unei societăți alcătuite din nouăzeci și cinci de oameni.

N-am greșit spunînd societate, familia AMarisei cuprindea tipuri umane de toate felurile, înșirați pe toate treptele ocupate de oameni într-o lume, cu aproape toate profesiunile posibile. Dacă iau în seamă și caracterele diferite, și mai ales variatele destine ale acestor oameni, ei depășesc limitele unei familii, legate prin legi de rudenie, devin într-adevăr o societate completă și bineînțeles eterogenă. Prin ei și fără nici un adaos, fără să aduc vreun personaj din afară, pot să ilustrez întreagă viața orașului, într-un moment din istorie, vara cînd am fost subiectul lui Alex și cînd, fără voia mea, toți ceilalți au devenit subiectele mele.

Punctul de plecare a fost întîlnirea de pe „Arhimede", atunci m-am aflat față în față cu nouăzeci și cinci de subiecte. Nu știam la care din ei să-mi opresc ochii, pe cine să țin minte mai bine și în același timp aveam sentimentul tiranic că nu mi-e îngăduit să scap din vedere pe nici unul, începînd cu Zoba zbîrlitul, primul dintre cei doi gemeni, bătrîni acum, frații mai mari ai AMarisei și sfîrșind cu strănepotul ei, Tibilică, adus pe vapor în scutece ; mai tîrziu aveau să-i spună doar Tibi. Cînd l-am văzut atunci, nu avea decît trei luni, maică-sa se întorcea cu spatele, își desfăcea corsajul și îi dădea să sugă ; deși se ferea, tot i-am văzut sînul, atît de plin că laptele țîșnea singur. Un băiat mai mărișor, să fi avut patru ani, fratele mai mare al lui Tibilică, se tot uita la acesta cum dormea cu gura deschisă. „Și cum, mamă, a întrebat, neconvins și cu nedumerire, ăsta o să se facă om ca toată lumea ?"

Mi-e imposibil, în fața unei societăți de nouăzeci și cinci de oameni, să-mi fac un sistem de a o cunoaște. Mă aflu într-o situație mult mai grea decît profesorul care vine prima oară în fața unei clase ; și într-o clasă, oricît de mare, nu sînt decît cel mult cincizeci de chipuri. Și pe

toate trebuie să le ţină minte, să ştie nume, caractere, har la învăţătură.

Norocul meu rămîne albumul de fotografii al familiei, toţi sînt acolo, în afară de ultimul născut, Tibilică, poate de aceea am început cu el, spunînd cît se poate spune despre un prunc în scutece, ca să fiu sigur că nu va rămîne pe dinafară. Pe ceilalţi pot să-i regăsese în album, şi cu toate că o fotografie nu redă decît fizionomia, mai rar caracterul, poate fi un punct de pornire ; pentru rest trebuie să-mi forţez memoria. E adevărat că am mai găsit cîte o însemnare în caietul de lucru al lui Alex, însă prea puţin ca să reconstitui o biografie, căci el se ferea să facă subiecte din membrii familiei, poate din discreţie, poate fiindcă nu-i socotea destul de interesanţi, cum mă socotise pe mine. În această privinţă se înşală, mulţi dintre ei erau uimitori, vieţile lor ar putea să fie tot atîtea romane, ceea ce povestesc azi e o primă dovadă.

Lui Zoba, slab, cocîrjat, neputincios, că abia îşi tîra paşii, i se spunea şi Vîrtosu ; fără respectul pe care i-l arăta toată familia, aş fi crezut că era o batjocură. Nu-mi explic de ce se trecuse aşa de repede, avea ce-i drept şaptezeci de ani, dar nu mult mai mulţi decît AMarisa, care să nu fi fost atît de grasă, putea fi socotită în floarea vîrstei. Au venit împreună, cu trăsura, AMarisa a trecut şi l-a luat de acasă, ceea ce era un semn de mare consideraţie. Mai mult decît atîta, l-a poftit să şadă în locul ei, pe canapeaua din spate, lîngă mama, iar ea s-a aşezat în faţa lor, lîngă Alex, pe scăunelul unde nu încap bine decît copiii.

I-am văzut cînd au venit, aşteptam pe chei, n-aveam chef să mă urc pe vapor unde se adunase toată familia, m-aş fi simţit al nimănuia ; e drept că îi cunoşteam pe Panainte Becheru, comandantul şi stăpînul vaporului, al treilea frate al AMarisei, după cei doi gemeni, apoi pe fiul lui, Sofron scafandrul, pe ceilalţi marinari şi pe Rozalia, bucătăreasa, dar ei aveau acum alte treburi, nu le-ar fi rămas timp pentru mine.

Cînd trăsura a apărut în capul cheiului mi-a venit inima la loc, nu mă mai simţeam singur ; iar cînd s-a apropiat, şi Mustafiţă a oprit-o cu măiestrie drept în faţa schelei, nici o jumătate de pas mai înapoi sau mai înainte, nu mi-am crezut ochilor s-o văd pe mama la locul cel mai

de cinste, în timp ce AMarisa era înghesuită pe scăunel, cu picioarele pe scară, tinereşte, altfel ar fi stat cu genunchii la gură. Am spus o vorbă ca să fie spusă, căci la drept vorbind nu părea deloc înghesuită, avea darul să se strecoare, să ocupe mai puţin spaţiu decît propria ei dimensiune, desigur printr-o forţă lăuntrică, imposibil de a fi explicată. Şi iarăşi m-a uimit supleţea ei cînd a coborît din trăsură, punînd piciorul de-a dreptul pe schelă, uşoară şi mlădioasă ca o gimnastă. Şi felul graţios cum a întins mîna, s-o ajute pe mama, apoi pe Zoba, care într-adevăr avea nevoie să-l tragă cineva, singur n-ar fi putut să se ridice din pernele trăsurii. Deşi ea era sărbătorita, şi o aşteptau toţi s-o aplaude, s-o îmbrăţişeze sau să-i sărute mîna, l-a lăsat pe Zoba să treacă primul, mulţumindu-se să meargă după el, ţinînd-o la braţ pe mama ; în urma lor veneam eu cu Alex, şi de unde mai înainte fusesem obidit să mă văd singur între atîţi oameni necunoscuţi, acum mă socoteam o persoană importantă ; dar nu-mi dădeam aere, ţineam ascunsă această îngîmfare copilăroasă, ştiind că era unul din cele mai urîte păcate ale omului.

Oricît de modest şi de simplu se purta AMarisa între ai săi şi în lume, nu-i lipsea din suflet trufia, ceea ce este altceva decît îngîmfarea de care m-am lepădat adineauri. De cîte ori o vedeam mergînd, sigură pe sine, cu paşi aproape triumfali dar fără aroganţă, nevrînd deloc să pară altfel decît restul lumii, cînd asculta cu răbdare ce spuneau alţii, fără să-i întrerupă, urmărindu-i cu privirea atentă, deşi gînditoare şi parcă dusă departe, şi chiar cînd se bucura naiv la cinematograf, la circ sau la teatru, sărind de pe scaun şi bătînd din palme, mereu mi se părea, ca în seara cînd o văzusem prima oară, că în ea sălăşluia o nobleţe veche dar neobosită, că mai de mult fusese prinţesă şi într-o altă viaţă fusese regină. Însemnul fostei sale maiestăţi era micul disc de pe frunte, făcut cu lac roşu de unghii. Dacă acesta putea fi socotit o podoabă, nu mai avea alta decît o agrafă cu diamante, care îi ţinea părul strîns la ceafă, ca apoi să-i cadă înfoiat pe spate, coafură neobişnuită pe vremea aceea, şi prea îndrăzneaţă chiar pentru o femeie tînără ; în vremea noastră multe femei şi mai ales fetele au purtat părul aşa, ca o coadă de cal, şi chiar dacă oamenii s-au uitat la început cu mirare, pe urmă n-au

mai spus nimic, fiindcă le stătea bine, le făcea să se mişte mai sprinten, parcă mergeau în buestru.

Drept rochie AMarisa îşi pusese o togă albă de pînză topită, atît de largă şi înfoiată că de la umeri în jos nu se putea bănui nimic din alcătuirea ei atît de ingrată, dar cum umerii erau încă frumoşi, desenaţi cald, femeieşte, ai fi crezut-o subţire ca o adolescentă, şi mersul întărea această impresie. Chiar eu, care văzusem din prima seară cît era de grasă, mă lăsam învăluit de iluzia născută ca prin vrajă, nu-mi mai aminteam deloc ce ştiam dinainte ; recunoşteam în ea pe AMarisa, şi mi se părea alta, reîntrupată într-o femeie tînără, o zeiţă. De atunci imaginea ei a rămas dedublată, o priveam, o vedeam limpede cu ochii, dar cînd impresia ajungea la creier, în locul AMarisei apărea alta.

Toată societatea era adunată pe punte în faţa schelei, cu Panainte în faţă, nu doar în calitatea lui de comandant, ci şi ca al treilea frate al AMarisei. Pentru ocazie se îmbrăcase în uniformă, cu patru trese de aur la mîneca hainei, cu mănuşi albe, de ceremonie, cu şapca pusă tinereşte pe o sprînceană ; de obicei pe vapor purta doar un tricou vărgat, ca restul marinarilor. Ceva era frapant în înfăţişarea lui, a cărei eleganţă o remarcasem mai dinainte, dar nu-mi dădeam seama ce anume, deşi îmi lua ochii : era o sclipire care îi lumina faţa, pînă ce i-am descoperit sursa, pornea de la un monoclu înfipt în orbita stîngă şi legat cu un şnuruleţ negru de reverul hainei. Îl vedeam acum prima oară, nu-i înţelegeam rostul, un monoclu nu se poartă numai la ocazii, ori este nevoie de el, ori nu este. Panainte l-a păstrat toată ziua, la fel cum a păstrat mănuşile albe, a mîncat cu ele la masă, neatingîndu-se de nimic decît cu furculiţa şi cuţitul. De-atunci înainte n-a mai pus monoclul, decît rar, după ce uitam de el, uimindu-mă de fiecare dată atît de mult ca să nu-l fi uitat pînă astăzi. Şi astăzi mă urmăreşte sclipirea lui, legată de eleganţa cu care şi-a dus mîna la şapcă, s-o salute pe AMarisa. Era atît de solemn, impunea atît respect şi atîta admiraţie că l-am asemuit cu Nelson.

Cred că mama se simţea fără rost între atîţi oameni necunoscuţi, care veneau pe rînd să-i sărute mîna ; şedea iarăşi la loc de cinste, lîngă AMarisa, împreună cu rudele

cele mai apropiate, fraţii şi surorile, sub un baldachin mare de pe dunetă, puntea mai înaltă de la pupa vaporului. Erau acolo trei jilţuri capitonate, adînci şi confortabile, nepotrivite cu restul decorului, şi care cred că făceau şi mai voluptuoasă mişcarea mării ; chiar un mort s-ar fi simţit bine în ele. AMarisa îl ocupa pe cel din mijloc, avea şi o pernă de catifea pusă jos, ca să nu-şi ţină picioarele pe puntea goală. În dreapta ei şedea mama, frămîntînd o batistă în mînă, în stînga Zoba, cu o garoafă albă la butonieră ; n-am observat cînd şi-o pusese, cine i-o dăduse ; la venire nu o avea.

Descărnat cum era, cu obrazul de pergament vînăt, cu hainele atîrnînd pe el că părea o sperietoare de ciori, floarea făcea o impresie bizară, dar nu comică, îi dădea un aer de trubadur rătăcit în epocă, fără nimic decrepit şi demn de milă. Încă şi mai uimit am fost văzînd cum toată lumea venea să-i sărute mîna, nu doar copiii, nepoţii şi strănepoţii, ci chiar persoanele mature, bărbaţi şi femei deopotrivă. Nu mă puteam sustrage nici eu de la ceremonie, Alex m-a împins din spate şi mi-a şoptit : „Să-i săruţi mîna, altfel se supără !“ Nu sărutasem niciodată mîna unui bărbat, decît pe a preotului cînd venea de zi 'ntîi cu icoana. Simţind că aveam o ezitare, Alex şi-a repetat recomandarea, am strîns din dinţi şi m-am supus, m-am apropiat de mîna ţeapănă întinsă spre mine, a trebuit să mă aplec şi cînd am atins-o cu buzele, numai că n-am scos un ţipăt. Mîna era ca de gheaţă, mi-a fost dat să văd primul că Zoba murise, poate mai de mult, dacă apucase să se răcească ; şi totuşi nimeni nu băgase de seamă.

Plecasem de la chei de cîteva minute. Panainte urcase pe puntea de comandă, sub dunetă lăutarii cîntau marşul marinii, tineretul, dacă îşi făcuse datoria şi sărutase mîna bătrînului abia aştepta să înceapă dansul, copiii chirăiau şi se fugăreau pe punte, unii se jucau cu un căţel care se împrietenise cu toată lumea, nu ştiu al cui era, un şoricar negru, cu trupul lung, cu picioarele scurte, cu o coadă cît jumătatea trupului, ascuţită la vîrf, cu pielea molatică şi caldă, cu privirea inteligentă, citind parcă gîndurile oamenilor. Deşi urît, pe un asemenea cîine îl iubeşte orice om, de cum îl vede, iar dacă îl ia în braţe se prăpădeşte

după el, l-ar ține așa toată ziua. Spre consolarea celor nedreptățiți de natură se spune că un bărbat, ca să placă, e destul să fie doar puțin mai frumos decît dracul. E doar o vorbă, să nu creadă nimeni în ea, cine-i în cauză mai bine să ia aminte la acest neam de cîine, care, așa urît cum este, aprinde toate inimile ; nimeni nu-i rezistă, decît hingherii. Să-l studieze, să afle secretul, în ce constă puterea lui de seducție, să și-o asume dacă poate și pe urmă va avea parte numai de satisfacții.

Pe șoricar îl chema Gică ; de dragul lui, Arhimede, care nu suferea cîinii de casă, stătea acum închis sub punte, la mașină, și dormea bosumflat în patul mecanicului. Avea să scape de acolo abia seara, odată cu venirea furtunii.

Printre ființele necuvîntătoare aflate pe vapor mai era un porumbel, blînd dar nu prea deprins cu oamenii, frumos cum nu mai văzusem, argintiu, cu un guler mov, care făcea ape-ape cînd își mișca gîtul, și cu vîrfurile aripilor albastre. Stătea pe umărul unei fetițe, și nu știu care din ei mi-a atras privirea mai înainte. Fetița, nepoată a AMarisei avea vreo șaisprezece ani dar părea mult mai mică, era subțire și plăpîndă, fiindcă avusese nenorocul să sufere de poliomielită și rămăsese cam nedezvoltată, cu picioarele slabe, nu putea să meargă decît în cîrje ; își găsise o mîngîiere în a ocroti animalele chinuite, cîinii și pisicile. O chema Zefira, nume plin de poezie, deși prea aspru ca să poată fi pronunțat tandru ; dar nici nu mai conta dacă nimeni n-avea s-o ia de nevastă, decît poate de milă. M-am uitat la ea și mi s-a strîns inima, avea un cap frumos, prelung, oacheș, cu pielea mată, cu părul șaten, pieptănat cu grijă, cu breton pînă deasupra ochilor ; de aceea stătea mereu cu capul dat puțin pe spate, ca să poată privi la oameni, și i se vedeau nările, delicate, palpitînd odată cu respirația. De neuitat mi s-a părut mai ales privirea ei, vie, inteligentă, întrebătoare, nedumerită și plină de o tristețe calmă. Porumbelul i-l dăruise Sofron, văr bun cu ea, îl cumpărase de la un marinar grec, care însă n-ar fi fost îndreptățit să ceară bani pe el, era o pasăre a nimănui, se oprise pe vapor în mijlocul Mediteranei, să se odihnească ; se întîmplă adesea, sînt porumbei călători, stau o zi-două, pînă prind puteri,

apoi pleacă mai departe, spre casă. Porumbelul rămăsese în vîrful unui catarg pînă seara, cînd coborîse pe punte să caute de mîncare și să bea apă. La picioarele catargului găsise un pumn de grăunțe și miez de pîine, marinarii au totdeauna grijă de asemenea oaspeți, îi primesc cu dragoste. Nu știu ce să spun de marinarul acela, dacă făcuse o faptă rea sau una bună ; îi purtase de grijă, îi vorbise, îi fluierase încetișor un cîntecel cu triluri, îi gungurise făcîndu-l să se mire, dar nu-i dăduse drumul decît după vreo zece zile. E un timp prea lung pentru un porumbel călător, nu mai știe încotro să pornească ; inscripția de pe inelul prins pe piciorul stîng arăta că țara lui era Spania ; uitase.

Aș spune că fusese o faptă rea, fiindcă îl sustrăsese de la o datorie și îi schimbase destinul. Dar văzînd cum stătea porumbelul pe umărul Zefirei, cu capul întors ca să se uite în ochii ei, cu privirea plină de dragoste, dîndu-i o clipă de fericire cînd n-avea alta, m-am simțit eu însumi fericit și am socotit că fusese o faptă frumoasă.

Fata stătea pe o bancă de sub dunetă, și cine se așeza alături n-o întreba ce mai face, abia îi arunca o privire, pe urmă admira porumbelul. Dar chiar numai pentru atît ea era mulțumită și le zîmbea tuturor.

— Cum îl cheamă ? se interesau unii.

— Narenume ; într-un cuvînt. Așa îl cheamă.

Răspunsul părea o glumă, oamenii ridicau din umeri. Dar porumbelul își recunoștea numele, cînd Zefira îl pronunța își lipea capul de obrazul ei, gungurind cu tandrețe. Deși nu era sperios, nu îngăduia nimănui să pună mîna pe el, se trăgea înapoi cu penele zburlite.

Cu totul altfel se purta Gică, șoricarul, cîștigase toate simpatiile, toți îl luau în brațe, îl mîngîiau și îl sărutau în bot, iar el le răspundea lingîndu-i pe nas, pe obraz, fără nici o reținere ; avea darul să nu facă scîrbă, nimeni nu se ferea și nici măcar nu se ștergea cu batista. Într-o societate cîinească, dacă ea ar fi existat și ar fi fost organizată ca societatea oamenilor, șoricarul avea șanse să cîștige toate sufragiile. Pentru mulți din participanții la croazieră el a fost distracția principală.

Nenorocirea petrecută mai înainte pe dunetă trecuse aproape neobservată, iar cine observase își păstra calmul

și își ținea gura, n-avea nici un interes să strice petrecerea, nici pe-a lui, nici pe-a altora. Cei nouăzeci și cinci de oaspeți petreceau într-adevăr încă din clipa plecării, de aceea veniseră, nu pierdeau vremea ; odată cu muzica lăutarilor, care nu terminaseră încă marșul marinei, se auzeau rîsete, chiote, vociferări vesele. Nu fusese nici un bocet, ce era de făcut se făcuse în tăcere, și repede, apoi jilțul liber îl ocupase numaidecît al doilea geamăn, care pînă atunci se ținuse în umbră ; așa făcea totdeauna, se socotea de prisos, frate-su îl învățase să stea la distanță, fără pretenții, în timp ce el își aroga autoritatea supremă în familie, ca fiind cel mai vîrstnic, de unde decurgea obligația tuturor să-i sărute mîna. Îndată ce ocupă locul eliberat, Panainte îi puse la butonieră garoafa albă a mortului și acum, noul Zoba nu se mai deosebea cu nimic de celălalt, căci altminteri semăna cu el pînă la ultima trăsătură.

La început vroiseră să întoarcă vaporul din drum, să debarce mortul, dar dacă făceau așa nu puteau să-l lase pe chei, trebuia dus acasă și dacă îl puneau pe catafalc, petrecerea se schimba în priveghiu. AMarisa avea dreptul să hotărască, ea deținea autoritatea, lui Zoba îi lăsa doar iluzia că ar fi șeful familiei ; și oricum, Zoba nu mai putea să-și spună părerea. Hotărî să fie dus într-o cabină de sub dunetă, repede, fără ceremonie și fără tevatură, să observe cît mai puțină lume. N-am vrut să fiu martor și aveam de făcut altceva, m-am dus la prova, m-am rezemat de parapet, tocmai cînd treceam de far și marea se deschidea în față iar lăutarii terminînd cu marșul marinei începeau să cînte valsul, celebru și astăzi, „Valurile Dunării". Cine nu-l știe ? Dar de ce nu s-o fi găsit nimeni în atîta timp cît s-a scurs, să compună alt vals, sau o barcarolă, „Valurile mării" ?

Pe Zoba l-au luat la mijloc, proptiți în el de la umăr pînă în șolduri și ținîndu-l de coate, în stînga Iani Talabă, doctorul veterinar, în dreapta Panainte, care venise de la puntea de comandă să constate decesul ; era datoria comandantului.

Într-adevăr, faptele puteau să rămînă neobservate, lui Zoba îi traseră pălăria pe ochi, și dacă îl duceau mai mult pe sus, la fel îl aduseseră și la venire, căci își tîra greu picioarele. Și-apoi, cum să-l crezi mort, cînd încă avea garoafa la butonieră ? Panainte i-o luă, s-o dea gea-

mănului, abia după ce-l culcară pe un pat din cabină. De-acolo înainte, pînă să vină furtuna, fu numai bucurie.

Din toată lumea aceea mai nimeni nu se uita la mare, își căutau alte distracții, tinerii dansau pe punte, bărbații se cinsteau la bufet, închinau cîte un pahar înainte de masă, femeile visau în șezlonguri, bunele gospodine se aflau la bucătărie, să dea o mînă de ajutor bucătarilor, erau doi, și pe lîngă ei un cofetar care tocmai termina de ornamentat tortul AMarisei. Așa ceva nu mi-ar fi trecut prin minte, deși știu că fantezia cofetarilor n-are limite, tortul reprezenta un vapor, chiar pe „Arhimede", ca o machetă foarte fidelă, lungă de un metru și jumătate, cu toate detaliile de pe punte. Cofetarul tocmai întindea între catarge marele pavoaz, cu nu mai puțin de patruzeci de pavilioane, de forme și culori diferite, și nu de foiță, ci de zahăr, să le mănînci cu ochii. M-am uitat pe fereastra bucătăriei și vaporul făcut din cofeturi nu mi-a plăcut, o bucurie adevărată am avut cînd am ridicat ochii și am văzut marele pavoaz cel adevărat, fluturînd pe cerul albastru. Bucuria venea nu doar de la culorile îmbinate în așa fel că nici un pavilion să nu semene cu altul, ci de la gîndul că fiecare reprezenta o cifră și o literă a alfabetului, și că prin îmbinarea lor s-ar fi putut scrie o poveste întreagă.

De-acolo m-am dus și m-am uitat pe spirai în sala mașinii, unde l-am văzut pe Arhimede, cîinele, stînd în pat cu botul pe labe. Era o mașină cu aburi, veche și obosită, cu un singur cilindru, dar își făcea treaba bine, și după cum am observat mai tîrziu, putea să ducă vaporul chiar și împotriva furtunii. Pe mecanic l-am simțit în compartimentul de alături, arunca lopeți de cărbuni în caldarină, împreună cu fochistul, și gîfîia tare, în ritmul mașinei. A trebuit să-l strig de mai multe ori pe Arhimede pînă să mă audă, sau poate făcea pe surdul fiind supărat și fără chef de oameni. Dar cînd în sfîrșit a ridicat capul îngropat în păr flocos că abia i se ghiceau ochii, prin vreo sclipire, și-a fluturat coada stufoasă, în semn de salut și mi s-a părut că îmi zîmbește, mulțumindu-mi că eu singur de pe tot vaporul venisem să-i spun o vorbă.

Între timp mergeam spre largul mării, uscatul dispăruse în urmă, abia se mai vedea farul. Un asemenea noroc nu sperasem, era împlinirea unui vis de nevisat nici în

noaptea cea mai fericită, şi se datora doar întîmplării ciudate că Alex vroia să mă studieze ca subiect pentru scrierile sale, iar AMarisa socotea că ar avea ce să găsească la mine. Dar, mai presus de bucuria mea, cu greu stăpînită, ca să nu pară nebună, eram mîndru şi adînc satisfăcut de a-i fi prilejuit mamei mele o vară fără nici una din grijile zilei, înconjurată de atenţii, ca într-o poveste încă nescrisă pînă în vremea noastră, şi care probabil nici nu se va scrie vreodată, fiindcă n-ar putea s-o creadă nici măcar copiii. Iar eu, trăind-o aievea, privind cum mama stătea tihnită în jilţul ei de pe dunetă şi se bucura de o zi cum nici ea nu visase, mă gîndeam cît de mult se chinuia să-mi facă un drum în viaţă, lipsindu-se de multe ca să-mi dea mie, în speranţa că odată mă va vedea în fruntea bucatelor. Iar acum era ea în fruntea bucatelor, cum nu avea nevoie, şi nici măcar nu se gîndise ; şi văzînd-o aşa, fericită, deşi cu reţinere şi plină de modestie, mi se părea că primea o primă răsplată pentru cîtă grea osteneală îşi dăduse cu mine, fie numai că de atîtea ori făcuse drumul pe jos, pînă la şcoală, să se roage de iertarea păcatelor mele.

Dansul tinerilor şi jocul copiilor se mutase pe puntea mai mică de la prova, în faţa punţii de comandă, locul unde mă refugiasem la început, cu lămîia în mînă, să văd dacă aveam sau nu rău de mare. N-aveam şi mă simţeam ca după o biruinţă, deşi nu suferea nici altcineva din cei nouăzeci şi cinci de membri ai familiei. N-a fost la fel mai tîrziu cînd a început furtuna ; atunci şi-a dat fiecare examenul.

Cîţiva marinari, cu dulgherul vaporului, s-au apucat să monteze pe puntea mare din faţa dunetei o masă pentru nouăzeci şi cinci de oameni ; scîndurile şi caprele erau gata, în cală, pregătite de la alte serbări ale AMarisei, n-au avut decît să le alinieze şi să le prindă cu piroane în punte, deşi n-ar fi fost nevoie de această precauţiune, marea continuînd să fie liniştită, cu valuri lungi ca norii pe şesuri ; vaporul tanga, se înţelege, altfel ar fi fost ca la o nuntă sătească, într-o ogradă nemişcată de milenii, unde numai beţivii se balansează, în dorul unor navigaţii rămase în sîngele lor de la începuturile omenirii ; aşa îmi închipui, şi dacă n-ar fi aşa, n-ar mai bea nimeni.

Masa era ca un careu cu o latură deschisă, cea dinspre dunetă. Pe latura opusă, spre puntea de comandă s-au așezat rudele de prim rang, frații și surorile AMarisei ; de mult tot vreau să ajung la ele, dar iată că nu le-a venit rîndul, n-am avut timp nici măcar pentru o vorbă. Pe frații și surorile AMarisei am avut prilejul să-i cunosc cu mai multă ușurință, mergeam la fiecare o dată pe săptămînă la masa de prînz, invitație din primele zile. Numai la Zoba nu avusesem cînd să mă duc, dar acum nu mai avea importanță, dacă murise. Pe vapor, profitînd de întîlnire au invitat-o și pe mama, să venim împreună. A fost dorința lor, nu i-a rugat nimeni și dacă ne-am învoit, s-au întrecut în vorbe de mulțumire, de parcă le-am fi făcut o favoare.

În mijloc s-a așezat Panainte, cu șapca în cap, cu monoclu și cu mănușile albe pe mînă ; era locul cuvenit comandantului, altfel l-ar fi luat al doilea Zoba, ca urmaș al primului. La mort nu se mai gîndea nimeni, hubloul cabinei unde el zăcea fără floare la butonieră, deposedare crudă și cinică era acoperit cu perdeaua, și cheia de la ușă o avea Panainte. Mamei i-au dat locul din dreapta acestuia, după ea venea soția lui, o scorpie, apoi eu și Alex, ca să fim cu fața la AMarisa ; era dorința ei, așa dăduse poruncă. Ea n-a coborît la masă, a rămas tot timpul pe dunetă, avîndu-l lîngă ea pe Zoba viul, doar că le-au tras jilțurile mai înainte, pînă la balustradă. Acolo i-au dus mîncarea AMarisei, ca pe sofaua de acasă ; era o obișnuință atît de veche că nu mai mira pe nimeni.

Cei mai mulți continuau să creadă că vecinul ei era tot primul dintre gemeni ; chiar unii care știau adevărul, începeau să se îndoiască, poate li se păruse, întîmplarea, mai mult decît uitată, era ca și neavenită.

A vorbi despre mîncare ar fi o pierdere de vreme, dacă am apucat să spun cîte se cumpăraseră pentru masă ; oricine poate să-și închipuie ce s-a făcut din ele. Să vorbesc despre comeseni mi-e imposibil, aveam numai doi ochi, alergam cu ei de la unul la altul și nu mă puteam opri la nimeni. Ieșit din comun la acea masă, și demn de ținut minte este că Sofron, scafandrul, fiul lui Panainte, s-a îmbătat, s-a urcat în vîrful catargului și de-acolo, de

la opt metri s-a aruncat în mare, cu capul în jos, după ce a scos limba la maică-sa și i-a strigat : „Adio, hoașcă bătrînă !“ N-a fost ușor să-l pescuiască, au aruncat un colac de salvare ; pînă să oprească vaporul și să dea înapoi a trecut timp. Mecanicul era la bucătărie, îi trăgea la măsea fără măsură. I-au trebuit cinci minute pînă să ajungă în camera mașinii, care pufăia liniștită ; Arhimede cîinele a început să-l latre cu furie, fiindcă nu-i dăduse nimeni de mîncare, n-avea nici măcar apă, putea să turbeze de sete.

Cînd vaporul a ajuns la locul accidentului, după aproape jumătate de oră, Sofron dormea pe colacul de salvare. Manevra o făcuse numai secundul, Panainte nu se ridicase de la masă, dar nu din nepăsare, ci fiind sigur că fii-su, cu deprinderile lui de scafandru, nu putea să se înece nici să-i fi legat un bolovan de picioare. În schimb, nevastă-sa jubila, inconștientă, sperînd că nu mai era nici o scăpare, se pierduse prea multă vreme. Pe Sofron l-au dus jos, în cabina comandantului, care nu știu de ce era sub punte, la prova, de obicei locul echipajului, și nu sub dunetă, o poziție mai bună, cu vedere directă și unde acum zăcea Zoba, nepăsător la ce putea să se vadă afară.

Din tot ce-a urmat după isprava lui Sofron și pînă la venirea furtunii, mi-au rămas în minte două imagini, felul cum mînca Panainte și apoi apariția Rozaliei care își schimbase halatul cu unul curat, călcat proaspăt, să crezi că atunci era adus de la spălătorie, și servea la masă ; am privit-o uimit, parcă atunci o vedeam prima oară.

Panainte mînca fără să-și fi scos mănușile și fără să atingă cu mîna nimic din ce ducea la gură. Un om care să mănînce atît de frumos nu mai văzusem, mișcările mîinilor se legau între ele, într-un ritm parcă armonizat cu toate ritmurile ființei lui, respirația, bătaia inimii, mișcarea mandibulei, abia vizibilă, discretă, care făcea din masticație și din îngurgitare un act poetic, independent de valorile-martore, proteine, glucide, calorii, nevoie de hrană sau numai plăcere și bucurie. Aș spune că întreg acest ritm era determinat de tangajul vaporului, cu care se sincroniza măsură cu măsură, ca pianul cu vioara într-o sonată.

Mult mai tîrziu am văzut la cinematograf o actriță franțuzoaică, seducătoare deși nu frumoasă ci numai inteligentă, care mînca stridii cum ar fi cîntat la harpă și nu că s-ar fi sclifosit, ci bucurîndu-se direct, fără să se ascundă, cu o lăcomie nu mai puțin elegantă decît întreg actul ; atunci mi-am adus aminte de AMarisa, iar după ea de Panainte. Dacă n-aș fi fost pus în încurcătură de ignoranța mea în ceea ce privea stridiile, dacă n-aș fi stat prostit cu ochii în farfurie, aș fi observat din prima seară că și AMarisa punea aceeași artă în a le lua din farfurie, parcă legănîndu-le, să le descînte, în a le desprinde cu linguriță tăioasă, în a le duce la gură dîndu-și puțin capul pe spate și închizînd ochii ; era clipa cînd molusca, încă vie, se zbătea o ultimă oară între limbă și cerul gurii, înainte de-a trece în esofag, despărțindu-se de căile respiratorii. Disecînd acest act poate el a devenit vulgar și repugnant pentru unii, dar altfel n-aș fi izbutit să-l fac înțeles de cei care n-au mîncat niciodată stridii. Nici așa nu cred că am izbutit pe deplin, cu o analiză atît de sumară, dar sper să le fi dat măcar o idee.

Sigur că felul lui Panainte de a mînca semăna cu al AMarisei, și dacă n-ar fi fost alte asemănări, rămînea o dovadă vizibilă că erau frate și soră. Curînd am descoperit că aceeași însușire o avea și al patrulea frate, Iani Talabă, ca și toate trei surorile ; la descendenți ea se mai pierduse, totuși rămînea o caracteristică a familiei, nu inferioară celor prețuite mai mult de oameni și care stabilesc ierarhia în societate.

Rozalia mi-a atras atenția fiindcă se schimbase, dacă o întîlneam în alt loc poate nici n-aș fi recunoscut-o. Fusese la plajă, se bronzase, avea în obraji o sănătate provocătoare, de *creatură*, după vorba cam suburbană a semenelor ei invidioase. Am spus ce cîștigă o femeie în halat alb, nu-i una să nu atragă atenția, parcă toate ușile așteaptă să se deschidă în fața ei, n-are decît să pășească, nicăieri nu întîmpină interdicții ; bineînțeles dacă nu-i o slută. Rozalia era frumoasă, nu văzusem pînă atunci : blondă, coafată cu zulufi care cădeau pe ceafă, lăsînd să se vadă urechile mici și delicate, ca două scoici roze ; mi-o aminteam ciufulită, palidă, fără viață, gata să caște de plictis și de oboseală. Acum renăscuse, părea mai înaltă,

mai suplă, e drept că nu mai avea sandale ca rîndul trecut, ci pantofi cu tocuri înalte, cît se admiteau pe vremea aceea, nu ca astăzi, dar destul să-i schimbe mersul. Mergea cu o trufie de luptătoare, cu pieptul scos înainte, aplecată ușor din talie, atît ca șoldurile să rămînă puțin în urmă, detașate parcă de restul trupului, și să se vadă mai bine. Iar după felul cum se unduia, în colaborarea șoldurilor cu talia, părea să nu aibă oase sub carne ci numai arcuri cu articulații cardanice, putînd să se răsucească în toate direcțiile. Îmi scăpau ochii spre ea, nu-i de mirare, dar mă prefăceam nepăsător, ca să nu se bage de seamă.

Așa am văzut că oprindu-se în stînga lui Panainte, să-l servească, s-a lăsat puțin peste el, punîndu-i o clipă brațul pe umăr și împungîndu-l cu șoldul în coaste. Aș fi crezut că era o mișcare firească, nu putea întinde platoul în fața lui, fără să-l atingă, nu îngăduia spațiul. Pe urmă însă am observat că trecînd la alții a putut să stea la distanță, era și subțire, și îndemînatică ; m-am convins pe deplin cînd a ajuns la mine și m-a servit fără să mă atingă, n-am simțit decît o adiere de parfum, m-am și mirat că nu mirosea a bucătărie. Alex, de lîngă mine, se uita la ea ca la cariatide, cu privirea lui bulbucată ; se vedea că era dornic, altul i-ar fi băgat mîna pe sub poala halatului, pe el îl oprea timiditatea și mai ales buna-creștere, numai mitocanii fac astfel de gesturi.

Lăutarii au cîntat tot timpul romanțe. După ultimul fel de mîncare tinerii au început iar să danseze, în careul dintre mese, dansurile la modă, tangou, apoi shimi, azi uitat cu desăvîrșire, dar n-are de ce să i se simtă lipsa, nefiind altceva decît un foxtrot cu alt nume ; de charleston încă nu se auzise. Cei mai vîrstnici au rămas la masă, cu cafea și cu lichioruri, nu mai avea nimeni chef de șampanie, se băuse cam în neștire. Poate unii ar fi vrut să danseze și ei, un vals vienez ca pe vremuri, dar știau că AMarisa n-ar fi îngăduit, ea făcuse lege că dansul se cuvine numai celor tineri ; n-am dezaprobat-o nici atunci, n-o dezaprob nici astăzi.

În mijlocul petrecerii care s-a prelungit pînă a început furtuna n-am mai putut să spun nimic despre mare. Era prea mult zgomot, prea multă învălmășeală, mirosea a

trabuc şi a pipă ; fumul de ţigară, mai uşor, se pierdea repede, îl lua vîntul. Pe urmă a început să miroase a transpiraţie, amestecată printre parfumuri. Mă supărau şi copiii, care se zbenguiau unii călare pe alţii în spaţiul îngust dintre mese şi balustradă. Gică, şoricarul, neobosit şi sociabil se încurca printre picioarele dansatorilor, destul de înghesuiţi şi ei în faţa dunetei. Deşi îmi era drag, căci mă cîştigase şi pe mine odată cu toată lumea, socoteam că n-avea ce să caute acolo, mai bine îl lăsau acasă, ori măcar îl închideau într-o cabină, cum stătea închis Arhimede în camera maşinii. Lătrase de acolo tot timpul mesei, nedîndu-mi tihnă, mi-era milă de el dar nu puteam să-i dau drumul ; acum se liniştise. Rămînea în schimb gălăgia oamenilor. Atunci mi-a venit dorinţa să fiu o dată singur pe mare, am nutrit-o tot timpul şi după ce s-a împlinit am dorit şi mai tare.

Venise amurgul, soarele apusese în pupa şi vaporul mergea înainte. AMarisa aţipise în jilţul de pe dunetă. Irmingarde îi pusese un şal pe genunchi, pe urmă coborîse, lăsînd-o singură, inexplicabilă. Pentru cine făcea această petrecere ? Şi oare dormea, cu adevărat, sau se uita printre gene ?

După ştiinţa mea ar fi trebuit să ne întoarcem, ca la ora zece să fim în port, cum se hotărîse ; părea că toată lumea uitase şi nu puteam decît să mă bucur că drumul pe mare se prelungea, din partea mea puteam să mergem pînă la ziuă, şi zilele următoare. Mama coborîse în cabină, la prova, era obosită şi adormise, aşa că nu mai aveam nici o grijă. Socoteam însă că Panainte n-ar fi trebuit să stea cu mîinile în sîn ; chiar dacă ne întorceam numaidecît şi mergeam cu toată viteza spre casă, n-am fi ajuns decît după miezul nopţii. Acest gînd m-a făcut să mă uit în jurul meu, căutîndu-l cu ochii, dar dispăruse ; pe puntea de comandă unde m-am dus fuga era numai secundul, cu o sticlă de vin lîngă timonă. Căzuse întunericul de-a binelea, se aprinseră luminile de poziţie, pe punte se aprinseră lampioane, dansul continua, continuau discuţiile, cu cafeaua în faţă. Şi deodată am băgat de seamă că dispăruse şi Rozalia.

14

Era aşa cum aş fi putut să-mi închipui mai dinainte. Rozalia se avea bine cu Panainte şi acum se strecuraseră pe nesimţite în cabina de sub dunetă, unde zăcea Zoba, uitat de toată lumea. În cabină erau două paturi, faţă în faţă, acoperite de cîte o draperie. Din două mişcări Rozalia se dezbrăcase, n-avea pe ea decît halatul şi pantalonaşii, nu-i trebuia sutien, de centură nici vorbă. Dar mi se părea o îndrăzneală prea mare şi din partea ei şi a lui Panainte, să se întîmple aşa tocmai acolo, exact sub jilţul unde dormea AMarisa, patroana şi protectoarea, şi la doi metri de patul unde, dincolo de perdea zăcea Zoba. Nefiind timp de visări sfîrşiră repede ; în cele cîteva clipe de repaus care urmară, Rozalia tresări, întoarse capul şi scoase un ţipăt ; poate s-ar fi auzit afară, dacă Panainte nu-i punea repede mîna la gură. După perdeaua care îl acoperea pe Zoba ardea o lumină, un bec mic prins în perete la căpătîiul patului ; cînd intraseră în cabină era stins, le-ar fi sărit în ochi, nu încăpea îndoială. Tot atunci se auzi un glas, gros şi hîrîit, întrebînd cu un ton de ameninţare :

— Ce faceţi voi acolo ?

O clipă Rozalia rămase ţeapănă, cu sîngele ca de la gheaţă. Panainte, din lipsă de timp nu era dezbrăcat decît pe jumătate, nu-şi scosese nici monoclul, căzuse singur pe pernă ; în chip cu totul caraghios avea încă mănuşile pe mînă, le păstra tot timpul, probabil fără să-şi dea seama. Nu era deloc speriat ci numai confuz, i se părea că vaporul se balansa mai tare. Înaintea oricărui gest îşi înfipse monoclul în orbită, îşi trase cămaşa peste cap şi îşi îmbrăcă haina cu trese pe mînecă.

La mişcările lui, Rozalia îşi reveni atîta cît să se poată ridica din pat şi să-şi pună halatul, fără să-şi dea seama ce se întîmplă. Pe urmă se repezi la uşă, răsuci cheia în broască şi o zbughi afară, unde nu făcu doi paşi că dădu nas în nas cu al doilea Zoba, devenit primul şi singurul, care tocmai vroia să urce scările pe dunetă. Ochii ei rămaseră zgîiţi la garoafa lui albă de la butonieră, şi iar îi

îngheță sîngele în vine, i se răci creierul, putea să înnebunească, încredințată că se afla în fața primului Zoba, care, așa mort cum îl știa, aprinsese lumina mai adineauri și vorbise. Nici nu se întreba cum și cînd ajunsese afară, nici nu mai încerca să judece, o luă la fugă pe punte, în picioarele goale, cu pantofii într-o mînă, cu mîna cealaltă ținîndu-și marginile halatului petrecute în față, fiindcă nu avusese timp să-l încheie, iar pe dedesubt era goală pușcă. Avea o fire robustă și simplă, peste cîteva minute își venise în fire, altfel și-ar fi pierdut mințile.

În urma ei, Panainte se apropie de patul celălalt și trase perdeaua, cu sînge rece. Zoba zăcea la locul lui, cum el însuși îl pusese de dimineață, țeapăn și rece, numai că, în mod de neînțeles, avea ochii deschiși și se uita drept la el, cu o privire sticloasă. Încercă să-i închidă pleoapele la loc, dar nu izbuti, erau rigide, ca de tablă ; luă un prosop din cui, i-l puse pe față, apoi învîrti becul, să-l stingă, și trase perdeaua, acoperind patul. Becul nu avea întrerupător, se aprindea prin învîrtire ; îl răsuci de două ori, să fie mai sigur. Măsură din ochi, Zoba n-ar fi ajuns la el decît dacă se ridica în capul oaselor ; se aprinsese singur.

Pe Rozalia o găsi tocmai cînd ieșea din camera dușului, îmbrăcată proaspăt, senină și zîmbitoare ; își pusese un halat nou, fără cută.

— Te-ai speriat degeaba ! îi spuse Panainte. E mort, m-am uitat la el ; cum credeai c-ar putea să învie ?

— Ba nu-i mort, vezi că s-a dus pe dunetă.

Mulți făceau aceeași confuzie.

— Cum te simți, Zoba ? îl întrebă AMarisa, deschizînd ochii cînd îl simți alături.

— Eu sînt Zoba al doilea, răspunse el, cu o falsă obidă și umilință, așteptînd ca ea să-i recunoască rangul.

AMarisa i-l recunoscu fără întîrziere :

— Tu ești primul ! Alt Zoba nu mai există ! Vino să-ți sărut mîna !

Zoba îi întinse mîna osoasă, și AMarisa i-o sărută cu o evlavie care era semnul credinței ei în trăinicia familiei.

Mă dusesem iarăși la prova, să mai fur un moment de singurătate. Și cum stăteam rezemat de parapet, am simțit că tangajul era mai adînc decît în clipele dinainte, etrava începea să foșnească ridicînd în părți două dîre

de spumă albă. Din larg se pornise un vînt rece, umed și aspru, care a trezit în mine un tremur și tot atunci am văzut că în față cerul se făcea negru, stelele piereau una după alta, la rînd, venea peste ele parcă un val de smoală. Cîte mai erau pe cer au început să se rotească deodată, și atunci, cum balansul se schimbase, mi-am dat seama că vaporul schimba drumul, porneam în sfîrșit spre țărm, după atîta întîrziere. Tot atunci pe coș a început să iasă fum mai gros și mai negru, și trepidația mașinii, cum o simțeam în călcîie, a crescut, devenind mai rapidă și mai puternică. În ceea ce se întîmpla simțeam o grabă, ceilalți încă nu băgaseră de seamă nimic, tinerii dansau mai departe, părinții își continuau taifasul la masă, Rozalia aducea întruna tăvi cu sandvișuri și tartine, mai ales icre negre ; luceau ca ochii de diavol. Multora li se făcuse foame, trecuse timp de la masă, le venise chef și de șampanie, se auzeau pocnind dopurile. Femeile își puneau șalurile pe umeri, celor care nu aveau le aducea Rozalia pături, de la magazie ; n-aș fi bănuit cîte putea să facă, repede, îndemînatică și atentă la toate, de parcă ea ar fi fost gazda ; nici nu se mai cunoștea prin ce spaimă trecuse, rămăsese numai cu bucuria pripită de mai înainte.

Ducîndu-mă să mă uit la mașină, care se învîrtea tot mai repede, cu aburul deschis la maximum, am văzut că în afară de mecanic, care, cu un picurător de ulei ungea tija pistonului și articulațiile bielei să nu se încingă, mai era un marinar alături, în camera caldarinei, trimis să dea ajutor, și împreună cu fochistul îndesau cărbuni în focar, lopată după lopată. Arhimede, cîinele, avea o mutră amărîtă, parcă nu mai aștepta nimic, de la nimeni. M-am dus la bucătărie și am luat ceva de mîncare pentru el, un castron cu resturi de carne și oase. I le-am adus, apoi am mai făcut un drum, să-i aduc și apă.

Atunci ne-a ajuns furtuna din urmă, s-au învălmășit toate. Întîi s-a simțit vîntul, ca o prăvălire, s-a năpustit deodată cu șuiere și cu muget, fără să se vestească. S-au auzit țipete, urmate de tropot, de icituri, de văicăreală și plînset. Nimeni nu se uitase în urmă, altfel ar fi văzut cum venea furtuna, o cireadă de balauri negri măturau totul cu coarnele, urlînd și făcînd spume la gură. Catargele și cablurile întinse au început să zbîrnîie, puntea de co-

mandă părea gata s-o ia vîntul, vaporul a intrat cu prova în valuri, săltîndu-şi pupa în aer ; parcă îşi punea coada pe spinare.

În învălmăşeala şi larma care porniseră l-am auzit pe Arhimede lătrînd vesel, m-am aplecat pe spirai şi l-am văzut că se înviorase, dădea din coadă, părea că se bucură şi nu ştiam dacă se bucura de furtuna în sine, sau de spaima oamenilor datorită cărora stătuse închis toată ziua. Prin porta-voce se auzea glasul lui Panainte, de la puntea de comandă : „Toată viteza înainte ! Măriţi presiunea !" De mult maşina mergea cu toată viteza, iar presiunea nu mai putea să fie mărită, caldarina duduia, de pe acum ieşea o şuviţă subţire de abur pe supapa de siguranţă. În glasul lui Panainte se simţea o nelinişte, dar nu-i păsa nici de el, nici de vapor, ci de AMarisa, că o să-l certe, pe bună dreptate, de mult ar fi trebuit să întoarcă.

În clipa cînd vaporul se aplecase în faţă, luat de vînt ca o fleandură, AMarisa se duse cu jilţ cu tot pînă în balustrada dunetei ; nu se sperie, ci se apucă de bara metalică, ţinîndu-se strîns să nu zboare, cu ochii la cei de jos, care uitaseră de ea şi de toate şi se îmbulzeau la tambuchi, să coboare în cală. Mesele se clătinau, nu mai aveau mult pînă să se smulgă din piroane şi să se ducă în mare. Ultima fiinţă rămasă pe punte în afară de AMarisa era Zefira, fetiţa infirmă ; şedea ghemuită lîngă coşul vaporului, curajoasă, fără să plîngă, cu cîrjele alături şi cu porumbelul la sîn, nu mai putea să stea pe umărul ei, l-ar fi luat vîntul. N-am văzut cine s-a milostivit s-o ajute ; cînd am trecut din nou pe acolo, coborîse în cală, nu-mi închipuiam că ar fi putut să cadă în valuri.

Mă dusesem să văd ce face mama ; se simţea bine, nu părea speriată. N-am stat, cabina era plină, se refugiaseră acolo fraţii şi surorile AMarisei, şi alte neamuri, n-am recunoscut pe nimeni, cum nu-i recunoşteam la masa de seară ; toţi păreau să aibă acelaşi chip, aceeaşi vîrstă, nu deosebeam pe bărbaţi de femei decît după îmbrăcăminte. Deşi oameni de la mare, toţi aveau faţa ca dată cu făină albă ; ar fi trebuit să înţeleagă sau să simtă că nu putea să se întîmple nici o nenorocire, furtuna venea din spate, ne ducea pe sus, norocul nostru, scurta timpul de întoarcere ; singura grijă rămînea să

nimerim în port, încolo vaporul era făcut să reziste la orice încercare, altfel cum ar fi putut să salveze pe alții ?

Pe puntea de comandă Panainte luase locul secundului, stătea cu un ochi în busolă, cu altul în față, pe mare, să nu-i taie drumul vreun vapor, deși cred că nimeni nu se încumeta să iasă din port pe o asemenea vreme. Era umezeală în aer, monoclul se aburea, din cînd în cînd Panainte îl scotea și îl ștergea cu batista ; cîteva clipe timona rămasă liberă se zbătea, o lua razna, dar el punea mîna repede, o aducea la mijloc și vaporul păstra linia dreaptă. Secundul care era și timonier și radiotelegrafist, stătea într-un colț, cu sticla de vin la gură ; mă miram că n-o terminase, sugea din ea încă de dupăamiază ; pînă ce am văzut că la picioarele lui era o ladă cu sticle goale.

Și-abia la urmă l-am descoperit pe Zoba, ultima oară îl văzusem pe dunetă, cînd AMarisa îi săruta mîna ; nu știu ce căuta aici, de ce nu se ducea în cabină, cu ceilalți. Stătea în unghiul dintre pereți, proptit cu umerii, să nu cadă, uscat ca o mumie, și se uita pe mare, așa mi-am închipuit, după cum ținea capul ; altminteri ar fi fost greu să-i deslușesc trăsăturile, pe puntea de comandă era întuneric ; de la busolă venea o lumină slabă și indirectă ; parcă mai multă putere avea garoafa albă de la butoniera lui Zoba. Cum îl priveam, mirat de prezența lui acolo, s-a făcut altă lumină, ca un snop de raze X, roentgen, pornite din el și avînd puterea să treacă prin haine, căci i-a apărut scheletul, cum îl știam de pe planșă, decît că era viu, în mișcare, se îndoia de genunchi, după valuri, se sprijinea în ungherul pereților, o dată cu un umăr, o dată cu altul și din cînd în cînd își ducea mîna descărnată să se scarpine în ureche, care bineînțeles nu putea să se vadă, se vedeau numai oasele feții. Cineva ar putea spune că era o halucinație dar nu m-ar convinge, susțin că am văzut cu ochii mei, lucid și limpede, o imagine care altminteri nu apare decît la radioscopie. Dar nu-mi închipui că s-a datorat unei puteri a mea, care ar fi trebuit să fie supranaturală, ci lumina aceea era o realitate, o iradiație pornită din chiar trupul lui Zoba, nicidecum din afară, poate un proces

chimic datorat bucuriei ca dintr-un fel de paria să fi devenit capul familiei. N-ar fi nici o minune, mai greu de explicat mi se pare de ce garoafa de la butoniera lui nu se ofilise după o zi întreagă, era vie și proaspătă, parcă atunci tăiată din grădină.

Cînd am coborît pe puntea principală, furtuna crescuse, marea mugea, valurile goneau pe de lături luîndu-ne-o înainte cu viteză prea mare ca să le poți urmări cu ochii, am văzut doar cum se ajungeau din urmă, se vărsau unele în altele, îmbrăcate în spumă, și cînd credeam că au să explodeze de prea multă forță se pierdeau în noapte, lăsînd după ele doar urletul lor de cascadă. Era înfricoșător dar mult prea frumos ca să cobor sub punte, trebuia să mă bucur și să mulțumesc soartei că dădea un asemenea spectacol iar eu îl vedeam din primul rînd de scaune. Din cînd în cînd un val venit drept din spate se spărgea în pupa, neputînd trece pe de lături, îl simțeam adîncindu-se și-apoi gonind pe sub chilă, cu scrîșnet de fierării așchiate, o luptă între metale, cum ar fi vrut să smulgă tablele din nituri, să găurească vaporul. Nu mai puteam să umblu decît ținîndu-mă de cabluri, de balustrade, căutîndu-mi sprijinul dinainte, mai mult orbește, fiindcă lampioanele le luase vîntul, cum luase mesele, le purta dintr-un parapet în altul, făcute fărîme. Cînd nu aveam de ce să mă sprijin, mă ghemuiam jos și mergeam de-a bușilea, iar dacă mă duceam de-a rostogolul știam că am să mă opresc în parapetul vaporului, singura grijă rămînea să mă apăr de lovitură.

Mă aflam aproape de camera mașinii cînd un ghem cenușiu a zburat pe spirai și a căzut lîngă mine. Era Arhimede, probabil mecanicul se săturase de el și-l aruncase afară unde, știind că nu mai era picior de om, n-avea pe cine să supere. Arhimede s-a bucurat să mă vadă, a încercat să-și fluture coada dar i-a luat-o vîntul și atunci s-a pus să latre, gonind pe punte în toate direcțiile, însetat de libertate. Din cînd în cînd se întorcea la mine, dacă eram în picioare sărea să-mi ajungă la umeri, dacă mă găsea ghemuit mă trăgea cu dinții de bluză, sau mă apuca de urechi, în joacă, și iar ar fi dat din coadă, dacă nu i-o lua vîntul.

Nu vreau să mă arăt brav, știam că nu ne aflăm în primejdie, deși vaporul gemea și trosnea de-ai fi spus că se rupe. Eram sigur că n-o să se rupă, am avut încredere pînă la urmă, și ceea ce gîndeam despre soarta noastră s-a adeverit întocmai. Deci dacă am coborît în cală nu m-a dus teama, nici frigul și nici măcar oboseala, căci n-o simțeam, deși balansul mă muncea, trăgea de mine, mă îmbrîncea, îmi dădea pumni cînd în piept, cînd în spate, de îmi bubuia golul toracelui ; o săptămînă după aceea m-au durut carnea și oasele. M-am dus de curiozitate, să văd ce făcea lumea. Dacă n-aș fi văzut, n-aș fi înțeles decît pe departe ce însemna o furtună ; fiindcă furtuna, în deplina ei dezlănțuire nu era pe mare, ci în oamenii adăpostiți sub punte, locul cel mai sigur de pe un vapor, atîta timp cît acesta nu se scufundă.

Mai tîrziu, la Serbările Marinei, am văzut cala amenajată ca salon de primire ; acum, nefiind nici o bănuială că ar putea să se strice vremea, rămăsese în starea ei primitivă, o magazie de vapor, un hău cu pereții de fier, vopsiți cu minium de plumb, roșu murdar și cu podeaua de scîndură grosolană. Pretutindeni zăceau, în dezordine, încurcînd locul, felurite obiecte, scule de dulgherie, scînduri, fiare, găleți și bidoane, rostogolite în balansul vaporului, cu bubuituri și cu scrîșnete. Ardea un singur bec, în apărătoare de sîrmă, și nici măcar la mijloc ci într-un ungher de unde venea o lumină chioară, care transforma pe oameni în umbre.

Într-un colț, strînși unul în altul, lăutarii cîntau, ca pe Titanic și nu se opreau decît ca să verse din ei, împroșcînd dușumeaua murdară.

Dacă mai devreme începusem să mă familiarizez cu cîte o fizionomie, acum nu mai recunoșteam pe nimeni decît pe Gică și pe Narenume, șoricarul și porumbelul ; ei mi-au atras atenția înaintea oricăruia dintre oameni ; fiind singuri în categoria lor animală, nu puteam să fac nici o confuzie ; altfel s-ar fi întîmplat dacă erau patruzeci și cinci de porumbei și tot atîți șoricari identici. Între oameni o remarcasem și o țineam minte pe Zefira, fiindcă și ea era singură, de neconfundat, datorită nu atît picioarelor infirme, cît ochilor ei de o frumusețe adîncă și încărcați de tristețe, în contrast cu voia bună a celorlalți.

Deodată, însă, acolo în cala devenită loc de supliciu mi s-a părut că fiecare ins din gloata speriată era o cunoştinţă veche, îi ştiam numele, fizionomia şi caracterul. Dar toate acestea deveneau de o inutilitate deplină, căci nici unul nu se mai deosebea de altul, ci îmi apăreau contopiţi organic, ca o fiinţă colectivă, o societate anonimă.

Fierul vaporului suferea greu, la înnădituri o tablă se freca de alta făcînd să scrîşnească niturile ; printre ele, în unele locuri se strecurau izvoraşe de apă, se uneau, curgeau la vale, desenînd dîre ude ca în peşteri. Nimeni n-avea ochi să le vadă, altfel poate ar fi fost panică, era de-ajuns un singur strigăt de spaimă ca toată lumea să-şi piardă capul, crezînd că tabla nu mai ţine şi vaporul se îneacă.

Nu condamn pe nimeni, de unde să ştiu ce era în sufletul fiecăruia ? Poate teama lor avea mai mult temei decît încrederea mea, poate mă purtam cu sînge rece numai din inconştienţă. Poate judecasem greşit mai înainte, spunînd că nu trebuia să le fie frică de mare, ca unora care trăiau acolo şi se cuvenea s-o cunoască. Dar poate chiar de aceea le era frică, fiindcă o cunoşteau altfel decît mine, nu doar din zilele însorite de vară, ci din ierni amarnice, cînd nu mai e albastră ci vînătă, ca de gheaţă şi valurile cît casele se sparg în diguri, făcînd pămîntul să tremure pînă la marginea cealaltă a oraşului, în cîmpie. Cînd se pornesc furtunile, oamenii aud noapte de noapte geamandura urlînd, băgîndu-le cuţite în inimă, căci toţi au pe cineva plecat pe mare, şi nu ştiu dacă o să se mai întoarcă. Pentru ei furtuna înseamnă naufragii : epavele de pe ţărm sînt o parte din martori ; pentru ei şi „Arhimede“ putea să devină o epavă ; nu mă gîndisem.

Am urcat scara repede, să ies pe punte, altfel mă cuprindea frica. Arhimede-cîinele m-a întîmpinat în uşa tambuchiului, cu părul zburlit de vînt, că nu-l mai puteam recunoaşte ; l-am recunoscut după glas, cînd m-a lătrat vesel. I-am imitat şi eu lătratul şi ne-am luat la fugă pe puntea răvăşită, am ocolit coşul vaporului, am trecut pe sub puntea de comandă, am ajuns pînă în prova, la ancore, ne-am întors prin bordul celălalt gonind şi luptîndu-ne cu balansul, pînă ce am simţit că îmi piere respiraţia. Atunci m-am aşezat jos să răsuflu şi mi-a revenit în ochi cala, cu lumea îngrămădită, femeile

aciuite pe lîngă pereții de fier, reci și umezi, în culoarea lor sinistră. Sigur că tremurau de frică, dar prima lor grijă era să-și țină copiii strînși pe lîngă ele, cu credința absurdă dar nezdruncinată de cînd există maternitate că ar putea să-i protejeze.

Am văzut printre ele și pe mama cu copilul neînțărcat, pe care însă n-o recunoșteam deși îmi atrăsese atenția de dimineață ; îmi aminteam numai cum își dezgolea sînul, întorcîndu-se cu spatele, să nu se vadă. Acum stătea cu sînul dezgolit în fața mulțimii, așa rămăsese de cînd încercase ultima oară să-și alăpteze copilul ; nu-i mai era gîndul la cei care puteau să se uite, și de fapt nu se uita nimeni, iar dacă se uita privirea se ducea mai departe, trecea prin țesuturile roze ale sîntului, fără să le simtă palpitația, și se oprea în peretele de fier, vopsit în roșu, cu dîre albicioase de apă sărată. Sugarul nu mai vroia lapte ; mama îl îmbia din cînd în cînd, mecanic, altminteri era absentă, părea că nu mai aude nimic, nici măcar mugetul mării și trosniturile vaporului ; micuțul se ferea, lovind-o în sîn cu pumnii, și începea să verse, deși nu mai avea de unde. Suferea și el de rău de mare, ca mulți alții, cîți stăteau aplecați prin colțuri și icneau murdărindu-și pantofii, cînd vaporul se balansa și gemea mai tare. În unele clipe părea că se răstoarnă, sau se rupe ; atunci amuțea și încremenea toată lumea, paralizată de groază ; pînă ce vedeau, neîncrezători, cu o mirare stupidă, că apa nu dădea năvală, vaporul se balansa și trosnea mai departe, luîndu-le speranța din clipele bolnave de mai înainte că ar putea să se scufunde și chinul să se termine. Se întîmplă așa uneori, la bombardament, la cutremur, ca oamenii să nu mai poată îndura groaza. Cine trece prin asemenea încercări rămîne zdruncinat multă vreme.

Sub becul din fundul calei o ființă omenească în haine albe, cu lavalieră albastră, stătea în picioare, rezemată de perete, uitîndu-se cu aviditate la semenii săi cuprinși de panică. Știam prin deducție că ființa aceea nu era altcineva decît Alex, dar nu-l puteam recunoaște, nu fiindcă ar fi avut altă înfățișare, ci își pierduse și el identitatea, odată cu toată lumea ; în conștiința mea turmentată de oboseală sau poate de o frică la fel de mare ca a tuturora, deși nu o sesizam și deci nu o puteam recu-

noaşte, devenise şi el un membru oarecare al acelei societăţi anonime. Însă manifestările semenilor săi păreau să-l intereseze ca şi cînd i-ar fi socotit individualităţi încă neanulate, şi ar fi putut să le descopere caracterele, ca şi cînd ar mai fi fost vreo deosebire între unii şi alţii, de la cei care se închinau şi băteau mătănii lovindu-se cu fruntea de podeaua murdară, pînă la cei rupţi în două de greaţă, sau la cei împietriţi de frică.

Frică îi era şi lui Alex, ar fi fost imposibil altfel, judecînd omeneşte ; totuşi ceva în structura lui îl ţinea mai presus de el însuşi, făcîndu-l să ignore ceea ce i se întîmpla în clipele acelea, interesat să urmărească numai reacţiile celorlalţi, şi să le noteze. Avea asupra sa caietul de lucru, îl ţinea pe antebraţul stîng, şi scria în el frază după frază, oprindu-se doar ca să înregistreze încă o impresie. Dar era el într-adevăr mai presus de sine ? Preocuparea lui dovedea o detaşare şi devenea o dăruire ? Sau trebuia să-l socotesc un maimuţoi, un cabotin, mort după admiraţia spectatorilor ? Fiindcă odată cu ceilalţi mă vedea şi pe mine ; deşi nu eram decît subiectul lui, el ştia că voi fi şi un martor.

Nu mă înşelam ; peste cîteva zile, într-o seară, cînd lipsea de acasă m-am uitat în caiet, am căutat însemnările din timpul furtunii, dar zadarnic. De obicei Alex nu făcea ştersături, am fost cu atît mai intrigat de un rînd care călca regula, era haşurat cu cerneală, liniuţe dese, şerpuite, încrucişate, furioase, cu intenţia vădită ca nimeni să nu mai poată descifra scrisul, nici măcar el însuşi. Prevederea lui nu mersese pînă la capăt, o parte din litere se vedeau apăsate pe foaia următoare, unele vag, totuşi, am izbutit să reconstitui ceva dintr-o frază, o mărturisire crispată : „Degeaba, nu pot scrie, mi-e frică, vreau să se termine !“

Pozase pentru mine sau pentru sine ?

Însemnările dinaintea furtunii erau în schimb bogate în observaţii, dacă mă foloseam de ele e sigur că aş fi făcut o descriere mult mai bună. M-a contrariat doar ce spunea el despre porumbelul Zefirei ; că nu i se potrivea, făceau împreună un tablou prea idilic ; un corb ar fi fost mai nimerit, ar fi adus o notă tragică şi era nevoie de ea ca tristeţea fetei să devină şi mai sfîşietoare. Poate avea dreptate ; recunosc că un corb e mult mai specta-

culos și poate căpăta chiar un rol epic. Dar cînd scria rîndurile acestea Alex nu știa deznodămîntul, petrecut după cîteva ceasuri, uciderea porumbelului și tragica deznădejde a Zefirei.

Mergeam de trei ore cu furtuna în spate, unora li s-o fi părut că mergeam de zile, și poate nimeni nu se gîndea cum ar fi fost dacă valurile ne-ar fi lovit dintr-o coastă. Nici nu vreau să mă gîndesc, spun doar Doamne ferește !

Puțin după ce intrasem în a patra oră s-au văzut primele sclipiri ale farului ; era o speranță, dar nu pentru cei din cală, care n-aveau de unde să știe. M-am dus din nou pe puntea de comandă, nu se schimbase nimic, decît că Panainte, manevrînd cîrma, șuiera printre dinți o melodie voioasă, confirmîndu-și speranța pe care mi-o dăduse farul ; de-aici înainte ne puteam socoti ca ajunși acasă, cu tot mugetul mării și cu tot balansul.

Zoba stătea în același loc și în aceeași poziție, cu floarea albă la butonieră ; din cînd în cînd în trupul lui se mai năștea o iradiație, i se vedea cînd scheletul, cînd inima.

Secundul, cu căștile la urechi moțăia rezemat de perete, lîngă lada cu sticle goale ; piuiturile aparatului de telegrafie fără fir se auzeau încontinuu, le deslușeam de la distanță, limpede și puternic ; mă mir că lui nu-i spărgeau urechile. Ajunsesem aproape de far cînd tresări, își scutură capul și deschise ochii.

— Ne cheamă ! spuse, trezindu-se dintr-o dată, și din somn și din beție. Auzi ? Ne cheamă la capul Caliacra !

Un vapor libian, de patru mii de tone eșuase pe stînci ascunse sub apă și echipajul chema ajutor, altfel n-avea cum să se salveze. Panainte ciuli urechile, nu era lihnit după bani, dar îi plăceau afacerile.

— Ia întreabă ce marfă au, cît valorează ! spuse, gata să-și frece mîinile înmănușate.

Zoba nu scotea o vorbă, dacă nu i-ar fi lucit ochii aș fi crezut că doarme sau că murise ca frate-su geamăn. Inima i se lumina ritmic, odată cu sclipirile farului.

Vaporul eșuat avea într-o magazie alune turcești, în alta valonee, pentru tăbăcării, servea la argăsit pieile. Lui Panainte îi căzu monoclul din ochi și i se lungi nasul, vizibil, nu-i doar o vorbă, crescu într-adevăr cam un

centimetru. Nu merita să salveze asemenea marfă, cel mult să ia un sac de alune, ca să nu plece cu mîna goală. Dar trebuia să salveze oamenii. Dădu să pună cîrma la stînga, parcă uitase că în cală avea nouăzeci și cinci de oameni. Vorbi prin porta-voce la mașină, întrebă de cărbuni, de presiune. Cărbunii nu mai ajungeau decît pentru o oră, trebuia să ia alții, să umple buncărul și oricum era nevoit să intre în port, să debarce familia.

După ce-și făcu socoteala în gînd, Panainte îi porunci radiotelegrafistului să anunțe vaporul eșuat că vor fi la capul Caliacra în patru ore ; tocmai bine, atunci se lumina de ziuă, poate se liniștea și furtuna, ar fi fost rost să încarce măcar jumătate din alune. Nu ca să le vîndă, nu merita osteneala, se gîndea să le împartă echipajului, cîte doi saci de fiecare.

Dincolo de far, la adăpostul digului, balansul se liniști dintr-o dată, deși vîntul continua să șuiere sinistru în cabluri. Mașina mergea acum cu jumătate de viteză, apa în port era liniștită ca balta și „Arhimede", deși istovit, parcă întinerise ; îndurase și el suferințe, la fel ca oamenii ; nu puteam să-i uit gemetele.

Oamenii ieșeau unul cîte unul din cală. Se făcuse ora trei noaptea, pe chei trăsurile așteptau de la zece. Erau unsprezece trăsuri de piață, în afară de cele două docare și de trăsura AMarisei, aflată în frunte, cu Mustafiță pe capră, așteptînd să acosteze vaporul, și să tragă la schelă precis, ca de dimineață.

M-am dus s-o iau pe mama, dormise, era odihnită. Cînd am deschis ușa am simțit parfumul, Rozalia se pieptăna, își potrivea zulufii în fața oglinzii. Dormise și ea în cabină, în patul lui Panainte, îi ceruse voie mamei, cuviincioasă ; nici nu sforăise, nici nu se zbătuse în somn, ca alții ; mama nici n-o simțise. Nici acum nu știam unde putea să fie Sofron ; după ce-l scoseseră din mare, îl duseseră în cabina comandantului, dar pe urmă dispăruse, se ascundea, poate îi era rușine. L-au găsit mai tîrziu, în forpic, mica magazie de la prova, pentru ustensile și felinare, unde dormise ghemuit cu genunchii la gură.

Cînd vaporul acostă și se puse schela, toată lumea era adunată pe punte, zorită să debarce și să ajungă acasă. Păreau rușinați, nici nu îndrăzneau să se privească, deși

se purtaseră toţi la fel, nu fusese nici unul mai breaz ca altul. Mustafiţă trase trăsura în faţa schelei...

Iar acum am de povestit partea cea mai bizară a întîmplării, unită cu partea cea mai tristă, moartea porumbelului. Era bizar că nimeni nu se mai gîndea la AMarisa, unde era, unde fusese în timpul furtunii. Uitasem şi eu de ea, nu îi simţisem lipsa, ca şi cînd n-ar fi existat niciodată. Şi doar ei se datora totul, plimbarea pe mare şi petrecerea. Era destul să-mi amintesc cumpărăturile, fusesem de faţă, văzusem tot ce se încărcase în docare, tot ce se comandase. Ea trimisese pe cei doi bucătari, după ce se sfătuise cu ei şi hotărîse ce să gătească. Ea îi angajase pe lăutari, le dăduse în scris ce să cînte, bucată cu bucată, să nu iasă din cuvînt chiar dacă musafirii ar fi vrut altceva ; nu ca să le impună gustul ei, ci ca să nu se certe ; se întîmpla la petreceri, după ce s-au golit mai multe sticle. Unii cred că dacă lipesc o hîrtie de o sută de lei, sau de cinci sute în fruntea lăutarului, au dreptul să-i comande tot ce le trece prin minte, neţinînd seama că poate altora nu le place şi au alte dorinţe.

Cunoscîndu-le gusturile, AMarisa avea grijă să le dea satisfacţie tuturora, fără să se pună la socoteală pe sine ; de altfel, gusturile ei nu le cunoştea nimeni, nici măcar lăutarii, n-o întrebau niciodată : „Dumitale ce să-ţi cîntăm, stăpînă ?“ Parcă nici n-avea gusturi ! Nu stau să pun la socoteală cheltuiala, oricît ar fi de importantă ; cine are bani şi-i scoate din pungă cu mîna largă ştie ce face, nu-i nevoie să-i spună nimeni că zece fără cinci lasă jumătate din ce-a fost înainte, iar cinci fără cinci înseamnă zero. Mă gîndesc în primul rînd la osteneală, alergătură, planuri şi mai ales la cheltuiala de fantezie. O petrecere ca a AMarisei nu făcea nimeni în tot oraşul, în toată ţara, nici nababii, ceva să-i semene s-ar fi găsit doar în istoria veche, pe vremea Semiramidei. Şi atunci, mă întreb, pentru ce se dădea ea în vînt să se bucure întreaga familie ? Iar pe de altă parte, ce sentimente, ce recunoştinţă trezea purtarea ei în aceşti oameni, dacă la sfîrşit toată lumea o uitase ?

Abia cînd trăsura trase în faţă iar Zoba, urmat de Panainte, coborîră de pe puntea de comandă şi se apropiară de schelă, rămaseră cu toţii năuci şi ţepeni, căci AMarisa nu era acolo. După cîteva clipe de nemişcare

întoarseră capul toţi deodată, ca traşi cu sfoara, nu mă îndoiesc că era un fluid al ei, şi o văzură coborînd de pe dunetă, cum o ştiam, grasă dar atît de suplă că părea fără greutate. Stătuse tot timpul în jilţ, unde o văzusem ultima oară, ţinîndu-se cu amîndouă mîinile de balustradă, să n-o răstoarne balansul, şi totuşi nu părea obosită. În afară de rochia albă, de pînză, atît de largă că îi disimula corpolenţa, nu mai avea decît şalul pe care i-l pusese Irmingarde pe genunchi, şi totuşi nu părea înghetată, dimpotrivă, mai tîrziu, cînd a trecut prin faţa mea cu şalul în mînă, am simţit un val de căldură care după ce ea s-a îndepărtat a făcut ca noaptea să-mi pară mai rece ; mama mi-a pus pe umeri boleroul ei negru, deşi era îmbrăcată şi ea destul de subţire.

Cînd AMarisa coborî de pe dunetă, Alex o aştepta la picioarele scării, împreună cu Zefira, în cîrje. El o ajutase să coboare în cală, el o ajutase să iasă ; părinţii ei, pe care i-am cunoscut în zilele următoare, uitaseră de ea, uitau adesea, nu din cruzime ci ca să se apere, să uite propria lor suferinţă ; nu-i aprob, ar fi trebuit să nu uite şi să sufere pînă la capăt. Alex avea în sin porumbelul ucis ; haina lui albă era pătată de sînge, în dreptul inimii. Fusese singurul care văzuse, dar pînă să vină în ajutor, tocmai din fundul calei unde îl lăsasem ultima oară, mîrşăvia se săvîrşise, repede, pe tăcute. După o clipă de stupefacţie şi de groază, Zefira îşi pierduse cunoştinţa.

Un om stătea în faţa ei de la începutul furtunii, aşezat în brînci, la cîţiva paşi mai încolo, într-o poziţie animalică, de fiară încolţită, doborîtă de groază. Era unul din cei doi bucătari trimişi de AMarisa, renumit în societatea bogată, probabil cel mai bun din tot oraşul, deşi nu prea luminat la minte, aproape neştiutor de carte ; talentul lui venea din instincte. I se spunea Gheorghe, deşi îl chema altfel. Pe vremuri, trăise în mahalaua Tăbăcăriei un om bolnav la cap, mai degrabă netot decît nebun, care nu putea să adune doi şi cu doi, credea că luna este de mămăligă şi nu ştia nici măcar cum îl cheamă. Se credea Gheorghe. De atunci rămăsese obiceiul în partea locului să li se împrumute numele lui celor slabi de minte ; cei pe care îi chema cu adevărat Gheorghe şi aveau mintea întreagă, nu se supărau niciodată. Nu ştiu pe ce căi, codifi-

carea aceasta s-a extins și-n alte orașe, dăinuie chiar și astăzi în unele locuri, mai ales pe la mahalale ; Gheorghe e rîsul lumii.

Bucătarul se chinuise așa ore în șir, căzut în brînci, horcăind, cu rău în viscere și cu groază în suflet, dîndu-se cu fruntea de dușumea, rîciind scîndura grosolană cu unghiile, pînă ce mîinile i se făcură roșii de sînge. De cîte ori ridica ochii, poate ca să se roage, privirea lui dădea de Zefira, ghemuită la perete, cu porumbelul la piept, mîngîindu-l, spunîndu-i cuvinte de îmbărbătare. Lăsînd la o parte suferința trupească și groaza, pe bucătar îl scotea din fire grija pe care i-o arăta Zefira porumbelului, gulerul mov al acestuia îl făcea să vadă roșu în față, i se părea o nerușinare ca o ființă omenească, fie ea o fată schiloadă, să arate atîta dragoste unei păsări proaste, cînd atîți oameni în jur, printre ei mame și copii, nu se bucurau de un sprijin și-o vorbă bună din partea nimănui.

Alex văzu scena cînd bucătarul, incapabil să se ridice, se săltă în mîini, se năpusti de-a bușilea la Zefira, îi smulse porumbelul din mîini și-i rupse gîtul cu unghiile ; deodată gulerul mov se făcu roșu.

AMarisa îl asculta pe Alex împietrită, cu ochii mari, fără să clipească. Lîngă el Zefira, palidă, înghețată, părea că moare, murea încontinuu, o moarte interminabilă.

— Chemați-l pe Gheorghe ! porunci AMarisa.

Acesta veni, cu ochii injectați, cu părul vîlvoi, cu gura plină de bale ; mîinile îi ajungeau pînă aproape de genunchi, părea o gorilă. Deși acum, dacă puntea era nemișcată și putea să stea în picioare, groaza din ochii lui părea și mai mare decît fusese în cală, pe timpul furtunii.

Nimeni nu se apropie, stăteau toți în bordul de la chei, așteptînd-o pe AMarisa. Și toți ascultară judecata, fără să clipească.

— Gheorghe, tu știi ce-ai fi fără mine ?

— Mort, doamnă.

— Numai o dată ?

— De trei ori.

— Ai numărat bine ! Și casa ta ?

— N-aș fi avut casă.

— Și nevastă-ta, și copiii, unde ar fi fără mine ?

— Pe drumuri ; sau la cimitir, doamnă.

— Atunci ţine minte că ticăloşia pe care ai făcut-o a lăsat o rană pe toată viaţa în inima acestei copile ; cît i-o fi dat să trăiască n-o să uite. Iar acum ascultă : pînă mîine seară să dispari din oraş, cu toată familia, du-te unde-i vedea cu ochii. Şi să nu te mai întorci decît după moartea mea, altfel va fi vai de tine !

Pe urmă AMarisa veni în faţa Zefirei, îi puse o mînă pe umărul unde stătea porumbelul, o privi în ochi şi-i spuse, ascunzîndu-şi zbuciumul din suflet :

— Dacă am şi eu o vină, te rog, iartă-mă ! Nici eu n-am să uit... Mîine am să-ţi trimit un sipet de argint să pui porumbelul în el şi să-l îngropi în grădina voastră ; Alex o să te ajute. Acum o să te ducă el pînă acasă ; luaţi trăsura mea, cu Mustafiţă.

AMarisa a aşteptat să plece trăsura, apoi a coborît schela, fără să spună o vorbă oaspeţilor, care se dădeau tăcuţi în lături, făcîndu-i loc să treacă. Panainte a salutat-o cu mîna la şapcă. Ea s-a urcat într-o trăsură de piaţă, a rămas un timp în picioare, privindu-şi familia ; cu faţa ei rece, cu semnul roşu de pe frunte, cu sclipirea misterioasă a ochilor, trişti şi în acelaşi timp plini de căldură, mi s-a părut, îmi pare la fel şi astăzi că era fiinţa cea mai indescifrabilă din cîte cunoscusem vreodată. Fusese prea crudă cu vinovatul ? Poate că da, dar îi stătea bine ; n-aş fi vrut să fie altfel.

După cîteva clipe de aşteptare, AMarisa făcu un semn cu mîna, salutîndu-i pe toţi, cu faţa împietrită ca mai înainte, pe urmă se aşeză şi plecă singură.

15

A doua zi, la masa de prînz ar fi trebuit să mergem la Zoba, eu, mama şi cu Alex, aşa se hotărîse, dar acum, dacă el murise am fost la priveghiu, şi de mîncat am mîncat acasă, seara. L-au înmormîntat miercuri, după trei zile,

cum se obişnuieşte. AMarisa nu a venit, nu-i plăceau înmormîntările, altfel ştia toată lumea cît îl iubise şi-l respectase pe fratele ei mai mare. Mortul nu avea familie, nevasta îl părăsise încă în tinereţe şi a doua oară nu se mai însurase. Fratele lui geamăn, care îi luase locul în ierarhia familiei, stătea la intrare în haine de doliu, cu cravată neagră şi primea lumea, plin de importanţă. În mod cu totul nepotrivit avea la butonieră o garoafă albă, îi prinsese gustul. Care cum venea îi săruta mîna, o ţinea tot timpul întinsă, se cunoştea obiceiul, îl respecta toată lumea, chiar străinii, bărbaţi şi femei, indiferent de vîrstă. Îi sărutară mîna pînă şi preoţii ; deşi se codeau, n-avură încotro, Zoba le ţinea drumul şi-i poftea să-şi facă datoria, cu vocea imperativă : „Sărută mîna, părinte !" Odată ajunşi în camera mortuară, oamenii puneau un genunchi pe catafalc şi sărutau pentru ultima oară mîna celuilalt Zoba.

Programul nostru de vizite în familie s-a decalat cu trei zile, pînă după înmormîntare şi atunci am început tot cu Zoba, cum fusese vorba, decît că un frate îl înlocuise pe celălalt. La început, cînd se hotărîse cu calendarul în mînă cînd să mergem la fraţii şi surorile AMarisei, acest al doilea Zoba nici nu fusese pus la socoteală, fiindcă nu avea o gospodărie îngrijită, nu-şi lua o femeie să-i deretice prin casă şi să-i gătească, trăia în cultul fostei lui neveste, moartă în împrejurări neclare. Locuia singur, într-o hardughie de casă, pe lîngă piaţă. Avea copii mari, băieţi însuraţi şi fete măritate, dar locuia fiecare la casa lui, în cartiere diferite ; deşi i-am cunoscut pe toţi în decurs de o vară, nu-i ţin minte decît ca număr, erau unsprezece, făceau parte din populaţia oraşului. Dacă puneam la socoteală propriii lor copii, cifra se ridica la douăzeci şi şase. În douăzeci de ani avea să se dubleze. Încă de pe acum, să fi fost vecini cu casele, ar fi ocupat o stradă întreagă. Nu veniseră toţi pe vapor, cifra de nouăzeci şi cinci nu reprezenta toate rudele ; m-am dumirit cînd am pus mîna pe catalogul familiei şi i-am numărat cu răbdare. Dintre copiii lui Zoba unii erau ocupaţi şi duminica, de aceea nu putuseră să vină la serbarea AMarisei, şeful gării de pildă, sau doi din băieţi şi una din fete, toţi trei medici cu clientelă, pe care nu puteau s-o lase în părăsire o zi întreagă. Alţi cîţiva erau plecaţi în străinătate,

călătoreau mult, cu felurite afaceri, import și export mai cu seamă.

Ce este demn de ținut minte, ca o caracteristică a acestei familii enorme, nimeni din frații și surorile AMarisei și din numeroșii lor descendenți ajunși de mult la maturitate, unii situați bine, printre primii în profesiunile lor felurite nu părăsise orașul. N-am auzit pînă astăzi ca o familie să nu se risipească mai curînd sau mai tîrziu, dusă în lume de nevoi sau de vechi instincte nomade.

Dacă unele din rudele AMarisei aflate în slujba statului, cum era șeful gării de pildă, sau alții, procurori, judecători, profesori, ofițeri, urmau să fie trimiși în altă parte, își dădeau demisia, fără discuție. Ceilalți le săreau în ajutor, nici unul nu stătea deoparte, îi susțineau pînă ce își făceau altă viață, chiar dacă n-ar fi fost la fel de bună ca înainte. Cîteva încălcări a acestei reguli au existat în familie, dar nu în ramura lui Zoba, cea mai numeroasă de altfel.

În primele săptămîni după ce îi cunoscusem pe cei doi gemeni și pînă să moară primul din ei, îi confundam pe unul cu altul, deși al doilea Zoba ocupa un loc neînsemnat în ierarhia familiei. Dar chiar după ce el rămăsese singur și moștenise rangul mortului, tot nu eram în stare să fac o separație clară între ei, îi confundam în continuare, post-mortem, cum uneori îi confund și astăzi. De pildă nu știu dacă supranumele de Vîrtosu îl purta unul sau altul, sau amîndoi deodată. Azi sînt înclinat să cred că un asemenea nume se potrivea celui de-al doilea, datorită progeniturii lui numeroase și tenacității transmisă tuturor.

Cînd îl văzusem prima oară, cocîrjat și gata să-și dea duhul, nu l-aș fi crezut înzestrat cu atîta vitalitate. Pe nevasta lui, Calipso, care trebuie și ea pusă la socoteală ca judecata să fie întreagă, am știut-o în primul rînd din fotografiile adunate în albumul AMarisei, aflat în posesia mea astăzi. În acel album, familia lui Zoba ocupă cele mai multe pagini. Dar o fotografie în format de carte poștală, nu poate reda viața unei ființe plecată pe altă lume, mai ales dacă nu o cunoscuseși înainte ; chiar pentru cei apropiați, ea nu reprezintă altceva decît un mijloc de a trezi amintirile.

Cînd am intrat în casa lui Zoba, am văzut-o chiar pe peretele din față al salonului, pe Calipso, fotografiată în mărime naturală, în picioare, înaltă, trupeșă și am crezut-o vie, mi se părea chiar că se mișca, venind să ne întîmpine. Desigur, fiind o fotografie alb-negru amăgirea n-ar fi fost posibilă, să nu fi avut deprinderea cinematografului, unde, uitînd trucul, credeam că personajele proiectate pe pînză, deși fără culori, erau oameni în carne și oase. Datorită fotografiei în mărime naturală de părea vie, pe Calipso n-am s-o uit niciodată ; cartea poștală din album rămîne doar un reper, o trimitere în urmă, la lumea pierdută, la casa lui Zoba părăsită și apoi ruinată, împreună cu salonul unde moarta se desprinde de perete de parcă ar fi vie și vine să ne întîmpine.

Pe Zoba l-am găsit în ușă, așteptîndu-ne, și nu ne apropiasem bine cînd ne-a întins mîna pe sus, să i-o sărutăm, i-a sărutat-o chiar și mama, înțelegea să respecte tradiția. Gazda noastră neavînd pe nimeni să-l ajute, a adus singur mîncare de la birt, în trei sufertașe, ni le-a pus în față să ne luăm singuri ; mîncare grea, unsuroasă, ciorbă cu perișoare, cîrnați pe fasole albă și cîte o prăjitură rîncedă. N-avea nici o vină, făcuse și el ce putuse să facă.

Gîndul însă nu-mi era la mîncare, de cînd intrasem în sufragerie mă uitam holbat la o nouă Calipso, care ședea în capul mesei și iarăși mi se părea însuflețită. De fapt era aceeași fotografie din salon, tăiată de la mijloc și așezată pe scaun, așa că deasupra mesei se vedea numai de la bust în sus, la fel cum s-ar fi văzut dacă ar fi fost într-adevăr vie.

Acum am privit-o pe îndelete, s-a nimerit să stau în fața ei și am putut să mă uit la ea natural, fără să întorc capul atrăgînd atenția celorlalți. Era frumoasă, cu părul bogat, negru, strîns în creștet, într-un coc cît un ghiveci de flori, pot spune așa mai ales că era împodobit cu trandafiri albi, sau poate roz, înșirați de jur împrejur, ca o coroniță. Frunte îngustă, albă și netedă, luminoasă. Sprîncene ca lipitorile, așa se spunea într-o vreme ; poate erau desenate cu pensula. Ochi negri, mari, arzători, cu privirea intensă ; puteau și să înfioare, și să trezească frica. Nas scurt, cam lătăreț, de negresă, cu nările sumese ; nu era frumos, dar nici urît și făcea poftă. După ce-am scris,

cum mi-a venit, mă întreb ce poftă făcea ? Nu știu, poate să-i muști gura, deși n-are altă legătură cu nasul decît că este aproape. Gura cam mică dar cu buze pline, de carne macră. Gîtul ca de lebădă ; e încă un cuvînt din epocă, azi nu l-aș folosi nici dacă m-ar sili cineva. Deși avea clavicule proeminente, nu părea osoasă ; pieptul deasupra corsajului era ca de marmoră caldă. Mai jos venea rochia, gri probabil, cu un guler de dantelă albă, dar nu acoperea sînii cu totul, li se vedea începutul, cu adîncitura dintre ei, rotunjită, ca să nu înstrăineze pe unul de altul. Astăzi, adîncitura aceea, care parcă deschidea un abis pe sub rochie, aș asemui-o cu o trambulină de schi, cu zăpada imaculată și bineînțeles caldă, fără să se topească, ci doar să scoată un abur dulce. Nu m-ar fi îmbiat o asemenea frumusețe, aș fi admirat-o numai de la distanță. Știu pe mulți însă care ar fi stat în genunchi în fața ei și i-ar fi sărutat gleznele.

Mi l-am imaginat pe Zoba la tinerețe, am făcut din el alt om, din ce avea astăzi am păstrat numai garoafa de la butonieră. Dar nu era vorba de închipuire, îmi revenea în minte înfățișarea lui cum îl știam din albumul cu fotografii de familie. E neîndoios că fusese un bărbat frumos, clădit bine, pe măsura nevestei, cu mare virtute masculină de vreme se izbutise să zămislească unsprezece copii, unul după altul. Probabil ar mai fi fost timp să facă încă vreo patru, pe Calipso o luase la paisprezece ani și primul copil îl avusese la cincisprezece ; abia împlinea treizeci și trei de ani cînd murise. Cum a murit am aflat din caietul lui Alex, altfel nu vorbea nimeni, se păstra o tăcere semnificativă.

În schițele lui pentru o nuvelă încă neîncepută, Alex insinuează, că ar fi fost un accident trucat, în realitate o crimă, datorată lui Zoba. Am citit însemnările abia seara, la prînz nu știam, altfel aș fi înghițit mîncarea cu noduri. În lumina acestei idei monstruoase, cum să înțeleg participarea lui Alex la masa ucigașului ? Am avut de gîndit toată noaptea. Și ce să cred despre cultul lui Zoba pentru moartă ? Căci ce puteau să însemne fotografiile ei, în mărime naturală, puse în toate locurile din casă unde ea își trăise viața ? În salonaș, în baie, pe coridoare și chiar în bucătărie. Același portret, în mărime naturală, înfățișînd-o în mișcare ; de cîte ori am întîlnit-o am

tresărit, cu o strîngere de inimă, deşi nu ştiam încă de insinuarea lui Alex. Am găsit una pînă şi în grădină, în faţa unui rond de trandafiri, pe fondul unui pin negru ; avea deasupra o copertină de sticlă, însă nu era o protecţie suficientă, pe fotografie se vedeau urme de ploaie, mai ales pe poale ; poate Zoba o schimba periodic, altfel nu cred că rezista multă vreme, mai ales iernile. N-am intrat în dormitor, dar nu mă îndoiesc că exista şi acolo o fotografie, poate între ferestre, sau în faţa căminului, s-o lumineze focul în serile de toamnă. Nu m-ar fi mirat să fie una şi în pat, sub cuvertură, cu capul pe pernă. Era un cult, cu siguranţă, nu admit că ar fi fost o dovadă de remuşcare. Cînd are remuşcări, omul nu-şi exaltă amintirile ci le şterge, ca să le uite.

Dar iată ce s-ar deduce din însemnările lui Alex :

Zoba care astăzi, la şaptezeci de ani, nu mai avea nici o activitate ci era doar consul onorific al Boliviei, conducea în tinereţe o agenţie de vapoare cu sucursale în toate porturile Mediteranei. Călătorea mult, se înţelege, jumătate din an lipsea de acasă, dar niciodată n-o lăsa singură pe Calipso, o lua cu el, chiar dacă era însărcinată ; de copiii rămaşi acasă se ocupa o bonă de încredere, sub ochii AMarisiei ; în vremea aceea, cînd abia se construia portul Constanţa, şi chiar mai tîrziu, pînă la războiul balcanic locuiau împreună. Din unsprezece copii, şase erau născuţi în oraşe străine, porturi : Alexandria egipteană, Salonic, Neapole, Barcelona, Marsilia, Palermo, în zigzagurile care punctau pe ţărmurile Mediteranei escalele lui Zoba. Doi se născuseră în plină mare, primul pe un cargobot grecesc, unde Calipso avea la dispoziţie apartamentul armatorului, cu un dormitor de regină, al doilea şi ultimul pe vaporul de poştă „Principesa Elisabeta" al marinei noastre comerciale, un pachebot mic dar elegant, cu amenajări luxoase, fost iaht al unei familii puternice din centrul Europei. În anul următor avea să se întîmple nenorocirea.

Era iarnă, Calipso se afla în a şasea lună de sarcină, cu al doisprezecelea copil, care n-a mai apucat să se nască. Ar fi fost un jubileu. Zoba se gîndea că adusese pe lume destui urmaşi şi vroia să încheie seria, sărbătorind-o cu întreg fastul cuvenit unei rodnicii atît de spectaculoase. Dar odată cu venirea primelor geruri, Calipso începu să

tușească, nu era o răceală ci o slăbiciune de piept care pe atunci neliniștea mult pe oameni, neexistînd mijloace de vindecare ca astăzi. Doctorii îl sfătuiră pe Zoba s-o ducă pe timpul iernii într-o climă mai blîndă, atît ar fi fost de ajuns după părerea lor ca boala să nu se așeze ; el se hotărî să meargă la Pireu, unde avea și treburi de altfel, și să rămînă acolo pînă în primăvară. Plecară cu o săptămînă înaintea sărbătorilor, ca să nu-i prindă Crăciunul pe drum, cînd toată lumea creștină se cuvine să fie într-o casă caldă, cu lumînările aprinse în pom și cu masa îmbelșugată. O bună parte din neamuri i-au condus pînă la vapor, care pleca la nouă seara, așa că au fost martori. Dar dacă au văzut toți, de înțeles n-a înțeles nimeni ; Alex spune că n-au vrut să înțeleagă.

Zoba avea asupra sa, îl ținea cu amîndouă mîinile, un mic geamantan cu burduf, cum se văd mai puține astăzi ; nu voise să-l încredințeze hamalilor care încărcau restul bagajelor ; de ce, în afara lui, știa numai Calipso : fiindcă avea în el un pachet cu două sute cincizeci de mii de lire sterline, în bancnote, o sumă enormă. Nu era vorba de o evaziune, de o contrabandă, acești bani trebuiau să ajungă la Pireu, pentru o tranzacție, poate Zoba vroia să cumpere un vapor, aflase de o ocazie. Pe atunci operațiile bancare erau mai greoaie și nici nu deveniseră o deprindere, ca astăzi. Sume mari se cărau cu geamantanul.

Bătea un vînt de sud, cam puternic, și în port, nu bine apărat din această direcție erau valuri, nu mari, dar destul ca vaporul, fără încărcătură, să se balanseze la chei, smucind de parîme. Rumenă în obraji, vioaie și veselă, Calipso nu părea bolnavă, și poate nici nu era ; cînd este vorba de plămîni, doctorii se sperie de nimica toată.

— Ai grijă să nu luneci, ține-te cu amîndouă mîinile de balustradă ! îi strigă Zoba, cînd ea puse piciorul pe scară.

Scara aluneca, într-adevăr, era udă și înghețase. Zoba o urma pe Calipso, cu cîteva trepte în urmă, cînd simți că îi fuge piciorul, cădea dintr-o nechibzuință care îl umilea și-l umplea de furie ; nu-i rămînea altă scăpare decît să se apuce de balustradă, cu amîndouă mîinile, cum o sfătuise pe Calipso. Izbuti să-și recapete echilibrul, dar abia pe urmă înțelese că dăduse drumul geamantanului,

avu timp să-l vadă căzînd și dispărînd între chei și bordajul vaporului. Jos nu ajungea nici o lumină, se auzea apa, clipocind, la trei metri, și parcă luceau încuietorile comoarei pierdute. Nu era timp să aștepte un ajutor; Zoba nu mai stătu să judece, își dădu drumul în apă, nimeni nu apucă să-l împiedice, se uitau toți cu groază. Prea puțini văzuseră ce se întîmplase mai înainte, cum căzuse geamantanul, dar nici ei nu puteau înțelege gestul lui Zoba, fiindcă nu știau ce avere scăpase din mînă. Știa numai Calipso, groaza ei o întrecea pe a tuturora; scoase un țipăt, își pierdu cunoștința și căzu pe urma bărbatului.

Acestea au fost faptele, au putut să vadă toți martorii, familia adunată la scară, apoi cîțiva marinari de pe punte, cîțiva hamali aflați pe aproape. Nimeni nu-i putea găsi o vină lui Zoba, chiar dacă scăpase cu viață, iar Calipso murise. Numai Alex privește întîmplarea în alt fel.

Marinarii aruncară o scară de frînghie, unul coborî în spațiul îngust dintre chei și bordajul vaporului, care se balansa putînd să-l strivească, trecu o parîmă pe sub subțiorile lui Zoba și cînd cei de sus traseră, acesta apăru la nivelul cheiului, cu apa șiroindu-i din haine, strîngînd geamantanul la piept, cu amîndouă mîinile. E ceea ce îl face pe Alex să-l bănuiască de crimă, fiindcă și-a salvat avuția, în loc s-o salveze pe Calipso; a dat viața ei pe un sfert de milion de lire sterline.

Marinarii au vrut s-o salveze și pe ea, au aprins reflectorul, dar dispăruse. Au găsit-o a doua zi, în apele portului, strivită, nu înecată, n-avea apă în plămîni, ci tot toracele era inundat de sînge.

Nu știu cum se gîndea să-și dezvolte Alex nuvela. Însemnările din caiet nu sînt convingătoare cu privire la vina lui Zoba. Dar se simte în ele intenția de a formula o acuzație directă, și mi-e teamă că scopul ar fi să ajungă la o dramă senzațională, cu mult mai mult efect decît o simplă întîmplare nenorocoasă. E oare îngăduit? Nimeni nu-l împiedica să născocească numai și numai din mintea lui o dramă și mai zguduitoare. Iată însă că, pornind de la o realitate ușor să fie recunoscută și pe urmă continuînd-o printr-o ficțiune, nimeni nu mai deosebește hotarul între una și alta; așa se naște cel puțin o suspiciune. Chiar eu am rămas îndoit; cînd mă gîndesc la Zoba simt

un fior pe şira spinării, iar Calipso, cu frumuseţea ei falnică îmi trezeşte o durere în inimă.

Alex n-a scris niciodată nuvela ; cred că avea remuşcări pentru ceea ce concepuse. Nu trebuie să ne vindem sufletul pe nici o tentaţie.

16

În ziua următoare ar fi trebuit să prînzim la Panainte, dar n-am putut merge fiindcă pe Alex îl durea capul, fusese în oraş seara, ştiam unde, pe strada Căruţei Stricate. O dată rîndul sărit, rămînea ca la Panainte să mergem altă dată, în ziua următoare ne aştepta Iani Talabă, făcuse pregătiri, nu se cuvenea să-l lăsăm cu masa pusă degeaba. Luîndu-ne după vîrstă, înaintea lui erau două din surori, femei măritate, cu gospodărie, şi dornice să ne primească, AMarisa însă hotărîse ca primii să fie bărbaţii, avea cultul lor, îl propovăduia cu orice ocazie, chiar dacă ea se lepădase de ei şi nu mai vroise pe nici unul, ci rămăsese singură cu viaţa.

Iani Talabă locuia afară din oraş, dincolo de abator, unde avea o fermă şi o menajerie. Cînd am auzit am crezut că era vorba de cîteva animale exotice, mulţi oameni ţin în casă maimuţe, ca să las la o parte papagalii şi broaştele ţestoase. Unii, mai excentrici au lei şi tigri, domesticiţi, dar nu fac bine, într-o zi pot s-o păţească. Nu m-ar fi mirat ca un medic veterinar să aibă casa plină de animale, puteau să reprezinte un material de experienţă. Iani Talabă avea însă o menajerie aproape completă, îi lipseau numai reptilele şi animalele primejdioase, pe care ar fi trebuit să le ţină legate sau după gratii.

Pînă atunci nu mă întrebasem ce viaţă fusese pe corabia lui Noe, cum trăiseră la un loc lupii cu căprioarele sau leii cu gazelele. Ştiind şi el probabil că întrebarea nu avea răspuns, Iani Talabă nu ţinea nici lupi, nici lei, şi nici alte carnivore, care îşi bagă colţii în grumazul

vietăților mai blajine și mai neînarmate. Toate animalele lui erau domesticite, trăiau în libertate și în prietenie, într-un parc de două hectare, împrejmuit cu uluci înalte de scînduri, că nu se vedea nimic înăuntru. Gardul nu era făcut ca ele să nu fugă, ci ca să le apere din afară, căci într-o iarnă grea, cu viscol, s-ar fi putut prea bine să vină lupii ; iar pînă la ei, chiar oamenii și mai ales copiii puteau să le necăjească, să dea cu pietre în ele, să le întărîte, ca să nu pomenesc de sufletele haine care ar fi fost capabile să arunce otravă.

Am ajuns acolo pe la ceasul unsprezece, AMarisa ne-a trimis cu docarul. Nu l-am întrebat pe Alex de ce fiecare din frați avea alt nume ; dacă nu-mi spusese el singur, am socotit că nici nu trebuia să aflu ; s-ar fi putut ca explicația să fie neplăcută și pentru el, și pentru mine. Mai curînd decît m-aș fi așteptat mi-a vorbit Panainte, al cărui nume, Becheru, mi-a sunat așa de neplăcut în ureche, cînd l-am auzit prima oară, încît nu l-am pronunțat niciodată, și nici n-aș fi vrut să-l țin minte ; îl folosesc fiindcă n-am încotro, nu se poate ca toate să-ți placă. Becher înseamnă holtei, adică om fără nevastă, ceea ce nu era cazul lui, fiind însurat cum nu s-ar fi putut mai rău, cu o scorpie. „Astea nu sînt numele noastre, mi-a spus el într-o zi, deși nu îl întrebasem. Le-am schimbat în 1910, cînd se vorbea de o cometă, că o să aducă sfîrșitul pămîntului. Nu-i nici o legătură între una și alta, le-am schimbat fiindcă așa era bine, cu numele nostru, n-am fi putut trăi liniștiți între oameni, s-ar fi uitat chiorîș la noi, ne-ar fi pus bețe în roate." Vorbele lui nu făceau decît să-mi mărească nedumerirea, dar am înțeles că nici nu trebuia să aflu mai mult decît îmi destăinuise.

Cînd am ajuns la poarta lui Iani Țalabă, vizitiul, frate cu Mustafiță, a scos de sub capră un corn de vînătoare, și a suflat în el, puternic, să se audă pînă în fundul curții. Îndată dincolo de gard s-a pornit tropot de animale, goneau către poartă unde peste cîteva clipe le-am simțit îmbulzindu-se, curioase și nerăbdătoare. Nu apucasem să-mi vin în fire, toate mă uimeau, semnalul vizitiului, freamătul de după ulucile înalte, cînd o maimuță a apărut deasupra porții, s-a uitat la noi doar să ne vadă, pe urmă și-a dat drumul înapoi și am auzit-o fugind către casă, scoțînd țipete ascuțite.

La poartă nu era sonerie, fiindcă nu exista lumină electrică. Proprietarul ar fi putut să pună un clopot, dacă nu s-ar fi temut de copii, să nu-și facă din el o distracție ; sau, și mai rău, vreun derbedeu, vreun bețiv ar fi fost în stare să sperie animalele, să le trezească din somn în puterea nopții. La început avusese o toacă, făcută dintr-o țeavă de tun tăiată în două de-a lungul. Deși scotea un sunet plăcut, renunțase la ea ca și la ideea clopotului, de răul trecătorilor, oameni veninoși care trăiau în case răzlețe, pe cîmp, fiindcă nu puteau niciodată să se împace cu un vecin, oricît ar fi fost acesta de cumsecade. Vizitatorii lui Iani Talabă știau, toți aveau un corn de vînătoare, îl țineau atîrnat de gît, ca pădurarii. Cei neinițiați făceau și ei, ca pretutindeni unde nu-i sonerie, băteau cu un pietroi în poartă ; nu se auzea pînă în casă, însă simțeau animalele ; maimuța se ducea fuga să-și anunțe stăpînul, cu țipete ascuțite ; numele rima, o chema Sița.

Trecu timp pînă ce veni Iani Talabă să deschidă poarta. Sița era în spinarea lui, ne ochise de la venire, văzuse cum sîntem și avea pentru fiecare din noi un dar, mie mi-a dat un măr timpuriu, roșu ca sîngele, lui Alex o pietricică lucioasă iar mamei un trandafir galben ; pe urmă ne-a strîns mîna, imitîndu-și stăpînul. Eram uimit și vesel, nu mai dădusem niciodată mîna cu o maimuță, nici nu văzusem vreuna de aproape, știam doar istorii despre firea lor buclucașă și despre înclinarea de a-i imita pe oameni. O dată, stăpînul uneia, pe cînd se bărbierea, s-a prefăcut că își taie gîtul, ca s-o sperie. Înhățînd briciul, maimuța și-a tăiat gîtul de-a binelea. Prea era trist, nu puteam crede.

Cu totul altă uimire a urmat cînd s-au deschis porțile mari, să intre docarul, ceva de necrezut ochilor, ca într-o fabulă devenită realitate și înmulțită de zeci de ori cu ea însăși ; pînă a băga de seamă că lipseau animale primejdioase, deși în atmosfera aceea de pace nici ele nu mi-ar fi făcut teamă, mi s-a părut că în fața noastră erau adunate toate viețuitoarele de pe fața pămîntului. Așa mi se întîmplă și astăzi, orice mi-ar fi dat să văd, prima impresie este mult mai puternică decît ceea ce descopăr pe urmă, nu știu să mă înfrînez, merg pînă unde poate ajunge închipuirea, pînă la limita gîndului ; dar am norocul să nu fiu dezamăgit pe urmă, cînd imaginile îmi apar cum

sînt ele, mai sărace și mai puțin poleite ; păstrez amintirea primei clipe și îmi trăiesc mai departe bucuria, amplificînd-o.

E de la sine înțeles că mai întîi am văzut elefanții, deși se aflau în ultimul rînd, de unde se uitau la noi peste celelalte animale. Erau doi, îi chema Ghiță și Mariţa, cu nume românești căci se născuseră pe pămîntul nostru, în menajeria circului Sidoli ; un neam de elefanți de statură mijlocie, parcă de prin Bengal, așa mi-a spus vizitiul, fratele lui Mustafiță. Nu înțeleg de ce înaintea lor nu am văzut cămila, deși era cu un cot mai înaltă decît ei ; poate fiindcă stătea modestă acolo, în spate ; venise, curioasă, dar nu ţinea să ne atragă atenţia. M-a emoționat ceea ce știam despre viața ei, firea răbdătoare și paginile înscrise de ea în istoria continentelor : cămila este o bună drumeață, de aceea îmi place.

Mai tîrziu, puțin înainte de război, cînd printr-un mizerabil complot politic ferma lui Iani Talabă a fost incendiată, mai toate animalele au pierit în flăcări, iar pe cele care au scăpat le-au sfîșiat cîinii. Au supraviețuit numai elefanții și cămila. Elefanții au rătăcit pe cîmp, au îndurat o iarnă fără să înțeleg cum putuseră să reziste ; în vara următoare, cînd începuse războiul, au căzut amîndoi sub un bombardament venit de pe mare. Cămila a trăit încă mulți ani, avînd cînd un stăpîn, cînd altul, dacă nu cumva era a nimănuia. Războiul se terminase de aproape două decenii cînd s-a ascuns între dune și a murit, de urît sau de bătrîneţe.

Atunci nu bănuiam nimic din ce trebuia să urmeze, nu aveam nici un motiv de tristețe, întîmplarea mi se părea minunată, toate fuseseră minunate și uimitoare după ce ajunsesem pe malul mării, venind cu trenul mixt, împreună cu cei mai săraci oameni din cîţi călătoreau pe calea ferată.

Iani Talabă avea și două foci, le-am văzut puțin mai tîrziu, ele nu puteau să vină pînă la poartă ; au stat în bazinul lor, la vreo cincizeci de metri, bătînd apa cu înotătoarele și ridicîndu-se să ne vadă. Cînd ne-am apropiat, înconjurați de celelalte animale au ieșit din apă și ne-au întîmpinat unduindu-se prietenoase în jurul nostru, vrînd parcă să ne sară în brațe. Lîngă Iani Talabă s-au gudurat cu atîta dragoste că el nu și-a înfrînat bucuria ci a înge-

nuncheat între ele, le-a mîngîiat ca pe niște copii, le-a luat în brațe și le-a sărutat pe botul umed, făcîndu-le să-și dea ochii peste cap de plăcere ; n-am uitat nici pînă astăzi cum scînceau, vrînd să spună tot ce aveau ele în suflet. Cîte nu mi-ar fi fost dat să aud, și cît m-aș fi bucurat de cuvintele lor, dacă ar fi putut să vorbească ! Poate ceva ce n-am auzit niciodată, și nu poate fi spus de semenii noștri.

Le-am lăsat cu părere de rău pe foci, și am mers să vedem ursul alb, de alături. Era adîncit într-un bazin, ne aștepta și cînd Iani Talabă l-a mîngîiat pe creștet a scos un sunet de bucurie, între un mormăit de urs și un lătrat de cîine. Ne-a fost îngăduit să-l mîngîiem și noi, dar nu s-a bucurat la fel ca înainte, a stat supus și ne-a privit într-un chip indulgent și poate ironic. Apa din amîndouă bazinele, al focilor și al ursului, comunica printr-o tubulatură dublă, una la fund, alta deasupra, cu un bazin mai mic, aflat între ele, unde pluteau blocuri de gheață. Era ușor de înțeles, apa circula singură și se răcea, altfel, în toiul verii n-ar fi răbdat-o nici focile, nici ursul. Acesta din urmă n-a așteptat nici un îndemn ca să-și înceapă spectacolul, știa că de aceea venisem acolo, s-a adîncit pînă în fundul bazinului și a început să înoate pe sub apă, dintr-un perete în altul ; se mișca frumos și înainta repede, fără să facă eforturi, cred că se simțea mai bine la fund decît deasupra. Din cînd în cînd însă trebuia să-și scoată capul ca să ia aer, și atunci, întîlnindu-i ochii, mi se părea că ne privește cu indulgență. Dacă aș fi avut voie să mă amestec și dacă aș fi putut să-i vorbesc, i-aș fi spus să termine.

Delfinii, aflați într-un al treilea bazin, acesta fără răcire, căci ei sînt obișnuiți și cu apa mai caldă, erau în ora lor de repaus, sau nu aveau chef de noi, căci dacă Iani Talabă le-a aruncat o minge, poftindu-i la joacă, s-au făcut că nu o văd, ne-au întors spatele. Nu aveam de ce să regret, nici nu mă simțeam ofensat, inima mea rămăsese la cele două foci, cum a rămas pînă astăzi.

Stăpînul casei ne-a arătat toată gospodăria, am văzut adăposturile animalelor, adăpătorile, locul lor de joacă sau de plimbare, pe urmă hambarele cu grăunțe, pătulele de fîn, căpițele de paie de pus pe jos în grajduri. Vreo cinci oameni munceau de zor, rîneau, măturau, gre-

blau, cărau bălegarul și gunoiul cu roaba. Mi-am dat seama cîtă osteneală și ce cheltuială cerea menajeria, fără să aducă proprietarului vreun venit, ca să spună că nu aruncă banii pe gîrlă. Cred însă, după cît de fericit l-am văzut între animale, că nici nu-l interesa altceva decît prietenia lor, care m-am convins că însemna o bucurie adevărată, poate greu să aibă asemuire. Pentru bucuria lor unii oameni își cumpără iahturi, care costă milioane ; alții își fac palate, își iau automobile Rolls-Royce și Bentley, se împodobesc cu pene de struț și cu diamante, îi poftesc pe oaspeți să le vadă garderoba cu trei sute de costume, cinci sute de pantofi, șapte sute cincizeci de cămăși și o mie de cravate. Și nu-și dau seama că asemenea cifre, mereu în creștere, duc la pierderea minților.

M-am supus și eu obișnuinței și am folosit cuvîntul menajerie ; nici nu am altul, dar acesta mi se pare că nu se potrivește, mă supără, fiindcă îmi amintește de circ, unde animalele sînt dresate cu biciul. Iani Talabă le lăsa să trăiască în toată libertatea, dovadă că dacă delfinii n-au avut chef de joacă i-a lăsat în pace, fără să se supere. Iar ursul alb, care se uita la noi ironic, fiindcă vroiam să vedem ce este el în stare, părea a ne spune : „Nu vă bucurați degeaba, nu fac nimic pentru voi, ci pentru stăpînul meu, care îmi este cel mai drag prieten !“ Am citit în ochii lui acest gînd și am avut regretul de a nu-i putea răspunde, că aș fi vrut să-i fiu și eu la fel de prieten.

Dragostea pe care i-o purtau animalele lui Iani Talabă și bucuria lor de a se ști oblăduite de el, am văzut-o și mai bine după-amiază, cînd am stat în mijlocul lor patru ceasuri. Pînă atunci a trebuit să mergem la masă, căci de aceea venisem. La un om pe care îl socoteam bogat dacă își îngăduia să cheltuiască atîția bani cu animalele, m-a mirat modestia casei, cu tavanele scunde, cu pereți văruiți simplu, cu dușumele de scîndură albă, cu rogojini în loc de covoare. Paturile, de lemn, aveau saltele de paie și cuverturi țesute în casă. Dulapurile erau de brad băițuit, cea mai ieftină mobilă cu putință ; în loc de fotolii am văzut jilțuri de lemn, drepte și rigide, puse pe lîngă pereți, ca stranele în biserică. La masa din sufragerie, rotundă și scundă, ca la țară, se ședea pe scăunele cu trei picioare. În fundul sufrageriei, în același timp și bucătărie, era o plită mare de gătit, cu cuptor și rezervor

de apă caldă, așa cum nu se mai vede astăzi decît la muzeul satului. Tavanul fiind prea scund, lămpile, cu gaz, atîrnau în perete, mai văzusem, știam că nu pot să dea o lumină destul de puternică. La scris, lampa se punea pe masă, în stînga caietului.

În afară de sufragerie, destul de spațioasă, unde familia își ducea traiul zilei, restul camerelor erau mici, ca niște chilii, înșirate pe un coridor cu geamlîc, îmbrăcat în zorele. Pe la mijlocul lor am văzut o cameră de baie, primitivă, cu ciment pe jos, cu un spălător unde apa venea din pod, dintr-un butoi de tablă, îmbrăcat în rumeguș cu clei, ca să nu înghețe iarna. Apa se trăgea din puț cu o pompă de mînă ; o manevrau copiii, era datoria lor, făceau cu rîndul. Butoiul se umplea cam în jumătate de oră, vreo șase sute de pompe, o gimnastică bună, toți copiii aveau musculatura pieptului și brațelor bine dezvoltată. Cu economie, un butoi ajungea toată ziua. Sîmbăta însă, cînd se făcea baie, trebuia umplut de cinci-șase ori, se pompa încontinuu, pînă ce începea să picure apa pe țeava de preaplin, care se vărsa în chiuvetă, să se vadă. Baie se făcea într-o cadă de zinc, se umplea cu apă rece care se încălzea circulînd singură prin cămașa unui căzănel culcat, pus alături, și legat cu două țevi, una jos, alta sus, ca sistemul de răcire de la bazinele ursului alb și focilor. Dacă se făcea foc în cazan, apa încălzindu-se începea să circule, se ducea în cadă pe la partea de deasupra, iar pe jos venea apa rece, pînă ce rămînea nemișcată, semn că era gata.

Iani Talabă avea șapte copii, care acum lipseau, își petreceau vacanța la munte, în cabana reconstruită după ce arsese cu ani în urmă, cînd își pierduseră viața Ninia, Prințesa cu Ileana și Zamfir, perechea nefericită. Cînd erau acasă, mama lor avea de furcă pînă să-i îmbăieze. Pe cei mici îi băga în cadă cîte doi și chiar trei, îi săpunea, îi clătea, apoi le turna apă rece în creștet, pînă li se făcea pielea roșie. Pe care cum era gata îl scotea afară ținîndu-l de subțiori, îi punea un prosop pe umeri și-l dădea pe mîna slujnicei, să-l șteargă și să-l bată cu palmele pe spinare. Băieții mai mari se spălau singuri, dar trebuiau să aștepte pînă se încălzea altă apă. Fetița cea mică se îmbăia la un loc cu băieții, nu îi păsa de ei, lor nu le păsa de ea, n-aveau nimic să-și ascundă. Însă domnișoara, care făcuse doisprezece ani și începuseră să-i crească sînișorii,

cît nişte mandarine, se ruşina, sau vroia să-şi dea aere, rămînea ultima, ca să fie singură, punea zăvorul la uşă.

I-am cunoscut mai tîrziu, atunci am fost mulţumit că lipseau de acasă, ar fi trebuit să-mi încarc mintea cu ei, să-i întreb cum îi cheamă, cîţi ani au, ce le place şi ce nu le place, cînd gîndul meu era la animalele de afară.

Pe stăpîna casei şi mama copiilor o chema Beatrix, nume cum nu mai auzisem, cu x la urmă. Ştiam de Beatrice, a lui Dante Alighieri, chiar în acel an învăţasem la şcoală, şi-i văzusem împreună, într-o pictură, cînd se întîlnesc prima oară la Ponte Vecchio, din Florenţa ; păreau trăsniţi de o văpaie, aşa se uitau unul la altul. Crezusem atunci că nimeni nu se poate numi Beatrice în afară de făptura aceea legendară, e oprit prin lege şi cine nu se supune are de îndurat chinurile Infernului.

Deşi Beatrix era altceva, m-am dus fără voie cu gîndul la Florenţa, să caut sursa de inspiraţie ; şi am găsit-o dar nu la Ponte Vecchio, ci într-un muzeu de alături, pe care îl cunoşteam din albume. Doamna Talabă nu semăna cîtuşi de puţin cu Beatrice, în schimb era leit madona în jilţ, cu pruncul în braţe, a lui Rafael Sanzio. Poate avea cinci ani mai mult decît madona fără să pară. Blondă, senină, puţin lascivă şi senzuală ; aici o despart de madonă, Dumnezeu să mă ierte ! Cu părul făcut cozi şi strîns în jurul capului. Împlinită la trup, sub o rochie bine strînsă peste ceea ce este imposibil să se ascundă ; cu o privire puţin vinovată, fiindcă dacă a făcut şapte copii, a păcătuit de sute de ori pe deasupra. Făcea parte dintre acele femei reţinute şi ruşinoase, care se lasă iubite în cea mai deplină castitate, convinse că nu participă decît cu spiritul, trupul n-are nici un amestec ; în ceea ce le priveşte îl ignoră cu totul, şi dacă palpită şi se unduieşte, vina este numai a diavolului.

Beatrix nu putuse să ne întîmpine, avînd treabă la bucătărie ; am văzut-o abia cînd am mers la masă. Era legată la cap cu un tulpan alb, ca părul să nu ia miros de mîncare ; dedesubt se vedeau coadele, grele, bogate, şi pînza fiind subţire putea să li se vadă chiar culoarea de aur. Focul o aprinsese la faţă, o rumenise, să fi fost piersică ar fi căzut singură de pe cracă, dacă n-o culegea cineva înainte.

După nume nu putea să fie decît unguroaică. Ne-a servit cu mîna ei, zîmbind fiecăruia, dar fără să ne pri-

vească. Aș fi vrut să știu cît iubea animalele ; pentru mine era o întrebare esențială.

Spre deosebire de frații lui mai mari, Zoba și Panainte, cu fața lor măslinie, cu trăsături orientale, la fel de înalți amîndoi, cu trupurile austere, oțeloase, Iani Talabă, blond, roz în obraji, de statură mijlocie, destul de împlinit și aplecat spre obezitate, ca AMarisa, semăna mai degrabă cu Beatrix. Cauza corpolenței lui am descoperit-o îndată, mînca mult, cu poftă și bună dispoziție. La ei nu se găteau multe feluri de mîncare, dar se mînca de nădejde, farfuria nu se umplea o singură dată. La început ne-au adus ciuperci la grătar, cu mărar și piper, cu untdelemn și lămîie, o tavă cît toată plita ; deși pe atunci nu-mi plăceau ciupercile, le-am dat de gust repede, le-am asemuit cu stridiile. Felul următor a fost pilaf cu midii, și cu sos de tomate, nu prea mi-a plăcut, mă săturasem cu ciupercile, și-apoi vroiam să mergem afară, unde ne așteptau animalele.

Nu sfătuiesc pe nimeni să se ia după mine ; cînd am mîncat a doua oară pilaf cu midii, am crezut că descoperisem mîncarea vieții mele. A treia oară iar nu mi-a plăcut. Nu știu ce să cred, o fi fost suceala mea, sau a midiilor ? Mi s-a întîmplat la fel și cu alte mîncăruri, cu păstrăvul, cu fazanul, cu carnea de berbec, cu țelina, cu guliile.

Midiile fuseseră numai pentru noi, am băgat de seamă că Beatrix și Iani Talabă le dădeau deoparte, mîncau numai orezul. Am aflat că în casa lor nu se mînca niciodată carne, nici pește și nici măcar ouă, ci numai legume, fructe, lapte și brînzeturi fără grăsime. Această viață monahală se potrivea foarte bine cu casa, care era ca o mănăstire. La fel își hrăneau și animalele, de aceea le excludeau din capul locului pe carnivore, care nu pot fi deprinse cu alt trai decît cel hotărît de natură ; carnivorele adevărate nu se ating de nimic altceva decît de carne, poți să le dai cele mai de soi legume, trufandale de preț, anghinare și sparanghel ; își pun capul jos, slăbesc, se ofilesc, mor cu zile.

Nimeni n-ar fi putut crede că fusese posibil să dezobișnuiască de pește focile, care nu cunosc altă hrană. Fiindcă îi erau dragi și voia să le țină pe lîngă casă, Iani Talabă se străduise mult cu ele, cu răbdare și înțelegere,

nu le pusese dintr-o dată la post, ar fi însemnat să le omoare. Le dădea pește proaspăt, li-l arunca bucată cu bucată, ele îl prindeau din zbor și îl înghițeau întreg, fără să mestece. Dar scădea rația de la o zi la alta, făcîndu-le să aștepte cu mai multă nerăbdare ora de masă. Apoi începu să le păcălească, despica burta peștelui, punea înăuntru un morcov mic, pe urmă unul mai mare, cusea cu ață, iar animalele înghițeau lacome, fără să bage de seamă. Treptat, legumele creșteau în volum și în greutate, la morcovi se adăuga salată verde, ardei gras, pătlăgele roșii și tot ce mai crește în grădină ; iarna varză, cartofi fierți, sfeclă, praz, țelină. Burta peștilor se umfla, abia o mai puteau coase ; era o treabă migăloasă, n-ar fi dovedit-o fără ajutorul copiilor, care de mici învățau să umble cu acul și ața.

Toamna, cînd m-am întors la școală și i-am spus profesorului de științe naturale că văzusem undeva foci ierbivore, n-a vrut să mă creadă, zicînd că aparatul lor digestiv nu era făcut să digere o hrană vegetală. N-am insistat, știa ce spune, avea dreptate, dar și eu știam ce spun, numai că am tăcut și n-am mai vorbit pînă astăzi. Acesta este adevărul, am văzut cu ochii, nu mai era nevoie nici măcar de pielea peștelui, ca să aibă un miros și o formă, să le amăgească ; toate fazele de trecere erau depășite, fusese nevoie de timp, firește, dar acum focile mîncau varză crudă, morcovi, salată ; să le fi dat pește ar fi întors capul. La fel se întîmplase cu ursul alb și cu delfinii, nici ei nu mai mîncau altceva decît legume și pîine. Cred însă că mult mai greu ar fi fost, dacă i-ar fi dat cuiva prin minte această trăsnaie, să le deprindă cu carnea pe ierbivore ; nu, ar fi fost imposibil. Oricît ai sili-o, căprioara nu va mînca niciodată carne, nu va roade oase în loc de ramuri. Și dacă totuși cineva ar izbuti o asemenea performanță, prin procedee diabolice, ar face din ea o mutilată.

Cu animalele care mănîncă de toate, ca omul, mersese mult mai ușor, carnea nu era hrana lor principală, nu fusese nevoie ca aparatul digestiv să se adapteze, ci doar să se deprindă cu postul.

Ciudățenia cea mai mare rămînea aceea că Iani Talabă era directorul abatorului, de unde ieșeau mii de tone

de carne. Pe vremea inchiziției, primăria l-ar fi dat afară, ca eretic.

Tot timpul mesei Sița-maimuța a stat pe umărul stăpînă-su supraveghindu-ne de la înălțime ; nu făceam o mișcare fără să mă urmărească, a băgat de seamă că nu-mi plăcea pilaful cu midii, le-a atras atenția gazdelor, arătînd cu laba spre mine, luîndu-și o mutră ofensată și scoțînd sunete disprețuitoare, cum ar fi spus : „stricați orzul pe gîște !“ Cînd ultimul dintre noi am lăsat furculița din mînă, Sița a început să se agite, răsucită spre ușă, unde așteptau cîteva animale, un ponei, o zebră și o gazelă, încadrînd o girafă îngenuncheată pe prag, altfel capul i-ar fi ieșit afară din cadru. Pe urmă am descoperit și alte grupuri și mi-am dat seama că ele se formau pe baza unor afinități, a unor simpatii, era între aceste animale de rase și temperamente diferite o comunicație, o înțelegere, se simțeau bine unele cu altele, alcătuiau familii legate strîns, cu toată compunerea lor atît de eterogenă. N-a fost prea mult timp să le observ, căci îndată ce Iani Talabă a ieșit din casă, s-au strîns toate în jurul nostru, amestecate.

Grăbit și nerăbdător, cum am fost totdeauna, ieșisem primul, încît am mai apucat să văd un ied domestic, un drăcușor negru, ca un simpatic fiu al lui Scaraoschi, zburdînd în jurul unui papagal mare de Colorado, de parcă n-ar mai fi fost acolo și alți iezi, să se joace cu ei, nu cu o pasăre. Dar era limpede că îi lega o prietenie, iedul sărea cu toate patru picioarele deodată, ca o minge cu arcuri, iar papagalul, mare cît o curcă, se distra privindu-l curios și îl încuraja cu vocea lui omenească : „Bravo, încă o dată ! Mai sus ! Ridică ștacheta !“ De obicei înțelegi greu ce spun papagalii, acesta însă avea o dicțiune perfectă ; probabil Iani Talabă pierduse mult timp cu el, să-l învețe. Cînd îl văzu ieșind din casă, papagalul strigă de departe : „Să-ți fie de bine ! Ce-ați avut la masă ?“ Stăpînă-su răspunse : „Cozonac cu stafide !“ Dialogul continuă, reproducînd jocuri de cuvinte cunoscute de toți copiii : „Ce-ați mîncat aseară ?“ „Pîine cu papară !“ „Și ce-o să mîncați mîine ?“ „Pîine cu măsline !“

Un șoricar negru, aidoma cu Gică de pe vaporul lui Panainte se plimba pe alee între un Saint-Bernard înalt de aproape un metru și un cocostîrc șchiop de piciorul

drept, cu un bandaj deasupra gleznei. Mi se părea nepotrivit să văd o vietate infirmă în mediul acela cu caracter ideal, unde credeam că n-ar fi încăput nimic din relele de care suferă lumea, de la boală pînă la nedreptate și ură. Mi-a venit inima la loc aflînd că era doar o zgîrietură și în cîteva zile cocostîrcul se făcea bine. La început grupul mi s-a părut comic, șoricarul alerga fuga-fuga între ei, la un pas al Saint-Bernardului trebuind să facă cinci de-ai lui ca să nu rămînă în urmă. Aș fi rîs, mai ales că se afla acolo și cocostîrcul, cu mersul lui gînditor, ca al filozofilor de la Atena care își țineau prelegerile plimbîndu-se prin parcuri, în mijlocul învățăceilor. Prietenia lor era prea stranie ca să-mi trezească doar veselia, m-a pus pe gînduri, făcîndu-mă să mă întreb ce date misterioase îi lega pe unul de altul, în ce limbă vorbeau, ce aveau să-și spună și mai ales ce trebuiau să învețe oamenii de la ei, ca să nu se mai mire de o asemenea apropiere.

Șoricarul și Saint-Bernardul nu erau singurii cîini, după cum Sița nu era singura maimuță ; ca și pe numeroasele rude ale AMarisei, mi-era imposibil să-i văd pe toți și să-i țin minte, de aceea astăzi nici nu mă gîndesc să spun ceva de fiecare în parte. Am înțeles atunci că pentru Iani Talabă greutatea cea mai mare nu era să dea îngrijire, adăpost și hrană tuturor acestor animale, ci să le cunoască, să le știe nevoile și să le împartă dragostea în părți egale, fără să uite de vreunul. Cred că grija luată de el pe suflet nu era mai mică decît a lui Dumnezeu la facerea lumii.

N-am găsit în nici un atlas zoologic toți cîinii pe care mai țin minte că îi văzusem acolo ; cred că din convieţuirea lor se născuseră rase noi, la fel cum se întîmplase și cu celelalte animale ; am văzut exemplare ciudate, unora am putut să le întrezăresc originea, un cap de grifon negru, cu un trup de cîine lup cenușiu, de pildă ; dar cele mai multe păreau aduse dintr-o lume necunoscută. Un cercetător cu pricepere și pasiune ar fi găsit obiect de studiu, poate pentru întreagă viața, ca să identifice toate acele animale, să le descopere originea și caracterele, să le catalogheze și pe urmă să le înglobeze într-o zoologie nouă.

Mereu mi-am dorit să am un cîine și n-am avut, fiindcă n-am putut alege ; luînd pe unul mi-ar fi rămas sufletul la alții ; să-i iei pe toți nu se poate.

Iani Talabă izbutise acest imposibil, avea atîţi că nu se mai putea să simtă lipsa a încă unuia. Dacă ar fi vrut să-mi dăruiască un cîine, iar eu aş fi fost în stare de astă dată să ajung la o alegere, tot nu l-aş fi luat, nu puteam săvîrşi această cruzime, căci ar fi însemnat să-l scot din paradisul lui, ca să-l duc într-un purgatoriu, unde n-avea de ispăşit nici un fel de păcate. A fost doar un gînd, e sigur că Iani Talabă n-ar fi făcut niciodată o asemenea nedreptate.

M-am mirat că în toată gospodăria nu se vedea nici o pisică ; pisicile nu lipsesc din nici o casă de oameni, vin singure, chiar dacă n-ai nevoie de ele. Iani Talabă avusese destule, nu putea să le elimine, ar fi fost o discriminare nedemnă de un om cu atîta dragoste pentru animale. Dar după ce încercase în toate felurile să le dezveţe de carne, fusese nevoit să renunţe la ele ; cînd îl simţeau că vine de la abator se năpusteau asupra lui miorlăind ca de moarte, şi numai că nu-i scoteau ochii cu ghearele. Cum el nu înţelegea să le dea satisfacţie, pisicile vînau păsările, făceau jaf între vrăbii ; le trădau fulgii rămaşi pe la gură. Dar nu le înecase în mare, nici nu le lăsase pe vreun maidan din partea cealaltă a oraşului ; fiecăreia îi găsise un loc unde să-i fie bine, umblase din casă în casă. De-aş avea puterea cuvenită, acestui om i-aş da un loc în biserică, alături de Sfîntul Francisc din Assisi. Îmi pare rău să spun că la fel de recalcitranţi ca pisicile, dar nu pe faţă, se dovediseră a fi propriii lui copii, care îi înşelau buna-credinţă. Dacă Iani Talabă ar fi aflat cum îi încălcau principiile, ar fi suferit cu atît mai mult cu cît pe ei nu putea să-i dea pe la alte case. Într-o zi, peste vreo lună, cînd veniseră de la munte, nu mi-am crezut ochilor să-i văd ascunşi într-un desiş, mîncînd salam de la cîrciumă. Era un salam prost, în hîrtie vînătă, pătată de muşte, care mi-a făcut greaţă ; iar pe copii i-am judecat cu tot dispreţul. Îmi dădea mîna, dacă mîncam carne şi peşte de şase ori pe săptămînă, ca să nu mai vorbesc de stridii şi langustină, şi posteam doar în ziua cînd prînzeam la Iani Talabă, care încetul cu încetul scosese carnea şi din mîncarea noastră, aducîndu-ne la regimul familiei.

Mai tîrziu m-am întrebat a cui era greșeala, a părinților, sau a copiilor ?

Am cunoscut în viața mea cîțiva vegetarieni și n-am observat să fi avut caractere mai frumoase decît lumea obișnuită ; ba chiar pot spune că unii dintre ei erau capabili de multe rele. Unul de pildă, care mînca numai pîine neagră cu brînză, susținea că hrana lui zilnică, atît de simplă, cuprindea toate principiile nutritive necesare unui om ca să trăiască pînă la adînci bătrînețe. Spre bătrînețe, rămînînd fără nici o slujbă și neavînd nici pensie, era angajat să împartă chiftele otrăvite cîinilor din parcuri și de pe maidane. De mult, încă din tinerețe îmi spusese cineva că îl văzuse la birt, într-o odăiță dosnică, mîncînd o fleică în sînge ; nu crezusem. Acum l-am văzut cu ochii mei, într-o zi, în Cișmigiu, jerpelit și murdar, mîncînd pe înfundate chiftele din servietă ; pe cele otrăvite le ținea în altă despărțitură. Nu l-am judecat că mă mințise o viață întreagă făcînd pe vegetarianul, ar fi fost o prostie să-l condamn, nu-mi adusese nici o pagubă, după cum nu-și adusese nici un cîștig sie însuși. Dar pentru că otrăvea cîinii aș fi vrut ca o dată să ia din greșeală o chiftea de alături, numai una, ca să nu moară ci doar să-l ardă mațele peste noapte.

Chiar atunci, toamna, după ce plecasem la școală, copiii lui Iani Talabă, în afară de domnișoară, s-au intoxicat cu mezeluri stricate, au zăcut prin spitale. Domnișoara nu mînca salam cu usturoi, ca să nu miroase ; Beatrix îi dădea pe ascuns șuncă de Praga. Nici nu-mi vine să mă gîndesc care-i morala, de teamă că nu-i nici una. Sincere cu adevărat în atitudinea lor refractară fuseseră numai pisicile. Focile, ursul alb, delfinul și alte animale pe deplin convertite făceau parte dintr-o categorie cu totul aparte, sinceritatea lor era de sens invers cu a pisicilor, ele aveau tot atîta candoare ca Iani Talabă.

*

Mai înainte, nu-l vedeam la masa de seară a AMarisei, erau prea mulți și eu stăteam cu ochii mai mult în farfurie. În prima seară nu văzusem pe nimeni decît pe

AMarisa şi pe Alex. Apoi, în cîmpul meu vizual au apărut Panainte şi gemenii Zoba, fiindcă îi cunoscusem, şi chiar îndeaproape, acestora doi din urmă fiind dator să le sărut mîna. Deşi fusesem împreună pe vapor o zi întreagă, şi trecusem prin aceleaşi peripeţii, pe Iani Talabă nu-l remarcasem, ca pe cei mai mulţi de altfel, iată de ce nu-l vedeam la masa de seară. De pe vapor o mai ţineam minte numai pe Zefira, fetiţa infirmă, cu porumbelul ; e de necrezut cît de bine şi singulară o aveam în minte, cînd zeci de oameni aflaţi acolo rămăseseră contopiţi în ei înşişi, ca o făptură unică, fără chip, fără identitate, bărbaţi, femei şi copii laolaltă. Nici porumbelul nu puteam să-l uit, fiindcă era al Zefirei, completa imaginea ei şi prin moartea lui îngrozitoare îi dădea o tristeţe patetică. Şoricarul, bunăoară, ca să nu mă întorc încă la oameni, îmi fugise din minte, deşi mă jucasem cu el pe punte ; dar nu ştiam al cui era, nu puteam să-l asociez cu o figură umană, căci numai aşa l-aş fi păstrat în memorie. Dar l-am recunoscut cu uşurinţă, cum m-a recunoscut şi el pe mine, cînd am mers în casă la stăpînii lui, pe care parcă nu-i văzusem niciodată, deşi fusesem cu ei pe vapor, o zi întreagă. E vorba de prima soră a AMarisei, Despina, femeie de cincizeci şi trei de ani, farmacistă, măritată cu Anatol Radovici, directorul spitalului de tuberculoză osoasă, om impozant, deşi puţin infirm, cu un genunchi înţepenit, urmarea unei coxalgii vindecate ; propria lui boală îl determinase să-şi aleagă specialitatea şi s-o practice cu dăruire. I-am purtat multă stimă ; ei mai puţină, fără motive.

Astfel, pe Iani Talabă nu l-am cunoscut cu adevărat decît după ce am fost în casa lui, la fermă. De-atunci înainte îl vedeam de la întîia privire la masa AMarisei, cum intram pe uşă, nu trebuia să-l caut cu ochii, ieşise din umbră. Îmi era drag pentru felul lui de a iubi animalele, căci sînt mulţi care le iubesc, dar le fac viaţa insuportabilă. Deşi îmi păstrasem vechea sfială în mijlocul unor oameni necunoscuţi pentru mine şi greu a-i cunoaşte, mă duceam bucuros la el să-i spun bună seara şi abia aşteptam ziua hotărîtă, vinerea, cînd să merg ia-

răşi la fermă. Şi Beatrix îmi era dragă, fiindcă ştiuse să-şi aleagă bărbatul şi să-şi însuşească pasiunea lui, ceea ce se întîmplă mai rar cu femeile, afară doar dacă sînt nişte prefăcute. Încă nu ştiam că îi dădea pe ascuns domnişoarei şuncă de Praga ; cînd am aflat, fapta ei mi s-a părut ca o călcare a jurămîntului, a fost cît pe ce s-o scot din suflet. Pe urmă m-am gîndit mai bine şi am ajuns să cred că nu sînt în stare să judec, şi nici nu am dreptul.

Beatrix nu venea la masa de seară ; înţeleg că nu putea să vină toată familia, de ea însă mi-a părut rău, socoteam că AMarisa o nedreptăţeşte dacă n-o cheamă, mi-o închipuiam stînd singură acasă, în mijlocul cîmpului, unde puteau chiar s-o calce hoţii. Văzusem două puşti în casă, atîrnate de uşă, nu-mi închipuiam însă că Beatrix ştia să umble cu ele. Aflînd că ştia şi ochea bine, mi-a venit inima la loc, dar tot nu m-am împăcat cu gîndul că rămînea singură serile. Un timp l-am judecat şi pe Iani Talabă, ar fi trebuit să refuze invitaţia ; pe urmă, cînd am înţeles mai bine obiceiurile şi tradiţiile casei, mi-am dat seama că de la masa de seară ar fi putut să lipsească oricine în afară de fraţii AMarisei ; altfel s-ar fi surpat temeliile. Şi apoi Beatrix era singură numai o parte din vacanţă, în restul timpului avea copiii, pe care, pînă nu creşteau mai mari, nu putea să-i lase singuri. Pe domnişoară nici gînd să se bizuie, fiind şi ea abia răsărită, pe deasupra fricoasă ; dacă ar fi spart cineva poarta, se băga cu capul sub pernă. Nu poţi cere unei fetiţe de doisprezece ani să tragă cu puşca, deşi n-ar strica.

O judecam degeaba pe AMarisa, nici o mamă din familie nu venea la masa de seară, dacă avea copii mici acasă. Copiii pe care îi vedeam uneori, printre persoanele celelalte, cu bonele la spate ca să-i supravegheze, erau orfani, căci se găseau şi din aceştia într-o familie atît de mare. Absolvind-o pe AMarisa nu mi-a rămas decît să mă gîndesc la Beatrix, cum stătea singură, cum îşi scotea tulpanul şi îşi despletea cozile, să se pieptene, şi îmi părea rău că nu eram acolo, să-i ţin de urît, pînă venea Iani Talabă ; cred că părul îi ajungea mai jos de şolduri.

17

Cea mai mică dintre surorile AMarisei avea patruzeci şi cinci de ani, îi urma ca vîrstă lui Iani Talabă, şi nu era măritată, nu fusese nici mai înainte, nu avusese logodnic, sau prieten, nimeni în oraş nu ştia de vreun bărbat care să fi ocupat în inima ei o părticică oricît de neînsemnată. S-ar fi aflat, nu avea o viaţă ascunsă, trăia la lumină, sub ochii oamenilor. Şi nu era o femeie de lepădat nici astăzi, cînd îşi trăise tinereţea ; nu se ofilise, nu se îngrăşase, am văzut-o la plajă, printr-o întîmplare, cînd se dezbrăca în cabină şi s-a deschis uşa ; altminteri ce-aş fi putut să înţeleg, dacă avea pe ea costumul de baie din vremea aceea ? E adevărat că unele costume începeau să se decolteze şi să se scurteze, dar încă semănau cu nişte combinezoane croite urît, fără talie, cu dantele pe umeri, cu volane pe poale, lungi pînă deasupra genunchiului ; şi abia dedesubt era stavila adevărată, pantalonaşii, cărora nu li se potrivea deloc diminutivul, fiind atît de grosolani şi de înfoiaţi că nimeni nu şi-ar fi dat seama, dacă nu ştia dinainte, ce se ascunde sub un asemenea morman de cîrpe. Bărbaţii pe atunci încă nu stăteau la soare la un loc cu femeile, cîţi stăteau, că nu prea dădeau năvală ; plaja se împărţea în două, cu gard de scîndură, ca la solariile de astăzi. Chiar şi în mare se punea o despărţitură pînă unde apa trecea de umeri, cearşafuri întinse pe pari şi pe frînghie. Se găseau unii, firi stricate, care înotau pe sub apă şi treceau la femei, numai să se zgîiască, de parcă mare lucru aveau de văzut peste ce puteau să vadă pe stradă ! Pe unii din ei îi prindea poliţia ; dacă femeile începeau să ţipe sergenţii veneau fuga şi-i prindeau cînd treceau pe sub cearşaf, în partea bărbaţilor. Prima dată îi amendau, a doua oară îi duceau la secţie, a treia îi trimiteau în judecată pentru atentat la bunele moravuri, aşa scria legea.

Pe sora AMarisei am văzut-o cînd se dezbrăca în cabină, a fost numai din întîmplare, tocmai treceam pe acolo cînd a venit o pală de vînt şi a deschis uşa, a smucit-o. Abia am zărit-o, în două secunde ; nu era dezbrăcată cu totul, dar oricum mi-am făcut o idee, ca să pot spune

ce pierduse bărbatul care ar fi avut ocazia s-o ia de nevastă, și n-o luase. Mai tîrziu, judecînd după fotografia din album, de la vîrsta cînd fetele sînt bune să se mărite, mi-am dat seama că fusese mult mai frumoasă decît îmi închipuisem, că o asemenea făptură nu putuse să rămînă nebăgată în seamă, sute și mii ar fi luat-o și ar fi purtat-o numai pe brațe. Însemna că ea nu voise, nu exista altă cauză.

Poate că nu avea un suflet rece, poate era numai trufașă ; poate socotea că bărbatul demn s-o atingă încă nu se născuse. O dovadă ar fi fost chiar mersul ei, cam războinic, deși nu lipsit de feminitate, căci avea și ea, o talie care să se mlădie, și șolduri care să se legene. Abia cînd am băgat de seamă că își ținea umerii aduși în față, într-o mișcare nefirească, am înțeles că își apăra sînii, de o privire, de o atingere, îi disimula instinctiv și atunci am asemuit-o cu o walkirie, care nu s-ar da pe mîna unui bărbat decît învinsă în luptă, cu scutul străpuns și cu spada ruptă. Această impresie, pe care o păstrez și astăzi, mi-a întărit-o chiar numele ei, de o sonoritate războinică. Nu știu cine Dumnezeu o botezase așa, căci deși i se spunea Emma, în realitate o chema Irmingarde, într-adevăr ca pe o walkirie.

Locuia singură, într-o casă nu prea mare dar plăcută, cu vederea în parc, așa că, deși în centrul orașului, putea să se creadă pe o margine de pădure. Dimineața veveriițele veneau la fereastră și așteptau să le dea nuci sau alune ; nu se sfiau nici să intre în casă, dacă găseau fereastra deschisă, erau însă cam stricătoare. Pe acoperișul de olane se adunau ziua toți porumbeii din cartier, fiindcă le punea de mîncare la streașină, miez de pîine și boabe. Casa i-o cumpărase AMarisa cînd se despărțise de familie, lăsîndu-i pe fiecare să meargă unde îi era voia. Emma nu avea nici un venit, dar nu trăia din mila rudelor, își plătea din plin mîncarea și celelalte nevoi, modeste de altfel, muncea pe la casele lor cît e ziua, ea făcea cumpărăturile de la piață, și le ajuta pe bucătărese, ea supraveghea gospodăria, și, mai neprețuit decît orice, creștea copiii familiei, din leagăn pînă mergeau la școală. În timp, numărul nepoților pe care îi pusese pe picioare, copiii lui Panainte, ai Despinei și al Adelei se ridica la cincisprezece, în afară de cei însurați și plecați de acasă. În anul

cînd am cunoscut-o, Emma își creștea strănepoții. Numai pe copiii lui Zoba nu-i avusese în grijă, fiind prea mică la vremea lor, și de asemeni pe copiii lui Iani Talabă, căci Beatrix nu i-ar fi lăsat pe altă mînă, nu-i lipsea timpul, n-avea preocupări mondene ; și apoi locuiau în afara orașului unde Emma n-ar fi putut să ajungă cu ușurință, dacă oamenii nu aveau automobile, ca astăzi.

Mamele se mulțumeau să o socotească pe Emma o fată bătrînă, care, plictisindu-se singură acasă, își trecea timpul prin casele altora. Ele nu observau că grija ei pentru copii nu era o rutină, ci o dăruire plină de nuanțe, de sentimente împrospătate încontinuu ; fiecare copil fusese pentru ea o altă dragoste, neschimbate rămînînd duioșia și abnegația ; pentru fiecare avusese alt cîntec de leagăn, alt stil de a-l ține în brațe, alt dialog cînd el începea să gungurească ; nimeni nu observa toate acestea, după cum nu observau, mai în adînc, tristețea ei ascunsă în manifestările cele mai gingașe. Cînd ajungeau mai mari, la vîrsta primelor ingratitudini, copiii îi spuneau ironic Irmingarde, căci nu simțeau, cum nu simțeau nici părinții lor, splendoarea din acest nume rece.

Multe am înțeles după moartea ei care a fost tragică, așa cum aș fi putut să mi-o închipui încă din clipa cînd am asemuit-o cu o walkirie. Cu toți copiii crescuți de ea, Emma fusese o mamă secretă, o mamă refulată cum se spune astăzi, cu brutalitate. Pe fiecare ar fi vrut să-l fi procreat ea, dar fără atingere cu bărbatul.

Deși locuia singură și de obicei nu gătea mîncare, fiind toată ziua prin alte case, Emma a ținut să venim și la ea la masă, o dată pe săptămînă, marțea, cum se hotărîse cu celelalte două surori și cu frații.

Omul care făcuse casa Emmei avusese probabil o inimă curată și luminoasă, altfel nu-mi închipui ; toate casele pe unde am intrat după ce începusem să văd și să judec, mi-au dat de gîndit asupra celor ce aveau nevoie de ele. Las la o parte palatele cu sute de camere, mai greu să le înțeleg, deși unele sînt de-o simplitate extremă în ceea ce privește gustul proprietarului. Primul între ele pun castelul Schönbrunn, de la Viena, al Mariei Tereza, care n-avea nevoie de el pentru traiul ei și pentru ceremonii imperiale, ci pentru năzuințe femeiești proprii, atît de deșuchiate cum cred că nu și-a închipuit nimeni pe

de-a-ntregul, deşi păcatele împărătesei le cunoaşte omenirea întreagă. Eu cred că făcîndu-şi o mie de camere, stăpîna palatului se gîndea la o mie de bărbaţi, să-i aibă la îndemînă, sub pază, să nu umble prin oraş după vreo Margaretă, să fie gata ziua şi noaptea, să poată intra la ei fără să ciocănească la uşă. Cu totul altceva înseamnă Luvru, Prado sau Ermitajul, fiecare se explică în alt fel, singurul caracter comun fiind nesăbuinţa şi singura concluzie eşafodul, cu execuţii în trup sau în spirit, căci din toţi care le-au locuit într-o vreme, s-a ales praful şi pulberea, după ce mai întîi a curs sîngele. Niciodată, mergînd prin aceste palate cărora li s-a schimbat destinaţia, n-am putut să-mi imaginez un moment din viaţa locatarilor de altădată, ci doar mi-am împrospătat istoria, cum este scrisă în carte.

Dar acum mă întorc şi mă opresc la casele obişnuite, de proporţii umane, locuinţe de familie, a unei lumi medii, grosul societăţii, contribuabili stabili la bugetul ţărilor, la contingentele armatei, aspiranţi la o pensie şi la un Bene Merenti. Nici una din aceste locuinţe de bază, la mahala sau în centrul oraşului nu are mai multe odăi decît suflete, şi dacă una se eliberează prin moartea bătrînilor, o ocupă repede nou-născuţii. Despre casele cu pretenţii nu am ce spune, nu se poate face o regulă pornind de la ele, şi de altfel sînt în afara subiectului, la fel cum sînt bordeiele, bojdeucile sau cocioabele moderne, cu pereţii făcuţi din bidoane goale. Casa Emmei intra în categoria de mijloc, care îşi îndeplineşte funcţiunea, fiind un adăpost împotriva frigului, arşiţei sau al intemperiilor, fără altă frumuseţe decît aceea adusă o dată cu mobila, dacă oamenii o au în suflet şi nu o pierd pe drum în timpul mutării ; dintre aceştia din urmă sînt mai mulţi decît am putea crede, numai eu cunosc o duzină. După ce au scos molozul din odăile făcute în grabă, după ce au mai îndreptat pereţii, au reparat uşile şi ferestrele strîmbe şi înţepenite, au cîrpit faianţa la baie, au spălat linoleumul şi au întins pe jos covorul de zestre, sub candelabru, casa devine a lor şi, odată închisă uşa de la intrare, bagi de seamă că e frumoasă. Cu condiţia, uşor de îndeplinit cînd ai în suflet o bogăţie minimă, să îţi astupi urechile şi să nu te uiţi pe fereastră, ci să asculţi şi să priveşti în tine.

Casa Emmei era frumoasă prin ea însăşi, de cînd se pusese prima cărămidă pe temelie, o frumuseţe din naştere. Putea să rămînă goală, ar fi fost tot frumoasă, putea să ajungă ruină, cu ferestrele sparte, cu uşile vraişte, pustiită, adăpost pentru cucuvele. Chiar dacă mă duc prea departe cu gîndul, spun ce am simţit cînd am văzut-o de la portiţă, ce simt şi astăzi, dacă îmi aduc aminte. Iar cînd s-a deschis uşa şi am trecut peste prag, înainte de a o vedea pe gazdă şi a-i simţi parfumul, mi s-a părut că aici şi în nici o altă parte aş fi vrut să mă nasc încă o dată, de ar fi fost cu putinţă.

Am intrat în multe case, unele mi-au plăcut, altele erau hîde, nici una nu m-a amăgit s-o văd altfel ; casele nu sînt ca oamenii, să te înşele. Casa Emmei avea farmec, o insufleţire aflată în structura ei iniţială, de parcă în perete ar fi fost pusă o femeie îndrăgostită, cu un alt subînţeles decît în legenda Meşterului Manole. Cu nouă linii se poate desena corpul unei case, o prismă. Dar din ele la fel de bine poate să iasă o cazemată. Casa Emmei avea poezia calmă şi dulce a unui cîntec pe care nu-l vom uita niciodată şi niciodată nu vom şti de ce a fost blagoslovită clipa cînd a sunat prima oară, o melodie simplă, dar inspirată şi inimitabilă, cu atîta bogăţie de sentimente, că nici nu mai contează de cine şi cum a fost scrisă, de-o inimă omenească într-o clipă de graţie divină, Cîntecul pentru Eliza.

Cînd am ajuns, o vrajă venea din casă şi ne învăluia, făcîndu-ne să stăm locului, poate ca să ţinem în loc şi clipa. Din partea cealaltă a casei, unde se vedeau arborii parcului, fremătînd sub o briză uşoară, se auzea printr-o coincidenţă ciudată, prin nu ştiu a cui inspiraţie, tocmai cîntecul care îmi venise în minte cînd apăsam pe clanţa portiţei. Era un pian, sunetele veneau de departe, fără să piardă nimic din rezonanţa lor limpede, parcă nu de bronz, ci de sticlă.

Toată casa, pînă la streaşină era îmbrăcată în trandafiri roşii, care înfloreau chiar şi după ce cădea prima brumă. Sigur că era un decor fără stabilitate, deşi umplea de bucurie sufletul oricui iubea florile ; pălea de la un timp înainte. Dar farmecul casei nu scădea nici iarna, cînd din trandafirii scuturaţi nu mai rămîneau decît tulpinile triste ; dimpotrivă, perdeaua de melancolie care

i se adăuga, chiar dacă venea ca o durere, îl făcea să pătrundă și mai bine în inimă.

Eram cu mama și cu Alex, însoțitorul nostru de toate zilele, întotdeauna în costum alb, cu lavalieră albastră, cu pălărie de pai largă în boruri, ca un sombrero, cu caietul îmbrăcat în marochin roșu la subțioară. Venea cu noi, nu dădea semn de plictiseală, urmărea ce se întîmplă, asculta ce spuneau alții dar nu vorbea niciodată. În schimb își nota gîndurile și observațiile ; unele din ele le-am citat, altele mi-au folosit ajutîndu-mă să descopăr sensurile unor întîmplări trăite împreună, și pe care nu puteam să le înțeleg singur.

Mama, mereu în rochie de doliu, dar nu mohorîtă în suflet, senină, modestă și înțeleaptă mergea bucuroasă oriunde eram invitați, părea mîndră de mine, deși n-aveam nici un merit decît acela că devenisem subiectul lui Alex. Ce aveam de făcut în acest rol nu știa nimeni, dar toată familia mă privea cu interes și chiar cu un respect care mă stînjenea în loc să-mi dea vreo satisfacție. Căci nu aveam un rol remarcabil în adevăratul înțeles al cuvîntului, nu făceam altceva decît să mă uit curios în jur și să mă bucur de viață.

Și Emma fusese pe vapor, dar n-o țineam minte, de fapt acum o vedeam prima dată. Ea în schimb mă știa, ca toată familia, mi-a întins mîna, primul, fiindcă eram în frunte ; Alex n-a trebuit să mă prezinte, a prezentat-o pe mama. Atunci abia am putut s-o privesc în față, cînd i-a întins mîna mamei. Purta o rochie albă, cu mîneci scurte, mulată pe mijloc și pe șolduri, mi se pare că afară din modă. Toate femeile din familie purtau rochii albe vara, numai AMarisa se îmbrăca în culori închise. Încă de atunci ar fi trebuit să observ linia Emmei, dar eram prea intimidiat ca să mă uit de-a dreptul, și-apoi n-aveam ochi să deosebesc o talie liberă, de una strînsă în corset, cum umblau încă multe femei în anii aceia ; mai bine a fost că am văzut-o la plajă, așa n-a rămas nici un dubiu.

Cînd i-a întins mîna mamei i-am văzut brațul, ieșind din mîneca scurtă, cu o carnație sănătoasă, neofilită, ușor colorată de soare, fără încrețituri la cot, care apar ca o proeminență umbrită de hașuri dezagreabile, în afară de cazurile fericite, cînd cineva atinge perfecțiunea ; însă

din cauza acestui mic accident fatal, nu moare nimeni, şi-apoi, cînd braţul este îndoit, sau în mişcare, nici nu se vede.

După braţ i-am văzut mîna, prelungă, îngustă, am socotit că putea să cuprindă zece clape ale pianului, o octavă şi un sfert, ceea ce este mult pentru o femeie; am gîndit aşa fiindcă mai înainte o auzisem cîntînd la pian, deşi cîntecul pentru Eliza nu-i o piesă de încercare şi nu cere o mînă cu atîta deschidere. Apoi i-am văzut zîmbetul, zîmbea cu o reţinere cuviincioasă, fără să-şi arate dinţii ca în reclame, însă cu atîta sinceritate că se lumina nu doar chipul ei, ci toată casa. Tot atunci i-am auzit şi glasul, „bine ai venit, doamnă!" căci mie nu-mi vorbise ci doar îmi strînsese mîna, puţin cam energic, împiedicîndu-mă să i-o sărut, ca bărbaţii. Un asemenea glas nu mai auzisem, dacă aş folosi cuvintele cunoscute, cristal, privighetoare aş rîde eu însumi de mine, fiindcă nu-şi poate găsi nici o asemuire în lumea cunoscută pînă astăzi de oameni, ci ar trebui să mă duc la o lume închipuită, pe cea mai îndepărtată dintre planete, unde sunetele ajung la puritatea vidului, fără corpuri străine care să altereze vibraţiile sonore.

Mai mult nu pot spune decît că n-am văzut cum era casa pe dinăuntru, mă urmărea numai farmecul întîlnit prima dată afară, n-am simţit gustul mîncării, mama mi-a spus pe urmă că a fost aleasă, fină, frumos aranjată pe farfurii albe; totul pe masă era alb, ca rochia gazdei, ca policandrul de deasupra, sticlă mată de Murano, ca mobila de sufragerie, de lac cu intarsii de lemn auriu, atît de subţiri că nici nu s-ar fi văzut decît într-o rază de soare. Singura culoare străină, dar nu stridentă, erau mînerele tacîmurilor, de fildeş. Iar mai albă decît toate, o garoafă, floarea lui Zoba, pusă în mijlocul mesei.

Eu n-am văzut altceva decît mîinile şi braţele Emmei, apoi zîmbetul, şi n-am auzit decît glasul ei, nimic din ce spuneau ceilalţi; noroc că nu mi-a adresat nimeni cuvîntul, altfel aş fi căzut ca din pod şi mă făceam de ruşine.

După masă, parcă ghicindu-mi gîndul, mama a rugat-o pe Emma să cînte ceva la pian şi ea s-a supus, fără să aştepte încă o rugăminte, dar s-a mărginit să repete

Cîntecul pentru Eliza, care ca tehnică nu cere nici o măiestrie, era piesa de bătaie a începătărilor la sindrofiile familiale, a doua bucată fiind Adagio din Sonata Lunii ; oricare fată de pension ştia s-o cînte, dar nici una nu mergea mai departe, închidea capacul pianului şi primea aplauze ; nu se găsea cine să judece. Iar eu, cum s-o judec pe Emma ? Avea prea mulţi ani ca să cred că era o începătoare, şi apoi simţeam în ea o forţă care aştepta să-şi dea drumul, nu înţelegeam de ce şi-o înfrînează. Socotea oare că nici unul din noi nu meritam, şi-ar fi pierdut timpul ?

Cîteva zile mai tîrziu, după masa de seară, Alex m-a luat cu el în oraş, nu puteam să-l refuz, dar eram gata de apărare, credeam că voia să mă ducă din nou pe Strada Căruţei Stricate, la casa de unde fugisem prima oară. Nici acum n-aveam mai mult curaj, ştiam că o să fug iarăşi, deşi fata cu rochie albă, subţire, venind din fundul curţii, mai mult goală mă obseda încă, poate chiar mai puternic ; continuam să mi-o închipui răsărită din mare, apropiindu-se pe dîra aurie a lunii, şi uneori parcă nu mai era închipuire, ci o vedeam, aievea, simţeam impulsul să cobor pe plajă şi să-i ies înainte. Cînd imaginea ei pierea, rămîneau îngerii de pe tăblia patului.

Mă înşelasem, Alex m-a urcat într-o trăsură de piaţă şi am pornit în altă direcţie, birjarul îl cunoştea, era unul din fraţii lui Mustafiţă, un flăcău cu armata încă neterminată, acum avea zece zile permisie. Toţi din familie, fraţi, fii, nepoţi făceau aceeaşi meserie, pornea de la dragostea de cai, aveau camioane sau trăsuri de piaţă, împînzeau oraşul, rămînea prea puţin loc pentru alţii.

Am mers la o casă unde nu mai fusesem, a uneia din surorile AMarisei, pe la Administraţia Financiară, Alex a coborît şi s-a întors cu Zefira, am recunoscut-o după cîrje. A stat între noi în trăsură, subţiratică, numai o umbră de om, dar, cu toată infirmitatea nu-mi făcea silă, era şi ea un suflet, aş fi vrut să-i iau o parte din suferinţă, sau mai mult decît atîta, să am o putere şi să-i spun : „Lasă cîrjele şi umblă !“ Deşi sînt sigur că o durea sufletul rău de la moartea porumbelului (nu trecuseră de atunci decît zece zile), se străduia să nu i se vadă suferinţa.

Pentru seara aceea i-am fost recunoscător lui Alex, l-am simțit mai aproape de mine, avea o inimă generoasă. Ne-a dus în parc, tocmai în fund, unde nu forfoteau oameni și ne-am așezat toți trei pe o bancă, lîngă un gard de sîrmă împletită. Trebuise să traversăm întreg parcul, pe Zefira a dus-o în brațe, parcă nici n-avea greutate ; cîrjele le-am luat eu, erau ușoare, de bambus, mi s-a înmuiat inima să le simt cu mîinile mele, parcă însuflețite, păstrau în ele ceva dintr-o ființă omenească. Deși nu era frig, Alex și-a scos haina și a pus-o pe umerii Zefirei. Mi-am scos-o și eu pe a mea — mi-o adusese mama, plecasem cu trenul mixt numai în bluză — și i-am pus-o pe picioare. Din clipa aceea s-a revărsat peste noi o pace divină, ne-a învăluit pe toți trei într-o țesătură de liniște și seninătate, mă simțeam răsplătit pentru toate faptele mele bune, săvîrșite sau numai gîndite, prin bucuria pe care o trăia biata făptură de lîngă noi, căci luna, bătînd-o din față printre ramurile copacilor îmi îngăduia să-i văd ochii, umezi, sclipitori, scăldați în fericire și recunoștință.

Abia după cîteva clipe am auzind picurînd sunetele în spatele nostru, și atunci mi-am dat seama că le aveam de mult în ureche, le auzisem pe cînd străbăteam parcul, dar nu puteam crede că erau altceva decît închipuire, o reminiscență. Sunetele deveniseră reale, am recunoscut nu doar melodia, interceptată încet mai înainte, ci chiar timbrul pianului, care nu putea fi confundat cu altul. Atunci am întors capul, vrăjit de acest Cîntec pentru Eliza, cu variații lungi, necunoscute, și, dincolo de gard, am descoperit casa Emmei, luminată de lună. Înăuntru era întuneric, peste ușa de la terasă, deschisă, flutura ușor o perdea de voal, albă și nu știam dacă o mișca zefirul de seară, sau sunetele care veneau dinăuntru. Abia acum, în atmosfera aceasta de pace, nestingherit de nimeni, netrebuind să mă feresc de nici o privire, căci Alex și Zefira erau aliații mei, frații mei de cruce, mi-am dat seama că în felul cum cînta melodia simplă, reluînd-o în expresii noi, fără să devină alta, Emma avea un stil cu totul aparte, o emanație a făpturii ei, unită cu emanația casei care mă vrăjise din clipa cînd o văzusem prima oară. Atunci am simțit, nu pot spune că am înțeles, am avut numai un simțămînt puternic ca o certitudine,

că omul care făcuse cîntecul se afla în casă, așezat la pian și pianul nu putea fi altul decît cel pe care cîntase prima dată, iar casa nu putea fi alta decît cea unde îl compusese. Stăpîna de astăzi a casei, stînd în picioare în spatele lui, în rochia ei albă, acum lungă pînă în podele, nu putea să fie alta decît Eliza. Cînd ea se transforma în Emma, cum o cunoscusem, cîntecul devenea laitmotivul ei, atestîndu-i adevărata identitate.

Nici nu băgasem de seamă că în jurul nostru se aduna lume, oameni de toate vîrstele, îi recunoșteam după mișcare, nu puteam să-i văd la față ; bărbați, femei, fete, aduși de o simțire comună. Mergeau în vîrful picioarelor, nu li se auzeau pașii, nici respirația, se așezau pe bănci, sau în iarbă, nu trezeau nici un foșnet. Venirea lor nu mă supăra cu nimic, nu destrăma farmecul clipei, ba parcă îl făcea să se amplifice, vraja înmulțindu-se prin fiecare.

Lumea venea acolo nu pentru pian, ci pentru glasul Emmei ; abia acum am înțeles de ce mă tulburase atît de puternic, încă de cînd o auzisem rostind prima vorbă. Pianul îi folosea doar ca să creieze atmosfera indispensabilă și apoi să se acompanieze, nu era o virtuoază, nici nu urmărise să fie, glasul fusese de la început modul ei de exprimare, în vers pus pe muzică ; genul căruia se consacrase era liedul, nu cînta altceva. Și nu apăruse niciodată în public.

Mie, la anii mei, nu putea să-mi placă liedul, n-aveam pregătire, ar fi trebuit ca mai înainte să fi cunoscut multe din subtilitățile muzicii. Nu la fel se întîmplă cu toți oamenii, unii au norocul să vibreze de la primul sunet. Nu mă gîndesc la Alex, care îmi prilejuia această experiență ; judecînd după privirea lui, mult prea mobilă ca să-l cred concentrat la îmbinarea de sunete, îmi închipui că nu înțelegea nici el mai mult decît mine. Nu mă înșelam, o însemnare din caietul de lucru, făcută chiar atunci, seara, la lumina lunii, mi-a confirmat impresia dar m-a dus mult mai departe. „Deci, scria el, este posibil să înregistrezi o bucurie nu prin vibrație directă, ci prin emoția altcuiva, astfel bucuria devenind chiar mai puternică decît la prima ei sursă.“ Am fost surprins, era aproape ceea ce gîndisem eu însumi, că farmecul serii

se amplifica înmulţindu-se cu numărul oamenilor atraşi de muzică.

Emoţia adevărată, directă, convingătoare, neavînd nevoie de nici o explicaţie, nici de speculaţii ca ale mele şi ale lui Alex, am văzut-o pe faţa Zefirii, această fetiţă infirmă şi prea mică spre a avea vreo educaţie muzicală. Chipul ei palpita de bucurie, respira în spasmuri scurte, părea că se luptă să-şi înfrîneze plînsul, şi privirea ei era atît de departe, încît nici nu m-a văzut cînd m-am aplecat spre ea, puţin speriat că ar putea să se sufoce. La sfîrşit, avea ochii plini de lacrimi şi obrazul aprins ca de febră. N-a spus un cuvînt, cred că avea coardele vocale paralizate, n-a putut să se exprime altfel decît aplecîndu-se şi sărutînd mîna lui Alex. Nu mă aşteptam, s-a întors spre mine şi pînă să mă feresc şi-a lipit gura de mîna mea, cu o devoţiune care mi-a ars inima. Nu făcusem altceva decît să-i duc cîrjele.

Pe ceilalţi oameni n-am putut să-i văd la faţă; după ultimul cîntec, cînd s-a închis uşa de la terasă au mai stat un timp, nu se îndurau să plece, nu puteau să se mişte. Apoi s-au ridicat şi s-au dus fără zgomot, fără vorbă, ca nişte umbre. Nu era nevoie să mă uit în ochii lor, ca să ştiu ce aveau în suflet. Aş fi plecat de acolo umilit, dacă n-aş fi avut şi eu partea mea de bucure, altfel decît a lor, dar nu mai mică. N-am înţeles liedurile şi nu mi-a plăcut, mi-au stîrnit doar curiozitatea, în schimb m-a fermecat glasul Emmei.

Începusem să merg la operă şi cu toate că nu aveam decît prea puţină pricepere, ştiam ce este o cîntăreaţă; unele, din nefericire, îşi scuipau plămînii pe scenă, se făceau roşii, păreau că se strangulează, se sforţau că li se umflau vinele de la gît, de pe frunte, iar folosul nu era decît nişte ţipete sparte, de-mi venea să-mi iau cîmpii; iar cînd izbucnea orchestra şi ele nu mai puteau să-i ţină piept, strîngeau pumnii, îşi holbau ochii, gata să leşine, mie îmi venea să aplaud. Altele, chiar dacă ştiau să cînte şi se bucurau de renume (lumea le aplauda cum veneau pe scenă, înainte de a deschide gura), erau sau grase, sau împiedicate şi ţepene, se mişcau ca marionetele, se zgîiau la bagheta dirijorului, nici nu îl vedeau pe tenor, căruia îi jurau dragoste.

Astăzi lumea s-a obișnuit să-i asculte pe cîntăreți prin amplificări electronice, atît de perfecționate și de puternice, încît ultimul dintre gîjîiți izbutește să spargă urechile oamenilor, dacă vrea inginerul de sunet. O voce redată pe asemenea cale nici nu mai poate fi judecată; bună, rea, atrage ropote de aplauze.

E ușor să spun că glasul Emmei era un miracol, dar nu mă pot mulțumi cu atît, vreau să-l explic și nu pot spune altfel decît că natura o înzestrase cu un aparat de amplificare, organic, inclus în coardele ei vocale; atît și nimic altceva, n-are rost să mai caut cuvinte.

O descoperise Zoba, al doilea geamăn, care, deși ocupa un loc neînsemnat în sînul familiei, avea multe relații în societate, afacerile îi mergeau bine, călătorea, contracta noi cunoștințe, se bucura de încredere și de stimă. Irmingarde, căci pe atunci nu-i spunea nimeni Emma, n-avea decît zece ani, glasul nici nu începuse să i se formeze. Fără nici o pregătire muzicală, Zoba fusese frapat de registrul ei vocal nu în cîntec, ci în vorbirea de toate zilele, ale cărei inflexiuni, într-o povestire de pildă, porneau de la cele mai joase sunete de contraltă și ajungeau pînă la cele mai înalte de soprană, urmîndu-i emoțiile succesive. Nu mai puțin frapantă era forța din glasul fetiței, care putea să scoată un țipăt penetrant, fără nici o sforțare, fără să se congestioneze și să-și piardă suflul, de parcă ar fi fost un trucaj, ar fi țipat altcineva în spatele ei, o ființă invizibilă. Pînă la Zoba ciudățenia nu mirase pe nimeni, și nici nu se remarca ușor, fiindcă de obicei Emma nu dădea drumul la glas, era o ființă sfioasă, pînă la cinci ani nu vorbise, o credeau mută, medicii nu știau ce să spună. Într-o dimineață se pomeniseră cu ea vorbind în chip natural, ca și cînd ar fi reluat o convorbire întreruptă în ajun, seara la culcare.

Nu m-am uitat de multe ori în ochii Emmei, n-a fost ocazia și nici n-aveam îndrăzneală. Dar cînd odată privirile ni s-au întîlnit și am rămas hipnotizat cîteva clipe, incapabil să mă sustrag, mi s-a părut a citi în ochii ei măcar o taină din cîte aș fi vrut să descopăr; deși cred că a fost o intuiție fără greș, n-o dau decît ca pe o presupunere, și anume că Emma avusese de mică darul de

a vorbi, poate înaintea copiilor de aceeaşi vîrstă, dar îl ţinuse ascuns pînă cînd găsise şi ce să spună.

Zoba nu se gîndea să facă din Emma o cîntăreaţă, se temea doar că un asemenea glas, needucat, ar putea să devină dezagreabil în relaţiile cu oamenii ; de aceea o duse la fostul lui profesor de muzică, din şcoală, un bătrîn pensionar, care nu mai auzea decît cu cornet acustic. În anul următor o luă cu el la Londra, unde vroia să înfiinţeze o agenţie de vapoare, cum avea în atîtea porturi. Pe Emma o lăsă acolo, să înveţe cîntul, ceva mai bun nu se putea face cu glasul ei, aşa spunea profesorul de muzică. Zoba s-ar fi mulţumit ca ea să înveţe limba şi să capete educaţie englezească.

Trecuseră treizeci de ani de atunci, Alex nu ştia nimic, pe AMarisa nu îndrăzneam s-o întreb, cu atît mai puţin pe Zoba, căruia îi văzusem scheletul prin haine şi putea să moară de la o zi la alta, mergînd pe stradă, cum murise frate-su, pe vapor, cînd îi sărutam mîna. N-am putut să aflu nimic despre învăţătura Emmei la Londra, ce impresie făcuse glasul ei, dotat cu calităţi ieşite din comun, poate neîntîlnite încă. Să mă duc la ziarele vremii nu-i timp, şi nici nu sînt sigur că aş găsi vreo informaţie ; poate doar în cele londoneze. Presupun însă că dacă rămăsese şapte ani acolo nu stătuse degeaba. Un singur om mi-a dat o lămurire, Mustafiţă, vizitiul, care se pare cunoştea toate secretele casei. Multe aş fi aflat de la el, dacă ar fi avut gura mai slobodă ; dar era o slugă devotată, s-ar fi aruncat în foc s-o scape pe AMarisa de o primejdie, pentru el casa ei era sfîntă. Acelaşi devotament avea şi pentru ceilalţi membri ai familiei, îndeosebi pentru Emma, fiindcă o ştia singură şi o credea nefericită, ceea ce nu se potrivea cu adevărul, era numai nenorocoasă.

Mustafiţă mi-a vorbit despre ea din compasiune, nu socotesc deloc că şi-a călcat credinţa. N-a putut să-mi spună în amănunte cum s-au întîmplat faptele, ceea ce nici nu are prea multă importanţă, nu-i greu să-mi închipui şi singur o sală de concert, la Londra, am văzut o parte din ele ; pot să-mi închipul şi publicul de atunci, deşi mă despart de el şase decenii — multe s-or fi schimbat între timp, nu şi pasiunea lui pentru muzică. Mi-o

închipui și pe Emma la optsprezece ani, abia puțin mai răsărită decît o fetiță ; aș putea să-i descriu pieptănătura și rochia, dacă n-aș avea inima strînsă. Termina conservatorul, după șapte ani de învățătură ; mai cîntase pe podium, la concerte experimentale, în sălile școlii, era familiarizată cu ele. Acum ieșea prima oară pe scena unei săli de concert, cu o mie de locuri ; mă trec fiorii numai cînd mă gîndesc ce simte o ființă omenească într-o asemenea clipă, cînd în hăul de peste rampă descoperă, ascuns în penumbră, pîndind necruțător pe judecătorul cu o mie de capete, venit să-și dea verdictul. Era prima ei întîlnire cu publicul adevărat, publicul cel mare și atotputernic, cu drept de viață și moarte.

Aplauzele o înghețară, nimeni nu bătea din palme cu convingere, ci doar din obișnuință, nimeni nu-i cunoștea meritele, o priveau cu neîncredere, poate cu ochi răi, cu ciudă, socotind că era o impertinență să se urce pe scenă și să convoace în fața ei o mie de oameni aleși, primii între cunoscătorii de muzică. Emmei i se părea că sentința era dată dinainte prin acele aplauze slabe și răzlețe, care se stingeau repede.

Fără să aștepte încă o clipă, fără ca măcar s-o consulte din ochi, pianistul își începu partea, cele cîteva măsuri ale introducerii, le parcurse, pe urmă se opri și întoarse capul spre ea, privind-o perplex, neînțelegînd ce se întîmplă. După o scurtă pauză penibilă reluă introducerea, în timp ce prin sală trecea o rumoare, freamăt și murmure nedumerite. Emma stătea împietrită în mijlocul scenei, cu gura deschisă, fără să poată scoate un sunet, cu coardele vocale paralizate. În timp ce rumoarea în sală creștea, pianistul reluă a treia oară introducerea. Atunci abia înțelese Emma ce i se întîmpla, văzu din nou cele o mie de capete, izbuti să-și regăsească simțul mișcării și pe al direcției, altfel ar fi pornit înainte, să scape, ar fi trecut peste rampă, ar fi căzut în fosa orchestrei, goală, cu becurile de pe pupitre stinse. Dar cum ieșise din scenă n-avea să-și aducă niciodată aminte. Nu știu dacă un condamnat la moarte suferă o tortură mai mare cînd așteaptă cuțitul.

Zăcu șase luni într-un sanatoriu, cu mințile rătăcite, chinuită de un coșmar continuu, același, sala cu o mie de

capete. Întoarsă în țară, AMarisa îi cumpără casa din spatele parcului și acolo mai trăi șase luni de apație, fără nici o dorință, pînă ce într-o noapte se pomeni fredonînd, adormită, poate doar în gînd, liedul din seara nenorocită. După un an de tăcere, Emma își regăsi nevoia să cînte ; Iani Talabă îi cumpără pianul. Însă ea nu apăru niciodată în public. Cred că știa de oamenii care se adunau seara în parc, să-i asculte glasul, poate îi simțea acolo, tăcerea și nemișcarea lor era un omagiu și le cînta bucuroasă, căci prin ei își cunoștea propria ei bucurie. Dar dacă le-ar fi văzut ochii în întuneric, poate i-ar fi pierit glasul încă o dată.

Am socotit că oamenii aceia erau norocoși, aveau parte de un privilegiu pe care poate nu l-aș fi înțeles bine dacă n-aș fi văzut emoția divină de pe fața Zefirei ; prin ea am simțit prima oară pe deplin pînă unde poate să ducă puterea muzicii. Auditorii nu erau decît vreo douăzeci și trei, poate unul mai mult, unul mai puțin, i-am numărat în alte seri ; aș fi vrut să-i cunosc, să stau de vorbă cu ei, să aflu ce gîndesc despre viață ; sau măcar să-i văd o dată pe lumină, căci așa, dacă îi întîlneam pe stradă n-aveam cum să-i recunosc, treceam pe lîngă ei ca pe lîngă oricare alții, și era păcat să nu le spun bună ziua. Existența lor mi se părea cu atît mai prețioasă cu cît erau numai douăzeci și trei, la șaizeci de mii de oameni, locuitorii orașului. Și aș mai fi vrut să știu ce făceau seara restul locuitorilor, cincizeci și nouă de mii nouă sute șaptezeci și șapte.

Cît era de valoros glasul Emmei nu mă încumet să spun, dar cred că se poate înțelege după emoția trăită de Zefira, de aceea o iau ca martor, socotind că poate fi mai vorbitoare decît orice cuvinte ale mele. Admirația mea pentru Emma ajunsese atît de departe la sfîrșitul vacanței și numele ei adevărat, Irmingarde mă fascina atît de puternic, încît mă rugam lui Dumnezeu să nu se mărite pînă împlineam majoratul, ca s-o iau de nevastă. Nu țineam seama că avea patruzeci și cinci de ani; pentru mine era fără vîrstă. Însă Irmingarde s-a măritat primăvara următoare ; în seara nunții a fugit de acasă și s-a aruncat în mare, de pe digul unde odată stătusem eu însumi în cumpănă.

18

La Zoba mergeam în fiecare luni, marţi la Emma, miercuri la Panainte, joi la Adela, a doua din surorile AMarisei, vineri la Iani Talabă, iar sîmbăta la Despina Radovici, sora mai mare. Nu ştiu de ce se încăpăţîna Zoba să ne poftească, dacă n-avea gospodărie ca lumea, nu-i gătea nimeni, ne aducea mîncare de la birt, totdeauna ciorbă de perişoare şi cîrnaţi pe fasole albă. Am încercat o dată să refuzăm invitaţia, dar s-a făcut foc şi pară. La drept vorbind nu-mi păsa de mîncare, eram obişnuit cu de toate, nu făceam nazuri, nu uitam că la şcoală uneori mă sculam flămînd de la masă. Dar nu ascund că mă stînjenea Calipso din fotografie, care stătea drept în faţa mea şi cînd duceam dumicatul la gură parcă aştepta să vadă cum mestec ; încă de atunci mă simţeam prost să mănînc şi cineva să se uite la mine. Apoi nu-mi plăcea că mama trebuia să-i sărute mîna lui Zoba, la venire şi la plecare ; de mine nu-mi păsa, eram deprins cu mîna lui osoasă. De cîte ori mi-o proptea în gură mă aşteptam să caşte ochii şi să înţepenească, la fel ca fratele geamăn.

Am încercat în cîteva rînduri să mă uit în dormitor, ca şi cum aşa aş fi compensat neplăcerile, să văd ce fotografii avea Calipso acolo, dar Zoba nu mă slăbea din ochi, striga după mine, ce cauţi ? Oricum n-aş fi putut să intru fiindcă ţinea uşa închuiată cu cheia. Toată vara am aşteptat un prilej să-mi pot satisface curiozitatea. Calipso în dormitor devenise o obsesie, ca şi cînd n-ar fi avut destule fotografii în restul casei.

Una peste alta, adunînd plăcutul cu neplăcerea, nu pot spune că vizitele la Zoba însemnau o pedeapsă. Singura familie cu care aş fi vrut să nu mai dau ochii, era a lui Panainte. Nu din cauza lui, fireşte, cu el mă împăcam bine, la fel cu fii-su, Sofron, scafandrul. În schimb, nevastă-sa îmi stătea în gît, deşi cu noi se purta frumos, părea bucuroasă să-i trecem pragul, întindea masa, ne înconjura de atenţii ; n-o suferam fiindcă vorbea de rău pe toţi cunoscuţii, şi chiar pe necunoscuţi, pe oricine,

îi ura pe oameni fără motive, ar fi vrut să li se întîmple în fiecare zi cîte o nenorocire. Iar cînd auzea o veste bună despre cineva, indiferent cine, fără să aibă nimic de împărţit cu el sau cu ea, putea să se îmbolnăvească de icter. O chema Pompilia, nume care, pe drept sau pe nedrept, nu mi-a plăcut niciodată, l-am socotit pompos, nepotrivit cu o femeie tînără, ceea ce nu era cazul, cu atît mai puţin cu o fată. Cînd îl aud îmi vine în minte Pampon, personajul comic, sau Numa Pompilius, sau, şi mai rău, ruinile Pompeiului.

Eram la ei la masă cînd au trecut pompierii.

— Arde ! a exclamat Pompilia, lăsînd tacîmul şi repezindu-se la fereastră.

Jubila, parcă ar fi cîştigat lozul la loterie. Venea miros de fum, se auzea larmă, ardea aproape de ei, la colţul străzii. Ne-a lăsat baltă, s-a dus să vadă, din uşă i-a strigat fiică-si :

— Cuţica, adă tu friptura !

Cuţica venea de la Cuţa, care era prescurtarea unui nume de botez neuzitat la oameni şi unic în lume. Nici nu-mi vine să-l scriu, mai bine l-aş schimba, dar n-am dreptul, fiindcă nu eu am botezat-o. Panainte era pe mare cînd se născuse fata, iar cînd se înapoiase nu mai putea să facă nimic, fapta se împlinise ; din dorinţa Pompiliei, pe fiica lor o chema Pisicuţa, aşa scrie în acte, nu era numai o alintare, aşa o striga la lecţie cînd începuse să meargă la şcoală, Becheru Pisicuţa, la fel apărea în cartea de telefon, mai tîrziu, cînd rămăsese văduvă.

M-am codit pînă să amintesc şi de fată, aş fi vrut s-o dau uitării şi nu doar din cauza numelui ; în casă îi spuneau Cuţa ; aşa, de bine, de rău, merge. Dar era mai mare scorpie decît maică-sa, un diavol, şi, mai rău decît orice, nu lăsa să se bănuiască, stătea cu ochii în jos, ca mironosiţele, se înroşea la comandă, de-ai fi crezut-o mimoză, se uita pe sub gene, şi cînd îi venea bine o dată scotea ghearele, zgîrîia pînă la sînge. Avea vreo trei ani mai mult decît mine, domnişoară în toată puterea cuvîntului. Cînd am văzut-o mi-a stat inima, doar o clipă s-a uitat la mine, cu nişte ochi atît de albaştri că pe urmă, cînd şi-a coborît pleoapele, parcă s-a făcut întuneric, n-am mai văzut decît roşeaţa care a năpădit-o pe deasupra corsajului pînă la tîmple, atît de aprinsă că am

simţit-o cum dogorăşte şi m-am temut să nu se mistuie. Am păţit-o, mi s-a aprins inima, iar ea n-a făcut decît să aţîţe focul, multe mreje a aruncat peste mine, şi mare mi-a fost dezamăgirea pe urmă. Dar nu pentru acest motiv o judec, am norocul că mă dezmeticesc repede, altele sînt răutăţile ei, acum vreau să mă răfuiesc cu maică-sa.

Pînă ce Cuţa să aducă friptura, Pompilia a intrat pe uşă, s-a năpustit, îmbujorată, gîfîind, urcase scările în fugă, plesnea de bucurie.

— Arde la tapiţer, l-a pedepsit Dumnezeu că fură lîna din saltelele clienţilor şi în loc pune vată. Focul a pornit din atelier, acum o să cuprindă odăile de sus, scrumul o să se aleagă de toate ! Haide, Cuţico, împarte tu friptura !

Panainte, care nu scosese o vorbă de la începutul mesei, se aplecă spre ea, peste masă.

— Ţi-a furat ţie lîna din saltea ? o întrebă, calm, fără să ridice glasul.

Pompilia nu răspunse decît după ce termină de mestecat şi după ce înghiţi dumicatul.

— Lasă-mă să mănînc cu plăcere ! spuse, fără să-şi ia ochii din farfurie. Cuţico, mai dă-mi o bucată, aia de la rinichi, pune şi sos, parcă îţi tremură mîna !

Mînca într-adevăr cu plăcere, la fiecare înghiţitură îşi dădea ochii peste cap, extaziată, era unsă de grăsime pînă la urechi, bucuria ei pornea din cerul gurii şi mergea pînă în fundul stomacului, dar nu rămînea nesatisfăcut nici restul trupului, fremăta toată de voluptate.

Înfăţişarea ei fizică nu-mi repugna, fără să spun că o asemenea femeie ar fi putut să-mi placă, fie chiar la mare nevoie, pe front bunăoară. Dar admit că pentru cei cu gusturi carnale era frumoasă, şi probabil bună la gust, ca o friptură în sînge, cu obrajii ca două jigouri fierbinţi, rumene, cu gura ca o lipitoare umflată, sugînd sucuri picante, unsuroase, palpitînd dornică şi nesăţioasă. N-ar fi fost altfel nici în dragoste ; odată îndopată cu carne i-ar fi crescut pofta să devoreze şi nu i-ar fi lipsit forţa, ar fi fost o dezlănţuire năprasnică, o şarjă de cavalerie, cu ropot şi tropot, cu zăbale smucite, cu strigăte de victorie.

M-am speriat cîtă friptură a putut să mănînce, mi se părea că mestecînd-o o și digeră, se duce de-a dreptul în sînge, îi umflă sînii, îi face să zvîcnească, să se smulgă din cîrpe, să ajungă pe masă, să-i vadă toată lumea și să întindă mîna. La fel părea că se întîmplă cu fiecare parte a trupului. Sigur, nu mă înșel, mulți nesătui ar fi putut să rîvnească la ea, și ar fi avut cu ce să se îndestuleze.

Nu-și terminase friptura cînd se deschise ușa și intră Sofron, palid și tras la față; se cunoștea că lucrase sub apă.

— Ai văzut focul ? îl întrebă maică-sa, cu gura plină.

El tocmai se spăla pe mîini, la lavoarul din colțul sufrageriei.

— Care foc ?

— Că doar n-ai trecut cu ochii închiși ! În colț, la Sirigos.

— Nu-i nici un foc, au ars niște saltele, le-au stins vecinii ; pompierii au venit degeaba.

Pompilia scăpă furculița din mînă.

— Minți ! țipă, făcîndu-se roșie. Ești un ticălos, așa faci totdeauna, vrei să nu-mi tihnească mîncarea !

Din roșie deveni galbenă, începu să plîngă, fără să țină seama de noi, oaspeții.

— Și mîncasem atît de bine ! se văită, făcînd o grimasă. Păcat de friptură !

Panainte nu spunea nimic, căuta ceva în ziar, „Universul" : ar fi fost o necuviință, dacă nu ne-ar fi aruncat din cînd în cînd o privire prietenoasă. Sînt mulți oameni care citesc ziarul la masă, nu poți să-i împiedici. Și la urma urmei treaba lor, mie nu-mi fac nici un rău, dar așa am auzit, de mic, că la masă nu se cuvine. Odată, cînd a ridicat ochii din ziar și s-a uitat la mine, Panainte mi-a făcut cu ochiul, nu știam ce să cred, poate mi se păruse ; nu mă îndoiesc însă că avea o privire poznașă. Și deodată se întoarse spre Pompilia, care continua să se vaiete, cu o mînă pe ficat, cu alta pe inimă. În cîteva rînduri întîlnisem privirea Pisicuței, care se uita la mine pe sub gene, atît de timidă și speriată, că îmi înmuia sufletul ; simțeam că încep să mi se aprindă urechile, dacă o mai vedeam o dată tot așa, mi se aprindeau și călcîiele.

— Ia te uită ! exclamă Panainte, cu un ton ciudat, între consternare și satisfacție. A murit madam Lambru !

Pompilia tresări, își luă mîinile de pe ficat și de pe inimă și întoarse capul, intrigată ; nu se mai văieta, începea să freamăte.

— Care Lambru ? Rentiera de la Cluj ?

Panainte puse pe masă ziarul deschis la pagina morților.

— Nu mai era la Cluj, se mutase la București.

— Sigur, îi mergea bine, scroafa ! exclamă Pompilia.

O clipă, invidia îi umbri mulțumirea, se strîmbă cu scîrbă, dar își reveni, o moartă rămîne moartă.

— Și cum a murit ? Cînd ?

— Pe 30 iulie. După o lungă și grea suferință.

— Așa-i trebuie !... Nu mai mîncați nimic ? Eu aș mai vrea puțină friptură.

Sfîrșind cu masa, Pompilia mai spuse, adresîndu-se lui Panainte, cu o satisfacție ironică :

— Halal ghicitoare soră-ta !

Tîlcul acestor cuvinte l-am aflat altădată.

În ora cît am mai stat acolo după masă, Pompilia s-a învîrtit pe lîngă noi, nu mai știa cum să ne intre în voie, mamei i-a făcut cafea, cu caimac și cu o linguriță de rom, mie și lui Alex ne-a dat caramele de ciocolată, fisticuri și alune americane, în casă mirosea ca în băcănia domnului Sasu. Eu stăteam într-un colț mai ferit, uitîndu-mă pe furiș la Cuța, dar ea nu și-a mai ridicat privirea ; gîndeam că îi era frică să nu se trădeze, și mult aș fi vrut să-i mai văd ochii o dată. Cînd am plecat, parcă îmi era inima bolnavă, și în același timp parcă aveam aripi la picioare. Și chiar dacă trebuia să aștept o săptămînă pînă s-o văd iarăși, tot era bine, știam că există, puteam să mă gîndesc la ea fără să știe nimeni, încredințat că și ea se gîndea la mine, gîndurile noastre se încrucișau în aer, nevăzute, nebănuite, ca undele herțiene. Dar mi-am păstrat sîngele rece și cînd toți erau la ușă, să ne conducă, am pus mîna pe ziar, l-am împăturit repede și l-am băgat sub haină.

N-am avut răbdare pînă acasă, pe drum am puricat pagina morților, coloană cu coloană, o dată și încă o dată ; numele Lambru nu l-am găsit. L-am întrebat pe Alex cine era această doamnă ; nu știa. Am aflat de la Mustafiță, era o femeie impunătoare, frumoasă, bogată, extra-

vagantă dacă nu chiar nebună ; venise vara trecută în vilegiatură, trăsese la hotelul Palas, avea un apartament de patru camere, obţinut prin unirea a două apartamente, la ce i-o fi trebuit nu ştia nimeni, era singură, numai cu valetul şi cu subreta ; bărbatu-su trecea s-o vadă din cînd în cînd, între două trenuri, avea procese, avocat şi acţionar important la mai multe societăţi anonime.

Doamna Lambru nu se ocupa cu nimic decît cu găteala şi cu petrecerile. Mai înainte se ducea numai la Nisa. Nu împlinise treizeci de ani, o mucoasă ! spunea Pompilia, şi parcă stăpînea tot pămîntul, îşi permitea totul, cu neruşinare. Ziua umbla decoltată de i se vedeau sînii şi spatele pînă în talie, cu rochii lungi de măturau pămîntul dar despicate, îi dezgoleau picioarele pînă la şold, cînd mergea sau cînd se aşeza în şezlong, pe terasa hotelului. Seara îşi punea haine bărbăteşti, de culori închise, strînse pe talie, scoţînd în evidenţă în chipul cel mai provocator şoldurile enorme, trufaşe. Aşa apărea pe stradă, cu pălăria pe ochi, ca apaşii ; lumea se dădea în lături, intimidată. Dacă Mefisto şi-ar fi căutat o întrupare femeiască, pe ea ar fi ales-o. Iar culme a trăsnelii, purta monoclu, îi dădea un aer de contesă destrăbălată. Cu toate acestea, nici un bărbat din oraş nu putea să se laude că a ajuns să-i sărute mai mult decît vîrful degetelor, nici un Adonis, nici chiar primul fante, Heltner junior şef crupier la ruletă ; acesta avea darul să hipnotizeze femeile, se culcase cu Josephine Backer şi cu Anni Ondra, o nemţoaică drăgălaşă, actriţă de cinematograf, apetisantă, pe care n-a mai sedus-o altcineva din ţară decît regele Carol al doilea, după mulţi ani, cînd a poftit-o în România, prin oamenii lui de casă.

Pompilia se dusese într-o seară la cazinou, anume ca s-o vadă, şi-o văzuse cu ochii ei, pierzînd o sută de mii de lei la ruletă, fără să-i pese. Cam atunci se zvonise că doamna Lambru ar fi o spioană. Deşi n-avea nici o dovadă, Pompilia scrise cu mîna ei, dar cea stîngă, un denunţ, pe care îl trimise la Siguranţă. Pe urmă, în aşteptarea rezultatului, trăi zile de exaltare, o vedea pe duşmanca ei, aşa o socotea, pusă în lanţuri, dusă la judecată şi pe urmă legată la stîlp în faţa plutonului de execuţie. Dar trecea timpul şi deznodămînul nu se producea, spioana trăia aceeaşi viaţă, pierdea la cazinou,

invita la dans bărbaţii, îi lua de lîngă neveste, îi alegea pe cei mai caraghioşi, scunzi, cheli şi cu burtă ; era o batjocură, dar nici unul n-o refuza, se ducea fuga, roşii ca racul. Pompilia spumega, i se lungea nasul, se înnegrea la faţă.

Vrajba din sufletul ei ajunse la culme, căci mai mult n-ar fi avut cum să crească, ar fi înăbuşit-o, cînd află că neruşinata avusese îndrăzneala s-o convoace pe AMarisa la hotel, ca să-i ghicească. Iar AMarisa, în chipul cel mai de neînţeles, acceptă, o duse Mustafiţă, cu trăsura. Aflînd întîmplarea, uitată de ceilalţi, am încercat să înţeleg eu ceea ce părea de neînţeles altora, şi cum o cunoşteam destul de bine pe AMarisa în trăsăturile esenţiale ale firii ei, o studiam seară de seară la masă, mi-era de ajuns să-i prind o privire ca să ştiu ce gîndeşte, am ajuns să cred că primise invitaţia din şiretenie ; s-o fi refuzat i-ar fi prilejuit acelei femei îndrăzneţe să-şi dea mai multă importanţă decît înainte. Deci merse la ea ca la o *clientă*, o puse în rîndul tuturor care doreau să-i ghicească, oameni de toată mîna.

Pompilia îşi vărsă indignarea aruncînd asupra cumnatei injurii grosolane, de faţă cu Panainte, jignindu-l şi pe el, şi toată familia, apoi făcu totul să se apropie de AMarisa, slugarnică şi linguşitoare, ca să afle ce îi ghicise aceleia ; niciodată nu-i spunea pe nume. AMarisa îi povesti tot ce-ar fi putut-o învenina mai rău, o cunoştea, o îmbolnăvi cu bună-ştiinţă şi fără cruţare. După ce avea să moştenească un milion de dolari de la un admirator din America, şi cinci milioane de lei de la bărbat-su, avocatul, pe care îl pîndea moartea, doamna Lambru mai urma să spargă banca la cazinoul din Monte Carlo, şi pe urmă să se mărite cu prinţul de Monaco.

Din vară pînă la Crăciun Pompilia zăcu de icter.

Farsa cu anunţul mortuar, la care fusesem martor, mi l-a făcut şi mai simpatic pe Panainte, la fel cum AMarisa mi-a fost şi mai apropiată de suflet, cînd am aflat cum o otrăvise pe Pompilia, prezicîndu-i doamnei Lambru un viitor plin de satisfacţii şi strălucire. „Halal ghicitoare, soră-ta !“ avea să exclame Pompilia în faţa lui Panainte, aflînd că, împotriva prezicerilor, rivala ei murise.

Poate ar fi trebuit să fiu mai reținut în admirațiile mele, căci amîndouă faptele, și cea din trecut, a AMarisei, și cea mai recentă, a lui Panainte, erau diabolice. Deși, ca să fiu drept, Panainte voise să-i facă o bucurie Pompiliei ; nu-i trecea deloc prin minte că doamna Lambru putea să mai apară vreodată pe acolo. Dar dacă farsa AMarisei se consumase cu toate consecințele ei, cea a lui Panainte avea să-și dea roadele în viitor, provocînd fără voia lui o nenorocire.

Trecuseră mai mulți ani, îmi terminam școala la Colegiul domnului Pretoreanu, era vară, cînd Pompilia dădu nas în nas pe stradă cu doamna Lambru, care pînă atunci își făcuse vilegiaturile la Monte Carlo, dar fără să spargă banca și fără să se mărite cu prințul. Trecuseră cîțiva ani fără să lase urme pe fața ei, dimpotrivă, părea chiar mai tînără, strălucea, mai impertinentă ca niciodată. Surpriza și dezamăgirea Pompiliei fură atît de mari, încît înțepeni, acolo în stradă, cu ochii ieșiți din orbite, năpădiți de sînge și îi plesni o vînă în creier. Socotesc cu atît mai ușor să se întîmple un asemenea accident cu urmări grave, cu cît era îmbuibată de mîncăruri grase, cu multă carne. O salvară, numai că rămase paralizată, cu gura strîmbă, cu jumătate din trup țeapănă ; nu-și mai reveni niciodată.

*

În săptămînile care au urmat am continuat să mergem la ei la masă, miercurea ; așteptam ziua cu nerăbdare, ca s-o văd pe Cuța, căreia, chiar în gîndul meu, îi ocoleam numele. Pe ceilalți nu-i mai vedeam, parcă nu existau pentru mine ; de altfel nici nu puteau să-mi atragă atenția, fiindcă rămîneau totdeauna aceiași, nu se întîmpla nimic nou cu ei, toate decurgeau ca la prima noastră vizită. Pompilia gătea bine și mînca lacomă, Sofron, care totdeauna venea cu întîrziere la masă nu pierdea nici un prilej să-i strice pofta de mîncare, mereu aducea o veste bună care o îmbolnăvea la ficat, chiar dacă privea un om necunoscut, un oarecine din cei șaizeci de mii de locuitori ai orașului. Panainte ședea tăcut în capul mesei, cu figura lui distinsă și inteligentă, puțin amară, dezamăgită ; părea un senior în exil, aș fi vrut să-l cunosc mai bine,

să-mi povestească viața lui, încredințat că trecuse prin multe, ar fi avut ce să-mi spună. Dar nu doar el, ci toți din familie și în primul rînd AMarisa mi se păreau învăluiți în mistere, fiecare din ei ar fi putut fi un subiect pentru Alex, uneori mă miram că mă alesese pe mine, pe simplul motiv că venisem cu trenul mixt, ca lumea cea mai săracă.

Mă uitam la el, și în unele clipe mutra lui palidă m-ar fi făcut să cred că n-avea nici un fel de gînduri în cap, ci doar un creier adormit, cu circumvoluțiunile șterse ; în schimb ochii aceia bulbucați, de vietate subacvatică, neliniștiți, cercetători, străluceau de inteligență, se vedea că pătrund dincolo de fața lucrurilor. Era prea tînăr ca să-și fi făcut un sistem propriu de înțelegere a vieții, se cunoștea însă că îl căuta, dovadă însemnările lui din caietul de lucru, care porneau dintr-o frămîntare, din nevoia de a afla adevăruri necunoscute, chiar dacă unele păreau naive, desigur datorită vîrstei, sau paradoxale, datorate numai indeciziei ; toate aveau timp să se corecteze.

În seara zilei cînd fusesem prima oară în familia lui Panainte și rămăsesem cu gîndul la Cuța, am găsit în caiet o însemnare proaspătă, cerneala abia se uscase. „Vreau să adun în mine, scria Alex, atîta pricepere și putere, încît să pot descrie infernul pe care nu-l cunoaște nimeni, în așa fel ca să transmit, oricui citește, imaginea lui nu doar veridică, ci *reală*, a unui infern în care oamenii să creadă cu convingere, chiar dacă mie mi-ar lipsi orice credință. Cu alte cuvinte, aș vrea să-mi însușesc trucul sacerdotului, care oficiază în odăjdii. Dar cînd aș simți că într-adevăr mi-am însușit priceperea și am cîștigat puterea, m-aș abține de la vreo faptă, m-aș mulțumi să le cunosc eu, fiindcă dacă aș da frîu liber forței mele, aș băga groaza într-o parte din oameni, iar în alta aș trezi dorința să se realizeze prin alianță cu diavolul. Faust este un exemplu livresc, el există numai de dragul cuvintelor, nimeni nu crede în el ca într-o realitate, altfel de mult acea a doua parte din lume i-ar fi urmat exemplul."

Confuz în gîndurile de mai sus mi se pare că este numai proporția dintre cele două părți ale lumii ; să fie oare egale ?

Am căutat în biblioteca lui, și n-am găsit nici un Faust ; nu-i o dovadă că nu-l citise.

Cît privește rolul meu de subiect, am avut repede dovada că Alex nu mă scăpa niciodată din vedere, nici atunci cînd aș fi crezut că mă uitase ; rămîneam ținta observației lui continue, mă urmărea nu doar în fapte, ci chiar în gînduri și sentimente, se străduia să ajungă la ele, fie și cînd era imposibil, fiindcă le țineam prea bine ascunse. Convenția noastră, subînțeleasă, nu prevedea că aș fi dator să mă destăinui ; trebuia să mă descifreze numai cu mijloacele lui proprii.

Nedumerirea lui a început în ziua cînd am fost prima oară la Panainte și am văzut-o pe Pisicuța. Seara s-a dus în oraș, pe strada Căruței Stricate, unde nu mă mai lua cu el de cînd dădusem bir cu fugiții. Înainte de a ieși pe ușă, s-a întors și mi-a aruncat o privire atît de intensă, încît mi s-a părut că îmi pătrunde sub țeastă, ca o rază laser de astăzi. Era limpede că ar fi vrut să-mi citească gîndurile, atît de îndîrjit cum nu mai făcuse niciodată înainte, se concentra cu atîta intensitate, că ajungea pînă la suferință, materializată printr-o grimasă pe care o vedeam prima dată. De spus nu mi-a spus nici un cuvînt, a plecat brusc, lăsînd în urma lui nedumerirea dintr-o frază neterminată. Gîndurile mele erau la Pisicuța.

Am plecat și eu să mă plimb, le-am spus mamei și AMarisei, care stăteau de vorbă pe terasă, în două sarcofaguri de răchită, puse față în față, cu o măsuță la mijloc. AMarisa nu m-a lăsat să plec pînă nu mi-a umplut buzunarele cu caramele, cu fistic și alune americane, din bolurile puse pe măsuță. Mirosul lor colonial mi-a amintit prînzul de la Panainte, m-am văzut iar acolo, uitîndu-mă pe furiș la Pisicuța, așteptînd-o să ridice ochii. Acest gînd ar fi vrut să-l afle Alex.

Pașii m-au dus singuri, altfel poate n-aș fi avut îndrăzneala, m-am pomenit pe esplanadă, căutînd cu ochii casa lor, care avea ferestrele înspre mare. Cînd venisem la prînz nu o văzusem din față, fiindcă intrarea era pe o stradă laterală, cea unde fusese focul de la tapițerie. Nu știu dacă am recunoscut-o, sau am ghicit-o, am avut sentimentul clar că venisem după gîndurile mele, că după fațada cu trei balcoane, unul mai mare la mijloc, trăia

o fată cu ochi albaştri, dar nu orice fel de albastru, ci unul numit Pisicuţa. Balconul de la mijloc avea o uşă şi cîte o fereastră de o parte şi de alta ; le ţineam minte pe dinăuntru, acolo era sufrageria, singura încăpere unde intrasem. Dar care să fi fost camera ei, cea din stînga, sau cea din dreapta ? Nu admiteam că ar putea fi altă cameră, în fundul casei, ea trebuia negreşit să aibă fereastra spre mare, şi cui din toată familia i s-ar fi potrivit mai bine balconul ? Celelalte două balcoane puteau să lipsească.

Se însera cînd plecasem de-acasă, acum începea să se întunece, puteam să-mi iau inima în dinţi şi să mă apropii, cînd deodată s-a aprins o lumină la fereastra din dreapta. Nu m-am îndoit că era fereastra ei, m-am aşezat pe o bancă şi am privit-o, rugîndu-mă fierbinte ca părerea să se adeverească, şi dacă se adeverea aveam dreptul să cred că ea îmi era hărăzită. N-o uitasem pe Irmingarde, admiraţia mea pentru ea nu scăzuse, dar între timp mă dezmeticisem, îmi făcusem planuri prea exaltate, mă mulţumeam s-o păstrez în suflet, fără nici o năzuinţă.

În ceea ce priveşte camera Pisicuţei, mă înşelasem, miercurea următoare, cînd am venit la masă, Pompilia ne-a arătat casa, acum devenisem mai intimi şi ea era bine dispusă. Camera Pisicuţei însă avea ferestrele spre o grădină interioară, un patio cu iarbă deasă, tunsă şi pieptănată, cu un boschet de trandafiri galbeni la mijloc. Pereţii de jur împrejur erau îmbrăcaţi în viţă sălbatică, nu mai existau alte ferestre, acest refugiu ca de poveste aparţinea numai fetei. Ceva atît de frumos şi de nebănuit nu mai văzusem, mi se părea ca un decor de teatru, unde pe seară vin zînele să danseze, în văluri albe. Şi prima dintre zîne se afla chiar atunci acolo, lîngă boschetul de trandafiri, aşezată pe o bancă mică de marmură albă, făcută parcă pe măsura ei gingaşă. O văzusem din prima clipă, dar nu-mi puteam crede ochilor, socoteam că era doar o închipuire, datorată gîndurilor mele aprinse. Stătea cu ochii într-un volumaş cu coperţi de piele albă, ce-ar fi putut să fie în el dacă nu versuri de dragoste ? N-a tresărit, n-a întors capul, deşi ar fi putut să ne simtă ; ce puteam crede altceva, decît că era transportată în altă lume, a poeziei din carte. Dacă m-aş fi uitat cu ocheanul

de marină, sau măcar cu un binoclu mic, de teatru, aş fi văzut că ne spiona pe sub gene. N-am judecat-o că era prefăcută, se prefăcea faţă de ceilalţi, nu de mine ; ar fi fost imposibil. Îi stătea bine acolo, locul îi venea pe măsură, n-am regretat fereastra dinspre mare, nici balconul, aşa era mai ferită, nimeni n-avea cum să ajungă pe sub ferestrele ei, să-i facă serenade, puteam să dorm în linişte, visînd-o ca pe o castelană intangibilă. Pompilia a strigat :

— Cuţa, vino la masă !

Auzind numele, am tresărit eu înaintea ei, mi-a bătut inima. Şi iar am simţit privirea lui Alex, ţintuindu-mi mijlocul frunţii, sfredelindu-mă. Abia după cîteva clipe şi-a revenit Pisicuţa din visare, a întors capul, surprinsă.

De astă dată nu i-am mai întîlnit privirea la masă, dar de cîte ori mă uitam în altă parte, un fulgeraş albastru trecea prin odaie şi atunci ştiam că mă urmăreşte cu ochii. Nu mai aveam nici o îndoială, trebuia doar să aştept scurgerea timpului. Ţelul meu imediat era s-o văd iar, miercurea următoare, să treacă repede săptămîna.

Pînă atunci, ori de cîte ori Alex m-a lăsat liber, m-am dus fuga pe esplanadă, m-am aşezat pe bancă şi m-am uitat la fereastra unde se aprinsese lumina în prima seară. Acum ştiam unde era camera ei, dar deoarece nu puteam să ajung în grădina interioară, să stau pe banca de marmoră, îmi trimiteam gîndul prin ziduri şi nu-mi era greu să-mi închipui că eram aievea acolo, cu ochii la fereastră, aşteptînd să-i zăresc umbra după perdele.

Cam la două seri o dată Alex mă ducea în parc, după ce treceam s-o luăm pe Zefira, şi o ascultam pe Irmingarde. În afară de glasul ei, care mă fermecase, începeau să-mi placă şi liedurile, îmi atingeau inima, dîndu-mi simţăminte necunoscute înainte, mă îmbogăţeam seară de seară. Dar emoţia mea, tot mai caldă şi mai puternică, o datoram acum Pisicuţei, prin ea învia cîntecul, pentru ea fusese scris odată, nu s-ar fi potrivit alteia. Poate n-ar fi fost un vis imposibil s-o luăm cu noi într-o seară, numai că nu îndrăzneam să-i spun lui Alex. Mă mulţumeam să mi-o închipui alături de mine, în locul Zefirei, să-i simt căldura chiar dacă n-aş fi atins-o. Uneori ajungeam să cred că închipuirea era realitate, mi se oprea respiraţia, o voluptate fierbinte şi dureroasă îmi cuprindea întreg trupul, închi-

deam ochii și poate o clipă îmi pierdeam cunoștința. Visul nu ținea mult, n-aveam forță să-l prelungesc, căci îmi cerea o încordare prea puternică, îmi reveneam istovit și parcă speriat de intensitatea senzațiilor trăite. Alături o găseam pe Zefira, ascultînd cu emoție, mă aplecam s-o privesc de aproape ; un timp, pînă ce mă dezmeticeam cu totul, nu mai știam cine este. Îi întîlneam ochii, mă priveau cu recunoștință, ca în prima seară ; atunci abia îi refăceam identitatea, ochii ei căprui, și calzi, bretonul castaniu de pe frunte, tuns drept, la îmbinarea cu sprîncenele nu puteau fi confundate ; părul de pe frunte și privirea, francă deși sfioasă, îi dădeau acel aer nemaiîntîlnit la altă făptură, fragil, dezarmat, devotat care mă fermecase pe vapor, cînd o văzusem prima dată. O mutație stranie se petrecea cu ea sau cu mine, unul sau altul deveneam altcineva, o confundam sau mă confundam, parcă nici unul din noi nu mai eram aceiași, ne cunoșteam, dar nu știam cine sîntem.

În această stare fiind, într-o seară am alunecat spre ea atît ca s-o simt lipită de mine, de la umeri, de-a lungul brațului gol, puțin rece, pînă la șold, nu mai departe, mă feream de infirmitatea ei, nu din repulsie, ci ca să nu se simtă umilită, sau poate se ferea ea, cu o pudoare tristă. Nu m-am temut deloc că unul din noi ar fi dat alt înțeles momentului nostru decît acela de mutație provizorie, clipele trăite atunci neputînd să aibă nici o consecință asupra clipelor următoare, ca ea să rămînă rănită. În locul ei a venit Pisicuța și atunci, atingerea noastră, pură pînă la dematerializare, a început să mă tulbure.

Cînd ne-am ridicat să plecăm, Zefira avea o privire complice. Și parcă din atingerea noastră primise un impuls de viață, părea renăscută, n-a mai vrut ca Alex s-o ducă în brațe, și-a luat cîrjele și a mers singură pînă la trăsură. Un timp am rămas în spate, din întîmplare, am privit-o fără să vreau, de obicei mă feream, mersul ei dezarticulat îmi făcea milă și îmi chinuia retina, o opaciza, mă temeam că ar putea să devină insensibilă la imaginile frumoase. Am crezut că rămăsesem sub impresia clipelor dinainte, cînd stătusem lipit de ea și o simțisem vie ; își stăpînea altfel picioarele, căpătase alt caracter, mersul ei avea acum un tonus nou și era evident că ea își cunoștea

noua condiţie, nu se mai arăta stînjenită şi umilă. N-a fost însă un fenomen trecător, de o seară, cum mă gîndisem ; de atunci înainte s-a născut în mersul ei o trufie, care îi diminua infirmitatea, nu altfel decît prin voinţa de a o învinge. Mutaţia petrecută în fiinţa ei atunci, seara, cînd ascultase muzică, şi care crezusem că nu va avea nici o consecinţă în viitor, lăsase urme vizibile, trezise în ea o vitalitate mai puternică.

În seara următoare, cînd Alex m-a lăsat liber, m-am dus iar pe esplanadă, am stat pînă tîrziu pe bancă, uitîndu-mă la fereastră şi gîndindu-mă la Pisicuţa. Căldura corporală pe care i-o simţisem indirect, de la umeri în jos, prin mutaţia amintită, îmi trezea dorul de ea, şi mai fierbinte.

În caiet, Alex notase, cred că în ajun, cînd ne întorsesem din parc şi se dusese în camera lui, fără să-mi spună o vorbă : „Poate oare Zefira să fie o tentaţie ?“ Am fost convins că văzuse ceva la mine, sau simţise, mă socoteam vinovat, dar nu puteam să deschid eu vorba, să-i explic că nu fusese altceva decît o confuzie. Mă înşelam, notiţa îl privea pe el însuşi ; în seara aceea Alex se îndrăgostise de Zefira.

*

Nu puteam s-o văd pe Pisicuţa decît miercurea, cînd mergeam acolo la masă. În prima miercuri după ce îi simţisem căldura corporală prin intermediul inocent al Zefirei şi credeam că îmi cîştigasem drepturi, mama a luat flori pentru Pompilia. Am rugat-o să-mi dea mie buchetul şi cînd am ajuns l-am făcut uitat, îl ţineam dosit, cu gîndul să-l ofer eu Pompiliei, dar uitîndu-mă în ochii fetei, ca să înţeleagă că florile erau pentru ea, nu pentru maică-sa. Norocul meu a făcut să ne deschidă Pisicuţa, atît de mult nu-mi trecuse prin minte, depăşea cea mai nesăbuită speranţă. I le-am pus în braţe, bolnav de timiditate ; pînă atunci nu dădusem flori unei fete, credeam că nici nu-i îngăduit pînă la logodnă, altfel însemna că vrei să-i sucești capul. Pisicuţa m-a privit numai o clipă, cu ochii ei albaştrii apoi şi-a coborît pleoapele şi s-a făcut roşie. Iar eu am regretat că în loc de gladiole, flori caraghioase, ca nişte sorcove, nu-i dădusem un bucheţel de albăstrele,

al cărui limbaj îl cunosc toate fetele : „nu mă uita niciodată, fiindcă eu n-am să te uit pînă la moarte".

Rezultatul a venit repede, mi-a dat amețeală, m-a făcut să mă clatin. Pisicuța m-a poftit să ne plimbăm după-amiază, să vin s-o iau pe la ora patru, a spus tare, de față cu toată lumea, să mergem pînă la far, apoi să intrăm la Cazinou, la o înghețată. Făceam fețe-fețe, mă uitam cînd la mama, cînd la Alex, cînd la Pompilia și Panainte. Dar lor nu li se părea nimic reprobabil, n-au dat nici o importanță invitației ; eu judecam altfel, fiindcă mă știam cu musca pe căciulă, țineam minte starea vinovată prin care trecusem.

— Mergi cu noi ? l-am întrebat pe Alex, bîlbîindu-mă.

Îmi tăiam singur craca de sub picioare, dar nu din prostie, ci din disperare, cum să fi făcut altfel dacă n-aveam bani pentru înghețată ?

— Nu merg, du-te singur ! mi-a răspuns el, fără să se uite la mine. Dar să nu întîrzii la masă.

Să fi fost numai închipuirea mea, sau în glasul lui se simțea într-adevăr o ușurare ? Vroia să se plimbe și el cu Zefira și se temea să nu vin după el, să-l încurc ca a treia roată la bicicletă ? Rămăsese cu o bănuială ? Judecam așa numai din groază, nu știam cum să mă salvez, aș fi putut să nu viu la întîlnirea cu Pisicuța, dar însemna să mă fac de rîs și să pierd orice speranță.

Pînă acasă am mers amețit, cu ochii în pămînt, fără să recunosc drumul, mă clătinam, parcă pămîntul îmi fugea de sub picioare. Dar s-a întîmplat un miracol, cînd am ajuns, înainte de a se duce să-și bea cafeaua cu AMarisa, care o aștepta pe terasă, în sarcofagul de răchită, mama mi-a dat cincizeci de lei, i-a scos din poșetă fără să-i tremure mîna, deși știam că avea banii numărați, iar suma mi se părea nebunească, era prețul biletelor noastre de întoarcere, cu trenul mixt, bineînțeles, personalul costa de două ori pe atîta. În timp ce urcam scara, să mă duc în cameră, să mă dichisesc puțin, să-mi pun altă cămașă, să-mi iau o batistă curată, m-a cuprins o amețeală nouă, de bucurie, de prea multă bucurie, că parcă n-o puteam duce, simțeam că mă apasă. M-am recules repede, am socotit că nu trebuia să mă gîndesc la altceva decît la partea fru-

moasă a întîmplării, am căpătat deodată o încredere trufașă în soarta mea, mi-am spus că probabil mă bucur de o protecție cerească, de aici încolo să nu-mi mai fac niciodată griji, o să ies totdeauna din încurcătură, o mînă salvatoare nu va întîrzia să se întindă spre mine la nevoie.

N-am încetat nici astăzi să cred în steaua norocoasă descoperită în după-amiaza aceea, deși de cele mai multe ori cînd m-am aflat la o răscruce am așteptat zadarnic ajutorul providenței, a trebuit să-mi găsesc singur drumul. Azi, cînd mă gîndesc în urmă nu mă miră că mi se urcase ceva la cap, prea îmi mergea bine, mai mult decît aveam nevoie, putea să mi se aplece. Nu purtasem niciodată cravată, mergeam descheiat la gît, cu gulerul cămășii peste haină. M-am dus la Alex, să-mi dea o lavalieră, sigur că mi se urcase la cap, altfel mi-ar fi fost rușine de toată lumea, cum să-mi pun la gît o legătură pe care n-o purtau decît artiștii cu nume ? Spre marea mea uimire, căci bucuria n-o puteam simți dintr-o dată, nu mai avea loc în suflet, Alex mi-a dat și el cincizeci de lei, să am de cheltuială. Pe urmă mi-a arătat cum se înnoadă lavaliera, s-a uitat dacă am pantofii lustruiți și pantalonii călcați cu dungă ; erau călcați totdeauna, îi puneam sub saltea în fiecare seară. O singură dată mă păcălisem, am avut o inspirație proastă, i-am întors pe dos cu gîndul să-i protejez, toate hainele care trebuiau protejate se întorceau pe dos, așa văzusem, și dunga a ieșit invers, băgată înăuntru. În sfîrșit, Alex a luat pulverizatorul cu pară de cauciuc și m-a stropit cu apă de colonie, nu mai țin minte cum mirosea, știu doar că se numea, fougèr, asta n-am uitat.

Providența însă mai avea să-mi facă și alte daruri, poate ca o răsplată pentru chinurile prin care trecusem. Cînd traversez sufrageria, AMarisa m-a văzut de pe terasă, m-a strigat, mi-a umplut iarăși buzunarele cu fistic și alune americane, pe urmă mi-a dat o sută de lei, am înțepenit, nu puteam să întind mîna.

— Haide, ține, să ai pentru înghețată !

Va să zică aflase și nu știam cine îi spusese, Alex sau mama ? Aș fi vrut să dispar de pe fața pămîntului, mă topeam de rușine ; pe urmă mi-am dat seama că din clipa cînd Pisicuța mă poftise să ne plimbăm împreună, nimeni nu se mirase, începînd cu părinții ei și sfîrșind cu AMarisa, care îi era mătușă ; toți socoteau întîmplarea ca firească,

n-aveau de ce s-o dezaprobe. Dar eu mă simţeam vinovat, ştiam mai multe decît ei şi îmi ardea obrazul, fiindcă mutaţia de serile trecute îmi prilejuise gînduri şi senzaţii nepermise.

Seara am vrut să-i înapoiez mamei cei cincizeci de lei pe care mi-i dăduse fără să-i tremure mîna, deşi ar fi putut să-i tremure şi sufletul de grijă ; dar nu i-a primit, şi nici nu m-a lăsat ca măcar să plătesc trenul la înapoiere.

La ora patru cînd am apăsat pe butonul soneriei, la Pisicuţa, mi s-a părut că săvîrşesc un act capital, care putea să însemne ceva pentru tot restul vieţii mele, mă întîlneam prima oară cu o fată, aievea, căci de visat mai visasem. Mi-a deschis Pompilia, am avut noroc, era la fel de bine dispusă ca la prînz, norocul se ţinea după mine, aş fi putut s-o găsesc acră, nu-i trebuia mult să-şi schimbe umoarea, din dulce ca mierea, deodată se făcea aguridă. Panainte nu era acasă, Pisicuţa venea numaidecît, Pompilia mi-a spus să aştept cîteva minute şi m-a lăsat singur. Am aşteptat jumătate de oră, nu mi-a fost greu, timpul a trecut repede, era în sufletul meu o mulţumire cam îngîmfată, stăteam ţeapăn pe scaun şi fără voia mea mi se umfla guşa, mi-o închipuiam pe Pisicuţa în odaia ei, gătindu-se pentru mine.

De unde să ştiu că uitase de mine ? Se luase cu cititul, a trezit-o maică-sa peste vreo douăzeci de minute ; iar de gătit se gătea pentru lume. Cînd am ieşit pe stradă, ar fi trebuit să observ de la primii paşi că trăgea cu coada ochiului la oameni, indiferent cine ar fi fost ei, să vadă cît o admiră. Dar una ca asta nu-mi trecea prin minte, de fapt aveam mintea goală şi sufletul încordat, nu puteam să mă bucur, parcă mergeam la tăiere, ţeapăn şi speriat, şi prost ca un gîscan, dacă aş fi vrut să spun o vorbă cred că nu izbuteam decît să gîgîi. Mă repezisem, şi acum vedeam că nimic nu venea de la sine, mi-ar fi trebuit o ştiinţă. Mai tîrziu m-am asemuit cu un om care se urcă în avion şi porneşte motorul, crezînd că oricine poate să zboare.

Pisicuţa nu spunea nimic, să mă ajute, tăcea şi mergea cu pleoapele aplecate, uitîndu-se la oameni pe sub gene. Nici nu băgase de seamă că aveam lavalieră la gît, că miroseam a fougèr ; alţii simţeau de la distanţă, îmi dădeam seama după nas, se uitau la mine şi li se mişcau nările.

Abia după cîteva minute mi-a adresat un cuvînt. indiferentă și fără să mă privească :

— Mie să-mi spui Nora, Cuța și Pisicuța nu-mi place !

Nu credeam că ar fi fost o invitație, să-i spun pe nume ; prea vorbea rece. Poate nu voia decît să-și dea aere, Nora era un nume rar și celebru, nu orice femeie își îngăduia să-l poarte. De pronunțat nu l-am pronunțat niciodată, n-am ajuns să-i spun pe nume, iar în gîndul meu ea a rămas Pisicuța, nu mi se mai părea caraghios, semăna mai degrabă cu o mîngîiere.

În acea după-amiază, Pisicuța era îmbrăcată în bej, din cap pînă în picioare, în afară de ciorapi, albi, ca ai Prințesei, nu-și punea niciodată unii de altă culoare, își făcuse un stil, știa tot orașul. Mustafiță mi-a spus că avea picioarele cam subțirele și ciorapii albi le arătau mai împlinite ; eu nu văzusem, nu vedeam decît ciorapii, nu îndrăzneam să mă uit la picioarele ei, știam doar că le are, altfel cu ce să umble ? — și eram sigur că nu puteau să fie decît foarte frumoase, ca ale nici unei fete. Nici nu înțeleg cum mi-a rămas în minte îmbrăcămintea ei, din ziua aceea, căci chiar dacă am văzut-o, eram cu gîndurile în altă parte ; cred că de fapt mi-a apărut în ochi abia după ce ne despărțisem și mergeam singur spre casă.

Avea o fustă plisată, un pulovăr subțire și pe deasupra o jachetă descheiată, toate trei în nuanțe diferite de bej care se armonizau cu o eleganță discretă ; în ceea ce privește aceste culori, niciodată n-aș putea să le critic, recunosc că erau de bun-gust, mi-au lăsat o amintire plăcută, dar ce era sub pulovăr și sub fustă nu m-am gîndit nici o clipă cît a durat plimbarea noastră. Am mers pe dig, pînă la far, eram în stînga ei, soarele bătea din dreapta, o făcea străvezie, mi se părea că o să se topească.

Din față venea un tînăr elegant și chipeș, cu o barbă mică, neagră, frumos îngrijită, o podoabă. Nu-mi plăceau deloc oamenii cu barbă, nu-mi închipuiam cum se uită la ei femeile nu le înțeapă ? Tînărului acela însă îi stătea bine, am fost invidios, aș fi vrut să am și eu o barbă la fel de frumoasă. Era probabil cu mintea în altă parte, n-a văzut-o pe Pisicuța decît în ultima clipă, cînd au fost față în față ; atunci a ridicat ochii surprins și a privit-o cu o uimire intimidată, pe urmă s-a tras în lături, fiindcă îi ținea dru-

mul și i-a adresat un zîmbet nedumerit, încert, cu o sfială copilărească. Noi am mers mai departe, am simțit însă că Pisicuța era tulburată, avea pasul puțin nesigur, parcă ar fi vrut să se întoarcă și cînd m-am uitat la ea am văzut că se înroșise, obrazul îi ardea, învingînd chiar și lumina soarelui. Nici pînă să ajungem la far nu-i trecuse, s-a așezat pe un bloc de piatră, eu m-am așezat în fața ei, fiindcă nu era loc alături, dar așa am putut s-o privesc mai bine. Umerii obrajilor, împurpurați, aveau o sclipire, părea pudrată cu diamante pisate, mă fascina, nu mai puteam să-mi iau ochii de la ea, noroc că își ținea pleoapele aplecate și nu putea să mă vadă. Observasem din prima zi că știa să se înroșească la comandă, acum însă tulburarea ei era adevărată și nu putea nici măcar s-o ascundă.

A fost o grea dezamăgire pentru mine, mai ales că niciodată nu mi se păruse atît de frumoasă ; m-am dezmeticit, mi-am dat seama că nu însemnam nimic pentru ea, trebuia s-o scot din suflet. Acest gînd m-a făcut să mă liniștesc, am înțeles că mă hazardasem, vroisem și eu să zbor cu aeroplanul fără să fi învățat cum se conduce, mă lăsasem amăgit de roșeli și de priviri aruncate pe sub pleoape. Dar nu-i purtam pică ; din clipa aceea am putut s-o privesc cu seninătate, și am privit-o îndelung și de-a dreptul, bucurîndu-mă de frumusețea ei fără să mă doară sufletul, de vreme ce știam că mă aflam cu ea numai din greșeală. Să nu fi fost o necuviință, aș fi lăsat-o acolo și m-aș fi întors singur ; mi-ar fi fost mai bine decît la venire, cînd mersesem ca un animal la tăiere. Am avut chiar curajul s-o întreb de ce îi luceau obrajii, fiindcă îi luceau, într-adevăr, nu mi se păruse, aveau sclipirea schimbătoare a stelelor, îmi orbeau ochii. Mi-a dezvăluit secretul, își dăduse cu o pudră specială, adusă de la Constantinopole, cu firișoare infime de cristal care se lipeau de obraz și se aprindeau în lumină, luînd cînd o sclipire a spectrului, cînd alta, și uneori pe toate deodată. Nu mai auzisem de-o asemenea pudră și n-am mai auzit nici pe urmă, decît acum, de curînd, cînd a apărut pe toate drumurile. Într-o lumină anumită și dacă e dată cum trebuie, atrage orice privire, nimeni nu scapă de vrajă.

De acolo am mers la cazinou, am stat pe terasă, lîngă balustradă, cu fața la mare ; mă închipuiam pe un vapor gata să ridice ancora, plecam într-o călătorie lungă, nu-mi

mai păsa de Pisicuța, doar aș fi vrut să regrete că nu mergea și ea cu mine. Într-o parte a terasei, cea mai adăpostită de vînt și cu o copertină de pînză deasupra, stăteau domni și doamne, lume aleasă, îmbrăcați de promenadă, printre ei cîte o cucoană bătrînă, zbîrcită și uscată ca smochinele, dar dată cu roșu în obraz și pe gură ; îi mai lipsea pudra sclipitoare. Una avea cornet acustic, ca profesorul de muzică. Între bărbați, cel puțin doi din zece aveau monoclu ; șase din zece purtau mustață, unu din zece barbă. Iată la ce mă uitam, în loc să mă oglindesc în ochii Pisicuței, cum visasem cînd mergeam s-o iau de acasă.

În partea unde ne așezasem noi, ieșită deasupra mării, ca puntea unui transatlantic, era mai mult tineret, grupuri vesele, unii în costum de tenis, cu rachetele rezemate de scaun, cîțiva ofițeri de marină, cîțiva de cavalerie, cu pinteni la cizme, în dolmane strînse pe talie, împodobite cu brandenburguri ; pe lîngă ei civilii păleau, nu dădeai pe ei două parale, nu știu cum aveau nas să iasă în societate. Cînd am venit noi, toți au întors capul după Pisicuța, iar ea a schimbat vreo cinci mese pînă să se decidă, s-a sucit, s-a învîrtit, s-o vadă toată lumea. Să nu fi renunțat dinainte la orice drept asupra ei m-aș fi umflat în pene, pe cînd așa mă întrebam ce căutam acolo ? Simțeam cîte o privire îndreptată și spre mine, auzeam chicoteli și șoapte, probabil se întrebau cine puteam să fiu eu, de unde venisem ; în afară de rudele AMarisei nu cunoscusem pe nimeni în oraș, și din rude numai o parte. Poate între tinerii de pe terasă Pisicuța avea veri și verișoare, și dacă nu veneau s-o salute însemna că nu erau în vizită sau poate nici nu știau unii de alții. La un moment dat, mi-a ajuns la ureche o șoaptă, „e subiectul lui Alex", a spus cineva, de la o masă apropiată, și pe urmă vorba s-a răspîndit pe la celelalte mese.

Nu era încă ora de dans, altfel Pisicuța n-ar fi avut liniște, nu i-ar fi lăsat timp nici să răsufle ; și așa au venit cîțiva tineri să-i sărute mîna, s-o întrebe ce mai face, s-o lingușească, declarînd-o cea mai frumoasă ; ea îi privea pe sub pleoape, înroșindu-se de fiecare dată, dar stăpînă pe sine, nu ca pe dig, cînd ne întîlnisem cu tînărul chipeș și se pierduse cu firea, prilejuindu-mi să înțeleg că degeaba îmi făcusem iluzii.

Am mîncat înghețată de zmeură, cu frișcă, în cupe de argint cît cana de supă ; înghețată atît de bună nu mai mîncasem, m-a uns pe suflet, era și multă, pînă s-o termin am avut timp să mă gîndesc la soarta mea, să mă întreb ce căutam eu acolo, dar nu mi-a fost deloc milă de mine, dimpotrivă, socoteam că în ziua aceea trecusem un examen de bărbăție și de aici înainte puteam să umblu printre oameni cu pieptul scos în afară.

Am mai avut însă o clipă de șovăială cînd chelnerul a venit cu nota de plată și am văzut că înghețatele noastre costau treizeci de lei una. Pînă să mă dezmeticesc mi-a zvîcnit inima și m-am făcut roșu ca zmeura, uitasem o clipă că pe lîngă banii mamei, care nu-mi ajungeau să le plătesc pe amîndouă, îi mai aveam și pe-ai lui Alex și pe-ai AMarisei. Atunci, de la spaimă am trecut de-a dreptul la îngîmfare, mi se luase o piatră de pe inimă, mă simțeam mai ușor decît aerul ; drept care am scos din buzunar suta de lei a AMarisei, nouă-nouță, și am dat să-i spun chelnerului „păstrează restul", cum văzusem că făceau galantonii, umflîndu-se în pene ca să zăpăcească femeile. Însă mi-a fost hărăzit să pățesc o rușine, Pisicuța mi-a luat-o înainte, i-a plătit chelnerului, mie făcîndu-mi semn să stau locului, adică să nu mă bag unde nu-mi fierbe oala. O umilință mai mare n-aș fi putut să-mi închipui, mă socoteam pus în genunchi, descalificat, cu toate aspirațiile mele pierdute. Și dacă pînă adineaori aș mai fi păstrat vreo speranță, cum speră oamenii pînă în ultima clipă, acum nu mai rămînea nici o îndoială, pentru mine Pisicuța murise. Noroc că nu-i spusesem niciodată Nora, în sinea mea, desigur ; cu glas tare nici vorbă n-ar fi fost, mi-ar fi înțepenit limba în gură. Dar nici nu o judecasem că vroia să-și ia un asemenea nume, îi dădeam orice drept, ca unei regine. Acum însă mi se părea o impietate să-și spună ca în poemul cu femeia eternă, căci Nora nu putea să vină decît de la Eleonora. La fel cum o chema pe legendara soție preacredincioasă, care se ascunde sub numele de Fidelio.

Conducînd-o spre casă pe Pisicuța, aveam doar o consolare, că din această experiență dureroasă, rămîneam cu două sute de lei, neatinse. Să fi fost bani munciți de mine mi s-ar fi părut meschin să gîndesc așa ; dar pînă acum eu

nu cîştigasem nici un leu cu puterile mele, n-aveam dreptul să mă folosesc de munca altora, pentru o frivolitate.

Se însera cînd am adus-o acasă, rece şi împăcat cu soarta. La uşă Pisicuţa a întîrziat cîteva clipe, şi prima oară de cînd o ştiam m-a privit drept în faţă, fără să clipească, aplecată puţin înainte, ca să mă vadă mai bine; vroia parcă să-mi citească în suflet. Ce-a urmat s-a petrecut prea repede ca să deosebesc o clipă de alta, se apleca tot mai mult, o vedeam tot mai aproape, dar nu eram conştient de mişcarea ei, mi se părea o iluzie optică, pînă ce i-am simţit respiraţia caldă, şi obrazul ei mi-a acoperit întreg cîmpul vizual, n-am mai văzut decît sclipirea lui ca a diamantului. În clipa următoare şi ultima, Pisicuţa mi-a pus braţele pe umeri, s-a lipit de mine şi m-a sărutat pe amîndoi obrajii, în două mişcări repezi, legate între ele, că n-a rămas timp să judec. Ştiu doar că pe urmă s-a izbit în uşă, s-o deschidă şi a dispărut fuga, speriată de ea însăşi.

Iar mie mi s-au aprins obrajii, mi s-a înmuiat inima, mi-au venit lacrimile, am uitat tot ce gîndisem mai înainte, i-am redat rangul întreg, de zeiţă. Aşa pică şi peştii în plasă.

19

Aş povesti acum, pînă la capăt ce s-a mai întîmplat cu Pisicuţa, n-aş lăsa pe altă dată, aş vrea şi eu să-mi descarc sufletul, dacă n-aş avea şi altele de spus, fapte mai importante : cum a fost acuzată AMarisa de vrăjitorie, dar mai întîi cum a fost ales primar al oraşului cumnatul ei, doctorul Anatol Radovici. Pînă atunci n-am ştiut nimic despre treburile publice, nimeni nu mi-a deschis ochii.

Doctorul Radovici, unde mergeam la masă sîmbăta, locuia într-un pavilion, elegant, ca o vilă, în curtea sanatoriului, cu faţa la mare. Sanatoriul era afară din oraş,

aproape de ferma lui Iani Talabă ; AMarisa ne trimitea cu trăsura.

Din şapte copii ai lui cu Despina trei erau căsătoriţi, locuiau fiecare la casa lui, dar sîmbăta veneau cu toţii la masă. AMarisa trimitea docarul să-i adune şi să-i ducă la sanatoriu ; aveau copii la rîndul lor, n-ar fi încăput toţi în trăsură. Din ceilalţi copii ai doctorului nu-i întîlneam acolo decît pe ultimii doi, studenţi, în vacanţă, o fată de douăzeci şi unu de ani care urma farmacia, ca maică-sa, şi un băiat de douăzeci şi trei de ani, pe cale de a termina medicina, ca taică-su. Mai rămîneau la mijloc două fete, măritate ; acum se aflau în călătorie, cu bărbaţii lor, prin Italia, mergeau toţi patru împreună, mi se părea frumos, înseamnă că ţineau unii la alţii şi se înţelegeau bine.

Pentru masa de sîmbătă de la sanatoriu, unde cînd mergeam noi acolo se adunau douăzeci şi cinci de suflete, AMarisa îl trimitea din ajun pe bucătar, cu toate proviziile, vedea toată lumea, portarul, intendentul şi oricine se uita în docar, nu putea să spună nimeni că doctorul lua din mîncarea bolnavilor. Ar fi fost bine să afle toată lumea cîţi miei trimitea AMarisa la sanatoriu, de Paşte, şi cîţi purcei de lapte la Crăciun, aşa, pe tăcute, să nu ştie stînga ce face dreapta ; dacă s-ar fi ştiut poate n-ar mai fi acuzat-o de vrăjitorie, ceea ce s-a întîmplat curînd după ce fusesem prima oară la plimbare cu Pisicuţa. Uneori Panainte o trimitea şi el pe Rozalia, bucătăreasa de pe „Arhimede", să servească la masă ; aşa am avut prilejul s-o mai văd de cîteva ori şi să-mi amintesc aventura ei din cabina unde zăcea mort Zoba. E greu să le ţin minte pe toate, dar ar fi păcat să uit o asemenea întîmplare.

În prima sîmbătă cînd am mers la ei, doctorul Radovici m-a luat, pe mine şi pe Alex, să vizităm sanatoriul. A fost o experienţă tristă, dar nu regret că am făcut-o. Erau două pavilioane, identice, unul pentru copii, altul pentru adulţi, amîndouă lipite de mare, că se auzeau valurile răsturnîndu-se sub terase. Terminasem masa, oaspeţii ceilalţi mai întîrziau cu cafeaua, se făcuse ceasul patru, în sanatoriu domnea linişte, bolnavii erau la ora de odihnă, stăteau nemişcaţi în paturile scoase sub cerul liber, pe terasă, înveliţi pînă în gît şi cu căciuliţe de lînă tricotată. Chiar dacă nu dormeau, trebuia să stea cu ochii închişi, să nu se mişte, să nu vorbească, aşa era regula.

Vara, pe timp frumos, paturile rămîneau afară și noaptea ; să fi fost oameni sănătoși i-aș fi pizmuit, visam de mult să am casa pe malul mării, să dorm afară noapte de noapte și dimineața să mă trezească soarele.

Aveam în picioare pantofi de tenis, cu talpă de cauciuc, ni-i dăduse la intrare, să nu facem zgomot, mergeam ca niște umbre de-a lungul paturilor, mă uitam cu coada ochiului la fața bolnavilor, începusem cu pavilionul pentru copii, aveam inima strînsă, știam că mulți dintre ei nu puteau să umble nici măcar în cîrje, zăceau cu lunile și cu anii, unii cu tot trupul în ghips și chiar dacă se făceau bine rămîneau infirmi, cu articulații înțepenite, cu spinarea susținută de corsete ca niște mașinării, lăsîndu-i la o parte pe cei care nu se însănătoșeau niciodată. Parcă mă simțeam vinovat că mergeam drept, pe picioarele mele, că nu mă durea nimic, puteam să fug, să mă dau tumba ; mă mîngîiam cu gîndul că ei dormeau, nu ne simțeau, era ca și cum n-am fi fost acolo, pînă ce am văzut că unul se uita la noi printre pleoape ; cînd am trecut de el am întors capul, ne urmărea cu ochii deschiși de-a binelea. De-acolo înainte am fost atent, toți ne priveau printre pleoape, iar cînd treceam deschideau ochii. Oare doctorul nu-și dădea seama, nu le cunoștea obiceiul ? Zăcuse și el, poate chiar aici, pe terasa unde acum mergea trăgîndu-și piciorul, avea un genunchi țeapăn, adică se făcuse bine, așa se socotește. Și dacă ne luase cu el, ce trebuia să înțelegem ?

M-am gîndit mult, după ce am trecut pe toate terasele și la urmă ideea cea mai puternică a rămas aceea că mă bucuram de un privilegiu pe care nu l-aș fi prețuit dacă nu mă comparam cu bolnavii. Săptămînile următoare, cînd am suferit greaua dezamăgire, datorată Pisicuței, mi-am amintit de băieții de vîrsta mea, care stăteau țepeni în pat, la sanatoriu, și se uitau pe furiș la mine, să vadă cum îmi mișcam picioarele ; așa am putut să-mi las în urmă dezamăgirea, ceea ce nu înseamnă că a fost fără suferință. Am mai învățat, tot atunci, deși ideea s-a clarificat mai tîrziu, să nu mă compar niciodată cu cei mai fericiți decît mine.

Pe terasa de sus am văzut o fetiță cu breton, smeadă la față, frumușică, privindu-ne și ea printre pleoape. După

ce am trecut am întors capul, era cu ochii deschiși, încărcați de tristețe și semăna cu Zefira.

Mi-a rămas în minte o întrebare fără răspuns, nu știu nici astăzi ce să cred, cine în lumea aceea nefericită suferea mai mult, bărbații sau femeile ? Adulții, care fuseseră valizi odată și avuseseră parte de toate bucuriile vieții, iar acum le pierduseră ? Sau copiii care nu puteau nici să-și închipuie la ce ar fi avut dreptul ?

Cînd ne-am întors acasă se făcuse ora ceaiului, fiecare și-a umplut cana singur din samovarul care fumega pe verandă, apoi toată familia s-a așezat pe scăunele de lemn, sounde, puse în cerc sub nucul din fața casei. În mijloc era o masă mare, rotundă, nu mai înaltă ca scaunele, încărcată cu prăjituri, cozonac, gogoși, uscățele și minciunele, acestea din urmă uitate în zilele noastre. Deși sătul, a trebuit să iau cîte ceva, altfel ar fi părut că făceam nazuri, și iarăși mi-am adus aminte cum la școală mi-era foame tot timpul. Doctorul a adus din casă un patefon mare, în cutie de lemn, ca o mobilă, și l-a pus jos, în iarbă. N-avea pîlnie, sunetul ieșea printr-o deschidere aflată pe partea din față a cutiei, acoperită de un oblon cu traforaje. Mergea cu arc, e de la sine înțeles, nu apăruseră patefoanele cu motoraș electric, și singura amplificare rămînea cutia de lemn, care reda sunetele joase înăbușit, iar pe cele înalte spart, dar oricum mai bine decît gramofonul cu pîlnie metalică. Pe capac avea o emblemă aurită, un templu grecesc cu patru coloane, sub care scria „Odeon", marca fabricii. Era patefonul cel mai perfecționat din cîte văzusem, doctorul îl comandase în Franța, abia sosise, împreună cu două albume de discuri. Țin minte unele dintre ele, deși cuprindeau muzică necunoscută, o auzeam prima oară, fără s-o pot înțelege ; nu-mi plăcea, dar am ascultat-o curios, urmărind cu coada ochiului fizionomiile celorlalți, să văd dacă ei o înțelegeau mai bine.

Cea mai ciudată dintre bucăți reda zgomotul unei locomotive, transpus în sunete muzicale, dar nu era o batjocură, locomotiva rămînea locomotivă și muzica muzică. Am ciulit urechile, niciodată o locomotivă nu-mi va fi indiferentă, după cum nu-mi poate fi indiferentă nici muzica ; n-am simțit deloc nevoia să le separ pe una de alta, le-am ascultat împreună, tot mai curios și mai nedumerit,

dar convins că nu ascult de pomană și într-o zi o să-mi folosească. Mare mi-a fost bucuria cînd, uitîndu-mă pe disc, la urmă, am văzut scris „Pacific 231" ; locomotiva Pacific, cu roți mai înalte ca mine, care venise numai de cîțiva ani din America era marea mea slăbiciune între locomotive. Îi cunoșteam sunetul, cum pornea, făcînd să patineze roțile, cum se așternea la drum, trezind ecouri mecanice în peisajul străbătut nebunește, cum trezea natura cu fluierul și pe urmă își încetinea mersul ca să se oprească, pufăind obosită. Mult m-am învîrtit în jurul ei prin gară ; cînd venea trenul nu mă interesa lumea din vagoane, ci dădeam fuga în față, la locomotivă.

Ce-am înțeles din prima clipă după ce s-a sfîrșit discul, a fost că locomotiva putea fi muzică, și muzica putea să redea o locomotivă. Pe urmă am înțeles că muzica urmărea mai mult decît atîta, să redea spiritul vremii. Și ce era atunci mai în spiritul vremii, decît locomotiva „Pacific" ? De compozitor nu auzisem, cine auzise ? Îl chema Honegger, francez, îl crezusem neamț și mă întrebam dacă făcuse războiul. Discul era imprimat de curînd ; cu doi ani înainte, muzica nici nu fusese compusă.

Am povestit acestea nu pentru Honegger, ci pentru spiritul modern al doctorului Anatol Radovici, care, bunăoară, cum a venit primar, a desființat gardul dintre plaja femeilor și a bărbaților, bineînțeles și cearșafurile de pe mare, puse pe prăjini și frînghie, pînă unde apa ajungea deasupra capului. Ca să faci așa trebuie, între altele, să înțelegi muzica vremii. Acele oprelişti se datorau fostului primar, el dăduse ordonanța municipală ; gustul lui nu trecea de sîrbă și horă ; tangoul era o rușine. A doua zi după ce mă plimbasem cu Pisicuța, primarul murise de apoplexie la baia de aburi, în timpul masajului ; maseuza, mai mult goală, ieșise țipînd din cabină. Nenorocirea se întîmplase într-o joi, iar sîmbătă eram la doctorul Radovici, cînd a venit delegația.

Între timp fusesem de mai multe ori acolo, în fiecare sîmbătă. Vinerea mergeam la Iani Talabă și uneori rămîneam la ei peste noapte, după ce îi ceream voie AMarisei să lipsim la masa de seară. Așa că a doua zi, după ce urmăream jocul căprioarelor, care n-ar fi putut să mă obosească niciodată, porneam pe jos înspre sanatoriu,

n-aveam de mers nici o jumătate de oră, ajungeam tocmai cînd se pregătea masa.

Tihnită viață am dus între aceste două case, și multe învățăminte am tras, și dintr-o parte, și dintr-alta. Singura mea grijă adevărată rămînea sfîrșitul vacanței, care se apropia cu atît mai repede, cu cît zilele erau mai frumoase.

Nu terminasem bine masa în acea sîmbătă, cînd pe drum s-a auzit muzică de fanfară ; nu-i om să audă fanfara și să nu dea fuga să vadă. Pînă să ocolim casa, porțile sanatoriului s-au deschis larg, o mare mulțime de oameni, cîteva sute, venea pe alee, cu fanfara în frunte. Erau delegații celor cinci sectoare ale orașului, culoarea de roșu, de verde, de galben, de gri și de negru, plus sectorul special, de albastru, care îngloba portul și străzile mărginașe. Pentru ceea ce doreau ei ar fi fost de-ajuns șase oameni, de fiecare sector cîte unul, și chiar mai puțin, trei de pildă, ca doi să-l încadreze pe cel ce ținea cuvîntarea. Însă dacă vroiseră să vină mai mulți nu putea să-i împiedice nimeni.

Erau oameni de toate felurile, uniți printr-o năzuință comună, avocați, magistrați, profesori, medici, negustori, meșteșugari, docheri, marinari, camionagii, pensionari, rentieri. Printre ei n-am recunoscut decît pe Omer Baltadgi, pe Sofron, scafandrul, pe frații Sasu, care acum, îmbrăcați de oraș semănau leit unul cu altul, n-aș fi putut spune care ținea băcănia și care depozitul de vinuri. Sofron reprezenta echipajul vaporului de salvare „Arhimede", deși, ca fiu al armatorului ar fi trebuit să se abțină, de asemeni să se abțină ca nepot prin alianță cu doctorul Anatol Radovici. Dar nu-l contestase nimeni, fiindcă delegația nu făcea decît să aducă un mesaj de curtoazie. Cetățenii îl vroiau pe doctor de primar al orașului ; ca să pună frîu risipei, să asaneze moravurile degradate, mita, corupția, furtul, delapidarea, să împiedice falimentul, să readucă prosperitatea de la începutul secolului, să redeschidă calea spre progres, blocată de o conducere inaptă și necinstită.

Așa spunea cuvîntarea pe care a ascultat-o doctorul, dar cu mult mai multe cuvinte, în fraze solemne, bine compuse, rostite cu toată convingerea, atît în ceea ce privea dezamăgirile, cît și speranțele. Vorbea un om impozant ca

statură, cu fața aspră, brăzdată de cute, președintele tribunalului, așa mi-a spus Mustafiță, era și el acolo, ne adusese de dimineață și aștepta să ne ducă înapoi, cu trăsura. Ce m-a impresionat mai mult, vorbitorul purta pe deasupra hainelor o pelerină de stofă albă, cu o cruce albastră pe pieptul stîng, deasupra inimii. La început am crezut că era mantia cavalerilor de Malta, așa cum o știam din fotografii, deși unul din aceștia n-ar fi avut ce să caute acolo. Tot de la Mustafiță am aflat că așa se îmbrăcau la solemnități cavalerii ordinului Mihai Viteazul. Și cuvîntarea, desigur, dar poate mai mult pelerina făceau ca atmosfera să fie într-adevăr solemnă. Doctorul asculta cu modestie, cu capul aplecat, singur în fața delegației, pe pajiștea unde ne adunam la ceaiul de după-amiază. Didona, ca și restul familiei se retrăsese deoparte, nu se socotea în drept să-și însușească nici o părticică din omagiul care se aducea stăpînului casei, deși în alte părți se obișnuiește ; în campania electorală, Președintele Statelor Unite și contracandidatul lui își țin discursurile cu nevasta alături ; altfel cetățenii nu își dau votul.

Înainte de a-și începe cuvîntarea al doilea vorbitor, doctorul obiectă că nefiind înscris în nici un partid politic, n-are cum să candideze la alegeri. Și-apoi, n-ar înțelege să fie primar, dacă un singur om ar vota contra ; trecînd peste împotrivirea lui, ar însemna să-l lezeze. Nu se pricepea la politică, sau mai bine zis o ignora ; n-avea simț pentru această știință. Alții se roagă, promit, amenință, cerșesc voturi, le cumpără și se mulțumesc să cîștige cu o majoritate oricît de micuță.

Dar nici nu vor fi alegeri ! i se răspunse, cu o hotărîre luată dinainte, după discuții cu legea în față. Va fi primar prin consensul orașului !

Acesta a fost cuvîntul, l-am auzit limpede, consens, dar nu știam ce înseamnă, atît am înțeles că odată pronunțat, nimeni nu mai poate să facă obiecții. A fost o întîmplare plină de complicații, nu m-au interesat, atît știu că doctorul a devenit primar, împotriva legii. „Aveți dreptate ! le-a spus opozanților însuși președintele Tribunalului. Faceți alegeri, nimeni nu vă împiedică, însă postul de primar este ocupat prin consensul orașului !“

Nu mai știu dacă s-au ținut alegeri, parcă a fost o încercare, dar nedusă pînă la capăt, obiecțiile s-au potolit

repede, nemulțumiții au ridicat din umeri și s-au apucat de alte treburi, consensul a fost mai puternic. Este într-adevăr un cuvînt care după ce se impune, prin vorbe imperative, rămîne impus, nimeni nu mai poate să-l înfrunte ; eu, cînd îl aud, îmi scot pălăria repede.

După plecarea delegației toți din familie au rămas stînjeniți și tăcuți, nimeni nu și-a dat părerea, numai doctorul trebuia să hotărască. M-aș fi așteptat ca Didona să se bucure, cui oare nu-i plac onorurile ? Pe ce soție n-ar ispitit-o gîndul de a fi prima doamnă a orașului ? Iar copiii, băieții și fetele, care din ei nu s-ar fi mîndrit să stea în tribuna oficială la parăzi, să-i salute vardiștii, să primească plocoane ca să pună o vorbă bună ? Cine vrea și are puțină pricepere poate să se chivernisească. Nici unul n-a spus „primește, tată !" Ciudați oameni, n-aș fi bănuit că pot să existe, și nu unul din zece, ci toți, pînă la ultimul, împreună cu nepoții, care, măcar ei, cu mintea mai fragedă, ar fi putut rîvni măcar să fie primii în clasă, și să ia toate premiile !

În această atmosferă ca de priveghi am dat drumul patefonului, doctorul mi-l lăsase în grijă mai de mult, dacă văzuse că mă uitam cu jind ; îl păzeam ca o santinelă. Nu știu ce-or fi gîndit ei despre mine, așa cum stăteau pe scăunele sub nuc, așteptînd ora ceaiului, și cînd s-a auzit muzica pe cît de înfricoșătoare pe atît de triumfală a uverturii la „Tannhäuser". E drept că nu murise nimeni, dar nici nu triumfase, mai bine aș fi lăsat patefonul în pace ; numai că pe atunci nu învățasem să nu confund dorințele mele cu ale altora. Prinsesem gust pentru Tannhäuser, puneam discul de trei-patru ori în fiecare sîmbătă, se potrivea poate cu vreuna din năzuințele mele pe care nu o cunoșteam încă, să bat cu buzduganul în poartă, la o cetate, toată suflarea dinăuntru să iasă pe ziduri și să mă aclame în sunet de trîmbițe. Nu mă luam după legendă, ci după ceea ce îmi inspira muzica. Dar Tannhäuser n-a fost destul, am pus pe urmă Uvertura Solemnă de Ceaikovski, care zugrăvește înfrîngerea lui Napoleon în Rusia, retragerea din 1812. Nu avea nici o potrivire cu Wagner decît forța colosală a finalului, cînd tot ce este instrument într-o orchestră simfonică plus instrumentele de fanfară intonează imnul imperial Boje

Tzaria hrani, întărit de petarde adevărate, care explodează ca obuzele, în ritmul muzicii.

Cînd s-a sfîrşit, îmi venea să mă bat cu pumnii în piept şi să strig ura, deşi îl iubeam pe Napoleon.

— Poftiţi la ceai ! s-a auzit glasul Didonei.

Nu l-am recunoscut, îmi ţiuiau urechile. Doctorul, care nu scosese nici o vorbă de cînd plecase delegaţia, s-a uitat la mine, era prea bun ca să mă certe pentru muzica dinainte şi mi-a spus, zîmbindu-mi :

— Pune, te rog, şi Pacific !

Nici o descriere nu m-ar fi făcut să-l cunosc mai bine decît aceste cuvinte.

20

Iată condiţiunile în care doctorul a acceptat să fie primarul oraşului :

Să-şi poată continua nestînjenit activitatea la sanatoriu. Serviciile primăriei să funcţioneze ca înainte, dar, în ceea ce îl privea, orele lui de lucru să fie de la şapte la zece seara ; colaboratorii direcţi să se adapteze.

În afară de clădirea primăriei, o construcţie nouă, monumentală, în stil românesc, inspirată de Palatul administrativ de la Iaşi şi de Ministerul lucrărilor publice şi Comunicaţiilor de la Bucureşti, oraşul avea un palat primarial, pe esplanadă, lîngă Episcopie ; prin tradiţie, în timpul mandatului, primarul împreună cu familia, trebuia să-şi aibă reşedinţa acolo, păzit cu onoruri, ca Preşedintele Franţei la Elysée şi Preşedintele Statelor Unite la Casa Albă. Doctorul acceptă numai simbolic această locuinţă, conveni să-şi aducă o pijama, un halat şi papucii de noapte, şi el rămase la sanatoriu, cerînd să nu i se pună vardist la poartă.

De pe balconul lui Panainte, dacă te aplecai puţin în afară, se vedea în lung palatul primarial, o clădire în stil

veneţian, de piatră albă ; să nu fi avut turnurile din cele patru colţuri, ar fi semănat cu Palatul Dogilor. Două gherete cu dungi tricolore, în diagonală, încadrau intrarea, pe unde se putea merge cu trăsura pînă în curtea interioară. În fiecare gheretă stătea de pază nemişcat, ca o stană de piatră, cîte un jandarm în uniformă de paradă, cu coif împodobit de penaje albe, cu sabia scoasă, ţinută vertical, pe lîngă umăr. Dacă o muscă i se aşeza unuia pe nas, n-avea voie să se apere cu mîna, nici să-şi scuture capul ; trebuia să rabde. Se spunea că le era interzis pînă şi să clipească, ceea ce ar fi fost o aberaţie, dar nu-i mai puţin adevărat că nu clipeau decît la mare nevoie, stăteau cu ochii ţepeni, pînă le dădeau lacrimile. Copiii se opreau în faţa lor, îi priveau de aproape şi numărau de cîte ori clipea fiecare. Neavînd voie să mişte, jandarmii nu puteau să-i gonească. „O dată, de două ori..." numărau fără cruţare obrăznicăturile. „De trei ori, patru, cinci..." continuau cei de la ghereta alăturată. Era ca o competiţie ; fiecare jandarm se străduia să clipească mai puţin decît celălalt. La ora de promenadă, fetele mai îndrăzneţe se apropiau de ei, fără să ţină seama că aveau pe mînecă numărul matricol de la şcoală, şi îi sărutau pe obraz, doar aşa, ca să-i necăjească, ştiind că ei nu le pot prinde în braţe, să le-o întoarcă.

Trecea şi Pisicuţa pe acolo, dar nu se uita la ei, îşi ţinea capul înainte, cu pleoapele aplecate şi cînd ajungea în dreptul lor se înroşea din corsaj pînă la rădăcina părului ; dacă avea mîneci scurte, se vedea că erau roşii chiar şi braţele. Murea de necaz că doctorul, care îi era unchi prin alianţă, refuzase să locuiască în palatul primarial, unde ar fi putut să meargă şi ea în vizită, să iasă în balcon, şi să se arate mulţimii ieşite la plimbare pe esplanadă. Cînd venea acasă se lua la întrecere cu Pompilia în ocări grosolane : „Nătîngul ! Molîul... Fă-mă mamă cu noroc, şi lasă-mă dobitoc !..." Erau vorbele Pisicuţei, care o stîrneau pe maică-sa. „Da' şi tîmpita aia de soră-ta ; i se adresa lui Panainte. Mare toantă ! Adică nu putea să pună piciorul în prag ? Sigur că putea, dacă avea un pic de ambiţie !"

În ziua cînd doctorul veni să-şi ia palatul în primire, simbolic, Pompilia ieşi pe balcon, să vadă, fără să ţină seama de sfatul lui Panainte, de-a se abţine. Era o cere-

monie tradiţională, doctorul acceptă să ia parte, trebuia să facă şi el o concesie — ceru în schimb să se renunţe la pompa obişnuită, cortegiu, companie de onoare, fanfară, iar mai înainte, în zorii zilei, salvele de tun ale bateriilor de coastă. Veni cu trăsura AMarisiei, numai el cu Didona, care greu se învoi să participe ; de restul familiei nici nu fu vorba, deşi protocolul cerea să fie cu toţi acolo, chiar şi copiii de grădiniţă. Doctorul refuză ca trăsura să intre în curtea de onoare, coborî în poartă şi, cu Didona alături, ascultă cuvîntul de bun venit al intendentului care îi prezentă cheile palatului, pe o pernă de catifea roşie. Mustafiţă aştepta respectuos în spate, ţinînd într-o mînă biciul, în alta valijoara cu pijamaua, halatul şi papucii de casă. În clipa cînd, la rîndul lui, doctorul îi oferi Didonei cheile, ca stăpînă a casei, Pompilia se făcu galbenă ca şofranul şi începu să verse pe gură fiere vînătă.

Intenţiile bune au uneori urmări proaste ; avînd în grija sa un palat unde nu locuia nimeni, intendentul începu să închirieze camere, bineînţeles numai unor persoane distinse şi discrete, cu recomandaţii de încredere. În vara următoare merse pînă acolo încît puse întreg palatul la dispoziţia doamnei Lambru, şi ea locui acolo fără să se mire nimeni, timp de o săptămînă ; cînd venea acasă, jandarmii de pază o salutau aplecînd sabia. La sfîrşit avu îndrăzneala să dea o recepţie, un dineu cu o sută de oaspeţi, toată protipendada oraşului. Petrecerea ţinu pînă aproape de ziuă, cu atîta iluminaţie, că palatul părea în flăcări. E greu de crezut, dar o invitaţie primi chiar primarul, prin imprudenţa, prin inconştienţa sau prin ignoranţa doamnei Lambru, care, fiind întrebată, răspunse că nici nu ştia al cui era palatul.

N-ar fi dat nimeni în vileag aceste fapte, ar fi trecut neobservate sau neînţelese, dacă nu intervenea însuşi primarul. Deşi întîmplarea i se părea mai degrabă amuzantă, se socoti dator s-o denunţe, ca să deschidă ochii inocenţilor care treceau prin faţa unui palat nelocuit, fără să se mire că toate ferestrele erau luminate şi dinăuntru se auzea muzică, tangouri şi valsuri.

Se întîmplă adesea ca în spatele unui om cinstit, fără nici o umbră pe conştiinţă, să se ascundă un ticălos, o jigodie. Intendentul dispăru din oraş, şi dus a fost.

Lipsa lui îngreuia lămurirea afacerii, vina putea să rămînă pe umerii unui om de cea mai bună-credință.

Tocmai în anul acela apăruse *Pasul Istoriei*, ziarul lui Jordie. Acesta, crezînd că era rost de o căpătuială, anunță o campanie împotriva primarului. Cum primele insinuări nu dădură nici un rezultat, deschise focul în plin, nu trebuia să-l învețe nimeni cum să procedeze și în vocabularul lui erau destule invective ca să-și îngrozească victima. Pompilia, care nu citea niciodată ziarele, și nici cărți, decît în rare ocazii, deveni admiratoarea lui Jordie, devora *Pasul Istoriei*, se îngrășa văzînd cu ochii, la fiecare articol mai punea pe ea un kilogram și mai făcea o gușă.

Venise iarna. Cincizeci de cetățeni își băgară bastonul sub palton și merseră în delegație la directorul ziarului, care nu-și făcuse încă palatul cu unsprezece etaje. În fruntea delegației era președintele Tribunalului, cu pelerina albă a ordinului Mihai Viteazul pusă peste șubă. Cînd îl văzu, Jordie, care avea și el aceeași distincție și purta pelerina la sărbătorile naționale, rămase cu ochii zgîiți ; iar cînd delegații scoaseră bastoanele și făcură un pas înainte, ridică mîinile.

Eram la școală, citeam și eu articolele, cu scîrbă și cu revoltă, fiindcă îl iubeam pe doctorul Anatol Radovici ; dacă ar fi vrut să-mi smulgă cineva o mărturie împotriva lui, aș fi dat-o numai pe rug, ca să scap de chinuri ; pe urmă m-aș fi rugat lui Dumnezeu să mă ierte, așa fac oamenii la ananghie, lăsînd la o parte martirii. Am vrut să aflu cum încetase campania atît de brusc și fără nici o explicație. Am scris lui Alex, lui Sofron, lui Panainte și altora ; nimeni n-a putut să-mi răspundă, nici chiar Mustafiță. De altfel, mîrșava campanie a lui Jordie era uitată, treburile orașului mergeau strălucit, doctorul se bucura de admirația tuturora și chiar de adulație. Eu însă nu mă mulțumeam cu atît și atunci mi-am luat îndrăzneala să-i scriu acelei persoane impozante, președintele Tribunalului, care îmi făcuse o impresie foarte puternică. Îl chema Caton Mureșanu, nume de cenzor. M-am dat drept profesor la școala unde nu eram decît un biet elev în coada clasei. „Predau educația morală, spuneam, și pentru mine ar fi instructiv să aflu dedesubturile acestei afaceri atît de imorale. Vă rog deci să-mi răspundeți cum ați izbutit..."

„Prin consens !" îmi răspunse într-o telegramă, președin-

tele Tribunalului. Cred că își dăduse seama, după scris, că nu puteam să fiu ceea ce aveam pretenția, dar unuia ca el nu putea să-i pese ; iată ce numesc eu un om admirabil. Îmi pare rău că n-o să-l mai întîlnesc niciodată, a murit dintr-o datorie de conștiință.

Între alte condiții puse de doctor ca să accepte postul de primar al orașului, fusese aceea de a nu se face nici un fel de pază în jurul lui, să nu vadă vardiști la poartă, să nu-l însoțească detectivi în haine civile, mergînd la cinci pași în urmă, cu pistolul la subțioară. Apoi să se vîndă la licitație automobilul primăriei, un Cadillac negru, o limuzină, înmatriculat cu numărul unu. Primarul urma să se deplaseze cu mijloace proprii, AMarisa îi puse la dispoziție trăsura, cu Mustafiță, căruia îi confecționă o uniformă potrivită cu rolul lui de vizitiu al primarului, dar nimic pompos sau bătător la ochi, un veston roșu-ruginiu, după culoarea cailor, amîndoi roibi, cu emblema orașului pe mîneca stîngă. Cum Mustafiță nu se învoi în ruptul capului să poarte șapcă, AMarisa îi lăsă fesul, cu condiția să-i pună în frunte o cocardă tricoloră. Acest detaliu de mică importanță, dar cu totul neuzitat, făcu din vizitiu un personaj pitoresc despre care se duse vorba pînă la Constantinopole ; străinii în trecere țineau negreșit să-l vadă, îl fotografiau pe capra trăsurii.

Încă de pe atunci, cînd mai erau trei-patru ani pînă la marea criză de la sfîrșitul deceniului, orașul nu stătea atît de bine cu finanțele cum s-ar fi cuvenit în situația privilegiată pe care o avea, ca poartă maritimă spre lumea largă. Abordez subiectul cu stîngăcie, niciodată nu l-am cunoscut bine și mi-e teamă că n-aș fi mers prea departe nici dacă îmi dădeam osteneala. Pentru mărfurile de export, ca și pentru cele importate se plăteau taxe vamale, știu și eu ca toată lumea. Nu știu în schimb dacă din încasările acestea, desigur enorme, lua și primăria o parte ; poate că da, dar cît anume n-aș putea spune.

A trecut timp de-atunci și vorbele pe care le-am auzit nu le mai țin minte limpede și nici nu sînt sigur că le-am înțeles bine. S-ar putea astfel să mă îndepărtez de adevărul istoric, ceea ce va nemulțumi pe oamenii de finanțe ; în ceea ce mă privește, socotesc că nu are importanță, pe mine mă interesează un anumit rezultat, nu

felul cum s-a ajuns la el, prin ce manevre sau maşinaţii. Fapt evident rămîne acela că în şase luni doctorul, care nu era străin de un asemenea subiect, căci de zece ani supraveghea administraţia sanatoriului, făcu în chip uluitor ca încasările municipiului să se dubleze, într-o primă fază ; nu fu nevoie decît să pună o mică taxă suplimentară pe mărfurile exportate şi importate. Nu protestă nimeni, măsura fu acceptată prin consens, şi nu-i de mirare, fiindcă oamenii în cauză, exportatorii şi importatorii, o plăteau de cînd lumea, numai că n-o încasa primăria, se numea comision şi ajungea aproape oficial în buzunarele unor persoane al căror rol era de-a face să nu scîrţîie căruţa ; expresia curentă, prin care se definea această manevră era *a unge osia*. Primarul refuză comisionul său, le tăie şi pe ale celorlalţi, făcîndu-le venit la bugetul municipiului. Din nimica toată, prosperitatea se simţi repede şi fu atît de durabilă că n-o zdruncină prea mult nici măcar marea criză, apropiată dar nebănuită de nimeni.

Eu, unul, nu puteam să iau cunoştinţă de bunăstarea oraşului decît prin semne exterioare ; pe străzi apărură măturători în uniforme albastre, curate, cu emblema primăriei pe mînecă, şi de atunci înainte nu s-au mai văzut nicăieri gunoaie, puteai să umbli cu picioarele goale pe trotuar şi tălpile rămîneau curate. Edificiile publice se văruiră, cele de piatră se albiră, proprietarii de imobile sau simple case de locuit fură obligaţi să facă asemeni, recomandîndu-li-se prin ordonanţă municipală să nu-şi sluţească faţadele cu culori ridicole. Toată lumea înţelese şi se supuse cu voie bună ; rezultatul fu că în mai puţin de o lună oraşul îşi schimbă cu totul înfăţişarea, părea nou-nouţ, ca scos din cutie ; cine se întorcea după o lipsă mai mare nu-l putea recunoaşte. Străinii se mirau : de unde atîta lumină şi voie bună ?

Căci şi înfăţişarea oamenilor era alta, nu mai umblau cu hainele mototolite, îşi puneau pantalonii sub saltea, dacă n-aveau timp să-i calce ; nu se mai vedeau pantofi cu tocurile scîlciate, care lasă impresia de mizerie ; pentru săraci exista în fiecare cartier o cizmărie unde încălţămintea se repara pe cheltuiala primăriei. Chiar dacă rămîn la asemenea semne exterioare, ar fi încă multe de spus, despre muzicile din parcuri, despre serbările populare, despre cantine şi băi publice, despre uniforma şcolarilor ;

mă opresc la ceea ce mi-a fermecat ochii mai mult, la flori și la arbori.

În doi ani orașul deveni o grădină și o livadă, pepinierele primăriei le ofereau cetățenilor pomi fructiferi gratis, soiurile cele mai alese, cireși, vișini, piersici, cărora le mergea cel mai bine în clima locală. Oricine avea un petic de pămînt lîngă casă planta pomi, ceea ce este o bucurie și face să dispară multe necazuri. Pe bulevarde și pe arterele principale se păstrară arborii decorativi, platanii, care trăiesc o mie de ani și chiar peste, monumente caracteristice ale orașului. În schimb, pe străzile laterale, și mai ales la periferie se puseră pomi fructiferi, ca prin curțile oamenilor. Primăvara, cînd înfloreau cireșii, floarea lor se lua la întrecere cu pereții caselor, văruiți proaspăt; era o explozie de alb, orașul părea o mireasă. Dar și mai mult m-au fermecat florile decorative de pe esplanadă, din parcuri, din scuaruri și de pe trotuare. Floarea cea mai răspîndită, fiindcă îi pria cel mai bine, ținea din primăvară pînă ce cădea bruma, fără să ostenească, era petunia, multicoloră, lucioasă ca smalțul, prodigioasă, înfoiată, inepuizabilă, cu parfumul ei delicat care înmiresma noaptea orașului.

De la Mustafiță am aflat că un singur fir de petunie costa șapte lei, socotind semănatul în seră, repicatul, trecerea lui în ghivece, apoi plantatul și toată îngrijirea următoare, udatul, săpatul, curățatul, din iarnă pînă toamna. Iar în oraș se puneau un milion de petunii; în anul următor, un milion și jumătate. Cred că nici în paradis nu puteau să fie mai multe. Nu mă gîndeam la banii cheltuiți, le pierdeam înțelesul. Aș fi vrut să zbor cu avionul, la vremea petuniilor, să le văd de sus, pe toate deodată; cred că mi-ar fi lăsat o bucurie pe întreaga viață, dar n-am avut prilejul, rămîn cu ceea ce am văzut în rasul pămîntului.

În sfîrșit, spre a mai spune un cuvînt despre semnele exterioare ale prosperității, mă întorc la oameni, ca să adaug că pe lîngă înfățișarea îngrijită a tuturora, bărbieriți și tunși proaspăt, cu pantofii lustruiți și hainele fără scame, toți erau mult mai veseli decît înainte, rar vedeai pe cîte unul cu o mină sumbră; erau și din aceștia, de ce să mint, poate îi supărau nevestele, nu poți să scapi niciodată de toate necazurile. Ei se pierdeau însă între

ceilalţi, cu figurile zîmbitoare, îndatoritori, prietenoşi, optimişti, alcătuind parcă o legiune a fericirii. Şi totul, pornind de la taxa derizorie pusă pe metru, kilogram sau litru de marfă, pe care n-o simţea nici cumpărătorul, nici vînzătorul.

O altă măsură a noului primar, care nu întîrzie să-şi dea roadele bune, deşi la început oamenii se miraseră iar unii încercaseră să cîrtească, aşa se întîmplă pînă se stabileşte consensul, fu să se redeschidă şi să activeze jocurile de noroc de la Cazinou, ruletă, baccara, chemin de fer şi toate celelalte ; şi chiar *bula*, o ruletă mai populară, care nu se găsea în saloanele de sus, ci pe trotuar în faţa scărilor.

Jocurile erau interzise de cîţiva ani, în urma sinuciderilor prea numeroase, nefericiţi care îşi pierdeau averea şi nu le mai rămînea nimic de făcut decît să-şi tragă un glonţ în gură, sau, dacă n-aveau revolver, să-şi lege un bolovan de gît, şi să se arunce în mare. La far se găseau şi bolovani şi sîrmă ; la anchetă nu li se stabili provenienţa, dar s-ar fi putut să le pună acolo chiar primăria, ca să simplifice treaba. Mai fusese şi un lanţ de scandaluri, administratori financiari, perceptori, casieri care băgaseră mîna în avutul statului sau al primăriei, pierduseră la ruletă şi acum făceau puşcărie.

Doctorul se sfătui cu Zoba, care fusese pe la toate cazinourile din lume şi pierduse mai mult decît o avere. Un om mai priceput nu se găsea în tot oraşul, să nu-i fi fost cumnat l-ar fi pus directorul cazinoului, fără să ţină seama de vîrsta lui înaintată, cînd puteau surveni accidente grave, cum se întîmplase cu frate-su geamăn. Zoba alcătui un regulament ingenios al jocului de noroc şi îl puse la dispoziţia primăriei, fără vreo remuneraţie, ca să nu fie nici un motiv de clevetire. Pe această rigoare se bizuia bunul renume al primarului, care nu admise să se facă nici cel mai mic favor vreunuia din cele peste o sută cincizeci de neamuri ale sale ; ba, mai mult decît atîta le refuză chiar unele cereri legitime, scriind pe petiţie „în suspensie", sfătuindu-i să aştepte pînă ce venea alt primar să-i ia locul.

Nu am citit regulamentul lui Zoba, ştiu doar că a muncit mult pînă să-l întocmească ; lunea, cînd veneam să prînzim la el acasă, îl găseam înconjurat de albume, de

enciclopedii, reviste și ziare, aplecat peste ele cu lupa, cu o picătură de sudoare în vîrful nasului. Uneori uita chiar să ne aducă mîncare de la birt, și mă trimitea pe mine, cu sufertașele. Și chiar dacă l-aș fi citit, tot nu înțelegeam, așa că nu mă încumet să explic acel regulament sui generis, opera unui cartofor patentat, care a izbutit să facă din jocul de noroc, pus sub anatemă, o operă morală admisă pînă și de biserică. Principiul care stătea la baza regulamentului era controlul pierderilor, exercitat de primărie, în scopul ca nici un cetățean al orașului să nu poată risca mai mult decît un anumit disponibil, stabilit de percepție. Cine vroia să-și încerce norocul trebuia să dețină un livret de joc, unde era trecută situația sa financiară, veniturile, cheltuielile și alte date, o mulțime, cu menirea de a nu rămîne nici cea mai mică posibilitate de a se încălca regula stabilită.

Ca s-o scurtez și să fiu înțeles mai bine, mă folosesc de vorba populară, atît de înțeleaptă și atît de bine potrivită în cazul acesta, că nimeni nu putea să se întindă mai mult decît îi era plapuma. Cu adaosul că plapuma o măsura percepția, după directivele primăriei. Pare simplu, în realitate existau complicații, aproape tot atîtea cît cele o sută de articole ale regulamentului, care de altfel aveau scopul ca nici una din ele să nu rămînă nelămurită. Nu cred să existe dovadă mai bună a competenței lui Zoba și a seriozității pusă de el în această lucrare, decît faptul că în tot timpul cît a funcționat Cazinoul, pînă la război cînd s-a închis din cauza bombardamentelor, n-a fost nici cea mai mică defecțiune, n-au existat sinucideri, nici delapidări, nici falimente, nimeni n-a ajuns în sapă de lemn din cauza jocului ; în schimb orașul a prosperat încontinuu.

Dacă se va întreba cineva ce tratament aveau vizitatorii, vilegiaturiștii din alte locuri, din țară sau de dincolo de hotare, pe aceștia nu-i împiedica nimeni să-și piardă banii, nu li se cunoștea starea financiară, nu li se putea face livret de joc ; însă nu li se îngăduia să intre la cazinou decît după ce depuneau la administrație o cauțiune substanțială, sumă necesară ca să ajungă acasă și să aibă cu ce își întreține familia cel puțin trei luni de zile ; sînt toate șansele ca în trei luni un om vrednic să se refacă. Zoba știa, se refăcuse el însuși și nu o singură dată.

Doar un articol în regulamentul lui mi s-a părut nepotrivit, la început l-am luat drept o glumă de prost gust, o ironie grosolană, acela care prevedea ca la gară, sau la vapor, păgubașilor să li se ofere un șirag de covrigi, din partea primăriei. Credeam că era o aluzie la vorba cunoscută, despre omul scăpătat, pentru care covrigii sînt ultimul refugiu. Mai tîrziu Mustafiță mi-a povestit că odată, în tinerețea lui, Zoba vroise să se omoare, dintr-o neghiobie, îi intrase în cap că nevasta, frumoasa Calipso, se pregătește să-l părăsească, la cîteva luni după ce se luaseră. Și cum mergea el spre dig, ca să se arunce în mare, cu gulerul pardesiului ridicat, pe o vreme urîtă de toamnă, a văzut pe fereastră, la simigeria din piață, cum simigiul tocmai scotea din cuptor covrigi calzi, că făceau să palpite aerul deasupra. Nu-i pierise deloc amarul din suflet, și gîndul sinuciderii nu-i trecuse, dar îi venise așa, pe loc, gustul să mai mănînce o dată un covrig proaspăt. „Ce, dumneata ești om de un covrig ? !“ se miră simigiul. „N-am bani la mine“, replică Zoba, văzîndu-l că se și apucase să înșire pe sîrmuliță covrigii, șase, doisprezece ; mergea dincolo de duzină. „Îmi plătești mîine !“. „N-am să-ți mai pot plăti niciodată !“ „Să fii sănătos ! — ți-i dau de la mine !...“ Mergînd pe stradă, în frig și umezeală, cu covrigii calzi în mînă, Zoba simți în el o moliciune, nu-l mai durea sufletul, ca înainte. Cînd văzu marea lovindu-se în dig, ridicînd jerbe de apă, îl cuprinse frigul, iar din frig se născu frica de moarte. Să fi avut un singur covrig, cel pe care îl și mîncase, mergînd pe stradă, și să fi fost cu mîinile goale n-ar fi șovăit nici o clipă, își lega un pietroi de gît, încăleca balustrada și sărea în mare. Șiragul de covrigi trăgea de el înapoi, se simțea dus. Ce-avea să facă nu știa încă, hotărît însă nu mai putea să moară.

Porni spre casă, depănînd covrigii din șirag, ca pe mătănii ; nu se răciseră, îi încălzeau mîinile, parcă și inima. Apoi începu să-și afle norocul : nu mă iubește, ba mă iubește. Cine a făcut vreodată acest joc, smulgînd petalele margaretelor, își amintește că instinctiv a pus înainte alternativa dorită, mă iubește, e firesc, nimeni nu face altfel. Pesimismul și misoginismul lui din acea seară tristă îl împinseră pe Zoba să înceapă cu negația, nu mă iubește. Acesta fu norocul, și pentru el, și pentru

Calipso, care îl iubea cu adevărat și se perpelea prin casă, neștiind pe unde îi umbla bărbatul. Covrigii fuseseră cu soț, douăzeci, dar el nu știa, mai sus de o duzină nu-i numărase, după cum nu știa că rămăseseră fără soț, pe unul îl înghițise cu noduri. Astfel, începînd în chip nefiresc cu negația, reieși că îl iubea, și dădu fuga acasă.

Calipso îi fu credincioasă pînă la moartea ei tragică. Iar Zoba rămase convins că nu există consolare mai bună în clipe de nefericire, decît un șirag de covrigi, să-i depeni pînă se face lumină în suflet. Părerea lui a fost confirmată și întărită, mulți din cei care primiseră șiragul de covrigi, socotit de mine drept o batjocură, trimiseră scrisori de mulțumire primăriei, afirmînd că fusese pentru ei ca un balsam, că pînă să ajungă acasă nu mai țineau minte necazul, viața li se părea iar frumoasă.

21

Între reformele primarului, pe mine cel mai mult m-a bucurat desființarea gardului de pe plajă. Și nu fiindcă aș fi tras vreun folos, nicidecum, încă de pe atunci îmi plăcea să stau la soare pe malul mării și să înot în locuri unde nu venea multă lume, și mai ales nu venea nimeni; se găseau destule!

M-am bucurat deci pentru alții, și poate nu atît pentru că li se eliberau trupurile, scăpau de constrîngerile care le îndepărtau de natură, ci pentru ceea ce cîștiga spiritul omului. La mult progres cred că a dus noul costum de baie, încă și el prea pudic, care a înlocuit rochia lungă pînă la genunchi, în care se făcea plajă și se intra în apă, după un paravan de cearșafuri. Iar ca să facem un alt pas înainte, să ajungem la costumul bikini, de astăzi, a fost nevoie de încă un război, și de explozia atomică.

Eliberarea plajei a avut și urmări economice, nu le-aș fi bănuit, dar cred că primarul, cu consilierii lui, se

gîndise la ele. A început să vină lume, oamenii prindeau gust pentru mare, trenurile s-au înmulţit şi toate erau pline ; trenul mixt s-a transformat în personal, iar personalele în accelerate. Cu automobilul veneau prea puţini oameni, şoselele fiind proaste, ţi se rupeau măruntaiele în hîrtoape şi te îneca praful. Bineînţeles că atîta mulţime de oameni nu încăpea în hoteluri şi în casele tîrgoveţilor, deşi unii dintre aceştia închiriau toate camerele, se înghesuiau cu familia în bucătăria de vară, şi în magazie. Oraşul a început să crească, s-a întins pe malul mării, a depăşit ferma lui Iani Talabă şi sanatoriul de tuberculoză osoasă, s-au construit alte hoteluri şi vile puzderie. Toate cele spuse aduceau oraşului venituri suplimentare, ca o fabrică nouă, deşi nimeni nu-şi închipuia că marea poate fi şi ea o industrie.

Aceste prefaceri nu s-au petrecut în prezenţa mea, plecasem la şcoală, am luat cunoştinţă de ele din ziarele lui Trandafil. Vara următoare, le-am văzut cu ochii, cînd am venit din nou să-mi fac vacanţa în familia AMarisei, căci Alex nu-şi găsise încă un alt subiect, mai avea nevoie de mine. Între timp fusese vînătoarea de vrăjitoare, căreia era cît pe ce să-i cadă victimă şi AMarisa. Semnalul îl dăduse „Universul", publicînd în Pagina Bisericii un denunţ împotriva ghicitoarelor, dar mai ales a doftoroaielor care vindecau boli incurabile, săvîrşind minuni ca în Biblie şi discreditînd medicina adevărată.

Este adevărat că în vremea aceea ghicitoarele se înmulţiseră în toată ţara, dădea lumea năvală să-şi afle viitorul, după ce, ca o verificare, i se povestea trecutul şi prezentul, întocmai cum şi-l cunoşteau oamenii. Nu m-am oprit la nici una din explicaţiile posibile ale faptului că asemenea profesiune n-o practicau bărbaţii, nu ţin minte nici un caz, ci numai femeile, mai toate văduve. Unele din ele erau celebre, la uşa lor nu se mai termina coada. Cîteodată ghicitoarea se îndeletnicea şi cu vrăjile, făcea să se întoarcă bărbatul femeilor părăsite, să cadă părul şi dinţii amantei, ca să nu mai strice casele oamenilor ; pe fetele nenorocoase le ajutau să se mărite, şi tot aşa mai departe, pînă la răzbunare, să moară vaca duşmanului, să-l bată grindina, să-i stîrpească nevasta. Doftoroaiele făcătoare de minuni apăreau mai rar, harul lor venea de departe, de la ultimul dintre ceruri, se cernea

printre stele, și numai cîte unul atingea pămîntul, fără să știe nimeni ce suflet omenesc va alege, ca să se aștină. Dar cînd cineva avea destulă credință și destulă chemare, ca să-l simtă, atunci se încărca de putere dumnezeiască, și nu mai rămînea suferință a ființei omenești pe care să n-o poată lecui, chiar și pe întuneric.

„Universul" chema lumea să nu se mai lase păcălită, îi deschidea ochii și cerea autorității să intervină, să aresteze, să judece, să condamne. Am citit și eu primul articol, și n-am știut ce să cred, fiindcă șase pagini mai departe, la „Mica publicitate", am găsit nu mai puțin de cincisprezece anunțuri date de ghicitoare și doftoroaie, care își făceau reclamă pe față, în cuvinte umflate, adăugînd adresa și orele de vizită. Întocmai ca reclamele medicilor, amestecate printre ele în aceeași coloană.

Mi-a atras atenția în chip deosebit, fiindcă avea și fotografia, o doamnă numită misterios Pitis, vrînd poate să amintească de Pithia ; pe lîngă bolile trupului, aceasta vindeca nebunia, prin putere hipnotică. Era o femeie frumoasă, se presimțea, căci altminteri avea fața estompată de umbre, parcă ieșea dintr-o apă întunecată, sau de după o perdea cenușie. Fotografia apărea zilnic, o urmăream fascinat, pe chipul cu trăsăturile incerte apăreau limpede numai ochii, luminați parcă de o rază cosmică, de unde le venea și puterea de a-mi străbate ființa, ca să ajungă pînă în suflet, atît de pătrunzători că îmi făceau frică. Ochii îi știam parcă de undeva, și dacă la fel de bine s-ar fi văzut și fruntea, aș fi recunoscut-o pe AMarisa, cum fusese în tinerețe. Era numai o coincidență, AMarisa n-avea nici o legătură cu doamna Pitis. Ce mi se pare mai ciudat, fotografia continuă să apară zilnic în „Universul" tot timpul cît ținu vînătoarea și cînd celelalte reclame de ghicitoare și doftoroaie în sfîrșit dispăruseră. Ținta precisă a campaniei, reluată de mai toate ziarele, devenise AMarisa, care nu-și publicase niciodată fotografia și nici nu urmărea s-o cunoască lumea ; ea își exercita harul în tăcere, fără a se pretinde făcătoare de minuni, dar izbutind să vindece boli incurabile, nu cu leacuri secrete, ci numai cu ierburi știute și prin pase magnetice, printr-o forță lăuntrică atît de neînțeleasă, încît nu era greu să fie numită vrăjitorie.

În anii următori, am dedus că ţintind în ea, cineva voia să lovească în cumnatul ei, doctorul Anatol Radovici, ales primar prin consensul oraşului. Un singur ziar, *Pasul Istoriei*, se abţinu să o atace personal pe AMarisa, deşi participa la campanie, mai violent chiar decît *Universul*, care o iniţiase. Probabil Jordie, oricît ar fi fost el de curajos şi de cinic, ţinea minte pe cei cincizeci de cetăţeni cu bastonul ascuns sub pulpana paltonului, cu Caton Mureşanu în frunte, şi nu voia să-i mai vadă o dată.

Prin vînătoarea de vrăjitoare ieşise la lumină o urzeală perfidă împotriva doctorului, pe care altminteri nimeni n-ar fi îndrăznit să-l combată pe faţă, căci consensul rămînea neştirbit, la fel de puternic ca la alegeri ; singura metodă de a-i zdruncina prestigiul era lovitura piezişă. De la cine pornea nu se aflase.

Veni ziua cînd ziarul local, *Două Orizonturi*, nume fără nici o noimă, ceru, fără să spună cui, ca AMarisa să fie expulzată din oraş, trimisă la mănăstire. Se presupunea că ziarul era al opoziţiei, dar mi se pare stupid, pe simplul motiv, că nu exista o opoziţie, decît poate în formă de fantomă, ceea ce este nepermis în politică. Dezgustată de atîta ură, şi temîndu-se că după un timp consensul ar putea să se surpe, iar cumnatul ei să-şi piardă prestigiul, AMarisa hotărî să se expulzeze singură. Mustafiţă înhămă patru cai la trăsură, să meargă repede, şi colindă judeţul să caute mănăstirea cea mai potrivită ; nicăieri nu vroiau s-o primească, starețele stropeau cu aghiasmă în urma vizitiului, care îndrăznea să se prezinte cu fesul lui roşu, ofensîndu-le credinţa creştină.

AMarisei nu-i rămînea decît să-şi facă o mănăstire proprie, alese şi locul, într-o vale, la vreo patruzeci de kilometri, pe unde curgea un pîrîiaş limpede, care însă nu ajungea să se verse în mare, ci se pierdea sub faţa pămîntului. Probabil că dacă planul ei se îndeplinea, ar fi avut de îndurat alte acuzaţii, printre ele chiar fenomenul cu apa, în care ce putea să se întrevadă, dacă nu mîna Satanei ?

Antreprenorul era tocmit, materialele strînse, mai trebuiau transportate la faţa locului, pe urmă începea lucrul ; o dată cu primăvara mănăstirea ar fi fost gata. Între timp, AMarisa îşi făcea bagajele şi dădea dispoziţii

privind soarta familiei, care trebuia pusă la adăpost de griji și ferită să se destrame.

Cînd am aflat acestea, de la Mustafiță, el singurul avea grijă să-mi scrie ce se mai întîmplă pe acolo, mi s-a strîns inima, m-am întrebat ce-o să se întîmple cu acea lume ocrotită de AMarisa. Mă consolam doar cu gîndul că peste vară am să mă duc la mănăstire, unde speram că s-o găsi o chiliuță și pentru mine.

S-a întîmplat însă ca tocmai atunci o boală veche a Episcopului să se agraveze brusc și în atîta măsură, că aducea primejdia morții ; afară doar dacă nu îi tăiau picioarele ; întîi unul, pe urmă celălalt, întîi de la gleznă, pe urmă de la genunchi și, în sfîrșit, de la șolduri, cînd se vede că totul a fost de pomană ; așa se întîmplă cu această boală, iar oamenii se lasă ciopîrțiți, fiindcă nu pot să mai îndure chinul. Cauza este proasta circulație a sîngelui, arterele de la picioare se astupă începînd cu labele și urcînd întruna, lăsînd în urmă gangrene și dureri cum n-au cunoscut decît cei trași pe roată.

Episcopul zăcea în patul cu baldachin, cu barba scoasă deasupra plapumei și cu picioarele bolnave puse pe o măsuță alături, îngroșate de boală și de bandaje ; doar în această poziție se liniștea puțin chinurile. În salonul din față, unde se țineau adunările ecumenice, acum stătea de veghe întreg soborul și asculta cu înfiorare gemetele bolnavului, răzbind prin ușa capitonată cu brocart roșu ca sîngele, culoare nepotrivită într-o situație atît de nefericită. Un consult medical care se terminase puțin mai devreme și la care luaseră parte cei mai renumiți chirurgi din țară, împreună cu unul de la Paris și doi de la Viena, hotărîse că un picior și apoi altul, trebuiau amputate fără întîrziere, într-o zi, două ; era singura soluție și nici măcar sigură. Dar bolnavul nu voia să meargă la operație, iar pe de altă parte soborul socotea că un episcop fără picioare n-ar mai putea să slujească în biserică. Deocamdată în toate bisericile se înălțau rugăciuni pentru sănătate, iar arhiereii așteptau să vadă ce va hotărî Cel de Sus, ei neputînd să ia nici o hotărîre.

Așa trecu dimineața zilei nefericite cînd nimeni în sinea lui nu mai avea vreo speranță, deși, dacă se uitau unul la altul se îmbărbătau cu privirea. Trecu și după-amiaza, fără ca vreuna din fețele bisericești să fi pus

ceva în gură ; toţi socoteau că foamea, oricît de chinuitoare, era floare la ureche pe lîngă suferinţa episcopului.

La ora şase şi jumătate, cînd lumea se plimba înghesuită pe esplanadă, trăsura AMarisei, cu Mustafiţă pe capră, opri în faţa palatului episcopal, nu departe de palatul primarial, nelocuit, şi de casa lui Panainte. Doctorul Anatol Radovici, care venea de la sanatoriu şi mergea la primărie unde îşi începea serviciul de seară, prelungit pînă noaptea, coborî din trăsură, urcă scările cu un mers abia puţin ţeapăn, căci învăţase în ani să-şi ascundă aproape cu totul infirmitatea, intră în salonul soborului şi ceru să-l vadă pe înalt preasfîntul. Nu putea să-l refuze, îl duseră în dormitor unde, la dorinţa sa, îl lăsară singur cu bolnavul.

Nimeni n-a fost martor la această întîlnire, nici unul din cei doi interlocutori n-a povestit cum a decurs convorbirea. Urmarea a fost că după plecarea primarului, episcopul trimise pe secretarul său şi pe doi arhierei, s-o aducă pe AMarisa. Merseră cu automobilul episcopiei, al doilea în oraş, care avea pe aripa dreaptă un fanion ca un prapure. AMarisa însă nu se urcă în automobil, socotea că ar fi fost o abdicare, o trimise pe slujnică la primărie să-l cheme pe Mustafiţă, şi merse cu trăsura ei, cunoscută de tot oraşul. Automobilul venea în urmă ; secretarul, un preot tînăr, stătea lîngă şofer, iar cei doi arhierei pe canapeaua din spate, impozanţi cu comănacele lor albe şi cu bărbile înfoiate. Cortegiul atrăgea atenţia, automobilul episcopiei, cu doi arhierei în odăjdii, escortînd trăsura AMarisei făcu mare vîlvă ; pînă să cadă întunericul vorbea toată lumea.

Era prima dată cînd doctorul Anatol Radovici intervenea pentru cineva din familie ; oamenii, care îl cunoşteau, se mirară. Dar el intervenise nu în folosul AMarisei, ci al episcopului ; în două zile acesta putea să umble, iar peste o săptămînă nu mai avea nici urmă de boală.

Cum ajunse la patul bolnavului, AMarisa ceru să vină întreg soborul, voia să fie martori cu toţii, dar nu pe pămînt, ci în ceruri, la judecata din urmă ; chiar aşa le spuse, şi ei se cutremurară. Unii au povestit întîmplarea cuprinşi sau de frică, sau de smerenie, aşa s-a aflat cum a decurs actul tămăduirii.

— Eşti creştină ? a întrebat la început episcopul.

— Creştină şi ortodoxă.

Se auziră murmure ; unii o ştiau drept anticristă. Episcopul, crispat de durere, deschise ochii.

— Ia să văd. Fă-ţi semnul crucii !

AMarisa se închină, cu demnitate, rar, cumpănit, sigură pe fiecare gest ; o cunoşteam, nu putea să se prefacă, dar bănuiesc că în sufletul ei trufia era mult mai mare decît credinţa.

Episcopul îşi făcu şi el semnul crucii, închise ochii şi spuse, cu un suspin de uşurare :

— Atunci mă las în mîna ta, soră ! Ce-mi ceri ca să mă faci bine ?

— Greutatea picioarelor, în aur.

— E prea mult ! exclamă episcopul.

Sub privirea AMarisei îi trecuse durerea, pe negîndite. Căci lăsînd la o parte aurul, AMarisa se gîndea, adînc şi cu intensitate la tămăduirea lui, nimic nu venea de la sine, era în sufletul şi în mintea ei o luptă, părea că se zbate, să zboare. Se opri numai cît să repete preţul :

— Greutatea picioarelor, în aur !

Se tocmiră. AMarisa se învoi cu greutatea labelor, de la glezină, nici un sfert din cîte ceruse înainte. Apoi îngenunche lîngă măsuţa unde se odihneau picioarele bolnave şi începu să desfacă bandajele, pe rînd, de deasupra genunchiului, în jos, fără s-o scîrbească puroiul şi mirosul de carne putredă. Dar, de ce ar fi scîrbit-o, dacă pe măsură ce desfăcea bandajul ulceraţile rămîneau curate, ca nişte răni pe cale să se vindece ? Iar între ele, povestea unul din arhiereii care o aduseseră pe AMarisa, răsăreau ghiocei, ca în pădure, cînd se topeşte zăpada, însă mult mai delicaţi şi mai mici, cît o lăcrimioară. Nu putea să fie decît o viziune, explicabilă în starea aceea de încordare, dar au mai avut-o şi alţii, unii simţeau chiar şi mirosul florilor.

Peste o săptămînă, cînd uitase de boală, episcopul îi trimise AMarisei un mic lingou de aur, nu mai greu decît degetul mare. În schimb, îi mai dărui o strană, în catedrala episcopiei, puse pe spătar o tăbliţă de alamă, cu numele ei, să n-o ocupe altcineva. Soborul socoti că strana valora mai mult decît greutatea picioarelor, în aur.

AMarisa nu-şi făcu inimă rea, în viaţa ei cîştigase atît aur că îi era şi scîrbă. În prima duminică merse la liturghie, cu Zefira, nepoată de soră, pe care o puse să stea în strană, iar ea rămase în picioare. Cum se uita de jos în sus la icoane, pe sub bretonul castaniu de pe frunte, cu ochii căprui plini de curăţenie şi bunătate, fetiţa era frumoasă ca un înger. Pe măsură ce se împlinea umbla tot mai bine, într-o zi poate avea să arunce cîrjele.

Ziarele amuţiseră, n-o mai necăjea nimeni pe AMarisa.

22

Despre Adela, a doua soră a AMarisei şi mama Zefirei n-am vorbit încă, deşi mergeam în casa lor săptămînă de săptămînă, joia. Poate ea, luată singură, ar fi fost o femeie uşor de înţeles, însă, asociată cu soţul ei şi cu copiii alcătuiau o familie atît de complicată că nici astăzi, cînd încerc s-o evoc în minte, n-o înţeleg prea bine. Cînd am cunoscut-o avea de soţ un arheolog, Remus Gregorian, venit de pe la Deva la sfîrşitul celuilalt secol ; el era tatăl Zefirei. Dar Adela mai fusese măritată de cinci ori înainte, şi fiecare bărbat îi făcuse cîte un copil ; e greu să stabileşti o constantă a familiei, cu o progenitură atît de eterogenă. De cîte ori încerc să-i pun alături pe toţi şase, aşa cum de fapt i-am văzut nu o singură dată, mi-e imposibil să stabilesc o legătură între ei, să fac o comunitate, printr-unul să-l înţeleg pe al doilea, pe al treilea şi mai ales să le înţeleg părinţii ; ce i-a unit, ce-au sperat să facă împreună ? Părinţii acestor copii sînt pentru mine noţiuni abstracte, chiar şi Remus Gregorian, pe care l-am cunoscut, în carne şi oase, am stat în faţa lui la masă, i-am ascultat cuvîntul cu un interes fierbinte şi cu o admiraţie nu mai rece. După ce stabilise locul cetăţilor greceşti de pe malul mării şi scrisese un tratat teoretic despre ele,

lăsase săpăturile în grija altora, care nici măcar nu aveau să-l citeze, ceea ce de altfel nu-l interesa, niciodată nu avea să-şi revendice vreo întîietate. Am folosit mai întîi cuvîntul teoretic, şi sînt nevoit să-l repet, fiindcă este caracteristic, Remus Gregorian trăia pentru presupunere ; o dată ce emitea o teorie, bazată pe analiza unor date ignorate sau neglijate de alţii, şi pe o meditaţie efervescentă, o răscolire corosivă a circumvoluţiunilor din creier, nu se socotea dator s-o şi dovedească, lăsa locul altora, îi ajungea certitudinea lui proprie, care, de altfel, n-a fost dezminţită niciodată, decît în detalii neconcludente.

Una din cele mai tulburătoare coincidenţe din viaţa mea a fost să-l cunosc pe omul acesta numai la trei ani după ce învăţasem istoria Egiptului antic, sub a cărei fascinaţie am trăit multă vreme. Cred că şi venirea mea la mare fusese determinată de reminiscenţele acelui trecut vechi de milenii. Ele erau un imperativ atît de puternic, încît nimic nu putuse să mă oprească, uitasem orice prevedere, pornisem cu trenul mixt, fără bani, şi mai ales fără planuri, decît acela de a ajunge pe malul mării. Iar o dată ajuns şi contemplînd această apă infinită, nu mi-am imaginat altceva decît că finitul ei era la Alexandria egipteană. Acolo trebuia să pun piciorul cu orice preţ într-o zi, înainte de-a ajunge altundeva în lume, fie că m-aş fi dus cu cel mai ruginit şi mai prăpădit cargobot din cîte existau, echivalentul trenului mixt a cărui cazană o cunoşteam bine.

Or, tocmai în vara aceea, Remus Gregorian studia posibila existenţă a unui mormînt nedescoperit încă, într-un loc al Egiptului pe care se străduia să-l determine. Acest mormînt aparţinea unui faraon neştiut încă de nimeni, dar care existase în mod obligatoriu, altfel istoria rămînea cu un gol imposibil. Trei luni mai tîrziu bărbatul Adelei plecă în Egipt, însoţit doar de un servitor, unul din fraţii lui Mustafiţă ; n-avea nevoie de o echipă, întrucît metoda lui de lucru consta în cercetarea bibliotecilor şi muzeelor, era de prisos să facă săpături undeva, dacă mai înainte nu determina locul, prin deducţii. De altfel, chiar dacă ar fi vrut să facă mai mult decît atîta, i-ar fi lipsit mijloacele, o explorare a terenului era imposibilă, fără fonduri guvernamentale. El nu avea decît două mii de lire sterline, darul AMarisei.

Se întoarse în martie anul următor și imediat fu lovit de o boală ciudată, care probabil îi intrase în sînge, fără să bănuiască, deși se vestise prin unele semne. Cînd îl văzu coborînd scara de pe vapor, pe Adela o frapă culoarea obrazului, ca de bronz roșu, dar nu se alarmă, socoti că se datora soarelui, deși în Egipt fusese o iarnă rece și înnorată. Cînd îl îmbrățișă i se păru că avea temperatură, ceea ce iarăși nu era de natură s-o neliniștească, poate se datora oboselii și emoției. Se miră însă cînd, în clipele următoare, Panainte, venit și el să-l întîmpine și strîngîndu-i mîna puternic, observă pe chipul lui o grimasă, un semn de durere, pe care nu putu s-o ascundă. În drum spre trăsură, îl spionă cu coada ochiului, i se păru că mergea nesigur, nu-l recunoștea ; cu toată viața petrecută mai mult în birou și în biblioteci, bărbatul ei avusese totdeauna un aer atletic. Iar cînd ajunseră la trăsură și el puse piciorul pe scară, ezită puțin, făcu iar o grimasă și-i spuse, cu voce slabă și umilită : „Te rog, ajută-mă !"

Seara merse la masă, la AMarisa, dar cînd aceasta vru să afle cum o dusese în Egipt și la ce rezultat ajunsese, se scuză că era prea obosit să vorbească. De-atunci nu mai ieși din casă, o săptămînă încercă să lucreze, înșiră pe birou însemnările, vrafuri de hîrtii cu scrisul mărunt, cu schițe, cu formule algebrice, însă părea rătăcit în fața lor, nu izbutea să le ordoneze, le privea cu aerul unui cîine alungat din casă. Pe urmă nu se mai ridică din pat, zăcu toată primăvara, toată vara, pînă toamna tîrziu, aci zgîlțîit de friguri, aci topindu-se de căldură.

Peste vară fusesem iarăși la ei, la masă, o dată pe săptămînă, dar zăcea, îl văzusem în pat, de unde încerca să zîmbească. Simptomele ar fi fost de malarie, însă analizele nu confirmau impresia, și nici nu semnalau altă boală. În ochii lui, cu privirea istovită, se citea o nedumerire dureroasă și plină de teamă, își dădea seama că i se întîmpla ceva inexplicabil. În șase luni se adunase un geamantan de analize, mai multe decît însemnările lui lăsate în părăsire. Medicii care veneau să-l vadă, aduși de AMarisa din toată lumea, se rătăceau între atîtea hîrtii, le înșirau pe covor, le comparau, încercau să facă o legătură între ele, dar nu găseau nici un drum spre lumină, toate dovedeau un organism pe deplin sănătos, deși bolna-

vul se topea sub ochii lor, cu privirea tot mai nedumerită, mai speriată și mai tristă.

Atunci AMarisa, care își cunoștea limitele și nu încercase niciodată să le depășească, știind că forța ei magnetică nu putea să aibă nici o înrîurire asupra ființelor apropiate, fie ele neamuri de a zecea spiță, încercă un gest extrem, împotriva propriei ei credințe. Îndepărtă pe toți din jurul bolnavului și se închise cu el în cameră, cu transperantele trase, să nu răzbească lumina zilei. După trei ceasuri, cînd venea înserarea timpurie de octombrie, cum înăuntru nu se simțea nici o mișcare, nu se auzea decît o respirație grea, zbuciumată, Adela deschise ușa. Bărbatul intrase în agonie, iar AMarisa zăcea pe jos, lîngă pat, leșinată; singura culoare de pe fața ei lipsită de sînge, era semnul de pe frunte, făcut cu lac roșu de unghii.

Nu fusese un leșin, ci o stare de letargie, înrudită poate cu moartea adevărată; trei zile zăcu așa, pînă s-o reanimeze. De-atunci înainte rămase cu o frică, o înspăimînta propria ei putere, care ricoșase lovind în ea însăși, dacă nu putuse să străbată învelișul anatomic al bolnavului, și să pătrundă în suflet.

Medicii încercară asupra bolnavului un ultim act, disperat, îl duseră la București, la spitalul central, și îi făcură o trepanație, bănuind că ultima cauză necercetată a bolii ar putea să fie o tumoră la creier. Mi se pare monstruos să tai craniul cu dalta, dar dacă trebuie, mă supun voinței doctorului. Îl chinuiră degeaba, creierul era curat și, cu toată anestezia părea în plină funcțiune lucidă, circumvoluțiunile se frămîntau ca valurile mării. Cred că bolnavul încerca, într-o conștiință secundă, poate era de fapt prima lui conștiință, să trieze în gînd însemnările care ar fi dus cu un an mai devreme la descoperirea mormîntului lui Tutankhamon din Valea Regilor.

Era în vacanța de Crăciun, am mers să-l văd la spital, m-am întristat și n-am putut să-i spun măcar o vorbă; nu m-a văzut, nu m-ar fi auzit, agoniza cu capul în bandaje. A mai trăit două zile.

Curînd, boala misterioasă l-a lovit și pe fratele lui Mustafiță. Sfîrșitul lui a fost același, doar că nu i-au mai făcut trepanație. Tot timpul de cînd căzuse la pat bărbatul Adelei, fostul lui servitor trăise cu teama că boala se datora unui blestem din vechime, că aceeași

soartă îl aştepta pe oricine ar fi vrut să găsească mormîntul faraonului. Nu ştiu ce s-a întîmplat cu cei care mai tîrziu l-au găsit cu adevărat, cred însă că multă lume ar putea să fie chiar astăzi de părerea acelui nenorocos frate al lui Mustafiţă. Am văzut de curînd un film inspirat de misterele Egiptului antic, şi dacă recunosc că imaginile erau foarte frumoase, restul mi s-a părut o copilărie ; pe alţi oameni însă i-a convins şi i-a pus pe gînduri. Dacă trebuie să fac neapărat o legătură între moartea lui Remus Gregorian şi a celuilalt, admit drept cauză un virus necunoscut, contractat de amîndoi la faţa locului. Dar dau dreptul oricui să fabuleze, n-o să condamn tocmai eu jocurile de imaginaţie.

Alţi oameni, şi nu din cei lipsiţi de învăţătură, credeau că Remus Gregorian murise de prea multă deşteptăciune. Cînd l-am cunoscut, cu cîteva luni înainte de a pleca în expediţie, era un om în plină vigoare a vîrstei, avea patruzeci şi opt de ani, doi mai puţin decît Adela, mai înainte făcuse atletism de performanţă, avea un record nedepăşit încă, la aruncarea suliţei, înota zilnic trei-patru ceasuri, ieşea în larg de nu-l mai vedea nimeni şi continua aşa pînă toamna tîrziu cînd se răcea apa ; dar în mare intra chiar în luna noiembrie, măcar zece minute. Cînd am venit prima oară la ei, l-am găsit în curte, făcînd exerciţii la paralele. N-avea nici un viciu, nu fuma, nu bea alcool, dormea toată iarna cu fereastra deschisă, de aceea avea cameră separată, nu îşi începea lucrul înainte de a-şi face exerciţiile fizice, o jumătate de oră, şi seara, cînd se lăsa întunericul, ca să nu dea de rîs lumii, ocolea de zece ori parcul, în fugă forţată, cu totul cinci mii de metri. Sînt sigur că nimeni în tot oraşul şi poate în toată ţara nu ducea o viaţă mai sănătoasă. Şi totuşi, uitîndu-mă la el cum stătea în faţa mea la masă, mîncînd cumpătat dar cu poftă, un om sortit să rămînă în puteri pînă la cea mai înaintată bătrîneţe, m-am gîndit că o să moară repede, prin simplul fapt că era soţul Adelei ; n-a fost cîtuşi de puţin o presimţire, ci o deducţie, trebuia să urmeze şi el legea soartei.

Toţi bărbaţii Adelei fuseseră mai tineri decît ea, toţi muriseră în floarea vîrstei. Nici prin minte nu-mi trece că ar fi fost o femeie fatală, dimpotrivă, era o fire modestă, devotată, plină de supunere şi de tandreţe şi păstrase

bărbaţilor ei cea mai deplină credinţă ; mormintele lor, grupate la jumătatea aleii centrale, erau cele mai îngrijite din întreg cimitirul, lumea se oprea să le admire, ea uda florile, ea plivea bălăriile, ea avea grijă de candele, să ardă tot timpul. De aceea n-o clevetea nimeni, deşi şase bărbaţi prăpădiţi într-o singură viaţă de femeie ar fi putut să dea de gîndit, mai ales firilor bănuitoare. În ceea ce mă priveşte, rămîn la părerea, spusă mai înainte, că era o lege a soartei. N-am întrebat cu ce curaj o ceruseră oamenii aceia, mai ales ultimii ; pe primul şi pe al doilea nu-i pun la socoteală, poate nici pe al treilea, dar următorii ar fi avut motive să mediteze. Trecînd timpul de doliu după Remus Gregorian, văduva a mai aşteptat şase luni şi la cincizeci şi unu de ani, s-a măritat a şaptea şi ultima oară, căci de data aceasta bărbatul i-a supravieţuit, încălcînd regula.

Deşi am folosit destule cuvinte ca s-o apăr pe Adela de o înţelegere greşită, cred că mulţi ar putea să rămînă cu o îndoială, să-şi facă o impresie falsă despre ea, împotriva spuselor mele. Eu însumi, uneori, cînd chipul ei îmi fuge din minte, rămîn puţin în cumpănă, mă întreb dacă n-am părtinit-o, îmbrăcînd-o cu veşminte de înger, cînd poate în realitate era mai degrabă un diavol. Dar este o rătăcire, datorată timpului scurs de atunci. Este destul să mă concentrez cîteva clipe, s-o readuc în minte aşa cum era cînd am văzut-o prima oară, şi atunci orice îndoială dispare. Şi apoi de ce ar fi fost tocmai ea o fiinţă malefică, între AMarisa şi Irmingarde, cea mai mare şi cea mai mică dintre surori, care, lăsînd la o parte propriul lor nenoroc, nu nenorociseră pe nimeni, ci, fiecare în felul ei, răspîndise în jur doar bunătate şi bucurie ?

La masa de seară a AMarisei nu o văzusem, stăteam cu ochii în farfurie, nu o văzusem nici pe vapor, era prea multă lume. O remarcasem doar pe Zefira, fără să ştiu a cui fiică era, şi o ţineam minte datorită infirmităţii ei care o făcea atît de sfioasă şi de tristă, cu cei mai frumoşi şi expresivi ochi din cîţi întîlnisem vreodată.

În joia care a urmat croazierei aventuroase, am mers prima oară să prînzim la Adela ; cînd ea ne-a deschis uşa, am rămas cu ochii pironiţi asupra ei, am amuţit, n-am putut să-i spun nici măcar bună ziua. În faţa mea era o

fetiţă plăpîndă, privindu-ne pe sub franjurile bretonului, cu un zîmbet copilăros, blînd şi cald, care însă nu acoperea o tristeţe îndepărtată, ascunsă în adîncul ochilor, aidoma cu ai Zefirei. O clipă am crezut că mă aflam în faţa fiicei, de aceea amuţisem, s-o văd fără cîrje şi zîmbindu-ne, luminoasă la faţă, fără vreo urmă de tristeţe sau suferinţă. Nu ştiam nimic despre Adela ; cînd am aflat că era măritată a şasea oară, că avea şase copii şi că împlinise cincizeci de ani, n-am putut crede. Desigur că uitîndu-mă la ea în linişte, şi cu privirea mai limpede, mi-am dat seama că nu mai era o fetiţă, dar nu după cele cîteva haşuri fine din coada ochilor, nici după vreo oboseală înscrisă pe faţă, ci după o anumită gravitate emanată de întreaga ei fiinţă. Şi apoi trebuia să mă gîndesc, să fac o socoteală pe degete, cîţi ani avea cînd se măritase prima dată, şi cum de încăpuseră atîţia bărbaţi în viaţa ei, că numai cu Remus Gregorian era de şaisprezece ani, împliniţi primăvara.

Amîndouă au stat în faţa mea la masă, le-am privit tot timpul ; sigur că era o diferenţă vădită între ele, dar în unele clipe încă o confundam pe una cu alta. În anii următori, cînd Zefira se împlinea iar Adela, măritată a şaptea oară, părea tot mai tînără, în mintea mea s-a născut o confuzie pe care nu puteam s-o combat, pentru mine erau surori, aşa le-am socotit, nu mamă şi fiică.

Dar acestea sînt gînduri secundare, deşi le-am spus primele. Atenţia mea atunci se îndrepta spre stăpînul casei, în stînga căruia mă aflam la masă, îl spionam cu coada ochiului, emoţionat că eram atît de aproape de un om prin care fascinanta istorie a Egiptului, pierdută în milenii îndepărtate, devenea o realitate prezentă, la un pas de mine.

Îl văzusem la venire, dar nu ştiam cine este, făcea exerciţii la paralele, în fundul curţii. Peste tricoul alb şi-a pus un trening albastru, şi aşa a venit la masă ; cineva ar fi putut spune că era o necuviinţă, mie însă mi s-a părut un om dintr-o bucată, potrivit întru totul cu imaginea pe care o aveam despre el, înainte de a-l cunoaşte. El, lîngă mine, şi Adela cu Zefira în faţa mea, era prea destul ca să nu mă mai preocupe nimeni de la masă. Pe ceilalţi copii nu-i ţin minte, e ca şi cînd nu i-aş fi văzut. Abia după două săptămîni mi-a intrat în privire

fata mai mare, Adelaida, frumoasă și instruită, ceea ce recunoștea toată lumea ; m-am și mirat că stătusem de multe ori la aceeași masă, ne cunoscusem, îi sărutasem mîna, fiind domnișoară, cu opt ani mai mulți decît mine, și nu mă impresionase, aproape că n-o țineam minte. Peste un timp, la douăzeci și doi de ani, s-a măritat cu Amiralul. Era un bărbat impozant, cît stătea pe scaun, cu profilul puternic, cu o barbă albă, stufoasă, care îi acoperea tot pieptul de nu se mai vedeau decorațiile ; dar avea de două ori și jumătate anii Adelaidei, ar fi putut să-i fie bunic, nu doar tată. Cînd se ridica în picioare, își pierdea mult din prestanță, atunci se vedea că era mic de statură, degeaba purta tocuri înalte, ca ginerele lui Mussolini, contele Ciano.

Fiindcă nunta s-a făcut vara, cînd eram în vacanță am fost la biserică și am privit-o pe mireasă în voie. Lîngă Amiral părea o Junonă, o împărătească, frumoasă ca o statuie. M-am mirat că se mărita atît de tîrziu și că nu-și găsise alt mire. De la Mustafiță am aflat că se învîrtiseră în jurul ei mulți tineri, cu unii mersese destul de departe, dar nimeni nu o ceruse de nevastă, pînă la Amiral, pe care îl luase fără să stea pe gînduri.

Iar sora ei mai mică, Sibila, o drăcoaică, pe care n-am văzut-o decît la nuntă, căci nu locuia cu părinții, la douăzeci de ani era gata măritată, după numeroase logodne. La șaisprezece ani fugise de acasă cu un adolescent, un băiat fără minte, care furase de la ai săi două mii de lei să aibă de tren și de cheltuială. Idila nu ținuse mai mult decît banii ; după o săptămînă fiecare din ei se întoarse la casa lui, unde își primi pedeapsa. Aș vrea să ascund că Remus Gregorian o bătu cu biciul pe Sibila, pînă ce îi plesni pielea pe spate ; mi se pare ceva nedemn de un om ca el, dar nu-i dreptul meu să judec, nu știu ce simte în asemenea clipe un părinte, fie și vitreg. Fata n-a mai vrut să-și vadă niciodată companionul, în schimb, peste trei luni a fugit cu altul, tot așa, pe o săptămînă.

Aventurile ei au continuat, imposibil de a fi reprimate, pînă cînd s-a măritat cu șeful muzicii militare. I se aprinsese inima după el la prima vedere, era înalt, blond, cu ochi negri, ca de diavol, cu o mustăcioară răsucită la capete, moale și mătăsoasă, care o zăpăcea, îi dădea fiori de la distanță. N-o interesa muzica, pînă atunci parcă nici

nu auzise fanfara, deşi trecea adesea pe lîngă chioşcul de pe bulevard, unde concerta după-amiezile, la ora de promenadă. Pînă ce într-o zi îşi ridică ochii cu totul din întîmplare şi îl văzu pe capel maistru, în uniformă de cavalerie, cu tunica strînsă pe talie, dirijînd fanfara cu gesturi energice şi în acelaşi timp mlădioase, făcînd să se ridice în aer acorduri asurzitoare de alămuri, parcă prin forţa lui şi a nimănui altcuiva, muzicanţii nu mai erau decît nişte umbre.

Sibila rămase pironită locului, fără să simtă pe nimeni din preajmă, totul devenise umbră, oamenii de pe bănci, copiii care se fugăreau în jurul chioşcului fără să li se audă strigătele, totul amuţise, rămînea numai acea muzică triumfală, marşul din *Aida*, ceea ce n-o interesa, pentru ea nu mai exista decît omul ale cărui mişcări vrăjite îi dădeau fiori în tot trupul. Iar cînd muzica îşi încheie ultimul acord, ca un tunet, şi capelmaistrul se întoarse cu faţa, să mulţumească aplauzelor răzleţe, Sibila căzu fulgerată în braţele lui, aşa se simţi, stăpînită deplin şi puternic, de la distanţă, fiinţa ei suna ca o fanfară, intonînd marşul din *Aida*. Căci şi el o descoperise, pe cînd se înclina şi îşi netezea mustăcioara ; mîna îi înţepenise, rămăsese cu privirea ca de diavol în ochii ei ca de diavoliţă, aplecat în faţă, gata să-i cadă în braţe la rîndu-i. Şi-i căzu de-a binelea, coborî hipnotizat treptele chioşcului, se duse la ea, o salută cu mîna la chipiu, apoi plecară împreună fără să schimbe o vorbă. După un sfert de oră, dacă văzu că nu se întoarce, plutonierul de gagişti ieşi în faţă să dirijeze fanfara ; programul nu se terminase, dar nici nu mai avea haz.

Adela nu se putea împotrivi, merse în peţit, se făcu nuntă. După şase luni Sibila îşi părăsi bărbatul, se întoarse acasă ; „nu-l mai vreau", altceva nu spuse.

Nu m-a interesat să aflu cine au fost următorii ei bărbaţi, atît ştiu că nu termina bine un divorţ că şi se pregătea altă nuntă, se înghesuiau unii şi alţii s-o ia de nevastă. Şi nici măcar nu era o frumuseţe, ca Adelaida, care înmărmurea pe oricine o privea măcar o dată. Le-am comparat în biserică, a fost timp să mă uit şi la una, şi la alta şi n-am înţeles cu ce ochi o vedeau bărbaţii pe fiecare din ele. Ce vor ei de la o femeie ? Sau erau orbi cu toţii ?...

Acum, gîndindu-mă la acel trecut rămas atît de departe în urmă, evocîndu-le pe cele două surori care nu semănau deloc între ele, refăcîndu-le imaginea, revăzîndu-le parcă aievea, ca atunci în biserică, am rămas cu o nedumerire. Ce era Sibila pe lîngă Adelaida ? Ia, acolo, un nod de om, o femeiuşcă micuţă, cu părul de-o culoare castanie, ştearsă, care atrăgea privirea numai fiindcă era ciufulit şi sîrmos, că ar fi zgîriat degetele, să-l fi mîngîiat fără precauţie. Cîrnă, buzată... Poate ar fi corect să spun cu nasul în vînt şi cu gura cărnoasă. Cu ochii drăcoşi, neastîmpăraţi, plini de flăcări. Cu gîtul robust pe lîngă restul alcătuirii ei cam firave, încordat tot timpul, parcă de o patimă, căci i se vedeau venele pulsînd ca în clipele maxime. Ce să spun mai departe ? Despre trupul ei bunăoară ; cred că era atît de molatic că n-ar fi putut niciodată să se frîngă, nici de-ar fi strîns-o cineva în braţe să-i pîrîie oasele.

Şi iată că fără voia mea, i-am acordat mai multă atenţie decît frumoasei Adelaida ; despre aceasta am spus că era frumoasă ca o statuie şi n-am mai găsit de spus altceva. Iar nedumerirea rămasă la capătul comparaţiei porneşte de la un gînd greu de înţeles şi aproape inavuabil, că între ele două poate aş fi ales-o şi eu tot pe Sibila.

Adela ţinea un pension de fete, cu bun renume, unde nu se predau doar cele trei limbi, franceza, germana şi pianul, cum spuneau, cu o glumă proastă, cucoanele veninoase ; ar fi vrut şi ele ca fiicele lor să intre în şcoala pe care acum o bîrfeau cu inima acră, dar nu fuseseră primite. Adela nu primea decît fete frumoase, era o condiţie neanunţată, ar fi ieşit scandal public ; se aplica pe tăcute, le examina ea însăşi, fără să lase impresia, le cataloga după o privire rapidă, pe deplin competentă, un talent, desigur, şi le dădea note, în gînd, de la opt în sus ; cu şapte n-ar fi putut să intre nici fata prefectului.

În timp se făcuse cîte o încercare de a discredita pensionul, denunţuri făţişe sau anonime, privind o pedagogie dată drept libertină, cînd în realitate era doar lipsită de făţărnicie. Adela le învăţa pe fete cum să se poarte cu băieţii, cum să-i privească, franc şi fără ipocrizie, cum să le răspundă, pînă unde să meargă, ce au de pierdut, ce au de cîştigat, unde şi cum trebuie să ajungă. Toate acestea fetele le învaţă şi singure, dar cu riscuri, căci e greu să

cumpănești între un rău și un bine, dacă nu știi dinainte valoarea fiecăruia. Poate unele din preceptele Adelei să fi fost hazardate, sau chiar greșite, dar poate e și mai rău să lași lucrurile la voia întîmplării, fără să le dai o definiție. De pildă, ea le spunea fetelor să creadă mai mult în inima lor, decît în rațiune.

Să fie oare o idee atît de primejdioasă, cum s-a scris în denunțuri ? Inima poate să greșească și să se frîngă. Dar cîte inimi nu se frîng din cauza rațiunii ? Ar trebui să se facă recensămînt și abia pe urmă să hotărîm cum e mai bine.

O altă vorbă incriminată era aceea că în viață este mai bine să ai remușcări decît regrete. Remușcare pentru ce, și regret de ce ? Ar fi fost ușor de înțeles și poate autorii denunțului nu s-ar fi speriat atît de tare, dacă mai înainte judecau, și dacă bineînțeles nu aveau o minte obtuză. Este vorba de a ști să alegi pe cel mai mic dintre două rele. E mai bine să te mustre conștiința pentru o faptă neadmisă de alții, decît să te doară sufletul că ai ocolit-o și astfel n-ai să știi niciodată, nici ce-ai pierdut, nici dacă era într-adevăr o greșeală.

Din cîte fete au trecut prin pensionul Adelei, nu s-a auzit de nici una să fi călcat strîmb, ca atîtea altele. Cu o singură excepție, care nu pretind că întărește regula ; e o întîmplare.

După Adelaida și Sibila, a căror biografie este acum terminată pentru mine, mi-a atras atenția unul din băieți, Gabriel, care în anul cînd am fost prima oară acolo, tocmai terminase liceul și se pregătea să dea examen la școala navală, să se facă ofițer de marină, din pasiune pentru mare și pentru vapoarele de război, ceea ce nu mă miră, au cu ce să înflăcăreze un tînăr, în vreme de pace. M-a luat cu el în port să-mi arate torpiloarele, nu prea multe, nu ocupau nici o dană, și distrugătoarele, numai două, vechi dar încă semețe, lustruite de îți orbeau ochii, cu țevile tunurilor îndreptate în toate direcțiile, cu blindajele înfricoșătoare, cu torpilele legate în borduri, doar să le dea drumul în apă, să se ducă lăsînd în urmă o dîră de spumă, iar ajunse la țintă să arunce în aer oțelul, făcut aschii. Se simțea în ele o forță și, privindu-le, creșteau parcă și forțele mele, mă simțeam bărbat, gata pentru fapte de vitejie.

O dată a venit în vizită un bastiment de război englezesc, poate un cuirasat HMS „Victory“ scria cu litere de bronz la pupa, His Majesty Ship — vasul maiestății sale — mi-a tradus și mi-a explicat Gabriel. L-am întrebat, cu gură căscată de uimire dacă vaporul acela gigantic era chiar proprietatea regelui, îl cumpărase cu banii lui ; a rîs de mine. Pe punți forfotea lume civilă, oricine avea voie să viziteze bastimentul, își băgau capul peste tot, pe puntea de comandă, prin cabine, copiii se hîrjoneau, alergau, bocăneau, își dădeau drumul pe balustrada scărilor, se cățărau pe tunuri, mă temeam să nu cadă și să-și frîngă gîtul. Am mers și noi pretutindeni, echipajul lipsea, avea învoire în oraș, rar vedeam cîte un marinar ici-colo, ne salutau cu mîna la baretă, zîmbindu-ne cu prietenie ; nu-mi venea să cred, parcă noi eram stăpînii vaporului. Pe puntea de comandă n-am găsit decît un timonier, un flăcăiandru blond, cu ochii albaștri ; cum ne-a văzut ne-a ieșit în întîmpinare și ne-a arătat instrumentele de navigație, m-a uluit girocompasul care zumzăia încontinuu, am aflat că nu se oprește niciodată, nici măcar o secundă, din clipa cînd vaporul iese din șantier și pînă ce îl scufundă inamicul. Nu m-a uluit mai puțin timona, cît un volan de automobil, nu înțelegeam cum puteai să cîrmești cu ea o asemenea navă, de zeci de mii de tone. Timona de pe „Arhimede“, vaporul lui Panainte, era de cinci ori mai mare, cît omul. L-am întrebat pe timonier, prin semne, dacă pot să pun mîna pe ea și mi-a spus da, oricît îmi place.

Nu mai eram copil, și doar mai văzusem timone, dar cînd am atins-o am simțit ceva ca o electrocutare, decît că nu era dureroasă și s-a transformat în beatitudine. Parcă visam, nu mai știam limpede ce se întîmplă cu mine, amețisem, ca de beție. Nu știu cum mi-a venit îndrăzneala, am învîrtit timona puțin într-o parte, speriat că vaporul o să se rotească, dar neputînd să mă înfrînez, oricare ar fi fost pedeapsa. Timonierul, în loc să mă oprească, zîmbea îngăduitor, poate se bucura văzîndu-mă atît de emoționat, nu era mult mai răsărit decît mine, mi-a făcut semn cu capul să continui. Atunci am pus amîndouă mîinile pe timonă, starea mea a devenit gravă, am cîrmit larg, în stînga, în dreapta, făcînd rondouri după rondouri, lăsînd în urmă o linie sinuoasă de spumă, prima mea navigație,

căci într-o asemenea împrejurare croaziera cu „Arhimede“ nu putea să fie decît uitată. O dată cu mişcările timonei parcă se rotea şi cerul deasupra, portul, cu cheiurile şi vapoarele nu mai existau, eram în plină mare, manevrînd cu mîinile mele un cuirasat, Nava Maiestăţii Sale, cît toată flota noastră.

Cu greu m-a luat Gabriel de acolo, am plecat cu inima ruptă în două, dar m-am consolat cu telemetrul gigantic, aflat pe pasarelă, lîngă puntea de comandă. Avea un tub lung de trei metri, cu prisme optice la capete, care, dacă te uitai prin vizorul de la mijloc cuprindeau toată marea. Am urmărit prin el un vapor din larg, mergea spre sud pe linia orizontului, în vizor apăreau două, am învîrtit de o roată, mişcînd prismele de la capetele telemetrului, pînă ce vapoarele s-au suprapus unul peste altul. N-aveam de unde să ştiu, mi-a explicat Gabriel, pe un cadran, alături, a apărut în cifre distanţa la care se afla vaporul, nouă mile şi jumătate. Nu mai rămînea decît să anunţ pe tunari şi de la prima salvă vaporul s-ar fi dus la fund, fiindcă venea să ne atace, aşa mi-am închipuit, ca să nu-mi pară numai o joacă.

Am stat acolo mai bine de trei ceasuri, Alex scria, n-avea nevoie de mine, şi aş fi stat pînă se terminau orele de vizită, dar trebuia să fiu acasă la masa de seară. N-a rămas colţişor al cuirasatului unde să nu-mi fi băgat nasul, prin cabinele ofiţerilor, prin careuri, prin cazarma echipajului, o hală de fier, goală, unde oamenii îşi întindeau seara hamacele, şiruri-şiruri, să doarmă. M-am gîndit la patul meu, cu tăblii de lac negru, cu îngerii din medalioane, cu amintirea încă neştearsă a Prinţesei pe care visam s-o găsesc o dată sub cuvertură, şi am socotit că bucuros l-aş fi schimbat cu un hamac din cazarma marinarilor, numai să pot pleca pe mare cu HMS „Victory“, aflat într-o călătorie în jurul pămîntului.

De acolo am coborît punte după punte, pe scări de fier cu balustradele lustruite, de mii de ori pe zi se frecau de ele mîinile oamenilor, tocindu-le pe nesimţite, eram de mult sub nivelul mării, unde fusesem o dată cu scafandrul, parcă mă vedeam acolo înaintînd greu pe sub apă, speriat de carena nemăsurată a cuirasatului ; îmi venea să bat cu ceva în peretele blindat, să-mi dau un semnal mie cel de afară, mîndru de a mă afla pe un basti-

ment al Maiestății Sale Regele Angliei, socotindu-mă mai presus de mine cel din întruparea mea veche. Cît am umblat, pe la cazane, pe la turbine, uzină după uzină, totul era numai fier în jurul nostru, nimic să amintească de materia vie în mijlocul căreia omul își duce viața; să fi fost măcar o bucată de lemn dintr-un arbore care fusese verde odată, se bucurase de lumina soarelui și de ploaie, își zbuciumase ramurile în furtună. Parcă mi s-a răcit inima și-am pus la îndoială dorința de mai înainte, de a pleca în jurul lumii cu o asemenea navă, pierzînd toate legăturile mele cu pămîntul, punînd între noi pereți groși de fier fără suflet. Cînd am ieșit la lumină și am văzut soarele, care nu căzuse încă după silozuri, mi-a venit inima la loc, m-am întors la sentimentele dinainte, eram iarăși gata să-mi dau patul cu îngeri, pe un hamac din cazarma marinarilor.

Gabriel nu mă interesează decît în măsura în care va adăuga ceva la portretul părinților lui, ele sînt personajele mele; altfel i-aș mulțumi pentru ziua aceea, cînd am învățat multe, și i-aș spune bună ziua.

Încă din primăvară, după vacanța de Paște, cînd nici nu visam că am să ajung vreodată acolo, că am să-l cunosc pe Remus Gregorian despre a cărui faimă aflasem și ținea trează în mine dorința de-a ajunge odată la Piramide, Gabriel începuse o idilă cu o fată de vîrsta lui, și nu alta decît o elevă de la pensionul Adelei; pentru acest motiv socotesc că era o faptă nepermisă, fiindcă profita de o situație privilegiată, fiindcă o avea la îndemînă, nu trebuise să facă alte eforturi decît s-o aleagă; fiindcă în ochii acelei fete el însemna ceva din autoritatea mamei sale, se bucura parcă de încuviințarea ei, n-avea decît să întindă mîna și să ceară supunere. E punctul meu de vedere, se prea poate ca fata să fi gîndit altfel, n-am cunoscut-o, nu-i știu firea, nu sînt sigur că n-a început ea prima. Dacă Gabriel a prins soarele în oglindă și l-a îndreptat asupra ei, orbind-o, ea de ce n-a fugit de la fereastră? De ce i-a zîmbit și i-a făcut semne cu mîna?

Locuința familiei se afla în aceeași curte cu pensionul, față în față, cu un grilaj la mijloc. Fereastra lui Gabriel dădea spre unul din dormitoarele fetelor; dormitoare mici, cu patru-cinci paturi, foste odăi de locuit într-o casă veche, boierească, păstrată bine, care, cu stucaturile ei, cu

plafoanele pictate, cu coloanele corintice de la intrare, cu ușa de lemn sculptat, adusă pare-se cu vaporul de la o mănăstire de pe lîngă Barcelona, mărea prestigiul pensionului. La ferestre erau draperii groase ; e oare vina Adelei că într-o seară draperia rămăsese netrasă la unul din dormitoare și Gabriel o văzu pe fată dezbrăcîndu-se în mijlocul odăii ? O chema Natalia, nume care nu-mi place ; i se spunea Lia, mai rău. Dar nu dau importanță, nu am multe de adăugat despre ea. Era dezbrăcată la piele, și cînd ridică brațele, să-și tragă peste cap cămașa de noapte, rămase cîteva clipe așa, parcă pozînd fotografului. Să fi fost oare sigură că n-o vedea nimeni de afară ? Nu fu nevoie de altceva ca băiatul să se înfierbînte, s-o viseze noaptea.

A doua zi dimineața, cînd fata se pieptăna la geam, ținînd între dinți o garoafă roză, se pomeni cu un fulger în față și închise ochii, orbită. Ce însemna garoafa ? Nu cumva îl simțise pe Gabriel la fereastra lui și vroia să-l provoace ? La început avu aerul că nu simțise lumina, își scutură capul și continuă să se pieptene cu brațele ridicate, de i se vedea subțioara umbrită, prin mîneca scurtă a cămășii de noapte. Gabriel nu se opri, prinse soarele în oglindă, îl plimbă pe zid, pînă la fereastră, și îl proiectă încă o dată în ochii fetei. Fata nu se mai ascunse, se apără cu mîna, zîmbi, îi făcu semn s-o cruțe. N-o cruță, dar nici ea nu se duse, stătură de vorbă prin semne. Pînă să sune clopotul, chemîndu-le pe fete la ceaiul de dimineață, erau înțeleși ; în prima oră a nopții, cînd toată lumea se liniștise, ieșiră amîndoi pe fereastră și se întîlniră la grilaj, unde stătură de vorbă pe șoptite, numai zece minute. A doua seară, Gabriel o apucă de subțiori, o trase peste grilaj, se așezară pe iarbă și stătură așa pînă aproape de ziuă.

Toamna, după ce băiatul dăduse examen la școala navală și reușise, și pînă să înceapă cursurile, fugi cu ea în lume, pe un vapor de marfă, dar nu ajunseră decît pînă la Constantinopole, de unde îi întoarseră cu poliția. Gabriel avea temperamentul Sibilei și pornirile ei itinerante. Adela izbuti să înăbușe urmarea, ca să nu compromită pensionul. Lia era fiica unui moșier din județ, om cu vază, deputat în Cameră, care locuia mai mult la București, avea un apartament închiriat cu anul la hotelul

„Continental", de pe Calea Victoriei. Căzură la învoială. copiii se logodiră, urmînd să se căsătorească după ce Gabriel termina școala navală. Lia muri la Crăciun, un medic neîndemînatic, operînd-o de amigdalită, îi tăie carotida și leșină de spaimă ; nimeni nu putu s-o salveze, în zece minute se scurse tot sîngele. Întreg orașul fu zguduit de această tragedie, pînă și Pompilia, care altminteri se bucura fără rușine de nenorocirile altora ; merse la cimitir. cu tot gerul care îi înghețа lacrimile pe obraji prefăcîndu-le în perle opace, la fel cum înghețа valurile sparte în dig, prefăcîndu-le în stalagmite. Dar știu eu ce să cred ? să fi fost oare sinceră ?

23

Nu după mult timp, Pompilia avea să-i plîngă de milă însăși Pisicuței, fiica ei, care îmi fripsese pe jeratic o bucățică din inimă. Toată vara se jucase cu mine de-a șoarecele și pisica, fugeam de ea, știam bine că era prefăcută, și cînd ajungeam destul de departe ca să răsuflu ușurat, mă pomeneam cu ea alături, întindea gheara, mă apuca de ceafă, iar eu mă înmuiam, uitam necazurile, mi se aprindea iar inima, ziceam că o judec fără dreptate, că e o fire mai altfel, și-i vina mea dacă n-o pot înțelege. E vina mea dacă unii vor rîde de mine și vor spune că îmi meritam soarta ; înseamnă că n-am fost în stare să înfățișez faptele în adevărata lor lumină, că n-am redat destul de lămurit firea Pisicuței. Dar, oricum, aș vrea să-i văd și pe judecătorii mei ce-ar face, dacă odată ar păți-o ca mine.

Cea mai usturătoare rușine, care a pus capac la toate, am îndurat-o în ultima săptămînă de vacanță, cînd, într-o zi, Pisicuța mi-a spus să vin seara la farul vechi, în cotul esplanadei, locul cel mai poetic, cu un pin palmat și cu o bancă singuratică, pe unde lumea trecea repede, fără să se oprească, fiind la o răscruce bătută de vînt din toate direcțiile. Paguba lor, fiindcă nicăieri nu se vedea marea mai bine, deschisă pe trei sferturi din orizont, uitai că mai

este și pămînt în spate. Și nicăieri nu mugeau valurile la fel de puternic pe timp de furtună, bubuiau ca o salvă de tunuri, ca un munte aruncat în aer cu dinamită. Cine nu se temea și avea curaj să privească, ținîndu-se bine cu mîinile de balustradă, ca să nu-l ia vîntul, simțea cum i se călește inima, se năștea în el un dor de luptă, să-și pună coif și armură, să se năpustească în goana nebună a calului, ca la turnire, spre o nălucă răsărită din apele răsculate, o făptură gigantică, întruparea tuturor relelor din lume, și s-o răpună.

Eram la ei la masă într-o miercuri, după ziua marinei, în ultima parte din august, cumpăna verii, cînd vremea se zbuciumă, speriată de toamnă. Cerul fiind înnorat încă de dimineață, vorba Pisicuței m-a surprins, și cu toată exaltarea care se trezise în mine, mi-am arătat o îndoială stupidă, i-am șoptit în vestibul, la plecare : „Și dacă plouă ?" Ar fi avut dreptul să mă pălmuiască, m-aș fi pălmuit singur după aceea, nu înțelegeam cum de putusem să-mi arăt o temere atît de meschină. A avut un scurt zîmbet ironic, pe care n-am putut să-l interpretez decît seara, cînd era prea tîrziu. „Vin oricum, mi-a răspuns. Să fii acolo ; dacă plouă am să-mi iau pelerina." A doua meschinărie n-am mai făcut-o, să mă gîndesc că n-aveam pelerină. M-am dus cu capul gol și în haină.

Dacă atîta timp, o vară întreagă, n-am mai povestit nimic despre Pisicuța, nu înseamnă că ea dispăruse, sau că o uitasem ; dimpotrivă, ocupa primul loc în sentimentele mele, care oscilau între adorație și ură. Însă am socotit că n-ar fi fost cuviincios să vorbesc prea mult despre mine, pe cine ar fi putut să intereseze mica mea lume, în mijlocul unei lumi supradimensionate, din care, dacă aș putea să înfățișez măcar a suta parte, ar trebui să fiu mulțumit, socotind că nu mi-am mîncat pîinea degeaba.

De la ziua cînd Pisicuța m-a invitat prima oară la plimbare și apoi la Cazinou, și pînă ce am așteptat-o seara la farul vechi, a trecut o viață, am îmbătrînit într-o singură vară, așa m-am văzut, tîrziu, cînd m-am întors acasă și m-am privit în oglindă, ud de ploaie, dîrdîind de frig, cu două cute adînci de-o parte și de alta a gurii.

Acum întîlnirea era secretă, Pisicuța nu mi-a vorbit de față cu ai casei, ca în alte rînduri, a venit după mine la baie, cînd mă spălam pe mîini și mi-a șoptit la ureche,

de m-au trecut fiorii. De astădată era o făgăduială neîndoielnică, întărită de oră, căci la opt seara faptele se petrec altfel decît pe lumină. Mă gîndeam la pinul palmat, care avea să fie martor și-mi bătea inima de-o simțeam pînă în vîrful degetelor. Dar trebuia să plec pe furiș, astfel nu puteam să-i cer lui Alex haina de ploaie, cu glugă, iar eu n-aveam nici măcar o beretă. Începuse să plouă în timpul mesei de seară, de pe terasă venea umezeală și frig, am mîncat cu noduri sub ochii AMarisei, temîndu-mă că îmi ghicește gîndurile. Temeri peste temeri se abăteau asupra mea, să nu mă trădez, să n-aibă Alex vreo treabă cu mine, să nu scîrțîie scara, să nu se ivească o piedică neprevăzută și, mai rău decît toate, să nu se întețească ploaia. Înainte de masă mă urcasem pe terasa din vîrful turnului mare, să văd cum apune soarele, dacă este vreo speranță ; soarele apusese în nori negri, și nu coborîsem bine, cînd ploaia începuse să răpăie.

Există oare un om, indiferent de ce vîrstă, care să spună că el nu s-ar fi dus la întîlnire pe-o asemenea vreme ?

M-am dus, am stat o oră în ploaie, lipit de pinul palmat, care, cu pălăria lui aflată la șapte metri deasupra, nu putea să mă apere, simțeam apa șiroindu-mi pe piele, vîntul mă izbea cînd dintr-o parte, cînd din alta, smulgea hainele de pe mine, marea mugea mai furioasă ca niciodată, valurile se loveau în blocurile de piatră de sub esplanadă, cu atîta forță că tremura pămîntul, ca la cutremur, îl simțeam fugindu-mi de sub picioare. Am așteptat o oră, dar nu sînt sigur, cred că mai mult, am ajuns acasă la unsprezece. M-am luat nu după ceasornic ci după un simț din mine, cît am crezut eu că este destul ca să primesc nota cea mai mare ; știam de mult că Pisicuța n-o să mai vină, nu mă legam de vreo speranță vană, vroiam doar să reușesc la examen. Dacă n-am să îngheț de frig, dacă n-o să mi se aprindă plămînii, mi-am spus în gînd, cu o hotărîre înverșunată, atunci am să reușesc în tot ce voi face de aici înainte.

N-am reușit totdeauna, însă înverșunarea mi-a rămas pînă astăzi, și socotesc că gîndul din seara aceea n-a fost o deșertăciune. Am plecat triumfător, cînd am fost sigur că Pisicuța era învinsă.

N-am ezitat deloc să merg la ei miercurea următoare, se făcuse vreme frumoasă, strălucea marea și cerul, iar

în sufletul meu era aceeaşi seninătate ca afară. Am mers şi am privit-o în faţă, cînd ea se uita la mine doar pe sub pleoape, înroşindu-se de-i lua foc obrazul. Sigur că avea putere de vrăjitoare, eu însă o învinsesem, şi eram cu atît mai mîndru de mine, cu cît ştiam că ea n-o să creadă. A venit iar după mine la baie, am văzut-o în oglindă, m-am întors şi am lăsat-o să mă sărute pe amîndoi obrajii, mai apăsat şi mai cald decît atunci cînd mă împăcase prima oară. Atît însă că n-am mai ameţit, nu m-am mai topit, ci i-am pus mîinile pe umeri, bărbăteşte, crescusem înalt într-o singură vară, am privit-o fără să clipesc şi i-am spus o singură vorbă. Nu-i o vorbă pe care să n-o pot scrie, dar am născocit-o eu, atunci, şi vreau să rămînă numai a mea, să n-o afle şi alţii.

Mai am de ascuns doar o scrisoare de patru pagini, încolo mi-am destăinuit toate faptele şi sentimentele, fără să mă tem de o judecată. Scrisoarea i-am dat-o Pisicuţei, după o noapte de suferinţă, cînd stătusem cu hîrtia în faţă şi o udasem de lacrimi. N-aş vrea s-o citească nimeni din cei care ştiu ceva despre mine, şi nu fiindcă mi-ar fi ruşine ; dar este prea a mea, altcineva n-ar înţelege-o. În ceea ce exteriorizează ea, o socotesc egală, dar cu semn invers, cu seara cînd am aşteptat sub pinul palmat, în ploaie şi în furtună.

Şi totuşi, a citit şi altcineva scrisoarea, în afară de Pisicuţa, atît că a trecut timp de atunci, şi acel om nu mai trăieşte ; privitor la scrisoare, el este ca şi cînd n-ar fi existat niciodată. Am găsit-o reprodusă în caietul lui Alex, care în ultima parte a vacanţei nu se mai interesa de mine, mă lăsa liber, părea că mă şi uitase. Dar iată că în ascuns continua să mă studieze, găsise o cale mai bună, tot mai vroia să facă din mine un subiect, şi poate chiar izbutise, dovadă scrisoarea mea către Pisicuţa, unde îmi dezvăluiam sufletul fără nici o reţinere, cu o sinceritate disperată, cum el n-ar fi ajuns niciodată să-l cunoască prin observaţie directă. Scrisoarea dezvăluia un caracter gata construit şi era, la urma urmelor, o povestire gata scrisă.

M-am întrebat dacă Pisicuţa făcuse indiscreţia de a i-o încredinţa din simplă perfidie, sau fusese unealta lui Alex, ceea ce era o perfidie complexă ! Şi astăzi mă gîndesc că poate chiar el înscenase idila, o îndemnase pe Pisicuţa

să mă atragă în mreje, afla de la ea întreg procesul, reacţiile mele, slăbiciunile, ceea ce nimeni nu dezvăluie într-o confesiune directă, nici măcar duhovnicului în biserică. Altfel de ce mi-ar fi dat bani de îngheţată, de ce m-ar fi lăsat liber tocmai în zilele cînd aveam întîlnire ? Nefiind sigur de această complicitate, mă feresc să-l judec post mortem. Pisicuţa însă rămîne oricum vinovată. Şi dacă aş putea s-o absolv pentru făţărnicie, de vreme ce am acceptat-o chiar după ce se demascase, de vreme ce m-am lăsat iar ademenit, mi-a plăcut să-i simt farmecul pînă la o nouă dezamăgire, în schimb n-aş ierta-o nici pe patul de moarte pentru nelegiuirea de-a fi încredinţat altcuiva gîndurile mele.

Povestea acelei scrisori nu s-a terminat, i-a fost sortit să ajungă încă o dată sub o privire străină ; dar acum nu aveam de ce să mă supăr, era transcrisă de mîna Pisicuţei şi transformată, cu prenumele ei feminin în locul celui al meu, deci nu-mi aducea nici o pagubă, rămînea doar un furt fără importanţă pentru mine, de vreme ce n-aş fi folosit-o a doua oară. M-am mirat însă că a folosit-o Pisicuţa, închipuindu-şi că va înmuia o inimă rece, ceea ce îmi închipuisem şi eu, scriind-o. Dar, spre deosebire de mine, care îmi puneam speranţa în puterea mea de-a mişca o inimă ţeapănă, ea ştia foarte bine că scrisoarea, oricît de înflăcărată, nu făcuse nici o impresie asupra ei. nu o mişcase, dovadă că i-o dăduse lui Alex, fără mustrare de conştiinţă.

Trecuse un an, cînd Pisicuţa îl întîlni din nou pe tînărul cu ochii lui fascinanţi şi cu barba neagră, micuţă, bine tăiată, neagresivă, care îmi plăcuse chiar mie, deşi nu admit la oameni această podoabă, aşa i se spune. Ţineam minte cum se înroşise, fără să se mai prefacă de astă dată, se vedea limpede că era tulburată, nu-i trecuse nici cînd o condusesem acasă şi ne-am despărţit în faţa uşii. Iar dacă mă sărutase cu o căldură subită pe amîndoi obrajii, după ce fusese tot timpul atît de rece, azi sînt sigur că în locul meu îl vedea pe acel tînăr care, după impresia mea, îi săgetase inima.

Nu ştiu ce s-ar fi întîmplat dacă îl reîntîlnea mai de mult, poate înflăcărarea ei s-ar fi stins repede, era făcută să pîlpîie şi pe urmă să uite. Aşteptarea crease în ea acea sete bolnavă a oamenilor care n-ar simţi deloc

nevoia de apă, dacă ar avea-o aproape. Îl căută pretutindeni unde își închipuia că ar fi cu putință să-l găsească, pe dig se plimba zilnic, chiar și pe vreme proastă, își lua umbrela și pelerina, înfrunta ploaia rece de toamnă; merse și iarna în cîteva rînduri, pe ger și pe ninsoare, deși tot lungul digului, pînă la far, nu se vedea nimeni. Își căută admiratori care s-o ducă la ceaiuri dansante, la serate, la baluri, se uită la ei pe sub pleoape înroșindu-se și înfierbîntîndu-i, dar degeaba, nu-l întîlni nicăieri și nici nu putea să întrebe de el, neștiind măcar cum îl cheamă; în gînd îi spunea Neptun-junior, era un semn de admirație și de capitulare. Îl chema Raul Marin, numele dovedea o origine sătească, unită cu o ambiție nobiliară. Îl căuta zadarnic, ispășea un an de închisoare pentru contrabandă cu covoare și aur. Cînd îl reîntîlni, după un an, și tot pe dig, îi crescuseră la loc părul și barba, căpătase o expresie mai bărbătească, puțin aspră. Iar ea era coaptă ca o pară, care abia se mai ține pe ramură; nu-i trebuie decît o adiere de vînt ca să cadă. Cred că la prima lor întîlnire numai prezența mea o salvase, și nu mă miră că pe urmă îmi arătase atîta răceală; de fapt mă ura, dar eram prea naiv ca să merg cu gîndul atît de departe.

Faptele se petrecură fulgerător, Raul o simți cît era de slabă și nu pierdu vremea, poate dacă ar fi șovăit îi lăsa timp să se reculeagă. Abia căzuse întunericul și nu plecase toată lumea de pe esplanadă, cînd o înghesui pe banca de la umbra pinului palmat, unde cu un an înainte o așteptasem în ploaie. La urmă, deși speriată, Pisicuța îi spuse cu admirație: „Veni, vidi, vici". A doua zi, la cinci după-amiază, cînd îl aștepta în același loc, pe bancă, unde aveau întîlnire, îl văzu trecînd prin față cu o fată blondă, pe care o ținea de talie. Dacă aș spune ce simți ea atunci, ar fi o cruzime; într-o asemenea situație, o ființă plăpîndă poate să-și piardă mințile. Pisicuța era mult mai robustă, îndură suferința îngrozitoare pe deplin lucidă, conștientă că ea fără Raul nu putea să trăiască și hotărîtă să-l aștepte toată noaptea, să facă orice, să-i sărute picioarele, să-i ceară iertare că îl așteptase. Nu-i văzu întorcîndu-se, poate așteptau și ei pe undeva să cadă întunericul și să se elibereze banca. N-am nici un motiv să-mi fie milă de ea, și totuși îmi simt inima strînsă

cînd mă gîndesc la canonul ei, mai rău ca răstignirea pe cruce.

Rămase acolo pînă la miezul nopții, ar fi stat pînă la ziuă, cum hotărîse, dacă n-ar fi năvălit peste ea doi marinari beți, care vorbeau o limbă necunoscută. Scăpă cu fuga, se alese cu rochia ruptă și cu zgîrieturi pe tot trupul. Panainte nu află nimic. Pompiliei, de care nu putuse să se ascundă, o văzuse în ce hal venise, îi spuse, învrăjbită : „Să nu mă întrebi nimic și să mă lași în pace, altfel mă spînzur !". Pompilia vru să riposteze, dar simți o zvîcnire în tîmplă și rămase cu gura strîmbă ; nu se sperie prea rău, fiindcă a doua zi îi trecuse. Nu știu dacă este posibil, mă gîndesc că poate fusese un început care vestea spasmul cerebral de pe urma căruia, un an mai tîrziu, avea să rămînă paralizată.

A doua zi Pisicuța porni cu noaptea în cap să colinde orașul, bătu străzile, își băgă capul prin cafenele, cofetării, restaurante, sperînd că are să-l vadă, coborî în port, ar fi întrebat de el, dar încă nu știa cum îl cheamă. Digul îl străbătu de zeci de ori, rătăcită, așa umblă pînă la cinci după-amiază, cînd se duse la banca de sub pinul palmat, unde o atacaseră marinarii. La cinci și jumătate veni Raul, poate nu se aștepta s-o găsească, veni doar așa, ca lupul pe unde a mîncat oaia. Nu-i spuse nimic decît „Haide !" Nici măcar n-o luă de braț, merseră unul lîngă altul, ca doi străini, Pisicuța însă era nebună de fericire, s-ar fi tîrît în genunchi, dacă în mod absurd așa ar fi putut să ajungă mai repede.

O duse la el acasă, în fundul unei curți, unde avea o cameră destul de plăcută, fără vecini apropiați, cu un rond de flori sub fereastră. Nici nu știa bine ce i se întîmplase prima dată, ce-ar fi putut înțelege ? Dar dorea cu o patimă mărită pînă la nesocotință de zbuciumul prin care trecuse atunci, încît acum, la prima atingere își pierdu cunoștința. Cînd își reveni, el fuma pe marginea patului ; trupul lui, gol, vădea o construcție fericită. „Ești frumos ca un faun !" îi spuse Pisicuța. El spuse : „Te-ai cam jigărit. Dacă vrei să mai vii aici, vezi să arăți bine !" Pe seară o trimise acasă, fără s-o conducă ; ei nu-i păsa, mergea pe stradă beată de fericire.

A doua zi, la cinci după-amiază veni din nou, deși nu fusese vorba, era de la sine înțeles că trebuie să vină mereu

de aici înainte. Trecu prin momente de panică, fiindcă nu nimerea strada, nu fusese atentă, nu recunoștea casa și nu putea să întrebe de el, prin vecini, căci tot nu știa cum îl cheamă, uitase să-l întrebe ; cum punea mîna pe ea își pierdea mințile.

Știu ce înseamnă să fii aproape de fericire, să fii sigur că ea există și să n-o poți atinge dintr-o cauză stupidă, fiindcă ai uitat drumul.

Ajunse, după o jumătate de oră de chinuri, tremura, era trasă la față, se jigărise iar, și o îngrozea gîndul că el ar putea să n-o primească, avea motive, o prevenise ; spera s-o ierte. El însă nu era acasă. Se așeză pe pragul ușii, să-l aștepte. Rupse din iarbă o floare mică, galbenă, un năsturaș cu zeci de petale, îndesate ca un snop, și începu să rupă una cîte una, o să vină, n-o să vină. O vecină, din alt corp de case, veni cu stropitoarea, să ude florile. La picioarele Pisicuței era un covor de petale galbene, jumulise un pumn de năsturași, îi spuseseră pe rînd cînd da, cînd nu ; ce putea să mai creadă ?

— Pe cine aștepți, domnișoară ? o întrebă femeia.

Pisicuța își ridică ochii, rugătoare, cerîndu-i parcă s-o cruțe.

— Pe... el, răspunse, nedefinit și atît de stins, că abia își auzi glasul.

— Nu locuiește aici, răspunse femeia. Are doar așa, o cameră ; vine cîteodată... Nu ești fata domnului căpitan Becheru ?

Spuse că nu, dar degeaba, își dădea seama că femeia n-o să creadă. Se simțea ca o cățea încolțită în unghiul gardului, avea să afle întreg orașul, s-o arate cu degetul. Plecă împleticindu-se, rătăcită. Femeia însă nu duse vorba mai departe, există și asemenea oameni, era o persoană cu educație și cu suflet sensibil, fusese profesoară, acum ieșise la pensie ; avusese și ea fată, murise cînd era de vîrsta Pisicuței ; bărbatul îi murise mai înainte. Să-și fi deschis sufletul în fața ei, Pisicuța ar fi găsit o alinare, poate n-ar fi mers mai departe cu nesocotințele.

Timp de o săptămînă veni zi de zi să-l caute. Atunci transcrise scrisoarea mea și i-o băgă pe sub ușă. Mai tîrziu avea s-o găsească Sofron, fratele Pisicuței, cînd a venit să facă o percheziție în casă. La el am văzut-o, dar n-a

ştiut că la origine fusese scrisă de mine. Deşi împrejurările erau triste, am avut un fel de satisfacţie la gîndul că Pisicuţa n-o aruncase, şi, cu toate că la vremea ei nu avusese nici o urmare, o socotise destul de bună pentru a încălzi o inimă rece. Cît era de bună ştiam singur, era ca un strigăt disperat, ar fi putut să încălzească şi să învie chiar o inimă moartă ; inima ei însă, cu un an înainte, rămăsese inertă. Ca şi inima lui Raul astăzi.

Aşa a început decăderea. Săptămîna următoare Pisicuţa găsi uşa deschisă, intră ca o somnambulă, fără să înţeleagă ce i se întîmplă, mergea parcă pe marginea acoperişului. Înăuntru era lume, nu văzu pe nimeni, simţi doar miros de vin şi de ţigară şi auzi muzică, un patefon se învîrtea pe bufetul cu placă de marmoră, o mobilă veche, monumentală, făcută pentru altă casă. Raul dădu fumul în lături, cu mîinile, şi veni s-o întîmpine.

— Ce dracu' te-ai jigărit aşa ?... Dar haide, pici bine, ne lipseşte o fată.

În afară de el mai erau două perechi în cameră, doi bărbaţi şi două fete, pe care Pisicuţa, în fumul de tutun şi în starea ei confuză, nu-i vedea limpede, mai degrabă le simţea prezenţa, fără să înţeleagă ce căutau acolo. Raul încuie uşa, trase perdelele la fereastră şi toată lumea începu să se dezbrace.

Iată ce-i fu dat Pisicuţei să îndure, la abia a treia întîlnire de dragoste. Dar acel bărbat care o electriza printr-o singură atingere avea asupra ei atîta putere, şi îl dorea cu atîta desfrînare, încît nu-i mai păsa de ceilalţi, nu-i vedea, nu-i auzea, nu ştia ce făceau prin colţurile camerei, se lăsă în mîinile lui, beată de bucurie. Patefonul cînta „Valencia", un şlagăr din anii trecuţi, pe un disc atît de tocit că nu se mai distingeau nici cuvintele, nici melodia, rămînea numai ritmul de jazz, isteric. Din umbra camerei, un glas de bărbat, pe care Pisicuţa nu putea să-l asocieze cu clipa prezentă, adăuga jazz-ului un text trivial, „Valencia, dă-te jos din corcoduş..." de nereprodus mai departe. Ea se socotea absentă, izolată de ceilalţi ; avea în suflet o disperare ascunsă, o presimţire îngrozitoare, dar se simţea fericită.

Se dezmetici cînd un străin se aplecă peste ea şi vru s-o cuprindă în braţe ; Raul plecase, îi recunoscu rîsul în

alt colţ al camerei. Sări în picioare, îşi trase rochia peste cap, fără să-şi mai pună nimic pe dedesubt şi se repezi la uşă, desculţă. El îi tăie drumul.

— Unde te duci ?

— Nu pot, nu pot ! hohoti Pisicuţa.

— Atunci, du-te, şi să nu mai vii niciodată ! Ia-ţi pantofii !

Îi luă, dar nu-i puse în picioare, merse desculţă pînă la poartă. Dedesubturile şi le înghesui în poşetă. Zăcu două zile, cu febră ; fiindcă nu se putea da jos din pat, să umble, să-l caute, rămase singură cu gîndurile ei, rătăcite. Îşi dădea seama că se omoară, dar nu putea să se înfrîneze. A treia zi îi puse un bilet sub uşă : „Fac orice îmi ceri, orice, orice ! Primeşte-mă !"...

Scrisoarea mea era depăşită.

Reveni toată săptămîna, dimineaţa, la amiază, pe seară. Pompilia nu-i mai spunea nimic, căuta un medic de boli mintale, şi nu ştia cum s-o ducă la el, cu ce şiretlicuri. Se temea, fata dădea semne de nebunie ; poate nu fusese niciodată pe deplin sănătoasă, capriciile ei poate erau forme de isterie, se întîmplă aşa cu unele fete, nimeni nu bagă de seamă şi pe urmă lumea se miră cînd află că s-au aruncat înaintea trenului.

Nu mai ştiu cîte zile trecuseră cînd îl găsi acasă, singur. Căzu în genunchi, la picioarele lui, îi sărută mîinile.

— Te jigăreşti tot mai tare ! îi spuse el, drept mulţumire.

Erau dezbrăcaţi, ea zdrobită de bucurie, cînd se deschise uşa. Venea lume, poate cei de rîndul trecut, dar pe lîngă ei şi alţii, trei perechi, pe urmă veni încă una. Pisicuţa se acoperise cu macatul de pe pat, Raul o dezveli, cu aerul de a o certa : nu mai face fasoane ! Ea izbuti să bîiguie :

— Te iubesc ! Te vreau numai pe tine !

— Dacă mă iubeşti, trebuie să-i vrei pe toţi ! Noi sîntem fraţi de cruce ! răspunse Raul, dar nu aşa, ci cu alte cuvinte, îngrozitoare.

— Şi cum, protestă ea, o ultimă oară, ţie nu-ţi pare rău ? De ce nu mă ţii pentru tine ?

— Nu înțelegi că sau eu, sau ei e totuna ? Nu fi proastă și bucură-te !

Oribil era că silnicia se transformă fără întîrziere în voluptate, se bucură de toți fără deosebire și leșină de fiecare dată, în spasmuri, ca să se trezească în brațele altuia.

A doua zi, pe seară, Pisicuța ieși goală pe balconul dinspre esplanadă, pe care cu un an înainte îl contemplasem, sperînd că ea își avea camera acolo și nu mă uitam degeaba. Pînă atunci dormise, aproape în letargie, nu se trezise nici ca să vină la masă. Pe la ora patru Pompilia plecă în oraș, după ce își mai aruncă o privire în camera fetei. Dormea adînc și prima oară după o perioadă de zbucium, i se părea liniștită, avea fața destinsă, cu o culoare înviorată. Cînd se întoarse, peste două ceasuri, văzu lume adunată în fața casei. Pe balcon, Pisicuța își expunea goliciunea cui voia să privească și își tăia cu foarfeca șuvițe din păr, ca să le arunce jos, în stradă. Cu un an înainte să fi avut o șuviță din părul ei, aș fi dormit cu el sub pernă...

Acum, cînd mă gîndesc la ea, mi se rupe sufletul pentru ce i-a fost dat să pătimească în vara aceea nefericită. În rest însă n-am de ce s-o compătimesc, fiindcă a avut o viață mult mai frumoasă decît și-ar fi închipuit-o cineva, văzînd-o goală pe balcon, în ochii mulțimii, tăindu-și părul și aruncîndu-l în stradă, cu mințile rătăcite.

După o noapte petrecută la spitalul de boli nervoase, a doua zi se trezi senină și mirată, nu știa cum ajunsese acolo, o amnezie deplină acoperea trecutul ei, din ziua cînd îl întîlnise prima oară pe Raul ; cum în ziua aceea eram lîngă ea, înseamnă că mă uitase și pe mine. Încolo nu-i găsiră nici cea mai mică tulburare mintală, astfel că o trimiseră acasă. Singura îndoială mi-o dă părul ei ciuntit, care n-o surprinse cînd se văzu în oglindă. Se privi îndelung, cu o cută între sprîncene, dar nu întrebă ce se întîmplase. Oare uitase cu adevărat, sau voia să nu-și mai aducă aminte ?

După ani de zile, cînd am reîntîlnit-o, era măritată cu un inginer de mine, în Transilvania. Își iubea bărbatul, avea copii și era fericită ; nu-i o părere, sînt sigur, i se

citea pe față. Și cînd mi-a întins mîna, privindu-mă cu ochii ei strălucitori, în albastru, acum de o franchețe deplină, mi-a venit în minte vechea mea îndoială, și iarăși m-am întrebat, dacă mă uitase într-adevăr sau voia să nu mă recunoască ?

24

M-am tot întrebat dacă Pisicuța trebuia sau nu răzbunată ? Sigur că da, nu se cuvine ca ticăloșia să rămînă nerăsplătită. În cazul ei însă răzbunarea a dat naștere la o dramă, care mai bine ar fi fost să nu se petreacă.

Trecuse o lună de la nenorocire, care, în mod inexplicabil într-un oraș de provincie, nu avusese mult răsunet și începea să se uite ; poate fiindcă prea puțină lume cunoștea originea întîmplării, știau doar că fata trecuse printr-o criză de isterie, de-aceea ieșise pe balcon în pielea goală ; leacul era să se mărite. Într-o seară, Sofron, scafandrul, fratele Pisicuței se afla la barul de la intrarea în port, cu doi marinari de pe „Arhimede" și cu Rozalia. O invitaseră doar să danseze, nimeni nu mergea cu gîndul mai departe, o știau încurcată cu patronul Panainte, și se temeau de el, le-ar fi înmuiat oasele, nu putea nimeni să-l înfrunte, semăna cu cerbii bătrîni, care îi pun pe goană pe cerbii tineri, cînd se apropie de cerboaică, îi iau în coarne. Rozalia, la rîndul ei, știa să se poarte, mersese cu ei fără să facă nazuri, numai cu gîndul să se distreze, și numai după ce îi ceruse voie lui Panainte. Deși nu era altceva decît o bucătăreasă, părea mai domnișoară decît toate fetele aflate la bar în seara aceea, coafată cu zulufi pe frunte și pe ceafă, rujată, parfumată, decoltată, cu tocuri înalte care o făceau și mai suplă, cu rochia strînsă pe talie și pe șolduri de-i desena trupul mai bine decît costumul de baie Jantzen, ultimul strigăt al modei de plajă, căci trecuse vremea cînd femeile fă-

ceau baie în cămăşuţă. Nu-i de mirare că toţi bărbaţii erau cu ochii pe ea, mulţi ar fi vrut s-o invite la dans, dar partenerii ei nu-i lăsau o clipă de răgaz, obosea unul, o lua altul, o învîrteau tot timpul şi ea se supunea bucuroasă, ar fi dansat pînă dimineaţa, fără să-i pese că pe urmă avea de muncit toată ziua. Avea putere şi în trup, şi în suflet, era o fire fericită, zîmbea tot timpul.

Tocmai mergea spre ring cu Sofron, făcuse doar un pas, cînd un tînăr cam răvăşit îi ţinu calea, o apucă de braţ, ignorîndu-i partenerul şi vru s-o ia la dans, cu o necuviinţă de om fără educaţie şi cu îndrăzneala beţivului. Sofron îl cunoştea foarte bine, era practicant în birourile lui Omer Baltadgi, importatorul de articole tehnice. Îl ştiam şi eu, de cînd fusesem prima oară în port, cu Alex ; el era tînărul spelb şi ponosit de pe chei, care lua în primire maşinile de cusut scoase de Sofron din apă, şi le ştergea cu cîrpa, sub ochii patronului ; ultima maşină de cusut o scosesem eu, a doua zi. Îl chema Iordan, cînd am aflat mi-a venit să rîd, fiindcă nu ştiam multe ; Iordanul era rîul unde se botezase Mîntuitorul, nu-mi închipuiam că un asemenea nume pot să-l poarte şi oamenii.

Sofron îi puse mîna în piept, îl dădu la o parte, fără să-l brutalizeze, şi îl sfătui ca mai bine să plece acasă.

— Cine te crezi tu, bă ? ripostă tînărul, pus pe harţă.

Aşa a fost începutul ; o dată ce spusese o vorbă nu se mai opri, îşi dădu drumul la gură, ofense şi injurii ca să încheie cu o trivialitate care ar fi îngrozit pe orice om treaz la minte :

— Mă, eunucule, află că eu, aşa cum mă vezi, m-am culcat cu sor-ta ! zise, dar cu alte cuvinte. Vezi de mă respectă ! Şi nu m-am culcat numai o dată, şi nu doar eu, am fost şase ; partuză !

La data aceea, Sofron împlinise douăzeci şi şase de ani, şi în afară de meseria lui atît de interesantă, puţin misterioasă pentru mine, nu avea nimic care să atragă atenţia. După clasele primare nu învăţase altă şcoală, nu că ar fi fost cu totul greu de cap, socotea că nu i-ar fi folosit la nimic, pentru ce voia el să facă în viaţă nu se cerea mai multă carte. De mic visase să fie scafandru, era o muncă grea dar se plătea bine, şi pe deasupra îi satisfăcea curiozitatea de a vedea ce se ascunde sub faţa

apei ; înțeleg, am avut și eu aceeași curiozitate, motiv pentru care n-am pregetat să îmbrac costumul de scafandru, deși îmi era frică. Îi plăcea să cotrobăie prin ungherele vapoarelor scufundate, cînd se lucra să fie readuse la suprafață, și uneori avusese norocul să găsească obiecte scumpe, pe care, dacă nu erau prea voluminoase putea să și le însușească fără să știe nimeni.

Dacă meseria lui mă apropiase de el din prima clipă, cînd îl văzurăm scoțînd mașinile de cusut din apă, abia putînd să-i deslușesc trăsăturile prin vizorul căștii de alamă, înfățișarea fizică în schimb nu avea nimic care să atragă atenția. De statură mijlocie, robust, cam gras fără să fie obez, așa n-ar fi putut să lucreze sub apă, cu laba piciorului mare, cu brațele scurte și vînjoase, deși subțirele, albe și pistruiate, blond spălăcit, cu părul pieptănat într-o parte, fără cărare, cu ochi ca de rață, îndrăzneți dar fără altă expresie, departe de a avea în ei misterioasa putere de seducție a Pisicuței. Era împăciuitor în conflicte, nu se bătuse niciodată, putea să pară laș sau nevolnic ; nimeni nu l-ar fi crezut capabil de o violență, cu atît mai puțin de o încununare a tuturor violențelor, de o crimă premeditată.

În liniștea care se lăsă în bar, Sofron se întoarse spre însoțitorii săi, le spuse o vorbă în șoaptă, apoi ieși urmat de ei, fără să răspundă insultei. Unul din marinari o conduse pe Rozalia pînă la vapor, de unde se întoarse cu o frînghie și cu o tendă. Înainte de a pleca, fata îi spuse lui Sofron :

— Nu-l ierta ! Dacă ai nevoie, îți dau și eu o mînă de ajutor !

Să mă fi aflat acolo și să fi știut ce avea să urmeze, vorba ei mi-ar fi băgat frica în oase. Pînă unde se gîndea ea să ajungă o răzbunare ?

Pîndiră în umbră ; dacă Iordan n-ar fi ieșit singur, nu le-ar fi fost greu să-i culce la pămînt pe însoțitorii lui, cu o lovitură în ceafă ; pînă să-și vină în fire și să se ridice, treaba era terminată. Dar nu fu nevoie, ieși singur, clătinîndu-se, atît de beat că nu știa nici în ce parte să plece. Îi aruncară tenda în cap, îl răsturnară, îl înveliră strîns, paralizîndu-i orice mișcare, legară balotul cu frînghia și, unul la cap, altul la picioare, al treilea

la mijloc, îl aduseră pînă la vapor, unde îl coborîră în magazie. În cabina căpitanului, Rozalia își spăla rujul de pe față. Sofron se aplecă pe spirai și-i spuse :

— Dacă se aude gălăgie, să nu te sperii.

— Ai grijă să nu-l omorîți ! răspunse ea, cu indiferență.

Tonul ei contrazicea vorbele de mai înainte, care m-ar fi neliniștit, dacă m-aș fi aflat acolo. N-am știut ce-a gîndit ea, între un moment și altul. Poate nu era nimic de gîndit, dau prea multă importanță cuvintelor.

Cunoșteam magazia, din ziua cînd ne întorceam din larg, pe furtună ; nimic nu se schimbase. Cu tambuchiul închis nu putea să se audă nici un zgomot afară ; doar dacă s-ar fi urcat cineva pe punte și ar fi tras cu urechea. Atunci însă ar fi lătrat cîinele Arhimede.

Îl dezbrăcară la piele, nu-l legară, avea mișcările libere, putea să se și apere, iar ei se așezară în cerc, în jurul lui, fiecare cu o frînghie în mînă, la distanță destul de mare unul de altul, ca să nu-l înăbușe. Cel mai apropiat lovi primul, frînghia șuieră, arse pielea, se înfășură pe mijloc ; Iordan o luă la fugă spre fundul magaziei, fără rațiune, n-avea cum să scape. Al doilea era în calea lui, îl plesni cu frînghia, trimițîndu-l la al treilea. Să nu fi fost răgetele ar fi părut o joacă. Iordan căzu în genunchi, în mijlocul magaziei. Tremura ca de frica morții.

— Iertați-mă !... Sofron, nu mă bate degeaba, n-am știut că e sor-ta, nici n-am văzut-o bine, nu știam cine este, am venit fiecare cu fata noastră !

Nu mințea și, într-un fel, nu avea nici o vină, fetele lor veniseră de bunăvoie, ce știau ei de fata lui Raul ? Vina lui era că în loc să-și țină gura, se lăudase în chip mîrșav. Nu mai fu nevoie de altă bătaie, ca să spună tot ce se întîmplase. Le dădu adresa lui Raul, îi învățăcum să intre în casă.

— Pînă nu venim cu el aici, nu-ți dăm drumul ! spuse Sofron, cu o liniște stranie.

Dar avea ochii roșii și, cu părul căzut în ochi, cu privirea sîngeroasă, părea o fiară turbată.

Îi legară mîinile la spate, îi traseră limba afară din gură și trecură prin ea un cîrlig de nisetru, care putea să țină o sută de kilograme. Cîrligul îl legară sus, de o

grindă a punții, atît de strîns ca el să poată sta pe picioare dar pironit locului, cu capul pe spate ; cea mai mică mișcare i-ar fi dat dureri groaznice.

Peste un ceas se întoarseră cu Raul, îl aduseră cu trăsura, legat la gură să nu strige, și înfășurat în tendă, să nu miște. Era un balot, birjarul n-avea de ce să se mire. Îl găsiseră dormind, cu o fată în pat, întors cu spatele la ea, cu toată plapuma peste el ; dezgolită, fata tremura în frigul nopții, nu putea să adoarmă, iar să se lipească de el, să se bage sub plapumă n-ar fi îndrăznit, o arunca jos cu o mișcare a șoldului. Se sperie rău, dar după ce îl luară se înveli bine cu plapuma, altceva nu avea ce să facă pînă la ziuă, decît să doarmă la căldură, nu putea să plece în toiul nopții.

Tot ce urmă, se petrecu în cîteva ceasuri, înainte să se lumineze de ziuă. Pe Iordan îl dezlegară, dar îl lăsară cu cîrligul în limbă.

— Cu ăsta du-te la doctor, să ți-l scoată, dacă nu ți-e rușine. Și să nu depui plîngere, dacă vrei să mai trăiești pînă la anul !

Erau vorbele lui Sofron, de nerecunoscut, nimic la el nu mai semăna cu ce fusese înainte. Poate, dacă trăia, s-ar fi văzut că înnebunise. Poate așa era familia lor, trebuia cineva să înnebunească. De la Atrizi încoace asemenea drame rămîn adesea neobservate, mai ales dacă nu ating aceleași proporții.

După ce repetară cu Raul jocul cu frînghiile, Sofron îi puse pe ceilalți doi să-l țină, iar el scoase cuțitul din teaca pantalonului, cuțitul finlandez pe care aș fi vrut să mi-l dăruiască, și apucîndu-l pe nenorocit cu mîna stîngă de partea cea mai vinovată, vru s-o reteze cu dreapta. Era o pedeapsă îndreptățită, dar neadmisă între oameni ; despre asemenea cruzimi, chiar dacă se întîmplă uneori, nu se vorbește, nici nu se scrie. Ceilalți îl îmbrînciră. Sofron îi amenință cu cuțitul, o lua razna, ar fi trebuit să se lepede de el, cît mai era vreme.

— Pune cuțitul la loc ! strigă unul.

Nu mai fu nevoie de alte cuvinte, Sofron se supuse. Iar ei îl urmară în cea mai neînțeleasă dintre faptele petrecute în noaptea aceea de răzbunare. Îl scoaseră pe Raul afară, îl coborîră în șalupa legată în bordul dinspre mare,

îl băgară în costumul de scafandru, cu tălpile cizmelor turnate în plumb, îi puseră casca și îl aruncară în apă. Cei doi rîdeau, părea o glumă nevinovată, nu putea să se întîmple nimic rău, victima s-ar fi ales numai cu spaima; puseră mîna pe roata pompei și începură s-o învîrtească. În cîteva clipe, scafandrul era pe fund, se cunoștea după cît se desfășurase frînghia; deasupra lui ieșeau bule de aer.

— Ajunge! porunci Sofron.

Și cum cei doi învîrteau înainte la pompă, se repezi asupra lor, îi răsturnă pe spate. Acum abia începeau complicii lui să se dezmeticească, gluma putea să se termine cu o nenorocire; dacă nu continuau să pompeze, omul scufundat în apă se sufoca în cîteva clipe. Se ridicară, se înfruntară, începu lupta cu pumnii. Sofron păzea pompa, nu puteau să se apropie, îi cuprinse groaza, veniră la el, îl loviră amîndoi deodată, îl trîntiră pe spate și începură să pompeze cu disperare; de cîteva clipe nu mai ieșeau bule de aer din apă; poate victima leșinase, poate murise. Nici nu-și dădură seama cum căzuse Sofron în apă, își pierduse echilibrul, se rostogolise peste copastie; nu se gîndeau că poate se aruncase singur.

Cu sau fără rațiune, Sofron se adînci, trăgîndu-se cu amîndouă mîinile de frînghie, ajunse jos, scoase cuțitul, tăie dintr-o mișcare și tubul de aer, și frînghia legată de șalupă, înlăturînd orice putință de salvare. Apoi, fără să vadă decît contururi în întunericul de sub apă, își lipi ochii de vizorul căștii, încercînd să deslușească o sclipire de groază în ochii celuilalt. Scafandrul îi cuprinse grumazul cu mîinile în mănuși groase, conștient, sau inconștient, căutînd instinctiv să se apere. Plumbul de la picioarele lui îi ținea pe amîndoi la fund; în cîteva clipe se liniștiră.

Deși nu aveau o vină prea mare și poate ar fi scăpat cu o pedeapsă ușoară, cei doi marinari fugiră în lume, lăsîndu-și familiile; se ascunseră pe un vapor chinezesc, așa se nimeri, primul care ridica ancora și la Istanbul coborîră, să-și caute un rost, dar ce s-a mai întîmplat cu ei după aceea n-a aflat nimeni; bine nu putea să le fie, căci ar fi trimis bani acasă, sau măcar o veste. Singurul martor la anchetă a fost Rozalia; compătimindu-l pe

Sofron, aceasta a spus că Raul își merita soarta ; era un act de curaj, puteau s-o ia drept instigatoare. De fapt nu voise decît să-și arate solidaritatea femeiască ; dacă toate femeile ar fi la fel de vajnice, ar scădea numărul victimelor.

25

La începutul verii următoare, nu se împlinise anul de la moartea lui Sofron, Pompilia purta încă doliu, cînd o dată, pe seară, dădu nas în nas pe stradă cu doamna Lambru, pe care o credea moartă, Panainte îi citise anunțul mortuar din *Universul ;* eram de față și auzisem cu urechile mele. Doamna Lambru ieșea dintr-o parfumerie, însoțită de consulul Franței, un bărbat tînăr, prezentabil, marchiz de viță adevărată ; oricît ar fi fost de ambițioasă, Pompilia nici măcar nu năzuise să-l cunoască, și cu atît mai puțin să spere că într-o zi ar putea să-l invite la ceai, să stabilească relații de societate. Iar această femeie străină, de-o îndrăzneală sfruntată, cu purtări deocheate, îi și cîștigase atenția, îl prinsese în mreje, se ținea după ea ca un cățel în așteptarea bucățelii de zahăr ; fură cîteva reflecții rapide, nu-i luară mai mult decît două secunde, în care mai avu cînd să-și dea seama că rivala, impropriu numită astfel, era mai prosperă decît în anul morții ei presupuse ; întinerise, se subțiase, își purta la fel de provocator sacoul bărbătesc strîns bine pe talie, pălăria de fetru pusă pe o sprînceană, strengărește, rîdea arătîndu-și dinții ca de reclamă, iar privirea trecută prin monoclul în ramă subțire, neagră, ca un fir de ață, părea și mai impertinentă. Abia după aceste constatări făcute într-o străfulgerare, Pompilia simți o zvîcnire în creier, se zgîi la doamna Lambru cu mințile rătăcite, nu înțelegea ce se întîmplă, visa, avea halucinații, sau trecuse și ea în lumea unde credea că se dusese neruşinata persoană, cu doi ani înainte ? Pe urmă doamna Lambru și marchizul se pre-

făcură într-o flacără roșie și se topiră ; Pompilia căzu lată, pe spate, în mijlocul trotuarului ; luat prin surprindere, un trecător abia avu timp să facă un salt pe deasupra ei, altfel ar fi călcat-o în picioare.

Rămase nu doar paralizată, ci și slabă de minte ; era un noroc, nu prea își dădea seama de starea ei, i se părea naturală, se mira că unii oameni, puținii pe cîți îi vedea, umblau în picioare. Panainte o internă într-un fel de sanatoriu, de fapt un azil pentru bătrîne infirme. Aici Pompilia avu dovada deplină că toată lumea era paralitică ; infirmierele și personalul de ajutor făceau parte dintr-o categorie umană neevoluată. În același timp înțelese că toată tagma bărbaților dispăruse, rămăseseră numai femeile, stăpîne. Nimeni din marea familie a AMarisei nu venea s-o vadă, n-o iubea nimeni. Mînca mult, fără alegere, n-ar fi dat deoparte nici lăturile, probabil pierduse simțul gustului o dată cu alte simțuri. Cînd, la începutul războiului din Mediterană i se aduse știrea că Panainte murise, într-o catastrofă marină, rămase inertă.

Alex a povestit viața ei într-o nuvelă de unde am luat un singur amănunt, de la urmă ; bineînțeles numele personajelor erau altele, iar portretele lor modificate, să nu poată fi recunoscute. Nu m-a interesat felul cum le-a văzut el, eu îmi făcusem altă imagine despre ele și n-am s-o modific ; m-am oprit doar asupra unei reflecții ciudate, Alex îl socotește pe Panainte autorul moral al nenorocirii ; dacă n-ar fi amăgit-o pe Pompilia, dînd-o pe doamna Lambru ca moartă, ea n-ar fi suferit accidentul cînd a întîlnit-o pe stradă, vie și mai strălucitoare ca înainte. Dar Alex nu ține seama de caracterul Pompiliei, căci să nu fi fost bolnavă de pizmă și gelozie, doamna Lambru, vie sau moartă, nu i-ar fi făcut nici o impresie. Și apoi Alex uită că Panainte, ticluind acel joc, fie el farsă, nu urmărise decît s-o scoată pe Pompilia dintr-o criză de disperare.

A murit de obezitate ; la autopsie i-au găsit inima înăbușită într-un sac de grăsime, de aproape o vadră. Altceva n-am luat din nuvela lui Alex. El spune că în ultima fază Pompilia mînca un hîrdău de ciorbă la fiecare masă. În realitate era doar un castron, mare cît o găleată.

26

Dar nu trebuie s-o uit pe Irmingarde.

Înțeleg de ce-i spuneau Emma, numele ei adevărat nu putea să-l pronunțe oricine, decît accentuîndu-l greșit, denaturîndu-l și risipindu-i misterul ; era un nume care multora le făcea frică, Emma însă nu i se potrivea, eu unul nu-l admit, deși recunosc că nu-i un nume urît, și multe femei îl poartă cu plăcere. Numai că trebuie să te naști pentru el, să ai o predispoziție pentru viața tihnită, să fii o fire veselă, să te bucuri de o viață norocoasă, cu o căsnicie statornică, fără zbucium, fără surprize. O Emmă trebuie să aibă obrazul roz, străveziu, ca porțelanul japonez, cu două gropițe puțin asimetrice și cu încă o gropiță în bărbie, dacă se poate. Să cînte la pian, să picteze, cozonacii făcuți de ea să se bucure de renume în tot orașul ; în bucătăria ei să miroase a vanilie. Diminețile să se ridice din pat întinzîndu-se lasciva și leneșă, apoi să deschidă ferestrele, să se aplece afară, ca să simtă mireasma florilor din grădiniță, să se bucure de soare ciripind veselă, ca vrăbiuțele, și să rîdă tot timpul, pînă seara. Dacă există o Emmă care nu se recunoaște în această descriere, înseamnă că i s-a dat numele din greșeală.

Dacă pe Anna Karenina ar fi chemat-o Emma, nu cred că s-ar mai fi aruncat sub roțile trenului.

Pentru a-și urma soarta pînă la capăt, Irmingarde nu putea să se numească altfel. Drama ei n-a fost moartea, ci nunta care a premers-o cu numai cîteva ceasuri.

Trei veri, cît am venit în vacanță acolo, am văzut-o în fiecare marți, ziua cînd eram invitați la ea la masă. În unele seri veneam în parc, cu Alex și Zefira, s-o ascultăm cîntînd lieduri ; glasul nu scădea, își păstra claritatea caldă, și coloratura împrospătată tot timpul ; ceva în cîntul ei rămînea inepuizabil. Și, în sfîrșit, cel mai bine o vedeam la serbările marinei cînd, vară de vară ne adunam toți după tradiție pe puntea lui „Arhimede" ; atunci puteam s-o privesc în voie, de dimineață pînă seara. Niciodată însă nu m-am apropiat de ea și nu i-am adresat cuvîntul ; ar fi trebuit să vorbească ea întîi, ca reginele. Nimeni nu

îndrăznea să se apropie de ea, nici fraţii şi surorile, deşi o iubeau cu sinceritate, cum se iubeau şi între ei, cu unele manifestări ciudate, ce-i drept, dar cu o dragoste neschimbată. Aveau firi şi obiceiuri diferite, care duceau cîteodată la contraste frapante, dar legătura de sînge rămînea mai puternică şi nimic nu putea să-i despartă. Cînd Irmingarde venea dimineaţa pe vapor, Panainte, fratele ei mai mare, o întîmpîna la schelă, îi săruta mîna, apoi se îmbrăţişau şi rămîneau acolo, împreună, pînă în jurul lor se adunau toate rudele, s-o aştepte pe AMarisa, capul familiei, căci Zoba, cel mai vîrstnic, nu mai ştia prea bine pe ce lume se află, îşi cam pierduse ţinerea de minte, uneori vorbea în dodii, singura lui preocupare constantă şi lucidă rămînea cazinoul şi cultul fostei neveste, Calipso, moartă în chip tragic.

AMarisa sosea ca de obicei cu trăsura, mînată de acelaşi vizitiu Mustafiţă, care îmi purta simpatie şi îmi dezvăluia cîte ceva din secretele oraşului, cînd aveam nevoie, căci le cunoştea pe toate. În dreapta AMarisei şedea Zoba, în faţa ei Alex ; eu îmi luam independenţa şi veneam singur, încă din zorii zilei, nerăbdător să văd ce rochie îşi mai făcuse Rozalia, care în toţi anii născocea cîte una.

În prima vacanţă, cînd fusese şi mama acolo, AMarisa îi dăduse locul ei, în stînga lui Zoba, iar ea, cu toată corpolenţa, se înghesuise pe scăunel, lîngă Alex ; iată o persoană care ştia să-şi onoreze oaspeţii. În al treilea an, AMarisa a schimbat protocolul, şi spre uimirea întregii familii, a poftit-o pe Zefira să meargă cu trăsura, a trecut s-o ia de acasă şi a aşezat-o pe scăunel, lîngă Alex.

În cei trei ani de cînd ne cunoşteam, Alex se schimbase şi continua să se schimbe, încît de multe ori nu mai ştiam ce se întîmplă cu el şi mă întrebam dacă îl cunoscusem cu adevărat vreodată. Acum nu mai era un adolescent, ca în anul cînd ne întîlnisem prima dată, pe plajă, ci un tînăr care se apropia de vîrsta armatei ; purta tot haine albe cu lavalieră albastră, şi îşi păstrase vechea preocupare, de a căuta subiecte, pentru povestiri şi nuvele. Cred că în ultimul an se gîndea chiar la un roman de mari proporţii, de unde i se trăgea o nelinişte continuă, frămîntări, nopţi de insomnie. Ziua stătea tot timpul cu

ochii închiși, îi deschidea numai ca să se orienteze; cred că nu mai înregistra nimic din afară pe cale vizuală, ci numai cu celelalte simțuri, ajunse probabil la o ascuțime neobișnuită. În schimb noaptea, cînd nu putea să doarmă, deschidea ochii mari și îi fixa în tavan, unde poate se derulau imaginile captate de el peste ziuă, cu celelalte simțuri.

Caietele lui de lucru se înmulțiseră, depășeau o duzină, scrise mărunt și aproape ilizibil, fiindcă își nota impresiile cu ochii închiși, ca să nu piardă legătura cu lumea lui din închipuire. Din cîte însemnări am putut să descifrez, nici una nu mi s-a părut banală, de aceea am păstrat toată încrederea în ceea ce avea să scrie odată, și nu mi s-a părut că făcea o greșeală amînînd să se apuce de lucru; ceva trebuia să se desăvîrșească, maturizîndu-se în conștiința lui și în suflet.

Cel mai mult m-au surprins însemnările care mă priveau pe mine, mi-am dat seama că mă urmărise și mă studiase temeinic și izbutise să mă descopere într-o formă nebănuită. E inutil să reproduc vreuna din acele notițe, fiindcă de fapt mi le-am însușit aproape pe toate și prin ele m-am dezvăluit în această carte, și cum n-aș fi izbutit singur, căci înainte de toate mi-ar fi lipsit curajul de a-mi mărturisi scăderile și slăbiciunile. Prin Alex am învățat să mă dau în vileag, socotind că nu trebuie să-mi pese ce cred oamenii despre mine, căci eu oricum am să mor odată, și atunci nimic nu va mai avea importanță decît ce las scris pe hîrtie. De aceea iubesc hîrtia, chiar dacă mă sperie cît e albă; ea este adevărata mea comunicare cu lumea.

Două alte manifestări ale lui Alex îmi atrăgeau atenția și mă îngrijorau, fiind într-o continuă creștere. Întîi, ce avea el de gînd cu Zefira, dacă o înconjura cu tot mai multe atenții, ca pe o logodnică, ducîndu-i flori, buchete cît snopul de grîu, scoțînd-o la plimbare cu trăsura fratelui mai mic al lui Mustafiță, pe care o avea tocmită cu ziua. Uneori ieșeau pe cîmp, coborau, se rezemau de o căpiță de fîn și stăteau așa unul lîngă altul, fără să vorbească, ascultîndu-și respirația. Zefira era împietrită de emoție și o îngrozea ziua următoare, fiindcă nu știa ce o să aducă, se temea tot timpul.

Alex nu se sfia să meargă cu ea între oameni, la plajă, de pildă, și fiindcă ar fi fost oribil s-o vadă cu cîrjele în costum de baie, o ducea în brațe din ușa cabinei. La fel cînd intrau în mare, o ducea pînă cè apa îi ajungea peste șolduri și atunci îi dădea drumul, o ținea de mijloc și o învăța să înoate. Stupidă fusese la vremea ei interzicerea ca bărbații să intre în mare la un loc cu femeile ! În apă, Zefira nu-și mai simțea infirmitatea, izbutea uneori s-o uite cu totul și atunci avea clipe de fericire. Nu mai era o fetiță, se împlinea, i se rotunjeau umerii și șoldurile, avea o piele curată și fină care se colora repede la soare, atît de uniform că părea o statuetă turnată în bronz, încă nerăcită.

Și iarăși spun că nu știu ce avea Alex în gînd, ce își închipuia că o să se întîmple cu ea mai departe ; dar îi dădea tot timpul lui liber, parcă temîndu-se să rămînă singur o clipă, afară de serile cînd se ducea la casa din Strada Căruței Stricate, după care se chinuia toată noaptea, cu dureri de cap groaznice, gemînd de-mi strica somnul, deși camerele noastre erau despărțite de turnul mare, iar a doua zi nu-și venea în fire decît spre amiază : atunci se ducea fuga la Zefira, chinuit de remușcări mai rău decît îl chinuia boala.

Aceasta era a doua transformare petrecută în comportarea lui din ultima vreme ; pe măsură ce Zefira îl preocupa mai mult, se ducea tot mai des la casa cu fete, să se descătușeze, atras bolnăvicios de o falsă plăcere, căreia nu putea să i se împotrivească, deși era conștient tot timpul de ceea ce urma totdeauna, o noapte de chinuri. Nu sînt mulți bărbați condamnați la asemenea suferințe, dar mulți, puțini, nici unul nu renunță.

În acel timp, a treia mea vacanță acolo, ochii bulbucați ai lui Alex, care îmi făcuseră o impresie neplăcută cînd îl văzusem prima oară, ieșiseră mai mult din orbite, deveniseră patetici, și acum îl sluțeau de-a binelea ; cînd îl vedeam îmi venea să întorc capul. Despre fizicul lui ingrat n-a scris nimic în caietele de lucru, totuși nu mă îndoiesc că se cunoștea foarte bine. Am găsit, între rînduri, destule reflecții, indirecte, care m-au făcut să înțeleg cît suferea că ursitoarele nu fuseseră mai generoase cu el, cînd pe alții îi copleșesc cu darurile, poate fără ca ei să aibă nevoie de ele, și unii neștiind nici măcar să le

folosească. Reieșea limpede din acele rînduri aproape cifrate că, după credința lui, niciodată o fată normală nu putea să-l privească decît cel mult cu milă. Și fiindcă în el dorința de dragoste se năștea cu atît mai impetuos cu cît se străduia mai mult s-o reprime și să și-o interzică, nu-i rămînea decît să și-o descătușeze la casa de pe Strada Căruța Stricată, unde punea o sută de lei pe ochii fetei, ca să nu-l vadă la față.

Date fiind toate acestea, mulți vor fi înclinați să creadă că în Zefira Alex căuta o soluție de viață, socotind că o infirmitate o va compensa pe cealaltă. Fiindcă am fost martor de la început și știu cum s-au petrecut faptele, o asemenea idee mi se pare monstruoasă, n-aș putea să i-o atribui decît unui Quasimodo. Alex s-a apropiat de Zefira din compasiune, fiindcă era urgisită ; nu s-a gîndit nici o clipă să compenseze urîțenia lui cu infirmitatea ei, ci dimpotrivă, să le pună alături una de alta, să le trăiască amîndoi pe amîndouă deodată, ca doi tovarăși de suferință. Era o mărinimie, am simțit-o din prima seară cînd am stat toți trei pe banca din fundul parcului și am ascultat-o pe Irmingarde cîntînd lieduri. În clipele acelea, amîndoi își uitaseră lipsurile și erau fericiți, iar pe lîngă ei eram fericit eu însumi.

Și iată că trecuseră trei ani, crescusem toți, Zefira îmbobocise, nu-i rămînea decît să înflorească, își desfăcea petalele. Alex nu ignora desăvîrșirea ei, dar o privea detașat de materie, pentru el Zefira era o transfigurare, nu-i simțea nici căldura, nici greutatea cînd o ducea în brațe la plajă, i se năștea în suflet o bucurie sublimă la gîndul că el, cu puterile lui, îi născocea bietei fete o viață nouă.

Pentru el nu făcea altceva decît să se ducă seara în Strada Căruța Stricată, să pună o sută de lei pe ochii fetelor, iar noaptea să-l chinuiască migrenele, să-și dea cu pumnii în cap, urlînd de durere. AMarisa ar fi putut să-l vindece, nefiindu-i rudă de sînge, dar el nu îndrăznea să i se destăinuie.

AMarisa mizase pe Alex încă din primul lui an de pubertate, cînd, descoperindu-i o privire inteligentă și iscoditoare, născută brusc, ca o scînteie, socoti că era destinat să vadă în oameni ceva din ceea ce nu vedeau alții. De aceea îi lăsase libertatea deplină, să-și aleagă singur

drumul, ca să se realizeze ; nu-l sili să învețe mai multă carte decît liceul, pe care îl termină la doi ani după ce îl cunoscusem și devenisem subiectul lui, cu învoirea AMarisei. În schimb, îl înzestră cu o bibliotecă inutil de mare, cărți pe care chiar cineva fără alte preocupări decît lectura nu le poate citi într-o singură viață. Fiindcă Alex era cu capul în nori, AMarisa puse un om de meserie, un erudit, fost bibliotecar la Academia Română, să cumpere sau să comande orice exista tipărit și putea fi de folos unui tînăr care trebuia să cunoască totul despre lume.

Aș umple cîteva pagini ca să înșir numai dicționarele, lexicoanele și enciclopediile aflate acolo, singurele pe care le consulta Alex, scoțînd notițe de cîteva rînduri, despre subiecte dezvoltate pe zeci de coloane. Nu știu ce să spun, poate nu-i trebuia mai mult, poate avea însușirea să descopere cuvîntul esențial, dintr-o mie de cuvinte ajutătoare, și să-l înțeleagă printr-o comunicație plurală și instantanee, ca a computerelor de astăzi. Oricum, informația lui enciclopedică mi s-a părut completă, fiindcă orice l-aș fi întrebat, indiferent domeniul și subiectul, era oricînd gata să-mi răspundă sumar, dar fără eroare. Poate pentru ce vroia el să știe despre lume nu era nevoie de mai mult, restul avea să-și însușească prin observație proprie. Însemnările din caietele lui de lucru dovedesc că știa și să vadă lumea, și s-o înțeleagă. Iar ceea ce izbutise el să-i insufle Zefirei, reprezintă un extraordinar examen de viață, pentru care ar merita mai mult decît un Magna cum laudae.

Începînd cu seara cînd avusese ideea, în aparență numai gingașă, dar în realitate profund umană de a o lua cu trăsura și a o duce în parc s-o asculte pe Irmingarde cîntînd lieduri, toate inițiativele lui urmaseră o ascensiune plină de îndrăzneală, dar fără salturi abrupte. Nu mă interesează dacă gesturile acelea erau instinctive sau studiate ; urmăream numai să observ și să înțeleg efectul lor asupra Zefirei. Sigur că ducînd-o la plajă, Alex făcuse o faptă pe cît de hazardată pe atît de eroică ; Zefira o înregistră ca pe o comoție, care sau vindecă, sau omoară. Dar gestul decisiv, la capătul unei lungi gradații, fu s-o invite la dans, pe terasa cazinoului, plină de lume.

Pînă atunci o dusese de multe ori între oameni, la cofetărie, pe stradă, prin magazine, pe esplanadă, cînd tinerii ieşeau să se plimbe ; nu se ruşina că ea mergea alături în cîrje, înfrunta surîzător privirile consternate, pînă ce toţi se obişnuiseră şi cei mai mulţi începură să se uite la ei cu simpatie. De altfel, Zefira nu mai inspira milă, căpătase o siguranţă de sine dublată de farmecul feminităţii ei în formaţie, care o făcea, înainte de toate, să nu se mai teamă de ea însăşi, să nu se mai cenzureze prea aspru, cu gîndul că nu-i este îngăduit nimic din ce visează fetele de aceeaşi vîrstă.

Urmarea, întrezărită de mine încă din seara cînd fusesem prima oară în parc, s-o ascultăm pe Irmingarde, era că îşi găsise un stil al mişcării ; dacă ignorai cîrjele, mersul ei, dificil, încetase de a părea penibil, căpătase o graţie unduioasă, putea fi luat drept o cochetărie şi o alintare. Apoi, peste toate acestea se adăuga privirea, pe care o remarcasem din clipa cînd o văzusem, o privire de înger pedepsit, încărcată de tristeţe şi resemnare, ceea ce nu împiedica să se simtă în ea o revoltă ascunsă, greu de înţeles la o fată atît de mică şi de timidă. Ochii Zefirei, cei mai calzi şi mai expresivi din cîţi am văzut pînă astăzi, rămîn primii în frumuseţe ; n-am găsit pe alţii să-i egaleze. Alt cuvînt nu mai pot spune, dar nici nu trebuie.

Erau la o masă pe terasa cazinoului, acolo unde fusesem şi eu o dată, cu Pisicuţa. Timp de trei ani nu mai intrasem la Cazinou, îl ocoleam ca pe un loc de pedeapsă ; odată doar mă uitasem pe ferestrele salonului de la etaj, eram sus, pe esplanadă, şi văzusem un dansator evoluînd cu o femeie în braţe, cred că era un număr de muzic hol, publicul stătea de jur împrejur, pe scaune aurite. Mi s-au tăiat picioarele de emoţie, un decor atît de strălucit nu mai văzusem, cu lume atît de bogată, căci la etaj, unde se juca chemin de fer, baccara şi ruletă şi se pierdeau milioane, gloata nu avea voie să urce ; dacă voia putea să joace bulă, am mai spus, o ruletă mai simplă, scoasă afară, pe trotuar, în calea mulţimii.

Ce m-a frapat în primul rînd la dansatorul acela, în afară de eleganţa mişcărilor care se legau una de alta ca o melodie continuă, era ţeasta lui fără pic de păr, atît de lucie că răsfrîngea ca o oglindă lumina candelabrelor. Şi nu părea ras în cap, cum se sluţeau unii, ci părea să fie

așa din naștere, pielea n-avea asprimea pe care o lasă briciul, cînd părul, abia tăiat, a și început să crească ; dar nu semăna nici cu obrazul femeilor, catifelat și molatic. Oricît ar fi fost pielea de netedă și curată, se simțea în ea o vigoare bărbătească, la fel ca în restul chipului, ca în privire și-n gesturi. Părul din cap reprezenta atunci pentru mine, ca pentru toți adolescenții de vîrsta mea, podoaba cea mai rîvnită, pe care, cum soseam la școală, ne-o tundeau cu mașina număru unu, dacă nu chiar zero. Ce ne mai chinuiam în două luni de vacanță să ne facem o frizură, ne udam părul, îl frecam cu peria, să-l dăm peste cap sau să alegem o cărare, îl presam cu fel de fel de plase, pare-se dispărute astăzi, sau în lipsa lor puneam un ciorap de femeie. Satisfacția așteptată o vară întreagă dura numai o săptămînă sau două, pe urmă plecam la școală, și truda noastră cădea în coșul frizerului. Mult m-a durut sufletul după acele frizuri efemere, mașina de tuns era un instrument de tortură, iar cînd ajungea la ceafă mi se părea că simt ascuțișul rece al cuțitului de ghilotină. Multe zile după aceea umblam cu capul ascuns între umeri, aș fi vrut să nu mă arăt la lumină, lăcrimam după bucuriile pierdute și mă întrebam ce-ar fi făcut să mă vadă așa, tuns chilug, fata de peste vară. Nu-i înțelegeam pe patricienii de la Roma ; capul ras, semnul distincției de clasă, mi se părea o batjocură.

Dansatorul m-a pus pe gînduri, privirea lui, mișcarea, felul cum își purta partenera pe brațe, ca pe un lujer, posesiv și concesiv în măsură egală, ca un stăpîn pe cît de mărinimos pe atît de puternic, a făcut să se clatine pentru o seară vechile mele concepții, să găsesc în el o imagine nouă a bărbăției, dominată de obrazul lui spîn și de țeasta lucie. Nu la fel era Zmeul ?

Așa s-a rotit prin fața scaunelor aurite, puțin aplecat pe spate ca să compenseze greutatea din brațe, a ocolit salonul în mișcări de vals alungite, zburînd pe deasupra parchetului, abia atingîndu-l cu vîrful piciorului, ca să-și recîștige elanul și să decoleze iarăși, de parcă ar fi avut aripi, ca Zmeul însuși. Fracul negru, la fel de luciu ca țeasta, își flutura poalele în urmă, ca o coadă de rîndunică, și nu mai părea haina de gală a bărbatului, ci o vestimentație luciferică.

Pe parteneră n-am văzut-o bine, era doar o figurantă, a stat pasivă în brațele lui, arcuită pe ele, cu picioarele întinse oblic înainte și cu capul pe spate; știu doar că avea o rochie neagră, decoltată, cu franjuri pe poale. Dar, deși nu făcea nimic, fără ea dansul n-ar mai fi interesat pe nimeni, ar fi fost o eschibiție seacă, fără înțeles și fără justificare. Căci femeia avea totuși un rol, acela de a fi pradă. Părea că el abia o răpise și acum o etala, ca privitorii să-i poată recunoaște valoarea, se apleca spre ei, le-o băga în ochi, părînd a le spune: „dacă se încumetă cineva să mi-o dispute, atunci să vină la luptă!"

Am ajuns acasă urmărit de dansatorul spîn și de ritmul valsului, altul decît ritmurile noastre biologice; chiar mă contraria, fiindcă nu se potrivea cu mișcarea binară a pasului, îmi pierdeam cadența și mă pomeneam deodată mergînd nefiresc, ca șchiopii, făceam un pas lung și mai apăsat, urmat de doi pași mai ușori și mai repezi, urmărit de cei trei timpi ai dansului de la Cazinou, devenit o obsesie.

Cum n-am adormit repede, m-am gîndit pe îndelete la alte ritmuri ale noastre, după cel al mersului cu piciorul: bătăile inimii, respirația și chiar mestecatul, și n-am terminat cu toate, viața se desfășoară în doi timpi, de la naștere pînă la moarte. Dar cum s-a născut mișcarea de vals, mă întrebam, dacă nu are o corespondență în funcțiunile noastre organice? De unde a apărut și cum am acceptat-o, făcînd din ea o desfătare? Descoperisem chiar în seara aceea că mă împiedica la mers, era ceva nefiresc și iritant, străin de viață.

Așa am gîndit pînă m-a cuprins toropeala dinaintea somnului, acele clipe crepusculare, cînd plutești ca între două ape, pe jumătate adormit, pe jumătate conștient că începe o trecere, unde puterea noastră de înțelegere nu ne mai urmează. De cîteva ori la rînd am căzut în starea aceasta, și m-am trezit brusc cu senzația ciudată că asist la o transformare biologică, fără să știu unde ar putea să mă ducă; era în mine o întrepătrundere de senzații, pînă ce deodată am avut revelația clară, am apucat-o bine cu amîndouă mîinile, să nu-mi scape și s-o țin minte, că în clipa cînd începea somnul, răsuflarea căpăta ritm de vals, ca o legănare, primul timp, cel puternic, fiind inspirația,

profundă deşi calmă, timpii următori fiind exiraţia, de două ori mai lungă.

Am povestit multora, dar nu ştiu cîţi au dat crezare observaţiei mele, deşi ar fi putut s-o verifice ei înşişi, ascultînd pe cineva care doarme liniştit alături ; oamenii cu somnul agitat nu confirmă spusele mele, cu atît mai puţin cei chinuiţi de coşmare. Aşa am înţeles cum şi de ce a apărut valsul în viaţa noastră, ca să ne lăsăm în voia lui cu o femeie în braţe, cum ne-am lăsa în voia somnului şi a viselor dantelate.

Determinant, în ce-a urmat mai departe, socot că a fost clipa de la Cazinou, cînd orchestra cînta valsul lui Ivanovici, cunoscut în toată lumea, inspirat, delicat şi plin de poezie, şi Alex, în costumul lui alb, cu lavalieră albastră s-a ridicat în picioare şi s-a aplecat în faţa Zafirei, invitînd-o să danseze. Ea n-a înţeles intenţia lui decît după cîteva clipe, atunci s-a uitat confuză la cîrjele rezemate de scaun, apoi s-a făcut roşie pînă la rădăcina părului, în timp ce îşi ridica ochii la el cu o privire îngrozită. Atitudinea ei era un protest pasiv, căci n-avea nici o forţă să riposteze, gestul lui i se părea o batjocură şi n-o înţelegea, îşi pierdea minţile, îl socotise protectorul ei şi i se încredinţase cu toată fiinţa.

Alex nu-i putea bănui reacţia, atîta timp cît nu exista o cauză, căci gestul lui nu era o glumă, ci o intenţie atît de hotărîtă, că trecea peste situaţia imposibilă. Făcu un pas, împinse puţin masa, se apropie de Zefira şi o ridică în braţe, în clipa cînd pe obrazul ei începeau să curgă primele lacrimi. El nu le văzu, cum nu mai văzu pe nimeni de pe terasă, merse în transă, cu ea în braţe, pînă la parchetul de dans de lîngă orchestră. Perechile care valsau se dădură deoparte, se făcu linişte, lumea de la mese întoarse capul, se răsuciră pe scaun, să vadă, şi rămaseră aşa nemişcaţi, ca nişte oameni de ceară. Părea că nici muzicanţii din orchestră nu mai mişcau, instrumentele îşi scoteau sunetele singure, prin mecanisme ascunse, ca aristoanele. În schimb, mişcarea lui Alex se desfăşura acum pe întreg spaţiul rămas liber între oameni, părea singura fiinţă însufleţită, valsa în cerc cu Zefira în braţe, ea stătea inertă, cu capul pe spate, într-o stare stranie ; umilinţa şi stupoarea din primele clipe se transformau în spaimă şi bucurie, o voluptate nebănuită îi cuprindea tru-

pul în timp ce își simțea sufletul năpădit de o fericire atît de violentă că devenea dureroasă ; ar fi țipat, ar fi gemut, să nu fi avut respirația strangulată. Deși gata să se înăbușe, pe fața ei viața ardea ca o flacără, se vedea că dacă ar fi murit calcinată, în clipa următoare ar fi renăscut din propria ei fericire. Pe obrazul aprins continuau să curgă lacrimi, dar nu mai erau cele de la început, grele și amare, ci ușoare și volatile ; plîngea în cascade și ochii ei frumoși cum n-am mai văzut alții păreau un izvor de bucurie, binecuvîntat să nu sece și să nu se tulbure niciodată.

Deși nu era nici o asemănare între ei, Alex mi-a amintit dansatorul care valsa cu femeia în brațe, după felul cum o ținea pe Zefira, aplecat puțin pe spate și vrînd parcă s-o arate oamenilor, așezați de jur împrejur pe scaunele, parcă îmbrăcate deodată în poleială de aur. Numai că n-o arăta ca pe o pradă, ci ca pe un triumf asupra naturii, triumful amîndurora, în măsură egală. Căci dacă Zefira n-ar fi simțit ce forță supranaturală avea el în suflet atunci, cînd o purta pe brațe s-o arate oamenilor, ar fi rămas inertă și grea ca plumbul, cu fața scăldată în lacrimi de gheață. Dar nici forța ei nu putea să rămînă mai mică după această îmbrățișare prelungă, în ritmul de trei, al valsului și al visului.

Ca în vis, Zefira alunecă încet din brațele lui, pînă ce atinse pămîntul, și atunci simți în tot trupul ritmul de trei, necunoscut înainte, cînd mergea sprijinită în cîrje, în cel mai hîd dintre ritmurile de doi timpi, ritmul soldaților împușcați în picioare. Și deodată se văzu valsînd, unduindu-se parcă înaripată, atît de ușoară, că nici nu mai simțea atingerea cu pămîntul, și fără alt sprijin decît umărul lui Alex, pe care îl ținea mai degrabă aerian, cu un braț rămas și el fără greutate, ca o pană de lebădă. Era un miracol și nu se sfîrși odată cu valsul ; din ritmul de trei Zefira trecu la cel binar, fără să-și dea seama, decît că se sprijini mai puternic de Alex, și așa merse pînă la masă, apoi pînă la trăsură, lăsînd în urmă lumea încremenită de uimire. Prin dans, învățase să meargă, secretul era să-și piardă greutatea, printr-o sforțare lăuntrică, o aspirație, o zbatere a spiritului. Ea nu-și dădea seama ce se întîmplase, se dezmetici abia după ce trăsura pornise, se uită uimită în jur, se uită în propria ei ființă, se uită

la Alex, încercînd să vadă în ființa lui, apoi se lipi de el, îl cuprinse cu brațele, să fie sigură că există și izbucni în lacrimi, înțelegînd abia acum tot ce se întîmplase.

— Te rog, fă ceva cu mine ! îi spuse, hohotind, exaltată, sau îngrozită. Fă ce poți, dar fă ceva, nu te opri !

El nu putu să-i răspundă, devenise deodată palid de moarte, lovit brusc de o migrenă ucigătoare. Acum am înțeles că suferința lui, așa cum o știam, se datora unui anumit fel de emoții, le trăia prea puternic. Izbuti doar s-o strîngă pe Zefira la piept, cu un braț pe jumătate paralizat de durere, căci migrena i se răspîndea în tot trupul ; nu putu face mai mult decît atîta, ca efuziunea ei să nu rămînă fără răspuns, dar ea înțelese și se simți fericită. Abia cînd trăsura opri în fața casei, își duse mîna la gură, cu un gest de spaimă :

— Iartă-mă, am uitat cîrjele ! Trebuie să ne întoarcem.

— Lasă-le ! răspunse Alex, sigur pe el, deși continua să sufere. N-o să-ți mai trebuiască.

— Dar nu pot să merg singură !

— De aici înainte, ai să mergi cu mine. Totdeauna.

Trei seri mai tîrziu, Alex se însură cu Zefira, dar eu nu mai eram acolo, nu mă poftise, nu mă mai socotea un subiect interesant, aflase despre mine tot, mă epuizase. Eu însă eram epuizat numai pentru el, nu și pentru mine, mă simțeam capabil de multe și aveam sufletul plin de năzuințe.

27

Ar fi fost a patra vară de cînd venisem prima dată acolo ; acum viața mă ducea în altă direcție, trecusem prin întîmplări neobișnuite, descoperisem altă lume și eu însumi devenisem altul. Era în anul cînd Tania dispăruse, lăsîndu-mi în inimă o rană dureroasă, dar trecătoare ; aș fi vrut să sufăr mai mult pentru ea și totuși m-am

rugat la o troiță de pe marginea drumului să întîlnesc altă dragoste ; cu suferință sau fără suferință, Tania tot nu putea să mai fie. Mergeam într-o noapte prin locuri necunoscute, trenul mă lăsase la două noaptea într-o haltă pustie, în locul unde se termina cîmpia, și de acolo aveam de mers cincisprezece kilometri pe jos, peste dealuri. Așa se nimerise, să ajung la o oră nepotrivită, nu era nici măcar o noapte cu lună, dar decît să aștept acolo, în haltă, o biată gheretă goală, am socotit că este mai bine să plec îndată la drum ; nu mă speriau nici kilometrii, nici noaptea, eram deprins să umblu, dacă ar fi fost după mine nu m-aș fi oprit niciodată, decît să adun putere spre a pleca mai departe.

Eram în vacanța Paștelui de cîteva zile și încă tînjeam uneori după Tania, deși se împlinise anul de cînd dispăruse ; atunci am primit invitația lui Trandafil, a fost ca o mană cerească, gîndul să plec, să văd locuri puțin înfricoșătoare după cum auzisem, a stîrnit în mine atîta fierbere, încît am uitat dorul, sau l-am pus în umbră și n-am mai avut alt gînd decît să găsesc bani de tren, și să plec repede. Banii n-aveam de la cine să-i iau decît de la mama, și ea, cu toate că era strîmtorată, n-a șovăit să mi-i dea, gîndindu-se' că drumul o să-mi facă bine, iar acolo o să fie mîncare mai bună. Trandafil își petrecea vacanța la fratele lui, Traian, al patrulea din fiii domnului Alcibiade, după Odor, Tom și Tiberiu. Traian făcuse studii ciudate, seminarul și apoi teologia, fără să aibă vreo vocație, nu se gîndea să fie preot, ci de-a dreptul mitropolit, pentru aceasta socotea că nu era nevoie de har ci numai de ambiție. Așa hotărîse încă de mic, cînd îl văzuse pe mitropolit, în veșminte de aur, slujind la botezul lui Miron, pruncul pe care Suzana, fata primarului, îl găsise într-o copaie, pe gîrlă. În ceea ce mă privește nu m-aș fi mirat să reușească, sînt încredințat că ambiția poate să-l ducă pe om pe treptele cele mai înalte ale vieții, cu condiția să dea din coate și să nu obosească. Rasputin ce-a fost la urma urmelor dacă nu un mujic necredincios și fără știință de carte, și iată-l că a întrecut în putere pe toți mitropoliții și patriarhii.

În ultimul an la teologie Traian și-a schimbat gîndul, s-a însurat cu o fată bogată, pe deasupra frumoasă și

deșteaptă ; rar se întîmplă să se adune atîtea daruri într-o singură făptură a Domnului. Nu vreau să pun răul înainte, spunînd că Traian urmărise numai să se căpătuiască ; s-ar putea prea bine ca fata să-l fi vrăjit, cum o vrăjise și el pe ea, de la întîia privire. Avea și cu ce, începînd cu înfățișarea care ia ochii de prima dată, era modelat bine ca toți copiii domnului Alcibiade, datorită binecuvîntatei lui uniuni cu Alexandrina. Chiar cînd nu semănau între ei, trăsăturile lor de bază erau comune, puteai oricînd să le recunoști originea. Și chiar caracterele, oricît ar fi fost de diferite, ca al lui Tom bunăoară, întruparea diavolului, sau al lui Tiberiu, secătură iresponsabilă, aveau la bază aceeași moștenire, căci nu le lipseau însușirile generoase, numai că erau deviate ; e greu să se întîmple altfel cu o progenitură atît de numeroasă, nouă suflete, să fie egale unul cu altul.

Ca înfățișare fizică Traian îmi amintea de Raul, seducătorul care o înjosise pe Pisicuța, plătindu-și ticăloșia cu o moarte sinistră ; e însă o impresie superficială, semănau prin cîteva trăsături secundare, fruntea puțin cam îngustă, sprîncenele desenate puternic, gura ispititoare și mai ales barba, neagră, cu firul robust, tunsă tinerește, nu mai lungă de două degete, marcînd mai degrabă o intenție, o demonstrație masculină. Dar fruntea lui Raul, deși desenată la fel, lăsa să se vadă o anumită înțepenire a spiritului, dacă nu chiar o sărăcie cu duhul, mascată de privirea impertinentă ; pe multe femei o asemenea privire le zăpăcește. Fruntea lui Traian în schimb avea o scînteiere, se simțea că dedesubt se zbat gînduri, întrebări și răspunsuri nemulțumite, sub un văl de tristețe meditativă. Aveau amîndoi aceiași ochi negri, cu globul puțin fumuriu, însă expresia lor era cu totul alta, în privirea lui Traian se simțea o forță adîncă, exista în el probabil un zbucium creator, o multitudine de credințe. Oricum, cu această forță o cucerise pe fată, fără cuvinte, ci numai privind-o ; nici măcar nu visa că este bogată. O chema Tinca, nume care nu-mi place ; a fost destul s-o văd ca să-mi schimb părerea, numele a căpătat numaidecît poleială.

Dacă ar fi știut ziua și ora sosirii, ar fi venit cineva cu automobilul să mă ia de la gară, dar nu i-am anunțat, nefiind nici eu sigur că voi avea cu ce plăti trenul. Am ajuns la ei în zorii zilei, înotînd prin noroaie, fiindcă plo-

uase zile de-a rîndul, iar șoseaua era desfundată de căruțe și camioane. Am urcat costișe, am coborît serpentine, am traversat trei văi de unde venea răcoare umedă, cu miros de zambile și de salcie înverzită. Deși eram în aprilie, din cînd în cînd încerca să fulguiască și așa noaptea părea mai albă. La o troiță așezată în marginea unei rîpe m-am oprit și m-am rugat să vină în viața mea o iubire, simțeam o sete în suflet, m-am rugat fierbinte în aerul rece, pînă ce m-a cuprins o căldură dulce și atunci am fost sigur că în curînd voi întîlni fata pe care o invocasem.

Am și întîlnit-o peste cîteva ceasuri ; ea a ieșit prima la fereastra unui turnuleț de la mansardă, cînd am sunat la poartă. Ajunsesem murdar de noroi pînă în creștet, luptîndu-mă din greu cu clisa tot mai groasă, mereu în primejdie să rămîn fără ghete. Pe ultimul deal, la răscruce, am descoperit casa, fără să întreb pe nimeni, căci nici n-aveam pe cine, lumea dormea încă, era duminică, dimineața Floriilor, o săptămînă înainte de Paște. Abia răsărea soarele, în spatele meu, și înainte de a scoate văile din întuneric, se oprea în obrazul fetei, de parcă avea o singură rază, făcînd-o să strălucească de-mi orbea ochii.

Nu știam de ea, Trandafil nu-mi spusese, era sora mai mică a Tincăi, învăța la pension, venise cu o zi înaintea mea, dar nu pe jos, ci cu automobilul. Cînd a plecat, la sfîrșitul vacanței, m-a luat și pe mine, pînă la oraș, mai departe m-am dus cu trenul, ronțăind alune dintr-o pungă pe care mi-o dăduse la despărțire. În buzunarul de la piept, aveam o buclă de păr blond, din părul ei, îmi îngăduise s-o tai sîngur și mi-o învelise într-o foiță parfumată.

Am recunoscut casa după cum mi-o descrisese Trandafil, și chiar dacă el nu mi-ar fi spus nimic, am știut dintr-o dată că nu putea să fie alta. Era o casă de vacanță, unde veneau vara, părea ușurică, fiind făcută numai din lemn și sticlă. În realitate, pereții erau dubli, cu zgură la mijloc, încît țineau căldura mai bine decît cărămida. Privită printre pleoape, ca să pară mai mică, ar fi semănat cu un castel de jucărie, vopsit în culoarea fragilor proaspeți, cu ușile și obloanele albe. În față avea un geamlîc lung, cît toată fațada, o seră, dar nu cu plante exotice, cum se obișnuiește, ci cu flori de vară, toate cîte

cresc în grădină, trandafiri, mușcate, salvie, petunii, ochiul-boului, cîrciumărese, acestea din urmă numiri fără poezie, una din nedreptățile pe care oamenii le fac naturii. Se bucurau probabil de o îngrijire specială, aveau căldură, umiditate și mai întîi lumină, căci peretele de sticlă era la sud, primind astfel mult soare ; plantele îl simt și îl asimilează chiar prin pătura de nori, iarna, dacă nu e prea densă. Peretele părea o pictură pe sticlă, în culori naturale, împrospătate întruna, căci grădinarul sau stăpînele casei îndepărtau regulat, tăindu-le atent, cu foarfeca, florile ofilite.

Cînd am venit a doua oară, vara, peretele era dat la o parte și florile se revărsau afară, parcă nebune de libertate, se luptau între ele, voioase, care să iasă în frunte, și ca să nu cadă pe pămînt, în valuri, aveau pusă în față o plasă, pe toată lungimea casei, și ea se umfla ca baloanele colorate. Atîtea flori n-am mai văzut niciodată, și nu cred să fie cineva, care să fi simțit o bucurie la fel ca a mea, sau măcar pe jumătate.

În prima vacanță însă, cît am stat acolo, vremea fiind răcoroasă, peretele nu s-a dat la o parte, ceea ce nu înseamnă că bucuria de a privi florile a fost mai mică, mai ales că vedeam prima oară o seră atît de bogată. Dar nu numai florile, tot ce era acolo, vedeam prima oară.

De multe ori, la ora cînd soarele începea să încălzească, stăteam întins într-un hamac, între stejarii de lîngă poartă, și urmăream mișcările unui braț dezvelit pînă deasupra cotului, cu încheietura subțire, cu mîna prelungă și delicată, tăind cu forfecuța florile ofilite.

Pînă și hamacul era o surpriză pentru mine, nu mai văzusem nici unul, decît pe HMS „Victory", acelea însă erau strînse ziua și puse în dulapuri. Felul cum îmi cuprindea trupul îmi dădea o plăcere necunoscută, părea o îmbrățișare, iar balansul lui ușor, stîrnit de o mică adiere a vîntului, sau numai de gîndul meu, îmi aducea pe față un zîmbet de mulțumire, prelungit o bună parte a zilei, fără să scadă, pînă ce soarele se ascundea după casă. Învățasem la școală că o senzație, ca să nu se micșoreze, cauza ei trebuie să crească întruna, după aceeași lege care spune că spre a dubla lumina într-o odaie, e nevoie să aprinzi patru lumînări în loc de una, opt în loc de două

și tot așa mai departe, pînă orbești și îți pierzi mințile. Starea mea de mulțumire, care putea să fie beatitudinea încă nesesizată de mine, se datora nu atît hamacului, cît brațului care se tot arăta printre flori, cu intermitențe puțin dureroase, datorită cărora senzația reprimată cîteva clipe, în loc să scadă creștea întruna, devenind tot mai amețitoare. Iar cînd printre tijele florilor răsărea o șuviță de păr blond, legănată, și o sticlire a ochilor, ca antracitul, hamacul stătea locului, fiindcă mi se oprea respirația. Așa a trecut vacanța Paștelui, în imagini furate, și tot ce-am putut să iau cu mine la plecare, a fost o șuviță de păr blond, pe care l-am cerut într-o clipă de îndrăzneală, iar pe urmă mi-a paralizat sufletul.

O chema Mira, de la Miranda probabil, dar eu am socotit că numele venea de la Mirare, după felul cum m-a privit, din fereastră, în dimineața cînd am sosit acolo. Știa cine sînt și că am să vin, s-a mirat că făcusem drumul noaptea, prin noroaie, în loc să fi trimis vorbă, cum fusese înțelegerea, și să găsesc automobilul în gară. Avea pe ea un pulover frez, în culoarea pereților, cu o bluză albă, culoarea cercevelelor ; m-am bucurat că n-o găsisem ca pe cucoane, într-un capot, sau o rochie de casă. În jos nu se vedea, dar eram sigur că avea o fustă neagră, plisată, și pantofi de sport, cu talpa groasă. Mi-am închipuit că îi plăcea să umble pe dealuri, și că dacă aș fi chemat-o, n-ar fi întîrziat să vină, să pornim amîndoi, mînă în mînă, cu ochii puțin închiși, orbiți de soare și cu fața aprinsă. În mod sigur ea era fata de la troiță.

M-am gîndit la Alex, eram obișnuit ca el să mă observe tot timpul, și apoi în caietele lui găseam scris ce credea despre mine. Ajunsesem aproape să nu mai judec cu mintea mea, îmi era frică de gîndurile mele, să nu fie greșite sau naive. Îmi lipsise mult în timpul cînd nu mai fusesem acolo, mi se părea că am să rămîn un timid și un împiedicat toată viața ; atunci mi se aprinsese inima după Tania, mai înainte crezusem că fără Alex n-am să ajung la o faptă care să fie numai a mea, și nu copiată. Așa am rămas legat de Alex încă o vară, tînjind după sprijinul lui, ca să mă pot înțelege, pînă ce prin Tania, după un zbucium îngrozitor de cîteva ceasuri, mi s-au deschis ochii, mi-am dat seama că am devenit stăpîn pe propria mea viață.

Sentimentul acesta s-a limpezit mai bine și a devenit mult mai puternic tîrziu, cînd învățam să zbor și, după un număr de lecții, de la început voluptuoase, instructorul s-a dat jos și am plecat singur. Toată viața mea apoi a însemnat trepte. Tania fusese prima, zborul a doua ; au urmat altele. Mira n-a făcut parte dintre ele, a fost prea devreme. Fiindcă o priveam printre flori, eu însumi îmi păream o floare fragilă și mă temeam că oricînd ar putea să mă taie cu foarfeca, din greșeală.

— Intră ! mi-a strigat Mira, de la fereastră.

Am auzit un bîzîit, și poarta s-a deschis singură. Nu mai văzusem, m-am minunat și m-am speriat de cîte altele se putea să nu știu încă. M-a întîmpinat în ușă, care se afla pe latura din dreapta a casei, răspunzînd pe o terasă. Terenul fiind în pantă, sub terasă era loc pentru garaj și dependințe. Departe, jos, în fundul văii, la cîteva sute de metri, mi-a luat ochii un dreptunghi de apă, alimentat de un pîriiaș ca argintul ; semăna cu lăculețul făcut de Zamfir la munte, pentru Ninie, Prințesa, care se scălda acolo fără să-și ascundă goliciunea. Dar apa aici era de fapt un bazin de înot, incomparabil mai luxos decît al nostru, de la colegiul domnului Pretoreanu, nu betonat, ci îmbrăcat în faianță albastră, datorită căreia apa părea colorată, mai vie și mai strălucitoare. Pe urmă, am descoperit de-a lungul pantei o instalație, un cablu pe rotile și am aflat de la Mira, singur n-aș fi înțeles repede, că folosea să tragă săniuțele și schiurile la deal, în iernile rare cînd stăpînii veneau să-și petreacă sărbătorile acolo, altminteri se duceau la Sinaia, unde aveau altă vilă, prin apropierea castelului Peleș, locuri căutate de lumea bogată. La oraș locuiau într-o casă ca un palat, care nu se vedea de la stradă, fiindcă avea în față un parc mare, cu copaci seculari, rămași dintr-un codru de altădată, singurii salvați în toată cîmpia, declarați monumente ale naturii. Mi-am închipuit că a sta la umbra unui astfel de arbore înseamnă să ai parte de o bucurie mistică, o întoarcere la vremea cînd se năștea lumea.

Văzîndu-mă de aproape, Mira și-a dus mîna la gură ; sigur că se mira, dar era și puțin speriată.

— Vai, ce facem acum cu tine ?

Mergeam pe optsprezece ani și ea putea să aibă cam aceeași vîrstă. Nu îndrăzneam s-o măsor cu privirea, îi

vedeam numai fața, nu știam cum era făcută sub haine ; cînd am zărit o clipă sub pulovăr micile proeminențe ale sînilor, mi s-a aprins obrazul ; abia după o săptămînă am îndrăznit să mă uit cum avea picioarele.

Venisem fără nici un fel de bagaj în afară de un vechi ghiozdan din clasele primare, cu un schimb de rufe, cu o pereche de ciorapi cîrpiți, cu o periuță de dinți și o cutie cu praf „Chlorodont", mai ieftin decît pasta ; e ușor de înțeles că nu aveam haine de schimb, nici ghete.

M-am dezbrăcat la baie, o slujnică mi-a luat hainele, prin deschizătura ușii, Mira mi-a întins un trening vișiniu, să am ce pune pe mine. L-am îmbrăcat după ce am făcut duș cu apă fierbinte și apoi rece ca gheața ; era o obișnuință din școală, n-am renunțat la ea niciodată. Pe atunci nu existau fermoare „eclaire", răspîndite peste tot astăzi. Pantalonii treningului se încheiau cu nasturi, dar nu în față, ci pe șold, am dedus că aparțineau unei fete, poate chiar Mirei, îmi veneau puțin mici, dar se întindeau, fiind dintr-o țesătură elastică ; astăzi nici un pantalon nu se mai încheie pe șold, fetele au și ele fermoarul în față, ceea ce atunci ar fi făcut să mi se aprindă urechile de rușine. În sfîrșit, haina avea nasturii în stînga și butonierele în dreapta, nu mai încăpea îndoială că treningul aparținea unei fete, dar n-am înțeles nici pînă astăzi de ce îmbrăcămintea femeiască se încheie invers decît a bărbaților ; dacă ar putea cineva să-mi explice în chip serios, mi-ar face un serviciu, m-ar scuti să mă mir toată ziua.

În timp ce mă îmbrăcam în fața oglinzii, tulburat de atingerea acelei țesături pe care parcă o violam puțin întinzînd-o pe mine, aveam în ochi brațul în pulovăr frez care îmi întinsese treningul prin deschizătura ușii. Îndată am auzit un clopoțel sunînd în casă, cineva umbla cu el pe la toate ușile, apoi s-a urcat pe scară, spre odăile de sus și tot atunci am recunoscut glasul Mirei, care mi s-a părut ca un cîntec :

— Toată lumea la masă ; cafeaua este gata !

Masa nu se punea în sufragerie decît dacă era lume multă ; altminteri, familia mînca pe o verandă cu pereți de sticlă, de unde se vedea valea cu bazinul de înot, iar mai departe dealurile împădurite, cu frunzișul în dezvoltare,

de un verde străveziu și puțin palid. Cînd am ieșit din baie toată familia era așezată la masă, șapte persoane, le-am numărat dintr-o ochire, înainte de a distinge vreo fizionomie. Primul s-a definit Trandafil, fiindcă s-a ridicat în picioare, să mă întîmpine ; a urmat Mira, care a venit după el, era firesc, ea mă primise în casă, se cuvenea să mă prezinte celorlalți. Așa cum se ținea după Trandafil, ceva în ochii ei, în mișcare, m-a făcut să cred că era îndrăgostită de el, sau pe cale să se îndrăgostească ; nu mă înșelam, dar Trandafil n-a luat-o în seamă, n-a văzut-o, nu vedea pe nimeni în afara cărților și hîrtiilor sale. Ascunzîndu-și dezamăgirea atît cît putea, Mira s-a ocupat mult de mine, ne-am petrecut mai tot timpul împreună și nu pot spune că n-a făcut să-mi bată inima ; numai că am știut să-mi înfrînez iluziile. Era zburdalnică, mergea cu mine pe coclauri, ne dădeam cu săniuța pe iarbă, uneori ne răsturnam și ne rostogoleam înlănțuiți pînă de vale, prelungind poate cu bună-știință această atingere, dar era de ajuns să-i văd tristețea din ochi în unele clipe, spre a înțelege că gîndul ei era în altă parte.

Deși mă aflam acolo la invitația lui Trandafil, el m-a primit fără prea multă efuziune, mi-a zîmbit absent, ne-am strîns mîna, și atît, pe urmă Mira m-a luat de braț, m-a dus la locul meu, la masă, și m-a prezentat celorlalți. Locul meu era cu fața la peretele de sticlă, ales parcă anume ca să pot vedea peisajul. În fața mea stătea stăpînul casei, domnul Neagoe ; Rita, sora mai mică a Mirei, care era o mincinoasă avînd, la cincisprezece ani, o inepuizabilă forță de invenție, spunea că tatăl ei descindea direct din domnul Munteniei căruia îi purta numele : nu se bizuia pe acte, acestea fiind pierdute, ci pe tot felul de argumente debitate vulcanic, care făceau să mi se clatine capul, pînă ce ajungeam la convingere. Avea însă și o dovadă materială, un portret din adolescență al tatălui ei, pe care îl punea alături de o gravură a domnitorului, dintr-o vreme cînd și acesta era foarte tînăr. Cu toată deosebirea costumației, asemănarea mi se părea izbitoare, îmi înlătura orice urmă de îndoială. Așa am crezut pînă vara, cînd mi-a fost dat să aflu că Neagoe era un nume de împrumut, numele adevărat fiind Nițulescu, al unui neam de negustori de pe valea Dîmboviței. Dar n-am ținut-o de rău pe Rita pentru mistificare, mi-a rămas sim-

patică și curînd a fost chiar o idilă între noi, decît că mi-am supravegheat-o, luînd partea bună și ferindu-mă pînă tîrziu să mă las dus de ape, de teamă că simpatia ei ar putea să fie falsificată.

Domnul Neagoe n-avea atunci mai mult de patruzeci și cinci de ani și nici nu părea mai bătrîn, putea fi socotit un om tînăr.

Deși dintr-un neam de negustori, la origine ciobani, fizionomia lui era în mod cert aristocratică, întărind născocirile Ritei. Ar fi semănat cu domnul Pretoreanu, dacă ar fi fost mai înalt, mai uscățiv, cu fața mai prelungă și cu privirea severă. Era un om jovial și bun la suflet, ceea ce i se citea ușor în ochii blînzi, de un albastru emailat, că ar fi părut de sticlă să le fi lipsit mobilitatea neostenită, aproape drăcească. Izbitor în fizionomia lui era însă părul, pe care îl purta lins, dat pe spate, lăsînd liberă fruntea înaltă, fără cute, senină și caldă. Însă părul, negru ca al Ritei, fără nici un fir cărunt, avea în mijloc de la frunte pînă la ceafă, o meșă blondă, nu albă, blondă ca aurul, amintind părul Mirei.

În dimineața aceea, purta un costum de stofă albastră, cu dunguliițe albe, cele mai elegante haine pe care le văzusem vreodată, întrecîndu-le pe ale domnului Pretoreanu și chiar pe cele ale domnului Alcibiade, din zilele lui bune. Cît am stat acolo, două săptămîni de vacanță, și apoi toată vara, domnul Neagoe n-a îmbrăcat de două ori același costum de haine ; Mira mi-a spus că avea trei sute, ca Rudolf Valentino ; Rita însă a contrazis-o pe loc, ridicînd cifra la o mie ; îi trebuise două zile întregi să le numere. Iar cămășile, după Mira, depășeau o sută de duzini, toate albe ; auzind această cifră, Rita a ridicat disprețuitoare din umeri, și nu s-a mai ostenit s-o corecteze pe soră-sa.

Nu terminasem să-l examinez pe stăpînul casei, cînd am auzit un glas alarmat, de la capătul celălalt al mesei :

— Tată, cum e posibil ? ! Ai o pată de păcură pe mînecă !

Într-adevăr, cum domnul Neagoe stătea cu mîinile pe masă în fața mea, de i se vedeau manșetele albe, ușor scrobite și strălucitoare ca hîrtia de mătase, și butonii de aur, făcuți din monede vechi de la anul cînd așa-zisul lui

strămoş domnise peste ţara Munteniei, am descoperit pe mîneca dreaptă o pată brună, cît o gămălie de chibrit, încît greu putea să se distingă.

Vorbise fata mai mare, Tinca, pe care pînă atunci nu o privisem în faţă, ştiam doar că era acolo. Mira mi se păruse frumoasă cum o văzusem la fereastră, izbită de soare, şi niciodată nu mi-am schimbat părerea. Pe Rita nu apucasem s-o privesc bine, observasem doar că avea părul negru şi bogat, cu o ciudată şuviţă blondă la mijloc, întocmai ca taică-su. Cînd îşi ciufulea chica, blondul şi negrul se amestecau între ele, dîndu-i un aer greu de definit, foarte straniu, poate de jivină fugărită prin pădure. Tinca însă m-a surprins cel mai tare, o asemenea făptură nu mai văzusem, îmi amintea de o pictură pe care o ştiam din albume, o bunavestire a unui meşter vechi din Sicilia, înfăţişînd-o pe Sfînta Fecioară sub o frumuseţe laică, atît de ademenitoare că nici un cardinal n-ar fi dat voie să fie pusă în vreo biserică. Avea faţa prelungă, încadrată de un păr lins, mai negru decît al Ritei, adunat la spate într-un rulou greu care îi cădea pe umeri. În prima clipă nu mi-a plăcut că se pieptăna cu cărare la mijloc, ceea ce o făcea să pară rece şi îi lungea prea mult faţa. În clipa următoare, cînd i-am văzut ochii, verzi, mai scînteietori decît arcul voltaic, i-am simţit frumuseţea, înainte de a o judeca şi a o înţelege, m-a subjugat, a fost ca o vrajă şi cărarea la mijloc mi-a apărut ca o diademă de diamante infime, preţioase prin cizelura lor microscopică.

Aş fi crezut că drumul în noapte, cu noroiul pînă la glezne mă dusese într-un loc ieşit din realitate, într-un castel ca în basme, cu trei zîne fermecate, dacă tocmai în clipa aceea nu s-ar fi auzit în spatele meu o pendulă, bătînd ora opt, cu sunete profunde şi armonioase, ca ale clopotelor de la Westminster, cum le ascultasem de zeci de ori pe o placă de gramofon, pînă ce se tocise. Odată cu ultima bătaie, afară, în depărtare, se auzi un ţignal de uzină. În viitor, acest semnal, pe care îl auzeam prima dată şi nu ştiam ce înseamnă, avea să joace un rol destul de important în viaţa mea de adolescent, de aceea mi-l amintesc cu emoţie. M-am uitat întrebător la Trandafil, dar nu mi-a simţit privirea. În schimb, m-a lămurit Mira, care a fost tot timpul atentă cu mine :

— Sună la mină, se schimbă echipele.

Tinca își reluă observația, fără să pară agasantă; chiar aspru, glasul ei avea farmec:

— Tată, te rog să-ți schimbi imediat hainele! Am să le trimit la curățat. Nu se cuvine să stai așa la masă!

Domnul Neagoe, care abia își turnase cafeaua și mesteca zahărul cu linguriţa, se supuse pe loc, și trecînd pe lîngă Tinca o sărută în creștet, plin de tandreţe. Pînă să se întoarcă rămaseră toţi nemișcaţi, ca în strană, fără să-și bea cafeaua. Acum abia am putut să mă uit la Traian, așezat în stînga Tincăi; deși dădusem mîna cu el, nu băgasem de seamă că era îmbrăcat în sutană; era o sutană cenușie, cu un crucifix pe piept și cu un șirag de mătănii drept cingătoare. Mi-am închipuit că nu putea să meargă așa și în lume, nefiind hirotonisit preot, și nemaiavînd dorinţa să ajungă stîlpul bisericii; preocupările lui erau acum tehnice, se ocupa cu extragerea petrolului după o metodă personală, care părea hazardată, dar dăduse roade neașteptate.

Tinca agită clopoţelul de argint cu care Mira ne chemase la masă; cînd veni subreta, în rochie neagră, cu șorţ alb, uniforma antipatică din casele bogătașilor, îi porunci să ia ceștile pline de pe masă și să aducă altele, curate, de asemenea să umple cafetiera cu cafea proaspătă. Curînd s-a întors și stăpînul casei, într-un costum gri, primăvăratic; afară era vreme frumoasă, dar cam rece; apariţia lui în aceste haine a făcut să mi se pară că dimineaţa devenise deodată mai caldă.

Costumul celălalt, nou-nouţ, cu o pată aproape invizibilă pe mînecă l-a dăruit șoferului; nu înţelegea să poarte o haină dată la curăţătoria chimică. M-am gîndit la hainele mele, pe care o slujnică, afară, le freca de noroi cu peria aspră, de scînduri. Mi-am băut cafeaua cu noduri, hotărît ca în aceeași zi să plec înapoi, prin noroaie, fără să-mi iau rămas bun de la nimeni; iar la troiţa unde mă rugasem noaptea să-mi aducă o iubire, aș fi cerut cerului să-mi dea un pic de bogăţie, și în primul rînd un costum nou de haine. I-aș fi spus slujnicei să nu se mai ostenească degeaba cu hainele mele, tot aveau să se murdărească.

Cînd ne-am ridicat de la masă, m-am dus cu Trandafil în odaia lui, am rămas o oră acolo, dar n-am schimbat decît două vorbe, restul timpului a stat cu ochii într-un tratat mare de muzică, plin de portative și de formule matematice, dînd paginile cînd înainte, cînd înapoi, meditînd cu privirea în gol, apoi scriind ceva repede într-un caiet de notițe. Din cînd în cînd, se întorcea cu scaunul spre un mic armòniu aflat alături, și încerca niște acorduri, alegînd anevoios clapele, căci nu cunoștea instrumentul decît teoretic ; dar nici nu urmărea să cînte ceva, mi-am dat seama că făcea niște experimente și mai mult decît atîta n-aș fi înțeles, dacă nu mă lămurea la urmă că încearcă să obțină anumite efecte muzicale, transpuneri de sentimente, prin calcule matematice. Mi s-a părut o aberație, azi știu că s-a mers foarte departe pe această cale, se compun simfonii cu computerul. Pe Trandafil însă nu-l mai interesează, poate nici n-a auzit de acest procedeu, avînd la origine ceea ce încercase el în adolescență.

Stăteam stînjenit pe un scaun, în treningul vișiniu care mă tulburase la început, socotind că era al Mirei ; acum mă umilea, așteptam să-mi capăt hainele și să mă regăsesc pe mine, așa cum eram la venire ; trecuseră numai două ceasuri de cînd sunasem la poartă și mă simțeam ca în purgatoriu. În sfîrșit, slujnica a ciocănit la ușă, terminase cu hainele, miroseau a cîine ud, ca stofele vechi călcate cu cîrpa umedă. M-am schimbat repede de față cu Trandafil, care de altminteri nici nu se uita la mine, am ieșit fără să-i spun o vorbă, vroiam să-mi iau ghiozdanul lăsat în baie și s-o zbughesc pe ușă. Însă în fața mea stătea Mira, parcă ținîndu-mi drumul, avea în mînă ghiozdanul meu, cu schimburile sărăcăcioase ; m-am făcut roșu la gîndul că îl deschisese și văzuse ce era înăuntru, încă un motiv să plec cît mai repede. Ea însă m-a apucat de mînă și m-a tras spre scară.

— Vino să-ți arăt camera ta ! mi-a spus cu o voce melodioasă.

N-am încercat nici o împotrivire, mîna ei mi se părea la fel de melodioasă ca vocea, simțeam cum mă cuprinde o vrajă. Am urcat scara de lemn, la etaj, m-a dus pe un coridor întunecos și la capătul lui a deschis o ușă, lăsînd

să se vadă o cămăruță albă, cu fereastra deasupra serei. Ceva în mintea mea s-a clătinat, cîteva clipe n-am mai știut unde mă aflu, mi s-a părut că eram în casa AMarisei, ca în prima seară cînd ajunsesem acolo și Alex m-a dus la mansardă, să-mi arate camera. Camerele nu semănau deloc una cu alta, și nici eu cel de azi nu mai semănam cu celălalt, trecuseră patru ani de atunci, învățasem multe, mă schimbasem, și totuși exista o asemănare nedefinită dar esențială între cele două momente.

Spre deosebire de camera Prințesei, cu tăbliile patului de lac negru, pictate cu îngeri, cu mobila aleasă, în culori armonizate, aici era o chiliuță albă, simplă, cu un pat, un cuier, o masă și un scaun. Dar aceste lucruri simple căpătau culoare, căldură și chiar strălucire, prin prezența Mirei. Ea merse înainte și deschise fereastra, cu un gest atît de natural de parcă era în propria ei cameră și aveam să locuim împreună. Aproape m-am mirat cînd am văzut-o că pleacă.

— Să cobori peste o jumătate de oră, mi-a spus din ușă. Vreau să te iau la plimbare.

Nu mai puteam să dau înapoi, dar nu mă socoteam învins, plimbarea cu ea mă făcea să-mi uit sărăcia, poate aveam o bogăție în suflet și n-o știam încă, altfel de ce s-ar fi uitat la mine o fată pe care abia o cunoscusem ?

28

N-aveam ce face jumătate de oră, decît să mă uit pe fereastră. Priveliștea în partea aceasta a casei, peste drumul înnoroiat pe unde venisem, era cu totul alta decît cea de sub verandă, ceva nemaivăzut, cu totul nou pentru mine, o topografie pe care n-o puteam înțelege dintr-o dată, părîndu-mi-se ireală. De-aici vederea se deschidea spre cîmpie, o coborîre lungă de kilometri, cu o șosea îngustă, mărginită de case răzlețe. În stînga, privind pieziș pe fereastră, era un tăpșan, făcut parcă de mîna

omului, fiindcă nu se potrivea cu restul peisajului, părea artificial și provizoriu. Iar sus, mărind și mai mult această impresie se vedea, ca un decor de teatru, o căsuță, cu acoperiș de șindrilă, cu o ușă și o fereastră, cu o prispă joasă, cu pereții ca pulovărul Mirei și fără nici o împrejmuire. Doi salcîmi încadrau casa și între ei era întinsă o frînghie de rufe.

Ducîndu-mă cu ochii pe șoseaua care cobora lin spre cîmpie, am descoperit, cam la un kilometru, o schimbare nefirească a peisajului, care îmi scăpase din vedere mai înainte, fiindcă nu îmi apărea ca un element al naturii ci era de fapt o lipsă, un crater de sute de metri în diametru. Să fi fost mai aproape aș fi zis că tăpșanul de alături se datora pămîntului scos de acolo ; mă înșela perspectiva, altminteri era o dispoziție colosală, cu ce se săpase s-ar fi născut zeci de tăpșane, dealuri peste dealuri.

Am văzut ceva asemănător la Peking, unde s-a cărat pămînt cu cobilițele, ca să se facă o colină înaltă, altminteri cîmpia era prea monotonă și poate chiar insalubră, și în vîrful ei s-a construit palatul de vară al împăraților. Iar la picioarele colinei, în locul de unde se luase pămîntul, s-a făcut un lac artificial, pentru plimbarea împăratului cu barca. Mi-a trebuit o jumătate de oră să ocolesc apa aceea întinsă, cu un vaporaș care mergea destul de repede ; adîncimea n-am sondat-o, n-am avut cu ce, și mai bine să n-o știu, destul că am văzut ce întinsă și ce înaltă era colina !

Adîncitura din vale, nemaiîntîlnită în natură, făcută parcă și ea de mîna omului, cu o muncă posibilă doar în China Împăraților, se numea „Scalda Necuratului", și dacă o priveai de aproape era într-adevăr înfricoșătoare, cum auzisem vorbindu-se despre locurile unde ajunsesem astăzi. De la distanță nu putea să mă sperie, neștiindu-i adîncimea și nebănuind-o ; și apoi, se pierdea în mijlocul peisajului, fiind mai jos decît cele din preajmă.

Am păcatul că nu văd natura dintr-o privire, mă concentrez fără voia mea asupra unui detaliu, și abia după ce îl înregistrez bine îl descopăr pe al doilea. Creștea pe toată valea, cuprinzînd la mijloc acea depresiune invizibilă la întîia privire, o pădure tînără de fag, nu trebuia s-o descopăr fiindcă îmi ocupase de la început toată privirea. Abia mai tîrziu am descoperit sondele, deși săreau în

ochi ridicîndu-se dintre arbori, negre, străine de natură, strigătoare. Mă gîndeam la ele de cînd descoperisem bazinul de petrol în port, cu puzderia lui de rezervoare și de conducte înșirate pe cheiuri. Văzusem sondele în fotografii, nu puteau să lipsească din cartea de geografie, dar imaginea lor nu căpătase relief, rămăsese plată, fără a-mi sugera a treia dimensiune, deci pot spune că îmi erau cu totul necunoscute.

Și deodată răsăreau în fața mea, pe întinderi de kilometri, și totuși nu vroiau nici acum să capete viață, nu credeam în ele, mi se păreau moarte, ca în fotografie. Însă dincolo de impresia mea era o realitate, toată puzderia aceea de sonde murise, oamenii o părăsiseră, pădurea de fag avea s-o acopere, lăsînd-o să putrezească în umbră. Numai la Scalda Necuratului se vedea mișcare, forfoteau oameni, scoteau pămînt din adîncime, cu un ascensor mare, de mină, apoi îl cărau la vale cu vagonete trase de cai, cu căruțele și chiar cu cobilițele, ca la Palatul de vară al împăraților Chinei ; astăzi o asemenea treabă mi s-ar părea migăloasă și nespornică, m-ar descuraja, aș spune că nu merită osteneala, dar pe-atunci nu se putea altfel ; răbdarea, stilul de viață și toată gîndirea omului erau altele.

Deodată, în peisajul încadrat ca o pictură de cadrul ferestrei mele, s-a ivit o lumină, alta decît a soarelui, mi-a atras privirea, și în ușa căsuței de pe tăpșan am văzut o făptură atît de neașteptată, că în primele clipe mi s-a părut o închipuire. Era o fată năltuță și cam șuie, dar după felul lasciv cum se mișca, părea mai degrabă o femeie tînără, dornică să se arate oamenilor și să le placă, deși, în afară de mine, pe care nu mă știa la fereastră, n-avea cine s-o vadă. Sînt asemenea femei, înzestrate cu dorința de a place tot timpul cuiva, fie și vîntului ; eu, unul, chiar dacă nu am nimic de cîștigat le admir și le aprob din toată inima.

Avea în brațe un maldăr de rufe spălate, pe care le-a înșirat pe frînghie, înălțîndu-se pe vîrfuri. Cînd a rămas cu mîinile goale am văzut-o mai bine, avea o rochiță albă, destul de strîmtă ca să-i deseneze alcătuirea, era subțirică și unduioasă, mișcările ei păreau o vorbire, spuneau o poveste. Deși încă răcoare, nu purta nimic peste rochia fără mîneci, scurtă pînă la genunchi și decol-

tată în față. În loc să se întoarcă în casă, la căldură, porni la vale, pe o potecuță care tăia tăpșanul pieziș și se opri pe marginea șoselei înnoroiate. În timp ce cobora, o vedeam tot mai limpede, iar acum, ajunsă jos, puteam să-i deslușesc pînă și culoarea ochilor, deși nu era clară. M-am dat după perdea și am privit-o în voie.

În toată alcătuirea ei părea ruginie, ca o flacără, te mirai că nu-i lua foc rochia ; ruginiu părul, nepieptănat încă, ruginii ochii, ruginii brațele și picioarele, dar nu fiindcă ar fi ars-o soarele, era o culoare născută, ca a nici unei rase omenești din cele știute. Am înțeles că aștepta o scrisoare, de aceea coborîse dîndu-mi prilejul s-o privesc de aproape ; din partea cealaltă venea poștașul, cu șareta, am auzit trapul calului și roțile împroșcînd clisa.

M-a uimit cîinele, așa ceva nu mai văzusem decît la circ, cîteva minute cît ține un număr cu animale dresate. Cîinele era o corcitură norocoasă, se întîmplă uneori, în rare ocazii, ca din încrucișarea a două rase pure să iasă o progenitură superioară amîndurora. De ce nu ? Se întîmplă așa și cu oamenii, bineînțeles nu totdeauna ; fenomenul are explicații teoretice, cred că neconvingătoare. Dar nu mă minuna rasa cîinelui, un dulău cenușiu, cu pete albe, galbene și negre, vizibile deși avea blana totuna de zloată, cu părul căzut în ochi, ca Arhimede de pe vaporul lui Panainte, că nu putea să vadă decît dînd capul pe spate.

Toate acestea nici n-ar trebui spuse, cîinele mergea în două picioare, ca oamenii, iată ce are cu adevărat importanță, mergea nu de ici-colea, pedepsit cu biciușca și răsplătit cu bucățica de zahăr ; mergea fără să obosească și fără să aștepte aplauze, ținîndu-se tot timpul în stînga calului, cu o labă pe frîu, ca un căruțaș, cum am văzut atîția pe vremea căruțelor. Cred că nu-l dresase poștașul, ce nevoie ar fi avut ? — era un cîine poznaș, poate că se uita mirat la cîinii care mergeau în patru picioare. Dar nu mai puțin poznaș era și poștașul, căci cîinele purta pe coada stufoasă patru covrigi de douăzeci și cinci de bani bucata, pe care, oricît ar fi fost el de năzdrăvan nu putuse să și-i pună singur. Credeam că-i o glumă ; în realitate, cu covrigii din coadă, cîinele își potolea foamea pînă seara, cînd se întorceau acasă și căpăta

de mîncare ; ronțăia un covrig și cînd ajungeau la o gîrlă bea apă. Poștașul își potolea foamea tot cu covrigii, îi ducea în geantă, iar de băut, bea țuică, trăgea cîte o dușcă din sticlă.

— Ce faci, Mogociune ? întrebă el voios, oprind lîngă femeia în rochia albă și răsucindu-și mustața.

Era un om voinic și chipeș, rumen la față.

— Ai scrisoare la mine ?

Femeia se exprima greu, incorect și cu un accent străin ; mai tîrziu, cînd am cunoscut-o, am constatat că în afară de aceste cuvinte nu mai știa altele.

Poștașul îi întinse o scrisoare, și cînd ea se apropie, o ciupi de bărbie. N-aveam nici un drept să mă amestec, dar i-aș fi tras una peste mînă. Ea nu se supără, poate se temea că altfel el i-ar fi oprit scrisoarea ; oamenii fără putere sînt nevoiți să facă fel de fel de concesii.

— E de la Budapesta, îi spuse poștașul, încercînd să vorbească pe limba ei, care am înțeles că era cea ungurească. Bărbată-tu ce face ?

Deși nu cunoșteam limba, nu mi-a fost greu să deslușesc sensul dialogului lor, de altfel foarte simplu și completat cu gesturi ajutătoare. Bărbatul ei era la mină, în schimbul de zi, pînă la opt seara.

— Și cînd e schimbul de noapte ?

Era săptămîna următoare ; intra seara și nu mai ieșea pînă dimineața. Poștașul oftă, uitîndu-se la ea galeș :

— Păcat că nu pot să înnoptez prin părțile voastre, Mogociuneo !

Anii trecuți fusese la modă un cîntec, se auzea pretutindeni, un șlagăr unguresc, mogociune. Cuvîntul ar putea să însemne „ești urîtă", dar cu o nuanță greu de tradus în romînește. „Ești urîtă, ești urîtă, spunea cîntecul, dar așa cum ești, îmi placi !" Și deodată mi-am dat seama ce bine se potrivea cu femeia, poate nici ea nu era frumoasă, cu părul răvășit, cu ochii ca de pisică, puțin cîrnă și pistruiată... În schimb, pielea ei, care de aproape nu mai părea ruginie, ci poleită cu aur, și mișcările mlădioase, șoldurile mici, rotunjite, legănîndu-se ca pe arcuri cum urca dealul, și talia subțire să se frîngă, o făceau atît de ispititoare că n-ai mai fi căutat alta. De cîte ori mă gîndeam la ea, și m-am gîndit tot timpul pînă la vacanța mare, îmi venea în minte cîntecul, numai că eu nu-i spuneam mo-

gociune, ca poștașul. O chema Ibolya, numele îmi plăcea și nu-l mai auzisem niciodată. Bărbatul ei îi spunea Ibi ; la fel i-am spus și eu cînd am cunoscut-o.

Eram cu ochii la căsuța din deal, unde dispăruse Ibi, cînd Mira a dat buzna în odaie, fără să ciocănească la ușă. M-a cuprins rușinea că ar fi putut să mă găsească îmbrăcat numai pe jumătate și de atunci înainte, pînă la sfîrșitul vacanței am ținut seama să am mereu o ținută cuviincioasă și o atitudine studiată, să nu fie grotescă sau caraghioasă ; tot timpul pînă să sting lumina seara, am stat cu urechea ciulită, să aud pași pe sală, căci nu îndrăzneam să încui ușa cu cheia, mi se părea că n-aveam dreptul, de vreme ce nu eram la mine acasă.

Trecuse jumătatea de oră, Mira m-a luat la plimbare, cum hotărîse. Își pusese o fustă mai groasă, cenușie, ciorapi tricotați, de lînă neagră și bocanci cu talpa dublă. Pe atunci fetele nu purtau pantaloni decît la schi, niciodată pe stradă și cu atît mai puțin în casă ; au trecut decenii pînă să se schimbe obiceiul, a fost cea mai lentă din evoluțiile omului.

Rita a vrut să meargă cu noi, dar Mira i-a interzis, cu asprime, nu știu cum de-și aroga atîta autoritate, nu avea decît un an mai mult decît soră-sa. Aceasta a rămas sus, rezemată de balustrada scării și cînd am întors capul mi-a făcut cu ochiul, de parcă între noi ar fi fost vreo complicitate ; nu schimbasem nici un cuvînt împreună. Am mai coborît două trepte și iar am întors capul ; atunci și-a apăsat degetele pe gură, pregătindu-se să-mi trimeată o sărutare. Cum tot atunci, intrigată de mișcarea mea, a întors capul și Mira, Rita a schimbat brusc gestul, scoțîndu-și limba și dîndu-i cu tifla.

Sus pe tăpșan vîntul flutura rufele pe frînghie. Nu mai știam ce să cred despre mine, apropierea Mirei îmi dădea o tulburare plăcută, mă simțeam măgulit și chiar îngîmfat că îmi arăta o simpatie destul de promițătoare, dar nu-mi erau indiferente nici gesturile Ritei, parcă îmi venea să mă întorc în casă și să mă așez la picioarele ei, pe scară, convins că nu plecase de acolo. Iar peste aceste gînduri apărea, mai vie decît cele două fete, imaginea Ibiei, în rochia albă scurtă și decoltată, ridicîndu-se pe vîrfuri să întindă rufele pe frînghie, apoi așteptînd în drum să vină poștașul, urcînd la deal cu scrisoarea în

mînă, frîngîndu-şi talia şi legănîndu-şi şoldurile rotunde. Săptămîna următoare bărbatul ei, care îmi era antipatic fără să-l fi văzut vreodată, intra în mină seara şi nu mai ieşea pînă dimineaţa, cînd suna ţignalul ; puteau să-l audă şi surzii.

— Mergem la mină ! hotărî Mira. Mîine, dacă se zvîntă puţin pămîntul, ne dăm cu sania pe iarbă.

Am pornit la vale, dar nu pe şoseaua înnoroiată pe unde se dusese poştaşul, ci pe o cărăruie care şerpuia alături, prin pădurea tînără de fag, cu pîlcuri de corn, alun şi scoruşe. Stratul gros de frunze căzute cu anii acopereau noroiul, mergeam ca pe un covor elastic. Din loc în loc, Mira îşi făcea vînt şi aluneca pe frunze ca pe gheaţă. Unde poteca se îngusta şi n-aveam loc alături, mă trimitea înainte ; făceam ce făceam şi rămîneam în urmă, ca s-o văd din spate şi să-mi închipui cum era pe sub fusta groasă, dar rămînea doar o intenţie, puţin speriată, căci nu îndrăzneam să ridic ochii mai sus de gleznă.

Mi-ar fi fost bine în ziua aceea de primăvară, cînd aveam încă zece zile de vacanţă, fără grija şcolii, cu o fată atît de prietenoasă, aşteptînd parcă din partea mea o faptă mai îndrăzneaţă. Dar nu puteam să mă bucur pe deplin de prezenţa ei, fiindcă gîndul îmi fugea în urmă, împărţindu-se între ea şi celelalte două făpturi, una mai ispititoare ca alta, întîlnite toate trei deodată şi pe neaşteptate, într-o singură dimineaţă. Cine îşi împrăştie aşa gîndurile înseamnă că nu ştie ce vrea, se rătăceşte şi nu se alege cu nimic pînă la urmă. Eu am avut mai mult noroc, m-am ales cu cîte ceva de la fiecare, dar poate am fost mai puţin fericit, decît dacă era una singură.

La răstimpuri, Mira se oprea şi iar îmi poruncea să trec înainte. Se făcuse cald, în pădure nu adia vîntul, îşi scosese jacheta, rămăsese numai cu un pulovăr subţire de lînă neagră, cu o broderie de aur sub clavicula stîngă. Cînd treceam alături îi simţeam căldura şi dacă m-aş fi atins de ea nu era vina nimănui, decît a potecii înguste ; dar nu îndrăzneam, mă făceam subţire şi mă frecam de tufişuri.

Tot mergînd aşa, am ajuns la o rîpă destul de adîncă şi povîrnită, care ne tăia drumul ; pe fundul ei curgea un fir de apă amestecată cu păcură. Să fi coborît am fi alunecat pînă jos, ne-am fi făcut negri ca dracii, iar ca să

ieşim în partea cealaltă ar fi însemnat să urcăm de-a buşilea. Nu rămînea decît să ocolim pe departe. Mira avea însă altă idee, poate mai făcuse şi altă dată la fel, s-a urcat într-un fag stufos, cu frunzele abia înverzite ; se căţăra mai mult cu braţele, era greu cu bocancii, nu-i păsa că i se dezgoleau picioarele pînă deasupra ciorapilor, şi de altfel eu tot nu le vedeam, gîndul meu nu era la pielea ei albă, ci mă temeam să nu cadă. A urcat aşa pînă a dat de o ramură care trecea peste rîpă, a încălecat pe ea băieţeşte şi s-a tîrît de-a lungul ei, pînă ce-a ajuns în partea cealaltă. Acolo n-a mai trebuit să facă altceva decît să-şi dea drumul în mîini, pulovărul îi ieşise din fustă, fără voia mea îi vedeam mijlocul gol, între şolduri şi coaste, alungit din mişcare, de-ai fi zis că se rupe. Sub greutatea ei ramura se înclinase destul de mult ca săritura să fie uşoară ; şi-a făcut vînt şi a căzut în picioare, cu genunchii puţin îndoiţi, ca gimnastele.

N-avem încotro, trebuia s-o urmez pe aceeaşi cale, dar îmi ticăia inima, nu eram deprins să mă caţăr în copaci, aş fi făcut orice în viaţă, în afară de acrobaţie, şi nu-mi pria înălţimea, nu-mi plăcea nici să mă uit la alţii cum urcă pe povîrnişuri. Aveam de dat un examen, nu puteam să mă întorc din drum, s-o las singură, deşi gîndul îmi fugea la Rita, pe care o socoteam mai domoală, nu mi-ar fi cerut să-mi arăt puterile. M-am urcat în copac, căţărîndu-mă ca vai de lume, ca prin vis o vedeam pe Mira băgîndu-şi pulovărul la loc, îşi desfăcuse nasturii fustei pe şold, fără să se ferească de mine ; nu mă interesa deloc ce-ar fi putut să mi se dezvăluie dacă m-aş fi uitat cu tot dinadinsul. Mersul pe ramura orizontală a fost şi mai greu, n-aveam de ce să mă ţin ca să-mi păstrez echilibrul, rîpa de sub mine îmi dădea ameţeală, pe Mira o uitasem cu desăvîrşire.

Cum am ajuns dincolo nu ştiu, mă legănam între pămînt şi cer, pădurea se legăna odată cu mine, pînă ce am auzit o pîrîitură, ramura s-a rupt şi am căzut agăţat de ea, ţeapăn. Mira a stat pe loc, curajoasă, m-a prins în braţe şi ne-am rostogolit împreună pe un pat de frunze uscate. Stătea cu ochii deschişi şi se uita în ochii mei, de la o palmă, nu speriată ci întrebătoare, parcă vroia să ştie ce se întîmpla cu mine aşa cum eram lipit de ea,

aproape ținînd-o în brațe, simțindu-i căldura, respirația și bătăile inimii.

Ce se întîmpla cu mine aș putea să-i spun abia astăzi, dacă ar mai fi în viață. Orice aș fi făcut nu puteam să fiu decît împiedicat și ridicol, m-a salvat o șuviță de sînge care îi curgea pe obraz, de sub pometul stîng spre ureche ; o rămurică ruptă o zgîriase și ea nu-și dădea seama, se uita la mine cu ochii puțin încrucișați, fiind prea aproape ; iar eu parcă nu mai vedeam șuvița de sînge ci numai urechea ei puțin roză, delicată și străvezie. N-aș fi vrut s-o ating, ci doar să mă apropii de ea și să-i spun ceva în șoaptă. Atunci nu știam ce ; știu astăzi. Noroc că a trebuit să-i șterg sîngele ; nu aveam o batistă frumoasă, i l-am șters cu frunze de fag, dantelate. Apoi am întrebat-o cum nu se putea mai nepotrivit, o întrebare prostească :

— Unde-i mama voastră ?

S-a ridicat în picioare și mi-a răspuns rece :

— E plecată. Și nu se mai întoarce.

Dar răceala n-a ținut decît o clipă, pe urmă mi-a zîmbit tristă.

Scalda Necuratului unde am ajuns fugind unul după altul, luîndu-ne la întrecere, tulburată poate și ea ca mine, era altceva decît îmi închipuisem de dimineață, cînd privisem de departe. Văzusem mișcare, oameni forfotind, căruțe și vagonete cărînd pămîntul devale. În jos însă imaginea se îngroșa, devenea ca o pastă deasă în care se desenau, înghesuite, tasate, parcă suprapuse, zeci de sonde negre, lăsate în părăsire ca pe întreaga vale, apoi construcții noi, birouri, ateliere, locuințe, cazărmi, rezervoare, iar la mijloc un uriaș turn de mină, cum nu-mi închipuiam că poate să existe, înalt de peste patruzeci de metri, așa îl vedeam de la distanță ; în realitate poate era de două ori pe atîta, îți dădea amețeală.

Adîncitura aceea nemăsurată era poate lăcașul unui ghețar din alte ere, care neavînd unde să alunece se topise în secole mai calde. Pînă nu venise Traian cu ideea să se facă mina, la adîncime, acolo fusese un lac cu apă dulce, de aceea locul se numea Scalda Necuratului, fiindcă sîmbăta noaptea se porneau borboroseli de la fund și oamenii își închipuiau că atunci Scaraoski și dracii se lăiază, ca tot romînul, să fie și ei curați duminica.

Privind toate acele instalaţii, înainte de a şti ce reprezentau ele, şi mai ales ce soartă puteau să aibă, căci nu-mi inspirau încredere, mi-am amintit de Intreprinderea Auriferă a domnului Alcibiade, o aventură atît de hazardată şi de infructuoasă. La fel aici, întrevedeam hazardul şi aventura, pentru simplul motiv că totul se datora iniţiativei lui Traian, căruia îi atribuiam instinctiv o moştenire nefastă, capacitatea de a crede în himeră mai mult decît în realitate.

În acest teolog renegat, popă răspopit cum îi spuneau unii, din ignoranţă, strălucea spiritul tehnic, cu o spontaneitate uluitoare, un instinct inatacabil, în schimb îi lipsea o pregătire temeinică. Încă de mic îl atrăsese laboratorul de fizică şi chimie al lui Tom, pe care îl moştenise după moartea acestuia. Îşi pierdea ceasuri acolo, repetînd cu pasiune experienţele făcute la şcoală. Din clipa cînd izbutise electroliza apei, obţinînd într-o eprubetă oxigen iar în alta hidrogen, pe care apoi îl făcuse să explodeze spărgînd toată sticlăria din preajmă, era convins că orice teorie poate fi pusă în practică, pe cale directă. Am păţit şi eu la fel, încercînd să fac un emiţător şi un receptor de telegrafie fără fir, după o schemă de principiu, din cartea de fizică ; dar odată experienţa nereuşită, m-am cuminţit şi n-am mai făcut alta.

Nu cunosc toate avatarurile lui Traian, ştiu doar că odată a pierdut bani, sume importante, mai puţin pe ai lui, căci n-avea de unde, şi mai mult pe ai unor asociaţi ademeniţi cu promisiuni fabuloase, într-o întreprindere falimentară, o fabrică de acid sulfuric, concepută după procedeul de laborator, care, ce-i drept, îi reuşise, dar nu putea să funcţioneze rentabil la o scară industrială. Cred că pînă la sfîrşitul vieţii a tot meditat la această neizbîndă, fără să-i înţeleagă cauza, căci nu-şi recunoştea nici o greşeală, după cum domnul Alcibiade nu-şi închipuia că ar fi greşit căutînd aur în apa rîului.

Traian, spirit în definitiv logic, nu putea să creadă în perpetuum mobile, idee scoasă din cînd în cînd la suprafaţă de spiritele fanatice, aflate mai presus de propria lor ignoranţă. Dar într-o zi i se întîmplă să vadă o jucărioară în vitrina unui ceasornicar şi căzu pe gînduri ; fu întîmplarea care îl îndreptă un timp spre teologie. Acea jucărioară poate fi văzută astăzi, în număr mai mare decît

atunci, fără să aibă însă o răspîndire universală, deși ar putea să dea de gîndit oamenilor. E vorba de o barză, bineînțeles că ar putea să fie în loc orice altă pasăre, sau orice obiect de o anumită formă, așezată în echilibru pe o axă mobilă, putînd să se balanseze înainte și înapoi, făcînd o mișcare de o anumită amplitutine. Aplecată cu mîna în față, pasărea își înmoaie ciocul într-un pahar cu apă și stă așa cîteva clipe, pînă ce se îndestulează ; dar cum înghite, nu se vede ; pe urmă se dă pe spate. Ce se întîmplă cu lichidul în interiorul ei nu mă interesează, fapt este că nu se pierde, și după cîteva clipe pasărea se apleacă iar cu ciocul în pahar, și iar se îndestulează ; lichidul nici nu scade, nici nu crește, iar mișcarea jucăriei continuă pînă cînd cineva o oprește. Nu-i oare imposibilul perpetuum mobile ? Fiindcă vedea și totuși nu putea înțelege, Traian socoti că fenomenul se explica numai teologic. Așa dori să devină mitropolit, fără nici o aspirație mistică, doar ca să fie mai mare peste științele neînțelese.

Întîlnirea cu Tinca, dragostea lor fulgerătoare îi schimbă încă o dată destinul. Domnul Neagoe, om jovial, inteligent, tolerant, avea prea mulți bani ca să se întrebe cît l-ar costa fericirea fiicei sale, dacă se mărita cu un om fără nici o meserie, și incapabil de vreo îndeletnicire rentabilă. Așa încît își dădu asentimentul fără să ezite, făcu nuntă la Patriarhie, unde sluji însuși Patriarhul Miron Cristea, cu tot soborul. Apoi fu ospăț cu cinci sute de oaspeți, într-o pădure seculară, ca pe vremea voevozilor, la una din moșiile lui, vecină cu lacul Snagov și cu codrul Vlăsiei. Ar fi chemat mai mulți, dar nu găsi pe alții dispuși să-și pună frac și joben la iarbă verde.

După nuntă hotărîse ca perechea să plece în călătorie, o croazieră în jurul pămîntului, cu un transatlantic de douăzeci de mii de tone. Mai tîrziu s-au făcut unele de zece ori mai mari, cu motoare de trei sute de mii de cai putere ; e bine să se știe că a existat așa ceva, și abia deunăzi. Azi nu se mai fac asemenea pacheboturi, le-a înlocuit avionul. Dar nici asemenea nuntă nu se mai face, numai cît mă gîndesc simt amețeală : a fost ea pe lumea noastră, și încă în timpul vieții mele, sau pe altă planetă, și-n altă viață ?

Traian însă nu avea pasiunea călătoriei, acum îl preocupa istoria petrolului, nu prea lungă de altfel ; pînă la nuntă studiase tomuri și tomuri, vizitase rafinăriile mai

importante apoi voise să meargă de-a dreptul la sonde, îmboldit de o idee surprinzătoare. De data aceasta ideea era într-adevăr interesantă, destul de originală şi reuşi într-o măsură neaşteptată.

Schela petroliferă a domnului Neagoe era cea mai veche din ţară, cu instalaţii demodate, cu o producţie neînsemnată, dar suficientă ca să nu meargă în pagubă. O păstra fiindcă îi plăcea peisajul, fiindcă îşi făcuse acolo o casă de vacanţă, frumoasă şi confortabilă, de care îl legau amintiri sentimentale, şi mai ales fiindcă altitudinea şi climatul erau prielnice, îi dădeau o stare bună, făcîndu-l să se simtă mai tînăr. Deasupra căminului din sufragerie văzusem din prima zi un înscris făcut pe foaie de pergament, litere gotice, poate ca să amintească de Faust : „Aici nu îmbătrîneşte nimeni !"

La anii mei de atunci, vorba mi se părea inutilă, greu de a fi înţeleasă. Ceea ce rămîne neîndoios, niciodată cît am stat acolo nu l-am văzut pe domnul Neagoe într-o dispoziţie proastă, niciodată cînd îl întîlneam n-a trecut pe lîngă mine fără să-mi zîmbească şi să nu-mi spună o vorbă prietenoasă. El rămîne omul cel mai jovial din cîţi am cunoscut vreodată. Fiindcă purta numai papion, nicidecum cravată, am asemuit felul lui de a fi cu zborul fluturelui, şi nici azi nu cred că a fost o imagine greşită. Decît că n-aş vrea să-i însumeze cineva şi vreo uşurătate ; mersul lui în viaţă părea, ce-i drept, o bătaie lină de aripi, dar nu zbura din floare în floare, ci avea totdeauna o ţintă ; gravitatea o ţinea ascunsă.

Încă din seara primei zile cînd ajunsese acolo şi vizitase schela călare, Traian, cu o schiţă simplă pe masă, îi explică planul, în cuvinte mai simple decît schiţa. Fiindcă în ultimii ani îl ştiam pe Traian numai în uniformă de seminarist, şi îi cunoşteam năzuinţele, mi-a venit să rîd ; popi călare mai văzusem, nu însă şi un viitor mitropolit.

— Probabil nu-ţi dai seama cît ar costa proiectul tău, dar nici nu mă interesează. Îţi pun la dispoziţie cît vrei ; va fi darul meu de nuntă !

— Cîştigul are să fie cel puţin înzecit ! răspunse Traian sigur pe el, fără emfază.

Cînd am ajuns eu acolo, lucrul începuse de un an şi jumătate, era în bună măsură realizat şi nu părea deloc

o aberaţie, cum se crezuse. Nu ştiu dacă procedeul a mai fost aplicat în vreo schelă de petrol, sărăcită ; nu ştiu dacă a mai avut şi altcineva aceeaşi idee, în altă parte a lumii ; n-am auzit.

Scalda Necuratului era locul cel mai potrivit unde să se facă săpăturile. Dealurile din jur aveau între patru şi şase sute de metri înălţime, un peisaj frămîntat cum n-am mai văzut nicăieri, şi care a marcat ceva adînc în sufletul meu, născut şi crescut cum eram la cîmpie, chemat de Bărăgan şi de Mare. Peisajul, cu mari diferenţe de nivel, cu prăbuşiri de terenuri, cu falii imense care lăsau să se vadă straturile de pămînt diferite, ondulate ca Marea, poienile străbătute în galop de cai liberi, pădurile de fag deasupra cărora se roteau vulturii şi înlăuntru cărora hălăduiau sălbăticiunile, pe care le-am întîlnit şi nu o singură dată, mistreţii, lupii, vulpile, cerbii, căprioarele, toate acestea, împreună cu ceea ce le adăuga închipuirea mea trezită şi speriată, au fost a doua mea naştere, de unde am început altă viaţă, paralelă cu prima, dar fără să se amestece între ele ; sînt un om la deal, şi altul la cîmpie. De munte rămîn departe, îi recunosc doar frumuseţea, măreaţă şi zdrobitoare.

Pornind de la Scalda Necuratului, jos, departe, era cîmpia ; în spate, dealurile ; faţă de ele depresiunea părea o prăbuşire, fundul ei se afla mai jos decît Marea. De jur împrejur, pe versanţi, se înşira schela domnului Neagoe, cinci sute cinci sonde, cum am văzut scris pe schiţa lui Traian. Cea mai mare parte din ele se ruinau, fiind părăsite de mult, cu instalaţiile scoase ; nu meritau să fie exploatate, pentru cîteva picături de păcură. Puţine continuau să funcţioneze cu pompe care basculau ritmic, alene ; ele înviau puţin peisajul, cu mişcarea lor monotonă şi cu scîrţîitul de uşă neunsă. Dar toate sondele fuseseră bogate odată şi era imposibil, socotea Traian, ca între ele să nu fi rămas pungi de păcură ; acestea trebuiau drenate şi lăsate să curgă într-o cisternă centrală ; iată tot planul.

Lacul îl drenară, nu ştiu cum, dacă se afla sub nivelul mării ; nimeni nu mi-a dat explicaţii. Cît despre Satana, n-am auzit să-şi fi vîrît coada. Mai tîrziu, geologii pe care i-am întrebat, n-au vrut să mă creadă, mi-au spus că în

natură nu există asemenea formații aberante. Și totuși, nu povestesc decît ceea ce am văzut cu ochii.

Fetele domnului Neagoe regretară dispariția lacului, unde înotau vara, fără să se teamă de diavol. Însă nu trebuiră să verse mai mult decît o lacrimă, și tatăl lor construi bazinul de înot, din partea cealaltă a casei, mai confortabil și mai la îndemînă ; n-aveau decît să coboare panta, în costum de baie, dîndu-și drumul cu săniuța pe iarba uscată, uneori sărind de-a dreptul în apă.

În primăvara cînd am ajuns eu acolo, puțul minei era săpat, avea un diametru cît o arie de treier și o adîncime de peste o sută de metri, cu mult sub nivelul mării, dacă se adăuga și adîncimea inițială, a depresiunii. Gîndul acesta mi-a provocat o tulburare puternică, dar n-am înțeles-o cu adevărat și nu i-am simțit sensul întreg decît trei luni mai tîrziu, vara, cînd am coborît pînă în fundul minei. Sub mine nu mai era decît bazinul unde se aduna păcura, venită pe drenuri ; de-acolo se scotea la suprafață cu pompe puternice. De pe acum debitul instalației era o surpriză, locul părăsit aproape cu totul revenea la viață, se bucura și se minuna toată lumea. Unii, știind că Traian învățase teologie, se gîndeau că izbînda lui avea o explicație mistică, Dumnezeu îl călăuzise ca pe Moise, care scosese apă din stîncă.

Nu toate drenurile erau gata, se lucra încă, se săpau galerii orizontale, și toate musteau de păcură ; lucrătorii erau negrii ca dracii. De la un loc înainte, în continuarea galeriilor se înfigeau în pămînt țevi cu diametrul cît trunchiul omului, unele erau vechile coloane de fier scoase de la sondele părăsite. Auzeam bușiturile, simțeam tremurul pămîntului dar n-am văzut cu ce fel de mașini făceau această operație ; acolo lucra bărbatul Ibiei, ca mecanic. Cînd coloana răzbea într-o pungă de păcură, pămîntul din interiorul ei se scotea cu un șurub fără sfîrșit, un fel de sfredel. Toate acestea nu mă interesează și nici nu le-aș povesti dacă n-ar fi nevoie să lege întîmplările între ele. Pentru mine, excavația aceea ciudată a însemnat în primul rînd prilejul de a mă întîlni nestingherit cu Ibi, cînd bărbatul ei era în tura de noapte.

Trecînd zburdălnicia tinereții, primul loc în amintirea mea l-a luat murmurul mării, murmurul ei adevărat, așa cum l-am auzit limpede, cînd am coborît în

fundul minei. Eram cu Rita, ea mă călăuzise de astă dată, pe Mira n-o mai găsisem acolo ; singur n-aş fi îndrăznit, şi aşa mi-era frică, deşi Rita m-a ţinut tot timpul de mînă. Stăteam pe o pasarelă circulară, deasupra bazinului, priveam peretele mustind de păcură, care se prelingea la vale picătură cu picătură. Ştiam că eram mai jos decît nivelul mării, poate chiar sub platforma continentală şi fiindcă între cele două locuri nu rămînea nici o diferenţă de înălţime, mi s-a părut deodată că dispăruse şi distanţa ; marea era dincolo de peretele îmbibat de păcură, sau poate că era chiar acel perete, devenită verticală şi neagră, cum o văzusem prima oară, verticală şi albastră, unită cu cerul. Iar păcura care mustea din perete nu putea să vină decît din mare, unde s-a format ea prima oară. Şi locul unde ne aflam noi acum fusese odată un fund de mare, marea mă înconjura din toate părţile, murmurînd tot mai puternic, făcînd să mi se zbată timpanele. Aşa am ştiut sub ce semn are să mi se scurgă viaţa şi atunci mi s-a făcut un dor trist de familia AMarisei şi de tot ce lăsasem acolo. Numai pe Alex parcă-l uitasem.

Cînd am ieşit la suprafaţă, peisajul frămîntat din jur, pe care îl uitasem şi îl redescopeream uimit de contrastul lui strigător cu imaginea mării, rămasă în minte, m-a izbit între ochi ca o flacără. Atunci a fost a doua mea naştere...

Dar spre a fi drept cu toate, uneori mă întreb, oare acele impresii ale mele, ar fi fost la fel de puternice dacă Mira, în prima vacanţă, apoi Rita şi Ibi n-ar fi existat şi ele odată cu peisajul ?

29

S-ar putea ca simpatia pe care mi-a arătat-o Mira din clipa sosirii să se fi datorat felului cum venisem acolo, plin de glod pînă în creştet, după ce făcusem un drum lung şi necunoscut noaptea, ceea ce era o dovadă de curaj la

un adolescent ca mine, arătînd în același timp că aveam o fire mai puțin comună. La fel se întîmplase cînd mersesem la mare cu trenul mixt, o noapte întreagă și mai bine de jumătate din ziua următoare ; toți se uitau la mine cu o mirare stupefiată, deveneam erou fără voie.

Zi de zi am fost împreună cu Mira, în prima vacanță, am colindat dealurile și văile, m-a dus în locuri unde n-aș fi ajuns singur. În prezența ei toate erau frumoase, mi-au rămas neșterse în minte, drumeaguri atît de tăinuite că nu știam nici ea nici eu unde puteau să ne scoată, mergeam în neștire, aș fi vrut să nu ne oprim niciodată și să nu ne mai întoarcem. Pe o coastă, în mijlocul pădurii de fag, creștea un stejar singuratic, bătrîn de peste un secol, cu trunchiul atît de gros că doi oameni abia îl puteau cuprinde cu brațele. Am și încercat, stăteam de o parte și de alta a lui, Mira a întins brațele spre mine, eu le-am întins spre ea și cu greu am putut să ne apucăm mîinile. Am rămas așa cîteva clipe, aveam haina descheiată, simțeam prin cămașă scoarța aspră a stejarului, rece și umedă, mirosea a mucegai de pădure, dar mîinile Mirei erau calde, nu le-aș mai fi dat drumul, parcă nu rămăsese nici o piedică între noi, mi se părea că o țin în brațe.

Alături fusese un stejar de aceeași mărime, îl tăiaseră, cred că pe cerul de deasupra nu încăpeau amîndouă coroanele. Cum era retezat de la vreo jumătate de metru, ceea ce rămăsese părea o masă scundă, de țară, în jurul căreia ar fi încăput șase oameni. Mira s-a așezat în genunchi și a început să numere cercurile, ca să vadă ce vîrstă avusese stejarul ; mergea cu unghia arătătorului din cerc în cerc și număra, în gînd ; i se mișcau buzele. Deși tăiată scurt, unghia era prelungă, ovală, delicată și avea culoarea ivoarului. De cîteva ori a greșit numărătoarea, nu toate cercurile erau clare, s-a întors și a luat-o de la capăt.

Astăzi știința a mers foarte departe, nu bănuiam deloc pe vremea aceea că în cercurile copacilor se poate ceti toată istoria naturii, viscolele, furtunile, cutremurele de pămînt, seceta, ploile.

M-am așezat și eu în genunchi, în cealaltă parte a trunchiului, am început să număr și eu cercurile, dar unghia mea nu era la fel de frumoasă ca a Mirei, aș fi vrut să-mi ascund mîna la spate. Așa am mers, din cerc

în cerc, pînă ce degetele ni s-au întîlnit la mijloc ; o clipă, cît s-au atins, am simţit ceva ca o descărcare electrică dintr-o butelie de Leyda. Cifra ei nu se potrivea cu a mea, am făcut media : stejarul avusese vreo sută cincizeci de ani, iar fiecare din noi abia trecusem de şaptesprezece. În curînd se împlinea anul de cînd dispăruse Tania.

— Unde ţi-a gîndul ? mă întreba uneori Mira.

Tresăream şi mă făceam roşu la faţă. Dar îmi era bine cu ea, păcat că zilele treceau prea repede. După ce pămîntul s-a zbicit, ne-am dat cu săniuţa pe iarbă : nu credeam că se poate. Tălpicile de fier alunecau la fel de uşor ca pe zăpadă. La piciorul pantei, pe marginea bazinului de înot, unde acum nu se putea face baie, vremea fiind rece, era un parapet de fîn, ca o şură la scară redusă, pus acolo ca sania să nu cadă în apă ; grădinarul îl refăcea în fiecare dimineaţă, fiindcă îl răvăşeam, ne izbeam în el cu toată viteza, ne dădeam peste cap, ne rostogoleam chiuind şi rîzînd de ne durea ceafa. Pe urmă, rămîneam întinşi cu faţa în sus, unul lîngă altul, şi stăteam aşa să ne tragem sufletul.

Domnul Neagoe ne privea pe geamul verandei, părea că se bucură de joaca noastră ; cît am stat acolo, nu l-am văzut niciodată supărat, niciodată nu l-am auzit să spună cuiva o vorbă mai aspră.

Pe Tinca n-o întîlneam decît la masă, restul timpului stătea în cameră. Citea, visa, croşeta, dădea pasienţe ? N-am aflat.

Trandafil lucra, înconjurat de cărţi răvăşite, şi de hîrtii cu portative ; din cînd în cînd, auzeam un acord la ormoniu ; era ceva straniu, mă tulbura fără să-mi dau seama de ce, apoi rămîneam cu sentimentul că trăiesc de pomană, n-am să fac nimic de ispravă, şi atunci îmi venea s-o repudiez pe Mira, tocmai fiindcă în tovărăşia ei mă simţeam bine.

Pe Traian îl vedeam numai seara, cînd venea călare de la mină. După ce îşi lepăda hainele murdare de păcură îmbrăca sutana cenuşie, cobora în odaia mare de toată ziua, se aşeza într-o berjeră, lîngă căminul unde se mai făcea din cînd în cînd focul, serile fiind răcoroase. Curînd cobora şi Tinca, se aşeza pe un scăunel la picioarele lui şi-l privea pierdută. Cred că era bolnavă de dragoste, de aceea nu făcea nimic toată ziua, ci doar *aştepta* ; dar aşteptarea

este o muncă ! Traian citea cărți polițiste ; nu-i greu ca de la Biblie să ajungi la ele, un roman polițist mai palpitant decît Biblia nu există.

Rămîne Rita ; ea este mai complicată decît crezusem, nu o pot defini în două cuvinte, nu presimțisem că voi avea de spus multe. Voise să vină cu noi, în prima zi, cînd mergeam la mină. Mira îi interzise, cu asprime. De atunci înainte Rita m-a evitat cu ostentație, la fel și pe Mira. Dacă o găseam singură într-o cameră pleca înainte de-a apuca să-i spun bună ziua. Dacă o întîlneam pe scară, se întorcea din drum, ca să nu treacă pe lîngă mine.

Într-o zi, Mira a vrut s-o ia cu noi la observator, așa i se spunea, deși era doar un turn topografic, cu eșafodaj de lemn, pe cel mai înalt dintre dealuri, de unde se vedea întreg peisajul, între munți și cîmpie. „Duceți-vă singuri !" a răspuns îmbufnată.

În noaptea de Înviere, văzînd-o singură și parcă obidită, m-am dus și i-am aprins lumînarea din mînă ; a suflat în ea și a stins-o. Nu eram la biserică, ar fi fost prea mult de mers și apoi se știa că preotul, afumat încă de la Vinerea Mare, nu făcea o slujbă frumoasă. Ne-am adunat în odaia mare, dintre verandă și scară, Traian a spus o rugăciune, sau poate o parabolă, pe urmă a aprins lumînarea și ne-a chemat să luăm lumină. Lumînarea Ritei a rămas stinsă ; avea în ochi o ironie păgînă.

Fiecare ne-am dus cu lumînarea în camera noastră, așa era obiceiul casei, am pus-o în sfeșnic și am lăsat-o să ardă. Cînd să ies pe ușă, am văzut-o peste drum pe Ibi, luna plină dădea lumină ca ziua. Avea pe ea tot o rochiță fără mîneci, scurtă și decoltată, dar nu albă, ci de-o culoare închisă. Coborîse și aștepta să vină lumea de la biserică, să-și aprindă lumînarea ; bărbatul ei era în tura de noapte, îmi aminteam că așa îi spusese poștașului. Pe bărbat îl chema Frantisek, neam de ceh, dar vorbea ungurește. Nu se vedea nimeni venind pe drum, Ibi putea să aștepte mult și bine, ușor să răcească. Am coborît și m-am dus la ea cu lumînarea aprinsă ; m-a privit uimită, nu-și dădea seama de unde răsărisem. „Cristos a înviat !" i-am spus. Probabil nu știa să răspundă, dar s-a luminat la față și mi-a mulțumit cu o înclinare a capului ; flacăra lumînării licărea în ochii ei ruginii, făcîndu-i să ardă ca tăciunii. Pe urmă a urcat dealul, apărînd lumînarea cu mîna, să

nu se stingă. Am aşteptat pînă ce a ajuns sus şi a deschis uşa căsuţei. Înainte să intre, a întors capul în urmă. Nu puteam să văd, dar mi-am închipuit ce mirată era că încă nu plecasem. Atunci am avut presimţirea că aşteptarea mea nu putea să rămînă fără urmări, oricît aş fi fost de nevîrstnic. Lumînarea pe care i-o aprinsesem ardea acum în odaia ei, şi era imposibil ca ea să nu se întrebe cine eram eu şi de ce venisem să-i dau lumină.

Din toţi, numai Rita îmi observase lipsa ; cînd am intrat în casă, mă pîndea din umbră, avînd în ochi aceeaşi ironie păgînă. Pînă să plec la şcoală, n-am mai aflat nimic despre ea decît că era *logodită*, auzi vorbă ! — cu un fecior de bani-gata care învăţa carte în Anglia şi nu venea acasă decît în vacanţa mare.

Atunci, în seara de Înviere, cînd ne-am aşezat la masa împodobită cu zambile roz şi albastre, să ciocnim ouă roşii, l-am întrebat pe domnul Neagoe, ca să-mi dau ifose, dacă îl cunoştea pe domnul Pretoreanu. A fost singura dată cînd am văzut pe faţa lui o grimasă, s-a făcut roşu, m-a privit crîncen, dar s-a stăpînit, a scos numai o vorbă, un şuier :

— E un demon !

Apoi s-a întors spre Traian şi s-a scuzat :

— Iartă, părinte !

Restul serii, cît am mai rămas în sufragerie a fost jovial, ca totdeauna. Numai că eu stăteam cu ochii în farfurie, neputînd să-mi iert neghiobia. Rita, în faţa mea, mi s-a părut mai mult decît radioasă, jubila drăceşte.

Din toate drumurile pe care le-am mai făcut cu Mira pînă la sfîrşitul vacanţei, cel mai mult mi-a plăcut cel la Observator ; deşi lung şi anevoios, vara l-am reluat din nou şi nu o singură dată ; devenise un ţel. Aşa cum se vedea proiectat pe cer, deasupra pădurilor, turnul acela de lemn nu părea departe, şi nici nu era, într-un zbor de pasăre ; pe pămînt însă, poteca nu mergea în linie dreaptă, cobora prin văi şi urca pe coaste, pe povîrnişuri, ocolea rîpe adînci şi întinse, cu desişuri pe unde abia dacă răzbeau şerpii şi şopîrlele ; era un drum torturat, parcă fără direcţie, adesea mergea mult la stînga, pentru a ajunge la dreapta, mergea înapoi, pentru a reveni înainte, îmi dădeam seama după cum bătea soarele printre arbori, cînd într-un obraz, cînd în altul, cînd în ochi, cînd în ceafă, era ca o

călătorie în haos, și atunci mă duceam cu gîndul la călătoria pe mare, sub bolta cerului nemișcată.

Pe vremea senină alcătuirea turnului se vedea limpede de acasă, patru stîlpi de lemn legați între ei cu traverse și contravîntuiri încrucișate, dînd naștere unui înalt trunchi de piramidă, de trei ori mai îngust în vîrf decît la bază, părînd fragil, ca o dantelă transparentă. Lemnul, încă neînnegrit, lucea în soare, și atunci izbuteam să văd în acea construcție ceea ce era ea în realitate, o lucrare omenească, unde se muncise cu ferăstrăul, cu tesla și cu ciocanul, tăind, păsuind, bătînd piroane și scoabe, violînd natura și desfigurînd-o. Ar fi semănat cu un far, supraviețuind pe un fund de mare secată. Spre amurg, cînd lumina începea să scadă și se colora în mov sau albastru, sau în zile noroase și încețoșate, apărea altă imagine, un desen difuz care nu mai semăna cu ceea ce făcuseră oamenii, devenea al naturii atotputernice și imposibil de a fi ofensată. Deslușeam ramuri și frunze, era un arbore mai înalt decît toată pădurea, un brad coborît de la munte, un semn de hotar între ce-i al omului și ce-i al pămîntului.

Am crezut că drumul la Observator îmi plăcuse fiindcă eram cu Mira. Este adevărat, nu mă lepăd nici astăzi. Natura aceea misteroasă și confuză îmi ținea treze toate simțurile, toată puterea mea de recepție, nimic nu rămînea nebăgat în seamă, nici un copac nu semăna cu altul, făceam tot timpul deosebire, pe fiecare îl asemuiam cu ceva, în mintea mea se trezeau imagini peste imagini, aflate în memorie sau închipuite, pădurea reînvia toate amintirile mele, oameni, trufași, frumoși, viteji, sau strîmbi și nevolnici, cu scorburi și cioturi, vrăjitoare bătrîne, cocîrjate, iele și zîne, mame cu prunci în brațe, văduve plîngînd pe capacul sicriului ; nimic din ce trăisem nu rămînea pe dinafară, ci își găsea ecoul în trunchiul unui arbore de o formă ciudată, într-o împletire de ramuri, în frunze, în iarbă, într-un luminiș presărat cu năsturași albi și galbeni, cu o căprioară îmbrăcată în soare ; de-ar fi fost numai această vietate, cîte chipuri nu mi-ar fi adus în minte, cîte mișcări grațioase, în mersul cîtor fete urmărite în săli de bal, sau pe scene de teatru. Era apoi muzica pădurii, cîntarea ei nesfîrșită, *melodia continuă* pe care oamenii au

descoperit-o cu atîta anevoinţă, după secole de căutare şi înnoire ! Şi mirosul, trezit de soare, al frunzelor şi al pămîntului, argilă, humă şi clorofilă, viitoare parfumuri distilate şi puse în flacoane împodobite. Iar mai presus de toate acestea şi de ce s-ar mai putea spune, era necunoscutul, în cele mai neprevăzute din formele lui posibile, căci nicăieri ca într-o pădure pustie nu este mai multă ascundere şi nici un adevăr nu poate fi mai nesigur.

Dar cum aş putea să uit că peste această continuă derulare de imagini neprevăzute se suprapunea Mira, o vedeam tot timpul, cu mersul ei de vietate neobosită, care nu se opreşte niciodată pînă la moarte ; îi auzeam respiraţia, egală şi liniştită şi parcă îi simţeam pulsul, ca şi cum i-aş fi ţinut mîna pe inimă. Eram trist, mi se părea prea frumoasă ca să cred în existenţa ei reală, oricînd putea să dispară, lăsînd în loc numai visul. Şi totuşi nu m-aş fi întors din drum cît timp ea continua să meargă înainte. Mira era cel mai nepătruns necunoscut din pădure ; oare ce vroia cu mine ?

Ultima coastă a fost înaltă şi povîrnită, urcam greu, Mira mi-a luat-o înainte, uitînd că nu-i plăcea să meargă în faţă ; a vrut să fie învingătoare, a ajuns prima şi cînd a pus ultimul pas, pe culme, parcă şi-a înfipt în pămînt steagul.

Privit de la bază, cu vîrful pierdut printre norii duşi de vînt, care dădeau impresia că întreagă schelăria lui se leagănă şi o să se prăbuşească, turnul mi se părea de-o înălţime intangibilă, ireală, nu putea să aibă legătură cu *solul*, ci aparţinea cerului, era atîrnat de stelele invizibile ziua. Şi totuşi existau scări pămîntene, aş fi vrut să le ignor, speriat de ele. Scări şubrede, ca la pătule, cu fuse în loc de trepte. Toată construcţia avea vreo şapte platforme ca nişte etaje, şi scările, puse oblic, urcau în zig zag de la una la alta. Nu păreau făcute pentru oameni, ci pentru păsările cerului.

— Haide, a hotărît Mira, urcă tu primul !

Mi-a stat inima şi m-am albit la faţă. Niciodată nu-mi va fi ruşine să spun că îmi era frică.

Mi-a plăcut să înot pe valuri cît casa, îmi descopeream o a doua natură, dar nu străină, ci derivată din prima. Mi-a plăcut să mă dau peste cap cu aeroplanul ;

m-am smțit ca pe o planetă stabilă, nu m-a speriat vidul. fiindcă nu era altceva decît atmosfera planetei mele, cu forța ei de gravitație care îmi asigura stabilitatea în spațiu. În schimb, nu-mi place să urc pe înălțimi terestre, să văd pămîntul sub mine dar să-i aparțin în continuare, prin legături nesigure. Oricît de puternică ar fi baza unui munte, dacă ajung sus și mă uit în vale, mi se pare că toate se leagănă și au să se prăbușească. Știu bine că e numai o impresie, și totuși nu-mi pot scoate frica din suflet.

Însă turnul se legăna de-a binelea, schelăria era elastică, pendula în bătaia vîntului, mișcările noastre îl făceau să se legene și mai mult, mi-era teamă că e sensibil pînă și la o respirație mai adîncă, îmi lua foc pieptul și n-aveam curaj să trag aer pînă în fundul plămînilor.

Am avut de ales între dezonoare și groază. Dacă nu urcam, Mira m-ar fi disprețuit și mi-ar fi întors spatele. Singura concesie pe care mi-a făcut-o, văzînd că șovăi, a fost să pornească ea prima, iar eu am urcat în urma ei, ceea ce nu e cuviincios pe o asemenea scară, dar mintea mea nu era la picioarele ei și la ce ar mai fi putut să se vadă, priveam hipnotizat fusele scării care nu știu prin ce minune nu mi se rupeau în mînă, atît le strîngeam de puternic.

Nici astăzi, după ce a trecut timp și am înfruntat destule primejdii, nu pot să mă gîndesc la scările Observatorului, fără să mă treacă fiorii ; mai bine să nu-mi aduc aminte. Norocul meu a fost că nu m-am uitat în jos, nici n-aș fi putut, aveam gîtul țeapăn ; și alt noroc că nu m-am gîndit cum are să fie la coborîre. Dar cînd am ajuns pe ultima platformă, care mi se părea că se leagănă ca o barcă pe valuri și se legăna într-adevăr, s-a petrecut cu mine un fenomen neașteptat, mi-a dispărut frica, presupun că în chip paroxistic, nu găsesc altă explicație. Numai că, totdeodată mi-au dispărut și alte simțăminte, mi-a înghețat sufletul și Mira mi-a devenit indiferentă ; era lîngă mine, pentru ea urcasem, și mi se părea o străină.

Nu puteam deloc s-o asemuiesc cu frumoasa Cunigunda cea fără inimă, din poezia lui Schiller, care își supune adoratorul la un examen de o cruzime inumană Mult l-am admirat pe acel cavaler curajos și demn că n-a pregetat

să coboare în arena unde se încăierau fiarele sălbatice, spre a-i aduce doamnei mănușa aruncată de ea spre a-l pune la încercare. Dar și mai mult l-am admirat că, după această faptă bravă, în loc să aștepte răsplata făgăduită, a aruncat mănușa la picioarele crudei Cunigunda, pe urmă a întors spatele.

Situația mea era departe de a fi aceeași ; și nici nu-i bine spus că Mira îmi devenise indiferentă ; devenise interzisă. Stăteam lîngă ea, ținîndu-mă de balustradă ; dacă aș fi pus mîna pe mîna ei nu s-ar fi dat în lături, știa că făcusem un act vitejesc urmînd-o și mi se cuvenea o răsplată ; la o înălțime atît de mare nimic nu se refuză. Dar nu aveam nici un drept, fiindcă îmi fusese frică.

Răsplata pentru ascensiunea aceea atît de trist plătită a fost peisajul văzut de la cea mai mare înălțime. Știam că există înălțimi mai mari, munții bunăoară, care se vedeau în spate, cu un pisc alb de zăpadă, și păreau atît de aproape că i-aș fi putut atinge cu mîna. Dar acelea erau înălțimile altora, pe cînd locul unde ajunsesem în lungi etape, urcînd platformă după platformă, îmi aparținea, îl cucerisem cucerind propriul meu spirit și astfel mă aflam mai sus decît oricine, fiindcă nimeni în lume nu putea să-și cunoască înălțimea, cum mi-o cunoșteam eu în clipele acelea.

De-acolo unde mă aflam vedeam pămîntul ca pe o hartă în relief, atît de complet, de amănunțit și de limpede cum nu aș fi ajuns să-l cunosc nici dacă asimilam întreaga știință a geografiei, ilustrată de filme în culori și de fotografii panoramice ; nici dacă aș fi călătorit de la un pol la altul. Peisajul înregistrat de mine a fost însuși pămîntul, cu munții, cu dealurile și cu cîmpia. Și ca o supremă răsplată, atmosfera fiind limpede cu desăvîrșire, printr-o împrejurare ideală, iar soarele bătînd din spate, am văzut chiar marea, clipind la cel mai îndepărtat dintre orizonturi, albastră, cu crestele valurilor albe, ca zăpada din vîrful piscului. Mi se părea un privilegiu irepetabil, atît de multe nu mai putea să obțină nimeni după mine ; căci imaginea mării, cum avea să-mi rămînă în ochi toată viața, provenea din două puncte de observație diferite, unul din înaltul cerului, altul bănuit în adîncul pămîntului, fundul minei, unde presimțeam că i se aude murmurul ;

astfel, în spiritul meu, imaginea devenea stereoscopică și căpăta adîncime, dezvăluindu-mi nu doar imaginea ci și spiritul mării, dimensiunea ei ascunsă privirii noastre. Și iar mi s-a făcut dor de familia AMarisei.

30

Deși ne despărțisem fără efuziune, Mira mi-a scris la școală. Oare cum mi s-o adresa, mă întrebam, întîrziind să deschid plicul ; mă temeam de o formulă ceremonioasă, fiindcă scurtele și neclarele noastre clipe de intimitate păreau rămase prea mult în urmă. „Mon seigneur...", începea scrisoarea ; fetele de pension se descurcă, au la dispoziție fel de fel de cuvinte, luate din poezii, din romane, din Codurile manierelor elegante, unde se găsesc modele de scrisori cu sutele, pentru toate situațiile, trebuie doar să le adapteze, ceea ce se face cu ușurință. Mie însă mi-a luat foc obrazul de emoție, mi s-a părut că ar fi o declarație de supunere. Poate nici nu mă înșelam, judecînd după ce spunea mai departe : „Mi-a părut rău că în ziua aceea, cînd eram mai aproape de cer decît de pămînt, ai fost atît de rece cu mine ! Dar e vina mea, măcar în parte ; nu te-am încurajat, iartă-mă !..." Poate oare un tînăr, încă naiv și fără experiență, să aștepte mai mult de la o fată ? Bucuria îmi era umbrită de regrete, nu lipseau încă nici speranțele. În rîndurile care urmau se și întrezărea reparația : „Tatăl meu, care te simpatizează, și toți ai casei, care nu te simpatizează mai puțin, te poftim să-ți petreci la noi vacanța mare". Nu mă îndoiam de sinceritatea ei, dar cum de putea să mă simpatizeze domnul Neagoe, după ce pronunțasem în casa lui, cu atîta lipsă de inspirație, numele domnului Pretoreanu ? Înseamnă că avea o inimă generoasă ; m-am gîndit la el cu căldură. M-a surprins și m-a tulburat nespus de mult ce spunea Mira mai departe : „Poate, într-o zi, o să ne mai urcăm o dată acolo sus, dacă nu ți-o fi frică de mine !"

Am visat îndelung cu ochii pe aceste rînduri, şi mi s-a zbuciumat sufletul. Vroia să fie ironică ? Sau credea cu adevărat că frica mea, imposibil să nu se vadă, se datora ei, nu înălţimii ? Să fi fost eu pentru ea doar un timid şi nu un nevolnic ?

Încheierea nu dovedea decît nerăbdare : „Nu întîrzia, vino odată cu Trandafil, cum vă dă vacanţă. Şi telegrafiaţi-ne, ca să trimitem maşina la gară."

Nu uitase că venisem pe jos, noaptea, cincisprezece kilometri de drum prin noroaie. Dar nu ştia că mă oprisem la o troiţă şi mă rugasem să-mi iasă în cale o dragoste.

N-aş fi îndrăznit să-i răspund, poate la pension le cenzurau scrisorile.

Am venit într-adevăr cu Trandafil, după ce ne-am abătut o zi pe acasă, s-o văd pe mama şi s-o luăm pe Alexandrina, doamna Alcibiade, invitată de domnul Neagoe. Poate ar fi invitat-o şi pe mama dacă ar fi pomenit despre ea Traian sau Trandafil. Eu bineînţeles n-aş fi îndrăznit, ar fi fost o necuviinţă, iar ei au scăpat din vedere, aveau alte preocupări. Trandafil continua să încerce compuneri muzicale pe cale aritmetică şi în acelaşi timp căuta să dezlege misterul faimoasei teoreme a lui Fermat, lucru început cu luni înainte şi pe care urma să-l termine abia toamna. Iar Traian, împărţit între mină şi dragostea Tincăi, mistuitoare deşi discretă, nu avea nici cel mai scurt răgaz pentru alte gînduri.

Îmi părea rău s-o las singură pe mama, ea însă, ca în atîtea rînduri, m-a îndemnat din toată inima să plec, bucurîndu-se că-mi va fi bine.

De astă dată am plecat mai chibzuit, ziua, cu un tren care ajungea la amiază. Şoferul ne aştepta pe peron, să ne ia bagajele ; purta costumul albastru, dăruit de domnul Neagoe ; pe drum m-am uitat cu atenţie la mîneca hainei ; pata de păcură nu lăsase nici o urmă. Am fost dezamăgit că nu venise şi Mira, fusesem sigur că avea să ne întîmpine în gară, scrisoarea ei nu lăsa nici o îndoială. Dar erau aproape două luni de cînd o primisem ; într-un asemenea răstimp se pot schimba multe, mai ales că nu-i răspunsesem, am spus din ce motive ; şi pe deasupra, nu-mi dăduse adresa, nu ştiam nici măcar numele pensionului.

Aveam în suflet o nelinişte şi o amărăciune, dar ieşind în spatele gării, m-a preocupat maşina, nu era cea de rîndul trecut ci una nouă, a gabrioletă Fiat, mi se pare 509, cu coviltirul dat pe spate. După ce i-am ajutat Alexandrinei să se urce, am făcut ce-am făcut şi m-am aşezat lîngă şofer, deşi am fi încăput toţi trei în spate. Învăţasem teoretic să conduc automobilul, exersîndu-mă cu pedalierul lui Comşa, pus sub bancă. Un an mai înainte nutrisem gîndul să facem ocolul României Mari, cu o limuzină de şapte locuri, pe care avea să ne-o împrumute tatăl lui Vava, un coleg al nostru : nu-i era greu să se lipsească de ea, mai avea încă două. Dacă lipsa Mirei mă dezamăgise, mult mai dezamăgit şi mai trist fusesem descoperind că tatăl lui Vava nu era decît şofer de taximetru, cu leafă.

Pe drum am urmărit tot timpul mişcările şoferului, nu mai vedeam nimic altceva, nici nu ştiam unde sîntem, de altfel n-aş fi putut să recunosc locurile, fiindcă făcusem drumul noaptea, sub un cer fără stele. Mă simţeam satisfăcut şi puţin mîndru de mine, constatînd că şoferul schimba vitezele, accelera, frîna, mînuia volanul întocmai cum făcusem eu în gînd, după exerciţii îndelungate. Dacă aş fi trecut în locul lui, eram sigur că m-aş fi descurcat din prima dată, deşi nu mai condusesem niciodată un automobil adevărat, şi încă atît de puternic, că urca pantele în priză directă, fără să se audă motorul decît ca un murmur.

Coboram în serpentine spre un fund de vale, unde curgea un rîu limpede, cînd maşina a început să hurducăie şi să tragă într-o parte ; şoferul a oprit în marginea şanţului, a coborît şi a început să drăcuie, cu jumătate de voce, din respect pentru Alexandrina, altfel poate că ar fi înjurat birjăreşte ; un cauciuc din spate se dezumflase, roata era îngropată în praf pînă la jantă şi arăta jalnic ; orice pană de cauciuc e ceva jalnic, îţi ia tot cheful de viaţă. I-am ajutat şoferului să ridice maşina pe cric, poate îl încurcam dar vroiam să învăţ ceva, nu să mă aflu în treabă. În timp ce el scotea piuliţele, am desfăcut din curele roata de rezervă, fixată într-o adîncitură a aripei din faţă şi abia cînd am pus-o jos şi mi-am îndreptat spinarea am dat cu ochii de troiţă ; oprisem tocmai în dreptul ei, era troiţa unde mă rugasem atunci,

noaptea. Mira mi-a venit în minte, pe ea o invocasem, fără s-o ştiu, era însă predestinată, dovadă că a fost prima făptură omenească pe care am văzut-o cînd am sunat la poartă ; a deschis fereastra şi-a apărut cu ochii ca de antracit atins de flacără, cu obrazul îmbujorat, cu părul blond încins de lumina soarelui care tocmai răsărea peste dealuri. Pînă ce şoferul să-şi strîngă sculele, m-am gîndit la Mira, acolo, în faţa troiţei, atît de încordat, încît mi se părea imposibil să nu simtă de la distanţă.

Am ajuns la ora de după-amiază cînd domnul Neagoe avea obiceiul să se odihnească şi toţi ceilalţi păstrau liniştea. Am coborît primul din maşină şi am sunat la poartă, cu nerăbdare, n-am aşteptat ca şoferul să tragă maşina în curte. Întocmai ca prima dată, s-a deschis fereastra de la mansardă, aceeaşi unde atunci apăruse Mira, luminată de soare. Acum soarele trecuse în partea cealaltă, peste acoperişul casei, fereastra era umbrită, nu vedeam limpede, şi nici nu puteam înţelege ; abia după o clipă de nedumerire, în locul Mirei am recunoscut-o pe Rita, cred că în primul rînd datorită părului, negru cu o sclipire albastră, cu ciudata meşă blondă de-a lungul creştetului şi cu franjuri pe frunte, care fluturau la mişcările capului. Mai neaşteptat decît orice era zîmbetul ei, deschis, bucuros, sincer, cum nu-l ştiusem, îmi fusese tot timpul ostilă.

Mi-a făcut un semn amical cu braţul, pe urmă am auzit-o coborînd scara, în fugă, în timp ce poarta se deschidea singură. Dar era imposibil, zîmbetul ei nu-mi era adresat mie, ci Alexandrinei şi lui Trandafil ; cum de mă lăsasem înşelat fie şi-o clipă ? Nu-mi sfîrşisem gîndul, cînd Rita a apărut în fugă de după colţul casei, a venit drept la mine, mi-a întins amîndouă mîinile şi m-a sărutat repede pe amîndoi obrajii. Abia pe urmă s-a dus la ceilalţi, care intraseră cu maşina în curte, le-a urat bun venit, i-a condus în casă. În timp ce urca scările cu ei, mi-a strigat peste umăr, rămăsesem stingher jos, în mijlocul odăii de ziuă :

— Nu te supăra că nu te conduc ; ai tot camera de rîndul trecut. Du-te şi am să vin îndată !

Parcă nu-mi venea să mă mişc, aşteptam să se deschidă o uşă, să apară Mira, nu înţelegeam de ce întîrzie...

Pînă toamna la sfîrşitul vacanţei, n-a apărut, nu ştiam de ce, era plecată, dar unde, şi pentru cît timp ? Nimeni nu mi-a dat vreo lămurire, şi nici nu îndrăzneam să întreb, parcă mă simţeam vinovat, şi n-ar fi fost degeaba, mă gîndeam la drumurile noastre pe dealuri, la turnul unde ne urcasem, la scrisoarea ei, la planurile mele, la troiţa unde o invocasem cu atîta ardoare. Să fi fost pedepsită, trimeasă la mănăstire ? De murit nu murise, nu purta nimeni doliu. Dar cît am stat acolo, nimeni nu i-a pronunţat numele.

Astăzi, după atîta timp, cînd am uitat atîtea din trecutul meu, mă întreb dacă Mira a existat aievea sau n-a fost decît o închipuire, o năzuinţă de primăvară. Dar poate închipuirea omului să meargă atît de departe ? Cum să fi născocit ochii ca antracitul ars, cum n-am mai văzut alţii, şi părul strălucind în lumina soarelui ? Oare n-au stat mîinile ei în mîinile mele cînd am cuprins amîndoi cu braţele stejarul secular care încă mai există ? Observatorul, cum numeam turnul topografic, a dispărut de mult, l-a doborît o furtună, pe urmă a putrezit şi nu s-a mai construit altul, ar fi fost inutil, azi hărţile se fac mai uşor şi mai precis, după fotografii aeriene. Dar şi acum îmi amintesc cum se legăna la mişcările noastre şi cu ce frică am urcat scările şubrede. Şi nu din înălţimea lui am văzut geografia ţinutului, pînă la mare ? Ce-aş fi căutat acolo, sus, dacă nu era Mira, să mă electrizeze ? Dovezile cele mai sigure rămîneau însă şuviţa de păr şi scrisoarea ei, ştiută pe dinafară. Le lăsasem acasă, într-o casetă cu amintirile cele mai preţioase. Cînd m-am întors, n-am mai găsit-o, într-o noapte ţiganii au vrut să ne jefuiască, dar n-au apucat să ia mare lucru, fiindcă i-a simţit caraula şi a tras cu puşca, de la poartă, să-i sperie. Printre puţinele lucruri pe care au putut să le arunce în sac erau caseta mea şi micul ţambal pe care mi-l dăruise domnul Alcibiade.

Chiar în toamna aceea mama, rămasă singură, a părăsit casa unde copilărisem, s-a mutat la oraş, cu chirie, la nişte neamuri, n-a mai avut curajul să rămînă acolo. Vara următoare a plecat şi Alexandrina.

Am urcat scările şi m-am dus în cameră cu un gol în suflet. Cînd am deschis fereastra, am văzut-o pe Ibi,

la căsuța din deal, întinzînd rufele pe frînghie, ridicată pe vîrfuri ; parcă își făcea vînt să zboare.

La masa de seară, cînd i-am întîlnit pe toți ai casei, domnul Neagoe, Tinca și Traian, l-am cunoscut și pe logodnicul Ritei. Era un tînăr de vreo douăzeci și unu de ani, vîrsta milităriei, o figură simpatică, deși cam decolorată, blond ca paiul, cu o frunte mare, bombată, cu bărbia îngustă, de unde rezulta o față triunghiulară, și, ce nu-mi plăcea la el, cu o mustăcioară țepoasă, ca peria de unghii ; la sfatul meu și-a ras-o. Rita mi-a sărit de gît, fericită ; ea nu putuse să-l convingă. Întîmplarea n-a rămas fără urmări în relațiile noastre.

Îl chema Bob și i se spunea Bobu ; l-aș fi sfătuit să nu accepte acest adaos, dar nu puteam să mă amestec în toate. Deși ne despărțeau trei ani și jumătate ne-am împrietenit repede, i-am devenit confident, nu se sfia să-și dezvăluie păsurile și planurile de viață. Așa am putut să-mi dau seama că, deși instruit, cu purtări alese, știind să se facă plăcut între oameni, capabil să converseze despre orice subiecte, chiar politice, îi lipsea imaginația, în mintea lui, altminteri sănătoasă, avea ceva tern, după cum avea un orizont limitat și o judecată cam triunghiulară, ca propria lui față. Rămasă văduvă cînd el avea zece ani, mama lui, femeie frumoasă și încă tînără, stîrnise interesul unui diplomat cu avere, fost ministru de externe, fost ministru plenipotențiar în cele mai rîvnite capitale europene, căci pe atunci nu aveam ambasade. Urmă căsătoria, în prima zi după anul de doliu...

Bob purta numele tatălui adevărat, Ianculescu, despre care nu știa nimeni nimic. Numele noului tată nu pot să-l dezvălui, cineva care cunoaște istoria vremii s-ar putea să-l identifice. Între el și fiul vitreg se născu de la început o antipatie prea pronunțată ca să rămînă speranța unei reconcilieri viitoare. Pentru Bob fu un noroc, așa se pomeni trimis să înceațe carte în Anglia, încă din clasa a patra primară. Colegiul îl făcu la Oxford, iar acum studia ceva tot acolo, nu știu ce și la care universitate. În tot acest timp, nu venea acasă decît în vacanța de vară, și atunci nu rămînea decît o zi-două, pe urmă îl trimiteau în vreo tabără de cercetași, la munte sau la mare, la vreo jamboree, pînă ce se întorcea în Anglia,

fără să simtă nevoia dragostei materne, după cum maică-sa nu simțea nevoia dragostei filiale ; suflete de cuci, împietrite din naștere. Cînd vorbea despre el în casă îi spuneau „englezul" ; servitorii pronunțau „inglezu".

Cum era guraliv și se încredea în mine mi-a povestit multe, mai întîi cum o cunoscuse pe Rita, și cum se logodise. Nu mi-a fost greu să-mi dau seama că domnul Neagoe se uita la el cu neîncredere, cu un zîmbet de ironie. Fiind o fire tolerantă, îngăduitoare să se facă logodna, încredințat că o să se strice înainte de a veni vremea nunții, căci amîndoi erau prea tineri, Rita nu împlinise încă șaptesprezece ani, trebuiau să mai aștepte. Presimțirea lui s-a adeverit chiar atunci, vara, spre sfîrșitul vacanței.

Bob mi-a povestit, cu indiscreție, cum a vrut să-și pună la încercare logodnica, să vadă cît este de serioasă, căci, în ceea ce îl privea, se purta reținut, ca un logodnic de altădată ; poate visa o căsnicie temeinică, deși era prea tînăr ca s-o înțeleagă. Deci i-a făcut Ritei anumite propuneri, ca un logodnic de astăzi, și ea a acceptat fără ezitare, peste noapte a venit în camera lui, gata dezbrăcată, într-o cămășuță de noapte. Nevrînd s-a judec cu ușurință, i-am spus lui Bob că poate ea însăși vroia să-l pună la încercare pe el, să vadă pînă unde ar putea merge cu îndrăzneala, să-și dea seama cu cine are de-a face. M-a contrazis cu convingere, ca unul care știa mai multe decît mine.

— Nu, nu ! Era gata, n-am apucat să spun o vorbă că își și scosese cămașa de noapte.

Oare nu-i dădea prin minte ce impresie putea să facă asupra mea asemenea povestire ? Îmi ardea obrazul, din alte motive decît ar fi putut să-și închipuie el, care a continuat, mîndru de sine :

— Atunci am apucat-o de mînă, am dat-o jos din pat și i-am tras două palme !

Seara, la masă, cum Rita stătea în fața mea, m-am uitat în ochii ei, cu o dorință aprinsă de a-i citi gîndurile ; cred că încă îmi ardea obrazul, iar pe obrazul ei parcă încă se vedeau urmele palmelor. Privirea mea a surprins-o dar a înfruntat-o fără să clipească ; i-am citit

gîndurile dintr-o dată, știa că eu știu și nu voia să nege; așa am devenit complici, fără să fi schimbat o vorbă. O lună întreagă, ori de cîte ori ni s-au întîlnit privirile, ochii ei mi-au spus: „Asta sînt! Vrei să arunci piatra în mine?“ Nu vroiam, eram partizanul ei, gata s-o apăr.

31

Două întîmplări neprevăzute și mai mult decît ciudate, la o săptămînă una de alta, au tulburat liniștea casei, curînd după ce venisem acolo, în vacanța de vară. Aflasem că domnul Neagoe avea o nevastă care îl părăsise fără nici o explicație, la cîteva luni după ce se născuse Rita. Indiferent de motive, acord oricărei femei dreptul să-și părăsească bărbatul, dar nu copilul în scutece. De aceea o detestam, fără s-o fi văzut vreodată. Căsătoria nu era desfăcută, nu ceruse divorțul nici unul, nici altul. În afară de ce aflasem, nu întrebam nimic despre ea, se înțelege; pare-se locuia în Spania, din preferințe necunoscute. În șaisprezece ani, nu scrisese decît o dată, fără să-și dea adresa; ștampila poștei era de la Cadix, o extremitate a Europei; poate avea un motiv să pună între ea și trecut o distanță cît mai mare. Numele ei nu se pronunța niciodată în casă, după cum în vara aceea nu s-a pronunțat numele Mirei. Curînd, cînd s-a întors, pe neașteptate, am aflat că o chema Ștefania.

Pînă la această întîmplare penibilă, nedorită de nimeni, am fost preocupat de un gînd în legătură cu Alexandrina. Să nu fi cunoscut situația matrimonială a domnului Neagoe, m-aș fi temut că urmărea s-o ceară în căsătorie; îmi venea în minte, fără voie, iritantul precedent, cu domnul Pretoreanu. Spun că m-aș fi temut de-o asemenea propunere, fiindcă Alexandrina trebuia să rămînă singură, cu copiii ei, buni sau răi, vii sau morți; acesta era sentimentul meu, că față de trecut, nici un

viitor n-ar fi fost demn de ea, care nu se cuvenea să supravieţuiască decît pentru aducerile aminte.

În casa unde ne aflam, prezenţa ei avea o justificare firească, nu trebuia explicată, era căminul lui Traian, la urma urmelor. Ea se purta natural, fără stînjenire, dîndu-şi silinţa să nu pară un musafir, dar fără să se socotească împămîntenită ; pămîntul ei era în altă parte, unde i se odihneau morţii. Iar eu o priveam cu o admiraţie amuţită, vedeam în ea o madonă lucidă, care îşi judecase adînc viaţa pînă ce îşi cîştigase deplina seninătate.

Într-o dimineaţă, după micul dejun, rămăsesem pe verandă, cu ea şi cu domnul Neagoe. Ridicîndu-se să plece, la braţul lui Bob, Rita îmi spusese să fiu gata de plecare, într-o oră ; mergeam la Observator, toţi trei, devenise obişnuinţă să-i însoţesc la plimbare dimineaţa, cunoşteam mai bine decît ei locurile frumoase ; după-amiaza coboram la bazin, înotam, ne întindeam la soare. Necazul meu era că aveam un costum de baie urît, de aţă, care stătea pe mine ca pe dracu. La Observator mai fusesem de cîteva ori, dar singur, şi nu mă urcasem nici măcar pînă la prima platformă, privisem cu capul dat pe spate platforma de sus, unde o urmasem pe Mira.

Alexandrina se legăna uşor într-un balansoar, cu privirea la noi, dar cu gîndul departe. Purta un taior bleu, de şantung, şi o bluză albă, cu gulerul de dantelă ; părul strîns ca totdeauna într-un coc greu, blond, îi cădea pe spate, pînă sub umeri. Pornind de la această pieptănătură îi descoperisem frumuseţea, odată, pe terasa şcolii, cînd o descoperise şi domnul Pretoreanu. Acum nu părea mai puţin suplă decît atunci, şi n-avea faţa mai puţin luminoasă. Deodată am băgat de seamă că privirea domnului Neagoe se oprise la picioarele ei, aşa cum se vedeau de sub marginea fustei, întinse pe stinghia de jos a balansoarului, relaxate. Nu mi s-a părut nimic reprobabil, era o privire admirativă, plină de bunăcuviinţă şi recunosc că picioarele ei ar fi atras atenţia oricui, erau prelungi, zvelte, de femeie în floarea vîrstei.

Prima oară, cînd îl cunoscusem, domnul Neagoe purta un costum albastru, cel pătat de păcură la o mînecă, devenit pe urmă haina de ceremonie a şoferului. De atunci înainte îl văzusem îmbrăcat în diferite culori,

de obicei deschise, se potriveau cu firea lui jovială. Dar în dimineața aceea, cînd așteptam să merg la plimbare cu Bob și Rita, domnul Neagoe avea iar un costum albastru, într-o nuanță aidoma cu taiorul Alexandrinei. (Am spus Bob și apoi Rita, fiindcă așa cerea ritmul frazei : cine vrea, să încerce și altfel, și va vedea că nu sună la fel de bine. Poate să fie însă și un complex de vinovăție, evitam s-o pun pe Rita înainte, ca să nu trădez complicitatea născută între noi pe tăcute, și existînd încă, în stare latentă.)

Observam abia acum ce bine i se potrivea domnului Neagoe culoarea albastră, îl făcea mai tînăr, nu i-ar fi stat rău să meargă la plimbare cu noi, cum nu i-ar fi stat rău nici Alexandrinei. Nici altfel nu era bătrîn, dacă judec astăzi, abia împlinise cincizeci de ani și îi purta cu o dezinvoltură neobosită, decît că se ferea de gesturi extravagante. Atunci însă, pentru mine bătrînețea începea la treizeci de ani, și chiar mai înainte ; socoteam că omul, la această vîrstă, trebuie să renunțe la multe. Pe urmă am împins limita tot mai sus ; nu sînt singurul care face asemenea concesii.

Era imposibil să duc gîndul mai departe, ceva însă îmi flutura prin minte, împotriva a ceea ce spusesem abia adineauri despre destinul Alexandrinei. Cîteva clipe, privind la unul și la altul, îmbrăcați în culorile lor identice și predilecte, nu mi s-a mai părut de neadmis ca ea să-și unească viața cu a domnului Neagoe, dar într-o castitate deplină ; închipuindu-mi altfel, ajungeam la o imagine grotescă și abominabilă.

Atunci am auzit un automobil oprind la poartă, Rita a ieșit pe palier, șchiopătînd, cu un bocanc în picior și cu altul în mînă și a strigat, aferată :

— Vedeți că vine cineva, un senator în viață !

Pînă să ne ridicăm, s-a deschis ușa, și în prag a apărut, spre stupefacția și spre groaza mea, însuși domnul Pretoreanu, mai îmbătrînit decît îl știusem, dar radios și vioi, cu diabolicul lui monoclu negru răspîndind scînteieri întunecate, cu o cutie imensă de flori, nici nu înțelegeam cum putea s-o ducă în brațe, un garderob cu scheletul de sîrmă și cu pereții de țiplă. Fără să țină seama de stăpînul casei, de mine nici nu mai vorbesc,

noul venit s-a dus întins la Alexandrina, care se ridicase din balansoar, stînjenită și palidă de uimire, i-a pus florile la picioare, i-a luat mîna, i-a sărutat-o deasupra încheieturii și i-a spus dintr-o răsuflare :

— Scumpă doamnă, după o lipsă de doi ani, am venit ieri în țară. Regele e pe moarte, m-am oprit la Paris, să-l văd pe Prinț, moștenitorul firesc al tronului, și l-am rugat în genunchi să se întoarcă. Dar în clipa asta nimic nu mai contează, dacă pot să-ți sărut mîna. Primul drum pe care l-am făcut a fost să vin aici, ca să-ți prezint omagiile și să reîmprospătez dovada sentimentelor mele.

Pe noi încă nu ne văzuse, stupefacția o împiedica pe Alexandrina să facă prezentările. Cu toată aversiunea pe care o manifestase odată pentru acest nedorit și inoportun oaspete, mi-am dat seama că stăpînul casei nu se cunoștea personal cu domnul Pretoreanu. Și fiindcă rămînea la distanță, rigid, cu ochii de gheață, am înțeles că nici nu dorea să-l cunoască. Nu știu ce s-a mai întîmplat pe urmă, m-am dus fuga în camera mea, n-aveam de ce să rămîn acolo. Ușa de la camera Ritei era deschisă, și ea, așezată pe marginea patului, își încheia bocancii.

— Cine-i ? m-a întrebat în șoaptă.

Nu aveam dreptul să-l judec pe domnul Pretoreanu și nu ajunsesem la o părere clară despre el, de aceea cel mai potrivit mi s-a părut să răspund cu vorba spusă odată de domnul Neagoe :

— Un demon !

Automobilul care aștepta în fața porții era un Bentley, egal cu Rolls-Royce ; nu se compara cu Fiatul 509, dar cred că domnul Neagoe nu-și luase unul la fel de scump numai de scîrbă... Șoferul Garibaldi, tot mai gîrbov, în livrea roșie, galonată, stătea în picioare, lîngă portieră. Deși nu puteam să privesc decît pieziș în interiorul limuzinei, am văzut carabina pusă pe strapontine, în fața canapelei tapisată cu pluș negru, ca landoul de la școală, de care mă legau amintiri greu de uitat vreodată.

Ibi coborîse în drum, privea limuzina luxoasă, nemaivăzută prin acele locuri. În ochii ei nu se citea decît curiozitate, era departe de dorință și de invidie, nu putea năzui la ceva ce era imposibil să aibă ; la fel se întîmpla

și cu mine, un Bentley nu mi-ar fi dat nici o satisfacție, dimpotrivă, mi-ar fi făcut frică ; idealul meu maxim și bineînțeles irealizabil era atunci o motocicletă, dintre cele mai ieftine, care oricum ar fi fost scumpă. Cred că prin aceste dorințe reținute și prin altele ca ele se explică existența bogaților la un loc cu săracii. Mașina nu mă mai interesa de altfel, mă uitam la Ibi, nu înțelegeam de ce avea pielea bronzată, că pînă acum nu prea cred să fi fost soare. Mereu descopeream ceva nou la ea, nu avusesem ocazia s-o privesc bine și de aproape ; am băgat de seamă că avea un nas mic, ușor în vînt, care îi dădea un aer de îndrăzneală, deși altminteri părea sfioasă. Aș fi vrut s-o văd odată cum rîde. Peste vreo două zile, cînd am întîlnit-o pe drum, i-am spus bună ziua ; s-a oprit surprinsă, pe urmă m-a recunoscut, eram cel care îi aprinsese lumînarea în noaptea de Înviere. „Știi să rîzi ?“ am întrebat-o. Poate n-a înțeles vorba, poate nu m-a înțeles nici pe mine, dar după ce m-a privit mirată, a rîs, nu ca să-mi îndeplinească dorința, ci fiindcă așa era situația.

Nu vreau să fiu fățarnic spunînd că între ea și Bentley, dacă aș fi putut alege, limuzina venea a doua ; e adevărat că nu-mi trebuia, dar aș fi putut s-o vînd și rămîneam bogat toată viața. Cum însă așa ceva nu era cu putință, am făcut o comparație mai modestă, și oricum rezonabilă, între preferințele mele. Dacă ar fi trebuit să plec la gară chiar atunci, și Garibaldi se oferea să mă ducă, spun drept, mi-ar fi plăcut mai mult să merg pe jos, cu Ibi. Cincisprezece kilometri ! Și chiar de două ori pe-atita !

Cinci minute mai tîrziu, domnul Pretoreanu a apărut în poartă, necondus de nimeni, trufaș, cu monoclul sclipind arogant în soare, dar puțin aplecat de umeri, ceea ce poate n-am observat decît eu, fiind într-un unghi bun, la fereastra etajului. Cum se terminase vizita n-am aflat, am făcut doar presupuneri. În orice caz, cu toată aversiunea lui declarată, domnul Neagoe nu l-ar fi dat afară din casă. Domnul Pretoreanu plecase singur, ceea ce însemna o înfrîngere și mai mare.

Cu toate acestea, asiduitățile lui pe lîngă Alexandrina n-au încetat în viitor, mereu le-a reluat, pînă în timpul

războiului, cînd l-a lovit paralizia și n-a mai umblat decît cu căruciorul electric ; era un mic vehicul ușor și suplu, cu comenzi neuroelectronice, o anticipație tehnică la vremea aceea, un prototip adus din America. Pentru el, căruciorul, care mergea singur, executîndu-i dorințele prin impulsuri din creier, a compensat în bună parte, alteori pe de-a-ntregul, mizeria lui fiziologică. Satisfacția cea mai mare o avea cînd făcea demonstrații de virtuozitate în conducerea căruciorului, în fața servitorilor sau a invitaților, mergînd în slalom, fără greșeală și fără să micșoreze viteza, printre scaune înșirate în lungul holului. În 1946, ultimul lui an de viață, a avut bucuria să primească un alt cărucior, perfecționat, cu șenilete de cauciuc, care putea să urce și să coboare scările, pe un plan înclinat, prins pe jumătate din lățimea treptelor, ca pe alături să se poată merge și cu piciorul. Așa a și terminat cu viața, într-un moment de expansiune, cînd mergea cu viteză la etaj, iar creierul, mult prea solicitat, a plesnit cu zgomot, scoțînd scîntei, și căruciorul s-a oprit brusc la jumătatea scărilor.

Scînteile ar fi putut să fie o impresie greșită a lui Sobieski, explicabilă într-un moment atît de dramatic. Oricum, era de față și de la el s-a aflat toată întîmplarea. Poate că în realitate a fost un scurt circuit la bateriile căruciorului. Dar domnul Pretoreanu a murit la timp, cu o impresie de triumf. În anul următor ar fi pierdut toată averea, ar fi rămas cu o odaie, undeva, și cu căruciorul de care nu avea nevoie nimeni.

După momente de tensiune, oamenii au nevoie să se destindă ; ziua aceea, începută atît de neprielnic, a fost o desfătare. Întreagă familia și-a lăsat grijile deoparte și am mers cu toții la Observator, mînați de o euforie ciudată. A mers cu noi pînă și Trandafil, care ieșea rar din casă, și chiar atunci nu renunța să ia o carte cu el, își arunca ochii în ea, la răstimpuri, apoi medita cu ochii în gol, fără să vadă peisajul, totuși, mersul pe jos, soarele din poiene, aerul din pădure îi făceau bine, fără ca el să știe, și seara avea un aer mai sănătos, ochii mai vii, fața mai colorată. Domnul Neagoe a telefonat la mină, l-a rugat, de fapt i-a cerut categoric lui Traian să vină acasă, a venit, a luat-o pe Tinca, au mers cu noi, ne-am întors

cu toţii abia seara. Şi poate nimeni nu se gîndea că suflul acesta nou de viaţă se datora domnului Pretoreanu, printr-o reacţie inversă.

Am luat-o pe potecile acelea misterioase, şerpuite, ca nişte meandre, care făceau să ne rotim în toate felurile faţă de soare. Mergeam în frunte, le cunoşteam cel mai bine, singurul meu regret era că nu puteam să mă uit la ceilalţi, le auzeam doar respiraţia, cîte o vorbă, cîte o exclamaţie ; dar simţeam în toţi o înviorare, parcă erau alţi oameni. Ultimii veneau subreta, şoferul şi bucătăreasa, împovăraţi cu truse de picnic, cu termosuri şi pături de pus pe iarbă.

La urcuş trebuia să micşorez pasul, nu se puteau ţine toţi după mine, în afară de Rita, care mă urma prima şi mă îmboldea să merg mai repede. Odată, cînd ne distanţasem prea mult de ceilalţi, m-am oprit să-i aştept şi am stat faţă în faţă.

— Ce-ţi pasă de ei ? mi-a spus. N-ai vrea să se rătăcească ?

Mă privea în ochi, iscodindu-mă, necruţătoare. N-aveam putere să mă lupt cu privirea ei, m-am uitat în jos şi m-am socotit învins ; nu trebuia să mă aştept la altceva, totdeauna avea să învingă ; cel mai bine era să evit lupta.

Locul despădurit de la picioarele Observatorului, bătut de soare şi împodobit cu albăstrele, cu năsturaşi albi şi galbeni, se numea Poiana Miresei ; am aflat de la domnul Neagoe. Odată, iarna, o mireasă a fugit de acasă în noaptea nunţii, în rochia ei albă cu voaluri şi fără nimic pe deasupra, a mers nebună pe dealurile înzăpezite, pînă ce-a ajuns pe culmea cea mai înaltă, unde au sfîşiat-o lupii ; poate a avut norocul să nu simtă nimic, îngheţase cu totul. O fi fost doar o legendă, dar am auzit prea multe asemănătoare, ca să nu mă pună pe gînduri ; ceva trebuie să aibă la bază. De ce-or fi atîtea mirese nefericite, sau de ce-o crede aşa lumea ? În curînd, tuturor acestora li s-a adăugat, reală, drama Emmei, căreia eu îi spuneam pe numele ei adevărat, Irmingarde.

Încă de pe atunci nu-mi plăcea masa la iarbă verde, n-am deprinderea romanilor să îngurgitez pe o coastă, îmi stă înghiţitura în gît, îmi înţepenesc oasele. Dacă mă

răzbeşte foamea şi nu mai am încotro, iau ceva de jos, nimica toată, şi mănînc în picioare.

Aşa am stat după ce s-a întins masa, am avut astfel prilejul să-i văd mai bine pe ceilalţi. Pentru toţi era o zi fericită, mai puţin pentru mine, fiindcă apropierea Observatorului făcea să reînvie imaginea Mirei. Nu ştiu ce s-ar fi întîmplat dacă era de faţă, poate ne-am fi scos ochii unul altuia şi ne-am fi bătut cu spada. Dar aşa, îi simţeam lipsa, aveam un gol mare în suflet, puţin mă alina imaginea Ibiei, cum o văzusem de dimineaţă, cu totul altă fiinţă decît Mira, mai timidă, mai misterioasă şi mai inaccesibilă, dar poate numai fiindcă vorbea altă limbă.

Cei mai senini şi mai fericiţi mi s-au părut Alexandrina şi domnul Neagoe, aşezaţi departe unul de altul; cred că dintr-o voinţă comună. Nu se priveau, şi în conversaţia celorlalţi nici nu s-a băgat de seamă că tot timpul mesei n-au schimbat o vorbă. Dar am simţit că era între ei o comunicaţie, o uniune de la distanţă, fără cuvinte, fără gesturi. Mai mult decît atît nu se putea, şi ce era admirabil, ştiau amîndoi şi ce-i leagă, şi ce-i desparte. N-am cuvînt spre a defini starea lor, ridicare la ceruri e prea mult spus, prea departe de posibilităţile omului. Nu adaug nimic, orice cuvînt în plus ar fi o necuviinţă; asemenea stări nu trebuie explicate şi înţelese, ci doar admirate, cu fruntea plecată a necredinciosului, care, dacă n-a avut niciodată nostalgia unui paradis al sufletului nostru, măcar să admită că el există.

După masă, Rita se îndreptă spre turnul topografic.

— Cine mai vrea să urce? întrebă, fără să se uite înapoi.

— Eşti nebună, eu nu merg! răspunse Bob.

Îşi aprinsese ţigara, era singurul fumător între noi; poiana se umplu de mirosul tutunului, ţigări franţuzeşti, Gauloise, aduse de la Paris, tari să-ţi spargă plămînii, duhnind a mahorcă, o batjocură, masochismul unei societăţi prea rafinate. O femeie nu poate sta în apropierea unui fumător de Gauloise decît dacă fumează şi ea Plugare.

Am pornit spre Observator nu ca s-o urmez pe Rita, ci s-o caut pe Mira. Mersesem numai cîţiva paşi, cînd în

fața noastră am văzut o perdea de dantelă albă, străvezie, sclipind în iarba încălzită de soare. Cînd ne-am apropiat de marginea ei am observat că palpita, însuflețită și, aplecîndu-mă, am descoperit că alcătuiau niște furnici înaripate, cum mai văzusem uneori, dar numai cîte unele răzleațe ; aici erau în număr atît de mare că acopereau o bună parte a poienii, locurile unde soarele bătea mai puternic. Părea o invazie, aduceau sau prevesteau o primejdie pentru natură și pentru oameni.

— E o nuntă de furnici, spuse Rita.

Poate învățasem la zoologie, dar nu-mi aminteam, fiindcă nu văzusem cu ochii, Rita citea tocmai atunci o carte despre viața furnicilor. Cînd le vine timpul să se nuntească, furnicile, bărbați și femei, ies din fundul mușuroaielor unde au stat la întuneric și le cresc aripi, mai mari decît ele, încît par să poarte în spinare evantaie albe și diafane. Atunci pornesc într-un alai lung prin iarbă, pînă se încălzesc și umezeala adusă pe trup și pe aripi din galeriile lor subterane se usucă, dîndu-le putința să zboare ; împreunarea nu se face pe pămînt, ci numai în aer, la înălțime ; acolo se găsesc, perechi-perechi, se caută și pe urmă coboară. Bărbații mor, femeile își taie aripile cu mandibula zimțată ca fierăstrăul, le mănîncă, iar la urmă se ascund în fundul mușuroiului, unde își lasă ouăle.

Sfîrșitul era macabru, în schimb zborul depășea în frumusețe tot ce știam despre nunțile din natură, ale gîzelor, păsărilor, animalelor și omului. Eram doar puțin rușinat că îmi povestea Rita, n-aș fi avut curaj s-o privesc în față, simțeam o tulburare necunoscută mai înainte, și iarăși mi s-a părut că se năștea între noi o complicitate, adăugîndu-se uneia mai vechi.

Mira îmi fugise cu totul din minte ; am regăsit-o în spaima care m-a cuprins cînd am început să urc scările în zigzaguri. Dar acum era în mine și un fel de indiferență, îmi păsa mai puțin de starea mea prezentă, de legănarea primejdioasă a turnului ; mai mult mă stăpînea, făcîndu-mi frică la rîndul ei, amintirea cealaltă, a unei Mire nemiloase, căci poate avea dreptate în ceea ce îmi scrisese, la școală, și atunci mă surprinsese ; poate într-adevăr îmi fusese frică mai întîi de ea, și apoi de

înălțime. Poate ea știa de atunci că n-am s-o mai văd și mă amăgise pînă în ultima clipă.

Sus, aș fi vrut s-o întreb pe Rita despre sora ei, ce se întîmplase, de ce nu-i pomenea nimeni numele. M-am abținut, fiindcă era palidă, stătea cu ochii închiși, cu mîinile crispate pe balustradă.

— Mi-e frică, n-aș fi crezut că e atît de groaznic! Nu știu cum am să cobor, nu pot să mă uit în jos. Îmi vine să mă arunc, ca să scap... Nu mă pot stăpîni... Ține-mă!

Am apucat-o de mîini, nu îndrăzneam s-o cuprind cu brațele. Atunci ne-au împresurat furnicile, erau ca un nor alb, soarele făcea să le sclipească aripile și abia acum se vedea feeria închipuită mai înainte. Ce instinct, ce aspirație le făcea să se ridice în aer, pe ele, care trăiau sub pămînt, în umezeală și întuneric, cum aveau să trăiască și urmașele lor, concepute la înălțime? Dacă un naturalist s-ar crede în stare să-mi explice, mărturisesc că n-aș face nici un pas spre lumină. Ar fi nevoie de un poet, el poate că mi-ar tălmăci enigma, transformînd-o într-o imagine pe care s-o simt fără a o înțelege.

Rita își reveni după cîteva clipe; părea că nu vede furnicile care continuau să zboare în jurul nostru, tot mai febrile și mai neliniștite, pe măsură ce trecea timp pînă să-și găsească perechea.

— Îți mulțumesc că ai venit cu mine! șopti, aruncîndu-mi o privire confuză. Am să te răsplătesc pe pămînt, aici nu sînt în stare, nu mă simt deloc furnică.

Nu știa ce spune, în starea ei nu putea să aibă un gînd limpede. Am coborît înaintea ei, mi-am învins propria frică, am rămas tot timpul aproape, o țineam de glezne și îi potriveam bocancul pe trepte. Dacă ar fi alunecat, m-aș fi încleștat de scară, cu toate puterile, n-aș fi lăsat-o să se prăbușească, aș fi coborît cu ea în brațe.

De-atunci înainte Rita m-a privit cu un pic de obidă; știam că dedesubt se ascundea o recunoștință puțin rușinată. Ar fi putut să mă urască, fiindcă se arătase în fața mea altfel decît crezuse că este. Și a trebuit să recunosc, împotriva altor impresii, mai vechi, și cu ajutorul unor dovezi viitoare, că avea o fire generoasă.

Jos, furnicile mișunau prin iarbă, își tăiau aripile, le ronțăiau lacome, apoi își căutau mușuroiul. Am văzut

cîteva rătăcite, se tîrau cu aripile în spinare, nu știu ce așteptau să le lepede. Explicația Ritei mi-a părut tristă, erau bărbații care supraviețuiau fiindcă nu-și găsiseră perechea. Dar nu mai trăiau mult, și în nici un caz nu mai zburau a doua oară.

Pînă să plecăm, Rita n-a mai schimbat o vorbă cu nimeni, a bătut poiana, singură, culegînd flori, Nu-mă-uita albastre, a făcut un buchet atît de mare că abia putea să-l țină în mînă. Mi l-a dat să-l duc eu și cînd, ajuns acasă, am vrut să i-l înapoiez, a făcut cu mîna un gest de nepăsare :

— Lasă, păstrează-l !

Poate era răspalta făgăduită. Florile le-am pus într-o oală de pămînt, pe fereastră. Nu mai văzusem niciodată un buchet de Nu-mă-uita, atît de bogat, cu flori atît de mari, de proaspete și de strălucitoare ; fiindcă trăiau la înălțime, unde nu vine praful, și soarele, oricît de fierbine, nu dogorește.

A doua zi, cît am fost în baie, Rita a intrat în camera mea și a schimbat apa la flori ; cînd a ieșit, tocmai veneam pe coridor, nu m-a văzut, sau poate s-a făcut că nu mă vede.

A treia zi, abia mă îmbrăcasem, a deschis ușa, fără să ciocănească, așa avea obiceiul, și s-a uitat drept la fereastră ; mutasem florile pe noptieră, să fie mai aproape. A făcut cîțiva pași, în cameră, căutînd, dezamăgită, pînă ce deodată, ajungînd cu ochii la noptieră, pe fața ei s-a văzut un zîmbet de bucurie ; n-a putut să-l ascundă, cum mai înainte nu putuse să-și ascundă dezamăgirea. Atunci a întins mîna spre mine, mă așteptam, puțin speriat la un gest tandru, dar n-a făcut altceva decît să-mi dea un bobîrnac în vîrful nasului. Fiindcă mă cam duruse, nu m-am gîndit că ar fi trebuit s-o iau în brațe, măcar o clipă, de probă.

*

Oricît ar fi fost de neașteptată și stranie vizita domnului Pretoreanu, mai stranie și mai neașteptată mi s-a părut venirea Ștefaniei, mama fetelor. Eu am văzut-o primul, dar nu știam cine este ; a venit cu brișca poștașului.

Ibi coborîse în drum, mereu aştepta o scrisoare, deşi primea rar cîte una, de la Budapesta ; eram curios să ştiu cine îi scria de acolo, un bărbat probabil, altfel n-ar fi aşteptat atît de nerăbdătoare ; într-o zi, am simţit că, de fapt, curiozitatea era gelozie.

Stăteam la fereastră, prindeam soarele într-o oglinjoară şi i-l trimiteam în ochi, făcînd-o să se ferească şi să se apere cu mîna. Pînă să se dumirească de unde proveneau acele sclipiri orbitoare, căci nimeni nu-şi dă seama dintr-o dată, s-a auzit şareta poştaşului venind pe drum, şi am lăsat-o în pace, dar nu pentru totdeauna. Era un mijloc bun să intri în vorbă cu cineva, de la distanţă şi fără să rişti un răspuns aspru ; la un asemenea joc nimeni nu poate decît să rîdă. Aşa o ademenise Gabriel, fiul Adelei, pe Lia, fata de la pension, pe care o şi sedusese de altfel de la a doua întîlnire.

Drumul era uscat de astă dată, nu mai plouase de multă vreme, de sub copitele calului ieşeau norişori de praf galben ; cîinele, cu părul căzut în ochi, se ţinea cu o labă de frîul calului, mergînd în două picioare. Pînă să ajungă, aş fi avut timp s-o mai necăjesc un pic pe Ibi, cu oglinda, dacă lîngă poştaş n-aş fi văzut o doamnă, distinsă şi elegantă, aşa mi s-a părut de la întîia privire, nedezminţită pe urmă. Apariţia ei, atît de ciudată într-un vehicul atît de nepotrivit, m-a făcut să n-o mai slăbesc din ochi, pînă ce, spre uimirea mea şi mai mare, şareta a oprit chiar în dreptul meu şi poştaşul i-a arătat doamnei casa, făcînd un semn cu biciuşca.

— Ai scrisoare la mine ? a strigat Ibi din portiţa ei, aflată puţin mai încolo, la picioarele tăpşanului.

Doamna l-a rugat pe poştaş să sune la poartă.

— Spune-le să vină cineva, să-mi ia geamantanul.

Am coborît treptele în goană ; familia tocmai se aşeza la masă, pe verandă, pentru cafeaua cu lapte.

— Vine o doamnă, am spus repede. Pot să-i iau eu geamantanul ?

Tocmai atunci s-a auzit soneria, şi cîteva clipe mai tîrziu s-a deschis uşa, în soare, dînd drumul înăuntru unui val de lumină.

Aşa a venit Ştefania, după o lipsă de aproape şaptesprezece ani, fără s-o aştepte nimeni. Veranda era cu două trepte mai jos decît odaia de zi, a înaintat şi s-a oprit

înaintea lor ; stătea dreaptă şi cam trufaşă, ca pe o scenă de teatru, te aşteptai să facă un gest şi să înceapă o declamaţie.

Într-adevăr, avea ceva teatral în înfăţişare, am înţeles repede de ce, fiindcă semăna cu Francesca Bertini, o actriţă de cinematograf pe care oamenii mai în vîrstă nu puteau s-o uite. Eu o văzusem o singură dată, uitasem filmul dar pe ea o ţineam minte, aveam portretul ei în ochi, o imagine clară ; era o femeie înaltă, trupeşă, dar suplă, brună, cu faţa prelungă, frumoasă, cu ochi negri, imenşi, care parcă ieşeau în afara obrazului, cum am mai văzut la un singur om, mult mai tîrziu, Tulip, stăpînul unui restaurant oriental de la Marea noastră. Mai ştiu că în film purta o rochie neagră, cu decolteul pătrat, lăsînd să se vadă un piept cam osos, cu claviculele proeminente ; în sfîrşit, îmi amintesc că avea o pălărie tot neagră, cu borurile largi, cît o roată de căruţă, împodobită cu pene albe de struţ, şi fuma dintr-un ţigaret lung cît antebraţul.

Slujnica intrase cu geamantanul, îl lăsase în faţa scării, neştiind unde să-l ducă şi înţelegînd că nu era potrivit să întrebe, apoi ieşise în vîrful picioarelor.

Doamna care venise purta şi ea o rochie neagră, cu franjuri pînă la jumătatea gambelor, cu decolteul patrat, parcă spre a semăna şi mai bine cu actriţa. Peste decolteu avea o blană de vulpe argintie, înspicată ; totul la ea era nepotrivit cu ora de dimineaţă, cu mersul la drum şi mai ales cu brişca poştaşului. Totuşi nu părea ridicolă, poate pentru că faţa ei prelungă şi frumoasă emana un aer tragic. După cum am făcut socoteala mai tîrziu, avea vreo cincizeci de ani, ceea ce părea incredibil ; în puţinul timp cît am putut să mă uit la ea, nici o clipă nu mi-am închipuit că ar fi avut un an peste treizeci ; o natură norocoasă, cu toată fizionomia ei tragică. Trebuie să mai spun că în locul pălăriei cu borurile mari, a Franciscăi Bertini, care ar fi făcut-o într-adevăr ridicolă, purta o tocă mică, neagră, mulată pe urechi şi pe ceafă şi aşezată oblic pe frunte.

Cîtva timp nu vorbi nimeni, se ridicaseră toţi în picioare, stăteau împietriţi, neştiind ce să facă. Domnul Neagoe era atît de palid, că m-am temut să nu leşine ; o clipă mai tîrziu, obrazul lui părea că arde.

S-ar fi cuvenit să spună un cuvînt, el sau cineva de-ai casei ; chiar şi cei care nu ştiau cine era noua venită, simţeau că se născuse o încordare penibilă. Prima vorbi doamna în negru, spuse, direct şi simplu :

— Am venit să-mi văd fetele !

Deci era Ştefania ! Traian, Trandafil, eu şi chiar Rita tresărirăm.

— Tu eşti cea mare ! continuă Ştefania, uitîndu-se la Tinca. Am uitat cum te cheamă. El cine este ?

— Bărbatul meu ! răspunse Tinca, luîndu-l pe Traian de braţ şi lipindu-se de el, mîndră.

— Te-ai măritat ?

Rita interveni, agresivă :

— Nu ! Trăiesc fără cununie.

— Tu eşti cea mică ! Nu te ţin minte !

— Nici n-ai putea ; cînd te-ai lepădat de mine aveam numai două luni !

— Adevărat ? Aproape că n-aş crede !

Ceva se zbuciuma îngrozitor în mintea mea, ce se întîmpla, cu ei şi cu mine ? De ce nu întreba nici ea de Mira ? Ar fi fost imposibil să uite că avusese încă o fată. În frămîntarea mea nu ţineam seama cît se zbuciuma domnul Neagoe. Ar fi trebuit să vorbească, să-i spună Ştefaniei că nu mai are ce să caute în casa de unde plecase fără s-o fi alungat nimeni. Tăcea, strîngea din maxilare, să nu izbucnească şi deodată am înţeles că nu se cuvenea s-o alunge pe femeia aceea în prezenţa Alexandrinei, care putea să creadă că aşa îi face ei loc în casă, anunţul indirect al unei invitaţii viitoare, ceea ce am spus că nu trebuia să se întîmple ; era gîndul lor, al amîndurora, pe el se bizuia uniunea lor neştiută de nimeni. În numele acelei uniuni socoti Alexandrina că ea singură putea să intervină. Elegantă în gesturi, cu faţa calmă, cu vocea curtenitoare, se duse la Ştefania, urcă treptele şi i se adresă, în timp ce-i oferea braţul, s-o conducă :

— Nu fac parte din familie, doamnă, dar ca oaspetele cel mai în vîrstă, lipsind stăpîna casei, vă urez bun venit ! Vă rog să staţi cu noi la masă, se răceşte cafeaua.

— Mulţumesc, răspunse Ştefania cu răceală. Nu mănînc nimic dimineaţa, vreau să-mi păstrez silueta. Dar, dacă îmi îngăduiţi să mă aşez, am să fumez o ţigară.

Se așeză într-un fotoliu, într-o atitudine studiată, cu genunchii puțin într-o parte, cu gambele lungi lipite estetic una de alta ; era o poză frumoasă, am admirat-o. Apoi scoase din geantă o țigaretă cît antebrațul, ca a Franciscăi Bertini, și începu să fumeze temeinic, trăgînd fumul în piept, cu o grimasă tristă în colțul gurii. Toți ceilalți stăteam în picioare, fără să ne atingem de nimic pus pe masă, oricît le-ar fi fost de foame unora dintre noi, mie bunăoară. Iar Ștefania ne privea fără să ne vadă, ca pe niște spectatori din stal, acoperiți de luminile rampei. Cînd vru să aprindă a doua țigară, Rita se duse la ea și îi spuse, cu politețe :

— Acum, cel mai bine ar fi să plecați, doamnă !

Se întoarse, strigă spre bucătărie, să vină șoferul.

— Pierre, îi porunci acestuia, ia geamantanul și scoate mașina, s-o conduci pe doamna la gară.

Nu se sclifosea, așa îl chema pe șofer, în acte.

Mă uitam cu ochii mari la Rita ; deși purtarea ei mă încremenise, aș fi sărutat-o pe amîndoi obrajii.

32

Poștașul venea din două în două zile. În afară de scrisorile trimise de mama, nu primeam nici un fel de corespondență, nimeni nu-mi știa adresa. Am fost foarte mirat cînd, la o săptămînă după vizita Ștefaniei, m-am pomenit cu un plic mare ; în el era cartea lui Alex, proaspăt apărută, mirosind a cerneală tipografică. Nu înțelegeam cum îmi dăduse de urmă, pînă ce am văzut că plicul, sosit la noi acasă, era reexpediat de mama. A fost o bucurie pentru mine, orice carte care îmi pica sub ochi îmi dădea emoții, aceasta însă însemna mai mult decît altele, fusesem martor la elaborarea ei și nu doar atît, în bună parte reprezentam chiar o sursă de inspirație ; cîteva zile n-am lăsat-o din mînă. Coperta îmi amintea

caietul de lucru al lui Alex, așa cum îl văzusem la prima noastră întîlnire, pe plajă, și stîrnise în mine nu doar curiozitatea, ci și respectul, o admirație timidă, poate puțin invidioasă. Pe un fond ca de marochin roșu, cum era legat caietul, sus scria numele, Alex Alexeanu, cu litere aurite, apoi titlul, *Viața în adîncime*, de care luam cunoștință prima oară, iar mai jos, *Povestiri și nuvele*. Editura VIS, cu majuscule, n-o cunoșteam, cred că n-o cunoștea nimeni, cartea era probabil tipărită pe cheltuiala autorului, cum făceau mulți debutanți dacă aveau parale. În cazul lui Alex se simțea protecția AMarisiei, care nu-și precupețise banii ca să iasă o carte prezentabilă și pot spune că era chiar luxoasă, pe hîrtie de Olanda, ivoar, o comandă specială, se vedea limpede, căci pe fiecare pagină avea o monogramă în filigran, ca pe bancnotele Băncii Naționale, doi de A, inițialele autorului, legate cu o za de ancoră. M-am mirat văzînd pe ultima pagină numele unui institut de artă grafică de la Atena, dar pe urmă am înțeles că AMarisa nu s-ar fi mulțumit cu lucrarea nici uneia din tipografiile locale, lipsite de acuratețe.

Avea dreptate, am văzut cîteva cărți tipărite în oraș, mi s-au părut foarte sărace și triste, cu litera tocită, inegală, mai degrabă cenușie decît neagră, cu rînduri strîmbe, neechilibrate în pagină, tipărite pe hîrtie proastă, cu cerneală care se lua pe degete. Erau de obicei cărți de poezie, scoase pe socoteala autorilor, în condițiuni cît mai economicoase, altfel nu le dădea mîna. Prozatorii rar se încumetau să se editeze singuri, proza are întindere, două sute de pagini este limita de jos, destul de meschină, și totuși costisitoare ; ei băteau pe la ușile editurilor, cu manuscrisul la subțioară și dădeau acatiste la biserică. Poeților le venea mai ușor, cu o mie-două de lei puteau tipări o broșurică, se spune plachetă, ca să sune mai bine, de patruzeci de pagini, într-o sută sau două sute de exemplare, cinci sute în cazuri mai norocoase : oricum, era o carte. Apoi o puneau în servietă și porneau s-o distribuie, cu preț benevol, întîi pe la rude, apoi pe la prieteni, dîndu-le autografe măgulitoare. În același timp vizitau pe capii autorităților, prefectul, primarul, făceau anteeameră și le ofereau cartea cu cele mai înflăcărate omagii : „mare-

lui Mecena", „Înaltului protector al muzelor", însoțind-o cu o cerere de ajutor din fondurile culturale. Colindul continua pe la notabilitățile orașului și pe la negustorimea bogată. Era o muncă grea și nu atît de productivă pe cît s-ar crede ; există o lume care îl socotește pe poet un pierde-vară, ceea ce este chiar adevărat în două cazuri din zece. Sau un linge-talere, ceea ce de asemeni poate să fie adevărat, dar nu știu în ce proporție. Această lume bagă greu mîna în pungă, și pentru o sută de lei, îl judecă pe poet ca furnica pe greiere.

În orașul copilăriei mele, trăia un autor de romanțe care se mai cîntă și astăzi ; avea pe deasupra și o meserie onorabilă dar primejdioasă, care i-a atras sfîrșitul, adică a murit la datorie. L-am cunoscut și mi-a fost simpatic. Fiindcă avea o fire boemă, tîrgoveții nu dădeau pe el multe parale. Odată s-a fotografiat gol și cu ceas la brîu, ca să ilustreze o vorbă în circulație pe vremea aceea „vedea-te-aș în pielea goală și cu ceas la brîu !" — nu-i greu de înțeles ce vrea să însemne. Avea un ceas de buzunar, ca o ceapă ; l-a legat cu lanțul de un cordon pus pe mijloc ; lipsind orice obiect de îmbrăcăminte, pînă și ultimul, vorba era respectată întocmai.

Într-o zi am văzut pe masa lui o plachetuță cu poezii și epigrame, abia apărută, și dedicată unui băcan din piață, cum era tipărit pe pagina de gardă : „Marelui și generosului meu protector Ioniță Ionițescu, regele cașcavalului". Nu l-am întrebat ce-i dăduse băcanul pentru această onoare.

Poetul meu era însă mult mai ingenios decît îmi închipuisem, deși fotografia cu ceas la brîu ar fi putut să mă prevină că avea destulă imaginație. Văzîndu-mă uimit de dedicația ditirambică, mi-a arătat că ea se repeta numai pe cinci exemplare ; următoarele cinci priveau altă persoană, și așa mai departe, douăzeci de omagii într-o primă tranșă ; nu cerea decît o mică osteneală din partea tipografului, să oprească mașina și să schimbe numele, cu literă groasă, apoi un cuvînt sau două ; restul dedicației rămînea același.

În alt fel ingenios mi s-a părut un coleg de meserie, cam de vîrsta mea, care a scris o singură carte, bine primită, nimeni n-a dat cu bîta în ea, dar el, pe urmă a

dispărut, nu i-am mai auzit numele. Ca unul care știu ce cazną este să scrii autografe în serie, m-am înveselit cînd pe cartea lui am văzut o dedicație gata tipărită, urmînd doar să se completeze : „Domnului (sau Doamnei), un rînd de puncte (loc pentru nume), alte două rînduri de puncte, cu un asterisc la urmă, o trimitere în josul paginii) x : „Aici vă rog să scrieți singur meritele pentru care socotiți că vi se cuvine acest omagiu". Un asemenea om se cuvenea să scrie mai multe cărți, nu doar una !

Fusesem foarte impresionat de caietul lui Alex, cînd îl văzusem prima oară, și cu toate că nu cuprindea decît notițe, pentru mine viitoarea carte era ca și tipărită. Cel mai mult îmi plăcuse fotografia lui, discretă, nu mai mare decît o marcă poștală, lipită pe prima pagină, sus, în colțul din dreapta. Cu atît spațiu alb sub ea, fotografia părea că plutește în eter și chipul pe care îl reprezenta, rupt de apartenența lui pămîntească, parcă avea în spate poarta Parnasului, larg deschisă.

Nu m-am îndoit niciodată că Alex era chemat să scrie, și acum, cînd aveam cartea în mînă, nu mă îndoiam că meritase să fie tipărită. Mă indispunea puțin înfățișarea ei grafică, prea luxoasă, parcă impieta asupra cuprinsului, cum impietează sulimanul asupra unei frumuseți proaspete. Dar cel mai mult m-a dezamăgit fotografia, acum mare cît pagina, în contrast cu prima, atît de discretă ; îmi făcea greață. Poate nu fusese ideea lui, ci a tipografului, dar în acest caz Alex trebuia să refuze, sau dacă era prea tîrziu, ar fi trebuit să rupă fotografia, cel puțin din exemplarul destinat mie.

Fotografia era ceea ce în epocă se numea „cap de expresie", vrînd adică să reflecteze starea lăuntrică a subiectului ; intenția nu reușea totdeauna, nici dacă meșterul avea talent și nu-i lipsea inspirația ; căci sînt capete omenești care, oricum le-ai privi, rămîn fără expresie. Capul lui Alex avea expresie și chiar prea multă, însă exprima o stare penibilă, o suferință, ca în zilele de migrenă, după ce venea de pe Strada Căruței Stricate. Fotograful îl pusese să pozeze cu mîna la tîmplă, o idee nefericită, nu doar în cazul lui, ci în toate. N-am văzut niciodată o asemenea fotografie, fără să mă gîndesc că mai bine omul își tăia mîna. În cazul lui Alex, mîna la

tîmplă infirma cu totul presupusa intenţie a unui asemenea gest, de a fertiliza creierul printr-o atingere ca o pasă magnetică şi a extrage de sub ţeastă un sistem, sau măcar un gînd filozofic. Părea, nici mai mult nici mai puţin decît o proptea, fără care capul i-ar fi căzut de pe umeri.

Totuşi trebuia să citesc cartea, ca să mă regăsesc pe mine, văzut prin ochiul altuia ; cîteva observaţii care mă priveau şi mi se păruseră destul de instructive, nu lipsite de subtilitate, găsisem încă în caietele lui de notiţe ; acum probabil erau dezvoltate, putînd să mă ducă la o concluzie. Titlul cărţii, *Viaţa în adîncime* nu-l cunoşteam, poate îl găsise în ultima clipă ; m-a surprins puţin şi mi-a dat de gîndit cîteva clipe, întrebîndu-mă cum putea un tînăr, la vîrsta lui, să aibă o asemenea năzuinţă, de a pătrunde în adîncimea vieţii. Şi pînă unde putea să pătrundă : un degeţel, o palmă, o şchioapă ? Eu, unul, mai bine m-aş lipsi, decît să mă opresc înainte de a ajunge la capăt, adică la ultima consecinţă a gîndului.

Spre dezamăgirea, dar şi spre liniştea mea, prima povestire, care dădea titlul cărţii, cuprindea nu altceva decît descrierea făcută de mine în faţa AMarisiei, a lui Panainte şi a lui Alex, după experienţa de scafandru, cînd coborîsem pe fundul mării ; deci adîncimea se referea la trup, nu la spirit ; apoi atunci ar fi trebuit scris nu *„în“*, ci „la adîncime“. Acelei relatări, pe care o ţineam minte vorbă cu vorbă, Alex îi adăugase numai cîteva noţiuni suplimentare, nu interpretări sau reflecţii, ci numiri de obiecte. Ţineam minte interesul ciudat pe care îl arătase încălţărilor disparate şi destul de bizare, descoperite de mine în spaţiul subacvatic pe unde mă tîrîsem în greul costum de scafandru. Nemulţumit cu un bocanc, un şoşon, sau o cizmă, insistase să-mi amintesc şi de altele. După atît timp, nu mai ştiu dacă încălţările celelalte, pînă la condurul Cenuşăresei existau cu adevărat în memoria mea, pe care el o reactivase printr-o insistenţă neobosită, sau le născocisem, pur şi simplu, ca să-i dau satisfacţie. Cu cele puse pînă la urmă, grămada aceea de încălţări de pe fundul mării mi se părea că reprezenta limita maximă într-o naraţiune, atîta timp cît ele nu sugerau altceva decît ceea ce erau în realitate, nişte obiecte fără semnificaţie, fără mister şi fără implicaţii deosebite.

Alex turna peste ele un întreg bazar de încălțăminte, botine din timpul revoluției de la 1830, din Franța, opinci din piele de ren, cum poartă eschimoșii, bocanci de schi, ghete cu gumilastic, pantofi „pinet", la modă chiar în anii aceia. Și, în sfîrșit, deasupra mormanului, lîngă condurul Cenușăresei, văzut sau imaginat de mine, îl adăuga pe al doilea, ca în vitrină. Nu simțise că îmbogățind imaginea, de fapt o sărăcise. Aș fi acceptat-o, dacă își lua îndrăzneala s-o aducă sub apă și pe Cenușăreasă și s-o încalțe ; o neghiobie poate fi salvată prin reducerea ei la absurd, cu îndrăzneală și cu emfază. Sînt scrieri care în loc să fie aruncate la gunoi și-au cîștigat faima în felul acesta, adică prin lipsa unui conținut logic.

N-am să renunț la povestirea incursiunii mele sub apă, așa cum am scris-o într-unul din primele capitole ale cărții de față, deși ea apare cu mai bine de cinci decenii după cartea lui Alex Alexeanu. Dacă *Viața în adîncime* s-ar mai găsi în vreo bibliotecă publică sau particulară și cineva ar citi-o, mi-e teamă să nu spună că am plagiat-o, ceea ce este o faptă din cele mai rușinoase. Cum să dovedesc că, deși apărut cu cinci decenii înaintea mea, de fapt el a venit după mine ? Singurul meu noroc ar fi ca din cartea lui să nu fi rămas nici un exemplar, nici măcar la Academia Română, unde după regulă se păstrează toate tipăriturile, bune sau rele, apărute în țară, ale lui Cilibi Moise de pildă, și poate chiar ale lui Nicu Meț, un măscărici din orașul copilăriei mele.

Deși dezamăgit, am continuat să citesc cartea. O citeam în hamacul de lîngă poartă, cu un ochi la fereastra Ritei. Din cînd în cînd, întorceam capul și mă uitam în deal, cu gîndul s-o văd pe Ibi. Speram ca în observațiile lui Alex privitoare la mine, cunoscute în parte, să descopăr evoluția mea în anii neclari sau nedefiniți ai adolescenței ; dar acele observații, atît de promițătoare în caietele de notițe, puse în narațiune deveneau tot mai sărace și mai confuze. Și deodată mi-am dat seama că nu mai aveam nevoie să aflu nimic de la Alex, ajunsesem să mă cunosc singur.

Mai am de spus multe despre el și despre cartea lui, dar nu voi trage acum ultima concluzie. Dacă după un debut strălucit, cum fusese al lui, remarcat și elogiat de

toţi criticii vremii, Alex s-a pierdut, n-a fost în stare să continue şi astăzi nu-l mai ştie nimeni ; cauza este că umbla după subiecte, în loc să-şi trăiască viaţa, să fie subiect el însuşi. „Am venit să-mi caut un subiect", mi-a spus cînd ne-am întîlnit pe plajă ; au fost primele lui cuvinte, care atunci m-au impresionat puternic, mi-au stîrnit o admiraţie timidă, însoţită de umilinţă. Mă uitam la el, stătea pe scăunelul pliant, cu faţa la mare, cu ochii închişi şi parcă vedeam cum i se zvîrcolesc, se încolăcesc între ele, se luptă una cu alta circumvoluţiunile creierului să scoată o scînteie.

Scînteia poate s-a născut, fără să poată provoca un incendiu. Zestrea lui Alex era o sămînţă bine dezvoltată, dar incapabilă să-şi tragă seva din pămînt ; ea a germinat şi s-a dezvoltat atîta timp cît s-a putut hrăni din propria ei substanţă ; pe urmă s-a uscat şi n-a putut să rodească. Poate lipsa unei seve mai viguroase era cauza chiar şi a migrenelor acelea îngrozitoare, semn că nu putea să se împlinească nici măcar în dragoste. Nimeni n-a ştiut că viaţa lui cu Zefira, căreia a izbutit să-i construiască o fericire artificială, pentru el a fost o pedeapsă ; am aflat din propria lui carte, altfel nu aveam de unde ; experienţa mea cu privire la ei doi este epuizată.

Treptat, rolul meu în carte scădea, pînă ce am dispărut cu totul, fără ca el să ştie, continuînd să creadă că timp de trei veri fusesem subiectul lui, şi îl inspirasem. În realitate Alex nu m-a văzut niciodată pe mine, sau poate doar la început, în primele zile, cînd vizitam portul şi mă urmărea cu aviditate. Pe urmă a obosit, trebuia să ştie că puterea noastră de-a observa şi de-a înregistra are limite ; de la un loc înainte s-a văzut pe el, făcînd confuzia de a crede că mă vedea pe mine ; probabil că toţi ne înşelăm cîteodată în această privinţă. De la mine el nu a luat decît nişte fapte care puteau să fie ale oricui, nu mă caracterizau decît prin depersonalizare, prin ceea ce eu aveam comun cu alţi oameni.

Cartea număra numai două sute treizeci de pagini, părea însă mult mai voluminoasă, fiind tipărită pe hîrtie de o grosime neobişnuită, cu numeroase spaţii albe şi cu o literă destul de mare, corp zece, cum spun tipografii. Pentru un tînăr de numai douăzeci de ani era o realizare.

I-am scris, felicitîndu-l cu sinceritate ; nu mi-a răspuns, dar nici nu m-am așteptat să-mi răspundă ; după apariția cărții probabil simțise și el eroarea de-a mă fi luat ca subiect, cînd nu avea nici o dovadă că va putea să mă cunoască și să mă ducă pînă la un capăt.

33

Nu știu dacă Frantisek, omul cu care stătea Ibi în casă, era bărbatul ei ; mai degrabă nu. Bănuiesc că trăiau împreună fără cununie. Spre toamnă, cînd au plecat, s-au și despărțit, așa îmi închipui dacă au luat-o unul într-o parte, celălalt în alta.

Pe el îl vedeam rar, pleca dimineața la șapte și jumătate, se întorcea seara, în săptămînile cînd lucra ziua ; cînd lucra noaptea, ar fi fost și mai greu să-l văd, doar nu era să mă duc după el, la mină. Știam doar atît că la opt seara, cînd suna țignalul, el nu putea să fie decît în fundul puțului, de unde nu mai ieșea pînă dimineața. Pe urmă se închidea în casă, poate dormea toată ziua, nu făcea nimic în gospodărie, nu tăia lemne, nu aducea apă de la fîntînă. Era un bărbat tînăr, avea sub treizeci de ani, decît că mie atunci această vîrstă mi se părea destul de matură, socoteam că Ibi ar fi avut nevoie de altul, mai de-o seamă cu ea, pe care aș fi luat-o drept o fetiță.

Despre acel om n-am aflat nimic, ea nu vorbea niciodată de el, nici de bine, nici de rău. Era un bărbat chipeș, poate cam mărunt, încolo sprinten și mlădiu, cu fața bălaie, ochii nu puteam să-i văd bine, de la distanță, cu o mustăcioară blondă, ca mătasea porumbului, răsucită puțin la capete. Purta o șapcă de piele, ca toți mecanicii, n-o scotea niciodată decît, probabil, în casă, așa că nu știu cum avea părul, dar cred că blond, ca mustăcioara. În totul putea să placă fetelor, nu mă îndoiam, deși nu-l văzusem niciodată de aproape și mai ales nu schimbasem

nici o vorbă cu el, ceea ce împiedică o judecată întreagă şi dreaptă.

Că el era la mină, sau se odihnea în casă, Ibi, după ce-şi termina treburile gospodăriei, punea un preş pe iarbă şi se întindea să stea la soare, îşi ridica rochia pînă pe şolduri şi o cobora pînă în talie, rămînînd mai mult goală ; cine trecea jos, pe drum, nu putea nici măcar s-o ghicească, eu însă o vedeam, de la fereastră. Avea umerii delicaţi, rotunzi, parcă fără oase ; deşi slăbuţă nu îi ieşeau claviculele, stăteau ascunse sub carnea molatică ; sînii păreau două jumătăţi de portocală, şi la formă, şi la culoare, îmi închipuiam că şi la mireasmă. După ce am încercat să fac tot felul de asemuiri, judecînd după cum era desenată, după mişcarea ei unduită, după cum îi bănuiam firea, după ochi şi după pielea arămie părea o viţă de vie ruginită şi plină de struguri cu boaba mică. Totdeauna privind-o am simţit în gură gust de must dulce.

Cum stătea aşa la soare, nimeni n-ar fi putut să vină peste ea şi s-o vadă goală, fiindcă ávea un cîine de pază, un dulău negru, puţin lup judecînd după botul lung şi urechile ascuţite ; cîinele se aşeza lîngă preşul ei, şi acolo rămînea, la pîndă, cu ochii devale. Jocul meu cu oglinda n-a putut să-l împiedice, n-avea ce-mi face.

Oglinda mi-a ajutat să mă apropii de Ibi, numai că a fost mult mai greu decît în cazul lui Gabriel cu Lia ; fiindcă nu ştia nimic despre mine, apoi eram prea tînăr şi mai ales nu-i cunoşteam limba. Aş fi renunţat după o încercare sau două, dacă nu-mi dădeam seama că îi plăcea să se joace ; se ferea, dar nici nu fugea, nici nu se aşeza cu faţa în jos cînd o orbeam cu oglinda ; îşi ducea mîna la ochi, pe urmă aştepta urmarea. Dacă întîrziam, începea să se foiască nedumerită ; odată, nu s-a putut abţine şi s-a ridicat într-un cot să vadă ce se întîmplă ; îşi ţinea antebraţul pe sîni, să-i acopere, altfel prea s-ar fi văzut bine. După o zi-două, drept răspuns la semnalele mele, a început să zîmbească. N-am dat buzna, am înţeles că nu trebuia să merg prea departe, ar fi obosit să-mi zîmbească tot timpul. O lăsam să stea la soare, în linişte, îmi luam cartea, mă duceam jos şi mă întindeam în hamac, mulţumit s-o ştiu acolo, mirată de dispariţia mea, şi dornică de joacă. Odată, cînd a venit un nor de-a acoperit soarele, am ridicat din umeri, într-un gest de neputinţă,

iar ea, drept răspuns, a făcut un gest de regret și resemnare. Cînd, un sfert de oră mai tîrziu, s-a ivit iar soarele și i l-am trimis în ochi, s-a ridicat în coate fără să-și mai acopere sînii, a rîs și, ridicînd un braț deasupra capului, l-a fluturat, salutîndu-mă.

De aici înainte a început pantomima ; oricît ar părea de dificil acest fel de comunicare, ne-am înțeles mult mai ușor și mai repede decît îmi închipuisem. Important a fost că nu refuza să mă asculte și că își dădea osteneala să înțeleagă. Întîi mi-am dus degetul la piept, apăsîndu-l, ceea ce însemna „eu", primul cuvînt necesar în conversația noastră. Pe urmă am arătat cu mîna la soare, și am desenat pe cer mersul lui, pînă pe dealul unde apunea seara. Pînă acum îi spusesem : „Eu, deseară..."

Mai departe nici n-ar trebui să dau explicații, toate vin de la sine, totuși am să spun pentru cei cu mai puțină imaginație. Am tras cu mîna de un țignal imaginar, simulînd că îmi sparge urechile ; a rîs, înțelegea repede. Am arătat drumul spre mină ; n-a mai rîs, ar fi trebuit să mă opresc aici deocamdată, dar n-am avut răbdare, sau n-am avut abilitate, am făcut un ultim gest, am arătat spre ea, în deal, ceea ce împreună cu gesturile dinainte vroia să însemne : „Deseară, după ce bărbatul tău pleacă la mină, vreau să vin la tine".

Atunci a scuturat din cap, mi-a întors spatele și două zile n-am mai văzut-o decît în fugă, cît a umblat pe lîngă casă, fără să se uite devale. Cînd, în sfîrșit, s-a înduplecat să revină la soare, am început iar jocul cu oglinda, timid, ca prima dată și a trebuit să treacă iar un număr de zile pînă să reiau pantomima, mai timid, mai prevăzător, parcă fără încredere și speranță ; nimic nu ajută mai bine în asemenea situații decît timiditatea și lipsa speranței. Cînd am ajuns iarăși la gestul decisiv, cerîndu-i îngăduința să vin sus, n-a încuviințat, dar nici nu s-a supărat, ci a zîmbit neconvinsă. Să mă fi dus fără încuviințarea ei, încercîndu-mi norocul, poate că mi-ar fi deschis ușa, dar pînă acolo mă întîmpina cîinele care rămînea slobod toată noaptea. O făcusem să înțeleagă și greu îmi fusese. I-am arătat că aș avea o zgardă la gît, i-am întins un lanț imaginar, să mă tragă ; mai lipsea să mă așez în patru labe. Cum la toate stăruințele mele

a fost imposibil să obțin din partea ei un semn de încuviințare, am socotit că fusese destul și nu trebuia să mai stărui.

Așa se întîmplă, renunțarea este mai totdeauna hotărîtoare. În seara cînd nu mai aveam nici o speranță, am văzut-o că ia cîinele de zgardă și se duce să-l lege sub șopronul de lîngă casă.

Repede a căzut întunericul, și atunci mi s-a făcut frică. Peste fereastra ei a căzut o umbră, licărea doar o luminiță, coborîse fitilul lămpii. Dacă pîndea cineva pe aproape și îmi cădea în spinare? Azi știu că n-aș fi renunțat, cu toate riscurile, dar atunci aveam inima cît un purice; încuviințarea ei tăcută, după atîta stăruință, mi se părea nu o răsplată, ci o pedeapsă. M-am dus la Bob, l-am găsit într-un balansoar, la fereastră, legănîndu-se cu țigara în gură. Nu înțelegeam de ce o lăsa pe Rita singură, căci era încă devreme, măcar să fi ieșit la plimbare, cu toată bezna de afară; luna răsărea după miezul nopții.

I-am arătat în ce încurcătură mă aflu; i s-au aprins ochii.

— Dacă ți-e frică să te duci, lasă-mă pe mine!

Am tăcut, nu-i puteam spune că vorbele lui mi se păreau o jignire; el nu știa cît timp îmi trebuise s-o înduplec pe Ibi, și dacă legase în sfîrșit cîinele nu însemna că era o desfrînată, căci atunci n-ar fi fost nevoie de prea multă stăruință; îi trimisesem atîta soare în ochi, că ar fi putut să orbească. L-am rugat pe Bob să vină în camera mea și să stea la fereastră, să-mi sară în ajutor dacă se ivea o primejdie. S-a învoit bombănind, ar fi trebuit să nu mă bizui pe el, dar n-aveam altă cale; noroc că n-a fost nevoie să mă apere. Pe moment, m-a impresionat fiindcă s-a dus la bucătărie și a luat satîrul; mai tîrziu m-am gîndit că nu voia decît să dea importanță rolului pe care trebuia să-l joace; atunci însă, cînd am ieșit pe poartă, în noaptea întunecoasă, satîrul, mare și greu, de spart oase, mi-a apărut ca o halebardă, doar că îi lipsea coada, iar lui Bob îi lipsea armura; simțeam o gheară rece între omoplați, acolo unde cresc aripile îngerilor, dar și ale necuratului.

Nu voi sta astăzi să judec de ce m-a primit Ibi în casa ei, noaptea. Eram mult prea tînăr, nu aveam ştiinţa purtării cu o femeie, ceea ce se învaţă greu şi ajunge la desăvîrşire abia cînd n-ar mai fi nevoie. Tania mă primise din deznădejde, poate alesese între moarte şi mine, într-o zi cînd socotea că nu mai are de ce să trăiască. Ibi însă era o fiinţă voioasă, fără vreo greutate pe suflet, altfel n-ar fi rîs cînd îi puneam oglinda în faţă. Deci nu judec, fiindcă tot n-aş înţelege ; atît spun, fie binecuvîntată că şi-a pus mintea cu mine ! În camera ei mirosea a gaz de la lampă. Fiindcă nu puteam să schimbăm vorbe, rîdeam unul la altul. În lumina slabă, îi vedeam ochii ruginii, sclipind, şi descopeream în ei o privire mirată. La început nici nu-mi dădeam seama ce se întîmplă cu mine, era un bine amestecat cu grabă şi urmat de nemulţumire, pînă ce mi-am găsit puterea să judec, am ştiut cine eram eu, cine era ea, viţa de vie gata de-a fi culeasă. Mi-o aminteam cum o văzusem prima dată, întinzînd rufele pe frînghie, ridicată pe vîrfuri ; cum o văzusem în zilele următoare, ispitindu-mă tot mai puternic, dar părîndu-mi tot mai neîngăduită. Acum nu-mi venea să cred că era tot ea, goală, supusă, dăruindu-şi întreaga făptură, cu încredere şi fără zgîrcenie.

N-am întîrziat mult după miezul nopţii, mă gîndeam că Bob mă aşteaptă ; e rău să atîrni de altcineva. Lampa se stinsese singură, poate de frica lunii care acum bătea în fereastră, trimiţînd în odaie destulă lumină ca s-o văd pe Ibi într-o desăvîrşire cum nu sperasem ; aş fi stat cu ea pînă la ziuă, îmi dădea o sete din cele care nu se sting nici cu licori vrăjite. N-avea icoană în casă, poate era o fire păgînă ; dar chiar dacă ar fi fost însăşi fiica Satanei, nu mi-aş fi făcut cruce să piară, fie că ar fi însemnat să-mi pierd sufletul. Astăzi, după atîta vreme, cînd am sufletul făcut bucăţele şi ea nu mai este decît o amintire, nu judec altfel. Şi imaginea ei, ca o viţă de vie ruginită, nu-i mai puţin colorată decît în seara cînd am văzut-o că lega cîinele, după ce zile întregi o hipnotizasem trimiţîndu-i în ochi soarele răsfrînt în oglindă.

Nu se vedea ţipenie de om pe drum, a coborît cu mine pînă la portiţă, în rochia albă fără mîneci, din prima zi cînd o văzusem. E o bucurie în trup şi în suflet, dublată de un dulce orgoliu, să mergi lîngă o femeie, şi să

ştii cum este ea fără rochie ; cu timpul, senzaţiile şi simţămintele acestea îşi pierd din putere, aşa începe bătrîneţea, iar cînd se sting cu totul nu mai e mult pînă să vină sfîrşitul. De aceea povestesc cum a fost cu Ibi, ca să-şi aducă şi alţii aminte, dacă au trăit-o, seara cînd o femeie a legat ciinele.

Nu uitasem cu ce frică urcasem dealul ; cu oricine s-ar fi întîmplat la fel. Doar ceva nu puteam înţelege, mi se părea aberant şi îmi trezea regrete, cum de mă gîndisem, într-o clipă pe care am ascuns-o, că Ibi ar fi putut să-mi întindă o cursă ? La despărţire i-am spus „Mogociune !", singurul meu cuvînt în seara aceea. Mi-a zîmbit, cunoştea cîntecul, „Eşti urîtă !", altfel ar fi putut să se supere. Dar nu ! Aşa cum îl pronunţasem, oricărei femei i-ar fi mers la suflet.

Fereastra Ritei era deschisă.

Nu încuiasem uşa de la intrare, ceea ce, dacă se afla, mi-ar fi atras ceartă, pe bună dreptate. Pe Bob nu l-am găsit în cameră, mă trădase, chiar dacă plecase la sfîrşit, cînd mă văzuse coborînd dealul luminat de lună ; ar fi trebuit să-şi respecte consemnul, ca o santinelă, să aştepte pînă intram pe uşă. Din momentul acela am încetat să cred că putea să-mi fie prieten.

A doua zi dimineaţa, m-am trezit după ce sunase ţignalul de la mină şi începeau să urce lucrătorii din vale. Cum am deschis fereastra, am văzut-o pe Ibi, în aceeaşi rochie albă, de fetiţă, întinzînd pe frînghie un prosop mare, albastru. Îl avusese lîngă ea seara, se ştergea de năduşeală şi dacă mă vedea prea înfierbîntat, mi-l punea pe umeri. Mişcarea ei, cum se ridica pe vîrfuri şi cum întindea braţele, de astădată mi s-a părut nu doar graţioasă, ci şi trufaşă, părea mîndră de sine. Prosopul, cum îl bătea vîntul, l-aş fi luat drept un steag pus la catargul unei corăbii care pleacă pe mare. Atunci mi-am adus aminte de Rozalia, în rochia ei multicoloră de la serbările marinei, făcută din pavilioane minuscule. N-am povestit de ea, am aşteptat o clipă cînd să am mai multă putere. Aşa cum stătea rezemată de parapetul vaporului, cu braţele întinse, o asemuiam cu un galion, sculptura care se punea pe etrava corăbiilor, şi era mereu bătută de valuri. Lăsînd la o parte culorile frapante, ochii ruginii,

pielea arămie, părul ca flăcările şi alcătuirea trupească, mai delicată, de fetiţă abia împlinită, apoi faţa copilăroasă, puţin pistruiată, cu nasul în vînt, mai degrabă timid decît obraznic, Ibi părea şi ea un galion de pus pe etravă, la o corabie mai mică.

34

Era în anul 1927 şi la 20 iulie s-a auzit că murise regele Ferdinand, bolnav de multă vreme ; cauza adevărată a morţii or fi ştiut-o unii ; alţii, poate mai puţini, credeau că murise de cîtă inimă rea îi făcuse prinţul Carol, moştenitorul, care cu un an şi jumătate mai înainte se lepădase de tron şi plecase din ţară. Pînă atunci făcuse de multe ori inimă rea părinţilor, nu doar alor lui, ci şi ai fetelor cărora le sucea capul. Acum încăpuse pe mîna uneia mai pricepută în dragoste, femeie coaptă şi iscusită, pare-se cu daruri ascunse. Cu ea plecase la Paris, unde îşi luase un nume geografic, îşi zicea domnul Carol Caraiman, cu intenţii pe cît de modeste, pe atît de semeţe. Acolo îl vizitase domnul Pretoreanu, abia cu două zile înainte de a veni s-o vadă pe Alexandrina şi tot acolo plecase, în pripă, înainte ca pe răposatul să-l ducă la Curtea de Argeş şi să-l înmormînteze sub marmură, în biserica Meşterului Manole.

Dar nu la istorie îmi este gîndul, moartea regelui mi-a amintit că trecuseră numai douăzeci de zile din vacanţă, nu-mi venea să cred, prea se întîmplaseră multe — şi rămînea atîta timp pînă la începerea şcolii, că nici nu puteam să-mi închipui unde voi ajunge, dacă faptele îşi păstrau neprevăzutul şi ritmul.

Neprevăzutul a fost că am mers în gară, să vedem trenul mortuar, cu locomotiva îndoliată. Trecuse sfîntul Ilie, fără să tune şi fără să plouă. Maşina ridica atît praf pe drum că la întoarcere tot mai plutea în aer, trebuia să treacă o noapte, cu umezeala ei rece pînă să se aşeze.

Nu mai văzusem un tren mortuar, nici nu mi-l închipuiam, chiar şi cuvintele mă uimeau, nu le mai auzisem. M-am dus din curiozitate şi n-am regretat, un asemenea spectacol nu se repetă decît la mari intervale ; Regii nu mor toată ziua. De altfel, nici n-am mai văzut altul ; cînd a murit regina Maria eram departe, pe o plajă cu lume veselă, şi cum urma să fie bal în ziua înmormîntării, oamenii se întrebau ce-o să se amîne, balul sau înmormîntarea ?

Domnul Neagoe n-a mers cu noi, nici n-a vrut să audă, socotea că nu merită. Să nu fi rămas acasă şi Tinca, aş fi crezut că urmărea să fie singur cu Alexandrina, dar n-am apucat să duc gîndul pînă la capăt că mi s-a şi făcut ruşine de-o asemenea bănuială.

Deci eu, unul, am mers ca să văd spectacolul ; Trandafil, care ieşea rar din casă, nu-şi părăsea cărţile, acum s-a hotărît fără ezitare, şi cum îl cunoşteam destul de bine, am înţeles că vroia să fie martor la un act istoric. El totdeauna urmărea să ştie ce se întîmplă în jur, să vadă şi să înveţe, de aceea citea ziarele, ştirile politice şi mai ales comentariile, în vreme ce pe mine mă interesau numai întîmplările senzaţionale şi reclamele. Rita a mers din plictiseală, a stat tot timpul placidă şi cînd a trecut trenul mortuar nici nu s-a dat jos din maşină. Numai Bob dintre noi toţi a privit întîmplarea cu gravitate. Cînd domnul Neagoe l-a întrebat, oarecum nemulţumit, de ce ţine să vadă trenul mortuar, a răspuns cu solemnitate :

— Din datorie !

Era regalist prin moştenire, ştiam, ne vorbea de viaţa curţii regale, unde tatăl lui vitreg juca un rol de eminenţă cenuşie, devotat cu trup şi suflet regelui Ferdinand, din care cauză se afla în conflict cu prinţul Carol, şi în opoziţie cu domnul Pretoreanu. Ostilitatea domnului Neagoe pentru acesta din urmă era numai de natură morală.

Poate că Bob prevăzuse moartea regelui Ferdinand, iminentă de altfel, aşa îmi explic că în cufărul lui de voiaj, provenind de la Londra, ca un garderob transportabil, avea şi un costum de ceremonie. Era ora zece dimineaţa, o zi însorită, cînd oamenii poartă haine subţiri, deschise la culoare, dacă nu chiar albe. M-a stupefiat cînd l-am văzut venind spre maşină, în redingotă, cu pantaloni reiaţi, cu pantofi de lac şi cu pălărie tare. Pe

mîneca hainei avea o panglică lată, de doliu. Cu această îmbrăcăminte, și cu aerul lui solemn, lăsa parcă să se înțeleagă că făcea parte din familie.

Chiar în anii aceia fusese la București o ceremonie, se mutaseră dintr-un loc unde odihniseră provizoriu, în biserica destinată lor spre veșnicie, osemintele unuia din marii voievozi al Munteniei ; nu-i spun numele, fiindcă are urmași încă în viață, și nu vreau să creadă cineva că pun în cauză pe vreunul dintre aceștia, care de altfel mi se pare că nici nu au luat parte la transhumarea strămoșului. Aveam însă un coleg de școală, căruia îi spuneam „Sisilică", poreclă derivată din numele unei boli lumești știută că tulbură mințile. El susținea că ar fi descendentul voievodului, ceea ce poate că era chiar adevărat, fără să fie și un motiv de laudă, atîta timp cît nu părea capabil să facă în viață o faptă mai de Doamne ajută ; așa a și fost, cînd a închis ochii n-a lăsat în urma lui nimic demn de a-i cinsti numele. Dar la ceremonie s-a dus, cu doliu pe mînecă, l-au văzut toți bucureștenii, mergînd cu capul gol și cu o figură îndurerată în urma sicriului.

La fel de ridicol mi s-a părut Bob atunci, dimineața. Rita era stînjenită, mi-a aruncat o privire pe sub sprîncene, vrînd parcă să-mi spună că ea nu are nici o vină. Poate de aceea m-am urcat lîngă ea în mașină, în semn de solidaritate ; stătea la mijloc, pe canapeaua din spate, încadrată de logodnic și de mine. Trandafil nu s-a urcat lîngă șofer, ci s-a așezat în fața noastră, pe o strapontină ; orice alt loc i-ar fi fost la fel de indiferent, a stat tot timpul cu ochii într-o carte, în afară de cele treizeci de secunde cîte au trecut pînă ce trenul a ajuns de la un capăt al peronului la celălalt, mergînd foarte încet, dar fără să oprească.

Pe drum, Rita a ridicat mîna și i-a potrivit pălăria lui Bob, punînd-o puțin pe o sprînceană, ca să pară mai tinerească. El n-a stat așa mai mult de o clipă, pe urmă și-a pus-o la loc, dreaptă, așezînd-o îndesat, cu amîndouă mîinile, cum ar fi vrut s-o înțepenească.

Despre portul pălăriei știam o vorbă de la domnul Stroescu, profesorul de vioară, și o țin minte, fiindcă mi-am însușit-o ; dacă n-o folosesc, cauza este că prea

puţini oameni mai poartă pălărie astăzi, şi numai cînd dă frigul, restul timpului umblă cu capul gol, ceea ce în copilăria mea nu-şi îngăduiau decît haimanalele. După domnul Stroescu, pălăria pusă pe sprînceana dreaptă dovedeşte ştrengărie, pe sprînceana stîngă simţ de individualitate. Acest al doilea punct poate să fie şi el acceptabil, dar nu totdeauna, şi într-o măsură mai mică. Pentru primul şi pentru cele care urmează, subscriu fără nici o rezervă. Pălăria dată pe ceafă, cînd cauza nu este zăduful, e semn de voie bună ; trasă pe frunte, de un deget, semn de îngîndurare, trasă pînă în sprîncene semn de dispoziţie neagră. Iar pusă drept şi mai ales potrivită cu amîndouă mîinile, semn de prostie.

Cred că regula nu trebuie aplicată şi în cazul pălăriei tari, guvernată de altă lege. În mod cuviincios, pălăria tare nu se poate purta decît dreaptă ; cine o pune altfel dovedeşte neseriozitate.

Că Bob nu era deştept nu se vedea cu uşurinţă, mai întîi fiindcă un tînăr care învaţă carte la Oxford vine cu un certificat de garanţie acceptat de toată lumea, fără verificare ; în al doilea rînd, nu-i lipsea siguranţa de sine, care de multe ori poate să ţină locul deşteptăciunii ; apoi avea atîtea cunoştinţe despre politică şi despre societatea vremii, şi atîta uşurinţă de exprimare, încît lumea îl asculta cu tot interesul şi nimeni nu-şi mai dădea seama că el nu contribuia cu nimic la aceste dări de seamă, palpitante, uneori scandaloase, ci spunea o lecţie învăţată pe dinafară, însuşindu-şi spiritul altora. Şi, în sfîrşit, ştia anecdote, calitate neapreciată la adevărata ei valoare, socotită mai de grabă bufonerie. Erau anecdote de toate felurile, totdeauna cu tîlc, ceea ce dădea naştere la interpretări contradictorii, crea enigme şi în primul rînd atrăgea atenţia şi interesul asupra povestitorului, făcîndu-l să pară primul într-o societate de oameni mai reţinuţi, mai meditativi, cu însuşiri nepuse în evidenţă. Dacă Bob a fost socotit un om inteligent, prostia i-ar fi dovedit-o nu vorbele, studiate, ci faptele, care nu pot fi luate de la alţii, ci aparţin făptaşului ; însă tot atît de adevărat este că a ştiut să le ascundă pe cele mai multe ; celelalte au fost socotite neşansă.

La un hop de pe şosea, mişcarea maşinii a împins-o pe Rita spre mine ; nu m-a atins, canapeaua era făcută pentru persoane mai corpolente ; dar dacă aş fi lăsat mîna jos, cu sau fără voia mea aş fi dat de mîna ei, pusă cu delăsare alături, pe stofa tapiseriei. Aşa a rămas tot restul drumului, nu s-a tras înapoi, lăsînd între ea şi Bob un spaţiu unde ar fi încăput un om, fără să se subţie.

În gară n-am aşteptat mult, trenul a venit exact la ora ştiută, la calea ferată nu se poate altfel. Peronul era plin de lume, ţărani din satele învecinate, în haine de sărbătoare, cu doliu pe mînecă, femeile cu capul în năframe negre şi toţi cu buchete de flori în mînă. Nu erau autorităţi, ca la oraş, unde de altfel trenul oprea două minute ci numai doi preoţi în odăjdii, şeful gării cu mănuşi albe pe mînă, şi plutonierul de jandarmi, în uniforma albastră nou-nouţă, cu obrazul roşu de la brici, înţepenit şi plin de autoritate. Bob şi-a făcut loc printre ei şi s-a aşezat în faţă ; îmbrăcămintea lui, figura solemnă, siguranţa în mişcări i-a făcut pe ceilalţi să nu-l dea deoparte, deşi le lua vederea. Curînd s-a auzit trenul fluierînd, la macaz a micşorat viteza şi a trecut prin gară încet, ca toată lumea să poată vedea catafalcul. Dar eu nu ştiam unde să-mi îndrept ochii mai întîi, căci aş fi vrut să văd totul. Locomotiva, cu botul îmbrăcat în steaguri negre nu m-a impresionat cît mă aşteptasem, fiind ea însăşi neagră, cum o ştiam dinainte ; dacă-i aşa, locomotivele sînt tot timpul în doliu, chiar cînd duc trenuri de plăcere, cu lume veselă şi cu muzică. O clipă am uitat sentimentele pioase, s-a trezit în mine interesul pentru tehnică, m-am uitat cîte roţi motrice avea locomotiva, ce viteză maximă ; viteza maximă era 126 kilometri pe oră, cum scria pe marchiză roţile motrice trei, de un metru şi jumătate, locomotiva de cîmpie, „Pacific" ; de altfel o recunoscusem după fluier. Îndată gîndul mi-a fugit la Anatol Radovici, directo la sanatoriul de tuberculoză osoasă şi pe urmă primaru oraşului ; mi-am amintit după-amiezile cînd stăteam pe iarbă, sub nuc şi ascultam patefonul ; mi-a sunat atît de viu în ureche mişcarea simfonică a lui Honegger, „Pacific 231", încît n-am mai auzit pufăitul locomotivei, ci numai muzica. Nu mai ştiu dacă era o fanfară în tren, să cînte marşuri funebre ; parcă am văzut lucind nişte instru-

mente de alamă, pe o platformă îmbrăcată în steaguri negre, dar, neamintindu-mi nici un sunet, înseamnă că tocmai atunci fanfara se afla în pauză. Astăzi știu cum s-ar face, s-ar da drumul magnetofonului, cu aplificatoare și difuzore HiFi, adică de înaltă fidelitate și s-ar zgîlții cerul de muzică funerară.

Pe locomotivă, lîngă mecanic, erau un general, cu decorații, și doi civili, nu prea înalți, se vedeau numai pe jumătate deasupra tăbliei ; Bob mi-a spus pe urmă că erau agenți de la Siguranța Statului, de aceea se uitau în toate părțile. M-am mirat, pe cine să păzească ? „Mai sînt aici și alte persoane importante, în afară de maiestatea sa regele !“ Era la mintea cocoșului, dar eu nu mă gîndisem ; nu mă miră că Bob trecea drept un tînăr cu multă zestre în tigvă.

Cum a intrat trenul în gară, plutonierul de jandarmi a luat arma pentru onor, șeful gării a încremenit cu mîna la șapcă, preoții au ridicat crucea deasupra capului, iar Bob și-a scos pălăria și a pus-o pe antebrațul stîng, ca domnul Pretoreanu la înmormîntarea domnului Alcibiade. Sînt multe reguli pe care oamenii de societate trebuie să le cunoască, altfel nu se descurcă.

După locomotivă au urmat mai multe vagoane-salon și vagoane-Pullman. Cît am putut să văd pe ferestre, erau pline de fracuri și jobene : miniștri, deputați, corp diplomatic. Am văzut și fețe bisericești, două vagoane pline, mitropoliți, episcopi, preoțime ; Bob spunea că era și Patriarhul, bineînțeles, nu putea să lipsească, dar mie îmi scăpase din minte. Îndată s-a stîrnit freamăt, mulțimea a îngenuncheat, pregătită să arunce florile. Atunci am văzut că venea catafalcul, pe un vagon-platformă împodobit cu covoare naționale, toate îndoliate. Oricît mergea trenul de încet, era prea repede pentru o singură pereche de ochi, altfel ar fi fost dacă aveam un aparat de fotografiat, acum aș putea să descriu toate amănuntele ; dar mai mult ca sigur într-un timp atît de lung cît a trecut de atunci, aș fi aruncat fotografia.

N-am apucat să văd decît sicriul, învelit în tricolor și îmbrăcat în jerbe de flori, garoafe și trandafiri roșii. Bob spunea că erau și trandafiri mov, culoarea reginei, comandați unui florar de la Nisa. Am mai apucat să văd

deasupra sicriului coroana regală, turnată dintr-o țeavă de tun, așa umbla vorba, apoi sceptrul și sabia. La cele patru colțuri ale catafalcului stăteau patru persoane impozante, un general și un amiral, cu bicorn de mare ținută, cu uniforma plină de broderii strălucitoare, apoi doi civili, în frac, cu eșarfe puse în diagonală pe piept, cu colane atîrnînd de gît și cu reverul plin de decorații. „Cel din dreapta era babacul", a spus Bob, așa, ca pe o vorbă oarecare, cînd mergeam spre mașină, unde ne aștepta Rita, plictisită de moarte. Dar eu știam de la domnul Neagoe că domnul acela din anturajul casei regale, dacă o fi fost el într-adevăr, era tatăl vitreg al lui Bob, pe care nu-i prea plăcea să-l vadă prin casă, de aceea îl trimisese să învețe carte la Oxford. Toți cei patru țineau lentele, așa se numesc panglicile care coborau de pe capacul sicriului. Iar la un pas, în stînga, stătea micul Rege, un copil de vîrsta cînd se merge la grădiniță. Stătea în picioare, cu capul gol, blond, nedumerit, mort de emoții și de oboseală. Avea să-i treacă os prin os dacă îl țineau tot așa pînă la Curtea de Argeș. Pe regină n-am văzut-o, nici pe prințul Nicolae, nici pe principesa Ileana ; nu era să stea toți la priveghi. Cît despre regența proaspăt aleasă, în frunte cu Patriarhul Miron Cristea, care îl botezase pe pruncul Suzanei, găsit într-o copaie pe gîrlă, nu știam nimic, am aflat mai pe urmă, cînd a început să funcționeze, scîrțiind ca o căruță neunsă ; dar desigur era și el acolo, într-unul din vagoanele elegante.

Dacă în ce-am povestit o fi ceva în nepotrivire cu ce țin minte alții, admițînd că o mai exista vreun martor în viață, apoi să fiu iertat, scena a ținut numai treizeci de secunde, doar puțin mai mult decît lumina unui fulger. Cînd ne-am întors la mașină, am văzut că Bob avea pe frunte o dungă roșie, orizontală ; totdeauna pălăria tare lasă o urmă. Trandafil s-a urcat de astă dată lîngă șofer, fără să spună o vorbă ; în gară, nici nu-l văzusem, era ca și cînd n-ar fi fost acolo. El a ocupat în amintirea mea același loc vag dintotdeauna, pînă cînd a început iubirea lui cu Hora, prima și singura în toată viața.

Rita nu se mișcase, ședea în același loc, pe canapeaua încinsă de soare ; m-am așezat lîngă ea cu sentimentul că mă așteaptă. Curînd mi-am dat seama că în capul meu erau

gînduri vinovate, după cum judecă oamenii, fără să ştie ce-i în sufletul vinovatului. A fost şi ea o idilă, şi am s-o ţin minte, nu mi-am dorit-o, n-aş fi avut asemenea îndrăzneală, nici n-am socotit-o posibilă, pînă ce n-a întins mîna ea singură.

Aceste întîmplări, cu Tania şi cu Ibi, înainte de a fi Rita, petrecute cu atîta rapiditate dar nu fără să lase urme, n-au fost adevărata mea vocaţie. Mereu am visat o iubire continuă, una singură, ca un roman fluviu, cum visam să scriu în acea vreme, sau ca o simfonie neterminată, avînd numai o parte, cea mai frumoasă, care să se repete întruna. Dar, împotriva aspiraţiilor mele, viaţa în jurul meu era trepidantă şi prea rapidă, se scurgea în vîrtejuri pe lîngă mine, iată ce de pronume ! — ar fi însemnat să rămîn ultimul, singur în bătaia vîntului, pe o insulă părăsită ; partenerele mele nu puteau să aştepte, trebuia să merg odată cu ele.

Rita parcă nici n-a văzut că venisem, îşi privea vîrful pantofilor şi aşa a stat pînă acasă. Cînd am trecut pe la troiţă, mi-am făcut cruce cu limba în gură şi m-am rugat în gînd : „Doamne, hotărăşte cum e mai bine !"

35

Cea mai mare parte a zilei acum, în plină vară, ne-o petreceam la bazinul de înot, unde coboram cu săniuţa pe iarbă. Coborau şi domnul Neagoe cu Alexandrina, mergînd pe potecă, pe la umbră şi jos se aşezau sub o umbrelă de soare. Trandafil bineînţeles rămînea în casă, între cărţi şi caiete, Traian era tot timpul la mină. Dintre toţi, înotam şi stăteam la soare numai eu şi Rita. Tinca venea şi ea la bazin, dar nu se dezbrăca, stătea la umbră într-un şezlong, cu un lucru de mînă în poală, uitînd de el, nefăcînd altceva decît să aştepte seara, cînd venea Traian de la treburi ; cu un ceas înainte se ducea sus, se îmbăia, îşi

schimba rochia, își peria părul, se parfuma și își dădea cu puțină pudră roz pe obraz, fiind prea palidă. La fel de palid era și Bob, venea și el la bazin, dar stătea îmbrăcat, în haine albe ; nu părea să aibă vreo hibă trupească, totuși nu se arăta niciodată în costum de baie ; la un tînăr de vîrsta lui mi se părea inadmisibil, i-aș fi făcut vînt în bazin, așa n-ar mai fi avut încotro, ar fi trebuit să-și scoată hainele.

Între mine și Rita nu era nici o comunicație vădită, poate doar gînduri și nici ele sigure ; în schimb, înfățișarea amîndurora cînd ne așezam seara la masă, în lumina candelabrului, strălucind amîndoi de la soare, ar fi trezit o idee destul de îndrăzneață în mintea oricărui om mai bănuitor din fire, iar într-o minte mai pură, ar fi trezit măcar o sugestie, despre ceva nedefinit dar posibil. Căci înfățișarea noastră, în contrast cu a tuturor celorlalți, albi la față, devenea semnificativă și crea între unul și altul o înrudire, ca între două semne de exclamație puse alături. Cum arătam eu nu voi spune, nu mi-a plăcut niciodată să mă uit în oglindă, iar soarele nu-l căutam ca să mă bronzeze, ci dintr-o nevoie a trupului, ca setea, la care însă devenea părtaș și sufletul, cu dorințele mele nelămurite.

Ar fi păcat însă dacă n-aș face portretul Ritei, acum, în ipostaza ei cea mai bună. Activat de soare, sîngele ei parcă pulsa mai puternic sub pielea bronzată, și ceea ce o caracteriza în primul rînd era o vitalitate mărită, explozivă, într-o anatomie care își păstra totuși feminitatea, pînă la impresia că n-ar putea să lupte nici cu oamenii, nici cu natura, ar avea nevoie tot timpul de o protecție. Era o impresie falsă, m-a uimit cu ce vehemență își apăra întîietatea, într-o dispută sau într-o întrecere. Dispute nu avea decît cu Bob, din ce în ce mai înverșunate, ajungînd pînă la dușmănie ; Rita se lăsa antrenată în discuții, fiindcă era impulsivă, iar Bob, impulsiv de asemeni, o provoca din prostie și nu se învăța minte, deși nu cîștiga în nici o cioc-nire, ieșea totdeauna învins și ridicol. Despre puterea ei combativă am avut un exemplu cînd ne-am luat la întrecere, care din noi străbate de mai multe ori bazinul de înot, și cu toate că eram în mod evident mai puternic, n-a vrut să cedeze pînă ce nu și-a pierdut cunoștința în apă, gata să se înece.

Fizionomia ei era poate comună, la șaisprezece ani nu avea o expresie pe deplin formată și aș fi luat-o drept o frumusețe obișnuită, cum sînt atîtea adolescente, avantajate de aerul lor proaspăt, să nu fi fost ochii, cu adevărat fascinanți, și dacă spun așa rămîn cu nemulțumirea că am mai folosit și altădată cuvîntul, căruia, în afară că este uzat, îi lipsește volumul și forța să redea ce am în minte. Poate să reușesc printr-o descriere, amestecînd în ea luciditatea și exaltarea ; asemenea ochi n-am mai văzut niciodată la o ființă omenească, păreau mai degrabă animalici, de fiară, și ar fi făcut frică să nu fi emanat o căldură catifelată, tandră și în același timp penetrantă. Ochi ca de tuș negru, cu irisul atît de mare că nu mai lăsa în jur decît un cerc subțire din albul globului ; contrastul era atît de puternic, încît din alăturarea celor două culori extreme se năștea un fluid căruia n-ar fi putut să-i reziste nici un om dintr-o mulțime oricît de mare ; toți ar fi căzut sub o vrajă hipnotică.

Se va crede că, descriind-o așa, vreau să fac din Rita o ființă supranaturală și o primejdie publică ; așa ar fi, dacă n-aș adăuga, cu luciditatea făgăduită, că fluidul ei rămînea într-o stare latentă, insesizabil, și nu se activa decît în unele clipe, nu printr-un act de voință, ci prin exteriorizarea spontană a unor sentimente, a unei trăiri interioare, declanșată electric și necunoscută poate nici de ea însăși. Am întîlnit numai în cîteva rînduri această privire, trimeasă pe sub sprîncene, făcîndu-le parcă să fluture, dar a fost destul ca s-o țin minte, și să reînvie ori de cîte ori mă uitam în ochii ei, amețit de acel iris negru, enorm, pe care inelul alb îl scotea în evidență, făcîndu-l să strălucească. Știam cînd să mă aștept la privirea ei hipnotică ; dacă Rita își lăsa capul în jos, închizînd ochii, însemna că adună fluide sub pleoape, de unde, cînd le deschidea, izbucnea o scînteie, un mic fulger ; cine se afla atunci în axul ochilor ei, avea șansa s-o intercepteze. Șansa mea a fost că la masă ședeam față în față, n-aveam decît s-o privesc natural, fără să atrag atenția. În cea mai mare parte a timpului însă, și mai ales afară din casă, în mijlocul peisajului, ea nu-și descărca niciodată forța aceea ascunsă sub pleoape ; atunci rămînea doar o fată cu ochi mai frumoși decît alta.

Sigur că mă uitam la ea, jos, la bazin, cînd eram amîndoi în costum de baie. Alcătuirea ei era iarăşi comună, ca a tuturor fetelor de şaisprezece ani, bine făcute ; vedeam o mulţime la mare, dar greu le descifram sub costumele de baie, întregi, de pe vremea aceea. Chiar şi eu aveam costum întreg, negru, de lînă, îl făcusem de comandă, fusese un sacrificiu, nu mă mai mulţumeam cu costumele hîde, de aţă, care se închiriau la pavilionul băilor, cam aceleaşi pentru toate staturile, atîrnau ca nişte cîrpe, şleampăte, prost croite, făcînd corpul otova. Bărbaţii se mulţumeau şi aşa, fără să ţină seama că făceau impresie proastă ; a trebuit să treacă timp pînă să-şi însuşească şi ei ceva din cochetăria femeilor. Visul acestora era să aibă costum de baie „Jantzen" suplu şi elastic, care se mula bine şi le dădea linie chiar şi unora mai greoaie. Ca marcă de fabrică avea, la marginea de jos a chilotului, în axul coapsei, o înotătoare în poziţia cînd se aruncă în apă, cu mijlocul arcuit, cu braţele întinse. Dacă pe plajă o femeie era admirată, celelalte strîmbau din nas şi spuneau cu parapon : „Păi sigur, dacă are costum »Jantzen« !"

Oricît ar fi fost Rita de bine făcută, ea pentru mine nu putea să concureze cu Ibi, de care eram înfierbîntat în toată puterea cuvîntului, de abia aşteptam să se întunece şi ea să lege cîinele în şopronul de lîngă casă. Poate că n-ar mai fi fost nevoie să-l lege, cîinele începuse să mă cunoască, dacă veneam de jos şi împingeam uşa nu mă mîrîia, ci dădea din coadă. Săptămînile cînd Frantisek lucra în schimbul de ziuă, însemnau o pedeapsă, nu mă puteam duce sus pe lumină, las' că m-ar fi văzut trecătorii, dar se băga de seamă şi-n casă, mi-era ruşine de Alexandrina şi de domnul Neagoe, care desigur m-ar fi poftit să-mi fac bagajul, pe bună dreptate. Şi mai ales trebuia să mă feresc de Rita, ea ar fi observat prima, m-ar fi tachinat cu ironie, sau chiar mi-ar fi întors spatele.

Aşa că în acele săptămîni de repaus, mă mulţumeam să-i fac semne Ibiei cu oglinda, arătîndu-i că eram acolo şi dovedindu-i că mă gîndeam la ea din faptul zilei ; apoi coboram la bazinul de înot, cu Rita. Avea mai multe costume de baie ; unul alb, altul albastru, le punea de predilecţie. Pe celelalte, verde, maron, negru, aproape că nu

le ţin minte. Cel alb, în contrast cu pielea ei brună care se bronzase intens şi repede, din primele zile, parcă o desena cel mai bine, dezvăluind nu doar ce era ea în vara aceea, ci şi ceea ce avea să devină. Şi iarăşi voi spune că oricît de bine ar fi fost făcută, ar fi rămas o fată frumoasă, ca multe altele, să nu fi avut ochii, cu particularitatea lor nemaiîntîlnită şi neuitată.

Înotam mult împreună, după ce ne ardea soarele, îi plăcea să mergem umăr la umăr, străbăteam bazinul de zeci de ori, nu ne-am fi oprit pînă la ora de masă, dacă nu ne cuprindea frigul ; apa, la altitudinea de şase sute de metri şi împrospătată întruna de pîrîul care venea de sub munte, nu era prea caldă. Rita îşi lăsa costumul de baie în jos, pînă la mijloc, ca să fie mai liberă. Cei de pe mal nu se uitau, şi dacă s-ar fi uitat n-aveau ce să-i vadă, decît umerii. Aproape de prînz cînd toţi ai casei se duceau sus, să se pregătească de masă, Rita începea înotul pe spate, şi atunci sînii ieşeau din apă, semănînd cu două mici mine de război, dar albe, pornite să arunce în aer o ţintă. Bob, care de obicei rămînea cu noi, aşezat într-un şezlong, fumînd şi frunzărind o revistă ilustrată, se făcea că nu-i pasă, dar vedeam de departe că strîngea din maxilare. Mi-ar fi făcut ceva, ar fi aruncat cu o piatră în mine, ar fi strigat să ies din bazin dacă n-ar fi fost limpede că înotam conştiincios, cu ochii în apă, fără să mă uit la goliciunea Ritei.

Alteori ne jucam la capătul bazinului, unde apa ne ajungea doar pînă la umeri. Unul din noi făceam poarta, cu picioarele desfăcute, şi celălalt trebuia să treacă printre ele, înotînd pe la fund, fără să le atingă. Era un fel de sport, dar îmi dădea şi o bătaie de inimă, părea că se pregăteşte un drum mai departe, prin vina unuia dintre noi, care ar fi greşit direcţia şi ar fi trecut prea aproape de celălalt, atingîndu-i pielea ; sau prin vina amîndurora, cînd unul s-ar fi oprit la mijloc, iar celălalt ar fi strîns picioarele, imobilizîndu-l o clipă. Chiar dacă rămînea numai o joacă, o luptă cu apa, era şi puţină luptă între noi doi, prelungită cu gîndul. Niciodată însă nu mi-am făcut vise şi nu mi-aş fi îngăduit o necuviinţă, fiindcă după ce ieşeam din apă, Rita devenea distantă, evita orice prilej să fim aproape ; dacă mergeam să ne plimbăm prin pădure, se purta ca o străină, cum nu fusese în primele zile,

cînd ne urcasem în vîrful Observatorului și privisem nunta furnicilor. Nu i-am întîlnit ochii, cel mai cuceritor din farmecele ei, decît seara, la masă, cînd stăteam față în față și din cînd în cînd ni se încrucișau privirile, fără voia noastră.

Cu părere de rău mă despart de acest cadru, unde împrejurările norocoase îmi dădeau încredere în mine însumi și mă ajutau să evoluez spre o treaptă mai înaltă a existenței mele, de unde începeam să mă cunosc și să-mi bănuiesc aspirațiile. În vara aceea am învățat multe despre natură și despre oameni ; eu, care fusesem subiectul lui Alex, prezentat cu multă tevatură, acum aveam în jurul meu nenumărate subiecte. Nu pot spune că le studiam, nu năzuiam să fac din ele niște personaje, țineam minte cazul lui Alex, care nu reușise ; mă mulțumeam să le urmăresc, să le compar pe unele cu altele, și pe toate să le compar cu mine.

Cît privește natura, n-am avut încă puterea și curajul să spun ce răvășise în mine peisajul acela tumultuos, cum nu-mi închipuiam că există, după ce atîta timp trăisem la cîmpie și la mare ; deși văzusem munții o dată, în treacăt, cînd mă dusesem să descopăr pădurea de conifere, ei rămăseseră în afara percepției mele, nici nu mi-ar fi încăput în privire, erau o abstracție, văzusem doar brazii. Aveam astfel impresia că natura, cel puțin aceea unde eram destinat să-mi duc viața, se înfățișa ca o mare întindere plană, care era infinitul. Relieful mă împiedica să cuget, îmi trimitea gîndurile înapoi, se izbeau în mine și cădeau jos fără forță, ca gloanțele ricoșate. Împotriva acelora care socotesc înălțimile drept puncte de observație de unde lumea se vede mai bine, eu știu că, dimpotrivă, muntele ne limitează privirea la prima creastă, iar mai departe urmează vidul de nepătruns nici cu închipuirea. Sînt oameni, îi cunosc, care pot să spună clar ce urmează după o creastă și după crestele celelalte, dar numai fiindcă au trecut pe acolo, le-au văzut și le țin minte. Aceasta însă e o descoperire datorată forței musculare, dezlegată de imaginația și spiritul omului, cele mai clare și mai complete din instrumentele lui de observație.

După lunga contemplare a mării și a cîmpiei, pe care de mult le socotesc ca fiind una continuarea celeilalte,

coexistînd printr-o dependenţă continuă, peisajul frămîntat îmi dăduse în sfîrşit, conştiinţa despre cea de a treia dimensiune a geografiei, şi această revelaţie i-o datoram Mirei. Nu atît fiindcă mă dusese pe văi şi pe dealuri, altfel de valuri decît ale mării, şi mă făcuse să simt în ele nemişcarea telurică a pămîntului, cît prin antrenarea mea la înălţime, în turnul de observaţie, de unde lumea se vedea ca în adîncime ; acolo, în oscilaţia schelăriei mişcate de vînt, am simţit, prin frica din suflet, ce este o verticală, nu cea din geometrie, ci din natură. De atunci, peisajul acela, misterios, fiindcă era în mare măsură acoperit de pădure şi populat de vietăţi nevăzute, jivine şi păsări, a devenit pentru mine a doua parte a lumii, existînd prin ea însăşi, puternică şi independentă, neputînd niciodată să se contopească sau măcar să se apropie de prima. Şi eu însumi mă simţeam îmbogăţit astfel, prin această a treia dimensiune care îmi modifica mersul, schimba mereu înălţimea punctului meu de observaţie şi mă obliga să-mi modific permanent poziţia capului, ca să privesc cînd în deal, cînd în vale.

Iar Ibi adăugase încă un element acestei naturi variabile, făcîndu-mă s-o simt fără s-o văd în întunericul nopţii, cînd lumea începea altă viaţă. De multe ori, în loc să mă cheme sus, în odăiţa care ar fi sărăcit cu timpul comunicaţia noastră, se furişa în drum, cu un pardesiu negru pe umeri, ca să nu poată fi văzută cu uşurinţă, mă lua de mînă şi mă ducea în pădure, de-a dreptul printre copaci, fără să caute o potecă, şi cînd lăsam jumătate de deal în urmă, ca să nu ne simtă nimeni, se aşeza jos, pe frunzele uscate şi puţin călduţe de peste ziuă. Astfel se năştea totdeauna o noutate, aceea a necunoscutului şi puţin a fricii de a nu ne fi luat cineva urma. Mă gîndeam nu doar atunci, uneori chiar ziua, acasă, şi am continuat să mă gîndesc şi după ce Ibi plecase, ce aş fi făcut dacă ne atacau mai mult decît doi oameni ; cu doi speram că am fi putut să luptăm în tovărăşie, pe viaţă şi pe moarte. Dar cu încă unul nu putea să urmeze decît înfrîngerea şi umilinţa. Asemenea gînduri referitoare la trecutul meu nu-mi dau pace nici astăzi. Visam să port cu mine o puşcă-mitralieră.

Într-o noapte, Ibi m-a dus departe, mergea sprintenă și neobosită, sărind cu ușurință peste hîrtoape, ca o pisică sălbatică ; pe întuneric nu recunoșteam locurile, știu că am urcat o ultimă coastă și m-am pomenit în Poiana Miresei, la picioarele turnului de observație. A urcat fără să-mi spună o vorbă, am urmat-o cum mi-aș fi urmat soarta, încleștat cu frică de scările șubrede, privind doar în sus, cum vîrful turnului se legăna printre stele. Ibi s-a dezbrăcat și a pus pardesiul jos, pe platforma cea mai înaltă. Răsărise luna, doar puțin știrbită, luminînd orizontul în partea mării. Și deodată mi s-a părut că turnul începe să crească și să se aplece — Ibi dispăruse de lîngă mine — mă ducea tot mai sus și mai departe, pînă ce m-a lăsat lin pe o plajă, între cele două diguri piezișe unde îl întîlnisem pe Alex și unde stătusem în cumpănă zilele următoare, dacă să mă arunc sau nu în valurile furtunoase. Nu mă aruncasem și azi supraviețuiam, dar mi s-a făcut un dor fierbinte de mare.

Ce m-a împiedicat să plec chiar a doua zi ? Am spus, în gîndul meu, Ibi. Dar în spatele ei, ferindu-mă s-o privesc, era Rita, cu lumina neagră a ochilor ascunși sub sprîncenele încruntate.

36

Cinci zile mai tîrziu am primit, cu multă surpriză, o scrisoare din partea lui Alex, reexpediată de mama ; mă gîndisem adesea la el în ultima vreme, de cînd îi citeam cartea. „Poate n-ai știut că eu și Zefira sîntem căsătoriți, azi se împlinește anul.“ Bănuiam din carte, dar el nu mă înștiințase, ceea ce socoteam a fi o ingratitudine ; avusesem un rol în apropierea lor, ar fi trebuit să nu uite nici unul ; dar pe Zefira nu puteam s-o învinuiesc, sufletul ei era mai presus de cele obișnuite. „Nouă ne este bine, sîntem fericiți pe toată viața. Am însă tristețea să te anunț că

începînd de noaptea trecută, Emma, tu îi spuneai Irmingarde, nu mai este printre noi, ne-a îndoliat sufletul. Pianul ei a amuţit, şi inima..." N-am citit mai departe, ultima frază mi se părea de prisos, recunoşteam poate în ea ceea ce a determinat declinul lui Alex. Inima Emmei încetase să bată, poate aşa spunea el, inima mea în schimb, vie, simţea o durere de moarte.

După datele poştei, biata făptură se prăpădise în noaptea cînd luna răsărea deasupra mării şi turnul de observaţie, crescînd şi înclinîndu-se m-a depus pe plajă ; fiindcă simţeam un dor aprins de acele locuri. Au găsit-o a doua zi dimineaţa, zdrobită de pietre şi aruncată pe unul din cele două diguri piezişe, exact în locul unde odată stătusem la îndoială dacă să mă arunc sau nu în marea înfuriată. Dacă mă aruncam, n-aş fi avut scăpare, ştiam, şi totuşi a trebuit să treacă un timp, secunde, minute ? — pînă să hotărăsc că trebuie să mă dau în lături.

Moartea Emmei a fost o dramă care a rămas neînţeleasă, la fel ca nunta ei atît de tîrzie. Cu cîţiva ani înainte, cînd eram abia un copilandru, visam să cresc mare ca s-o iau de nevastă, şi mă temeam ca pînă atunci să nu se mărite. Dacă aş fi avut mai multă putere de înţelegere, ar fi trebuit să-mi dau seama că Emma nu trebuia să se mărite niciodată. Sfîrşitul ei a fost o dovadă deplină, căci s-a omorît în noaptea nunţii.

Ce daruri avea omul care izbutise să-i schimbe destinul ? Înaintea oricărui dar, am aflat că nu-i plăcea muzica ; mi se părea strigător la cer, şi măritişul Emmei devenea cu atît mai inexplicabil. Serile cînd ea cînta lieduri, singură în casă, şi lumea se aduna în parc s-o asculte, se sfîrşiseră, de cînd apăruse acel logodnic. Nu mai îndrăznea să cînte nici după ce pleca el, şi nici n-ar fi putut, rămînea într-o stare de spirit confuză. Logodnicul venea seara la masă, îmi era uşor să-mi închipui ce însemna masa Emmei, cîtă grijă punea ea s-o aranjeze, să pregătească mîncăruri alese, mă bucurasem şi eu de ospitalitatea ei, săptămînă de săptămînă, trei veri de-a rîndul. Nu încerca să ascundă venirea unui bărbat în casa ei seara, se ştia castă pînă şi în gînduri, lipsindu-i noţiunea păcatului ; în alcătuirea lui fizică, bărbatul era o abstracţiune. Nici vecinii nu priveau faptele altfel, dovadă că nu încercară să spioneze, nu

făcură să umble vorbe, nu comentară în nici un fel întîmplarea, ca și cînd ar fi fost neavenită.

Pe logodnic nu-l cunoștea nimeni, apariția lui fusese ciudată și într-un fel misterioasă. Venise cu un vapor, de la Marsilia, mai mult nu știa nimeni, decît ceea ce putea să se vadă cu ochii. Era un bărbat trecut de jumătatea vieții, dar părînd mult mai tînăr, înalt, drept, poate prea subțire pentru o anumită vîrstă, cînd omului îi stă bine să se împlinească ; cine nu se îngrașă cu anii nu inspiră încredere, pare neașezat, nestatornic, afară dacă nu-i ros de tuberculoză. Nu putea să fie cazul, acel bărbat se bucura de-o sănătate deplină, poate avea chiar prea multă, i se vedea pe față, într-un zîmbet de superioritate față de toată lumea.

În afară de o valijoară pe care o ducea singur, cu grijă, avea în magazia vaporului două cufere cu brîuri și încuietori de alamă, atît de grele, că le coborîră cu macaraua și fură duse la hotel cu camionul. Era într-o după-amiază a primăverii trecute, cînd eu venisem la mină în vacanța de Paște și o cunoscusem pe Mira. Străinul trase la hotelul „Palas", unde tocmai atunci se afla doamna Lambru, rentiera dispărută două veri de-a rîndul. Prezența ei acolo mi se părea prematură, nefiind încă sezonul de vară ; dar de la doamna Lambru te puteai aștepta la orice, nu dădea nimănui socoteală.

După cum se înscrise în registru, noul venit se numea sir Regginald Canberra, împerechere de nume ciudată, și era de presupus că avea un titlu de noblețe, ceea ce putea să explice manierele lui distante. Bineînțeles că pînă seara aceste date se aflară de toți cei dornici să afle, dar mai mult decît ce era scris în registrul hotelului, nu știa nimeni.

De pe vapor coborîse în haine de golf și cu șapcă în carouri, îmbrăcăminte tipică de călătorie. Seara fu văzut în smoking, la masa doamnei Lambru, în restaurantul hotelului. Avea părul blond, cu o cărare antipatică la mijloc, ochi albaștri, o față trandafirie, puțin pergamentoasă dar plăcută, ca toată înfățișarea lui, și chiar ca manierele, oricît ar fi fost ele de distante. Greu de înțeles la un asemenea gentleman, sir Regginald îi ceru voie doamnei Lambru să se așeze la masa ei, fără s-o cunoască,

şi ea acceptă cu un zîmbet, sperînd că va da de bîrfit lumii. După masă ieşiră să se plimbe împreună şi fură văzuţi braţ la braţ pe esplanada luminată puternic de lampadare. Intriga se socotea ca şi consumată, mai rămînea de aflat amănuntele şi date suplimentare asupra străinului. Dar doamna Lambru, deşi o cunoştea toată lumea bună, nu avea prietene în oraş, cărora să se destăinuie, şi chiar să fi avut, nu-i plăcea să vorbească ; prin această muţenie atrăgea şi mai mult atenţia oamenilor. De altfel, n-ar fi fost prea mult de vorbit, fiindcă din seara aceea nu mai fu văzută cu Sir Regginald, care o saluta protocolar cînd se întîmpla s-o întîlnească pe stradă, iar ea răspundea cu o înclinare rece a capului şi cu un zîmbet fabricat la iuţeală. Nu ştiu de ce această reţinere, sir Regginald n-ar fi putut s-o jignească şi ea nici n-ar fi fost în drept să-i facă reproşuri, admiţînd că el se retrăsese din proprie voinţă, după o singură seară ; fiindcă doamna Lambru nu era disponibilă, cunoştea toată societatea legătura ei cu consulul Franţei.

A doua zi după plimbarea pe esplanadă, sir Regginald fu văzut la o cafenea din piaţă, jucînd ghiulbahar cu Mustafiţă, vizitiul AMarisei. Acest joc, prea puţin răspîndit mai departe de malul Mediteranei răsăritene, dovedea că Orientul nu-i era necunoscut străinului. Aerul lui distins şi îmbrăcămintea elegantă duceau la presupunerea că lucrase la o reprezentanţă diplomatică a Angliei, poate fusese chiar ambasador, la Ankara sau la Atena. Mai ciudată mi se pare prezenţa partenerului. Dacă aş fi fost acolo, Mustafiţă mi-ar fi destăinuit şi mi-ar fi explicat totul.

În seara aceleiaşi zile, sir Regginald se prezentă în faţa AMarisiei şi îi ceru în căsătorie pe sora ei mai mică, Irmingarde.

— Păi nici n-o cunoşti, domnule !

N-o cunoscuse personal, dar o ştia, o ţinea minte, de la Londra, fusese la recitatlul ei nefast, cînd publicul din sală o paralizase şi nu mai putuse să scoată un sunet. Regginald Canberra, care nu era lord pe vremea aceea, şi abia împlinise anii majoratului, avea o aversiune din nas-

tere pentru muzică, o idiosincrazie ireductibilă ; încă din scutece, cînd auzea pianul în casă începea să urle, dar abia tîrziu se descoperi cauza. Nici un medic, nici un consult de profesori, repetat periodic, nu stabili un diagnostic și nu găsi leacul. Deoarece acest beteșug ducea la suferințe grele, cineva propuse să i se desființeze simțul auzului. Deși ar părea o monstruozitate, eu cred că ar fi fost soluția cea mai bună. Cu trecerea anilor, cu medicamente calmante, infirmitatea se mai îmblînzi și tampoanele în urechi făcură viața suportabilă. Dar pînă tîrziu sir Regginald, devenit lord la moartea tatălui, o lua la goană pe stradă cînd se auzea venind fanfara, nu mergea niciodată să vadă schimbarea gărzii la palatul Buckingham, și nici spectacole de circ cu orchestre de alămuri. Și iată de ce credea el că Irmingarde era o predestinare, fiindcă intrase somnambulic într-o sală de concert, fără să cunoască programul, știind doar că o să se chinuiască și totuși neputînd să învingă acea chemare stranie, care îi lua puterea de judecată. O văzu pe Irmingarde pe scenă, atît de palidă că părea doar o umbră ; și înainte de a ști că ea va rămîne mută, simți că avea în față o victimă. În sufletul lui se născu o compasiune dureroasă, prin care Irmingarde îi deveni dragă, deși se aștepta ca glasul ei să-l îngrozească, deși era sigur că n-o să-l suporte, o să-și astupe urechile, ca să nu fugă din sală.

Așa și făcu, își astupă urechile la primul sunet al pianului, le presă cu pumnii, strivindu-le, și rămase cu ochii la Irmingarde, mulțumindu-se s-o privească, fiind conștient că la auzul glasului ei, dragostea pentru ea s-ar stinge, mai repede decît se aprinsese. Și dacă întîmplarea de pînă acum era o predestinare, cum mai putea ea să se numească, pînă la ce treaptă ajungea, cît de sus și de inimaginabil, prin ceea ce urmase ? O forță misterioasă îl făcu pe sir Regginald să-și ia mîinile de la urechi, tocmai în clipa cînd socotea că supliciul ajungea la maximum, căci, judecînd după încordarea grumazului, după gura deschisă cu disperare, cîntăreața era în plină dezlănțuire. Urmarea nici n-ar mai trebui povestită, desigur că se întîmpla un miracol, iar el era singurul destinat să-l în-

ţeleagă şi să se bucure : Irmingarde cînta fără să se audă. Se născuse pentru el şi nu trebuia s-o piardă.

— Şi de ce-aţi aşteptat douăzeci şi trei de ani, domnule ?

— Fiindcă eram căsătorit, doamnă, dinainte de a şti că ea o să apară. Acum, prin voia cerului, fosta mea soţie şi-a dat sufletul.

În toţi cei douăzeci şi trei de ani o urmărise pe Irmingarde de la distanţă, fusese într-adevăr ambasador, cum presupuneam mai înainte, întîi la Atena, apoi la Ankara, încercînd să se apropie de ea cît mai mult cu putinţă. Ducea corespondenţă cu un comersant din oraş, supus britanic, dar trebuia să-l chestioneze cu prudenţă, să nu se expună la indiscreţii. Pînă ce consulul Angliei, prieten de cea mai mare încredere, îl pusese în legătură cu Mustafiţă. Un informator mai potrivit nu putea să se găsească, devotat şi unei părţi, şi celeilalte, căci ceea ce făcea el pentru un gentleman cu inima nobilă şi cu gînduri curate, nu păgubea cu nimic casa AMarisei.

Aflînd vestea, Emma simţi cum i se răceşte sîngele, coardele vocale, cea mai sensibilă zonă din anatomia ei destul de fragilă îi îngheţară, nu mai putură să scoată un sunet, un cuvînt, o silabă. Cuvîntul nerostit era *nu !*, se citea în ochii ei plini de groază.

Pentru mine viaţa AMarisei a rămas misterioasă ; în afară de ce-am văzut cu ochii cît am fost în preajma ei şi din ce-am putut presupune, n-am mai aflat nimic, nimeni nu mi-a spus ceva în plus, nici măcar Mustafiţă care îmi arăta multă încredere. Nu ştiu ce greşeli făcuse ea în tinereţe, dacă făcuse vreuna. Greşeala de neiertat rămîne că a convins-o pe Emma să se mărite, după ce îi lăsase o lună timp de gîndire. Avea ea însăşi nevoie de luna aceea, ca să culeagă informaţii despre Sir Regginald. Curînd află prin Zoba, de la agentul acestuia din Anglia, că peţitorul avea un trecut fără pată, o origine nobilă, lorzi din tată în fiu de pe timpul reginei Elisabeta. Averea lui consta din două moşii productive, una la sud de Londra, aproape de Brighton, alta pe malul mării, în est, la Ness Point, între Great Yarmouth şi Lowestoft. Nu lipsea nici cas-

telul tradițional, o construcție medievală, de cărămidă și piatră, modernizată, cu aer condiționat și încălzire centrală, cu băi de marmură, ale căror robinete erau placate cu aur, avînd în centru safire adevărate, cele de apă rece, iar cele de apă caldă rubine. Toate acestea Sir Regginald le moștenise, se simțea stînjenit de ele, avea o fire mai austeră, ceea ce AMarisiei îi făcea impresie bună.

Mai erau două săptămîni pînă să se împlinească luna de gîndire ; în tot acest timp îl invită la masă pe viitorul logodnic, fără s-o invite și pe Emma, ca să n-o influențeze în vreun fel, lăsînd-o să-și hotărască soarta în singurătate. Dar soarta era hotărîtă, AMarisa nu avea nici o îndoială că sora mai mică se va supune, nimeni din familie nu-i ieșise din cuvînt pînă acum, și nimeni nu regretase pe urmă. Acum însă mergea spre o greșeală fără iertare. Seară de seară, după ce se sfîrșea masa, îl poftea pe Sir Regginald să stea lîngă ea, pe sofaua sacrosanctă, cinste de care nu se mai bucurase decît mama, în cîteva rînduri, și Alex o singură dată. Îi plăcea mirosul lui, un parfum bărbătesc, cu o bază de lavandă, sobru fără să fie aspru, un veritabil Yardley din seria restrînsă numită Gentleman, care nu se fabrica decît în Anglia și nu putea fi exportată. Așa stăteau pînă la miezul nopții, făcînd planuri de viitor, construind fericirea Emmei. Castelul trebuia vîndut, îi trecuse timpul, mai potrivită era o vilă pe lîngă Londra, cu un parc unde să se joace copiii.

Nu înțeleg cum se ducea AMarisia cu gîndul atît de departe ; e posibil să mai ai copii de la o vîrstă înainte ? Și dacă e posibil, nu-i o indecență ?

La miezul nopții Mustafiță ciocănea la ușă și anunța că trăsura așteaptă la scară.

Timp de o lună Emma rămase în casă, continuînd să-și cînte liedurile seara, pentru cei care veneau în parc, s-o asculte, și nu-i cunoștea, nu-i vedea, știa doar că erau acolo. În prima zi a lunii următoare, cîntul ei nu se auzi, în casă era întuneric, ascultătorii așteptară zadarnic ; de atunci înainte nu se mai auzi niciodată.

Seara, Mustafiță venise s-o ia pe Emma. Pentru prima oară găsea sufrageria goală, în afară de AMarisa și de

Sir Regginald, așezați pe sofa, nu se mai vedea nimeni. Emma rămase în picioare, ca la pronunțarea sentinței. Forța magică a AMarisei o făcea să aprobe din cap, la toate hotărîrile luate, căci coardele vocale refuzau din nou s-o asculte. Ea află că va fi o lady britanică, va locui în apropiere de Londra, va putea să călătorească, se va bucura de bogăție, de fast și de afecțiunea statornică a unui om care aștepta această clipă de douăzeci și trei de ani, cu o credință neștirbită. AMarisa nu pronunță cuvîntul dragoste, se mulțumi să spună afecțiune, după o ezitare. Sir Regginald se ridică de pe sofa, se apropie de Emma, se înclină și îi sărută mîna. Ea îl vedea prima oară, nu îndrăznea să-l privească în față, era parcă absentă, hotărîrea se luase în lipsa ei. Nu înregistră nici o impresie, i se păru doar că el emana un miros ciudat, parcă de medicamente, sau poate era un parfum exotic, puțin neplăcut, fiind prea puternic. Oare AMarisa nu-l simțise ?... Mai mult decît că îl simțise : o subjugase !

În schimbul a tot ce i se oferea, Emma trebuia să consimtă la un sacrificiu : să nu cînte atunci cînd viitorul ei soț putea s-o audă, sau și mai bine, să nu mai cînte niciodată ; dacă după șapte ani de studii costisitoare la Londra nu făcuse o carieră de cîntăreață, putea să renunțe fără regrete.

Oare ce-aș fi făcut dacă eram acolo în seara aceea ? Aș fi luat-o la fugă, sau aș fi strîns-o de gît de AMarisa ? Cum de continui să cred că a fost o inimă generoasă, că a făcut mult bine în jurul ei ? Poate mă derutează darul pe care l-a avut de a ține unită o familie destul de numeroasă ca să fi populat o mică planetă. Dar după o crimă atît de îngrozitoare, ar fi trebuit să mi-o scot din suflet. Și totuși, amintirea ei mă încălzește și mă înduioșează pînă și astăzi, făcîndu-mă să uit ce soartă i-a hărăzit acelei ființe neapărate, care a avut darul să trezească în sufletul nostru o bogăție de sentimente, frumusețe și speranțe, nouă, cei ce-o ascultam cîntînd seara lieduri, imposibil de-a le cînta altcineva.

AMarisa avea verighetele pregătite ; logodna se făcu în seara aceea de primăvară, și nunta se hotărî să fie

vara. Începînd de a doua zi, Sir Regginald veni regulat în vizită la Emma, se prezenta pe la patru după-amiază și rămînea pînă după masa de seară, cînd Mustafiță îl ducea la hotel, cu trăsura. Odată cu logodnicul, în casă pătrundea mirosul lui de medicament, care se impregna treptat în ziduri și în mobilă. Emma îl suporta fără să presimtă că într-o zi o va umple de groază. Refuza să iasă la plimbare cu viitorul ei soț, să se arate în lume. Era atentă cu el, se străduia să fie calmă, dar nu-l privea niciodată în față; dacă l-ar fi întîlnit pe stradă, nu l-ar fi recunoscut decît datorită mirosului.

Într-o seară, la o săptămînă după logodnă, nu mai putu să rabde și, după ce Sir Regginald plecă, deschise capacul pianului, deși fusese hotărîtă să nu mai cînte niciodată. Cînd huruitul trăsurii se stinse, apăsă clapele; pianul nu scoase nici un sunet. Reluă, mai puternic, era speriată, parcurse toată claviatura, o cuprindea panica, lovi cu pumnul în clape, pianul se clătina, dar rămînea mut, ca mai înainte — după o săptămînă de tăcere își pierduse glasul. Încercă iarăși, și iarăși, înnebunită, pînă ce mințile i se rătăciră și ieși din casă în fugă, urmărită de fantome, demoni cu limba tăiată care scoteau pe gură valuri de sînge. Fugi în neștire, ajunse pe faleză, în fața scărilor care coborau la plajă, între cele două diguri piezișe. Același drum avea să facă în noaptea nunții; parcă venise în recunoaștere. Nu era lună, doar stele. Auzea marea jos, foșnind potolită; urechea ei era bună, nu surzise, dar nu mai percepea sunetele pianului.

Mustafiță, care se întorcea de la hotel, se opri, fără s-o recunoască, părea o femeie zmintită, care se ținea cu mîinile de cap, plîngînd în hohote. O urcă în trăsură și o duse acasă. A doua zi dimineața îl căută pe Sir Regginald. „Domnule, vă faceți mare păcat! îi spuse. Mai bine duceți-vă! Domnișoara e învățată să trăiască singură, n-o să îndure măritișul!"

Cum oare nimeni din familie nu simțise ce avea să se întîmple?

Sir Regginald nici nu vru să audă; continua să vină zi de zi în casa Emmei, așteptînd data nunții. Mirosul lui se impregna tot mai tare în ziduri.

37

Eram ajuns la maturitate, cînd într-o zi am făcut o constatare ciudată cu privire la capacitatea mea de a memora fără sforţare şi chiar fără intenţie, natural şi simplu, unele date de importanţă secundară, numere de telefon, de pildă. Această capacitate n-o cunoscusem înainte, nu ţineam minte nici telefoanele prietenilor mai apropiaţi, pe care îi căutam zilnic ; totdeauna mă uitam în agendă. Luni de zile am dus convorbiri prin telefon cu o prietenă, a cărei inteligenţă fertiliza dialogul nostru, făcîndu-mă să-l reiau cu plăcere şi să-l prelungesc pînă îmi obosea glasul. Dar în afara convorbirilor noastre, dominate de spiritul viu al prietenei mele, nu mă interesa nimic la ea, o întîlneam rar şi nici n-o priveam bine, niciodată nu-mi închipuisem că ar avea cu ce să mă ispitească. Tîrziu de tot şi pe negîndite am făcut această descoperire, era pe deplin o ispită, am rămas uimit şi uimirea ei n-a fost mai mică văzînd cum mi se schimbase privirea. În seara aceea, după ce o condusesem acasă, am chemat-o la telefon, cu alte sentimente decît înainte, nerăbdător să-i ascult glasul, care acum căpătase alt timbru. Şi abia după ce am auzit-o, mi-am dat seama că formasem numărul fără să mă uit în agendă.

Nu cunoşteam în limba Ibiei decît vorbele obişnuite bună ziua, bună seara, vă rog, mulţumesc, pe care ţi le însuşeşti fără să-ţi dai seama. Ştiam de asemenea cum se spune sărut-mîna, fiindcă învăţasem pe dinafară un mic madrigal ingenios, cam îndrăzneţ dar nu lipsit de spirit, în circulaţie cînd eram tînăr : „A kezedet csokolom, mig a szadat gondolom“ — îţi sărut mîna dar mă gîndesc la gură. Cînd îi spuneai aşa unei femei, nu putea decît să se bucure, chiar dacă se arăta indignată. Şi, în sfîrşit, mai erau cuvintele şlagărului Mogociune, care se cîntase ani de-a rîndul, „eşti urîtă, eşti urîtă, dar aşa cum eşti, îmi placi“. N-aş fi înţeles o asemenea declaraţie, n-aş fi crezut în ea dacă n-aş fi citit tocmai atunci o carte, *Eram o*

fată urîtă, scrisă de o femeie, nu-i mai ştiu numele, şi chiar dacă aş şti, nimeni nu şi-ar aduce aminte. Fata urîtă din carte, firavă, pistruiată, saşie şi cîrnă, are însă atît farmec ascuns, atîta abilitate, inteligenţă şi spirit, încît atunci cînd izbuteşte să şi le descopere cucereşte pe toată lumea, luînd-o înaintea frumoaselor. Lectura aceea a fost o lecţie, şi dacă am uitat numele autoarei, n-am uitat şi învăţătura, pe care am avut ocazia să o şi verific, în cîteva rînduri. Am descoperit că unele făpturi erau de fapt sluţişoare, abia după ce farmecul lor n-a mai avut putere să mă orbească.

Într-o zi, m-am pomenit spunîndu-i Ibiei în limba ei : „O să mă doară inima după tine !" — fajni fog a szivem érted ; învăţasem de la Tania, care ştia puţin ungureşte, dar le uitasem cu totul şi uitate au fost, pînă ce am simţit nevoia să-i spun Ibiei aceste cuvinte, sincere şi puţin triste, ştiind că după cîteva săptămîni plecam la şcoală, cînd sigur avea să mă doară inima după ea ; m-a şi durut uneori, şi chiar mai mult decît îmi închipuisem. A fost surprinsă, m-a privit cu recunoştinţă şi de atunci înainte mi-a vorbit ungureşte, şoptindu-mi la ureche vorbe de dragoste, care se învaţă cel mai uşor şi se ţin minte. Era doar o lecţie, nu-mi închipuiam că ar fi declaraţii, deşi glasul ei avea destulă tandreţe. Bineînţeles că nu ajunsesem să cunosc limba, puteam în schimb să înţeleg binişor măcar o parte din ce vorbeau alţii.

Într-o noapte, aţipisem lîngă ea, cu lampa stinsă, dar o parte din conştiinţa mea stătea de veghe, ştiam că trebuia să plec înainte de a cînta cocoşii a doua oară. Atunci am auzit paşi afară şi am deschis ochii, cu inima sărită din loc, în timp ce Ibi dormea obosită. O bătaie în uşă a făcut-o să se trezească şi să se ridice, speriată, tocmai cînd cineva zmucea de clanţă.

— Cine este ? a întrebat, după ce şi-a regăsit glasul.

— Eu ! a mormăit cel de afară.

Să fi fost lumină, aş fi văzut că Ibi pălise, nu se putea altfel, i-am simţit paloarea în gesturi, mi-a apucat umărul şi m-a strîns puternic, apoi i-am simţit-o în glasul stins, cum mi-a şoptit la ureche :

— Să nu mişti !

O clipă mai tîrziu, își revenise, era alta, a străbătut odaia cu pași siguri, a tras zăvorul și a întredeschis ușa. O ușă întredeschisă înlătură orice îndoială în omul de afară, dacă a bănuit ceva mai înainte. O ușă întredeschisă fără șovăire dovedește o conștiință curată.

Mai tîrziu m-am întrebat dacă Ibi nu trecuse prin multe asemenea experiențe, dacă nu cumva ajunsese la o rutină. Nu, după tremurul care a cuprins-o pe urmă nu mi se părea cu putință, era o dezlănțuire nervoasă, îi auzeam oasele pocnind din încheieturi, putea să-i pocnească și inima. Sîngele ei rece de mai înainte, cînd deschisese ușa fără să ezite, dovedea nu rutină ci spaimă, reacția paradoxală a omului încolțit, care nu mai are nici o speranță să scape. Afară era Frantisek, care acum ar fi trebuit să fie în fundul minei. Chiar dacă îl adusese o bănuială, Ibi trebuia să-și joace singura carte.

— Fugi ! șopti, prin ușa întredeschisă. Te caută jandarmul !

Se auzi un icnet de spaimă, parcă îl vedeam pe Frantisek ducîndu-și mîna la inimă, cum făcusem eu mai înainte. Nu întrebă de ce era legat cîinele, poate nici nu-l auzea cum se smucește în lanț, scheunînd de bucurie. Se întoarse pe călcîie, coborî dealul îndoit de mijloc, apoi o luă la fugă pe drum, tupilîndu-se pe sub garduri.

N-avea să se întoarcă decît peste două zile, cînd Ibi, care știa unde să-l caute, se duse să-i spună că nu mai este primejdie. „Fii fără grijă, îl liniști, am ascuns-o !" „Unde ?" întrebă el, părînd că se înzdrăvenește. „În pădure, răspunse ea ; am îngropat-o !" „Ai pus semn ?" „Nu, dar cunosc locul !" „Să nu-l uiți !" Atîta vorbiră. Ce să ascundă ? O comoară ? Icoana de argint a Maicii Preciste, furată din biserică ?... Și chiar dacă n-ar avea în casă nimic de ascuns, ce om nu se sperie dacă îl caută jandarmul în puterea nopții ?

Îl știam pe jandarm, era un om chipeș, se uita la fete și la neveste răsucindu-și mustața. M-am întrebat ce-ar fi făcut Ibi dacă într-o nopate îi ciocănea cu adevărat la ușă ? L-ar fi lăsat să intre ? Uitam că nimeni n-ar fi putut să urce dealul, dacă ea nu lega cîinele.

A treia seară, înainte de a pleca la mină, Frantisek stătu pe gînduri, în timp ce Ibi îi pregătea legătura cu

merinde. Părea posomorît și parcă n-avea nici un îndemn să plece.

— Măi, soro, spuse, ridicîndu-se greu de pe marginea patului, mai bine ne-am lua boarfele și ne-am duce în alte locuri.

Ea tresări ; rămăsese în el o bănuială ?

— De ce ? întrebă, stăpînindu-se.

— Nu e bine ! răspunse Frantisek. La mină. Ceva nu e bine ! Eu le-am spus, dar domnul Traian nu vrea să m-asculte.

Probabil era ceva adevărat, o neînțelegere, îl vedeam pe Traian nervos în ultima vreme, venea tîrziu la masă, uneori fără să-și schimbe hainele de lucru și să-și pună sutana, care aducea asupra noastră un aer de împăcare ; pe urmă se retrăgea în birou, nu mai rămînea cu noi, citind romane polițiste, legănîndu-se în balansoar, în timp ce Tinca, ghemuită pe un scăunel la picioarele lui îl privea cucernică, gata parcă să se închine, ca la icoană. Într-o seară, domnul Neagoe s-a dus după el și i-am auzit certîndu-se, amîndoi ridicau glasul, se întîmpla prima oară, dar n-am înțeles vorbele. Toți eram stînjeniți, stăteam cu ochii în podele. Alexandrina a plecat a doua zi, nu se mai simțea la locul ei, poate glasul aspru al domnului Neagoe care striga la Traian o jignise și o speriase. Nu putea să se lepede de un fiu al ei, atît de respectat mai înainte, dacă nu se lepădase nici măcar de Tom, nerespectat de nimeni.

N-am ezitat, trebuia să plec și eu, eram mult mai de prisos decît Alexandrina. M-am dus în cameră să-mi strîng lucrurile ; Rita a venit după mine, a intrat fără să ciocănească la ușă, s-a apropiat și mi-a dat un bobîrnac în vîrful nasului, repetînd un gest de altădată. Nu mai aveam starea de spirit de atunci, m-am tras înapoi cu o privire aspră. Rita m-a apucat de încheietura mîinii, strîngîndu-mă tare :

— Nu pleca ! mi-a spus. Nu s-a terminat vacanța.

Nu mi-am dat seama dacă era o rugăminte, sau o poruncă. Pe urmă a adăugat, de la ușă.

— Nu s-a terminat nimic ; mai așteaptă !

38

În seara cînd Frantisek a plecat la mină atît de abătut, după ce trecuse printr-o spaimă destul de mare, nu m-am dus la Ibi, n-o văzusem deloc peste ziuă ; n-aveam nici o înțelegere cu ea, și apoi îmi cam pierise curajul. Totuși m-am uitat sus, să văd dacă nu leagă cîinele. Nu l-a legat, n-a mai ieșit din casă și curînd s-a stins lampa. Am simțit o ușurare, trecusem prin emoții prea puternice, mă ajunsese și oboseala, eram bucuros să mă culc o dată devreme. Oricît ai dori o femeie, simți nevoia să fii și singur, e o altfel de voluptate, cine n-o cunoaște înseamnă că nu pune tot prețul cuvenit nici pe voluptatea cealaltă, nu se prea cheltuiește. Mă băgasem în pat, stinsesem lumina, cînd l-am auzit pe Bob la ușă :

— Ce faci ?

I-am spus că vreau să dorm ; s-a mirat : „Atît de devreme ? Hai să facem o partidă de table !" Știam jocul, îl învățasem de la Mustafiță, cu el aș fi jucat, table nu se joacă oriunde și cu oricine. Propunerea lui Bob era stupidă. L-aș fi bombardat cu pulurile de table, i-aș fi băgat zarurile pe gît, i-aș fi spart cutia în cap, țăndări aș fi făcut-o. Văzînd că tac, a deschis ușa.

— Nu pleci nicăieri ?

În întrebarea lui se simțea un interes ascuns fără abilitate ; știam de mult cît îl ducea mintea. Dar n-am înțeles ce urmărea cu mine. Am închis ochii.

— Vreau să dorm, lasă-mă !

Dormeam adînc, cînd m-au trezit răcnetele lui și urletele cîinelui. M-am dus buimac la fereastră, dar era întuneric, n-am văzut nimic, a trebuit să-mi închipui.

Liniștit în privința mea, Bob a luat-o tiptil la deal, cu gîndul să împingă ușa Ibiei. O credea atît de ușuratică încît să-l accepte de la prima vedere ? Sau își închipuia că pe întuneric avea să-l confunde cu mine, măcar în primele clipe, după care n-ar mi fi avut rost să se scuture ? Lăsînd la o parte lipsa de caracter, gestul lui nu dovedea decît nechibzuință și prostie, ceea ce se potrivea cu tot ce știam despre el dinainte.

Mi-a stîrnit admirație cîinele, tactica lui șireată, pe care n-o socotesc perfidă ; în luptă oamenii folosesc toate mijloacele ; de ce n-ar face la fel și cîinii, de vreme ce nu le lipsește inteligența ? Cîinele îl simți încă de la portiță, dar nu se repezi la el, ci rămase în umbră, pîndindu-l, pînă ce Bob ajunse la ușă. De acolo nu mai putea să scape ; se năpusti asupra lui și îi căzu în spinare. Nu-i nimeri carotida, poate nici nu urmărise s-o nimerească, dacă nu atribui prea multă judecată unui cîine cuprins de furie ; oricum e sigur că să fi vrut îl omora în două minute. Se mulțumi să-l tăvălească pe jos, mototolindu-l, sfîșiindu-i mai mult hainele decît carnea, pe urmă, cînd Ibi deschise ușa, speriată, trase de el și-i făcu vînt la vale. Așa am izbutit să-l văd pe Bob, mă obișnuisem cu întunericul, venea de-a rostogolul pe coastă, iar cîinele îl urma în salturi, lătrînd cu furie, băgîndu-și colții în el după fiecare săritură, scuturîndu-l ca pe o zdreanță.

Toată casa era în picioare, prima coborîse Rita, în cămașă de noapte, scurtă și decoltată, pe care Bob o știa prea bine ; dar el căzuse cu fața în jos și leșinase în mijlocul sufrageriei, umplînd covorul de sînge. Ceilalți apucaseră să pună ceva pe ei, un capot, un halat, o haină de casă. Tinca tremura pe scară, în brațele lui Traian, care nu înțelegea ce se întîmplă. Scena era macabră, Bob parcă murise, m-am simțit ușurat că Alexandrina nu mai era acolo, plecase de dimineață.

Domnul Neagoe cobora cu pușca de vînătoare în mînă. Rita îi ținu drumul.

— Să nu-l împuști ! Lasă-l !

Avea o privire de fiară. Dar tatăl ei n-o văzu, nu ținu seama de ea și trecu înainte, spre ușă. Atunci se petrecu ceva ce nimeni n-ar fi putut să prevadă, eu mai puțin decît ceilalți, fiindcă nu dădeam un ban pe caracterul lui Bob. Așa cum era, răpus și însîngerat, izbuti să se ridice într-un cot, arătîndu-și fața însîngerată.

— Cîinele n-are nici o vină, domnule Neagoe ! spuse, cu gura strîmbă, plină de bale.

Orice om poate să aibă reacții neprevăzute. În clipa aceea, i-am iertat lui Bob totul, greșelile, prostia și îngîmfarea. L-au dus la spital chiar atunci, noaptea, l-au pansat, i-au dezinfectat rănile, dar chirurgul n-a venit

decît dimineața, să-l coase. S-a întors după zece zile ; cu ce cicatrice rămăsese pe trup n-am știut, cobora la bazin, unde continuam să înot cu Rita, dar ca și mai înainte, nu se dezbrăca niciodată. Avea două crestături vindecate, una în obrazul stîng, alta pe frunte. Mai tîrziu spunea că sînt urme de duel, de la Oxford.

Deocamdată m-a provocat la duel pe mine, zilele următoare, dar nu i-am făcut nici o tăietură. Am încrucișat săbiile, aveam jumătate de inimă înghețată, cealaltă fierbinte ; nu mi-era frică de lovitura pe care aș fi primit-o, ci de cea pe care aș fi dat-o. După primele mișcări, domnul Neagoe, care arbitra lupta, a pus sabia lui peste săbiile noastre. fiindcă pe cămașa lui Bob apăruse, spre nedumerirea mea, o pată de sînge.

39

Trăiam întîmplările mele și ale celor din preajmă, dar în același timp participam la alte întîmplări, din alte locuri, de unde plecasem și unde totuși rămăsese ceva din mine, nu doar prin gînduri ci prin o parte din ființa mea reală. Era o dedublare, mă aflam în două locuri deodată, la fel de viu și de lucid și aici, și acolo. Legătura între acele locuri se făcea pe două căi, le simțisem de mult, dar acum deveneau tot mai clare și le înțelegeam tot mai bine. Și mina, unde cu milenii mai înainte fusese fundul mării și unde parcă auzeam sau poate auzeam aievea murmurul valurilor, și turnul de observație, de unde marea putea să se vadă și aș fi văzut-o cu adevărat, nu doar cu închipuirea, să fi avut privirea mai bună și atmosfera să fi fost mai clară, reprezentau o verticală unică ; prin extremitățile ei, cea de sub pămînt și cea de la înălțime, se închidea circuitul care lega unul de altul locurile unde mi se derulau cele două vieți paralele.

Deși nu bănuiam nimic din ce avea să se întîmple în viitor, și nici nu puteam să înțeleg propriul meu gînd,

confuz cum se formase el într-o vreme, am presimţit existenţa unei lumi unde aveam să ajung odată, încă din zilele cînd, umblînd prin port, descoperisem bazinul de petrol şi cel de cherestea ; acolo se adunau două forţe ale pămîntului, poate primele între toate, pădurea şi păcura, şi atunci am simţit că ştiinţa mea despre lume nu putea să se desăvîrşească dacă mai înainte nu ajungeam la originea lucrurilor, să le văd, chiar dacă pe urmă trebuia să treacă timp spre a le înţelege.

Poate timpul se împlineşte abia astăzi ; atunci trăiam faptele în chip nud, fără gînduri, între mină şi turnul de observaţie, între dealul Ibiei şi bazinul de înot pe care îl domina Rita, cu costumul ei de baie alb, în contrast cu pielea bronzată şi cu ochii de diavol. Îmi era bine şi totuşi mă apăsa o îngrijorare, presimţirea unei nenorociri apropiate, venind din nu ştiu care direcţie, de la Ibi, de la Rita ? Nu m-am înşelat dar aceste fiinţe n-au avut nici un amestec, şi n-a fost o singură nenorocire. Sper că nimeni nu se gîndeşte să pună la număr întîmplarea lui Bob cu cîinele, care n-a fost decît o păţanie comică.

Prima dintre nenorociri se anunţase prin scrisoarea lui Alex : „începînd de astă-noapte, Emma, căreia tu îi spuneai Irmingarde nu mai este, pianul a amuţit şi inima ei..." Ultimul cuvînt n-am putut să-l citesc : de cîte ori am încercat, în locul acela hîrtia s-a făcut neagră. Dar n-am simţit în tot înţelesul ei nenorocirea, decît peste cîteva zile, cînd am retrăit-o ca şi cînd aş fi fost acolo şi aş fi văzut totul cu ochii, într-una din cele două vieţi paralele.

Era începutul lui august, într-o zi cu ploaie, cu marea furtunoasă de peste noapte, cînd bătuse un crivăţ, ca iarna. Nimeni nu putea să meargă la plajă, aşa că tot oraşul, şi vilegiaturiştii, au mers să vadă nunta, la Episcopie, unde a slujit întreg soborul, în frunte cu episcopul.

Lui Sir Regginald, liber-cugetător, care nu ţinea de nici o religie, i-a fost indiferent unde se celebra nunta, a intrat supus în biserica monumentală, ca Sfînta Sofia de la Constantinopole, lăsînd în urma lui o dîră penetrantă de apă de colonia, englezească. Era îmbrăcat în frac, firește, şi a mers la altar cu jobenul pe antebraţul drept, fiindcă în stînga era locul miresei. Venirea acesteia a înmărmurit lumea.

AMarisa ţinuse să fie nuntă mare, ea le măritase şi pe surorile celelalte, şi acum, fiindcă era ultima dintre ele, vroia să depăşească tot ce fusese înainte, mai ales că Sir Regginald purta un titlu de nobleţe britanic : în porturi, Anglia s-a bucurat totdeauna de respect şi de admiraţie. Biserica şi curtea din faţă, unul din parcurile cele mai frumoase din tot oraşul, asemeni şi strada, gemeau de lume cînd a venit Emma în trăsura AMarisei, condusă de Mustafiţă, în portul lui oriental din zile de sărbătoare. Era însoţită de Zoba, ca primul bărbat al familiei, avea o mantilă albă pe umeri, dar faţa ei părea şi mai albă, nu-şi dăduse cu ruj nici pe obraz, nici pe buze.

Un om, în aceeaşi costumaţie ca a lui Mustafiţă, de altfel era fratele lui cel mai mic, stătea în picioare, pe osia din spate, şi cu o umbrelă albă, uriaşă, îi apăra de ploaie pe ocupanţii trăsurii. Pe drum Zoba moţăise, ţinîndu-şi cu o mînă jobenul, să nu i-l ia vîntul. Dacă nu venea Mustafiţă să-l ajute, n-ar fi putut coborî din trăsură. O dată cu picioarele pe pămînt, îşi reveni, îşi scoase pieptul înainte, părea chiar trufaş, şi urcă scările Episcopiei, cu jobenul pe antebraţul stîng, avînd-o pe mireasă în dreapta. Cînta corul în biserică, băteau clopotele, lumea aplauda, venirea lor era triumfală. AMarisa, în toga ei albă care o făcea să semene cu o regină orientală, aştepta în capul scărilor, avînd lîngă ea rudele cele mai apropiate ; restul familiei se afla în biserică, pe două rînduri, alcătuind un coridor lung, pînă în faţa altarului ; în spatele lor se îmbulzea lumea.

Cînd Emma păşi peste prag, AMarisa îi şopti : „Scoate mantila !“ Emma nu auzi sau nu înţelese, avu numai o tresărire ; poate n-o ascultau mîinile. AMarisa îi desfăcu lănţişorul de aur de la gît, unit cu două paftale de sticlă şi îi trase mantila de pe umeri. Lumea în biserică încremeni, numai corul continua să cînte dar parcă a jale ; clopotele băteau mai departe, dar parcă într-o dungă, ca la înmormîntare. În faţa altarului, episcopul, gata să binecuvînteze, rămase cu Evanghelia în aer. Rochia miresei era neagră, ca de văduvă sau de călugăriţă.

N-am înţeles dacă urmărise doar să sfideze, ea, care trăise în cea mai deplină tăcere, sau se dusese cu gîndul mai departe ? Ştia sfîrşitul ?

Am mai văzut o dată o mireasă în doliu, dar mult mai tîrziu, şi nu în biserică, şi nu vie, ci într-o pictură.

Episcopul se sfătui în şoaptă cu soborul, apoi îi făcu semn AMarisei, că aşa nu se poate. La fel se gîndea toată lumea, ar fi fost o blasfemie. Sir Regginald nu înţelegea nimic, mireasa mai palidă decît la venire, parcă nici nu era acolo. Urma să se amîne nunta, sau să nu se mai facă niciodată ? La urma urmelor, căsătoria civilă putea fi socotită ca nulă ; Emma nu putuse să spună „da", la întrebarea primarului. Îi cununase Anatol Radovici, unchiul miresei, în Salonul de onoare înecat în flori şi văluri albe ; în ţinută de ceremonie, cu colanul la gît şi cu eşarfa tricoloră trecută în diagonală peste vesta albă a fracului. Dar Emma nu putuse să scoată un sunet, încuviinţa din cap, rătăcită. După o aşteptare lungă şi grea, primarul repetă întrebarea, cu blîndeţe, cum vorbeşti copiilor gata să plîngă ; în ochii lui consternaţi se citea însă o altă întrebare : „Ce blestem te apasă, biata de tine ? !" O cunoştea pe Emma de cînd ea se întorsese de la Londra şi un an întreg zăcuse în casă.

În locul ei, răspunse AMarisa, era un fals, actul de căsătorie, deşi semnat de mireasă putea să fie contestat într-o zi şi nu mai avea nici o valoare. Gînduri de prisos, Emma îl anulă înainte de-a suna miezul nopţii.

În biserică se stîrnise un freamăt care se întinse afară, în mulţimea din faţa bisericii, apoi pe stradă, unde aşteptau alte mulţimi de oameni. Dar AMarisa nu fusese niciodată învinsă ; îi trebuiră numai cîteva clipe să se hotărască, după care puse mantila albă pe umerii Emmei şi o legă la gît cu lănţucul de aur. Un murmur de uimire trecu prin mulţime, apoi o răsuflare uşurată. Episcopul începu slujba, cu o voce puternică, de bariton, care anula neînţelegerea dinainte, făcînd-o neavenită.

— Sfînt, sfînt, sfînt este Dumnezeul nostru...

La ieşire AMarisa şuieră în urechea miresei — cine era mai aproape putu să audă :

— De astăzi înainte nu mai eşti sora mea. Du-te acasă şi spînzură-te !

Cum de putuse să spună astfel de cuvinte ? Şi cum nu se spînzurase ea însăşi în noaptea aceea ?

Pe Emma o conduse Zoba, aşa cum o adusese ; parcă nu ştia ce se întîmplase.

AMarisa îl trimise pe Iani Talabă la Cazinou, să anunţe că ospăţul nu se mai face.

— Să fure cît cred de cuviinţă şi restul să-l dea săracilor !

Pe urmă se întoarse spre sir Regginald, îl ţinu de braţ, pe treptele bisericii, sedusă iarăşi de mirosul apei lui de colonia ; după ce lumea se scurse, îi spuse :

— Faci cum socoteşti, dar e mai bine să rămîi la hotel. Nu te duce la ea astă-seară !

Se socotea el bărbatul Emmei, care venise la biserică în rochie neagră ?

— E datoria mea să mă duc, răspunse, înţepat, şi e datoria ei să mă aştepte. Aţi greşit trimiţînd-o singură.

Era roşu la faţă şi spumega de indignare. AMarisa îl privi surprinsă, nedumerită, puţin speriată. Ar mai fi fost timp să alerge acasă la Emma şi s-o apere, dar nu-i dădu prin minte. Se simţea obosită, nu mai putea să gîndească, se aşeză pe treptele bisericii, în rînd cu cerşetorii care îşi numărau banii ; cerşetorii plecară, unul cîte unul, şi ea rămase singură.

40

Cînd sir Regginald intră pe uşă, Emma îl aştepta cu masa pusă ; trebuia să-i dea ceva de mîncare, dacă nu se mai făcuse ospăţul. Purtarea ei părea naturală, îşi pusese o rochie de casă, dintr-o ţesătură roz, care îi colora puţin faţa ; dar păli cînd văzu valiza ; cum o ţinea în mîna dreaptă, neştiind unde s-o lase, Sir Regginald, cu toată înfăţişarea lui distinsă, semăna cu un comis-voiajor într-o sală de aşteptare de gară provincială.

Am stat să mă gîndesc la ceva ce-ar putea să pară fără nici o semnificaţie ; în ce mînă e mai firesc să ţii valiza cînd intri într-o casă unde o să rămîi peste noapte ? Deşi n-am argumente, cred că o valiză ţinută cu mîna

stîngă face o impresie mai puțin penibilă. În cazul acela însă, nimic n-ar fi salvat situația.

— Unde pot să-mi pun lucrurile ?

Fiindcă mă crispez de oroare, îmi e ușor să-mi imaginez oroarea Emmei. Deși nu remedia nimic, mult mai bine ar fi fost ca Sir Regginald să vină cu mîinile goale. Emma trase draperia de pluș alb care masca ușa dormitorului. Fusesem de multe ori acolo, dar nu știam unde era camera ei de culcare ; nici nu mă gîndisem. Arhitectura modernă, întorcîndu-se la antichitate, izolează camera de noapte de restul casei, unde se trăiește ziua. Emma o izolase cu draperia grea de pluș alb ; era ca un zid de cetate. Cînd trase draperia în lături, descoperind ușa capitonată cu piele albă, cu chenare de bronz aurit, obrazul ei, palid mai înainte, se făcu roșu.

N-am nici un drept să spun că Sir Regginald ar fi fost o fire nedelicată. Situația însă cerea mai mult decît atîta, cerea o însușire care nu se capătă la nici o școală, nu se explică în nici o carte, o inteligență a sufletului, puterea de înțelegere unită cu puterea simțămintelor. Cine nu știe, să stea locului, să nu vorbească și să nu miște, să aștepte sfîrșitul pămîntului. Din tot ce-am scris pînă astăzi despre ororile săvîrșite de oameni, atunci cînd n-a fost posibil să trec pe alături, nimic nu mi s-a părut la fel de oribil ca întîmplarea care urmează și pe care aș ocoli-o, dacă n-ar trebui să motivez deznodămîntul. Cine nu suportă, mai bine să-și astupe urechile.

Sir Regginald văzu pe pat, în stînga, cămașa de noapte a Emmei ; cred că o pusese acolo cu mîinile amorțite, trebuia să se supună ritualului, nu putea să scape.

— Te superi dacă stau eu în stînga, întrebă el prin ușa deschisă. Mă tem să nu mă tragă de la fereastră.

În plină vară ! Și chiar dacă ar fi fost iarnă, cu viscol, asemenea vorbă nu se spune, mai bine să degeri !

Masa decurse într-o deplină tăcere ; Sir Regginald știa să mănînce, mînuia cuțitul și furculița cu eleganță ; oricare femeie l-ar fi privit cu plăcere. Emma se uita la el pe furiș, încercînd să se adapteze ; nu, sfîrșitul n-a fost o premeditare ! Rochia neagră nu dovedea o intenție, cum am crezut și eu într-o clipă, ci reprezenta starea ei de spirit, resemnarea, poate nu lipsită de o speranță, fie ea și neclară, și chiar imposibilă, numai un licăr.

După masă el se uită la ceas, se ridică fără o vorbă şi se duse la baie. Emma intră în dormitor, se gîndea că trebuie să-şi scoată rochia, să-şi pună cămaşa de noapte ; mirosul de farmacie o izbi cum deschise uşa, apucase să vicieze aerul şi în această cameră, cruţată mai înainte. În starea ei de spirit, aşteptarea acelui bărbat nu o îngheţa mai mult decît dacă în locul lui ar fi fost oricare altul ; trebuia să-l aştepte, ca orice altă mireasă. Nu ştiu cum ar fi trecut ea acel examen ; poate nu atît de greu cum mi-l închipui, poate chiar cu urmări fericite ; în asemenea încercare numai sfîrşitul dă o dovadă, scîrbă sau voluptate ; pînă atunci toate datele rămîn necunoscute. Dacă Emma avea o platoşă pe suflet, în schimb nu-şi cunoştea secretele trupului. Deodată deveni curioasă.

Atunci sir Regginald intră în cameră, într-o pijama roşie, somptuoasă, care nu-l minimaliza ci, dimpotrivă, îi dădea o prestanţă regească ; era o pijama scumpă şi el ştia s-o poarte. Mirosul de medicament deveni mai puternic, parcă îşi turnase pe trup un flacon cu dezinfectante, creolină, formol, acid fenic. Dar cînd se aşeză în pat şi lepădă papucii de lac, roşii ca pijamaua, pentru Emma mirosul se transformă brusc în duhoare. Şi nu era decît acea esenţă de lavandă din formula apei de colonie Yardley, care pe AMarisa o subjugase. Am cunoscut şi alte femei, unele rafinate, care mi-au mărturisit că în faţa mirosului Yardley capitulează. Emmei îi mirosea a putrefacţie, n-ar fi putut să stea lîngă el mai mult de cîteva clipe, decît dacă înceta să respire sau dacă avea incizaţi nervii olfactici. Îşi acoperi faţa cu mîinile, se repezi la uşă şi ieşi din casă în fugă. Fugi ca în seara cînd o găsise Mustafiţă în faţa scărilor care duceau pe plajă, dar acum nu se mai opri, nu avu nici o şovăire, îşi dădu drumul de-a rostogolul pe taluzul plin de bălării şi gunoaie, jos se ridică, fugi pe nisipul rece, ud, plouat toată ziua şi se aruncă în valuri ; marea mugea încă, după furtună.

O găsiră pescarii a doua zi dimineaţa, aruncată pe dig, cu trupul sfîşiat în pietrele colţuroase. Mă simţeam ca şi cum aş fi fost acolo ; după ce au luat-o, m-am apropiat, am recunoscut locul deşi nu rămăsese nici o urmă de sînge, îl spălau valurile. Era locul unde cu patru ani înainte socoteam că mi se jucase soarta, între viaţă şi moarte ;

mult timp stătusem la îndoială, dacă să mă arunc sau nu în valuri. A fost o înfrîngere, fiindcă am renunţat fără să-mi încerc norocul ; poate scăpam şi atunci ar fi fost o victorie. Dar mă înşel, nimeni n-ar fi avut scăpare. Rămăsesem dator ceva ? Şi Emma plătise pentru mine ?

S-a socotit că fusese un accident şi episcopul a admis să fie îngropată creştineşte. Am văzut-o pe catafalc, în biserică, exact în locul unde se slujise nunta. M-am dus seara, într-un moment cînd în biserică nu era nimeni din familia ei numeroasă. Sau poate erau şi vegheau din umbră. Cînd m-am apropiat, am văzut o singură faptură, o fetiţă îngenuncheată, la picioarele catafalcului. Am îngenuncheat alături şi atunci ea a întors capul spre mine, privindu-mă pe sub părul adus pe frunte şi tăiat deasupra sprîncenelor, cu acei ochi castanii, limpezi, calzi, umezi, parcă înlăcrimaţi tot timpul, frumoşi cum nu mai văzusem. Recunoscîndu-mă în lumina pîlpîitoare a lumînărilor, un tremur de plîns i-a străbătut fiinţa plăpîndă, pe urmă s-a aplecat şi mi-a sărutat mîna, ca odată, cu ani în urmă, într-o seară în parc, cînd avea obrazul scăldat în lacrimi de fericire, fiindcă prin cîntecul Emmei simţise prima oară un drept la viaţă. Îmi era recunoscătoare şi mie, fiindcă mă aflam acolo. Iar acum îmi arăta recunoştinţa a doua oară.

Poate era şi Alex în biserică, poate m-a văzut dar n-a vrut să se apropie.

*

Mai există şi astăzi monumentul ei funerar, într-o margine a cimitirului, şi ar putea să pară o sfidare, între celelalte morminte sărace, dacă n-ar avea o inscripţie tot atît de simplă şi încremenită ca moartea însăşi. L-a comandat AMarisa, la Pireu, unui artist care mai tîrziu a devenit primul sculptor al Europei. A cheltuit mulţi bani, un monument atît de scump nu mai exista în tot cimitirul, şi dacă alesese un loc la margine, cred că voia să respecte firea retrasă a Emmei. Cu acestea cred că AMarisa încerca să-şi împace cugetul, o chinuiau remuşcările. Dacă vorba ei blestemată nu se răspîndise mai departe de uşa bisericii, nu înseamnă că ea o uitase ; „du-te acasă şi spînzură-te !“

Nefericit cine are pe conştiinţă o povară atît de îngrozitoare !

Monumentul se păstrează bine, deşi n-a mai rămas nimeni în familie să-l îngrijească ; poate vreo rudă îndepărtată şi neştiută. Atît doar, în marmură se văd cîteva ştirbituri, urme de gloanţe, fiindcă după 23 august 1944, s-au dus lupte în jur, cu garnizoana nemţească, soldaţi de la bateriile antiaeriene.

Deşi sculptorul nu văzuse scena din biserică, monumentul o reprezintă întocmai, un catafalc de marmură neagră, cu sicriul închis, ceea ce socotesc a fi un semn de decenţă ; aşa ar trebui să se facă pretutindeni, ce-i dedesubt să nu se vadă nici măcar în ziua înmormîntării, mortul să devină o abstracţiune. La picioarele catafalcului stă îngenuncheat un înger de marmură albă, pe care vremea a pus o patină verzuie. Trec totdeauna pe acolo cînd mă duc la mare. Îngerul îmi umple sufletul de tristeţe şi duioşie, în el o recunosc pe Zefira ; nu ştiu prin ce inspiraţie, fiindcă sculptorul n-o văzuse niciodată. E un înger plăpînd, cu părul adus pe frunte şi retezat deasupra sprîncenelor. Cum se uită în sus, recunosc în ochii lui ochii Zefirei, le simt căldura şi parcă în marmura albă văd culoarea lor căpruie, tristă şi dulce.

Pe soclul catafalcului scrie numai numele, IRMINGARDE.

41

Într-o dimineaţă stăteam în hamac fără gînduri, cu ochii pe cer, aşteptînd ca soarele să se ridice mai mult şi ziua să se mai încălzească ; deocamdată era răcoare, o simţeam între umeri şi parcă nu-mi venea a crede că după o oră sau două am să pot înota la piscină, preocuparea mea în ultima vreme. Cum mă uitam pe cerul albastru fără nici o pată, doar puţin palid, am văzut un punct auriu plutind în aer, legănîndu-se, răsfrîngînd la răstimpuri o

rază de soare, ca o scînteie. M-am ridicat din hamac, să pot vedea mai bine, mă intriga punctul luminos, căruia nu puteam să-i găsesc nici o explicaţie, nu era o pasăre, nici un zmeu de hîrtie, nu avea cine să-l înalţe ; să nu fi fost ziuă l-aş fi luat drept o stea năzdrăvană ; dacă îl vedeam astăzi, aş fi spus de la întîia privire că era un satelit artificial al pămîntului, alunecînd pe orbită, deşi avea o traiectorie dezordonată, după cum îl mişcau curenţii de aer.

Incapacitatea de a-mi da seama ce văd cu ochii, trezea în mine o iritare, parcă mă mînca pielea şi nu puteam să mă scarpin. Cel mai bine ar fi fost să mă întind la loc în hamac şi să închid ochii, dar nu-mi stătea în fire. Am urmărit mai departe lumina, care cobora legănîndu-se, pînă i s-a deslușit forma, şi atunci m-am dumerit că nu era decît o frunză îngălbenită, luată de vînt şi dusă pînă în înaltul cerului. Aşa mi-am amintit că se apropia toamna, deşi pădurile îşi păstrau verdele viguros de peste vară ; poate era o frunză venită din altă parte. Oricum, nu peste mult timp peisajul avea să-şi schimbe culoarea, se sfîrşea luna august şi la mijlocul lui septembrie se sfîrşea şi vacanţa.

Frunza a căzut în piscină ; cînd am coborît plutea, aurie, pe apa albastră. Am luat-o, am pus-o la soare să se usuce, era o frunză de fag, cît palma, uşoară şi străvezie ; aşa făceam în fiecare toamnă, păstram prima frunză îngălbenită. Mai tîrziu le-am dat foc în curte, erau un prilej de tristeţe, le-am absorbit fumul, am simţit în el mirosul vremii trecute.

Soarele dogorea, apa era încă destul de caldă, n-am mai vrut să mă gîndesc că se apropie toamna ; cît timp puteam să înot, trebuia să fiu mulţumit de toate. I-am văzut pe Rita şi pe Bob ieşind din casă, el a coborît tacticos pe potecă, ea şi-a dat drumul cu sania pe iarbă şi a ajuns prima.

— Vrei să ne luăm la întrecere ? mi-a spus în loc de bună ziua. Mă interesează rezistenţa, nu viteza. Vreau să văd care din noi ar avea şanse mai mari să scape dintr-un naufragiu.

Avea o dispoziţie cam neagră, i se vedea pe faţă, poate dormise prost, sau se certase cu Bob, care trecuse pe lîngă mine fără să-mi spună o vorbă. M-am învoit şi-a început întrecerea. Poate Rita nici nu se gîndise că avea să dureze

ceasuri întregi, dacă nu se dădea bătută mai devreme ; în ce mă privește îmi cunoșteam rezistența, o mai pusesem la încercare. Bazinul măsura douăzeci de metri în lungime, dar nu avea importanță, nu ne interesa distanța străbătută, ci numărul de ture, cine a făcut mai multe în clipa cînd celălalt renunță.

La început, am înotat liniștiți, umăr la umăr, singura grijă era să nu încurcăm numărătoarea, căci n-aveam cum s-o notăm, și Bob refuzase să fie arbitru, să țină socoteala turelor. Stătea ca de obicei în șezlong, la umbră, cu ochii într-o revistă ilustrată. Domnul Neagoe era plecat la București, se întorcea seara, iar Tinca rămăsese în casă, așa că nu avea cine să ne ajute. Eu însă eram deprins să număr, voiam să știu cît înotam zilnic, de obicei două mii de metri dimineața, și o mie după-amiază ; cînd apa era foarte caldă mergeam mai departe, încă o mie sau două mii de metri, căci mă temeam de frig, nu de oboseală ; astfel, la fiecare mișcare a brațelor, spuneam în gînd cifra, repetînd-o mecanic, fără nici un efort de memorie, pînă ce ajungeam la capătul bazinului, cînd treceam la cifra următoare.

— Cine învinge are dreptul să-și exprime o dorință și celălalt e dator să i-o îndeplinească, îmi spuse Rita, după ce pornisem.

Am încuviințat din cap, în timp ce repetam în gînd, unu, unu, unu... Primul tur n-ar fi fost nevoie să-l număr, și o curcă putea să țină minte, însă vroiam să respect o disciplină. În acest fel, n-am încurcat niciodată numărătoarea, deși adesea eram cu mintea în altă parte.

După al zecelea bazin, Rita a început să se îndepărteze, am lăsat-o să se ducă, avînd grijă ca de aici înainte să număr și turele ei, pe lîngă ale mele ; dar cînd am văzut că se distanțează prea mult, am dat drumul la brațe, la șaptesprezece bazine ale ei aveam cincisprezece, începea să mă obosească numărătoarea, nu mai era strict mecanică, trebuia să judec, la o mișcare spuneam în gînd șaptesprezece, la a doua cincisprezece. Atunci am văzut că orizontul, peste păduri, începea să se întunece ; curînd un fulger mi-a orbit ochii, însă n-a urmat nici un tunet.

— Terminați ! strigă Bob. O să vină ploaia !

Nu puteam să-i răspund, număram în gînd : douăzeci și doi, douăzeci și unu ! Cîștigasem un tur pe negîndite.

N-a răspuns nici Rita ; cînd mă întîlneam cu ea, mi se părea încordată, cred că se sforța să mă lase în urmă, nu-i plăcea că mă apropiasem. Oare ce dorință avea să-și exprime ?

La al cincizecilea bazin, Tinca deschise geamul verandei și sună clopoțelul care ne chema la masă. Mergeam înainte, ca și cînd nu-l auzisem. Bob însă se ridică din șezlong, grăbindu-se să plece. Ne privi doar în treacăt, făcu un semn cu mîna la tîmplă.

— Treaba voastră, dacă v-ați pierdut mințile !

Începuse să picure de sus, o luă la fugă, apărîndu-se cu revista, să nu-i ude părul. Acum tot cerul era negru, fulgera din ce în ce mai aproape, tuna, și cînd eram cu capul sub apă, mi se părea că aud mugetul mării pe furtună. Se pornise brusc un vînt rece, în rafale, zgîlțîia copacii, le jumulea crengile ; îl simțeam pe umeri. Apa se făcuse însă mai caldă, în contrast cu ploaia, care îmi cădea în creștet cînd scoteam capul să trag aer.

Tinca apăru jos, cu umbrela deschisă.

— O să răciți, haideți în casă !

Numărам în gînd, șaptezeci și unu, șaptezeci și unu... Nu puteam să-i răspund, mai aveam două brațe s-o ajung pe Rita. Nu răspunse nici ea, făcu doar un semn cu brațul, cam fără vlagă. Acum eram lîngă ea, întoarse capul spre mine, avea ochii roșii și gîfîia furioasă. Mă ura, dar ce-ar fi trebuit să fac ? Să mă las bătut din propria mea voință ? Nu era drept, nu eu o provocasem. Tinca stătea pe marginea bazinului, vîntul îi smucea umbrela, ploaia îi uda picioarele și nu putea să plece să ne lase de capul nostru. Cînd trecu prin dreptul ei, Rita îi strigă, fără să poată ridica glasul :

— Du-te ! nu sta aici ca o cobe !

Efortul o făcu să șovăie, părea dezarticulată, credeam că renunță. Atunci mi s-a făcut rușine, ce glorie era să învingă o ființă mai plăpîndă decît mine ? În ea numai ambiția era mai puternică. M-am oprit, să ajungă înaintea mea la capătul bazinului, să strig că nu mai pot și pe urmă să-i îndeplinesc dorința. Simți că mă oprisem, înțelese gîndul și strigă, sufocată :

— Nu fi laș, mergi înainte !

Am ascultat-o, am înotat pe lîngă ea, lăsîndu-mă tot mai moale pe măsură ce vedeam cum îi slăbeşte puterea.

Străbăteam a o sută treizecea oară bazinul, înotam de aproape trei ore, făcusem peste trei mii două sute de metri, mă simţeam eu însumi istovit, aşa, dintr-o dată, i-am spus Ritei cu glasul stins, gîfîind : „nu mai pot, cruţă-mă !“ Vroiam să mă creadă, n-o minţeam, eram la capătul puterilor, mă învinsese cu o sforţare smintită ; n-aveam regrete, ci numai teama că n-am să mai ies niciodată din apă. Atunci i-am întîlnit ochii, deschişi mari, daţi peste cap, lăsînd să apară globul alb, din care obişnuit nu se vedea decît un cerculeţ în jurul irisului ; numai că globul acum nu mai era alb, ci roşu şi irisul parcă începea să se decoloreze.

Pînă să înţeleg că îşi pierdea cunoştinţa, am văzut cum se ducea la fund, încet, inertă, fără să facă o mişcare, ca moartă. Eram răspunzător, groaza a făcut să-mi recapăt puterile, m-am repezit la ea, am cuprins-o în braţe şi am dus-o pînă la scară, cu un ultim efort de voinţă. Dar nu mai aveam forţa s-o trag sus, m-am apucat cu o mînă de balustradă şi cu braţul liber am susţinut-o, să nu-i cadă capul în apă. O simţeam lipită de mine, rece, parcă neînsufleţită. Nici eu nu aveam multă viaţă, nu puteam să judec, ploaia se înteţise, era tot mai rece, începusem să tremur, dar ştiam că atît timp cît tremuram nu era primejdie să-mi pierd cunoştinţa. Mai mult mă speria starea Ritei, căci rămînea inertă şi îngheţată, parcă îşi dădea duhul. Ar fi trebuit să-i fac respiraţie artificială, gură la gură, ignorînd cine era ea şi cum avea gura, numai că plămînul meu abia respira, m-aş fi pierdut de la prima încercare.

Atît mi-a dat prin minte, cum o ţineam cu braţul pe după umeri, să-i presez pieptul în mine, cît puteam de puternic, pînă la durere, în mişcarea binară a tuturor ritmurilor din trupul nostru. Am prins curaj văzînd cum începe să se anime, am căpătat eu însumi mai multă putere, dar nu atîta cît s-o ridic în braţe şi s-o scot afară din apă. Mă încălzisem puţin, sau începuse ea să se încălzească, reînvia, obrajii căpătau culoare şi trupul înţepenit mai înainte devenea molatic, se plia pe mine, nu-mi

mai cerea eforturi ca să-i înlesnesc respirația, poate nici nu mai era nevoie.

Dar cînd am slăbit brațul care o ținea de umeri, s-a lipit mai tare de pieptul meu, nu știu cu ce forță, era un gest instinctiv de apărare. Avea încă ochii închiși, numai dacă îi deschidea aș fi fost sigur că trecuse primejdia. Nu mă dezmeticisem încă pe deplin, nu știam cînd stătuse ploaia și se liniștise vîntul, cerul începea să se lumineze, fusese poate ultima ploaie de vară.

Atunci, am văzut că Rita mă privea printre ploape, poate nu avea putere să deschidă ochii, sau se rușina de fapta ei nesăbuită ; mi s-a părut însă că mă spiona, vroia să citească pe chipul meu ce gînduri aveam în minte. Și abia atunci cînd am fost sigur că înviase și era conștientă, cînd i-am simțit de-a binelea căldura, mai mare decît ar fi fost firească, mi-am dat seama că avea costumul de baie dat jos pînă în talie, cum făcea de obicei în timpul înotului, și sînii ei îmi apăsau pieptul. Și tot atît de tîrziu am observat că mă ținea încercuit cu picioarele, mișcarea spasmodică a înecaților, atît de necontrolată, că pot să-și omoare salvatorul, trăgîndu-l la fund fără să-i dea drumul ; poate așa s-ar fi întîmplat dacă nu apucam să mă prind cu mîna de scară. Acum însă crisparea trecuse, trupul ei era atît de molatic, că aș fi putut să-i dau orice formă, și cum rămînea așa, privindu-mă pe sub pleoape, să înregistreze reacțiile mele, părea că se dăruiește, gest care în altă parte ar fi căpătat semnificația lui întreagă.

— Să nu mă spui ! fu prima ei vorbă, o șoaptă.

Mă întrebam, ce să nu spun ?

N-a vrut să meargă la masă, n-avea destulă vlagă să urce pînă sus, și părea încă puțin rătăcită. S-a întins la soare ; deși o simțisem fierbinte avea încă nevoie de căldură, în locul celei pierdute în apă. I-am adus de la bucătărie supă fierbinte, în ceașcă, din care am vărsat jumătate ; îmi tremurau mîinile, noroc că nu m-a văzut decît bucătăreasa.

M-am așezat puțin mai departe de ea, mă temeam să nu se nască între noi o altă complicitate decît înainte, dacă nu cumva se și născuse, urmarea acelei stări ambigui care parcă plutea în aer, deasupra noastră, de laînce-

putul vacanței. Mă gîndeam la vorbele ei, „să nu mă spui !“ Ce puteau să însemne ?

A stat mult cu fața în jos, pe bordura bazinului, încinsă de soare ; poate adormise, vlăguită. După un timp i-am auzit glasul :

— A venit cineva ?

Nu venise nimeni, eram singuri ; soarele nu mai avea putere, arăta și el apropierea toamnei. Rita s-a ridicat și a venit mai aproape.

— Ai cîștigat ; nu-i nevoie să-mi spui nimic, mi-a vorbit fără să mă privească. Știu ce dorești de la mine !

42

Seara, Rita nu a venit la masă, o durea capul.

— Ce s-a întîmplat la bazin ? m-a întrebat domnul Neagoe.

Nu mai avea aerul lui jovial, din totdeauna, dar nu mi s-a părut nici aspru. Tăceam, cu ochii în farfurie ; mi-ar fi fost mai bine să mă trimeată acasă, mă simțeam vinovat, deși, dacă judecam bine, nimeni n-ar fi avut ce să-mi reproșeze. Domnul Neagoe a repetat întrebarea, credeam că n-o să insiste. Și dacă vorbeam, ar fi fost o trădare ? Tot nu știam la ce se referea Rita. Ce să nu spun ?... Fiindcă nu știam ce, nu puteam face altceva decît să-mi țin gura închisă.

Abia după a treia întrebare, rămasă fără răspuns, domnul Neagoe a înțeles să mă lase în pace. Bob se uita la mine cu o privire ciudată, puțin ironică, dar și admirativă ; avea un caracter mai bun decît îmi închipuisem. Ar fi putut să răspundă el în locul meu, ar fi avut ce să spună. Greșeam crezînd că nu aveam nici o vină ; n-ar fi trebuit să mă întrec la înot cu Rita și mă întrecusem, și nu ca să-mi arăt puterea, ci cu alt scop, pe care pînă acum mă ferisem să mi-l mărturisesc mie însumi. Rita îmi știuse chiar gîndurile ascunse și mă asmuțise.

M-aş fi ridicat de la masă stînjenit, dacă domnul Neagoe nu începea o conversaţie aprinsă cu Traian, despre exilul prinţului Carol. Nu era chiar o conversaţie, pe Traian nu-l interesa politica, nu se potrivea cu sutana lui pe care o purta în casă ca în biserică. La întrebările lui monosilabice, puse numai din politeţe, domnul Neagoe răspundea volubil, îşi cheltuia verva, fiindcă avea admiraţie pentru spiritul tehnic al acestui fals preot, căruia îi atribuia în aceeaşi măsură şi spirit politic ; una fără alta nu pot merge departe. N-am fost prea atent la vorbele lui, îmi era gîndul în altă parte, aş fi vrut să ştiu cum se simţea Rita, sau aş fi vrut s-o văd, ca să nu mă ascund de mine însumi.

Atîta am prins cu urechea, că într-o revistă ilustrată apărută în Franţa era dezvăluită viaţa intimă a prinţului, cu fotografii indiscrete.

— Cine acceptă să apară aşa în ochii lumii, spunea domnul Neagoe, îşi calcă statutul de exilat, renunţă la incognito, revine la viaţa publică. Fii sigur că într-un an are să se întoarcă !

— E imposibil ! răspunse Traian, ca să spună o vorbă.

N-avea nici un criteriu de judecată şi puţin îi păsa de soarta prinţului Carol. Întîmplător, nu greşea, trei ani au fost ţinuţi în frîu adepţii restaurării.

Discuţia a continuat după masă, domnul Neagoe vorbea plimbîndu-se între şemineu şi balansoarul unde stătea Traian, ca de obicei, în sutana care crea o atmosferă religioasă, de parcă n-ar fi fost altceva decît o îmbrăcăminte de casă ; dar poate că în Traian era un har autentic, altfel nu înţeleg cum ar fi căpătat sprijinul domnului Neagoe într-o întreprindere care, pînă să-şi dea rezultatele, fusese privită de toată lumea cu neîncredere — un puţ săpat într-o depresiune aflată sub nivelul mării şi cu un nume blestemat pe deasupra.

Nu puteam să plec numaidecît, eram sigur că Bob ar fi venit după mine. Am frunzărit revista ilustrată, rămăsese pe colţul mesei. Mă interesau mai ales reclamele, şi în primul rînd cele de automobile ; nu speram că într-o zi unul din ele o să-mi aparţină, totuşi încercam să-mi aleg pe cel mai potrivit cu mine. Nu ştiu dacă orice om poate să se bucure cu adevărat de o simplă închipuire ; automobilul ales îmi prilejuia ceasuri de reverie. Îmi

plăceau și vilele de pe malul mării, căutam și printre ele una, mă opream însă cu mai multă plăcere la o cabană modestă, înfrumusețată de flori plantate în față, decît la o reședință luxoasă, cu garaje și cu piscini ; pe atunci o piscină pe malul mării mi se părea o stupiditate. Mult mă atrăgeau reclamele agenţiilor de voiaj, care propuneau călătorii la Paris și croaziere în Mediterană, le urmăream cu jind și tristețe. În alte pagini găseam prilejuri de veselie, mă făceau să rîd de pildă aparatele care permiteau omului să crească în înălțime, pînă la optsprezece centimetri ; cum dracu', dacă nu era vorba să adaugi niște vertebre, vreo zece, în șira spinării ? Credeam că o reclamă de felul acesta însemna bani aruncați pe gîrlă ; cine era prost să cumpere asemenea instrumente ? Pînă mai tîrziu, cînd am văzut unul, la un prieten, cel mai deștept din cîți cunoscusem, care avea însă complexul staturii mărunte. Se supunea zilnic la cazane, ca pe un pat al lui Procust, nevasta îi lega mîinile de o bară, picioarele de alta, apoi începea să le distanțeze treptat, învîrtind de o roată. O dată pe lună scurta pantalonii bărbatului cu un centimetru, ca să-i dea impresia că îi creștea înălțimea.

Citeam chiar și ofertele de serviciu, imaginîndu-mi cum mi-ar sta ca șef de serviciu sau ca director într-o mare întreprindere, dacă mi se accepta oferta. Dar ce mai încoace încolo, mă interesau toate reclamele, era în ele multă imaginație, mi se păreau instructive ca o enciclopedie, cea mai nouă, care cuprinde toate aspectele vieții moderne.

În sfîrșit, dînd paginile, am ajuns și la fotografiile prințului Carol : prințul pe divan cu doamna Lupescu, după ochiul meu din cale-afară de grasă ; prințul, cu motanul în brațe, prințul, melancolic lîngă globul pămîntesc, pe care se vedea conturul României întărit cu tuș roșu. Și la urmă, cea mai frapantă fotografie, am povestit despre ea nu o dată, prințul în bucătărie, spălînd vasele. Cred că a înduioșat pe multă lume din țară.

Gîndul meu însă se ducea în altă parte, mă întrebam ce farmece și ce daruri avea doamna Lupescu, dacă prințul o alesese pe ea în locul tronului, iar acum n-o lăsa nici măcar să spele vasele ; măcar să-l fi ajutat, să le fi șters și să le fi pus în rafturi ! Avea să mai treacă opt ani pînă ce Eduard al optulea, rege al Marii Britanii, să

lase tronul pentru o doamnă ; dar el l-a lăsat de-a binelea, s-a retras la moşie cu aleasa inimii sale, Prinţul Carol, judecînd după mine, ştia că o să se întoarcă. „Spăl eu vasele, părea să spună, dar ce-o să-mi mai scot pîrleala !"

Văzîndu-mă că frunzăresc revista, domnul Neagoe s-a oprit în spatele meu, s-a uitat peste umăr la fotografia prinţului şi mi-a spus, crezînd că mă interesează : „Asta-i opera lui Marin Pretoreanu !"

Am rămas trăsnit, auzeam prima oară numele întreg al domnului Pretoreanu, nu-l ştiusem, nimeni nu-l pronunţase, m-aş fi aşteptat să-l cheme Titus, Cezar, Cicero, Nero. A fost o dezamăgire.

N-am mai stat mult, am aşteptat pînă ce ţignalul de la mină a sunat de opt ; domnul Neagoe s-a uitat la ceas, Tinca a coborît de la etaj, unde îşi făcuse toaleta de noapte, şi s-a aşezat pe scăunel, la picioarele lui Traian, care stătea cu o carte poliţistă pe genunchi, nu putea să citească, aştepta ca domnul Neagoe să-şi continue peroraţia, dar acesta terminase ce avea de spus, se plimba tăcut prin cameră, cu mîinile la spate.

M-am strecurat pe scară, invidiindu-l pe Trandafil, care se dusese în camera lui imediat după masă, fără să dea socoteală nimănui. Dacă el nu avea nimic pe conştiinţă, eu ce aveam, la urma urmelor ?

Ziua se scurtase, la opt era aproape întuneric, abia am mai putut s-o zăresc pe Ibi legînd cîinele. Cîtva timp parcă nu înţelegeam ce se întîmplă, de ce m-ar fi interesat că o femeie leagă cîinele ? Cînd mi s-a limpezit mintea, am fost şi mai nedumerit, cum de uitam relaţia dintre mine şi gestul acesta ? Cu ce nerăbdare aşteptam în alte seri ora cînd să urc dealul şi să împing în uşiţă ! Acum părea că am paralizate şi simţurile, şi simţirile.

Am stat mult la fereastră, pînă ce i-am auzit pe ai casei urcînd scara, ducîndu-se la culcare ; ar fi fost timpul să cobor, cu pantofii în mînă. Eram parcă departe de acolo, şi într-o vreme trecută, cînd mă aflam în camera Prinţesei şi priveam marea, dincolo de terasă ; de multe ori aşteptasem să vină cineva pe dîra luminoasă pusă de lună pe apă, ca o şosea aurie, cu scînteierile ritmice date de valuri.

M-am gîndit cu atîta intensitate la mare în seara aceea, încît pe urmă, cînd apa ei răzbise în fundul minei, am crezut că fusese o presimţire.

N-am auzit deschizîndu-se ușa, am simțit doar că venise și mi-a stat inima de frică, fiindcă în subconștientul meu știam că are să vină, și o așteptasem, cu toată povara vinovăției în suflet.

Era în cămașa de noapte, scurtă, cum odată mi-o închipuisem intrînd în camera lui Bob, atît de limpede, de parcă fusesem acolo și o văzusem aievea. N-a scos un cuvînt, s-a așezat în mijlocul patului, cu fața în sus, cu mîinile sub ceafă, așteptînd parcă să-i spun o poveste. Avea gura întredeschisă, îi vedeam dinții lucind în lumina cerului înstelat, care intra pe fereastră, vedeam sau ghiceam două cerculețe albe în jurul irisului ; era de ajuns ca să știu restul, din creștet pînă în vîrful picioarelor, o aveam vie în minte, cum stătuse la bazin abia cîteva ceasuri mai înainte. Rămăsesem la fereastră, nu puteam nici să vorbesc, nici să mă apropii. Aș fi vrut să plece, mă simțeam zdrobit de răspundere ; chiar dacă nu eu o chemasem, purtam toată vina, fiindcă sperasem.

Pe atunci, nu știam că în viața unui om nu se poate ivi niciodată o situație irezolvabilă, în afară de moarte. Chiar azi, cînd știu, uit cîteodată și îmi pierd curajul. Eram incapabil să-mi închipui ce are să se întîmple în clipele următoare și cum o să se termine, cînd am auzit glasul Ritei, puțin visător și stins, ca de departe :

— Dacă n-ai fi venit noaptea, pe jos, cincisprezece kilometri prin noroaie, n-aș fi vrut să știu nici măcar cum te cheamă.

O asemenea faptă poate să fie determinantă ? La fel se întîmplase cînd sosisem la mare cu trenul mixt, după o noapte și-o zi de drum, toată lumea părea uimită, iar eu nu înțelegeam de ce, n-am înțeles nici pînă astăzi, cînd am făcut ocolul pămîntului, sute de plecări și întoarceri.

— Mi-a părut rău că nu ți-am deschis eu ușa ! continuă Rita.

Mi-am amintit dimineața cînd sosisem, mi-am amintit cine îmi deschisese ; n-am mai putut să mă abțin, nu mi-a păsat că ar putea fi un blestem la mijloc, că Rita ar putea să dispară prin vrajă la vorbele mele și, cu obrajii arzînd, am întrebat-o :

— Unde-i Mira ?

— A plecat.

Răspunsese fără efort, și simplu, de parcă nu era la mijloc o tăcere atît de îndelungată.

— Cum a plecat ?

— Cum a plecat mama... Și eu am să plec.

Se mișca, nu-mi dădeam seama ce face, pînă ce două pete albe se iviră mai jos de locul unde puteau fi umerii, luminau palpitînd ca două opaițe ; își scosese cămașa de noapte. Mi s-a oprit respirația, mi-au înghețat mîinile. Dar eu nu sînt logodnicul ei, m-am gîndit, n-am nici un drept s-o pedepsesc și s-o dau afară.

Atunci am înțeles, pentru toată viața, ce înseamnă lupta cu ispita de care tot auzisem ; mi-am adus aminte de tentația Sfîntului Antoniu și de povestea părintelui Sergiu, care își taie un deget cu satîrul, ca să-și învingă poftele trupului. Am știut că în om va fi totdeauna o luptă, între rău și bine, n-a trebuit să mă mai învețe nici profesorul de morală, nici cel de religie. Doar ceva a rămas nelimpede, ce este rău și ce este bine, și de ce trebuie învinsă ispita. „Apără-mă, Doamne, mi-am spus, și arată-mi calea cea bună !"

Atunci a răsunat din vale țignalul, la mină ; scotea sunete lungi, repetate, un semnat de alarmă, sinistru !

*

Putea să fie cu o zi mai devreme, sau mai tîrziu, putea să nu fie niciodată. Dar așa s-a întîmplat, întocmai cum se întîmplă la teatru, în clipa potrivită cu iscusință. Numai că teatrul n-ar exista dacă mai înainte n-ar fi existat viața, ca să-l inspire. Alarma a sunat la zece și jumătate, două ore după ce în mină intrase schimbul de noapte. Dacă se întîmpla o nenorocire acolo, mi s-ar fi părut ca o pedeapsă a cerului, nu pentru alții, ci pentru mine ; mi-au venit în minte Frantisek, bărbatul Ibiei, și cîinele legat, și lampa cu fitilul coborît, la fereastră. Nu era primul gest pe care ar fi trebuit să-l fac, a fost fără voia mea și fără judecată, m-am uitat pe fereastră. Ibi cobora dealul fuga, cu lampa în mînă.

În casă se năștea forfotă, se auzeau zgomote, pași, uși trîntite.

— Du-te ! i-am spus șoptit Ritei.

Era prea tîrziu, ardea lumina pe scară și cum deschise ușa, se pomeni cu Bob în față.

Peste trei luni, fugi și ea și nu se mai întoarse decît în timpul războiului. Atunci, într-o după-amiază, în anul 1943, stăteam singur în casă, n-aveam dorința să văd pe nimeni, duceam o viață grea, cu grija zilei de mîine. Dar nu era grija traiului, mă mulțumeam cu nimica toată, ci sufeream că îmi irosesc sufletul, fără să pot spune ce îl apasă. Doar ceva nu-mi lipsea, aveam totdeauna o floare pe noptieră. În după-amiaza aceea, floarea fiind o lalea roșie, însemna că era primăvară, altfel poate n-aș fi ținut minte. Imaginea florii a rămas suprapusă pe un sunet brutal, soneria telefonului, pe care uitasem s-o închid, cum făceam în orele mele de reverie. Dacă aud soneria, mi-e imposibil să nu ridic receptorul, știu că un om viu se gîndește la mine. Era glasul unei femei, care s-a prezentat cu o formulă mai mult copilăroasă decît evazivă :

— Aici e... cineva.

— Ne cunoaștem ?

— Nu...

De obicei, nu continui asemenea conversații, femeile care intră în vorbă prin telefon sînt niște necăjite, nimeni nu le dorește, sau nu le dorește cine ar vrea ele. De astă dată ceva neînțeles, un instinct, o nostalgie presimțită m-a făcut să continui :

— Și ce dorești de la mine ?

— Să ne vedem, dacă se poate.

Nu întreb niciodată de ce, în schimb, îmi iau măsuri de precauție.

— Poți să-mi spui cine ești ?

— De ce, dacă nu mă cunoști ? Sînt... cineva.

— Cîți ani ai ?

— Treizeci și trei.

„Cincizeci", mi-am spus în minte. Dar din moment ce începusem conversația, n-o puteam întrerupe fără motive.

— Poți să-mi spui cum ești ?

Mi-a răspuns repede, fără să ezite, ca la lecție, și în timp ce vorbea, i se developa portretul.

— Un metru şaizeci şi cinci, patruzeci şi nouă de kilograme, nouăzeci şi nouă de centimetri şoldurile, cincizeci şi nouă talia, sutien numărul trei, dar nu-l port, n-am nevoie. Sînt brună, am dinţi sănătoşi, ochi negri.

— Cum de te ştii atît de bine, în cifre ?

— Mă plac şi îmi iau măsurile în faţa oglinzii.

Peste portretul ei nu puteam să suprapun nici una din cunoştinţele mele, deşi am o memorie bună. Desigur se idealiza, nu trebuia să-mi fac iluzii.

— Bine, i-am spus fără convingere. Cînd vrei să vii ?

— Acum !

— Ştii unde stau ?

— Nu, spune-mi.

I-am explicat cum să ajungă.

— Te aştept, dar să ştii că n-am timp decît o jumătate de oră, de aici înainte.

— Am să vin repede.

Era o metodă de-a întrerupe întrevederea, cu politeţe. Mulţi oameni nu ştiu şi dau cu ciomagul.

În minutul următor, telefonul sună iarăşi. Un prieten apropiat mă poftea la el, făcea o petrecere improvizată, altfel m-ar fi anunţat din vreme. Într-adevăr, se auzeau glasuri şi muzică. M-am scuzat, aveam de făcut altceva, prietenului i-a părut rău, în capul meu nu s-a născut nici o bănuială, orice om, oricît de prudent, poate să cadă în capcană, nimeni nu stă tot timpul gata de luptă.

Într-un sfert de oră, a sunat la uşă. La început, n-am recunoscut-o, datorită surprizei, fiindcă reprezenta întocmai portretul pe care şi-l făcuse singură şi pe care îl socoteam imposibil. Trecuseră şaisprezece ani de cînd fugise ? Nu-i puteam admite ; înfăţişarea ei nouă n-o ştergea în ochii mei pe cea veche. Era ca în seara cînd sunase alarma la mină şi ea stătea goală în mijlocul patului. Şi acum părea tot goală ; în penumbra amurgului sînii îi luceau de sub bluză, dar nu mai semănau cu nişte opaiţe, numai atît se schimbase, erau ca două faruri aprinse în ceaţă. Dinţii, albi, sănătoşi, cum îi ştiam şi cum îmi spusese, sclipeau împreună cu cerculeţul luminos din jurul irisului negru, de-o mărime nemaiîntîlnită la oameni, ci doar la animalele de pîndă.

Surpriza ei se produse abia după ce, cîteva clipe, mă privise nedumerită ; pe faţa mea, şaisprezece ani lăsa-

seră mai multe urme, era mai greu să mă recunoască. Pe urmă își duse mîna la gură, într-un gest de uimire sau poate de spaimă, irisul se făcu și mai mare, mă privea împietrită...

Ar fi trist să uit vreodată această făptură, pe care în ziua aceea de primăvară am venerat-o, indiferent de unde venea și ce păcate trăise în șaisprezece ani de viață ; pentru mine era o fecioară, care voia să se răzvrătească, să dea cu pietre în oameni.

— Cînd am pornit încoace nu știam cine ești !

Fusese unealta unei farse ignobile, se lăsase ademenită, într-un moment de inconștiență. Detest oamenii care calcă un adaos necunoscut al decalogului, la fel de important ca toate cele zece precepte : „Nu face ridicol pe aproapele tău, dacă nu se face el singur !" Prietenul meu, la care țineam cu sinceritate și l-aș fi apărat prin luptă de orice jignire, găsise cu cale să-și distreze musafirii pe seama mea, îmi aruncase o momeală și acum rîdeau cu toții, închipuindu-și cum mă zbat în undiță.

— Nu știam cine ești ! îmi spunea Rita. Și indiferent cine ai fi fost, m-am rușinat de participarea mea ; cum am închis telefonul, am fugit pe ușă, i-am îmbrîncit, nu vroiau să-mi dea drumul ; contractasem o datorie și trebuia s-o plătesc ; indiferent cine ai fi fost, nu admiteam să te fac ridicol. De aceea am venit ; nu știam că am să-ți plătesc și altă datorie, mai veche.

Le-a plătit cu prisosință, n-am să uit niciodată !

A murit un an mai tîrziu, în 1944, la bombardamentele din aprilie.

43

Nimeni atunci n-a putut să-mi explice fenomenul, i-au găsit fel de fel de cauze, numai pe cea reală n-au admis-o, de aceea am tăcut pînă astăzi. Știu cît este de hazardat să dezvălui adevărul, în care iarăși nu va crede

nimeni, dar nici să tac nu mai pot, fiindcă e ultima ocazie de a spune. Coborînd în fundul minei cu Rita, am auzit, venind prin pămînt, un freamăt de ape învolburate, în care am recunoscut marea, atît de limpede, că aș fi crezut-o alături. Puteam să-mi închipui că fusese o halucinație, dacă trei săptămîni mai tîrziu, impresia aceea nu mi-ar fi întărit-o Frantisek, bărbatul Ibiei, în noaptea cînd venise acasă pe neașteptate. În vorbele lui, am simțit o teamă, pe care i-a și comunicat-o domnului Neagoe. Traian nici n-a vrut să-l asculte ; Frantisek, care lucra în fundul galeriei estice, simțea apropiindu-se pe sub pămînt o apă mare, rupînd zăgazurile unul cîte unul și într-o zi putea să răzbată în mină, aducînd o nenorocire. „Nu e bine ! se plîngea el Ibiei. Ar trebui să ne ducem în altă parte !"

Domnul Neagoe nu știa ce să creadă, se temea și el că se săpase la o adîncime prea mare, nu se gîndea însă că ar năvăli apa din niște straturi freatice profunde ; ideea comunicării cu marea i se părea bineînțeles aberantă, ci socotea posibilă o erupție de păcură, care în condițiunile create acolo ar fi putut să aibă urmări catastrofale. Erupții se întîmplau des în regiune, și unele, o dată cu bogăția, aduceau nenorociri după ele, desfigurări ale naturii, prăbușiri de pămînt, incendii, sate distruse, vieți omenești pierdute. O erupție în fundul minei ar fi luat cu totul alte proporții, chiar fără să fie și focul ; era destul ca zeci de oameni aflați în galeriile laterale să se înece în păcură. Domnul Neagoe coborîse și el în mină, nu știu ce înțelesese din freamătul acela al pămîntului, pe care desigur îl auzise și el, ca Frantisek și ca mine. Fapt este că seara a avut o discuție zgomotoasă cu Traian, dar pare-se acesta a găsit argumente să-l liniștească, puterea lui de convingere se bizuia pe o credință nezdruncinată.

Singurul noroc a fost că nimeni nu și-a pierdut viața ; n-a fost o erupție, ci o inundație, destul de lentă la început, ca toată lumea să aibă cînd ieși din mină. Și nu era păcură, ci apă sărată, care venea pe galeria estică. Nu m-am îndoit încă din prima clipă că era apă de mare,

o presimţisem ; sigur că nimeni n-ar fi putut să mă creadă. Curînd am avut şi dovada convingerii mele.

N-am spus la timp, socotind că n-avea importanţă, ar fi putut doar să semene cu o laudă de sine. Vara mea acolo nu însemnase doar piscina, hoinărelile pe coclauri, nopţile cu Ibi. Lucram adesea pentru Traian, uneori ziua întreagă, ajutîndu-l să facă ordine în hîrtiile privitoare la mină. Între toate, îmi plăcea să trec pe curat, punîndu-le la scară, felurite schiţe de teren şi de instalaţii, cerute de Regiunea Minieră. Învăţam la şcoală desenul tehnic, mă atrăgea mai mult decît desenul artistic, pentru care nu aveam aplicaţie. Planşeta, teul, echerul, compasul erau unelte precise, tuşul se supunea mîinii mele mai sigur şi mai uşor decît cerneala, ascuţeam trăgătorul pe gresie fină şi scoteam linii ca firul de păianjen. Singura neplăcere a acestei îndeletniciri, datorită căreia aveam sentimentul că nu trăiesc degeaba şi nu mănînc de pomană, era că desenul o dată terminat se punea în plic şi curierul îl ducea la destinaţie, lăsîndu-mi un locşor gol în suflet, ca orice lucru de care te desparţi după ce l-ai făcut cu pasiune.

Cel mai mult m-a absorbit, dîndu-mi şi cea mai mare satisfacţie, harta la scară mare a Scaldei Necuratului, acum secată, în centrul căruia se afla mina, cu dealurile dimprejur, cu sondele părăsite şi cu pădurea în formaţie ; îi trebuiau treizeci de ani pînă să devină o avuţie. Fusese o muncă migăloasă, îmi obosise rău ochii, uneori vedeam negru în faţă, erau trecute cele mai mici detalii topografice, curbele de nivel, cotele, văioagele, rîpele, dîmburile ; dacă le priveam printre pleoape percepeam toate formele terenului, de parcă aş fi avut în faţă natura însăşi.

Cînd harta, mai mare de un metru, era gata, s-a răsturnat peste ea sticluţa de tuş, pătînd-o la o margine. Nu povestesc întîmplarea spre a spune că m-am chinuit să fac altă hartă, şi n-am făcut-o mai puţin conştiincios decît prima dată ; important este că am rămas cu o copie, singura mărturie despre ceea ce fusese natura înainte de inundaţie.

Pornită încet, apa și-a dat drumul îndată și a crescut repede, pînă ce-a ajuns la gura minei, de unde a început să urce pe dealuri, centimetru cu centimetru, timp de cinci zile ; atunci s-a oprit și așa a rămas pentru totdeauna, pe curba de nivel notată cu zero. E primul meu argument, lacul nou format comunică pe sub pămînt cu marea, fiindcă avea nivelul mării. Unii ar putea spune că era o coincidență ; admit și aștept să ajung la argumentul al doilea.

Deasupra lacului plutea într-un strat gros păcura care fusese depozitată în bazinul de acumulare din fundul minei. După ce s-a scos cu pompele și s-a dus la rafinării, pe conducte, prilejuind ca domnul Neagoe să-și acopere o mică parte din pagubă, a rămas apa încă murdară și atunci s-a văzut că era sărată, ca marea. Dovada aceasta aș fi putut s-o am mai devreme, dar îmi lipsea o sondă să scot apă de sub stratul de păcură ; nu puteam s-o improvizez, oricît ar fi fost ea de simplă. Și apoi, cine își punea mintea cu mine ?

Domnul Neagoe, care rămăsese la fel de volubil ca mai înainte, de parcă nu suferise nici un fel de pierdere, m-a ascultat cu interes, nu sperasem, credeam că vorbesc degeaba ; pe urmă, nu știu cît de convins, a trimis o probă de apă la analiză ; e de prisos să spun că avea aceeași compoziție ca a Mării Negre.

S-ar putea ca un om de știință să respingă argumentele mele, dovedind că susțin o aberație. Eu nu-mi schimb părerea, dar înțeleg să mă supun unei hotărîri a științei. Îl rog totuși pe acel om priceput la natură, să nu mă dezavueze în mod public, căci lacul meu nu face rău nimănui, nici nu spun unde este, și pe lîngă bucuria mea de a-l ști acolo, s-ar putea să bucure și pe alții, care cred în mine. Dacă dovezile de mai sus nu au fost concludente, sau mai rău decît atîta, dacă au părut copilăroase, am un ultim argument, doar sentimental, din păcate, și prin el cer grație științei : Cine creează în scris o lume, cum crede de cuviință, mișcînd-o cum are nevoie spre a-și demonstra ideile, de ce n-ar avea voie să creeze și o natură a sa, altminteri inexistentă ? Și chiar o istorie ?

Așa, am pus într-o carte palmieri pe malul mării noastre, fiindcă mult mi-au fost dragi palmierii de la Mediterană. Și am mai pus șase insule aproape de coastă, fiindcă n-avem nici una, și tare mi-am dorit un arhipelag în fața Constanței ! Iar dacă am adus acolo o cămilă și am împămîntenit-o, am pornit de la ideea că ea este cea mai veche descoperitoare a pămîntului, și deci are dreptul să trăiască oriunde îi îngăduie clima.

Abia după cîțiva ani, s-a limpezit cu totul apa lacului ; culoarea ei i-ar fi dat de gîndit chiar și omului de știință. Mă duc rar pe acolo, am de mers în prea multe locuri, spațiul existenței mele a crescut încontinuu, cu tot ce îl populează, pe cînd durata zilei a rămas aceeași, douăzeci și patru de ore, care însă trec mult mai repede decît odinioară. Din casa domnului Neagoe au rămas numai temeliile ; casa Ibiei, din deal, a luat-o vîntul. Ibi a plecat a treia zi după ce năvălise apa în mină, Frantisek a venit cu două căruțe, care au oprit în fața portiței, apoi a urcat tăpșanul, cu căruțașii, să aducă bagajul ; unul singur ar fi fost de ajuns, fiindcă erau numai două boccele. Au pus cîte una în fiecare căruță, Ibi a coborît și ea și s-a urcat pe bocceaua ei, în rochița albă, fără mîneci, care o făcea să semene cu o fetiță ; dar cum n-ar fi semănat, cînd avea numai nouăsprezece ani, și era atît de subțire și de micuță că ai fi dus-o pe sus o zi întreagă, fără să-ți obosească brațele ? Am văzut-o de aproape cînd a trecut prin dreptul ferestrei, cu năsucul în vînt, cu ochii ruginii, cu fața puțin pistruiată. Fiindcă plecau cu două căruțe, însemna că la o răspîntie au să se despartă, și atunci mi-am închipuit că fiecare se ducea în țara lui, Ibi la Budapesta, Frantisek în Cehia.

Și dacă cineva tot nu vrea să mă creadă, am să-i spun că nu o dată am văzut lacul învolburîndu-se, fără să bată vîntul ; nici nu mai era nevoie să ascult buletinul meteorologic la radio, știam că la mare vine furtuna și oamenii fug de pe plajă. Într-o zi, au apărut crabi pe mal, dezorientați, fiindcă nu recunoșteau peisajul ; iar în apă înota un zargan rătăcit, care nu putea să vină decît din Marea Neagră.

44

După ce Rita fugise în camera ei, cu cămașa de noapte pusă strîmb, se vedea cît de colo că o îmbrăcase în grabă, Bob se opri în fața mea, piept în piept, și îmi spuse cu ură : „N-ai nici o vină decît că te-ai născut și mi-ai ieșit în cale, dar va trebui să plătești cu viața. Îți dau timp de gîndire pînă mîine dimineață ; alege ce vrei, pistolul sau sabia !“ Nu i-am dat importanță, îmi era mintea în altă parte, țignalul de la mină continua să sune alarma, am alergat și eu devale, împreună cu alți oameni, nu știam cine erau, nici nu i-aș fi recunoscut pe întuneric și în starea mea de spirit. Traian a trecut călare pe lîngă mine, întîrziase cît să înșeueze calul. Domnul Neagoe se îmbrăcase elegant și îngrijit ca totdeauna, cu cămașă albă și papion albastru, cu părul lins, periat bine, calm, zîmbitor, parcă așteptînd oaspeți. Așa a stat pînă au venit primele vești de la mină. Mai tîrziu l-am întrebat, cu admirație, dar mai mult cu nedumerire : „Dumneavoastră nu vă pierdeți niciodată cu firea ?“ „Poate că da, dar nu-i nevoie să vadă și alții. La ce-ar folosi să-mi frîng mîinile ?“ L-am înțeles, i-am dat dreptate și mi-am pus în gînd să-i urmez exemplul. N-am reușit ; cu toate exercițiile de voință, firea mi-a rămas mai puternică, totdeauna m-am dat de ceasul morții, de multe ori pentru nimica toată.

Mergînd la vale, am ajuns-o din urmă pe Ibi ; să nu fi ținut în mînă lampa aprinsă, poate aș fi trecut pe alături fără să știu cine este. Lampa, pe care o punea la geam după ce lega cîinele iar pe urmă o făcea mică nu-mi va ieși niciodată din suflet. Am rămas în urma ei, să mă fi apropiat și să-i fi vorbit poate ar fi rămas surdă, ce fusese între noi se terminase, gîndul ei, pus la încercare, era acum nu la mine ci la Frantisek, altfel n-ar fi fugit cu lampa deasupra capului, după ce de atîtea ori o pusese la fereastră ; în asemenea momente să văd sentimentele omului. Am mers după ea, luîndu-mă după lampa care nu mă tulbura acum mai puțin decît altădată, numai că în altfel, cu părerea de rău că ardea ultima oară, și în alt loc

decît la fereastră. Și cum o vedeam așa,în rochița ei albă, scurtă de-o lăsa mai mult goală, am avut deodată certitudinea întîrziată că ea era fata din Strada Căruței Stricate, venise la mine cu mîna întinsă, însă nu o recunoscusem ; iar acum se ducea, nici nu bănuia că eram în spatele ei, și dacă ar fi știut nu putea să se mai întoarcă ; visele frumoase ne lasă numai regretul și amărăciunea că nu le-am înțeles la vreme.

Puțin mai tîrziu o pală de vînt a stins lampa, sau poate nu mai avea gaz și s-a stins singură, cum se stingea cînd luna venea la fereastră. Am rămas amîndoi în întuneric, nu mai vedeam decît rochița ei albă. Mă apropiasem, de teamă că o să se piardă între ceilalți oameni, dar tot nu i-am spus o vorbă, de teamă că ar fi fost prost venită ; de aici înainte începea tăcerea dinainte, cînd schimbam numai două cuvinte pe seară.

Se făcuse miezul nopții cînd am ajuns la mină ; în jur forfoteau oamenii, ieșiseră toți, nu lipsea nici unul, ascensorul se oprise. Printre ei l-am descoperit pe Frantisek, am simțit o ușurare, mă temusem să nu i se fi întîmplat vreo nenorocire, ar fi fost posibil judecînd după vorbele lui îngrijorate. Traian stătea lîngă turnul ascensorului, n-avea ce să facă, era în capul gol, vîntul îi flutura părul iar eu, privindu-l cu compătimire, mă întrebam ce-o avea în minte. Își dădea seama oare că era un om pierdut, nu doar că se prăpădea o avere, se prăpădea totdeodată și ambiția lui, și onoarea, poate și dragostea Tincăi, rămînea pe drumuri, al nimănuia. Însă gîndurile lui în acele clipe erau cu totul altele, aveam să aflu de la Odor, căruia se destăinuise și-i ceruse sfatul, nutrea ideea să se întoarcă la teologie și să devină mitropolit, cum hotărîse în adolescență. Era și el fiul domnului Alcibiade.

Un maistru se apropie de el, îi ceru dispoziții ; ar fi fost timp să se demonteze motoarele și alte instalații, să se salveze măcar o parte din materialele aflate în magazie. Traian făcu din cap un semn de negație, nu merita osteneala. Într-adevăr, ar fi fost ridicol, în fața dezastrului care se apropia implacabil ; mina era în orice caz pierdută și mai bine se pierdea totul, să fie o împlinire, o treabă a soartei completă și bine făcută ; așa, nenorocirea capătă grandoare, ceea ce poate să însemne o satisfacție pentru victimă.

M-am apropiat de gura minei, pînă la parapet, apa era încă departe, dar răsfrîngerea unei stele o făcea să sclipească, o vedeam cu ochii cum urca palmă cu palmă. Clipocitul ei îl auzeau toţi oamenii, numai eu ştiam că era murmurul mării.

Aşa am spus a doua zi, seara, la masă. Ne adunasem toţi, în linişte, ca şi cînd nu se întîmplase nimic, deşi la ora aceea apa dăduse peste gura minei şi urca încetişor pe pante. Lipsea numai Traian, a coborît mai tîrziu din camera lui, în sutană, s-a aşezat cu noi, a mîncat repede, pe urmă a aşteptat să se termine masa. La venirea lui, apucasem să-mi spun părerea despre originea inundaţiei, s-o explic şi s-o susţin, fără să mă intimidez de zîmbetul ironic al lui Bob, căci în schimb domnul Neagoe mă asculta cu atenţie. Rita îmi arunca din cînd în cînd cîte o privire scurtă dar atît de intensă, încît în ochii ei se aprindea o scînteie şi parcă o simţeam arzîndu-mă. Nu puteam să nu mă gîndesc la cele petrecute noaptea trecută, se gîndea şi ea, desigur, şi ar fi fost imposibil să nu-şi imagineze, cum îmi imaginam eu, ce s-ar fi întîmplat dacă nu suna alarma. Virtual faptele erau împlinite, poate Bob le credea împlinite de-a binelea, altfel n-ar fi urmat ceea ce urmase la sfîrşitul mesei.

Dar mai întîi a plecat Traian, s-a ridicat, s-a dus la icoană şi a rămas în genunchi cîteva minute, rugîndu-se în tăcere. Pe urmă s-a încins cu o frînghie de cînepă în locul mătăniilor de abanos luciu, a luat de sub scară un toiag şi o legăturică. Mi-am adus aminte deodată cum venise Odor la moartea domnului Alcibiade, ca un pribeag, cu toiagul pe umăr şi cu o desagă mai mult goală. Traian semăna acum atît de bine cu fratele lui mai mare, încît o clipă i-am confundat pe unul cu altul. M-a dezmeticit glasul lui, care avea cu totul alt timbru, mai sonor dar mai aspru, aproape metalic, nepotrivit deloc cu ceea ce avea să ne spună :

— Nu-mi purtaţi de grijă, mă duc să stau în pustie, am să lipsesc trei zile. Ţineţi post şi rugaţi-vă împreună cu mine !

Tinca înlemnise, altfel s-ar fi repezit după el, la uşă ; fiecare din noi am fi reacţionat în vreun fel, nu l-am fi lăsat să plece, i-am fi cerut măcar explicaţii, dacă toc-

mai atunci Bob n-ar fi sărit în picioare și nu m-ar fi apostrofat, cu brațul întins amenințător către mine :

— Ceea ce spui e o prostie ! Cum să comunice marea cu mina ? Uiți că e și Dunărea la mijloc ? Susținînd o asemenea idee ne insulți pe toți, și dacă nu se sesizează stăpînul casei, eu îți cer socoteală ; ai să plătești cu sînge ! Poți să alegi : pistolul sau sabia !

Traian ieșise pe ușă ; Tinca se lăsă moale pe o parte și căzu leșinată ; domnul Neagoe avu timp s-o susțină, ca să nu se lovească. Amuțisem toți, plecarea lui Traian fusese o lovitură de teatru absurdă, și peste ea venise, și mai absurdă, provocarea lui Bob, care plutea încă în aer. Spre a pune vîrf la toate, Rita începu să aplaude, bătînd tare din palme și rîzînd în hohote, cu capul dat pe spate ; oricine ar fi crezut că înnebunise, sau trecea printr-o criză de isterie. Cînd i-am întîlnit privirea, în clipele următoare, am citit în ochii ei nu altceva decît că se bucura, simplu, sincer, din toată inima, cu toată intensitatea. Nu știam ce să cred ; și dacă totuși era o batjocoră ? Poate, dar în nici un caz nu mă privea pe mine, între noi doi era o înțelegere doar întreruptă. Poate rîdea fiindcă Bob nu o denunțase, și în loc să-l admire i se părea ridicol.

Eu însă l-am admirat, socoteam că fusese un gest cavaleresc, ascundea adevărul ca s-o cruțe pe Rita. Mai tîrziu, am avut motive să cred că nu făcuse altceva decît să se cruțe pe sine ; adevărul ar fi fost pentru el o ofensă. Atunci am înțeles și rîsul Ritei, care îl ura din noaptea cînd o pălmuise și se bucura să-l vadă într-o situație comică.

Și iarăși, ca în atîtea rînduri, nu-mi aduc aminte ce făcea Trandafil în seara aceea ; poate stătea cu ochii într-o carte. Mai tîrziu m-am dus în camera lui și l-am rugat să-mi fie martor ; a acceptat, fără să mă privească, poate fără să înțeleagă. Ar fi trebuit să am doi martori, domnul Neagoe însă, care se oferise să fie arbitru, a convenit că, date fiind împrejurările, să ne mulțumim numai cu cîte unul ; n-aveam de unde să luăm alții. Martorul lui Bob a fost inginerul de la mină, pe care nici nu-l mai țin minte, știu doar că rămăsese șomer ; domnul Neagoe i-a plătit numaidecît preavizul, salariul pe paisprezece zile, după lege ; în plus i-a mai dat salariul pe patru luni, pînă la sfîrșitul anului. M-am uitat la el cu admirație,

m-am gîndit că dacă proceda la fel cu tot personalul, rămînea cu buzunarele goale, și părea că nu-i pasă.

Noaptea n-am prea dormit, îmi era și frică și rușine, abia împlinisem optsprezece ani, era prea devreme, mă gîndeam că legea nu îngăduie minorilor să se bată în duel ; de fapt nu îngăduia nimănuia, se prevedeau pedepse aspre și participanților, și martorilor ; dar judecata mai închidea ochii. Lasă că nici duelurile nu se comparau cu cele de pe vremuri, cînd adversarii se băteau cu sabia în marginea drumului, că erau șanțurile pline de leșuri. Chiar și cu pistolul, care a fost admis cred că după revoluția franceză, oamenii s-au ochit fără să le tremure mîna, și nu de puține ori s-a întîmplat să moară amîndoi adversarii deodată. Pușkin a căzut pentru o nobilă cauză bărbătească, în luptă cu un om care-i jignise nevasta ; era un ofițer francez în solda țarului, un bătăios și obraznic mușchetar, urmaș al zurbagiilor spadasini de pe vremuri, care se băteau prin pieţe și se omorau, pînă nu veneau gărzile cardinalului, să-i lege.

Mai știu de un duel, socotit de mine celebru, fiindcă a costat viața lui Ferdinand Lassalle, despre care cred că nu-i nevoie să spun ce făcuse în viață, ca să nu fie uitat pînă astăzi. Intriga este cu atît mai interesantă, cu cît adversarul lui era un prinț valah. Iancu Racoviță, nepot al lui Ștefan Racoviță, domn al Țării Românești în a doua jumătate a secolului al optsprezecelea. Slab de piept tînărul își îngrijea sănătatea în Elveția, și acolo s-o logodit cu o frumoasă, pare-se și înfocată, în ale cărei vine curgea sînge de wiking. Curînd însă logodnica s-a înfierbîntat după tînărul Ferdinand și a hotărît să se mărite cu el, de altcineva n-avea nevoie. Părinții, oameni cu stare și vază, nu se învoiau să-și dea fata după un revoluționar văzut rău de aristocrație și de burghezie, astfel că au închis-o în casă. Povestea e lungă, cu zbucium, cu proiecte de evadare, pînă cînd logodnicul păgubit și-a provocat adversarul la luptă, cu revolverul, fără să țină seama că avea de-a face cu un trăgător renumit în acea vreme. Faptele s-au petrecut la Geneva, în anul 1864, exact la un secol după ce Ștefan Racoviță devenea domn în Țara Românească. Revolverul era greu, tînărul prinț, cu natura lui plăpîndă abia îl putea ține în mînă. Mărinimos, el a

tras în pămînt, la fel cum Ferdinand Lassalle, nu mai puţin mărinimos, făcuse cu o clipă mai înainte. Duelul s-ar fi încheiat fără să curgă sînge, dacă greul revolver al valahului nu se ridica singur, prin reculul prea puternic pentru o mînă slăbuţă ; lovit în plin din greşeală, adversarul a murit după cîteva zile.

Fiica wikingilor a revenit la logodnic, s-a măritat cu el şi de atunci înainte s-a numit Principesa Elena de Racoviţă, cum iscăleşte şi cartea de mărturisiri unde am găsit cele ce-am spus mai înainte. Nu după mult timp, în 1868, învingător în duel, soţul a murit de oftică, boala vremii ; se află înmormîntat la Bologna, în jumătatea de nord a Italiei.

Şaptesprezece ani mai tîrziu, la Bucureşti, Titu Maiorescu se bătea în duel, cu pistolul, avînd în faţă un adversar politic, după violente schimburi de cuvinte în Parlamentul Ţării. Nu ştiu cum a fost schimbul de gloanţe, dar întrucît n-am auzit de vreo consecinţă, înseamnă că nici unul nu şi-a atins ţinta. Curînd s-a bătut şi Barbu Delavrancea, înfruntînd, de data asta cu spada, un polemist de la o gazetă scrisă în franţuzeşte ; cu polemiştii e greu să spui cine merită să plătească. Sfîrşitul duelului e atît de neobişnuit, încît îl socotesc unic în istorie, de aceea îl ţin minte. După cîteva asalturi, al doilea dintre luptători, căruia i-am uitat numele, a lăsat spada jos, sub cuvînt că se simte obosit şi nu poate să continue.

La sfîrşitul celuilalt secol, spadasinul de ocazie, Barbu Delavrancea, avea să apere, într-un proces de crimă, pe Nicolae Filipescu, atunci primar al Bucureştilor, care omorîse în duel cu sabia pe George Lahovary, şi tot în urma unei polemici de presă. Nu cred că în acel timp cuvîntul să fi fost mai puţin convingător decît în zilele noastre ; sabia însă convingea mai repede. Bănuiesc că unii din cunoscuţii mei ar mai folosi-o şi astăzi, ca să termine net o neînţelegere, dacă moravurile n-ar fi schimbate şi justiţia s-ar face că nu vede. Cu toată pledoaria lui Delavrancea, priceput şi în ale legii, şi în ale duelului, vinovatul n-a putut să scape cu totul, a fost condamnat la şase luni închisoare ; n-am aflat unde şi-a ispăşit pedeapsa.

Aş mai avea de povestit cîte unele, dar despre oameni pe care nu-i ştie lumea. Astfel că am să închei cu un nume celebru ; pe la începutul secolului nostru s-au bătut cu pistolul Clemenceau cu Deroulède, un poet cunoscut mai degrabă în secolul dinainte ; astăzi cred că nu-l mai ştiu decît oamenii de litere. Am văzut fotografia luptei, la o margine de pădure. În umbra copacilor stau aliniaţi martorii şi medicii, mai mulţi decît ar fi fost nevoie ; dar, în sfîrşit, combatanţii erau oameni de seamă, dacă vroiau puteau să convoace tot guvernul şi parlamentul. Amîndoi au joben în cap, şi ochesc cu mîna întinsă ; nu ştiu, zău, parcă revolverul nu se potriveşte cu jobenul, decît poate într-o comedie, unde să zboare cît colo, atins de glonte.

Pe atunci erau două feluri de luptă, pînă la moarte sau pînă la prima picătură de sînge, cum hotărau adversarii prin intermediul martorilor, căci ei nu comunicau unul cu altul, cît timp nu-şi spălau onoarea. În tinereţea mea oamenii încă se mai băteau în dueluri, dacă martorii nu izbuteau să-i împace înainte de luptă ; unul îşi cerea scuze, celălalt îi întindea mîna. Dar chiar dacă ajungeau să se înfrunte, de obicei în zorii zilei, într-un luminiş de pădure, îşi loveau săbiile pînă se ivea o zgîrietură la unul. În cazul revolverului, ori se ochea pe de lături, ori se trăgea în aer, şi amîndouă părţile socoteau că şi-au făcut datoria... Focuri de artificii !

Astăzi onoarea se spală la scară naţională, cu tancul şi tunul, şi cu altele — nu spun, să n-audă duhurile rele. Iar pentru răzbunări, pentru a încheia socoteli încurcate, se folosesc oameni de meserie ; ei trag cu mitraliera din goana maşinii, sau aruncă bombe pe fereastra casei.

Înainte de culcare, domnul Neagoe îi porunci şoferului să plece de cu noapte şi în zorii zilei să fie la oraş, la regimentul de cavalerie, de unde să împrumute trei săbii ; îl cunoştea pe comandant, îi transmise rugămintea pe o carte de vizită.

Cum nu dormeam, am auzit paşi pe coridor şi am tras cu urechea. S-a deschis uşa la camera Ritei, aş fi crezut că vine iarăşi la mine, ceea ce într-o asemenea noapte mi se părea o nebunie, dacă nu i-aş fi auzit glasul şuierat, ca să nu trezească pe-ai casei : „Ieşi afară !“

Mi-a intrat un ghimpe în inimă. Cu toată împotrivirea ei furioasă, Bob era în cameră, închisese ușa în urmă. Am pîndit, simțeam ciudă și umilință, nu aveam dreptul să mă amestec, poate era o luptă înăbușită, și nu știam cum o să se termine. Să fi fost acum față în față cu Bob și să fi avut sabia în mînă i-aș fi străpuns inima. Dar n-a trecut mult pînă să se deschidă iar ușa, cu o smucitură ; se simțea o încăierare, izbituri, scrîșnete, respirație gîtuită, apoi am deslușit glasul Ritei, o șoaptă amenințătoare și furioasă : „Dacă nu pleci, îți scot ochii cu unghiile !"

A doua zi, pe la zece dimineața, a venit șoferul cu săbiile și cu doctorul de la dispensar, pe care îl convocase domnul Neagoe. Cînd l-am văzut cu trusa în mînă, am simțit un nod în piept, m-am făcut palid, mi-au înghețat mîinile, deși nu mă puteam alege cu altceva decît cel mult cu o zgîrietură. Așa mi-am spus tot timpul, dar frica în loc să scadă a crescut, n-o puteam stăpîni, mi-era groază să nu leșin, sau și mai rău, să nu întorc spatele fără voia mea și s-o iau la fugă. Îndată, doctorul a luat săbiile și le-a trecut prin flacără de spirt, să le dezinfecteze ; mă uitam și mi se părea că îmi intră în inimă un fier roșu.

Ne-am bătut în casă, afară ar fi putut să ne vadă trecătorii ; în camera de zi, de zece metri lungime era destul spațiu. Stăteam cu spatele la scară, Bob, în fața mea, cu spatele la fereastră. Tinca era închisă în dormitorul ei, cu draperiile trase, cu cartofi cruzi pe frunte, chinuită de o migrenă care începuse după ce-i trecuse leșinul și avea s-o țină așa patru zile, pînă s-a întors Traian din ciudata lui pribegie.

Deși îmi vîjîia capul și îmi țiuiau urechile, am auzit un foșnet la etaj și întorcînd capul, o clipă, am văzut-o pe Rita, mi s-a părut că era doar umbra ei, aplecată peste balustradă, cu părul căzut în față, așteptînd curioasă. Înțeleg că n-avea de ce să-i fie frică, știa și ea că nu va fi o luptă serioasă, mai mult o mascaradă, să curgă o picătură de sînge ; ghearele unei pisici pot să fie mult mai primejdioase.

Pe Bob nu-l vedeam bine la față, stătea cu spatele în lumină, mi s-a părut doar că avea un rînjet de triumf în colțul gurii și mi s-au înmuiat genunchii. Zadarnic mă

gîndeam că alţi oameni înaintea mea, cu zecile de mii, secole de-a rîndul, se luptaseră bărbăteşte ; învinşi sau învingători, văzuseră moartea cu ochii şi-o înfruntaseră fără frică. De ce eram eu un nevolnic ?

Domnul Neagoe a luat săbiile din mîna doctorului, ni le-a încredinţat, pe rînd, lui Bob, apoi mie, şi ne-a poruncit să păşim înainte. Ar fi trebuit să fim goi pînă la brîu, aşa se obişnuieşte ; doctorul a cerut să rămînem în cămaşă, nu ştiu de ce, lui nu-i era mai uşor ; poate nu cunoştea regulile.

Abia cînd m-am pomenit faţă în faţă cu Bob am văzut că rînjetul lui de triumf, cum mi se păruse, era un rictus al gurii, un semn de nervozitate ; un canin îi ieşea în afară, ca un colţ de mistreţ, oprit din creştere, dar putînd încă să mă sfîşie. Şi totuşi avea dantura normală, ştiam bine ; înseamnă că mi se părea, de frică. Am mai apucat să văd cu coada ochiului cum doctorul îşi deschidea trusa, pe o măsuţă pusă lîngă perete, în dreptul nostru, etalîndu-i conţinutul, feşi, vată, felurite sticluţe, apoi instrumente nichelate, foarfeci, bisturie, pense. Ca să-mi crească frica şi mascarada să fie întreagă !

În faţa lui, la peretele celălalt, domnul Neagoe, cu sabia de arbitru în mînă, ne-a amintit că lupta încetează la prima picătură de sînge, sau cînd unul din adversari, presat de celălalt, ajunge cu spatele la perete ; în partea mea nu era perete, ci scara, şi sus Rita aştepta să înceapă lupta. Apoi domnul Neagoe ne-a ordonat să luăm poziţia în gardă şi să încrucişăm săbiile.

Ştiam cum să mă mişc, să atac şi să mă apăr, la şcoală învăţam scrimă, dar cu un pieptar gros, cu mască pe faţă şi cu o floretă boantă, uşoară ca fulgul. Sabia îmi rupea mîna, era ascuţită şi luciul oţelului arunca pe tavan fulgere albe, la orice mişcare. Un singur gînd îmi rămînea clar în minte, în clipa cînd domnul Neagoe ne-a făcut semn să începem ; gîndul că, indiferent ce-ar fi să se întîmple, n-aş putea decît să mă apăr, să bat în retragere, dar nicidecum să lovesc ca să curgă sînge. Nu de milă, nici de frică, frica se transformase în încordare, ci fiindcă mă simţeam vinovat, era dreptul lui Bob să mă învingă, eu trebuia să plătesc reparaţia. Dar nu făcusem mai mult de cîteva mişcări, în zăngănitul oţelurilor lu-

cinde, cînd domnul Neagoe puse sabia între noi, despărţindu-ne. Abia atunci am văzut că Bob avea cămaşa la piept plină de sînge, şi nu-l lovisem, decît doar dacă îmi pierdusem cu totul judecata şi nu mai ţineam minte.

— Sînge ! strigă doctorul, umblînd orbeşte în trusă şi neştiind pe ce să pună mîna.

Cînd îi smulseră cămaşa, Bob avea pieptul, umerii, braţele pline de vînătăi şi muşcături, iar de-a lungul sternului o zgîrietură adîncă. Sîngerase probabil mai înainte, apoi sîngele se oprise ; mişcările violente, încordarea muşchilor făcuse să se rupă cheagul de deasupra şi acum sîngera iarăşi.

— Ce-i asta ? strigă domnul Neagoe.

Doctorul tampona rănile.

— Mă priveşte ! răspunse Bob, strîmbîndu-se de durere.

În aceeaşi zi, a plecat la gară, a cerut cu impertinenţă maşina şi bani de drum, şi logodna s-a socotit stricată, fără să mai fie nevoie de explicaţii. Rita se abţinea din răsputeri să n-o bufnească rîsul.

După ce s-a întors Traian, am plecat şi eu cu Trandafil, ne-am dus fiecare la casa lui, unde am mai stat cîteva zile pînă la sfîrşitul vacanţei.

45

Traian s-a întors cu întîrziere, abia a patra zi, pe la ora prînzului. Ibi plecase, mă uitam cu tristeţe la căsuţa din deal, cu frînghia de rufe legată între cei doi salcîmi din faţă. Parcă o vedeam acolo, în zorii zilei, cu mîinile întinse, înălţată pe vîrfuri, prinzînd în cîrlige, să se usuce, prosopul albastru.

Înainte de a-l zări pe Traian, departe, urcînd din vale, pe marginea băltoacei de păcură care acoperise drumul şi continua să crească, am auzit apropiindu-se şareta poşta-

șului. M-am uitat pe fereastră, era prima dată cînd Ibi nu-l aștepta la portiță. Uimit am fost de ce-mi vedeau ochii, ciinele pe care îl știam mergînd în două picioare, ca oamenii, cu o labă pe frîul calului, acum mergea ca toți ciinii, poate puțin cam posac, și cu obișnuiții covrigi în coadă, glumă de care poștașul încă nu se plictisise. La portiță, șareta se opri și poștașul strigă, fluturînd un plic galben pe care îl scosese din geantă :

— Domnișoară, vino, că ai o scrisoare de la Budapesta !

Ciinele căscă plictisit la umbra de sub șaretă, apoi se arcui, luă cu gura un covrig din coadă și începu să-l ronțăie. Ca omul să nu piardă timpul degeaba, m-am aplecat pe fereastră :

— Nu-i acasă, i-am strigat. A plecat și nu se mai întoarce.

Auzindu-mi glasul, ciinele a întors capul, și dînd cu ochii de mine, a tresărit, pe urmă s-a dus fuga la capul calului și s-a ridicat în două picioare. Dădea spectacol, ciinii împrumută cîte un obicei de la oameni, își făcea numărul numai cînd avea cine să-l vadă.

— N-a lăsat adresa ? întrebă poștașul.

— N-avea cui s-o lase !

Mă gîndisem o clipă să-l mint, spunîndu-i că trebuia să-mi dea mie plicul ; aș fi vrut să văd cine îi scria Ibiei de la Budapesta, bărbat sau femeie ?

Ciinele a mers în două picioare, tot uitîndu-se în urmă, pînă la cotul drumului ; sînt sigur că pe urmă nu și-a mai dat osteneala. O vară întreagă mă păcălise !

Traian venea de la munte, fusese să-i ceară sfatul lui Odor, numai el știa cum să-l găsească. Făcuse drumul pe jos, ca pelerinii, fără un ban în buzunar, mîncînd doar pîine din desagă, bînd apă de la izvoare, pînă ce, după o noapte de drum în susul rîului, a doua zi înainte de prînz ajunse sub munte, la peștera unde trăia Odor de vara trecută. Putea s-o nimerească și cu ochii închiși, fusese acolo cu fratele lui mai mare, îi ajutase să se mute, îi cărase bagajul cu o căruță tocmită, n-ar fi fost nevoie de ea dacă nu erau cuferele cu manuscrise ; o saltea, o plapomă, cîteva oale puteau să le ducă și cu spinarea.

Odor ducea acolo o viață de schimnic, nefăcînd altceva decît să scrie, cît era lumină afară, apoi să mediteze pe întuneric și să doarmă numai un ceas-două, spre ziuă. Nu se hrănea numai cu rădăcini, cum auzise Alexandrina, ci cobora în sat o dată pe săptămînă, să ia o garniță de lapte și o tîrnă de ouă ; laptele îl lăsa să se prindă, ouăle le spărgea de-a dreptul în gură, cu capul dat pe spate și le bea crude ; mînca și ghindă din pădure, și rădăcini, dar nu de cricare, creștea într-un loc un fel de sparanghel sălbatic, pe care lumea din sat îl ocolea, neștiind ce este.

Mai greu fusese peste iarnă, pusese în gura peșterii pietroaie, lăsînd deschis numai un loc de trecere, pe unde să intre și lumina. Cînd făcea foc îl supăra fumul, mai degrabă stătea în frig, avea o deprindere veche la suferințele trupului. Noaptea, sub plapuma neînfățată, tremura cu o anumită știință, devenită reflexă, și pe această cale, cunoscută vînătorilor din ținuturile înghețate, izbutea să se încălzească. Singura supărare rămînea întunericul, ziua era scurtă, cerul posomorît, nu putea să scrie la lumina opaițului, n-avea lampă, nici luminare. Așa însă creștea timpul de meditație ; cînd se lumina de ziuă, gîndurile așteptau bine rînduite în mintea lui, memorate frază cu frază, putea să le treacă pe hîrtie fără să piardă vremea, ca și cînd i le-ar fi dictat cineva, lui nerămînîndu-i decît să miște creionul, aceleași creioane scurte, din totdeauna, de două degete, că nu înțelegeam cum putea să le țină în mînă.

Cînd Traian ajunse, strigă de jos, cu mîinile făcute pîlnie la gură :

— Frate, ești acasă ?

— Urcă ! răspunse Odor.

Pînă în gura peșterii, aflată pe povîrniș, Traian urcă greu, călcînd pe mormane de coji de ouă, care trosneau și-l făceau să alunece.

— Avem de vorbit, spuse.

Odor continua să scrie, așezat în genunchi pe un strat de frunze uscate, în fața unei lespezi de piatră, netedă și nu mai înaltă decît mesele țărănești, la care trebuie să faci o mătanie pentru fiecare lingură de fiertură.

— Nu acum ; numai deseară, răspunse.

Îi crescuse părul pînă sub umeri, şi barba, aşa cum stătea îngenuncheat, mătura pămîntul.

Pînă seara nu schimbară o vorbă. Abia cînd se făcu întuneric şi hîrtia nu se mai vedea decît ca o pată albă, Odor ridică ochii.

— Vii cu o veste, frate ?

Cînd plecase de acasă, îi trimisese o scrisoare domnului Pretoreanu, care îi cumpărase sufletul de mult, cu dreptul să dispună de el după ce Odor îşi termina scrisul. „Nu sînt dispărut, îl asigurase, rămîn la dispoziţia dumneavoastră. Dacă aveţi nevoie de mine, adresaţi-vă fratelui meu, Traian, care ştie unde mă aflu".

— Nici o veste, răspunse Traian. Am venit să mă spovedesc ; poate va fi nevoie să-mi iau zilele.

Povesti ce se întîmplase, era dezonorat, iar domnul Neagoe îşi pierduse averea, ceea ce, fără ca el să ştie, era adevărat numai pe jumătate.

După o meditaţie lungă, Odor spuse :

— Ar fi timpul de masă ; să-ţi fac o mămăligă.

— Nu mi-e foame, răspunse Traian.

— Asta e bine, obişnuieşte-te fără mîncare, de aici încolo o să-ţi lipsească.

Afară se întunecase, în peşteră era beznă, zburau liliecii. Traian îl vedea pe Odor doar ca o umbră, ar fi vrut să-i citească în ochi, vorbele lui îl speriau, se gîndise la orice, nu însă că ar fi posibil să rabde de foame. Sinuciderea i se păruse o soluţie, o judecase curajos, simţise o îmbărbătare ; aşa putea să salveze ceva din sine. Dar ce mai este de salvat o dată ajuns la mizerie ? Cine nu mai are nimic de pierdut nu simte nevoia să moară, ci vegetează.

După ce se mai gîndi o vreme, Odor îi răspunse lui Traian la prima lui vorbă, de la venire :

— Să-ţi iei zilele ?... Da, ar fi o idee bună !

Gîndul lui mi se părea o atrocitate. Admit că sînt împrejurări cînd sinuciderea poate să devină o datorie, dar socotesc că nimeni n-are dreptul să dea astfel de sfaturi, care echivalează cu o condamnare la moarte, fără lege, fără judecată şi fără cauză. Abia cu o vară înainte îl auzisem într-o dispută crîncenă cu Trandafil, propovăduind

doctrina descreierată a Arhanghelului, un îndemn fățiș la violență și crimă : „Să ucidem pe cei nevolnici !"

— Sînt un nevolnic ! șopti Traian din umbră, ca și cînd i-ar fi cunoscut doctrina și ar fi aplicat-o la cazul lui tragic.

Rămase noaptea acolo, dormi pe piatra goală, cu un bolovan drept pernă ; îl dureau oasele, dar îndură fără să se miște, pînă ce i se mortifică întreg corpul și căzu într-o stare de transă. A doua zi zăbovi pînă spre amiază, uitîndu-se pironit la Odor, care scria aplecat pe masa de piatră. Abia cînd să plece spuse o vorbă, singura :

— N-am să mă omor. Dumnezeu mi-a luminat mintea.

L-am văzut cum urca dealul, întorcîndu-se acasă, cu toiagul în mînă. În sufragerie nu era nimeni, a trecut nevăzut și s-a dus în cameră, unde a găsit-o pe Tinca, așteptîndu-l în picioare, pieptănată și gătită. Era a patra zi de cînd zăcea în pat, fără să mănînce, fără să doarmă, prăpădindu-se, cu dureri de cap necruțătoare, că și-ar fi spart craniul, să-i curgă creierii. Și deodată, de-atunci nu trecuse decît o jumătate de oră, simțise o izbăvire bruscă în tot trupul, sărise în picioare, parcă în pielea unei altă ea, ușoară și fericită.

— Te-ai gătit ! spuse Traian, din ușă.

— Te așteptam, te-am văzut venind.

Îl văzuse într-adevăr, ca într-o imagine adevărată, cum urca la deal, în sutana plină de praf și de scaieți, care părea obosită, de parcă absorbise în ea oboseala drumețului. Se văzuse pe ea însăși fugind la vale, să-l întîmpine, apoi urcase dealul cu el, mergînd cu spatele, ca să-l aibă tot timpul în față ; dar nu-i vorbise, nu ar fi auzit-o, și nici n-o simțea că este acolo. Cînd ajunseră sus, era gata pieptănată, gătită ; împinse ușa cu spatele și el o găsi așteptîndu-l. Dacă nu l-ar fi văzut cu mult înainte, înfățișarea lui, neras, răvășit, cu ochii în fundul capului, cu sutana răpănoasă, ar fi îngrozit-o. Dar știa tot, nimic nu o mira și se simțea fericită, ca în serile cînd se așeza pe scăunel, la picioarele lui, privindu-l, îmbrățișîndu-l, iubindu-l cu ochii. Și nu doar atunci ; în toate clipele era fericită.

Seara nu vru ca el să coboare în sufragerie, să-i împartă imaginea cu ceilalți, îl vroia doar pentru ea, însetată ; puse farfuriile pe o măsuță, cu o lumînare la mijloc și cu un trandafir roșu. Mîncară față în față, atît de apropiați că își simțeau căldura obrazului și își încrucișau furculițele unul în farfuria celuilalt. Așa fusese în anul lor de prietenie, înainte de nuntă, cînd ea se strecura în camera lui, seară de seară ; atunci masa o pregătea și-o aranja el, neîngăduindu-i să se amestece. Tinca învățase numai privindu-l, știa totul, fără greșeală, și acum adusese între ei amintirile din acea vreme, retrăindu-le cu o intensitate și mai mare.

Noaptea dormiră îmbrățișați, așa se spune, fiindcă unul îl cuprinde cu brațele pe celălalt, dar era mult mai mult decît atîta, mai mult decît o contopire, era un unison prea desăvîrșit ca să poată fi înțeles de oameni ; totul al lor se afla la același nivel, în același ritm, de la respirație, puls, temperatură, pînă la compoziția chimică a acizilor din creier, de unde rezulta o gîndire comună. Fără acestea viitorul lor, cum îl voi spune, n-ar avea explicație.

Cu o seară înainte, Traian dormise pe piatra din peșteră. Cufundat acum în bunăstare, cu trupul și cu sufletul îndestulate pînă în cele mai ascunse și subtile cerințe, el se întreba care din ei, cel de ieri sau cel de astăzi, era conform cu natura lui adevărată ?

A doua zi îl încunoștință pe domnul Neagoe că o ia pe Tinca și pleacă.

— Ți-am adus o pagubă mare, domnule Neagoe. Îți rămîn dator, dar să nu-mi ceri polițe, hotărîrea mea e mult mai valoroasă decît orice contracte. Am să te despăgubesc în ziua cînd am să fiu bogat și are să-mi aparțină toată puterea bisericească.

Gîndul lui vechi să ajungă mitropolit, privit în trecut, i se părea o glumă. Acum era hotărît în profunzime și cu înverșunare, pe viață și pe moarte, fiindcă oscilase între una și alta, și-o alesese pe prima, din credință. Pusese toată pasiunea lui într-o întreprindere lumească, și eșuase. Nu putea să se salveze decît lăsînd în urmă lumea, și căutîndu-și izbînda în ceruri. Să nu fi intervenit fapte istorice probabil ar fi ajuns patriarh, peste toți mitropoliții, drumul îl ducea direct într-acolo și probabil ar fi fost pa-

triarhul cel mai convins de harul său, în care mai de mult nu crezuse. Pierderea avea să şi-o datoreze asocierii cu Arhanghelul, căruia îi atribuia o descendenţă divină. De aceea îl urmase în doctrina lui neiertătoare, crezînd că numai aşa, vărsînd sînge, se putea izbăvi lumea de un demon devenit mult prea bogat, prea puternic, avînd teribile arme laice, tancuri şi tunuri, cărora armata heruvimilor nu le-ar mai fi făcut faţă.

Dacă exista vreo asemănare între el şi Odor, care de asemeni îşi însuşise doctrina Arhanghelului, deosebirea rămînea capitală ; fratele lui nu credea în nici un Dumnezeu, accepta numai ideea demonului, sub mai multe întrupări, neierarhizate deocamdată, una dintre ele fiind domnul Pretoreanu ; dar domnul Pretoreanu rămînea o forţă neutră, neputîndu-i influenţa gîndurile, Odor socotindu-se mult prea puternic ca să se teamă de o influenţă exterioară. Nu şi-ar fi luat niciodată o asemenea titulatură, ea fiind creaţia altora, dar, fără a-şi da un nume, se socotea Dumnezeu însuşi. Drumul lui şi al lui Traian, aparent paralele, nu făcură altceva decît să se tangenteze într-un punct, în noaptea din peşteră, pe urmă se despărţiră pentru totdeauna, îndepărtîndu-se încontinuu unul de altul.

Ceea ce pot spune, este că puterea spirituală a amîndurora era la fel de mare ; Odor dăduse dovada de multă vreme, prin înverşunarea cu care îşi urmase destinul, împotriva tuturor adversităţilor frontale şi a ispitelor laterale ; dar el era departe de a-şi fi epuizat gîndirea şi de a-şi fi socotit misiunea încheiată. Desăvîrşirea lui n-o va afla nimeni, pînă nu va cunoaşte cuprinsul întinselor lui manuscrise, în cea mai mare parte indescifrabile şi deci pierdute pentru lumea contemporană. Poate o ştiinţă a viitorului, cu o aparatură încă neinventată, va izbuti să le citească, să facă sinteza lor şi abia atunci se va şti întreaga lui măsură.

În ceea ce îl priveşte pe Traian, cea mai puternică manifestare de spirit la el a fost fanatismul pe care a izbutit să i-l inspire Tincăi, aşa cum la prima lor întîlnire îi inspirase o dragoste fără limite pămîntene, un zbor în acel al nouălea cer, care este invocat spre a exalta ideea de fericire, dar pe care nu-l cunoaşte nimeni. Al

nouălea cer era pentru Tinca o realitate, cine îi citea în ochi putea să vadă, măcar serile cînd se așeza pe scăunel la picioarele lui Traian, într-o stare de beatitudine divină. Atunci simțeam că se ridica din propriul ei trup și plutea într-o lume de aștri care coborau în casă, fără să-i atingă pe ceilalți, fiindcă le lipsea credința. Dar dragostea ei rămînea omenească, n-o respingea, nu se rușina, o primea cu toĭ trupul, care ajungea la spasmuri egale cu exaltarea ei eliberată de orice constrîngeri laice sau religioase. În trecutul biblic ea ar fi inspirat Cîntarea Cîntărilor.

Forța lui Traian mi s-a părut că devenise supranaturală atunci cînd a convins-o pe Tinca să se despartă trupește unul de altul, pînă la sfîrșitul zilelor. Nu se poate face nici o comparație cu castitatea păstrată de Odor în fața Medeei, care îi rămăsese necunoscută. Tinca și Traian se cunoșteau pînă la gradul cel mai înalt al voluptății, astfel știau ce pierd și renunțarea lor ar fi devenit mutilantă, dacă n-aveau puterea să se salveze cu spiritul.

— Unde vrei să te duci cu ea ? a întrebat domnul Neagoe, atunci cînd Traian i-a anunțat intenția să plece de acasă, cu Tinca.

— La mănăstire !

Ea a adăugat, cu o hotărîre calmă și clară :

— E voia mea, tată !

S-au dus la două mănăstiri vecine, de călugări și de călugărițe, Cernica și Pasărea, în apropierea Bucureștilor. Ea și-a făcut noviciatul cu supunere, fără altă năzuință decît să ajungă stareță. Dar stareța în funcțiune era încă prea tînără ca să i prevadă sfîrșitul. Atunci mi-am adus aminte de AMarisa, care se gîndea să-și facă o mănăstire personală, unde să-și sfîrșească zilele ; pe urmă renunțase, destinul ei era altul.

Domnul Neagoe pierduse mai puțin decît credea Traian ; fie numai pădurea din jurul minei reprezenta o avere ; pe deasupra, avea încă multe venituri, participări la diferite societăți anonime, rente și titluri. Nu fu nevoie ca Tinca să-și exprime dorința, nu-și arătă nici măcar tristețea ; tatăl ei ajunsese să-i poarte o adorație religioasă, o privea ca pe o sfîntă. Învingînd piedicile administrative și canoanele, izbuti să obțină de la Patriarhie

încuviinţarea de a ridica pe cheltuiala lui o mănăstire personală pentru Tinca, în apropiere de Cernica, de partea cealaltă a lacului, după o perdea de pădure.

Acestea se întîmplau în anul 1931, biserica era mică, mai degrabă o capelă şi nu avea enoriaşi, stătea cu porţile închise, servea numai pentru rugăciunea călugăriţelor, în număr de unsprezece, toate prietene şi foste colege de şcoală ale Tincăi, care le convertise. Viaţa lor, fiziceşte vorbind, era confortabilă, fiecare chilie avea baie proprie şi mobile deşi în stil monahal, nu-i lipsea nici eleganţa, nici comoditatea. Cît priveşte austeritatea lăuntrică şi relaţia cu biserica, slujbele de zi şi de noapte, posturile, respectul şi ascultarea se aflau la rangul de dogmă, păstrate nu doar cu evlavie, ci cu întreaga dăruire a sufletului. Acolo nu se primeau oaspeţi, cum se obişnuieşte, ceea ce a făcut ca unele mănăstiri să devină locuri de petrecere, popularizate şi în literatură, într-un faimos schimb de telegrame, plus în unele scrieri pe care n-a putut să cadă anatema, Dumnezeu însuşi ştiind pe ce se bizuie ele.

Mica mănăstire a Neprihănirii, cum au numit-o oamenii, nu mai există astăzi ; în 1944, un bombardier american, doborît, a căzut peste ea, a făcut explozie şi a distrus-o. Printr-o minune, cum a fost convingerea tuturor martorilor din satele vecine, cele unsprezece călugăriţe împreună cu Tinca au scăpat neatinse ; necredincioşii spuneau că erau refugiate în pădure, dar din sutele de bucureşteni care veneau acolo, cu automobilele sau cu motocicletele cînd suna prealarma, nici unul nu văzuse pe vreuna din ele. După ce benzina din rezervoarele explodate a ars cu pîlpîiri înfricoşătoare şi oamenii au îndrăznit să se apropie, le-au văzut pe călugăriţe îngenuncheate şi rugîndu-se, cu lacrimi pe faţă, lîngă mănăstirea incendiată. Trei din ele şi-au lepădat rasa şi s-au măritat cu aviatorii care se salvaseră cu paraşuta, aterizînd în apropiere ; într-un fel era tot un semn de credinţă, puteau să-i ia drept trimişi ai cerului. Celelalte s-au risipit care încotro ; Tinca a plecat departe de acele locuri, la mănăstirea Agapia, şi i-am pierdut urma. În 1957, cînd am fost prima oară acolo, cu întîrziere, n-am găsit-o ; nu era nici în cimitirul mănăstirii, unde este înmormîntată Veronica Micle. Traian murise tragic în ianuarie 1941, la rebeliunea Arhanghelului, care era mort el însuşi, dar supra-

vieţuia în conştiinţa discipolilor, ca Iisus Cristos după înviere şi dispariţie.

Încă din primul an al vieţii lui la mănăstire, Traian se hirotonise preot, deşi biserica nu avea loc pentru încă un slujitor al altarului ; dar el renunţase la drepturi şi nici nu oficia la slujbe, ca să nu-i indispună pe preoţii cu vechime, ci stătea în rînd cu cei din urmă călugări. În schimb, ţinea predici, de-o inspiraţie mai mult laică, îmbrăcate însă în cuvînt teologic, cu atîta dăruire, cu atîta inspiraţie divină, încît filozofia lui, străină de biserică, înceta să pară eretică, devenea o evanghelie nouă, împrospătînd şi îmbogăţind credinţa. Poate în timpul unei inchiziţii inculte şi intolerante, ar fi fost denunţat şi supus judecăţii. Mai marii bisericii, avertizaţi, veniţi să-l asculte, cădeau în vraja elocinţei lui creştine şi trebuiau să admită că el nu făcea altceva decît să meargă spre aceeaşi credinţă din Evanghelie, dar pe drumuri mai bine croite, mai drepte, mai luminoase şi mai convingătoare.

Enoriaşii nu prea se înghesuiau în biserică, stăteau mai mult pe afară, rezemînd zidurile şi fumînd iarba diavolului ; în schimb, dădeau cu toţii buzna înăuntru cînd se auzea glasul predicatorului, cu timbrul lui puţin metalic care răzbea pînă departe şi, după cum spunea paracliserul, făcea să se nască în clopote o vibraţie tainică. Oamenii au început să se urce în clopotniţă, cîţi puteau să încapă, cu rîndul, atraşi de ceea ce credeau că era o minune dumnezeiască ; nici unul n-a dezminţit vorba paracliserului, toţi coborau închinîndu-se.

Cu timpul, au apărut în biserică oameni de la oraş, nu cei care îşi petreceau duminica la iarbă verde, ci intelectuali cunoscuţi, publicul conferinţelor de la Ateneu, artişti, profesori, medici, iar printre ei, fireşte, doamne distinse şi elegante.

Pe atunci, nu exista magnetofon, ca să imprime glasul omenesc pe bandă, ci doar gramofonul, greu de adus în biserică, aşa că nimeni nu poate să reproducă azi predicile acelea, pe care Traian nu le avea scrise. Nu mă încumet să reconstitui din memorie una din ele, singura pe care am ascultat-o, nu am nici spirit, nici limbaj teologic şi nici atîta smerenie să invoc ajutorul cerului şi să sper că el mi-ar conduce mîna. Cred că predica se intitula „Dreptul

(sau datoria ?) la suferință" și pornea de la încercările prin care trece Iov fără să se lepede de credință ; dar mergea mult mai departe, pe un teren laic, izbutind să-l sanctifice, pînă ce ajungea la suferințele omului modern, cu trupul chinuit de tuberculoză, de lepră, de gută și podagră (de cancer se vorbea rar sau deloc în vremea aceea) și cu sufletul torturat de Necuratul, de care nu știe să se apere căutînd ajutor în biserică.

Nu pot să explic în ce consta forța lui de cucerire, știu doar că pe fețele ascultătorilor curgeau lacrimi, mulți cădeau în genunchi, cuprinși de remușcări, fiindcă pînă atunci blestemau în loc să accepte suferința ca pe o absolvire ; și suferințe erau mult mai multe în lume, decît pe vremea lui Iov și a minunilor. La sfîrșit, toată biserica stătea îngenuncheată, iar la ieșire curgeau banii cu pumnul în pălăriile celor doi cerșetori care păzeau ușa.

Șapte ani s-au scurs astfel, Traian n-a urcat nici o treaptă în ierarhia bisericească, nici n-a încercat vreun demers, nu era timpul, știa cînd va fi, îl prevăzuse, nu se îndoia că avea să vină cum plănuise. Renumele îi creștea în lumea bisericească și în cea laică, veneau să-l asculte tot mai mulți oameni, cuvîntul lui avea tot mai multă strălucire, pe cînd el își purta cu modestie cuvioasă rasa monahală, fără nici o podoabă. Într-o zi, veni însuși Patriarhul Miron Cristea, cu o suită preoțească atît de numeroasă, că mirenii nu mai încăpură în biserică, rămaseră să asculte din pridvor și pe sub ferestre. Glasul lui Traian parcă trecea prin ziduri.

La sfîrșit, Patriarhul îl așteptă pe predicator la scara amvonului, se făcuse un cerc gol și în el bătea o rază de soare, venită de la fereastra albă, fără vitrouri. Traian coborî scara și îngenunche cu smerenie ; raza de soare îi căzu în creștet.

— Părinte, îi vorbi capul bisericii, locul tău este la Patriarhie, unde vei aștepta pînă va fi liberă Episcopia de la Rîmnic.

— Preafericite, răspunse Traian, cu capul plecat, parcă să prindă mai bine raza de soare, îngăduie robului tău să rămîn aici, departe de treburile episcopale, pînă îmi termin învățătura, căci am încă multe cărți de citit, și mult de meditat lîngă ele.

În lumea bisericii, pînă la treapta ei cea mai înaltă, se știa că fosta soție a lui Traian era stareță la Mănăstirea Neprihănirii, de peste apă, închinată sfintei Ecaterina. Se știa mai mult decît atîta, că prin lege rămîneau mai departe legați unul de altul, nu exista hotărîre judecătorească, să-i despartă ; separarea lor, nesilită de nimeni, neavînd cauză pierderea afecțiunii sau vreo neînțelegere, era un sacrificiu comun, adus credinței în Sfînta Treime. Se știa de asemeni că în serile cînd era lună plină, iarna, vara, se întîlneau într-un loc din pădure, Traian trecea lacul cu barca, sau trecea pe gheață, îngenuncheau unul în fața altuia și se rugau împreună. Sigur că se găsiseră oameni cu firi cîrtitoare cărora asemenea practică li se părea nepermisă, fiind un drum spre împlinirea păcatului. Dar nu doar ei, ci oricine, suflete de bună-credință, puteau ajunge la bănuială. Fără a împiedica întîlnirea, starețul puse iscoade, nu din lumea mănăstirii, ci oameni evlavioși de prin sate. Pe lîngă aceștia mai veneau unii, curioși, să vadă ceva ce nu se mai pomenise, și dacă pe lîngă ei erau și din cei care la început nu puteau să creadă, se luminară, uitîndu-se cu ochii și auzind cu urechile, și se închinară cucernic.

Cei doi se întîlneau la o troiță din pădure, într-o poiană luminată de lună ca ziua. Nu-i împiedica să vină nici ploaia, nici ninsoarea, decît că își luau felinare, să vadă drumul. În nopțile frumoase, aveau zeci de martori, ascunși pe marginea pădurii și toți vorbeau despre rugăciunea aceea nemaiștiută, ca despre o faptă preacurată, în lauda Domnului.

— Eu îți sînt ție Mîntuitorul, spunea Traian, cu mîinile împreunate pe piept, cu fruntea plecată, plin de credință în vorbele sale, iar tu ești Sfînta Fecioară, care mi-ai dat viață, și acum iată-ne împreună, sub cea mai fericită binecuvîntare a Domnului Dumnezeul nostru din ceruri. Vom fi din nou aici, la lună plină, nimic nu ne va împiedica drumul, nici ploaia, nici frigul, nici boala, căci numai așa ne vom reîmprospăta credința și-o vom ține trează...

Ea repeta, cu aceleași cuvinte, „tu îmi ești mie Mîntuitorul, iar eu sînt Sfînta Fecioară...".

Nu am să jignesc sufletele credincioase, spunînd ce-mi trece prin minte, fiindcă gîndul meu e curat ca însăşi natura care a creat omul. Poate oare cineva să-şi închipuie că în timp ce îşi făceau rugăciunea cu atîta cucernicie, ei uitau ce îi unise şi cîtă iubire îşi dăduseră unul altuia prin trupurile lor îmbrăcate acum în haină întunecată ? Era cu putinţă ca în aceste trupuri frumoase, întregi şi tinere, să nu fi rămas nici o amintire şi nici o dorinţă ? Reîmprospătîndu-şi credinţa prin rugăciune, ei nu îşi reîmprospătau oare vechea iubire, ţinînd-o trează şi mărturisindu-şi-o într-o limbă cifrată ? Cine putea să ştie cît de fierbinte le era carnea în acele clipe ?

În anul 1936, Arhanghelul veni la mănăstire, în sutana lui albă, cu spada în mînă, urmat de mare mulţime de discipoli, cu aceeaşi îmbrăcăminte, şi aliniaţi ca soldaţii. Acum îi cunoştea ţara, umblau încolonaţi prin sate şi prin oraşe, cîntînd în cor psalmi războinici, cu îndemn la moartea nevolnicilor : „Noi sîntem cei puternici, cine nu crede, să piară !“ Un pristav mergea la o sută de metri în faţă şi striga poruncitor spre mulţime : „Îngenuncheaţi ! Îngenuncheaţi şi preaslăviţi-l !“

Stareţul îl întîmpină pe Arhanghel cu Evanghelia. La întoarcere Traian mergea în fruntea coloanei, lîngă Arhanghel, la fel de înalt şi de chipeş ca el ; sutana lui era neagră, iar în loc de spadă avea crucea. „Fii capul religiei noastre !“ aşa îi vorbise Arhanghelul. „Cînd vom avea toată puterea în mînă, vei fi Patriarhul ţării.“

Ţelul lui Traian, oricît fusese de hazardat şi de absurd, virtual se şi împlinise. Dar în acelaşi an Arhanghelul intră la închisoare pentru nerespectarea legilor şi pentru violenţă. Era o primejdie, discipolii se pregăteau să-l elibereze, ar fi urmat încăierări sîngeroase, răzbunări, lichidări, cel mai ameninţat era Regele, fostul prinţ Carol, care revenise în ţară şi se înscăunase pe un tron tot mai şubred. Cu încuviinţarea, sau poate chiar din porunca lui, dată în panică, pe Arhanghel şi pe primii discipoli ai acestuia îi gîtuiră jandarmii. Era o nechibzuinţă, s-ar fi putut face şi altfel ; oamenii cu scaun la cap dezaprobară, dar dictatura, cînd se porneşte, nu mai poate să fie oprită pînă nu cade în groapa săpată de ea însăşi.

Doi ani mai tîrziu, în vremuri tulburi, un om, necunoscut înainte, se declară urmaşul Arhanghelului, al cărui spirit veghea asupra lui şi-i dicta îndatoririle. Acest nou Arhanghel, care nu va căpăta alt nume, veni la putere într-un guvern de amestecătură, căci, oricît de mare ar fi fost oastea lui, n-avea pricepere şi n-ar fi răzbit singur. Regele abdică şi scăpă cu fuga ; discipolii l-ar fi pus în frigare.

Neînţelegerile în guvern începură cînd urmaşul Arhanghelului, Arhanghel el însuşi, cu sutană albă şi cu spadă stropită simbolic cu vopsea roşie ca sîngele, vru să-l dea jos din scaun pe Patriarh şi în locul lui să-l pună pe Traian, cum îi poruncea spiritul primului Arhanghel. Ministrul cultelor şi toţi ceilalţi miniştri care nu erau discipoli, se opuseră. Fură şi alte opoziţii, la alte samavolnicii plănuite, într-o ciocnire din ce în ce mai înverşunată între potrivnici, pînă ce, în a patra lună de guvernare, Arhanghelul nu vru să mai recunoască legile şi porni rebeliunea discipolilor. Însă armata nu-l urmă şi începu lupta.

Aceste întîmplări le voi povesti cînd le va veni vremea, arătînd cum au participat la ele personajele conduse de mine, nimic altceva decît ceea ce am văzut cu ochii eu însumi. Deocamdată am vrut doar să schiţez cadrul şi să stabilesc împrejurările în care a murit Traian, ca să închei destinul celui de al treilea dispărut dintre cei nouă urmaşi ai domnului Alcibiade.

În a treia zi de luptă discipolii se dădură învinşi, chiar Arhanghelul tipări afişe care reproduceau scrisul lui autograf, cerîndu-le să depună armele. Nu toţi se supuseră dintr-o dată, mai răsunau ici-colo focuri de puşcă. Am fost acolo şi am văzut de aproape. Eram pe Calea Victoriei, într-o zi noroasă de ianuarie, peste drum de Palatul Telefoanelor, în dreptul unui cinematograf, azi sală de teatru. Nu prea se vedea lume pe stradă, puţinii trecători mergeau pe lîngă ziduri, temîndu-se de un glonţ rătăcit, din cele care din cînd în cînd se auzeau piuind prin aer. Calea Victoriei era goală, încremenită într-o tăcere ca de înmormîntare. Şi deodată, în liniştea aceasta s-a auzit un pas cadenţat, venind din jos, dinspre bulevardul Elisabeta. Era un om în sutană neagră, cu o cruce în mîna stîngă, iar în dreapta cu o spadă ca a Arhanghelu-

lui. Cineva din palatul Telefoanelor, care era înţesat cu soldaţi de pază, un ofiţer probabil, i-a strigat omului să se întoarcă. El însă a mers înainte, pe mijlocul străzii, cu o îndrăzneală smintită sau arogantă, bătînd cu pasul ca la paradă. Atunci l-am recunoscut pe Traian, în capul gol, cu părul răvăşit, cu ochi ca de lup, avînd pe faţă o înverşunare sălbatică. Glasul i-a poruncit iarăşi să se întoarcă, el însă a mers înainte, sfidîndu-l, cu un rînjet de dispreţ care a făcut să se înfioare carnea pe mine.

Am ştiut ce-o să urmeze, m-am trîntit pe jos, în refugiul cinematografului, ca un pridvor cu stîlpi de beton în faţă. Exact cînd era în dreptul meu, Traian s-a oprit soldăţeşte, s-a întors cu faţa la stînga, a ridicat crucea deasupra capului, a întins spada înainte, salutul discipolilor, şi, înfruntînd puştile, a strigat din adîncul pieptului, rîzîndu-i morţii în faţă :

— Trăiască Arhanghelul şi discipolii !

N-am auzit comanda, ci numai răpăitul de gloanţe care s-au înfipt în asfalt şi în stîlpii cinematografului. Traian a căzut retezat, cu faţa în jos, fără să lase din mîini crucea şi spada.

Nu am să descriu suferinţa Alexandrinei, dar ea a supravieţuit şi acestei pierderi, la fel de zguduitoare ca moartea lui Tom, căruia nu i-a spus niciodată decît Toma, cum îl botezase domnul Alcibiade.

Tinca a supravieţuit prin credinţa că Traian o aşteaptă, de-a stînga sau de-a dreapta tronului, pînă la o zi hotărîtă, pe care ei nu-i era îngăduit s-o grăbească.

46

În ziua cînd plecam ultima oară de la şcoală, fără să-mi iau certificatul de absolvire pe care mi l-au trimis pe urmă acasă, şi coboram serpentinele, singur cu Trandafil, ferindu-ne de lume, ca fugarii, mi-am dat seama deodată, înainte de-a ajunge la gară, că nu aveam unde mă

duce, decît la niște rude unde locuia mama de vara trecută, și unde m-aș fi simțit ca un linge-blide. Ne-am oprit să ne odihnim puțin pe banca voievodală de la poarta orașului, unde pe vremuri fusese intrarea în cetate. Acolo abia, încheindu-mi haina, ca să nu merg pe străzi ca hoinarii, am simțit în buzunarul de la piept un plic pe care îl aveam de doi ani și nu-l desfăcusem, îl păstram în pupitru, printre caiete, sau în dulăpiorul din dormitor, printre rufe, îl luam cu mine în vacanțe, dar nu-i dădeam nici o importanță ; s-ar fi putut prea bine să-l pierd și să nu mai țin minte de el, cum mi se întîmpla cu multe obiecte. Nici nu mai știu ce mă făcuse să-l iau, cînd înainte de a pleca răscolisem sertarul pupitrului și nu găsisem nimic demn de păstrare. Îl aveam de doi ani, mi-l dăduse Traian în vara cînd fusesem la mină și se întîmplase nenorocirea, ca să vorbesc și eu cum vorbeau oamenii ; pentru mine, lacul cu apă de mare însemna o minune, cum a rămas pînă astăzi.

Era un plic comercial, galben, dublu decît cele obișnuite, de hîrtie groasă, de aceea rezistase atîta vreme, fără să se zdrențuiască. Dîndu-mi-l Traian îmi spusese să-l păstrez bine și să nu-l deschid decît în ziua cînd terminam școala. Îl luasem cu mintea în altă parte, fiindcă plecam, și vara următoare nu mai aveam de ce veni acolo, unde rămîneau amintiri neuitate.

Am deschis plicul atunci, pe bancă, mirat că îl păstrasem atît timp și nu-l aruncasem, nici nu-l pierdusem ; iar dacă nu îl deschisesem, nu însemna că voisem să respect vorba lui Traian, ci doar că nu mă interesa ce-aș fi putut să găsesc înăuntru, nu aveam nici o curiozitate. Am găsit un teanc de bani, cincisprezece hîrtii de o mie de lei, nou-nouțe, și un borderou unde erau trecute lucrările mele făcute pentru administrația minei, hărți și planuri, fiecare cu remunerația ei, mult prea generoasă ; nici prin minte nu-mi trecuse că meritam vreo plată, era destul că îmi dădeau găzduire. Cincisprezece mii de lei nici măcar nu văzusem vreodată, necum să-i țin în mînă, necum să-mi aparțină ; ei însemnau atunci de două ori leafa unui profesor. Au fost primii bani cîștigați în viață și a trecut multă vreme pînă să cîștig alții, mai puțini și cu trudă mai multă.

M-am uitat cu coada ochiului la Trandafil, ferind banii, temîndu-mă că îi văzuse ; s-ar fi cuvenit să-i dau și lui o parte, dar se trezise în mine, brusc, un egoism și o avariție cum nu simțisem niciodată. Avari văzusem la teatru, fără să mă convingă ; Harpagon trebuia doar să stîrnească rîsul publicului ; nu credeam nici în Hagi Tudose, socoteam că-i o batjocură.

Spre norocul meu, m-am dezmeticit repede, m-a cuprins rușinea, altfel cine știe ce s-ar fi ales de mine. Oare nu mai țineam minte cît bine îmi făcuse Trandafil, și nu știam cîtă durere avea el în suflet ? Am scos banii la lumină și i-am numărat în ochii lui, dar nu puteam să-i fac părți egale, i-am întins opt hîrtii, am păstrat șapte. În cele cîteva clipe dinainte, apucasem să-mi fac planuri mărețe, cum să-mi petrec vara în bogăție, pe unde să umblu, cum să mă fudulesc, ce să-mi cumpăr, un ceas de mînă înainte de toate, pe urmă o bicicletă. Și tot în acele clipe mă gîndisem, nemulțumit dintr-o dată, că aș fi vrut mai multe, nu erau destui bani pentru o motocicletă, degeaba mă bucurasem. Nu înțeleg cum am trecut de la o stare la alta, de unde a venit liniștea aceea senină cînd am rămas cu șapte mii de lei în mînă, în loc de cincisprezece. Poate după egoism și avariție, am simțit ce înseamnă cumpătarea, am descoperit în ea altă bucurie, mai calmă și mai durabilă.

Trandafil nici nu vedea banii, privirea lui trecea pe de lături. „Ia-i ! i-am spus, să ai și tu ; pentru mine e prea mult !"

S-a uitat la plic și abia atunci și-a adus aminte că avea unul asemeni, tot de la Traian ; îl cususe, mai ingenios decît mine, în căptușeala hainei. Pe plic scria : „Il deschizi în ziua cînd termini școala !" Erau tot cincisprezece mii de lei, dar fără borderou de plată, un dar al lui Traian, care putea să însemne o lepădare de toate, probabil împărțise ultimii lui bani, căci după cîteva zile avea să plece la mănăstire.

Este ciudat că, rămînînd cu toți banii, nu m-am mai bucurat ca prima dată, i-am privit cu răceală, de aceea poate nu i-am pus bine, ci i-am cheltuit repede ; înainte de sfîrșitul vacanței, îi terminasem. Cinci mii de lei i-am trimis mamei prin poștă. Mai tîrziu am regretat că nu

m-am dus să i-i dau în mînă, n-a pomenit niciodată de ei, dovadă că nu-i primise ; desigur că mandatul poștal îl încasase stăpînul casei unde primea găzduire, bărbatul unei verișoare de-a mamei, pe care n-o cunoscusem. Despre el am auzit mai tîrziu că își mînca de sub unghie, iarna nu făcea foc în sobe, îngheța apa în găleată, n-avea țeavă trasă în casă, numai cișmeaua primăriei la poartă. Ținea porc, ca să nu dea bani pe carne, îl hrănea numai cu lături și cu resturi și se lăuda vecinilor cît este de econom acel animal care guița toată ziua de foame : „Cum își face treaba mare, cum o mănîncă ; în cocina lui e curat ca în casă". Fără să știu toate acestea, mi-a fost silă de el și n-am vrut să-l văd.

Mult m-am amărît mai tîrziu cînd am aflat ce viață dusese mama în casa lui, pînă a dat de-o soartă mai bună. Și nu stătea pe gratis, frații mei mai mari, din ce aveau, din ce n-aveau, căci erau mai degrabă săraci cu toții, îi trimiteau bani să-și plătească masa și casa. Însă lumina trebuia s-o stingă la opt seara și să n-o mai aprindă pînă dimineața ; nici n-ar fi putut, fiindcă stăpînul casei scotea siguranțele. Se uita urît pînă și la aparatul de radio al mamei, care nu consuma electricitate, mergea cu galenă și se auzea numai în cască. Mama se mulțumea cu el, adormea cu căștile la ureche, ascultînd muzică. „Nu te mai saturi, nu te mai saturi !" bombănea omul acela. „Dar cu ce te supără ? intervenea verișoara. Nu consumă nici un pic de electricitate !" „Ceva trebuie să consume, nu merge pe gratis... Pe urmă mai este antena !" „Și asta ce-ți face ?" „Îmi face ! Stă pe casă și strică tabla !" Era de necrezut că pînă deunăzi nu știusem ce-i avariția !

O dreptate tot este pe lume ! m-am gîndit, aflînd cum murise zgîrcitul. Ca să nu dea bani vidanjorilor, își golea singur hasnaua, pe întuneric, să nu-l simtă vecinii. Și nu toată deodată, cîte două-trei găleți pe noapte, altfel s-ar fi umplut mahalaua de mirosuri urîte. De toarta găleții lega o frînghie, îi dădea drumul jos, apoi o scotea plină și-o vărsa în stradă, la canalul de lîngă rigolă. Nu știu cum îl suferea nevasta cînd intra în casă. Într-o noapte de iarnă, pe cînd se apleca să umple găleata, a alunecat pe ghețușul de lîngă gura haznalei și-a căzut cu capul înainte în murdărie. Nici o îngrijitoare de morți

din tot orașul n-a vrut să-l dezbrace și să-l spele, așa l-au dus la morgă, de-a porcăit duba. S-a găsit cine să-i scoată hainele, un hingher de pe stradă, care pe urmă le-a pus în sac și le-a dus să i le spele nevasta. Pe mort l-au spălat cu furtunul. Nu eram acolo să văd, iar mama dăduse Dumnezeu să se mute ; mi-a povestit mai tîrziu o vecină. Și chiar să nu fi fost întocmai așa, am luat-o de bună, socotind că pentru acel om nu exista moarte mai potrivită. Cînd stă în puterea mea, îmi place să fac dreptate.

Văzîndu-mă cu bani în buzunar, mai întîi și mai întîi mi-am cumpărat ceasul dorit atîta vreme, un Anker cu cifre fosforice, să se vadă și pe întuneric, apoi m-am urcat în tren, la clasa întîi, dar nu fără bilet, și am coborît în halta de unde mergea drumul la mină. La întoarcere, am luat bilet de clasa a patra, nu ca să fac economie, nici nu se simțea ce cheltuisem din prima mie de lei ; mi se părea că exagerasem cu luxul. În haltă, mi-am amintit ziua cînd venisem să vedem trenul mortuar cu sicriul regelui Ferdinand. Atunci o descoperisem pe Rita, într-o formă a ei ascunsă, ademenitoare și în același timp războinică, greu s-o poți înțelege, dacă să te apropii de ea sau să te dai la o parte. Toamna plecase, la fel de enigmatic ca Mira ; trecuseră doi ani de atunci, toate mergeau înainte. Am povestit cum am reîntîlnit-o, am luat-o înaintea altor întîmplări, pentru propria mea bucurie, fiindcă mi-a lăsat o amintire frumoasă. Iar cînd am aflat că murise la bombardamente, m-a durut inima, deși trecuse ceva timp de la ultima noastră întîlnire.

În haltă, nu era nici o birjă, n-avea pentru cine ; am mers în sat și am căutat pe cineva să mă ia cu poștalionul și să mă ducă la mină, la Scalda Necuratului, cum se spunea înainte. Cît mi-a cerut atît i-am dat, pentru dus și pentru întors, fără tocmeală. Dar omul la început n-a înțeles unde vroiam să merg, lumea spunea acum „La Ocnă", așa se numea locul din cauza ochiului de apă sărată. Nimeni nu știa că-i apă de mare.

Cînd am ajuns la troița unde mă rugasem, noaptea, la prima mea venire, m-am rușinat că luasem poștalionul, de parcă m-ar fi durut picioarele. În fața cui vroiam să-mi dau aere ? Oare atît de repede strică banul firea noastră ? Am coborît și i-am spus omului să se întoarcă.

S-a uitat la mine urît : „Adică vrei banii înapoi ?“ „Nu, păstrează-i !“

Mi-a fost mult mai bine să merg pe jos, regăsisem ceva al meu, despre care acum știu că dacă se pierde pierdut rămîne, așa se întîmplă cu oamenii. Însă aveam de mers încă zece kilometri, am ajuns abia la amiază, și cît am umblat pe acolo s-a făcut seară. De aceea m-am întors, pe întuneric, curînd a fost noapte deplină, ceea ce alcătuia un fel de simetrie cu primul meu drum ; mi se părea că astfel se închide un cerc al existenței mele și că de aici înainte începe altă viață.

Așa a și fost, dacă mă gîndesc bine. Ca simetria să fie perfectă, cînd am ajuns la troiță, de unde mai aveam de mers cinci kilometri, făcuți de dimineață cu poștalionul, era miezul nopții, ceasul cu fosfor își dovedise utilitatea. La aceeași oră eram acolo și prima dată, nu aveam ceas, dar știam cînd sosise trenul în gară și în cît timp făceam cinci kilometri. Îmi trăisem viața eu însumi, n-o trăise altcineva pentru mine, și totuși nu-mi dădeam seama dacă se împlinise sau nu ceea ce mă rugasem atunci, noaptea ; mă rugasem pentru o dragoste. Și ce fusese ? Mira, Ibi, Rita ! Nici una nu mai exista astăzi ; dragostea trecuse pe lîngă mine. N-am avut încredere să mă rog încă o dată.

Casa domnului Neagoe era părăsită, dar încă n-o jefuise nimeni, fiindcă nu avea cine ; toate casele în jur erau părăsite, oamenii plecaseră o dată ce se închisese mina ; nu fusese un sat, ci o colonie de sondori care începuse să se destrame mai de mult, pe măsură ce sondele vechi ieșeau din funcțiune. Ultimii lucraseră la mină și apoi plecaseră în cele patru vînturi ale ținutului.

Aș fi vrut să intru în casă, mi-aș fi adus aminte de multe, dar n-avea cine să-mi deschidă. Am privit fereastra unde se ivise Mira, îmbrăcată în soare, în dimineața primei sosiri a mele acolo, cînd eram murdar de noroi pînă în creștet ; într-o clipă, mi-au trecut prin minte toate întîmplările acelei scurte vacanțe de Paște, plimbările prin pădure, totdeauna pe alte drumuri, iar la urmă ascensiunea noastră în turnul de observație, amintirea cea mai gravă. Am privit fereastra camerei mele, așezată simetric cu a Mirei, pe care apoi o luase Rita ; parcă se jucase un cadril pe învelișul inimii mele, simțeam încă

mişcarea paşilor uşori de balerină. De acolo, îi făceam semne cu oglinda Ibiei ; cu ea fusese altceva decît un cadril, mărşăluiam împreună, umăr la umăr, într-o minunată tovărăşie. Dacă mă gîndeam la toate acestea timpul trecea repede, şi ameţeam de atîtea impresii derulate unele peste altele, cum se văd imaginile din primele planuri, în viteza trenului, cînd se amestecă între ele. M-am dus în primul rînd la Ocnă, cum se numea acum locul, dar nu ştiu pentru cine, fiindcă n-am întîlnit oameni ; apa se limpezise, numai că avea în jur un brîu negru de păcură, care a rămas totdeauna. Nu bătea vîntul şi totuşi se formau valuri, pornite din adîncime, dovadă că marea era agitată. Am găsit un istm, fusese un bot de deal, care înainta destul de mult ca în vîrful lui apa să fie curată. Deşi nu era prea cald, am înotat de jur împrejurul lacului şi n-am avut nici o îndoială că era apă de mare, îmi dădea aceleaşi senzaţii, iar cînd un val mi-a intrat în gură, i-am simţit gustul de şampanie amară.

Turnul ascensorului rămăsese încă în picioare, trebuiau să treacă ani pînă să putrezească ; părea un far, şi, în jurul lui, lacul mi s-a părut nu o apă închisă, ci o ieşire la mare. Cînd am trecut pe deasupra puţului care cobora pînă la o sută de metri, am văzut că în adînc era întuneric şi mi s-a făcut frică.

La turnul de observaţie m-am dus cu strîngere de inimă, poteca şerpuind în meandre ciudate, îmi dădea o nesiguranţă, mi se părea că mi-am pierdut simţul orientării. Dar am ajuns, şi dacă m-am văzut în poiană, cum era să nu-mi aduc aminte legenda miresei, şi apoi florile albastre culese de Rita ? Atunci nu înţelesesem gestul ei, sau mă speriase ; dacă s-ar fi repetat acum, aş fi ştiut ce să fac, aş fi închis uşa şi aş fi luat-o în braţe ; dar poate gesturile noastre cele mai frumoase rămîn acelea pe care nu le-am făcut niciodată. Nu mi-a fost mai puţin frică decît în celelalte rînduri să urc pînă la ultima platformă, dimpotrivă, fiind singur n-aveam nici o încurajare. Şi totuşi am urcat, cu dinţii strînşi, să nu-mi iasă sufletul pe gură. De ce nu mai erau nici Mira, nici Rita ? Şi ce căutam aici, pe ele, sau pe mine ? Singurătatea îmi făcea şi rău, şi bine, la fel am rămas pînă astăzi, am nevoie de ea, ca să scap de constrîngeri, să-mi las gîndurile şi simţă-

mintele în voie, dar golul din jur mă sperie, uneori îmi pare că sînt ultimul om viu într-o lume pustie.

Vedeam prima oară lacul de la înălțime, oglinda lui albastră, scînteind în soare, schimba peisajul ; toate în jur, dealurile, sondele părăsite pe care pădurea în creștere începea să le acopere păreau îmbogățite. Cred că atunci am înțeles prima oară cu limpezime, ce înseamnă apa în mijlocul naturii ; fără apă, pentru mine natura nu-i încă născută.

Am făcut bine că m-am urcat în turnul de observație, fiindcă anul următor, cînd m-am dus din nou prin acele locuri, se prăbușise. În timp ce eram pe ultima platformă, de unde văzusem marea adesea, oricît ar fi fost ea de departe, și o dată chiar coborîsem de-a dreptul pe plajă, mi s-a făcut deodată un dor trist, am vrut să plec îndată acolo, am coborît repede și am luat-o la fugă, cu speranța necugetată că aș putea să ajung pînă seara. Cînd m-am dezmeticit, îmi ardea pieptul, inima mi se izbea în coaste, să le rupă. Mi-am înfrînat graba, am revenit la realitate și am chibzuit cum să fie mai bine. În primul rînd, trebuia să ajung la gară pentru trenul de două noaptea. Mai aveam timp ; dacă plecam pe la ora nouă, puteam să ajung fără grabă. Abia trecuse ziua cea mai lungă a anului, la nouă mai era puțină lumină. M-am dus pe tăpșanul de lîngă casa domnului Neagoe, gîndindu-mă ce-ar fi s-o găsesc pe Ibi, printr-o minune. Dar cînd am deschis ușa, neîncuiată, am văzut odaia goală, nu mai era decît patul de lemn, fără somieră ; n-avea cine să-l fure. La fereastra unde Ibi punea lampa, atîrna o perdea zdrențuită. Venisem țintă cu ochii la ușă, electrizat de acea speranță absurdă în care de fapt n-am crezut nici o clipă. Abia cînd am ieșit să plec am văzut frînghia de rufe, uitată sau părăsită între cei doi salcîmi din fața casei ; după emoția pe care mi-a trezit-o, mi-am dat seama că era aici amintirea cea mai puternică.

Din acel loc, peisajul se vedea în toate direcțiile, spre cîmpie și spre munte, iar într-un plan mai apropiat, vechea Scaldă a Necuratului, cu sondele putrede, împresurate de pădure, cu ochiul de apă la mijloc, părea fostul sălaș al unei lumi dispărute, care nu mai lăsase nimic în urmă. Nu trecea un om, nu se auzea un topor tăind lemne, nu ardea nicăieri un foc ; dacă zburau păsări în aer, nu

știu de unde o vacă bălțată. Cu toată distanța, se auzea le vedeam, fiindcă nu credeam în ele. Abia într-un tîrziu, departe, pe ultima coastă înaintea cîmpiei, a răsărit nu limpede clopoțelul de la gît, cu sunete muzicale, aproape ritmice, după cum vaca, păscînd, își muta capul în iarbă, cu mișcarea unei coase. Sunetele venite clar din depărtare, îmi dovedeau cît de întinsă și de adîncă era liniștea acestei singurătăți desăvîrșite, într-un spațiu unde nu mișca nici măcar un fir de iarbă, ci numai spiritele neauzite. Mi s-a părut că tot ce fusese înainte, din dimineața cînd sosisem prima oară, pînă la duelul cu Bob, era închipuire. Dintr-o lume vie făcea parte numai vaca bălțată de pe costișă, cu sunetul clopoțelului, și ea îmi amintea că de la o limită mai departe, trăiau oameni. Tot cosind iarba, vaca se ducea la vale, se făcea tot mai mică, pînă ce, pe nebăgate de seamă, s-a făcut nevăzută și am rămas singur.

Mintea mea s-a populat din nou cu amintiri și cu oameni, cînd am intrat în curtea domnului Neagoe ; am găsit poarta descuiată, poate erau descuiate și ușile, dar n-am încercat. De mirare mi s-a părut că hamacul nu-l luase nimeni, atîrna la locul lui lîngă poartă, unde îmi petrecusem multe ore, uitîndu-mă cînd la fereastra Ritei, cînd la căsuța Ibiei ; după doi ani cu ploi și zăpadă, pînza era decolorată și putrezită, o zdreanță. Casa nu se ruinase încă, piscina în schimb se năruia, faianța cădea, rămînea cimentul cenușiu, care și el începea să se fărîmițeze. Rîușorul secase, bazinul era plin de frunze uscate ; sub ele un strat de apă invizibil, poate de la ploi, căruia i se simțea doar mirosul fetid, adăpostea o colonie de broaște rîioase care, cînd își scoteau capul printre frunze, să respire și să mă privească, făceau să mi se strîngă pielea pe mine. De unde veniseră, cînd toată lumea plecase, cum de erau vii, într-un loc fără nici un rest de viață și cum îndrăzneau să-și afirme existența cu atîta gălăgie. Aș fi aruncat un bolovan în grămadă, să strivesc măcar una, dar ce folos, dacă nu puteam să le omor pe toate ? !

Îndată s-a născut în sufletul meu o putere să trec peste aceste mizerii, să-mi închipui bazinul plin cu apă albastră curată, și să mă văd înotînd umăr la umăr cu Rita, în lupta noastră pentru o întîietate nemărturisită. M-am

întrebat dacă ea îşi pierduse cu adevărat cunoştinţa şi era să se înece, sau dacă nu simulase, ca să se poată lăsa în braţele mele. Eram prea speriat ca să observ de la început dacă nu cumva mă privea printre ploape, ironică şi curioasă. Abia cînd începuse să respire şi să se încălzească, iar mie îmi trecea spaima, mi-am dat seama că tot timpul îşi ţinuse picioarele arcuite pe şoldurile mele.

47

Despre Bob n-am mai ştiut nimic după încăierarea noastră care, oricît ar fi fost de ridicolă, azi mi se pare gravă fiindcă la mijloc era Rita. Este disproporţionat să vorbesc aşa, totuşi experienţa aceea, oricît fusese de copilăroasă, mi-a prilejuit mai tîrziu să înţeleg, în faţa unor încercări şi mai grave, că omul înfruntă împăcat orice primejdie pentru o cauză care merită.

L-am reîntîlnit în primăvara anului cînd avea să înceapă războiul în Europa. Mergeam grăbit pe strada Luterană, în spatele palatului regal, iar el venea în faţă. Am întors capul şi am vrut să-l ocolesc, dar mi-a ţinut drumul şi mi-a întins mîna, cordial şi afabil, fără să vadă că eram în încurcătură. Mi s-a părut dintr-o dată un om sigur pe sine, căruia toate îi merg în plin şi nu are nici o îndoială despre viaţă.

— Sînt pe fugă, mi-a spus repede, dar nu te las, mă bucur că te-am întîlnit, vino cu mine, stau la doi paşi, aştept telefoane.

L-am urmat, cu speranţa nemărturisită că, prin el, aş putea să aflu ceva despre Rita. Stătea aproape, chiar pe strada Luterană, într-un apartament de bloc, pretenţios şi confortabil, la etajul al doilea, cu singurul dezavantaj că dedesubt era staţia tramvaiului. Cum am intrat, a şi sunat telefonul, a vorbit scurt : „da, eu sînt, bine, azi la trei după-amiază, stai să notez în agendă". N-a apucat să aducă o sticlă de băutură, Martini alb, că iar a sunat

telefonul, iar şi-a notat ceva în agendă, desigur o întîlnire, pentru ora patru şi jumătate.

— Mai ştii ceva despre Rita ? m-a întrebat, poate cu indiferenţă.

Călcasem cu stîngul, sperasem să aflu ceva de la el, şi nu ştia, sau voia să mă pună la încercare.

— Oricum, spuse, în timp ce deschidea sticla de Martini, neîncepută, n-a putut să ajungă bine ; de mică era o stricată.

Am apărat-o, a rîs împăciuitor : „lasă, e destul că ne-am bătut o dată !"

Mi-a turnat jumătate de pahar, apoi a pus sticla deoparte. Nu mă omoram cu băutura, şi mai ales cu Martini la o oră de altfel nepotrivită, nu mult înaintea prînzului. A sunat a treia oară telefonul ; acum Bob mi-a părut în încurcătură, s-a scărpinat în cap, ţărăneşte, apoi a spus : „azi nu se mai poate, pînă la cinci şi jumătate sînt ocupat, iar la şase trebuie să fiu la maiestatea sa, pentru corespondenţă. Dacă vrei, mîine la nouă dimineaţa".

Imediat a sunat un alt telefon, de alături, pe care nu-l văzusem, alb-ivoar, cu receptorul auriu, un obiect elegant, cum nu credeam că există şi nu ştiam prin ce privilegiu se afla în această casă. Bob a ridicat receptorul repede, şi-a luat o ţinută mai deferentă, s-a săltat puţin în fotoliu, şi-a lipit călcîiele şi a răspuns, aplecîndu-se de mijloc :

— Da, excelenţă ! Am înţeles ! În două minute sînt acolo !

Nu simula nimic, era aferat de-a binelea, nu-şi găsea pălăria, pe urmă mănuşile.

— Să nu pleci ! mi-a spus repede. Vreau să mai stăm de vorbă ; într-un sfert de oră sînt înapoi ; bea-ţi paharul în linişte.

Îl băusem, ca să scap de grijă, nu putea să nu vadă, dar nu mi-a mai oferit altul. Puţin mai departe de blocul lui, în stînga, era o bisericuţă, de mult dispărută, apoi zidul palatului regal, cu o portiţă de fier, parcă blindată. M-am uitat pe geam, din curiozitate. L-am văzut pe Bob strecurîndu-se printre tramvaie şi luînd-o la fugă. În cîteva clipe era la portiţă, a apăsat pe un buton invizibil, i-a deschis o santinelă din garda palatului, un tînăr înalt şi

chipeş, cu un coif împodobit cu penaje albe care-i atîrnau pînă deasupra ochilor.

Bob se întorsese de la Oxford, cu studiile terminate sau neterminate, la un an după venirea Regelui Carol al doilea. Pe tatăl lui vitreg îl văzusem în tren, pe platforma cu rămăşiţele regelui Ferdinand. Înţelesesem că era duşmanul prinţului Carol, şi aliat cu Ionel Brătianu, socotind că în felul acesta nu deservea dinastia, dimpotrivă, spera s-o regenereze, prin micul rege, Mihai întîiul. După cîteva luni de la instituirea regenţei, trecuse deodată în tabăra cealaltă. Secundîndu-l pe domnul Pretoreanu, el fusese unul din cei ce uneltiseră pentru întoarcerea prinţului Carol, şi pînă atunci cheltuise multe parale, ale lui sau ale altora, în scopuri de propagandă. Nu mai conta ce rol avusese înainte la palat ; după restaurare, era unul din şambelani, cu roluri secrete, poate mult mai importante decît ale acelora care stăteau în stînga regelui, la paradă sau la ceremonie. Oricum, avea destulă putere ca să-l introducă şi pe fiul nevestei în lumea aceea ; nu ştiu ce rang avea Bob acolo, înţelegeam doar că era permanent la dispoziţia cuiva, care putea să-l cheme la orice oră cu telefonul direct, şi că intra pe portiţa secretă din strada Luterană ; cineva mă corectează, spunînd că ar fi fost strada Cîmpineanu. Ce importanţă mai avea. N-am aflat cum se reconciliase Bob cu tatăl lui vitreg, care îl repudiase tot timpul, îl trimisese să înveţe carte în Anglia, ca să nu-l vadă. Cu timpul, firea şi interesele oamenilor se schimbă.

O duceam greu în acel timp, dar n-aş fi făcut schimb cu el, cu tot ce avea, bani, casă, haine, băuturi fine şi mai ales femei cu duiumul, cum mi-am dat seama repede, toate de mîna întîi, candidate la favorurile regale. În schimbul tuturor acestor avantaje, nu-i rămînea nici un ceas cu adevărat al lui, să hoinărească, să meargă la ştrand sau la meciuri de fotbal ; e adevărat că uneori trîndăvea ziua întreagă, dar trebuia să stea nemişcat în casă, clipă de clipă se putea să-l cheme telefonul. Oricît de luxoasă, o închisoare rămîne ceea ce este, o instituţie privatoare de libertate. Singurul lui drum în tot Bucureştii era să traverseze strada Luterană, între casă şi portiţa din zidul palatului.

Multora le spunea că ar fi secretarul particular al regelui, dar nu-i adevărat, pe acela îl cunoștea lumea, își urmase patronul în exil la Paris, îl chema Dumitrescu. Poate Bob era unul din secretarii lui Urdarianu, mareșalul palatului, și se ocupa de corespondența în limba engleză. Cea mai precisă însărcinare a lui era să le instruiască pe femeile dorite de rege, și pe care le recrutau alții, el nu umbla în lume, să le caute. Dar nici nu trebuiau căutate prea mult, o mare parte veneau singure, știau telefonul lui Bob, circula din gură în gură într-o anumită societate mondenă. Prima „Miss România", și nu puține din cele următoare, au fost printre ele, nu era un secret pentru nimeni.

Uitîndu-mă prin casă, fără să dau importanță mobilei pretențioase și numeroaselor vitrine cu bibelouri, colecție mai degrabă feminină, am descoperit pe o etajeră un rînd de sticluțe de mărimi felurite, între zece grame și două sute, bine închise la gură, cu etichetă roz, pe care scria, ca de tipar, cu tuș negru, nume de femei, de la cele obișnuite, Maria, Elena, Anca, Anișoara, Ioana, Nely, Viorica, Puica, Florica, Adriana, Cristina, Cornelia, Magda, Dana, Daniela, Suzana, Smaranda, Alice, Rodica, Adina, Diana, pînă la unele întîlnite mai rar, sau cu totul necunoscute de mine, cum era, de pildă, Saturna ; poate venea de la Saturn, dar prin ce licență și ce vroia să însemne ? În toate sticluțele, se vedea un lichid limpede, ca apa, de un deget, de două, pline pe un sfert, pe jumătate, pe trei sferturi, iar unele pînă la gură. Privind mai bine, am văzut că unele aveau pe fund un strat subțire de filamente ciudate, albastre, maron, verzi, cele mai multe negre, ca tușul de pe etichete.

— Ce-i aici ? l-am întrebat pe Bob, cînd a intrat pe ușă.

— Lacrimi... Lasă-mă puțin să-mi trag sufletul.

A sunat telefonul, sunase din cinci în cinci minute, dar, bineînțeles, nu ridicasem receptorul.

— Da, eu sînt ; azi nu se mai poate, vorbi Bob, ascunzîndu-și plictiseala.

Atîtea telefoane devin o corvoadă. Un glas de femeie, care se auzea pînă la mine, insista, alintîndu-se. Bob își consultă agenda, apoi răspunse, făcînd spre mine un gest de agasare :

— Bine, dacă ţii atîta, deseară la nouă, dar să ştii că am avut o zi din cele mai grele.

Pe urmă veni la etajera cu sticluţele, unde aşteptam explicaţia.

— Sînt lacrimi, iată la fund rimelul ; le colecţionez, credeam c-ai înţeles singur. Nu-i greu, femeile plîng cu uşurinţă, le ţin sticluţa sub ochi, învelită în batistă. Dar nici n-ar fi nevoie s-o ascund, n-au de ce să se ferească, ba chiar se mîndresc cînd le arăt sticluţa. „Cum, astea sînt lacrimile mele, nu mă minţi ? Am plîns eu atîta ? Eşti un înger !" Altele spun „Eşti un demon !", dar nu par mai puţin excitate. Uite aici o sticluţă de două sute de grame, am umplut-o într-o singură noapte ; era un exemplar de femeie cum nu cred că există altul ; plîngea cu şiroaie, dacă îi puneam burlane la ochi aş fi adunat o găleată.

— Se colecţionează orice îţi trece prin minte, de la timbre, cele mai comune, pînă la cutii de chibrituri, i-am spus, ca să nu mă creadă străin de orice părere.

— O, mult mai multe şi mai extravagante !

— Dar de lacrimi, am continuat, nu auzisem.

— Da, poţi fi convins, sînt primul colecţionar din lume. Din păcate, colecţia poate fi falsificată uşor, cu ser fiziologic. Numai rimelul rămîne o dovadă, dar nici ea sigură.

Nu m-aş fi mîndrit cu o asemenea colecţie, totuşi mărturisesc că m-am uitat la Bob cu invidie, nu pentru sticluţele cu lacrimi, ci pentru femeile care le vărsaseră. Cu ce le fascina şi ce zbucium trezea pe urmă în ele ? Cînd îl cunoscusem, era un flăcăiaş puţin caraghios, cu fruntea prea lată şi cu bărbia prea îngustă, o faţă triunghiulară, cu ochi spălăciţi, cu o mustaţă ţepoasă, construit cam ingrat dacă nu se arăta niciodată în costum de baie, cu umerii cam înguşti şi cu şoldurile greoaie. Şi cam adormit, dacă mă gîndesc la reacţia lui faţă de gestul Ritei, care venea să i se ofere. Orice principii puritane ai avea, unui asemenea gest nu i se răspunde cu o pereche de palme.

Anii însă lucraseră în favoarea lui, în ceea ce priveşte înfăţişarea fizică, poate şi concepţiile, şi chiar temperamentul, deşi se spune că el este o însuşire moştenită, pe

care nimic n-o schimbă ; așa o fi, dar fără să se schimbe, poate să se dezmorțească. Îmi închipui că la Oxford făcuse sport, englezii au pricepere, întreagă natura lui se schimbase, nu era suplu, în schimb avea o robusteţe bărbătească, picioare solide, brațe vînjoase, pieptul ca o platoșă ; mustața țepoasă, pe care și-o răsese la sfatul meu, acum crescuse cît vrabia și era mătăsoasă, ochii, spălăciți, aveau strălucire și părul, pieptănat cu cărare, cu o buclă deasupra frunții, parcă făcută cu drotul, îi încorona chipul ca un coif de aur. Și deodată, am descoperit că semăna cu regele Carol, nu atît ca să-i crezi frați gemeni, dar destul să te prindă mirarea. Oare nu acesta era rolul lui în palat, să țină locul regelui la parăzi sau la ceremonii plicticoase ?

M-am gîndit apoi la acele femei pe care le instruia înainte de a le duce la palat pe portița dosnică ; ele trebuiau să afle înainte de toate că augustul lor amant nu-și găsea satisfacție decît după o muncă îndelungată, și atunci pare-se era gata ca pe loc s-o ia de la capăt. Femeile erau instruite mai întîi cum să reziste, și nici o școală nu putea să fie mai bună decît antrenamentul. La venirea lor, Bob punea ceasul să sune după o oră și jumătate, cînd avea altă treabă, și pînă se auzea clopoțelul nu-și întrerupea lecția. Multe din elevele lui se întorceau pe furiș în zilele următoare, lor se datora colecția de lacrimi, căci Bob, cu obligațiile lui cunoscute, nu le putea oferi o fericire continuă.

Cu tot portretul binevoitor pe care i l-am făcut mai înainte, nu am înțeles în ce consta darul lui de a-și subjuga colaboratoarele. E greu să înțelegi ce-or găsi unele femei la unii bărbați, bineînțeles cînd nu-i vorba de interese. Cineva a spus : „Poate că are calități ascunse !" Ce se înțelege prin calități ascunse ? Adică să fie numai ceea ce ne trece prin gînd prima dată ?

Bob a plecat din țară în 1940, în suita regelui Carol, care abdicase ; a mers în vagonul cu mobilă și tablouri dezrămate. Nu știu ce viață a dus el în exil, fiindcă bineînțeles vechea meserie nu și-o mai putea face.

A căzut și casa lui la bombardamente, printre multe altele. Atunci s-a pierdut, cred, și colecția de lacrimi.

După moartea Tincăi, domnul Neagoe s-a retras în Italia, poate la fosta lui nevastă, acum bătrînă, dar care în tinereţe şi chiar tîrziu, cînd am văzut-o eu, semăna cu Francesca Bertini.

48

O singură zi am stat în Bucureşti, cît să-mi cumpăr un costum de haine gri cu dungulițe albe, de la „Cehoslovaca", mi se păreau elegante şi îmi veneau bine, deşi erau de gata şi costau numai trei sute de lei peste o mie, adică preţul unui metru de stofă englezească, nu din cele mai bune. Mi-am mai cumpărat cămăşi şi tot felul de lenjerie şi trei cravate asortate cu costumul, apoi ciorapi, pantofi şi chiar o pălărie de fetru, pe care nu o purtam, ci o ţineam în mînă, împreună cu mănuşile. În sfîrşit, mi-am luat cu timiditate şi o pijama de poplin, albastru ; nu prea îndrăzneam s-o cer negustorului, mi se părea un obiect frivol ; pînă atunci purtasem numai cămaşă de noapte. Cînd mi-am pus-o prima oară, aprindeam lumina din zece în zece minute şi mă uitam în oglindă să văd cum îmi vine.

După ce mi-am adunat toată zestrea, am pus-o într-un geamantan de carton presat, cu colţuri de tablă, pe care l-am dus în gară şi l-am lăsat la depozitul de bagaje. Fiindcă plecam abia la miezul nopţii, am intrat la un cinematograf de pe Calea Griviţei, m-am suit la balcon, ştiam atîta lucru, ca să nu mă scuipe în cap cei de deasupra. Pe urmă, am mîncat la restaurantul Bratu, colţ cu strada Polizu. Intram prima oară singur într-un restaurant, m-am aşezat la o masă şi am bătut cu furculiţa în pahar, să vină chelnerul. Azi nu se mai obişnuieşte, chelnerul vine singur, asta îi este datoria ; iar dacă nu vine şi îl chemi, se enervează. Fiindcă lista de bucate era lungă, am cerut vreo şase feluri, mă lăcomeam, niciodată nu mai văzusem atîtea feluri de mîncare ; dintre toate, ţin

minte o ciorbă de perişoare, apoi ardei umpluţi, cu smîntînă ; celelalte au rămas pe masă.

Trenul pleca la miezul nopţii, un personal, luase locul trenului mixt de altădată şi era înghesuială, lumea prinsese gust să meargă la mare. Unii mergeau fără să le placă, ar fi preferat să se ducă la munte sau să stea acasă şi să se scalde în cada de baie, dar nu puteau de răul nevestei şi al copiilor, băieţi şi domnişoare. Toţi aceştia dimineaţa stăteau să-i bronzeze soarele, venise o modă, pe urmă, după ce mîncau bine, dormeau pînă pe seară, cînd ieşeau să se plimbe pe faleză şi în sfîrşit mergeau să danseze. Cînd se întorceau, după o lună şi, ajunşi în oraşul lor, se arătau în fereastra vagonului, semănau cu pieile roşii ; lumea cealaltă părea bolnavă.

Nu găseam loc unde să pun măcar piciorul pe scară, dacă aş fi ştiut aşteptam pînă dimineaţa şi luam automotorul roşu, care abia ieşise şi mergea fără oprire, făcea drumul în două ore şi jumătate. Am trecut pe la vagonul de dormit, unde nu se înghesuia nimeni, era numai un însoţitor, un ceferist, ca un buldog, care păzea uşa. Nu mai mersesem niciodată cu vagonul de dormit, nici nu mă gîndisem cum este. Făceam drumuri lungi noaptea, mă chinuiam în capul oaselor, nu-mi trecea prin minte că s-ar putea şi altfel, socoteam că vagonul de dormit este destinat unei lumi de care eu nu puteam să mă apropii, nici măcar nu puteam să mi-o închipui, din ea făcea parte numai domnul Pretoreanu, şi nu domnul Neagoe ; acesta îşi pierduse rangul, de vreme ce mă primise în casa lui şi mă pusese pe picior de egalitate cu fetele, mă lăsa să mă plimb cu ele prin pădure şi să înot în piscină.

Fiindcă nu mai era mult pînă să plece trenul, mi-am luat inima în dinţi şi l-am întrebat pe omul din uşă :

— Sînt paturi libere ?

Eram îmbrăcat cuviincios, s-a uitat la mine în fugă, cred că pusesem întrebarea bine şi nu mă bîlbîisem, de vreme ce l-am auzit că-mi răspunde :

— Ce bilet ai ?

— De clasa doua.

Nu mai luasem de clasa întîi, dar nici de a treia. Clasa patra mai aveau numai unele curse de pe linii secundare.

— Ai treizeci şi şase de lei ? m-a întrebat ceferistul.

— Am opt mii, am răspuns, bătîndu-mă cu mîna în pieptul hainei.

Pe chitanța care mi-a dat-o scria numai douăzeci și șase, restul îl băgase în buzunar, sau nu înțelegeam eu bine, să-mi fi cerut și o sută tot nu stăteam la tocmeală. Nu m-a condus cum văzusem că făcea cu altă lume, mi-a dat chitanța și mi-a spus să merg în compartimentul douăzeci și patru ; era la capătul vagonului tocmai pe osie, zgîlțîia tare, dar atunci nu aveam de unde să știu și nici nu dădeam importanță. În compartiment, am găsit un tînăr cu mustăcioară neagră, să fi avut vreo trei ani mai mult decît mine ; își pusese bagajul în plasă, își scosese haina și acum ședea pe patul de jos, cu ochii într-un caiet cu scoarțe roșii, întocmai ca al lui Alex. Deși nu aveau nici o asemănare, am făcut repede o apropiere între unul și altul, și nu m-am înșelat.

Tînărul m-a întrebat dacă prefer patul de sus sau pe cel de jos ; ce să aleg, dacă el se și instalase ? De altfel, mă ispitea să stau deasupra, mă simțeam mai izolat, nu se mai foia nimeni pe lîngă mine. Mai tîrziu, am văzut că oamenii preferă patul de jos, e mai comod, nu trebuie să te cațeri pe scară și se leagănă mai puțin decît cel de deasupra. Ce-mi păsa mie atunci de legănat și de scară ? !

Trenul a plecat în cîteva minute, s-a urnit lin, fără să fluiere, ca să nu trezească din somn pe cei ce se și culcaseră. Pînă atunci, tînărul, care avea plete pînă pe umeri, ca Eminescu, cum nu purta nimeni, apucase să-mi arate caietul, cu o fotografie lipită pe prima pagină și înnegrit cam o treime cu o scriere îngrijită, aproape desenată, cu rînduri drepte, se cunoștea că avusese liniuțe trase subțire cu creionul și apoi șterse. Mi s-au înroșit urechile de emoție, deși nu eram la prima experiență ; am acest păcat, să pornesc mereu de la capăt, punînd în umbră ce-a fost înainte. Aproape că îl uitasem pe Alex, deși jucase un rol de seamă în viața mea și îmi deschisese ochii spre o lume nebănuită, începînd cu propria lui familie, pentru care mă aflam acum în tren, noaptea.

Tînărul, student în primul an la litere și filozofie, îmi spunea că facultatea este pentru el o glumă, ca să le facă pe plac părinților, în realitate fiind scriitor, autorul romanului în scoarțe roșii pe care mi-l dăduse să mă asigur cu ochii, iar eu îl frunzăream cu sfințenie. Deși

nu era gata, cuprindea doar o treime din paginile caietului, avea și titlu, *Sezon la mare*, cum nu mai auzisem, mi se părea atît de sugestiv că parcă simțeam tot ce cuprinde. Ce să cuprindă dacă nu marea, soarele, un băiat și o fată îndrăgostiți unul de altul ?

Primul capitol descria într-adevăr călătoria a doi tineri, un băiat și o fată, mergînd împreună la mare cu un tren de noapte, ea în rochie roz, el nu mai știu cum, stînd îmbrățișați la fereastră. La un moment dat, ei îi intră în ochi un fir de funingine de la fumul locomotivei, lăcrimează și suferă, el o șterge cu batista și o leagănă pînă ce se luminează de ziuă, cînd apar lanurile de grîu ale Bărăganului, o mare galbenă, gata să se aprindă de la scînteile scoase pe coșul locomotivei. Mi-a luat foc obrazul de rușine, întocmai așa văzusem și eu cîmpia, dar nu îndrăznisem să scriu, nici măcar într-o compoziție la limba română. Atunci am înțeles că așa îmi va fi soarta, să mi-o ia alții înainte, iar de mine să nu știe nimeni.

Capitolul se intitula : „Bang-bang ! Un tren vine dinspre București". M-a surprins, fiindcă sugera situația mea, mă aflam într-un tren care venea dinspre București. Tînărul m-a încunoștințat că tatăl lui era șeful gării de Nord, și mai înainte locuise cu familia în multe gări din țară ; astfel, cunoștea toată aparatura de mișcare de la calea ferată, telegraful, semafoarele, centralele de comandă, felinarele de la macazuri cu luminile lor codificate. Apoi mi-a explicat, ca să înțeleg titlul capitolului, că ori de cîte ori un tren pleacă din gară, toate clopotele de la cantoane, pînă la gara următoare bat de două ori, la comanda impiegatului de serviciu, dacă trenul vine dinspre București, și de trei ori dacă vine din partea cealaltă. La fel în toată țara, oricît de departe, București rămîne locul de referință. De atunci înainte, cînd treceam pe lîngă un canton și auzeam clopotul, mă opream să văd trenul, știam din ce direcție vine, nu m-am înșelat niciodată. Astăzi mi se pare că se folosesc alte mijloace de avertizare a cantonierilor, mai sigure și mai evoluate, parcă n-am mai auzit clopotele ; e unul din sunetele care au să-mi lipsească.

Pe urmă, tînărul mi-a mărturisit că nu fusese niciodată la mare, descrierea din celelalte capitole i se părea

nesigură, de aceea voia să meargă o zi acolo, ca să vadă cu ochii.

— Cred că mi-ajunge o zi, a spus, fără să mă consulte.

— Poate că da, i-am răspuns, dacă n-ai să pierzi nici o clipă. Dar mult mai mult ai fi avut de cîștigat dacă veneai cu fata.

— Care fată ? m-a întrebat, în timp ce-și aduna bagajele.

Mă holbam pe fereastră, apăruse marea, în albastrul ei palid, de dimineață, scînteind în soare, și iarăși mi se părea verticală. El a coborît fuga și s-a dus să prindă o trăsură, ca să ajungă mai repede la țintă.

Am bănuit că ultimul capitol din carte o să se intituleze simetric cu primul, „Bang-bang-bang, un tren vine către București !" și bineînțeles o să fie toamnă, o să cadă frunzele.

Mi-am lăsat geamantanul la depozitul de bagaje din gară, atîta lucru învățasem și-mi prindea bine, acum eram cu mîinile libere, ca prima oară cnd venisem cu trenul mixt și văzusem marea de pe acoperișul vagonului. La întoarcere, după două săptămîni, cînd cheltuisem toți banii, în mare parte pierduți la *bulă*, am făcut la fel, mi-am dus geamantanul la depozitul de bagaje din gară, fiindcă trebuise să eliberez camera și mai erau șase ore pînă la miezul nopții, cînd pleca trenul. Urmărit tot timpul cît am mai umblat prin oraș de grija să nu întîrzii, am ajuns în ultima clipă, m-am cățărat pe scara unui vagon, tocmai cînd trenul pornea cu o smucitură și mi-am uitat geamantanul la depozitul de bagaje, unde poate ar mai zăcea și astăzi, dacă nu s-o fi dărîmat gara, ca să se facă una nouă ; așa că am ajuns acasă cu mîinile goale, ceea ce m-a făcut să cred că mă întorceam la starea mea naturală. Oricum, un om cu mîinile goale va fi totdeauna în superioritate față de unul împovărat de bagaje.

Sosisem devreme, personalul deși se oprea în toate stațiile făcînd să mi se zgîlțîie patul, nu se tîra, ca trenul mixt ; cînd soarele se ridica peste case, eram în gară. Primul drum l-am făcut la plajă, dar n-am mai luat drumul direct, peste garduri, ci am mers ca oamenii, pe străzi, avînd grijă să păstrez direcția, orientîndu-mă la început după soare, apoi după murmurul mării. Dar nu mai aveam emoția din prima zi, sau era o altfel de emoție,

mai conştientă, fiindcă ştiam pînă unde mă putea duce. Nu m-am mai aruncat în apă ca prima dată, fiindcă ştiam toate senzaţiile şi mi-era teamă să nu fie ceva mai puţine, să nu mă dezamăgească. De altfel, era şi prea devreme, soarele nu avea încă putere.

M-am dus pe dig, în locul unde, într-o zi furtunoasă, cînd valurile se spărgeau în pietre, stătusem în cumpănă, dacă să mă arunc sau să nu în apă. Am fost la un pas de moarte şi nu ştiu ce m-a oprit, nu frica, nici credinţa că eram destinat să fac în viaţă o faptă care să uimească pe alţii ; nu credeam deloc în mine, şi dacă am ales viaţa, în locul morţii, înseamnă că m-a condus o mînă străină, eu nu eram deloc responsabil. În acelaşi loc fusese găsit trupul Emmei, aruncat de valuri pe pietre.

Cînd m-am întors, m-am speriat ce umbră lungă aveam, ajungea pînă în faleză, eram parcă o apariţie. Am privit casa AMarisiei, dar n-am avut curaj să mă apropii ; nu se vedea nici o mişcare pe terasă. Nu pot să spun că reîntîlnirea cu marea fusese o dezamăgire, şi eu şi marea rămăsesem aceiaşi, dar între noi erau acum tristeţi şi întîmplări tragice. M-am hotărît să fac totul mai cu chibzuinţă ; pînă una, alta, am urcat pe faleză şi pe o străduţă liniştită, lîngă biserica grecească, am găsit o odăiţă modestă, care nu avea decît un pat, un cuier, un scaun şi un lavoar cu ibric şi cu o oglinjoară deasupra, pictată în colţuri. În schimb, se vedea marea de la fereastră, ca din camera Prinţesei. Aveam, prima oară în viaţă, o independenţă deplină. Mi-am adus geamantanul din gară, am plătit chiria pe o lună, mi se părea nimica toată. Pereţii casei şi gardul erau îmbrăcaţi în zorele, care tocmai se deschideau sub razele soarelui. Două fete de şcoală buchiseau nişte cărţi şi caiete într-un chioşc alb de mesteacăn ; cred că una din ele avea de dat corijenţe, iar cealaltă o ajuta să înveţe. Nu s-au uitat la mine, nu m-am uitat la ele. Gîndul că nu mai depindeam de Alex mă făcea mai stăpîn pe sentimentele mele. Am pornit spre port, bucuros că nu mai trebuia să-i cer învoirea ; totdeauna cînd îmi exprimam o dorinţă, mă temeam că o să mă refuze, sau măcar că o să se mire.

În drum mi-am aruncat ochii la casa lui Panainte ; mult stătusem la pîndă acolo, să iasă Pisicuţa pe balcon, cu o carte în mînă, nu să citească, ci s-o vadă lumea. Acum

Pisicuţa era măritată în Transilvania, Pompilia zăcea cu minţile rătăcite într-o casă de sănătate. Panainte ce putea să facă, decît să-şi ducă viaţa pe „Arhimede“ ? Ceva mai încolo m-am întîlnit cu trăsura AMarisei, îl aducea pe Anatol Radovici de la sanatoriu şi îl ducea la gară, unde avea de întîmpinat pe primarul Berlinului, venit ca oaspete al primăriei ; sau poate cu scopuri secrete. Hitler mai avea trei ani pînă să ia puterea. Anatol Radovici părea plictisit, nu lucra pentru primărie decît seara, acum ar fi trebuit să fie la sanatoriu, cu bolnavii. Era îmbrăcat ca pe vremuri, cu joben şi cu redingotă cenuşie, cu mănuşi albe. Mi-am pus din timp pălăria în cap, ca să pot saluta ; mi-a răspuns cu indiferenţă, ca unui străin care umblă haihui dimineaţa ; nu m-au recunoscut nici el, nici Mustafiţă, deşi mă ştiuse atît de bine, şi îmi destăinuise multe secrete ale familiei.

Mi-am schimbat gîndul, n-am coborît în port, ci l-am ocolit pe deasupra ; recunoşteam fiecare clădire, fiecare chei, nimic nu se schimbase, decît că părea să fie mai multă mişcare, şi în radă aşteptau mai multe vapoare.

Mergînd aşa, am ajuns acolo unde mai înainte fusese marginea oraşului, la sanatoriul doctorului Anatol Radovici, care continua să-l conducă, devotat bolnavilor tot ca mai înainte. Grija primăriei rămînea secundară, dar nimeni n-ar fi putut spune că nu îşi făcea datoria faţă de cetăţenii oraşului ; pentru ei lucra la sfîrşitul zilei, de la şase seara pînă la zece şi jumătate, alteori pînă la două noaptea. Colaboratorii lui nu avuseseră încotro, adoptaseră programul ; în schimb, se odihneau ziua, ceea ce poate le şi convenea, vara puteau să meargă la plajă, iarna nu luau în piept viscolul dimineţii.

La sanatoriu, se făceau lucrări, se construiau pavilioane moderne, spre sud, cu pereţi de sticlă în faţă, toate cu terase deasupra mării ; măsurînd din ochi, cred că depăşeau doi kilometri. Orice s-ar fi întîmplat cu politica, sanatoriul rămînea un mare bun al oraşului. Aşa a şi fost, a atras bolnavi din toate colţurile Europei, şi chiar din America. N-ar fi avut importanţă că în timpul războiului o bombă îi atinsese o aripă, mai rău a fost că Anatol Radovici murind tragic, sanatoriul a încăput pe mîini proaste, întîi l-au luat nemţii şi l-au făcut spital de cam-

panie ; pe urmă n-a mai putut să revină la ceea ce fusese înainte, dacă lipsea spiritul care îl însufleţise.

Ferma lui Iani Talabă era acum înconjurată de grădini şi de locuinţe, dar tot nu avea sonerie electrică ; am bătut cu un bolovan în poartă, pînă ce Siţa, maimuţica, m-a auzit, s-a căţărat pe stîlp şi, văzîndu-mă, a început să ţipe, făcînd semne spre casă. S-a ivit o fată mărişoară, să fi avut vîrsta mea, am bănuit că era domnişoara, dar n-o cunoscusem, fiindcă lipsea vara, cînd mergeam eu acolo, se ducea la munte, avea nevoie de alt aer. Nu i-am spus cine eram, din moment ce nu ne cunoscusem ; am cerut numai îngăduinţa să văd jocul căprioarelor. Între timp, în jurul ei se adunaseră animalele pe care le ştiusem odată, dominate din spate de Ghiţă şi Mariţa, elefanţii, şi de cămilă, dar toate mi s-au părut străine şi îmbătrînite. Să fi fost ora şapte seara.

— E prea tîrziu, mi-a spus domnişoara, cu bunăvoinţă ; căprioarele şi-au terminat jocul ; vino mîine la şase dimineaţa. Ia autobuzul, cobori la două staţii după abator ; nu mai ciocăni, să nu se stîrnească animalele. Dacă eşti punctual, am să te aştept la poartă.

Domnişoara era cea căreia maică-sa îi dădea pe ascuns şuncă de Praga, în timp ce restul copiilor mîncau salam de la cîrciumă ; iar tatăl lor îi credea vegetarieni, cum erau toate animalele lui carnivore, pe care le convertise, bunăoară ursul alb şi focile. N-am insistat, dar aş fi vrut să-i văd, pe Iani Talabă şi pe Beatrix.

Se înserase cînd am ajuns în oraş cu autobuzul, inexistent înainte ; atunci n-am fi putut veni dacă nu ne trimitea AMarisa, cu trăsura sau cu docarul. Am coborît din nou pe plaja unde îl cunoscusem pe Alex şi, fără să ezit, m-am dus la casa AMarisei. Vroiam să schimb măcar o vorbă cu un om din cîţi cunoscusem înainte. Am urcat scările, terasa era goală, cele două sarcofaguri de răchită parcă începuseră să putrezească ; balustrada cu stîlpi de ciment turnat mi se părea mai leproasă, iar cariatidele care susţineau balconul nu mai aveau sînii de altădată, se coşcoveau, nu mai puteau să mă ademenească.

În sufragerie, ardeau toate cinci lămpile din candelabru şi lumea era aşezată la masă. Am văzut-o numaidecît pe AMarisa, pe sofaua ei, rezemată de perete, înconjurată de perne. La masă, drept în faţa ei, erau Zefira şi

Alex. Am mai văzut şi alte chipuri cunoscute, chiar şi pe Zoba, deşi semăna cu o mumie ; erau şi invitaţi noi, lumea se schimbă întruna. N-am spus bună seara, îmi înţepenise gîtul ; am trecut în lungul mesei, cu pălăria în mînă, m-am uitat în farfurii, mîncau pilaf de midii, obişnuit în casa AMarisei. Nimeni n-a întors capul, nimeni nu mi-a spus o vorbă, nu eram nici măcar o umbră.

Am trecut mai departe, mergînd de-a latul, mersul crabului, am luat-o pe coridor, am lăsat bucătăria în stînga, unde am recunoscut pe toţi servitorii, lipsea doar paracliserul, poate murise. Pe urmă am ieşit în curtea din faţă, unde aştepta trăsura AMarisei şi cele două docare ; familia se ducea la cinematograf, sau la alt spectacol. Nu m-a răbdat inima, m-am oprit în faţa lui Mustafiţă, i-am zîmbit, şi i-am spus bună seara ; mi-a răspuns ducînd un deget la fesul lui roşu, cu cocardă tricoloră, fără să-mi spună un cuvînt, să mă întrebe ce caut.

Am mîncat, la birt, tocană, deşi dacă ceream, s-ar fi găsit şi pentru mine în casa AMarisiei o farfurie cu pilaf de midii. În tot oraşul nu cunoşteam pe nimeni.

Seara, am stat mult la fereastră, pe un scaun de fier care îmi intra în oase, cu coatele rezemate de un glaf mizerabil ; dar recunoşteam marea, şi cum era lună plină, am visat mult cu ochii pe dîra ei aurie, care încetul cu încetul se lăţea şi căpăta culoarea argintului. Din imaginile vechi a apărut iarăşi fata în rochie albă de pe Strada Căruţei Stricate, dar fiindcă avea în mînă o lampă aprinsă ţinînd-o deasupra capului, am ştiut că era Ibi ; de-atunci, indiferent cine ar fi lîngă mine, mereu o văd pe dîra lunii, apropiindu-se cu lampa în mînă ; niciodată n-are să piară.

În spatele meu era un pat de scînduri, cu salteaua de paie, în locul patului cu tăblii de lac negru, pictate cu îngeri în medalioane simetrice, unii bruni, alţii cu părul ca aurul.

A doua zi la şase dimineaţa, soarele abia se uscase de boarea mării, mă aflam la poarta lui Iani Talabă. Domnişoara mi-a deschis şi m-a condus la marginea poienii, unde era un rînd de scaune. Iani Talabă avea oaspeţi, ştiu că îi plăcea să-i oprească noaptea, ca să vadă jocul căprioarelor în zorii zilei. A ieşit din casă cu mai mulţi domni, în spatele lor venea Beatrix cu mai multe doamne ; am văzut şi

copiii, pe care nu-i cunoscusem decît în treacăt, ştiam doar că mîncau pe furiş salam de calitate proastă. După ce m-a aşezat pe un scaun la margine, domnişoara s-a dus între ei, lăsîndu-mă singur. O dată doar a mai venit, să-mi aducă o ceaşcă de ceai şi o felioară de cozonac uscat la cuptor din ceea ce se oferea oaspeţilor. S-au uitat la mine şi Beatrix, şi Iani Talabă, dar nu m-au recunoscut. Cînd prima rază a soarelui trecînd peste linia de plopi dinspre mare a atins poiana, s-a făcut linişte, a încremenit toată lumea şi căprioarele, ieşind din pădure, şi-au început jocul.

Le ştiam din prima zi cînd fusesem acolo şi le văzusem în jocul de seară. Mă gîndisem la ele toată noaptea, zîmbeam şi compuneam în gînd o muzică imaterială, pentru o ureche abstractă, căci o muzică obişnuită, care să se audă de oricine nu ştiam cum se face. În urechea mea o auzeam numai cu închipuirea, eu însumi deveneam o închipuire în acele clipe, vedeam căprioarele alergînd pe pajişte şi mişcările lor se transformau în sunete, prea înalte pentru auzul omului. Razele piezişe ale soarelui, seara ca şi acum, dimineaţa, le întindea umbra pînă la marginea crîngului de salcîmi, le multiplica imaginea şi le amplifica mişcarea ; toate păreau prime-balerine, cu darul de a-şi pierde greutatea şi de-a nu mai avea, în clipele sublime, nici o atingere cu pămîntul. Erau numai trei, dar din cauza mişcării rămasă un timp pe retină, imagine lîngă imagine, diferite între ele, ca pe filmul cinematografic, păreau o mulţime, o şcoală de balet întreagă, la ultimul lor examen, cînd îşi aşteaptă certificatul şi îşi dă sufletul, ca să-l merite. Numai că ochiul meu, atras în prea multe direcţii, nu putea să le deosebească pe una de alta, deveneau o masă, fascinantă dar anonimă.

De astă dată, după ce trecuse atîta vreme şi învăţasem mai multe, m-am străduit să-mi fixez privirea numai la cele trei din mijloc, cele reale, din a căror emanaţie se năşteau celelalte, le-am scos în faţă, le-am adus aproape, pînă ce am izbutit să le identific pe fiecare în parte, deşi mişcarea, sincronizată pînă la cea mai înaltă perfecţiune le făcea să semene între ele ca surorile gemene.

Nu le învăţase nimeni, jocul lor era acelaşi de rîndul trecut, probabil din toate zilele, de aceea n-am înţeles

nici pînă astăzi cine le conducea pașii, fără greșeală sau șovăire.

Prima lor mișcare a fost un galop pe toată lățimea pajiștei, veneau una după alta, parcă legate cu sfoara, cu același pas, cu aceeași unduire, că una părea umbra celeilalte. Fugeau în salturi prelungi, abia atingeau pămîntul, mai degrabă păreau că zboară ; să fi bătut vîntul le-ar fi luat pe sus, ca pe trei pene albe de lebădă. Dar mai cucoritor decît orice putea să se vadă cu ochiul era bucuria din mișcarea lor, voluptatea de a se ști stăpîne pe spațiu. Părea că în față li se deschidea întreg universul, nimic nu le împiedica să-l străbată pînă la capăt ; atît de fragile cum erau, se simțea în ele o forță crucială, mai puternică decît orice obstacol. Nimeni de pe lume, un om abraș sau o fiară, n-ar fi încercat să le oprească, fiind dinainte sigur de nereușită. O haită de lupi înnebuniți de foame, n-ar fi putut să le ajungă, nu le rămînea decît să se uite la cer și să urle.

În cele ce-au urmat, ritmul lor a rămas același, galopînd încontinuu, înconjurînd pajiștea în cerc, după ce o străbătuseră de-a latul, în linie dreaptă. Odată cercul închis s-au despărțit, și fiecare în parte a început să deseneze arabescuri, cu o fantezie nesecată, căci liniile nu semănau între ele decît prin perfecțiune. Dacă pașii li s-ar fi gravat pe pajiște, la urmă ar fi rămas o împletire de opturi și trefle, născute unele din altele, repetate simetric, fără să se suprapună și să devină confuze. Dar deși rezultau dintr-o trăsătură continuă, fără nici o întrerupere, nimeni n-ar fi putut să urmeze pe toată întinderea această compoziție labirintică, de la intrare pînă la ieșire ; i s-ar fi împăienjenit ochii, i-ar fi venit amețeală, ar fi rămas prizonierul imaginilor consumate mai înainte — galopul căprioarelor devenite abstracțiune, și avînd încă mai multă putere de vrajă.

Acesta nu-i felul meu de exprimare, și nici n-aș fi încercat să mă exprim în vreun fel, ca să nu pierd bucuria rămasă în suflet, punînd-o într-o înșiruire de fraze ; mie căprioarele mi-au lăsat o imagine sfîntă. Impresiile reproduse mai sus le-am luat din caietul lui Alex.

La sfîrșit, căprioarele, încheindu-și galopul, s-au așezat toate trei în linie, la mijlocul pajiștei, de acolo au pornit spre noi, în buestru și s-au oprit în fața stăpînilor. Iani

Talabă le-a dat cîte o felie de cozonac uscat îr cuptor, care se topește în gură ca untul. N-au așteptat să se topească, l-au ronțăit, dar nu de lacome ci fiindcă așa le plece cozonacul căprioarelor. Pe urmă, fără să mai dorească altul, au plecat și au mers la trap pînă in marginea crîngului de salcîmi, unde s-au așezat la soare ; soarele tocmai ieșise deasupra farului, care un timp își aruncase umbra prelungă peste pajiște.

49

Era inutil să mai trec pe la casele celorlalți, dacă nu mă recunoștea nimeni. M-am uitat în oglinda unei frizerii, pusă afară, pe peretele dintre geamuri ; aveam altă îmbrăcăminte, poate o purtam cam țeapăn, încolo nu mă schimbasem cu nimic, eram un tinerel timid, cu privirea curioasă, doar că îmi crescuse părul și îl țineam dat pe spate, să-mi facă o frunte mai lată. Cînd încep să pleșuvească, oamenii nu știu cum s-o facă mai îngustă, recurg la pieptănături caraghioase, își trag părul în față, dar nu păcălesc pe nimeni.

Dintre toate, nu mă mai interesa decît casa Emmei, mă întrebam cu teamă pe ce mîini încăpuse, ce negustor o cumpărase și-i stricase fațada, ca s-o facă mai arătoasă. Dar casa rămăsese neschimbată, îmbrăcată în trandafiri roșii, și grădinița din față era plină de petunii multicolore, al căror parfum, seara, se simțea de departe. Fusese un noroc, casa aparținea acum Zefirei și lui Alex. M-am uitat pe deasupra gardului și am dat cu ochii chiar de Zefira, care stătea într-un șezlong, cu fața la soare. Știam că nici ea n-o să mă recunoască, intrase în mine o îndoială : ori mă schimbasem cu totul, ori ei nu existaseră, erau închipuiri ale mele, deși prea se legau una cu alta. N-am vrut să trec mai departe, fără o vorbă ; am mers pînă la colț, unde era un scuar cu trandafiri galbeni. N-avea cine să mă vadă și chiar dacă m-ar fi văzut, nu-mi păsa de ni-

meni, se petreceau fapte prea neobișnuite ca să judec ca un om cu frica lui Dumnezeu și a primăriei. Am rupt un boboc pe cale să se deschidă, care de pe acum își răspîndea mireasma în aerul curat al dimineții ; cred că era o mireasmă otrăvitoare, dar ar fi fost nevoie de un cîmp întreg, un lan de trandafiri, ca să poată ameți un om, făcîndu-l să cadă ; pe urmă, dacă rămînea acolo nu mai avea nici o scăpare. Un trandafir singur ne dă numai iluzia morții, fără să înțelegem ; o confundăm cu altceva, bucurie sau fericire.

Cu trandafirul în mînă, după ce-l curățasem de spini și de frunzele inutile, am împins portița casei și m-am apropiat de Zefira. A ridicat ochii spre mine, cu acea minunată privire căprui, trimisă pe sub bretonul retezat în dreptul sprîncenelor. Dacă o recunoșteam ca și cînd aș fi văzut-o abia ieri, și dacă eram sigur că măcar ochii ei n-am să-i uit niciodată, ea cum nu mă ținea minte ? Lăsînd la o parte trecutul mai îndepărtat, cînd veneam în parc împreună cu Alex s-o ascultăm pe Irmingarde cîntînd lieduri, erau abia doi ani de cînd stătusem îngenuncheați alături, la picioarele catafalcului, iar ea îmi sărutase mîna, după ce se uitase la mine cu ochii plini de durere. Ce se întîmplase, unde dispărusem ?

— Doamnă, i-am spus, întinzîndu-i trandafirul, să mă ierți că intru la dumneata atît de devreme, dar sînt străin de oraș, și am vrut să mai văd o dată această casă, de care mă leagă amintiri duioase.

— Ai cunoscut-o pe...

Știam că va spune Emma, am corectat-o repede :

— Pe Irmingarde. Seri în șir am ascultat-o din parc, cîntînd lieduri.

— Ciudat ! a șoptit, privindu-mă neîncrezătoare sau nedumerită. Și noi o ascultam... Alex !

Pînă să vină Alex, pe care îl strigase, am adăugat :

— Poate uneori am stat alături.

— Da, a încuviințat ea, venea multă lume.

Alex se ivi în cadrul ușii, în cămașă, cu bretele. Părea mai bulbucat, se îngrășase, avea un început de burtă, din cele care se fac urîte, ca un dovleac, sub toracele supt înăuntru. Dar ce subiect fusesem eu pentru el, ce studiase la mine, dacă după trei ani nu mă putea recunoaște ? Și doar venisem împreună în casa aceasta, o dată pe săptă-

mînă, trei veri de-a rîndul, nu ascultasem numai liedurile, seara, din fundul parcului.

— Deci știai de Emma ! zise el cu o bunăvoință cam plictisită. Iartă-mă, domnule, sînt la lucru, scriu o carte. Dar am să-ți fac o plăcere.

S-a dus în casă, și peste cîteva clipe, s-a auzit glasul pe care îl cunoșteam atît de bine și totdeauna mă tulburase pînă la lacrimi ; numai că era spart și metalic, reprodus de un gramofon de pe vremuri, o idee nefericită, cred că nu o avusese Irmingarde, imprimarea o făcuse cineva, din parc, fiindcă se auzea freamătul frunzelor și ciripitul păsărelelor somnoroase.

Ochii Zefirei păreau să-mi ceară iertare ; Alex, în schimb, care reapăruse în ușă, părea mîndru și poate aștepta să-mi exprim mulțumirea. După ce discul s-a sfîrșit, am auzit în aer glasul adevărat al celei care fusese Irmingarde, și bănuiesc că l-a auzit și Zefira ; atunci cred că m-a recunoscut, și-a amintit probabil totul, cum stăteam pe banca din parc și eu, lipit de ea cu blîndețe, o apăram de frigul serii. Dar n-a avut curaj să spună, și bine a făcut, mă tem că reacția lui Alex ar fi fost zgomotoasă și vulgară, m-ar fi luat în brațe, m-ar fi invitat la masă și iar mi-aș fi pierdut libertatea. Așa, am rămas cu amintirea ochilor minunați ai Zefirei.

— Mă întorc la lucru, s-a scuzat Alex, cînd s-a sfîrșit discul. Din păcate nu-mi merge, nu-mi place subiectul, ar trebui să-mi caut altul.

Nu și l-a găsit niciodată, a muncit ani de zile degeaba, a scris carte după carte, pe unele le-a tipărit pe hîrtie luxoasă, și nimeni nu știe de ele ; eu socotesc că nu are decît una. Dacă mă lua pe mine așa cum eram, simplu, cu reacțiile mele copilăroase, sincere, naturale, poate ar fi reușit mai bine.

Zefira m-a condus pînă la poartă, n-a avut cochetăria să rămînă în urmă, și-a expus mersul fără șovăire. Sigur că vechea ei infirmitate se cunoștea mai ales cînd cineva o știuse dinainte, altmineri învățase să se miște cu un fel de lascivitate care ar fi putut să pară provocatoare ; în realitate își ascundea în mișcări unduite ezitările șoldurilor și ale picioarelor, dîndu-le un ritm ternar, ca al valsului. Mi-a întins mîna fără o vorbă, îmi vorbea însă privirea ei, care mă fermecase de cînd era mică și o văzusem prima

oară, pe vapor, neajutorată, cu cîrjele alături, neavînd cu ea decît un porumbel care îi gungurea pe umăr și se numea Narenume. M-am mirat că nu-mi spusese un cuvînt măcar la urmă, cînd eram singuri. Așa mi-a revenit îndoiala, poate nu mă recunoscuse nici ea.

Pe cînd mergeam spre port, m-a ajuns din urmă o trăsură de casă, neagră, cu roțile roșii și cu tapiseria albastră, trasă de doi cai albi împodobiți cu penaje. La vremea aceea, cu toată răspîndirea lui în creștere, cu toate concursurile de eleganță la care participau îndeosebi doamnele, bineînțeles cele din protipendadă, automobilul se socotea încă un vehicul vulgar pentru cine vroia să-și păstreze rangul. Era trecut de unsprezece și jumătate, și în trăsură mi-a fost dat s-o văd pe doamna Lambru, rentiera, într-un taior mov cu buline albe, cu o pălărie roz de pai, împodobită cu orhidee și cu o voaletă albă cu buline mov. Culorile, deși pastelate, atrăgeau atenția fără să pară vulgare ; femeia aceasta, cu cît era mai extravagantă, cu atît avea mai mult farmec. Dar oare se mutase aici cu totul, Clujul nu-i ducea lipsa, și cum se mulțumea bărbatul ei s-o vadă o singură zi pe lună, cînd venea în vizită ? La început, venea în fiecare săptămînă, dar ea îl convinsese să adopte o manieră mai distinsă, nu putea să intre în categoria ignobilă a „ceasornicarilor", cum se numeau, în derîdere, bărbații care veneau la nevastă, aflată la băi, o dată pe săptămînă, „să remonteze ceasul", cum se spunea cu o vorbă, pe cît de sugestivă, pe atît de vulgară.

Oricum, doamna Lambru era acum o figură celebră a orașului ; cu ea și nu cu Adelaida nevasta tînără, fiica Adelei, deschidea Amiralul balurile marinei ; cu ea se deschideau toate balurile de altfel. Singurul care nu o invitase la nici o serată a primăriei era Anatol Radovici, căruia ea îi păstra o ură neascunsă ; nu după mult timp, ura ei avea să dea roade josnice.

Trăsura mi-o luase mult înainte, cînd am ajuns la intrarea portului, doamna Lambru se plimba pe esplanadă cu un comandor de marină în stînga, cu consulul Franței în dreapta, socotit a fi agreatul ei de lungă durată ; dar o mai urmau cîțiva domni, civili sau în uniformă, așteptînd să-și găsească un loc în rîndul întîi, al preferaților.

Peste vreo două ceasuri, la sfîrșitul orei de promenadă, cînd mă întorceam din port, doamna Lambru ieșea

de la cazinou, înconjurată de vreo şase persoane, cu totul altele decît înainte. Atîta puteam să citesc şi eu pe o fizionomie bărbătească, toţi îşi dădeau ifose, fiecare era convins că îşi va primi răsplata înaintea oricăruia, se uita de sus la ceilalţi.

Cea mai mare obsesie o exercitase doamna Lambru nu asupra unui bărbat, ci a unei femei, Pompilia, care îşi petrecea zilele la casa de sănătate ; din acest motiv nu putea Panainte să divorţeze şi s-o ia pe Rozalia, care merita dragostea oricăruia din oamenii cunoscuţi de mine. Pe la casele de sănătate, pe unde am fost cîteodată ca să văd cum este, pensionarii lor se cred Napoleon sau Gambetta, Josefina sau Ecaterina a doua. Pompilia se credea doamna Lambru.

Cu un ceas mai înainte, cînd venisem în port, m-am dus de-a dreptul la vaporul „Arhimede". Am trecut pe vechile cheiuri unde acum era mai multă animaţie, se descărca şi se încărca mai multă marfă, crescuseră pe cer zeci şi sute de macarale. Se dublau şi se triplau căile ferate, pe chei nu mai aveai loc de vagoane, de lăzi, baloturi, butoaie. Prosperitatea se vedea în toate, chiar şi marina de război progresase, se strîngeau bani prin contribuţie publică pentru o nouă navă-şcoală, în locul vechiului bric „Mircea", care după o viaţă cu adevărat glorioasă, ieşise din servici, pe urmă arsese pînă la linia de plutire şi acum era o epavă. Aveau să sosească două distrugătoare noi, puternice şi bine înarmate, cu tunuri şi torpile ; li se şi pregătea locul la cheiuri, echipajele erau plecate să le aducă. Unuia din ele puţin i-a lipsit să naufragieze, anii următori, într-o iarnă cînd trebuia să-l ducă la Pireu pe fostul rege minor, Mihai întîiul, pe care îl văzusem în trenul mortuar, lîngă sicriul Regelui Ferdinand. Acum era scos din scaun de propriul lui părinte, regele Carol al doilea, şi devenit Mare Voievod de Alba Iulia, după o denumire născocită mi se pare de istoricul Nicolae Iorga.

Prinţul moştenitor urma să reprezinte pe tatăl său, la o nuntă regească de la Atena. Se obişnuieşte, trebuie şi prinţii să înveţe meseria. Nu plecase bine distrugătorul, că l-a prins o furtună năprasnică ; dacă se întorcea din drum, s-ar fi răsturnat sigur în timpul rondoului, sau poate se rupea în două. Să meargă înainte era moarte sigură. Să intre la adăpost, sub capul Caliacra, însemna să ia

valurile de-a curmezişul, ceea ce reprezenta o primejdie la fel de mare ca prima. În cabina lui, voievodul avea apa pînă la genunchi, dar s-a purtat cu sînge rece. La palat, regele îşi frîngea mîinile. Pînă la urmă s-a dus în ajutor unul din vapoarele noastre de pasageri, cred că „Dacia", care avea să ardă curînd după aceea. Vaporul nu era vreun transatlantic, n-avea decît cinci mii de tone, o jucărie în faţa mării dezlănţuite. Cu un comandant viteaz şi priceput, şi cu marinari de ispravă, a izbutit să se aşeze în bătaia vîntului, ca să apere distrugătorul de valuri şi aşa, apa liniştindu-se sub bordajele înalte, au izbutit să-l salveze.

Nu ştiu cum a ajuns distrugătorul în port, cu mijloacele lui, sau dus la remorcă ; lumea care l-a văzut spune că venise îmbrăcat în gheaţă, cu balustradele rupte şi smulse, iar gruile, care susţin bărcile de salvare, le dau la apă şi pe urmă le ridică, piese grele făcute din ţeavă groasă cît piciorul omului, erau îndoite ca mucenicii de cocă. Nu s-a găsit vină nimănui, cred doar că s-au dat acatiste ; dar eu aş fi vrut să stau de vorbă cu cei care prevestesc starea vremii şi nu pe o lună întreagă, ci pe şase ore, atît i-ar fi trebuit distrugătorului să ajungă în Bosfor, dacă mergea cu toată viteza.

După ce s-a încălzit şi şi-a schimbat hainele ude, voievodul a plecat la Atena cu trenul.

Puţini ani mai tîrziu, aveam în sfîrşit şi un submarin, ca un trabuc întins pe apă lîngă Nava-Bază, un vapor de zeci de ori mai mare, făcut să-i poarte de grijă şi să-l alăpteze. Dar aşa mic cum era, în timpul războiului, submarinul a trecut prin baraje de bombe aruncate ca să-l scufunde ; cineva, care făcea parte din echipaj, mi-a povestit că nimeni nu mai ştia unde-i este capul şi unde picioarele şi, cum am înţeles uşor, vorbele fiind sugestive, m-a apucat groaza.

Silozurile de cereale nu erau mai mari decît le ştiusem, în schimb grîul curgea în şuvoaie mai groase, cu presiune mai mare. Mult mi-a dat de gîndit bazinul de petrol, care îmi prilejuise destule reflecţii la început, dar nici una dusă pînă la capăt, fiindcă nu cunoşteam originea lucrurilor. Acum aflasem de unde venea această materie, o văzusem cu ochii, scoţîndu-se cu pompele din puţ şi ducîndu-se pe conducte. Ciudat însă, cea mai elocventă re-

prezentare a ei era mica pată de pe mîneca hainei albastre a domnului Neagoe ; pentru mine, pata aceea însemna mai mult decît o tonă de păcură.

Și mai știam, eu singurul om de pe lume, că marea, plină de vapoare și de oameni veniți să se scalde, se lega pe sub pămînt cu un lac aflat între dealuri, la două sute de kilometri ; o furtună pornită aici, se simțea și acolo. Odată mă gîndisem că dacă îmi mișc mîna în apă, unda formată astfel se propagă pînă în cele mai îndepărtate mări ale lumii : acum știam că ajungea și în lacul albastru, dar nimeni nu făcea legătura. În ochii mei, cînd contemplam marea se năștea imagini nebănuite de nimeni, dealurile împădurite, sondele lăsate în părăsire, Poiana Miresei cu turnul de observație și mai ales oamenii, Mira, Ibi, Rita și alții, și chiar năzdrăvanul cîine al poștașului care mergea în două picioare cînd avea cine să-l vadă. Pentru mine, aceste două locuri nu puteau să existe unul fără altul, și la fel este astăzi, după ce am văzut multe, de jur împrejurul pămîntului.

„Arhimede" fusese în cursă, tocmai se întorsese, dogoarea caldarinei se simțea de la distanță, deasupra spiraiului de la camera mașinii palpita aerul fierbinte. Marinarii făceau ordine pe punte, poate erau oameni noi, nu recunoșteam pe nici unul. Am văzut-o pe Rozalia, ieșind din cabină cu un ghiordel să ia apă din mare, i-a dat drumul cu frînghia la doi pași de mine, ne-am privit, era așa cum o știam și n-aș putea s-o uit niciodată ; ea însă nu mă ținea minte, mi-a aruncat o privire indiferentă, apoi și-a văzut de treabă. A ieșit și Panainte, în cămașă, cu șapca de comandant pusă pe o sprînceană. S-a uitat la mine în treacăt, nici măcar mirat că mă oprisem în coasta vaporului ; oricine e liber să se oprească. N-am îndrăznit să-i spun bună ziua, e sigur că nu mă recunoscuse. Dar cum se putea ? Trecuseră numai trei ani de cînd ne văzusem ultima oară. Era mai adus de umeri, încărunțise puțin, după cum și vaporul avea mai multe semne de oboseală, dar se țineau amîndoi pe linia de plutire. Panainte rămînea o figură neuitată, ca și Rozalia, i-aș fi recunoscut și pe întuneric, numai dacă spuneau o vorbă. Iar el, de ce mă privea ca și cum mă vedea prima oară ? Doar ieșisem cu el pe mare, trecusem printr-o furtună, mă încurcasem printre picioarele lui pe puntea de comandă. Și apoi îi cunoscusem fa-

milia, fusesem la ei, la masă, în fiecare miercuri, cît ţinea vara, trei ani la rînd, le ştiam întîmplările, atît de triste. Nu ne vedeam oare în toate serile la AMarisa, nu el îmi arătase cum se decorticheazǎ langustina, nu el mă încurajase să cobor pe fundul mării în costum de scafandru ? Şi pe urmă nu ascultase, împreună cu Alex, impresiile mele despre această aventură ?

Rozalia veni încă o dată să ia apă ; acum se uită la mine puţin mai stăruitor, mirată că nu plecasem. Ce sentiment era mai puternic în mine, nedumerirea sau tristeţea ? Cum oare nici unul din aceşti oameni, Alex, Zefira, Iani Talabă, Beatrix, Rozalia şi toţi ceilalţi nu mai ştiau cine sînt ? Erau ei fructul imaginaţiei mele, mă întrebam iarăşi, o societate născocită în mijlocul unei realităţi care nu putea fi negată ? Dar nu fusese un vis de o noapte, ci avusese durată, ca o viaţă. Şi apoi, cu unii şi cu alţii dintre ei se petrecuseră fapte ştiute de tot oraşul, alegerea ca primar a lui Anatol Radovici, bunăoară, cea mai răsunătoare din multele fapte rămase în amintire.

Asupra acestor gînduri, am auzit lătrînd un cîine şi, într-o clipă Arhimede gonea spre mine, cu coada pe sus, cu părul în ochi, ca totdeauna, că nu înţelegeam cum vede pe unde merge. Cît ai clipi era în faţa mea, s-a ridicat în două picioare la parapet, şi mi-a întins laba dreaptă din faţă ; un gest brav şi plin de dragoste. M-am aplecat, ţinîndu-mă de o bintă, să nu cad în apă, i-am apucat laba şi i-am scuturat-o, cum aş fi scuturat mîna unui prieten. Pe urmă, Arhimede mi-a întins şi laba cealaltă ; atunci, prin smocurile de păr de pe frunte, care credeam că-l orbesc, i-am văzut ochii prima oară, fericiţi şi încărcaţi de iubire.

Nu-mi mai păsa ce se întîmplase cu ceilalţi, acum nu mă mai îndoiam că lumea aceea care nu mai ştia de mine, exista aievea, şi nici o dovadă n-ar fi fost mai sigură decît bucuria cîinelui. De multe ori ne jucasem, fugărindu-ne pe punte ; nu puteam face la fel şi astăzi, de pe acum marinarii se uitau la noi cu mirare, ba unul din ei strigă la Arhimede, chemîndu-l destul de aspru. Trebuia să plec, nu poţi rămîne totdeauna unde ţi-ar plăcea, am strîns laba cîinelui, l-am mîngîiat pe creştet, gata să cad în apă, şi am pornit pe chei, întorcîndu-mă de unde venisem.

Arhimede nu m-a lăsat cu aceeaşi uşurinţă, a luat-o la fugă înainte şi, din cinci în cinci metri, ridicîndu-se în două picioare, mi-a întins laba pe deasupra parapetului. Cînd am ajuns aproape de prova, unde puntea se îngustează şi bordajul se îndepărtează de chei, nu mai puteam să-i întind mîna, dar el a rămas cu laba întinsă şi aşa a stat, dînd din coadă, pînă am ajuns la capătul danei, unde m-am pierdut printre lăzi şi baloturi.

Un sfert de oră mai tîrziu, după ce trecusem pe lîngă doamna Lambru, care ieşea de la cazinou cu admiratorii, mergeam spre oraş, fără gînduri, cînd am văzut apropiindu-se din faţă şi făcîndu-mi semne prietenoase cu braţele descărnate, un fel de mumie, un costum de haine fără trup, cu o faţă glabenă şi boţită, dus mai degrabă de vînt decît de propria lui voinţă. La un pas de mine, omul s-a oprit, cu o figură radioasă, mi-a cuprins mîinile şi mi le-a scuturat cu atîta forţă, că m-am temut să nu se dezmembreze.

După cîteva clipe de stupefacţie, l-am recunoscut, nu puteam să cad în păcatul celor care nu mă recunoşteau pe mine ; deşi nu mai avea aproape nimic din ceea ce ştiam, era Zoba, prin ceva care la om rămîne şi după moarte.

— E tocmai ora prînzului, mi-a spus, după ce se uitase la ceasul din turnul primăriei. Vino să mîncăm împreună !

Credeam că o să intrăm la un birt din piaţă, să nu pierdem timpul. Dar a ţinut să merg la el acasă, după obiceiul vechi, cînd prînzeam acolo o dată pe săptămînă, lunea.

— Dar azi nu-i luni ! i-am replicat, ca să fac o glumă.

Drept răspuns, m-a bătut pe umăr cu mîna lui osoasă :

— N-ai uitat ? Nici nu-ţi vine să crezi ce uitucă e lumea de astăzi !

M-am oprit la o florărie, am luat o garoafă albă şi i-am pus-o la butonieră.

— Iată ce-ţi lipsea ! i-am spus. Aşa îţi stă bine !

— La ce bun ? ! mi-a răspuns cu amărăciune. Nimeni nu mă mai recunoaşte.

— Nu mai mergi seara la masă, la AMarisa ?

— AMarisa ? !

N-am insistat, părea că uitase. Numai după ce am intrat în casă, înainte de a da cu ochii de Calipso, în fotografiile așezate pretutindeni, m-am interesat de Alex, fiindcă niciodată nu venisem aici fără el ; voiam să știu dacă era fericit cu Zefira. S-a uitat la mine nedumerit, părea că nu știe despre ce-i vorba. În schimb, dacă l-am întrebat despre Cazinou, cum merg jocurile de noroc, pe care știam că le organizase el, mi-a răspuns vioi și volubil, se însufleţise, se aprinsese la faţă, mi-a dat cifre, cîţi bani se vînturau acolo, pe seară, pe săptămînă, pe lună, cu ce beneficii rămînea primăria, după ce vărsa în stînga și în dreapta subvenţii azilului de bătrîni, societăţilor de binefacere, Societăţii Scriitorilor, și chiar unor persoane particulare, aflate la ananghie. Probabil, cazinoul era singura lui legătură cu lumea, restul îi devenise indiferent, pînă la amnezie. Cine îl binecuvîntase ?

— Acum așteaptă-mă, în zece minute sînt înapoi, mi-a spus, temperîndu-se. Mă duc la birt să iau de mîncare.

Nu ieșise bine pe poartă, cînd m-am dus și am încercat ușa dormitorului, dar, deși nu avea pe nimeni în casă, era încuiată.

Am mîncat aceeași ciorbă de perișoare și aceiași cîrnaţi pe fasole albă, ca totdeauna. Fotografia reprezentînd-o pe Calipso în mărime naturală se uita la mine din partea cealaltă a mesei.

— Ai vrut să intri în dormitor, îmi spuse Zoba la urmă. Știu, fiindcă am pusă o ață neagră de-a latul coridorului ; numai pisica poate să treacă fără s-o rupă, dar nu ţin pisică. Acum, fiindcă te-am întîlnit și eu n-am să mai trăiesc multă vreme, vino să ţi-o arăt !

Îmi închipuisem multe, afară de ceea ce mi-au văzut ochii. În dormitor era întuneric, pe ferestrele înfundate nu intra nici o rază de lumină. Zoba a aprins candelabrul și atunci am văzut-o pe Calipso, cum o știam din fotografii, dar o clipă mi s-a părut vie. Era o plăsmuire în ceară, întinsă în pat și învelită cu plapuma, cu părul negru revărsat peste pernă ; m-am oprit în prag, gata să mă trag înapoi, parcă intram din greșeală.

— Vino s-o vezi ! m-a îndemnat el. Cineva trebuia s-o vadă !

Ştiam ce este, dar încă mi se părea vie, senină, adormită, cu un zîmbet pe faţă. Deci aşa fusese ea înainte ! Nu mi-o puteam închipui înecată. Mi se părea ceva dramatic, amestecat cu o nebunie, era firesc să-mi pierd controlul, să nu mai depind întru totul de mine. Ceea ce-am spus nu-mi aparţinea, venea de la alţii :

— Unii cred că s-a înecat fiindcă n-ai ajutat-o ; n-ai lăsat din mînă geanta cu bani !

— Se poate ! recunoscu Zoba, de unde mă aşteptam să mă dea afară din casă. Nu ştiu ; sînt împrejurări cînd nu poţi să judeci şi nici nu le ţii minte. Dar o iubesc şi astăzi, nu m-am atins de altă femeie. Uite !

Spre stupoarea şi spaima mea, trase plapuma, dezgolind-o pe Calipso pînă în vîrful picioarelor. Se ruşină abia după aceea şi puse repede un prosop pe partea din mijloc, care era reprodusă cu toate detaliile, fără nici o disimulare.

— A făcut-o un artist, un sculptor mare. Atît de adevărată eu n-am mai văzut decît pe Paolina Borghese, în marmură ; dar marmura e prea rece.

Trase plapuma la loc, nu ca s-o ferească de ochii mei, nu mai avea nici un rost, ci parcă îi era teamă să nu răcească.

— Să ştii că noaptea învie, se întoarce spre mine, îşi pune capul pe pieptul meu şi mă cheamă ; nu pot să-ţi spun cu ce durere !

În iarna anului 1940 spre '41, cînd AMarisa, împreună cu fraţii şi surorile în viaţă, s-a expatriat, cu aproape toată familia, Zoba a refuzat să plece, nu mai recunoştea, sau nu mai vroia să recunoască pe nimeni. După un timp, a dispărut fără urmă, Cazinoul se închisese ; vecinii au băgat de seamă lipsa lui, dar nu i-au dat importanţă, războiul care începuse de aproape doi ani în Europa bătea şi la uşile noastre. Cum Zoba nu mai avea nici un fel de rude, sau îl uitaseră, nimeni n-a venit să-l vadă. Abia după război, în 1946, făcîndu-se recensămîntul populaţiei, Procuratura a dat încuviinţarea să se intre în casă. Nu mai rămăsese nici măcar mirosul de putrefacţie, au găsit scheletul lui Zoba, negru, în zdrenţele unei cămăşi

de noapte, întins în pat, ţinînd-o în braţe pe Calipso, parcă însufleţită.

Îmi imaginez tabloul, şi oricît ar fi fost de macabru, mi se pare idilic. Cam pe atunci a venit un film, „Dragoste dincolo de mormînt", o melodramă în văluri albe, dulce şi parfumată. Nu se poate face o comparaţie.

50

Nu ştiu de cînd nutrea AMarisa gîndul expatrierii ; de curînd, în orice caz poate de la venirea armatei germane. Dăduse mulţi bani pe o casă cu pretenţii princiare, îşi ajutase familia să-şi facă rosturi, părea împămîntenită pentru totdeauna. Sigur că avea ceva de împărţit cu nemţii, care în 1939 intraseră în Polonia. Victoria lor fulger făcuse pe mulţi să creadă că viitorul Europei, poate al omenirii, era în mîna lui Hitler.

Din acel timp, cea mai vie, mai tristă şi mai neuitată amintire este cea a polonezilor care, îşi părăseau sărmana lor ţară, de-atîtea ori împărţită, şi încercau să se salveze, pribegînd spre sud, pe drumurile Moldovei, împărţindu-se unii spre apus, alţii spre mare. I-am văzut în coloane lungi de automobile. „Polski-Fiat" cele mai numeroase, unele hîrbuite, mergînd în neştire şi parcă fără nici o speranţă. Nu era om prin sate să nu le întindă o pîine şi-o legătură cu de-ale gurii. Mai mult decît atît n-am de ce să spun, este datoria istoricilor. Ce ştiu sigur, şi istoricii nu au cum să afle, în toamna acelui an de restrişte, care anunţa restriştile noastre apropiate, „Arhimede" a făcut două drumuri la Constantinopole, plecînd pe furiş, înţesat cu refugiaţi polonezi, cărora nu le-a luat nici o plată ; cheltuielile drumului au privit-o pe AMarisa. Mai ştiu că, în tot acel timp, în casa ei gramofonul a cîntat fără întrerupere, pînă s-au tocit discurile, muzică de Chopin, polonezele, mazurcile, baladele, nocturnele şi valsurile. AMarisa şedea toată ziua pe divanul ei

din sufragerie și asculta cu obrazul ud de lacrimi. Serile, familia nu se mai aduna la masă.

Știu că unii au tras foloase, au cumpărat ieftin de la polonezi automobilele lor istorice, și le-au dat întrebuințări civile, multe mai circulau și după sfîrșitul războiului. Alții au cumpărat bijuterii și monede de aur. AMarisa n-a luat nimic cînd unii au venit să vîndă, ca să poată pleca mai departe. A întrebat „Cît ?" — și a dat banii. Iar cele două drumuri ale vaporului la Constantinopole au însemnat cheltuieli importante, pe lîngă riscuri, căci oricînd îl putea lovi o torpilă. Panainte și echipajul s-au purtat cu multă bravură, iar Rozalia, cum-necum, a făcut cîte o ciorbă pentru patru sute de oameni, îngrămădiți în cală. AMarisa a acceptat un singur dar din partea refugiaților, o casetă cu patruzeci de discuri, muzica lui Chopin, pe care a ascultat-o înlăcrimată.

În primăvara anului următor, pe o vreme senină și promițătoare, fără să fim în război cu nimeni, nemții au invadat orașul, trupe de elită, care să ne instruiască armata. Nu erau mulți, dar puteau fi văzuți pretutindeni. În cofetării luau cîte cinci prăjituri deodată și într-un minut le dădeau gata. La magazinul „Sasu", civilii nu mai aveau loc, riscau să fie îmbrînciți și călcați în picioare. Pînă atunci nimeni nu cumpărase marfă mai multă decît îi trebuia unei familii pe o zi, două, pînă la o săptămînă. Acum nemții, uimiți și parcă nevenindu-le să creadă că toate se puteau lua în orice cantitate și fără cartelă, cumpărau roți de cașcaval, își umpleau automobilele de campanie oprite afară cu bidoane întregi de măsline, cîrnați și salam, șiraguri că abia le puteau duce în brațe, calupuri de unt, butoiașe cu brînză, cutii cu zahăr cubic, ceai și mirodenii cu kilogramul, plus roșcove, curmale, smochine, stafide și tot ce se mai găsea în prăvălia lui Sasu, și nu doar acolo, gemeau băcăniile de marfă. Cafeaua stîrnea în cumpărători o euforie aproape turbată, o cumpărau cu sacii. Toate acestea, în afară de ce le trebuia ca să se îmbuibeze, cu obrajii umflați să plesnească, le puneau în lăzi de lemn, întărite cu balot de tablă, și le trimiteau în Germania. Se spunea că n-aveau dreptul la mai mult de cinci kilograme, dar nimeni nu ținea socoteala.

Populaţia nu intrase încă în panică, mai degrabă se amuza de lăcomia cumpărătorilor, cînd îi vedea ieşind din băcănie cu şiraguri de cîrnaţi înşirate pe umeri, deasupra epoleţilor, cu pachete uriaşe în braţe, mai încărcaţi ca hamalii din gară. Cît timp cargobotul „Familia Sasu" continua să vină o dată pe săptămînă cu mărfuri de la Constantinopole, nu era nici o primejdie ca băcăniile să se golească. În schimb, preţurile creşteau, şi atunci se nelinişti şi lumea civilă, se apucă să adune unele şi altele, multe de care nici n-aveau nevoie. Aşa se întîmplă, am văzut înaintea reformelor monetare ţărani încărcaţi cu closete, care nu merg fără canalizare şi fără apă curentă, şi cu faruri de automobil, inutilizabile la căruţă.

Cred că nimeni, nici generaţiile tinere, nu are nevoie de mai multe lămuriri în această privinţă. Totdeauna războaiele au provocat dezordine în finanţe şi în viaţa civilă. Ciudăţenia de astă dată era că nu ne aflam în război cu nimeni. Armata germană de instrucţie nu spunea pe faţă ce rol are, nu era însă greu să se vadă că în primul rînd se construiau cazemate de-a lungul mării ; le lucrau soldaţii noştri cu materialele noastre. Cine să se opună ? Ce-ar fi putut face un Stat Major strîns cu uşa ? Mai departe de malul mării se instalau baterii de coastă, pe acelea orăşenii nu le vedeau, în schimb nu le era greu să afle. Am fost contemporan cu aceste întîmplări, dar nu a venit timpul să le povestesc pe toate. Deocamdată mă opresc la faptele care determină destinul personajelor mele, cu care vin de departe, din ziua cînd trenul mixt m-a lăsat în mijlocul unui oraş unde nu mai fusesem niciodată, şi unde — în primul rînd mă interesa marea, nu oamenii şi nici casele.

Ce m-a surprins mai mult decît orice, a fost metamorfoza doamnei Lambru. Pe această doamnă am pus-o în carte fiindcă era o femeie frumoasă, interesantă şi excentrică, fiindcă scandaliza lumea, ceea ce îmi făcea plăcere, şi mai ales pentru veninul prilejuit Pompiliei, de la început antipatică. Dar nici o clipă nu m-am gîndit că doamna Lambru avea să joace vreun rol în desfăşurarea întîmplărilor, şi încă un rol care a stupefiat oraşul.

Îi voi da un nume generalului, nu-mi place să mă folosesc de iniţiale, e un procedeu copilăros, pe deasupra cusut cu aţă albă : „Acestea se întîmplau în anul o mie

opt sute și... în orașul N, din provincia V." Cine s-ar supăra dacă autorul ar da anul întreg și numele complete, fie ele falsificate ? Își închipuie cineva că păstrînd secretul misterul crește ? Dimpotrivă, mie mi se pare un procedeu lipsit de imaginație. „În anul o mie opt sute cincizeci și șase, în orașul Nobile din departamentul Vettorio..." Pe cine supără, chiar dacă orașul și departamentul nu există ? Pe general îl chema Otto von Klobst...

De obicei, numele proprii le transcriu pe manuscris cu litere de tipar, majuscule, ca pe Buletinul de Identitate, spre a fi sigur că nu vor apărea greșit la dactilografiere. De astă dată n-am nevoie de nici o precauțiune, puțin îmi pasă dacă numele generalului va fi stîlcit ; mi-e totuna !. Bineînțeles că numele adevărat era altul ; von Klobst poate nici nu există ; într-un anuar telefonic din cele mai mari orașe ale Germaniei, poate nu l-ar găsi nimeni.

În prima zi a sosirii, după ceremonia din gară, unde primarul refuză să se ducă după obișnuință cu pîine și sare, seara, generalul Klobst, în tunică scurtă, strînsă pe talie, cu borul din față al șepcii ridicat la patruzeci de grade, ca un semn de aroganță, fu văzut pe esplanadă braț la braț cu doamna Lambru, vorbind volubil în limba germană.

Nimeni nu știuse mare lucru mai înainte despre această persoană, abia acum oamenii își dădeau seama că viața ei era destul de misterioasă. În registrul hotelului se înscria sub numele Elena E. Lambru. Al doilea E însemna însă Edith, și îndată după venirea nemților, Elena dispăru fără explicație, deci acum se numea doamna Edith Lambru. Dar Lambru era un avocat de mîna a doua de la Cluj, renumit doar pentru buna lui stare, fiind acționar la Uzinele Reșița și în același timp la Titan-Nadrag-Calan, industrie rivală. Altminteri, lumea îl socotea și naiv și sărac cu duhul, un Agamiță Dandanache de origine transilvană, cu studiile la Viena. Îndată doamna Lambru își reluă alături de numele soțului, numele ei de fată și curînd fu cunoscută de toată lumea drept contesa Edith von Neubaker. Rolul ei, înainte și după această schimbare, nu mă încumet să-l dezvălui, nici n-am pe ce să mă bizui, decît pe presupuneri ; îl las deci în seama Serviciilor Secrete.

În ceea ce privește povestirea mea, mai am să arăt doar ciocnirea lui Anatol Radovici cu generalul Otto von Klobst și urmările ei tragice.

Doar de un fapt nu sînt foarte sigur, dacă la data cînd se întîmplau acestea, discipolii Arhanghelului veniseră sau încă nu veniseră la putere. Oricum, nu poate să fie decît cel mult o eroare de zile.

De cînd cu nemții, Anatol Radovici, care refuzase să-i întîmpine în gară și care pînă atunci ducea o viață retrasă, își luase obiceiul să se arate zilnic în public, pe terasa Cazinoului, după ce termina treaba la sanatoriu și înainte de a merge la Primărie. Venea pe la ora cinci după amiază, cu trăsura AMarisiei, îmbrăcat solemn, cu joben și cu redingotă. Fiind ora obișnuită de promenadă, esplanada gemea de lume, și oamenii se dădeau la o parte, cu același respect datorită căruia Anatol Radovici devenise primar, fără alegeri, prin consensul orașului.

La venirea lui, toți bărbații de pe terasă se ridicau în picioare și-l primeau cu aplauze ; era un semn de simpatie, dar și o ostentație, fiindcă se cunoșteau sentimentele lui pentru armata germană, ai căror ofițeri, ferchezuiți și strînși în corsete, mulți cu monoclu, ocupau jumătate din mese. Se făcuse un demers la Primărie, ca o parte din localurile publice, primul dintre ele Cazinoul, să fie puse la dispoziția armatei germane. Dar Anatol Radovici refuzase, în temeiul legilor după care se guverna țara, la fel cum refuzase ca palatul Primarial să devină sediul comandaturii unei armate străine, în vreme de pace.

Așa cum îl știam, Anatol Radovici nu era omul făcut să sfideze, și dacă se arăta zilnic la Cazinou, unde mai înainte nu mergea niciodată, cred că urmărea ca prin prezența lui să întărească refuzurile.

Într-o după-amiază, se afla la masa lui obișnuită, cu ochii la mare, cu jobenul pus pe un scaun și cu bastonul alături. Băutura din față nu era decît citronadă, cu o picătură de whisky, detestat de lume la vremea aceea și acceptat, cu grimase, de snobii orașului.

Deodată se stîrni o rumoare, toți ofițerii germani se ridicară și bătură din pinteni, înclinîndu-se spre intrarea terasei. Doamna Lambru, Edith von Neubaker, care nu mai știa românește, cînd intra într-o prăvălie se chinuia să-i spună două vorbe vînzătoarei : „tai la mine zwei

metri stof", înainta trufașă la brațul generalului. Nu mai era nici o masă liberă, o neglijență pe care generalul avea s-o reprime aspru. Oricare din ofițerii lui s-ar fi dat la o parte și i-ar fi oferit masa, el însă îl ochise pe Anatol Radovici, prea era aristocratic și prea ocupa mult spațiu. Astfel că se apropie de el, conducînd-o cu eleganță pe doamnă, la un pas se opri, pocni din pinteni, salută rigid și întrebă fără curtoazie :

— Putem să stăm la masa dumneavoastră, domnule ?

După o clipă de așteptare, cît să i se urce sîngele în obraz, Anatol Radovici luă bastonul, lovi puternic cu el în masă și răspunse, categoric, în limba germană, ca să înțeleagă toți străinii :

— Nu, domnule ! Acesta este spațiul meu vital și nu-l cedez nici lui Hitler !

Toată lumea credea, îngrozită, că omul acesta se condamnase la moarte. Totuși, cîțiva bătură din palme ; pînă seara, erau identificați și duși la Siguranța Statului. Ca primar, Anatol Radovici se bucura deocamdată de imunitate. Și chiar să nu fi fost așa, autoritățile știau că arestarea lui ar fi provocat răzmeriță.

*

A doua zi pe seară, sosi în oraș, cu un automotor special, ministrul de interne, în haine civile, deși pare-se avea un grad în armată ; îl însoțea un adjunct, în sutană ca a Arhanghelului. Acum nu mai era nici o îndoială, discipolii Arhanghelului veniseră la putere. Nu se amestecau deocamdată în treburile publice, lipsindu-le priceperea, stăteau pe margine și urmăreau desfășurarea evenimentelor, gata să intervină. Ca și nemții găzduiți în oraș, păreau mult mai numeroși decît erau în realitate, fiindcă se arătau pretutindeni, fără întrerupere, circulau pe străzi în grupuri, în sutanele lor caracteristice, intrau în localuri, în magazine, în întreprinderi, nu făceau altceva decît să privească, dar creau o stare de neliniște, lumea nu știa la ce să se aștepte. Poliția rămăsese aceeași, în vechea ei uniformă, dar pe la chesturi și circumscripții se vedea și cîte un om în sutană, nefăcînd altceva decît să se uite și să asculte. Nu voi zăbovi mai mult asupra lor, felul cum au evoluat ei face parte din alt capitol.

Preocuparea mea acum, la un apropiat sfîrşit de etapă, este destinul acelor oameni atît de diferiţi şi numeroşi care au alcătuit familia AMarisei, o societate întreagă.

Convorbirea între primar şi ministrul de interne se duse în picioare. Anatol Radovici, care abia sosise de la sanatoriu, la ora lui de seară, se ridică, în spatele biroului, şi rămase aşa, fără a-l pofti pe noul venit să se aşeze. Adjunctul în sutană stătea lîngă uşă, parcă de pază.

— Domnule, începu ministrul, regretaţi sau nu regretaţi, fapta dumneavoastră este o crimă : consecinţele le veţi trage chiar astăzi.

Avea o faţă lătăreaţă, cu fălcile groase, şi cum caninii îi ieşeau în afară, părea agresiv, ca un rîmător de pădure.

— Sînt venit pentru a vă primi demisia, continuă el. Dar mai înainte, veţi merge în calitate oficială la comandamentul german şi veţi cere scuze domnului general Otto von Klobst. Soarta dumneavoastră ca persoană particulară, depinde de clemenţa pe care o veţi putea obţine din partea acestui înalt oaspete.

Cînd ne conducea, pe mine şi pe Alex, pe terasele sanatoriului, arătîndu-ne bolnavii, ca să nu trăim în propria noastră sănătate fără a bănui infirmităţile altora, infirm fiind el însuşi, n-aş fi crezut că în acest suflet blînd putea să fie atîta dîrzenie. Cînd ascultam, pe pajişte, la umbra nucului, după ce se strîngea masa, muzica noastră, a lui şi a mea, „Pacific 231", care crease între noi o unitate ciudată ţinînd seama de vîrsta care ne despărţea, nu mi-aş fi închipuit că are multe alte credinţe şi poate să le păzească fără să ţină seama de riscuri. Sînt sigur că, retras la sanatoriu, ar fi dus o viaţă mai fericită ; Primăria era pentru el un sacrificiu, nu o ambiţie, era ceva care se poate numi, cu adevărat şi cu întreg sensul cuvîntului o datorie civică. Răspunsul pe care îl dete ministrului reprezenta pentru mine o satisfacţie egală cu replica memorabilă dată generalului von Klobst :

— Domnule ministru, scuze nu voi cere, fiindcă n-am jignit pe nimeni ci mi-am apărat demnitatea, nu doar pe a mea, pe a tuturor care sînt în primejdie s-o piardă. Iar demisia nu pot să mi-o dau decît în mîna cetăţenilor acestui oraş, în clipa cînd îmi vor retrage încrederea.

— Să mergem, frate ! spuse cu un ton autoritar omul în sutană, de la ușă, care păruse să aibă o funcție subalternă.

În gura lui, cuvîntul „frate" părea o batjocură. Anatol Radovici înțelese ce rol avea, și bănui ce va întreprinde.

Într-o oră, la opt seara, o mie de oameni în sutană, acum înarmați cu spade ca a Arhanghelului, erau adunați în fața Primăriei, într-o tăcere amenințătoare. Automobilul generalului von Klobst, o limuzină neagră „Horsche", trecu o dată în sus, o dată în jos, prin fața lor, ca la inspecție, pe urmă se retrase. Pe geamul din spate al mașinii se vedea ceafa generalului, între chipiu și guler, roșie, strangulată, cu trei cute adînci, care păreau circumvoluțiunile creierului.

Ce așteptau acești oameni, în liniște, în rînduri disciplinate ? Nimeni nu părea să-i comande, nimeni n-avea să le dea ordine. Așa așteptară, tăcuți și nemișcați, pînă la zece seara, cînd primarul cobora scările să plece acasă. Îndată apăru trăsura AMarisei venind din susul străzii, cu Mustafiță pe capră ; atunci se stîrni un freamăt, un murmur trecu prin mulțimea de sutane, apoi încremeniră cu toții. Acum putea să înțeleagă oricine ce așteptau.

Dar mai erau și alți oameni prin piață, se adunau în grupuri, cetățeni ai orașului, veneau de pe străzile laterale, urcau din port, unii în salopete, docheri, mecanici, marinari în tricouri vărgate, iar printre ei se amestecau gospodine, apoi elevi care tocmai ieșeau de la cursurile serale, băieți și fete, populație. Un grup mai mare cobora dinspre Palatul de Justiție, avînd în frunte pe Caton Mureșanu, președintele tribunalului, în robă neagră. Într-o nepotrivire totală cu îmbrăcămintea lui de apărător al dreptății, înaltul magistrat ținea în mînă un baston noduros, un ciomag, ca al agenților electorali, pe care îl mai demonstrase și alteori, fără să lovească, în biroul lui Jordie, de pildă, făcîndu-l să închidă gura cînd se pornise să-l defăimeze pe Anatol Radovici. Grupul ajunse în fața Primăriei odată cu trăsura, pe care îndată o înconjurară, și nu doar ei, ci toți oamenii din piață și de pe străzile vecine, care pînă atunci căscaseră gura. Caton Mureșanu, cu înfățișarea lui de tribun, se urcă pe capră,

lîngă Mustafiță și le vorbi oamenilor în sutană, cum ar fi vorbit unei turme :

— Are cineva ceva de spus ? Să deschidă gura ! Dacă nu, spălați putina, haimanalelor !

Sutanele nu se risipiră, dar nici nu îndrăzniră să treacă la fapte. Cînd Anatol Radovici puse piciorul pe trotuar, mulțimea se dădu în lături, făcînd un coridor pînă la trăsură. Caton Mureșanu îi ieși în întîmpinare.

— Te conducem la sanatoriu.

Primarul se opuse :

— Nu ! Nimeni n-o să se atingă de mine. Roagă pe acești cetățeni ai orașului să se risipească în liniște.

Într-adevăr, nimeni nu-l urmări, nu-i tăie drumul, ajunse acasă cu bine. Legiunea de sutane rămase în piață, nemișcată, pînă a doua zi dimineață. De aici înainte încep răzbunările și prigoana.

51

Peste două zile, un camion care cobora spre port cu viteză se sui pe trotuar și-l zdrobi pe Caton Mureșanu, în fața Palatului de justiție ; bara de direcție ruptă, așa scria în raportul poliției. Chestorul refuză să semneze. Un om în sutană îl împinse în lături și semnă el, cu un creion lat, de dulgherie. Noul președinte al tribunalului, simpatizant al sutanelor, deschise numaidecît o anchetă împotriva lui Anatol Radovici, acuzat de falsuri, delapidări și luare de mită. Prima învinuire, nu cea mai gravă, era că înstrăinase automobilul primăriei. „N-a fost înstrăinat fără forme legale, ci vîndut la licitație. Din economie ; fiindcă nu-mi făcea trebuință."

Actele nu se găsiră. Cumpărătorul, Avachian, un negustor de covoare, îi trimisese lui Anatol Radovici, printr-un om de încredere, actul de cumpărare a automobilului, autentificat, de nepus la îndoială. Peste noapte, îi

luă foc prăvălia, dar pompierii veniră repede, paguba nu fu mare.

O comisie de expertiză de la Căpitănia portului, cu doi discipoli în sutană, examină starea vaporului „Arhimede" și, găsindu-l necorespunzător, îl opri să mai navigheze. Pentru Panainte, în afară de pagubă, era o tristețe, parcă i se apropia moartea.

Nespus mai trist a fost, a fost jalnic cînd după o lună de anchetă la Primărie, fără rezultate demne de luat în seamă chiar de o justiție supravegheată de oameni în sutană, au pus foc la ferma lui Iani Talabă. Focul a pornit din cinci puncte și s-a întins repede ; cînd au venit pompierii, totul arsese, animalele scăpate cu viață fugeau pe cîmp, înnebunite. Căprioarele, grațioasele domnișoare încercînd să sară gardul, s-au prins în sîrma ghimpată de deasupra și au murit calcinate. Ursul alb și focile s-au dat la fundul bazinului, dar curînd pălălaia și tăciunii aprinși pe care-i aducea vîntul au încins apa, silindu-i să iasă la suprafață, înconjurați de flăcări.

Au scăpat elefanții, izbindu-se în poartă pînă au dărîmat-o ; cei care i-au urmat, poneii și zebrele, au căzut pradă cîinilor, i-au fugărit pînă și-au dat duhul, pe urmă i-au sfîrtecat în mijlocul cîmpului ; nu-s cîinii de vină. Dimineața le-au venit în ajutor corbii, ciorile, șobolanii, și-au împărțit prada.

Iani Talabă și Beatrix au scăpat cu ce aveau pe ei ; copiii mai mari erau pe la casele lor, iar cei mai mici prin școli, la internate, altfel poate vreunul ar fi căzut victimă. Pînă dimineața, cei doi nefericiți alergară pe cîmp, să salveze animalele rătăcite, dar toate se prăpădiră, în afară de maimuța Sița, cea care își vestea stăpînii cînd venea cineva la poartă. Stătea lipită la pieptul lui Iani Talabă, cu labele din față pe după grumazul lui și plîngea omenește, cu suspine și lacrimi. Elefanții, Ghiță și Marița, fugiseră departe pe cîmp ; nu-i găsiră. Dar nimeni n-avea nevoie de ei și nici rău nu le putea face ; se întoarseră după trei zile și nu aleseră alt loc unde să se așeze decît în cenușa grajdului.

Deși sub anchetă, primarul rămînea în funcțiune, căci nici o învinuire nu putuse fi dovedită ; se căutau mereu altele, și între timp loveau în familia AMarisei. Seara la șase, cînd Anatol Radovici venea la Primărie, doi

oameni în sutană încadrau intrarea și îl salutau ca santinelele. Un altul îi deschidea ușa biroului, apoi rămînea acolo, de pază. De fiecare dată, primarul găsea pe mapa de pe birou o hîrtie cu două spade paralele drept antet și pe ea scria cu creionul lat, de tîmplărie : „Nu-ți vrem răul ! Nu-ți cerem decît demisia !"

Mi-e greu să înțeleg pe un asemenea om. Să fie o incapacitate a minții mele, sau a sufletului ? Sau amîndouă ? Eu de mult i-aș fi dat dracului, m-aș fi retras la sanatoriu și n-aș fi rămas fără satisfacții. Tot ce pot să spun, ca un început de concluzie, acest om nu cunoștea frica. Dar cu un înțeles mai larg și mai nobil : nimănui să nu-i fie frică de nimeni ! Să dispară ideea !

Cînd simt în mine un gol, o deznădejde, ascult „Pacific 231" și atunci, odată cu imaginea lui Anatol Radovici, se naște în mine un sentiment mîndru, de bărbăție.

Cea mai rizibilă din acuzațiile care i s-au adus pe parcursul acelei prigoane neobosite, căci a ținut din septembrie pînă spre sfîrșitul lui ianuarie, a produs-o și a susținut-o nu altcineva decît doamna Lambru, Edith von Neubaker ; desigur, se simțea jignită de înfruntarea cu Anatol Radovici, pe terasa Cazinoului, în văzul și în auzul întregului corp de elită care erau ofițerii generalului Otto von Klobst. Dar, oricît de aprigă ar fi fost dorința ei de răzbunare, acuzația nu devine mai puțin caraghioasă. Doamna Edith von Neubaker îl acuza pe primar de a-i fi închiriat palatul Primărial de pe Esplanadă, fără contract și fără chitanță, în folosul lui personal și pentru o sumă scandalos de mare.

Întîmplarea fusese cunoscută de tot orașul la vremea ei, se făcuse haz, și cea mai grea acuzație pe care răuvoitorii ar fi putut să i-o aducă lui Anatol Radovici, era buna lui credință. Pentru atît, un om nu se dezonorează, nici măcar nu se admonestează ; cine are cît de cît minte, zîmbește. Orașul fierbea, se vocifera în fața Palatului de Justiție. Pe străzi patrulau motociclete ale armatei germane. Deși flancat de doi discipoli, anchetatorul îi ceru doamnei Lambru să dovedească. Drept răspuns ea ieși, pufnind indignată. Sutanele își ținură gura, chiar și lor le era frică să meargă prea departe ; afară se auzea murmurul mulțimii. Auzea și generalul. „Ești o vacă !"

îi spuse doamnei Lambru. Nu era amanta lui, ci numai colaboratoare.

Dar șicanele au continuat, n-aveau să înceteze pînă ce primarul nu-și dădea demisia ; era nevoie de această formalitate, nu venise încă vremea să poată fi suprimat cu un foc de revolver sau o lovitură de spadă. Din septembrie pînă în ianuarie, nici una din rudele apropiate ale AMarisei n-a scăpat de acuzații nedrepte, absurde și monstruoase. O minte scelerată, un om ascuns în umbră, urmărea să dea satisfacție generalului von Klobst, indirect și pe tăcute, ca să nu atragă ura populației.

Venise o iarnă grea, geroasă ; valurile mării, aruncate pe diguri, înghețau înainte de a se retrage. La începutul lui ianuarie, gerul scăzu și începu să ningă, într-o singură zi pătura de zăpadă depășea un metru. Timp de o săptămînă, trenurile rămaseră înțepenite prin gări sau în mijlocul Bărăganului. Armata curăța străzile, cu lopata, făcînd loc să circule camioanele și căruțele de aprovizionare. Cargobotul „Familia Sasu", care venea cu marfă de la Pireu, se scufundă în Egee, torpilat fără avertisment de o navă de război, necunoscută, care dispăru fără a salva echipajul. Agenția germană de știri, DNB, difuză un comunicat, acuzînd de această crimă flota engleză de la Salonic. Radio Londra dezminți, erau dovezi că torpilorul venise de pe coasta turcească și aparținea flotei germane. Războiul naval începuse și între primele victime era un cargobot neînsemnat, „Familia Sasu", care transporta mărfuri de băcănie. Lipsa acestora se simți îndată, în prăvălii rafturile erau goale ; în primul rînd dispăruse cafeaua. Nemții mai aveau în magaziile armatei și în depozite personale, făcute de ofițeri și de trupă, încă de la venire ; atunci puteau s-o cumpere cu sacul. În patriamumă însă lipsa se simțea mai de mult, din toamna lui 1939, cînd începuse blocada.

Iată — schițată, atmosfera în care aveau să se desfășoare cele ce urmează. Pe cînd orașul zăcea încă sub zăpadă, Panainte fu convocat la comandatura germană, și i se propuse ca „Arhimede" să facă un transport de benzină în Mediterană, undeva aproape de insula Creta ; atunci nu știa nimeni ce-avea să urmeze. Panainte le atrase atenția că vaporul lui era oprit de la navigație. Îi răspunseră : „E treaba noastră. Dacă ești de acord, pregă-

teşte-te de plecare !“ Plata se făcea în lei, suma ar fi părut exorbitantă, dacă nu se ţinea seama de riscuri : din zece cargouri care ieşeau din Dardanele, şapte se scufundau înainte de a depăşi Salonicul. Panainte află că, pe lîngă plata, făcută integral înaintea plecării, „Loydul-german“ îi asigura vaporul la valoarea lui în stare nouă ; prima de asigurare o plătea armata. Era o ispită, era şi o aventură ; nu ştiu ce îl atrăgea mai mult pe Panainte. Înainte de toate însă, „Arhimede“ înceta să mai lîncezească la chei, îşi recăpăta dreptul să iasă pe mare.

În aceeaşi zi, o echipă de muncitori rechiziţionaţi din port intrau în cimitir, împreună cu un mic detaşament de discipoli, şi începeau să dezgroape de sub zăpadă mormintele Adelei, unde zăceau foştii ei soţi, în număr de şase, ultimul fiind arheologul Remus Gregorian, mort în condiţiuni misterioase. La cererea tribunalului, parchetul încuviinţase dezhumarea tuturor, pentru a se stabili cauza deceselor. Adela era bănuită că îi otrăvise, şi otrava, probabil, i-o dăduse Despina, prima soră a AMarisei, soţia lui Anatol Radovici, farmacistă la sanatoriu. Aşa cum se legau faptele între ele, culminînd cu moartea misterioasă a lui Remus Gregorian, mai era nevoie doar de o insinuare ca bănuiala să încolţească în mintea oamenilor, chiar a celor de bună-credinţă.

Deoarece nu s-a mers pînă la capăt, căci cercetările s-au oprit prin dispariţia bănuitelor, vina lor nemaiavînd astfel de ce să fie dovedită, am socotit că ar fi fără rost să aflu, de la un om avizat, dacă în nişte oseminte vechi de douăzeci de ani, cum era cazul cu primul din morţii Adelei, se mai poate găsi o urmă de substanţă suspectă. Iar în ceea ce îl privea pe ultimul, a cărui moarte fusese într-adevăr misterioasă, autopsia făcută la vreme, nu descoperise semne de otrăvire ; misterioasă nu era moartea, ci boala care o provocase, poate un virus tropical, necunoscut încă. Nu puţini oameni crezuseră atunci că fusese blestemul lui Tutankhamon, al cărui mormînt Remus Gregorian îl depistase teoretic, prin studii făcute în biblioteci, la Cairo, înainte ca săpăturile expediţiei britanice să-l descopere aievea.

Despina şi Adela dispărură în timp ce „Arhimede“ se pregătea de călătorie. Erau cincisprezece vapoare de

tonaj mic, angajate cu aceeaşi misiune, tot ce se găsise disponibil, printre ele chiar şi două remorchere care abia puteau să încarce un vagon de benzină. Cu atîtea echipaje nu se putea ţine secretul, în oraş se aflase că nemţii transportă carburanţi în Egee sau în Mediterană, şi cine se gîndea dincolo de lungul nasului putea presupune ce-o să urmeze : se pregăteau bătălii navale, debarcări, invazii.

52

Timp de o săptămînă devotatul Mustafiţă făcu ocolul ţării, merse din loc în loc şi vizită pe descendenţii AMarisei, cu o însărcinare secretă. Nu erau mulţi, rar membrii familiei părăseau oraşul. Spre onoarea lui şi a celor cu care stătuse de vorbă, scopul acestei călătorii nu-l află altcineva. Zece zile mai tîrziu, cînd începea rebeliunea discipolilor, în sufrageria AMarisei se aflau şaizeci de suflete, bărbaţi şi femei, cu copiii, toţi din oraş, care dăduseră ascultare cuvîntului ei şi cuvîntului dus de Mustafiţă în alte oraşe. O asemenea adunare, în asemenea timpuri, ar fi atras atenţia patrulelor de discipoli răspîndite în tot oraşul. Acum însă nu se vedea nici unul din aceşti oameni, erau concentraţi în trei locuri, în sala de aşteptare a gării, evacuată, călătorii se aciuiseră pe unde putuseră, prin ceainăriile şi birturile din apropiere, alţii tropăiau în lungul peroanelor, să se încălzească, aşteptînd trenul, fără să ştie că n-o să vină decît peste trei zile ; al doilea grup ocupa hala de peşte, iar al treilea Cazinoul, pustiu în vreme de iarnă. În afară de spadă, toţi aveau revolvere, iar unul din zece, puşcă-mitralieră, şi aşteptau un semnal, să înceapă.

Sufrageria AMarisei nu semăna cu ceea ce ţineam minte din zilele bune, masa nu era pusă, ardea o singură lampă în candelabru, draperiile trase peste uşile şi ferestrele dinspre terasă înăbuşeau tunetul valurilor răsturnate pe plajă. AMarisa, în fundul sofalei, cu o rochie

neagră, largă ca togile ei albe, de vară, ar fi părut doar o umbră neînsufleţită, să nu-i fi sclipit ochii şi semnul roşu din frunte, podoaba ei de prinţesă indiană. Din cîţi cunoscusem, erau acolo Iani Talabă şi Beatrix, cu domnişoara şi cu copiii mai mici, aduşi de Mustafiţă de la internate ; cei mari, cu familii, nu veniseră. Zoba lipsea, nu putea să mă mire. Lipseau Adela şi Despina, dispărute de cîteva zile ; stăteau ascunse la sanatoriu, unde pînă acum nu îndrăznise să intre nici un discipol ; aceştia aşteptau ca Anatol Radovici să-şi dea demisia de la Primărie.

Un personaj mi-ar fi stîrnit mirarea, dacă aş fi fost acolo, era un bătrîn îndoit de mijloc, şedea pe un scaun de bucătărie, cu părul alb, pleşuv, cu ochii stinşi, avînd întipărită pe faţă tristeţe şi frică. Greu mi-ar fi fost să recunosc în el pe Amiral, aşa cum îl ştiusem, impozant, plin de forţă, cu pieptul scos înainte, în uniformă de paradă, cu fireturi şi decoraţii ; acum purta haine civile, noi, prost croite ; părea ruşinat de ele. Adelaida, fata Adelei, măritată cu el în vara cînd fusesem prima oară acolo şi-l văzusem pe Amiral strălucind la serbările marinei, nu venise, îi spusese să plece singur ; era cu treizeci de ani mai tînără. Alex stătea în picioare, ţinînd sub braţ un caiet legat în marochin roşu. La vremea mea nu-l lăsa din mînă decît atunci cînd se ducea în Strada Căruţei Stricate. Mîna liberă o ţinea pe umărul Zefirei, aşezată pe un taburet, alături ; în gestul lui era o statornicie. Dacă aş fi fost acolo, aş fi vrut ca Zefira să se uite spre mine, ca să-i mai văd o dată ochii castanii, cu lumina lor dulce şi blîndă.

Nu mă mai opresc la alţii pe care i-aş fi putut recunoaşte ; important mi se părea să aflu nu componenţa acelei adunări enigmatice, ci sensul ei. Cei absenţi se eliminau prin propria lor voinţă, cei care o înconjurau pe AMarisa reprezentau nucleul familiei, indestructibil.

Servitorii erau în camerele lor de la mansardă ; fratele mai mic al lui Mustafiţă stătea de pază sus, în capul scării, să nu coboare nimeni.

— Culcaţi-vă copiii pe unde puteţi, spuse AMarisa, după ce toţi trecură prin faţa ei s-o salute. Mai avem de aşteptat ; la bucătărie se găseşte ceva de mîncare.

La ora zece veni Panainte, la zece şi jumătate se auzi trăsura şi veni Anatol Radovici. Faptele se precipitau,

„Arhimede“ pleca a doua zi, seara, din fericire fără escortă; vasele convoiului urmau să navige cum socoteau de cuviință comandanții, ca ziua următoare, la opt dimineața, să se adune toate la intrarea Bosforului. Nu era timp de pierdut, întreagă familia trebuia să ajungă la sanatoriu, atunci, noaptea, cît timp străzile rămîneau goale. Trăsura și cele două docare puteau să-i ducă în două transporturi. Mustafiță îi trezi pe vizitii și înhămară caii.

În forfota care se stîrni în casă, Panainte îl trase într-un colț pe Anatol Radovici.

— Trebuie să mergi cu noi, îi spuse. Ești pe o listă cu trei sute de intelectuali pe care vor să-i lichideze.

— Sînt trei sute de intelectuali în orașul nostru ?

— Nu glumi ! Au să te împuște.

— N-au să îndrăznească. Și oricum, chiar dacă n-ar mai fi Primăria, nu pot să las sanatoriul în voia soartei.

Pînă la miezul nopții tot grupul era în casa lui Anatol Radovici, de la sanatoriu. Panainte se dusese în port, s-o elibereze pe Rozalia. La ziuă, în oraș aveau să înceapă împușcăturile. Deși noapte, posturile de radio de la București și Bod, aflate în mîna discipolilor, continuau să transmită muzică sinistră, intercalînd amenințări sîngeroase. Un glas de o ferocitate care îngrozea chiar pe oamenii tari de virtute, îi amenința pe cei de pe lista neagră. Anatol Radovici își auzi numele, îl auziră cu toții : „în gaură de șarpe de te vei ascunde, n-o să ai scăpare !“ Amenințarea se repeta din sfert în sfert de oră, cu o ură în creștere, de neînțeles pînă unde putea să ajungă. În casă domnea spaima, se uitau unii la alții, fără să-și poată spune o vorbă. O auzea și Panainte, era pe vapor, în cabina de la prova, încălzită de o sobiță cu lemne, cu burlanul scos pe punte printr-un ochi al spiraiului. Rozalia stătea lîngă el, pe marginea patului, cu mîinile în poală.

— Dacă altfel nu se poate, am să mă mărit ; n-am altă cale.

— Mărită-te, sînt prea bătrîn, și nici n-o să ne mai întoarcem.

— Un cîine, care își iubește stăpînul, nu-l vede ce vîrstă are.

Rozalia rămase pe vapor pînă a doua zi, la cinci după amiază ; nu se îndura să plece, avea inima sfîşiată. Panainte o conduse la schelă ; era în capul gol, începuse să ningă, în părul lui alb se aşezau, mai albi, fulgi de zăpadă.

— Unde plecaţi ? întrebă Rozalia.

— Nu ştiu.

— E secret ?

— Nu ştiu, crede-mă ! Ştie numai AMarisa.

Cîinele stătea lîngă ei, în ninsoare. Peste două ceasuri „Arhimede" ridica ancora.

Tot la ora cinci, Anatol Radovici plecă în oraş, la Primărie ; nimeni nu izbuti să-l oprească. AMarisa le tăie vorba :

— Lăsaţi-l !

Despina o privea împietrită, albă la faţă ; avea sora ei drept de viaţă şi de moarte ?

Mustafiţă era dus la cherhana, să vină cu bărcile. Trăsura o conducea fratele lui mai mic, devotat la fel de mult AMarisei. Împuşcăturile se înteţeau în jurul celor trei puncte de unde discipolii porniseră atacul, la Cazinou, la gară şi la piaţă ; pare-se nu izbuteau să înainteze, armata le ţinea piept, mai instruită şi mai bine înarmată. Companii întregi ocupau instituţiile importante ; primăria era apărată din toate părţile. Cei doi discipoli de la intrare dispăruseră, Anatol Radovici urcă scările, fără să-l împiedice nimeni. Se simţea în siguranţă, dar avea o greutate pe inimă : de ce atîta duşmănie şi ură ? Ce credeau răzvrătiţii că au să cîştige ? Se bizuiau pe ajutorul armatei străine ? Trupele germane stăteau în cazărmi, nu se vedeau nici măcar mişcînd pe la geamuri, dispăruseră.

În port, vasele convoiului plecau unul cîte unul ; „Arhimede" ieşi din bazin la şapte şi jumătate, printre primii, fiindcă avea viteză mai mică. Aproape de far, intră în raza unui reflector, care se aprinse pe dig, la postul de control al marinei. Răspunse cu semnale luminoase, dînd cifrul de trecere. Reflectorul se stinse, rămase noaptea de iarnă, albită puţin de ninsoare. După ce trecu de geamandură, vaporul vîră încet la dreapta,

pînă ce ajunse sub coastă, de unde își continuă drumul, cu jumătate de viteză ; un marinar, la prova, arunca sonda din minut în minut și, cu megafonul la gură, comunica adîncimea : șapte metri, șase, cinci... Vîntul bătea de la uscat tot mai tare, începea să învîrtejească zăpada. La adăpostul coastei valurile erau moderate, în larg însă, marea mugea, zbuciumată. Pe pasarela punții de comandă, Panainte stătea în bătaia viscolului, cu un binoclu de noapte la ochi, urmărind țărmul ; recunoștea locurile pas cu pas, le știa pe dinafară.

— Ține așa, nu te apropia mai mult ! îi porunci timonierului, pe fereastra deschisă. Stinge luminile de poziție. Anunță la mașină, să micșoreze viteza.

Se auzi soneria telegrafului, adus aproape de verticală : „foarte încet înainte !“ Îndată mașina își schimbă ritmul, mergea cu bătăi rare, parcă nesigure, gata să se poticnească.

Cu o jumătate de ceas mai înainte, Mustafiță, întors de la cherhana, o vestise pe AMarisa că era timpul. Știa vreunul din ei ce îi așteaptă ? Fiecare primise un săculeț cu de-ale gurii, cîte un termos cu ceai și unul cu cafea fierbinte ; a doua zi, pe lumină, marinarii aveau să gătească mîncare în bucătăria vaporului ; erau merinde cu prisosință, pentru o lună, nimeni nu-și închipuia că drumul o să țină mai mult de două-trei zile, nimeni nu știa unde trebuiau să ajungă ; știa numai AMarisa. Tot așa, cînd își adusese aici frații și surorile, cu patruzeci de ani în urmă, nimeni nu știa unde au să se oprească ; dar atunci erau numai șapte, cu toții. Azi AMarisa avea în grijă șaizeci de suflete, răspundea de soarta lor, purta această povară, fără să se îndoaie. Nimeni n-avea voie să ia mai mult decît merindele, un ruksac, hainele de pe el și o căciulă, un palton sau o șubă. Bijuteriile erau pe vapor din ajun, adunate într-o ladă comună. O altă ladă cuprindea banii și aurul AMarisei, cît anume nu știa nici Panainte ; lada cîntărea treizeci și cinci de kilograme, Mustafiță care o adusese cu trăsura abia o putea duce. AMarisa socotea că va avea cu ce își ține familia un an încheiat, și dacă în acest răstimp vreunul din ai săi nu izbutea să se chivernisească, apoi putea să moară.

Bărbaţi şi femei îşi trecură chingile ruksacului peste umeri, luară sacul cu merinde. Cine avea de dus copii în braţe, îşi lăsa merindele în grija vecinului ; dar copii de dus în braţe erau numai vreo patru. Peste rochia tricotată, de lînă groasă, AMarisa avea o blană de lup negru ; oricît ar fi fost ea de corpolentă, şi oricît ar fi îngreuiat-o atîta îmbrăcăminte, se mişca la fel de uşor cum o ştiusem, iar blana o făcea să semene cu o lupoaică. Stăpîna haitei.

La uşă, fiecare se trăgea înapoi, fără voie, viscolul se înteţise şi le arunca în piept vîrtejuri de zăpadă. Mustafiţă mergea în frunte, urmat de AMarisa ; ceilalţi veneau unul în spatele altuia, într-un convoi înşirat pînă departe. Pe plaja sanatoriului aşteptau patru dube pescăreşti ; cîţiva oameni de serviciu şi cîteva infirmiere, duse pe sus de viscol, veniră să le ajute. Se îmbarcară repede, în linişte, cîte cincisprezece într-o barcă. Încordarea tuturor era atît de mare, că nu-şi mai dădeau seama ce se întîmplă cu ei, ce îi aşteaptă. Nici unul din copii nu mai dormea, mişcarea şi viscolul îi trezise, priveau cu ochii mari în noapte, dar nu se auzea nici un scîncet, aveau gîtlejul paralizat de frică.

Din partea grănicerilor nu era primejdie ; plaja sanatoriului fiind îngrădită, patrula trebuia să ocolească prin spate. Nimeni nu putea să vadă vaporul fără lumini, decît Mustafiţă, care ştia unde este. Se urcă în prima dubă, cu AMarisa ; celelalte dube îl urmau aproape, să nu se rătăcească. Îndată ce se îndepărtară de ţărm, viscolul se întări, îi biciuia, le smucea hainele, valurile începeau să crească, aruncau peste borduri pachete de spumă ca gheaţa ; bărcile solide şi grele, cînd urcau pe o creastă păreau că o să-şi ia zborul, iar cînd cădeau între valuri, de mirare continuau să plutească, în loc să se ducă pînă-n fundul mării.

În faţa acestui tablou de groază, care unea în el teroarea nopţii, a viscolului, a gerului, a valurilor, iar mai presus de toate necunoscutul şi incertitudinea, după tihna şi căldura lăsată în case, a venit timpul să mă întreb, ce o mîna pe AMarisa într-o asemenea aventură ? O nebunie, sau o poruncă din ceruri ? Nu ştiu, doar de ceva nu mă îndoiesc, de forţa ei, mai puternică decît ura oamenilor şi decît natura ostilă.

Valurile spălau furioase bordajul vaporului, urcînd pînă la parapet, și coborînd pînă sub linia de plutire. Numai un acrobat sau un marinar îndemînatic ar fi putut să prindă scara de frînghie și să se urce pe punte cu puterile sale. Îi urcară, pe rînd cîte patru, în coșuri mari, de nuiele, trase cu bigile ; în afară de Panainte, echipajul număra numai patru oameni : secundul, timonierul, fochistul și mecanicul, cînd ar fi trebuit să fie pe puțin zece ; alții nu se găsiseră.

Cu atît de puțini oameni, îmbarcarea era anevoioasă, dubele se loveau între ele, trosneau, gata să se răstoarne, loveau bordajul, gata să se fărîme. Oamenii ajungeau sus uzi, înghețați, rătăciți, fără rațiune, stăpîniți de instinctul animalic, să scape, dar neștiind ce însemna scăparea. Suferința și spaima nu se terminau odată ce puneau piciorul pe punte ; urma un șir neîntrerupt de mizerii. Marinarii îi îndrumau să coboare în cală, unde nu găseau loc să se așeze decît pe butoaiele de benzină. Era frig, foc nu se putea face, emanațiile benzinei otrăveau aerul, de aceea ușa tambuchiului rămînea tot timpul deschisă, lăsînd să intre viscolul, în rafale. La peretele dinspre caldarină, era improvizat un calorifer, o baterie de țevi sudate, cu apă caldă, dar nu putea să fie folosit decît la ancoră, în mers scădea puterea mașinii, și așa mai mică decît ar fi fost nevoie. Deocamdată, măcar în partea caloriferului se simțea puțină căldură. Acolo se așezară femeile și copiii, pe saltele întinse peste butoaie, cu denivelări care îndoiau oasele.

Ultima se urcă AMarisa, după ce urmărise îmbarcarea celorlalți. Cînd se despărți de Mustafiță, îi tremura glasul, singura ei slăbiciune, deși n-ar fi recunoscut-o nici la judecata supremă.

— Tot ce rămîne aici îți aparține, îi spuse. De casă n-ai să te poți folosi, n-au să ți-o lase, dar nici nu cred că ai avea nevoie. Ai tăi sînt caii, trăsura și docarele. Cu mobila fă cum vei crede de cuviință, numai grăbește-te !

Mustafiță asculta, cu fesul în mînă. Să nu fi avut frați, copii și nevastă, și mai ales să nu fi fost caii, ar fi plecat atunci, cu AMarisa, fără să întrebe unde.

Nimeni nu întreba, nici nu-și îngăduiau să gîndească.

După ce se încredință că lăzile cu bijuteriile și banii erau puse bine, sub paturile din cabina lui Panainte, AMarisa se duse în cală, la un loc cu toată lumea. Vaporul ridică ancora ; caloriferul se răci, rămase aerul înghețat care venea de afară.

53

Mustafiță nu se alese cu nimic din ce-i dăruise AMarisa ; trei zile cît dură rebeliunea discipolilor era primejdios să umble pe stradă, în toate părțile piuiau gloanțe rătăcite ; rămase în odăița de deasupra grajdului, ca să poată îngriji caii.

După cele trei zile, cînd peste oraș se lăsă o liniște înghețată, se și aflase de plecarea AMarisei. Casa, cu tot ce-i aparținea, o rechiziționă comandatura germană și o puse la dispoziția doamnei Lambru, care aduse mobilă scumpă, covoare, draperii de brocart, trase lumină electrică și montă candelabre de cristal, de la Viena. Apoi, cînd se încălzi vremea, puse să se repare terasa, peste cimentul crăpat se turnă mozaic de marmură roșie, cariatidele refăcute cu praf de piatră albă păreau nounăscute, cu sînii goi în bătaia brizei. Sarcofagele de răchită înnegrită erau putrede, le aruncară. La începutul lunii mai, doamna Lambru dădu primul bal, invită protipendada orașului, ca să se acomodeze cu ofițerii armatei germane. Generalul Otto von Klobst era invitatul de onoare, știa să se poarte, curtenitor cu femeile, atent cu bărbații. Urmă bal după bal, chiar după ce începu camuflajul ; se trăgeau draperiile peste uși și ferestre și înăuntru candelabrele dădeau lumină ca ziua. Doamna Lambru, căreia voi continua să-i spun ca mai înainte, ca să nu mă împovărez cu un nume nou, și așa sînt prea numeroase, se plimba prin oraș în trăsura AMarisei. Dar acum această persoană nu mă mai interesează, am

vrut să arunc o ultimă privire asupra casei unde mi-am petrecut trei vacanțe de vară și am cunoscut mai mulți oameni decît încap într-o carte. Din toți, de mult nu mai există nici unul.

Despre doamna Lambru am de povestit o ultimă întîmplare, din seara cînd plecase „Arhimede" cu familia AMarisei. Atunci locuia încă la hotelul „Palace", în cel mai spațios apartament. Pe la ora nouă și jumătate, se afla în salon, în tovărășia generalului von Klobst, venit în vizită, ca în toate serile, deși, cum am mai spus, între ei nu erau decît relații de servici, fiindcă, ei da! — doamna Lambru avea un rol și chiar un grad în armata germană, aflîndu-se astfel la ordinele comandantului.

Unul din aghiotanții acestuia, care aștepta jos, în hol, îi telefonă doamnei Lambru, spre a-i cere permisiunea să urce împreună cu un om care îi aducea generalului un dar, și insista să i-l prezinte personal, fără întîrziere. Generalul ar fi refuzat o asemenea cerere, doamna Lambru însă devenise curioasă. Aghiotantul introduse pe ușă un tînăr cu înfățișarea bizară, tras la față, nebărbierit, cu privirea aprinsă, cu părul plin de zăpadă care încă nu se topise, cu un palton lung pînă la glezne. În mîna stîngă avea un sac cu țesătura groasă, legat la gură. Noul venit își descheie paltonul, lăsînd să se vadă dedesubt sutana discipolilor, pocni din călcîie și salută cu mîna întinsă, răcnind cu un glas fanatic formula obișnuită: „Heil Hitler!" „Heil Hitler!" răspunse generalul, lovind din pinteni. La un asemenea salut, era obligat să răspundă, dar se făcu roșu, îl fulgeră cu ochii pe aghiotant, cum își îngăduise să-i aducă în față o persoană atît de suspectă? Și dacă în sac era o mașină infernală?

În clipa cînd tînărul își desfăcuse paltonul, dacă aș fi fost acolo aș fi recunoscut în el pe unul din cei doi discipoli care păzeau intrarea în primărie. El dezlegă sacul și scoase triumfător un cap omenesc, care sîngera încă. Doamna Lambru nu-și stăpîni oroarea, scoase un țipăt, în timp ce șeful ei, pălind brusc, își ducea mîna la inimă. Dacă toate s-ar fi oprit aici, urmarea n-ar fi fost gravă, generalul s-ar fi retras în altă cameră, s-ar fi întins pe o canapea, ar fi chemat medicul. Dar un comandant de armată nu-și putea îngădui o asemenea

slăbiciune ; trebuia să braveze. Capul era al lui Anatol Radovici.

Cu toată paza din jurul Primăriei, la nouă seara, opt discipoli, cu sutanele mascate sub mantăi civile, sub paltoane şi şube, se năpustiră pe scări, dădură gărzile peste cap şi patru dintre ei ajunseră la etaj. Pe ceilalţi, soldaţii dezmeticiţi îi împuşcară din spate. Nu bănuiseră nimic, oamenii păreau nişte trecători inofensivi, veneau din direcţii diferite şi se întîlniseră în faţa primăriei ca din întîmplare.

Pe cel care trăsese primul cu revolverul şi acum adusese capul lui Anatol Radovici îl chema Hanibal. În aceeaşi seară, companionii lui, rămaşi în viaţă, care îşi spuneau răzbunător „octomvirii", se predară singuri ; Hanibal veni cu întîrziere, cu sutana plină de sînge, şchiopătînd şi ţinîndu-se cu mîinile de boaşe. Fură judecaţi în zece minute, atunci noaptea ; nici unul nu-şi negă vina, toţi voiau aceeaşi pedeapsă, îşi făcuseră datoria în măsură egală. Fură împuşcaţi în faţa Primăriei, se sacrificau nu pentru altă cauză decît a doamnei Lambru şi a generalului von Klobst.

Cîtva timp, generalul privi împietrit capul lui Anatol Radovici, îi era tot mai rău, simţea o gheară în inimă, trimiţîndu-i dureri în braţul stîng, prin claviculă. N-ar fi avut nimic de împărţit cu nefericitul al cărui cap îl vedea în faţa lui, cu o privire din ce în ce mai împăienjenită. Dar acest om îndrăznise să-l insulte pe Hitler, astfel că îşi meritase pedeapsa. Cu un ultim efort, ridică braţul drept în timp ce stîngul zvîcnea de durere, şi salută încă o dată : „Heil Hitler !" Infarctul se produsese, dar generalul îşi reveni, după zece zile de îngrijire. Înainte ca el să cadă pe covor, doamna Lambru îi smulse pistolul de la şold şi trase.

Spre deosebire de cazul prinţului Iancu Racoviţă, care ochise în pămînt, şi revolverul, prea greu, reculase în mîna lui slabă, făcînd ca glonţul să străpungă trupul adversarului, pistolul doamnei Lambru, ea neavînd destulă forţă să-l stăpînească, se aplecase destul de mult în clipa cînd apăsa pe trăgaci, şi în loc să lovească în piept, unde ochise, nimeri mai jos de pîntece, făcînd o rană nu gravă, ci penibilă. Sfîrşitul era mai degrabă ridicol, Ha-

nibal fugi, şchiopătînd, ţinîndu-se cu mîinile de partea lovită ; să nu fi fost condamnat la moarte, putea să supravieţuiască. Dar dintre toţi opt, lăsînd la o parte fanatismul lor, el singur avea motive să se lepede de viaţă.

Cu acestea, istoria acelei vremi nu-i terminată, nici măcar începută. Ţelul meu acum este să termin istoria familiei întemeiată de AMarisa.

Folosea cuiva moartea lui Anatol Radovici ? Rămăsese acolo ca să nu-şi lase bolnavii în părăsire. Dar faţă de cele care se vesteau, pentru el sanatoriul era pierdut dinainte, ceea ce ar fi fost imposibil să nu-şi închipuie. Rămăsese deci pentru alt motiv, ca să-şi fie credincios sie însuşi.

54

„Arhimede" naviga spre sud, aproape de coastă, unde valurile erau mai liniştite, şi balansul chinuia mai puţin lumea din cală înghesuită peste butoaiele cu benzină. Acest exod nu l-ar fi înţeles nimeni şi mă întreb dacă îl înţelegea cu adevărat chiar AMarisa. La fel se întreba şi Panainte, în noaptea aceea neagră şi duşmănoasă. De radar atunci abia se auzise, sclipirile farului de la capul Caliacra se zăriseră nesigur în viscol, ţinea drumul după zgomotul valurilor răsturnate pe plajă, care se auzeau între două rafale ale vîntului. Mai în larg, navigau probabil celelalte vase, dar nu li se vedeau luminile, marea părea pustie. Panainte nu se bizuia pe secund şi nici pe altcineva ca să ţină drumul ; erau oameni angajaţi de cîteva zile, nu-i cunoştea, nu avusese de unde să aleagă, se şi mira că acceptaseră să se îmbarce pe un asemenea vapor şi să plece într-o asemenea călătorie. Cît timp „Arhimede" fusese imobilizat în port, concediase vechiul echipaj, n-avea din ce să-l plătească, rămăsese pe vapor

numai el cu Rozalia şi cu Arhimede-cîinele. Acasă, Panainte nu se mai ducea, Pompilia era încă internată în casa de sănătate, unde probabil îi era sortit să rămînă pînă la sfîrşitul vieţii. După ce Pisicuţa se mărită şi plecă la soţul ei, într-un orăşel din Transilvania, Panainte vîndu casa, cu tot cu mobilă, singura lui locuinţă rămînînd vaporul. Era în vara cînd fusesem ultima oară acolo ; ca să păstreze tradiţia, continua să mă invite la masă o dată pe săptămînă, miercurea, mîncam pe vapor sub tenda de lîngă bucătărie, cu el, cu Rozalia şi cu vechiul echipaj, oameni pe care îi cunoşteam de cînd îmbrăcasem costumul de scafandru. Dar, spre deosebire de zilele acelea, acum erau trişti şi el şi Rozalia ; cîinele îi simţea şi le împărtăşea tristeţea, nu mai zburda ca altădată, stătea cu botul pe picioarele lor, sub masă, iar în restul zilei îi urmărea cu privirea lui, mascată sub părul de pe frunte ; cine i-ar fi văzut ochii, ar fi citit în ei numai amărăciune. Ciinele îmbătrînea, toate în jur începeau să se năruie.

În vara aceea, Panainte împlinise cincizeci şi opt de ani, şi cu toate necazurile prin care trecuse, începînd cu moartea cumplită a lui Sofron, nu se încovoiase, era drept şi sprinten, din spate părea un atlet tînăr. Dar nici pe faţă nu se vedeau semne de ruină, riduri sau pete de bătrîneţe, numai că purta ochelari, avusese un ochi slab încă din tinereţe, acum slăbise şi celălalt şi doar nu era să-şi pună două monocluri. Chiar după alţi ani, cînd am mai fost o dată acolo şi nu m-a recunoscut nimeni, Panainte mi s-a părut în plină putere. Dar nu mai demult decît cu două seri înainte, cînd venise ultima oară în casa AMarisiei, în vederea plecării, era plin de vigoare, părea capabil să facă înconjurul pămîntului. Numai cîinele îmbătrînise cu adevărat, într-un deceniu, cît trecuse de cînd îl văzusem ultima oară şi-mi întinsese laba peste parapetul vaporului. Un deceniu e lung în viaţa cîinilor, Arhimede avea optsprezece ani, se bucurase de o longevitate puţin obişnuită, dar demult orbise, îşi trăia ultimele zile, surzea, îşi pierdea pe rînd toate simţurile, în afară de acela de a-şi recunoaşte stăpînul, fără să-l vadă, fără să-i audă glasul, fără să-i desluşească mirosul, prin nimic descifrat pînă astăzi de oameni.

Şi deodată, într-o singură zi, Panainte o luă pe urmele cîinelui, se prăbuşi brusc, mai jos chiar decît vîrsta

lui adevărată, pe care pînă în ajun o purtase fără s-o simtă. Stătea în timonerie, cu fereastra deschisă în viscol, să audă valurile răsturnate pe plajă, singurul lui mijloc de orientare, și i se părea că surzise. Surzea cu adevărat, vîntul și zăpada, ca niște ace de gheață, îi intrase în ureche biciuindu-i și amorțindu-i timpanul ; se răsuci și un timp merse cu spatele înainte, ascultînd cu urechea stîngă, pînă o simți că îngheață. Închise fereastra, de aici înainte se lăsă în voia instinctului, sau a unor simțuri necunoscute, ca ale cîinelui, care putea încă să-l recunoască.

Secundul stătea degeaba pe puntea de comandă, nu vroia să coboare în cabină, să doarmă, ca măcar să fie bun la ziuă ; Panainte simțea că îi era frică, nu se încredea într-o asemenea navigație, cu o încărcătură atît de primejdioasă. Desigur, avea dreptate, lui însuși îi era frică ; nu pentru soarta lui, nici a vaporului, ci pentru cele șaizeci de suflete adăpostite în cală, pe care încă nu știa unde trebuia să le ducă. Nu putea nici măcar să coboare acolo, să vadă ce se întîmplă, să le spună un cuvînt de îmbărbătare. Dar nu această povară îl făcuse să se încovoaie deodată, ci despărțirea de Rozalia. La început, fusese doar o frivolitate, un val ca al mării îl aruncase pe unul spre altul, toate se petreceau simplu, veneau de la sine ca ziua și noaptea, nimic altceva decît o bucurie constantă și reciprocă. Abia în ultimii ani simțise ce era Rozalia pentru el, cu devotamentul ei nedezmințit și inexplicabil la enorma diferență de ani care îi despărțea. Nu credea că i-ar fi simțit lipsa, nu din acest motiv se gîndea că ar fi făcut bine s-o ia de nevastă, ci spre a-i oferi o răsplată, dacă ea ar fi dorit-o ; din păcate, nu putea să divorțeze de o femeie infirmă.

Douăzeci de ani trăise cu gîndul că într-o zi se va despărți de Rozalia, era ceva la fel de firesc și simplu cum fusese începutul ; dar nu știuse cît o să-l usture. De la ea rămăsese doar un ghiveci cu mușcate roșii, prins de perete în fața cîrmei. Nu putea să privească afară, și să nu-l vadă. Orbecăia cu vaporul în noapte, luptîndu-se din greu cu dorul și cu durerea din suflet, ca să nu-i poruncească timonierului : „Întoarce !“

S-ar fi întors s-o caute pe Rozalia, atunci, noaptea, poate la ziuă era prea tîrziu, n-o mai găsea acasă, ce

putea face ea decît să plece în căutarea norocului ?! Puţin îi păsa de butoaiele cu benzină, de contractul cu nemţii, ar fi dat totul dracului, numai să mai fie o dată cu ea, faţă în faţă. Piedica peste care nu putea trece erau cele şaizeci de suflete din cală. Din cînd în cînd crăpa geamul, trăgea cu urechea afară şi îi comanda timonierului : „Ţine puţin mai la stînga !"

Era uşor să mi-l închipui, fusesem adesea lîngă el, pe puntea de comandă, o dată chiar pe furtună, şi nici atunci, nici alteori, nu se pierduse cu firea. Simţea în picioare trepidaţia maşinii, se uita la ceas, apoi se apleca în porta-voce şi îi striga fochistului : „Păstrează presiunea dar ai grijă să nu risipeşti cărbunii !". Cărbuni aveau pentru o sută de ore, cu ei ar fi putut să ajungă pînă dincolo de Egee, dacă făceau economie ; nu ştia unde au să încarce alţii, şi unde trebuia să ajungă. Se mişca atent, să nu-l calce pe Arhimede, care dormea cu capul pe picioarele lui, dîndu-i mai mult decît căldură, o mulţumire tristă, că nu rămăsese chiar singur.

Navigau de unsprezece ore, nu-şi mai simţea trupul, în curînd începea să se lumineze de ziuă, era o uşurare, dar încă nu se gîndea la odihnă, poate abia după-amiază, cînd intrau în Marmara şi pînă la Dardanele putea să-l înlocuiască secundul. Viscolul se potolise, marea însă continua să fie agitată, vaporul, încărcat din plin, spărgea valurile greoi, fără să tangheze, vibrînd şi parcă scuturîndu-se, ca dulăii după ce trec prin apă. În stînga, o lumină cenuşie încerca să străpungă norii ; să fi fost senin, curînd s-ar fi văzut cum răsărea soarele.

— Te las singur numai zece minute, îi spuse Panainte secundului. Nu schimba drumul ; mă duc să văd ce mai este în cală.

În cală, ardea un singur bec, în apărătoare de sîrmă, la peretele din fund, îl ştiam de la primul meu drum cu „Arhimede", cînd toată lumea se adăpostise jos, de frica furtunii. Acum păreau istoviţi, nu mai aveau putere nici să tremure, se uitau la Panainte cu priviri îndobitocite.

— Nu staţi aşa, le strigă el, din uşă. Mişcaţi-vă, altfel vă ia dracu ! Şi nu vă pierdeţi curajul, curînd intrăm în Bosfor, de acolo înainte vremea se încălzeşte.

Chiar să fi vrut, oamenii nu aveau unde să se mişte, stăteau unii în alţii, înveliţi în pături, cu şubele şi pal-

toanele puse deasupra ; așa nu puteau să înghețe, dar erau înțepeniți, cu încheieturile amorțite, cu carnea și cu oasele dureroase. Spre norocul lor, nu mai erau în stare să gîndească, să-și judece soarta, îi stăpînea o apatie deplină, ca o paralizie a creierului.

— Faceți-vă acum toate nevoile, cînd om intra în Bosfor să nu miște nimeni. Și mai ales, să nu scoată cineva capul pe punte !

Se bizuia că, odată intrat în convoi, vaporul avea să treacă prin strîmtori fără oprire, dar comandantul escortei putea să trimită un însoțitor, ca să dea instrucțiuni echipajului pentru navigația în Egee, unde ar fi putut să apară flota engleză. În asemenea împrejurări, echipajele s-ar fi bizuit mai mult pe noroc decît pe escortă.

Oare nimeni din cei aflați în cală nu știa ce primejdii există ? Nici Amiralul ? El fusese cel mai mare peste întreaga flotă, lui trebuiau să i se supună nu doar marinarii și comandanții, ci chiar zeitățile mării. Acum Amiralul, în haine civile, cu un palton strîmt pe burtă și la umeri, avea rău de mare.

Dintre toți, așa cum erau înveliți pînă peste cap cu păturile, n-aș fi recunoscut pe nimeni. Numai AMarisa și Zefira își păstrau identitatea, prin ceea ce rămînea permanent în ființa lor, neputînd niciodată să piară. AMarisa, dreaptă de la mijloc în sus, era rezemată de peretele ruginit din fundul calei, sub becul cu apărătoare de sîrmă ; distanța și lumina venită de sus creau o perspectivă înșelătoare, spațiul părea că își depășește dimensiunea, creînd în acea magazie mizerabilă o sală de recepție, și salteaua pe care ședea AMarisa, peste butoaiele de benzină, părea tapiseria de lînă și de mătase a unui tron de aur. Cu căciula pusă așa ca să nu-i acopere fruntea, și cu blana de lup negru, semăna cu o lupoaică în doliu, rămasă puternică și trufașă, cum o văzusem și la îmbarcare ; dar prin ceva al ei invizibil, o emanație pe cît de nobilă, pe atît de cuceritoare, și cu semnul princiar de pe frunte, dat cu lac roșu, părea o regină din Asia Mică, poate și mai de departe, dintr-o lume azi dispărută. De aceea nu mi se va șterge niciodată din minte. Iar pe Zefira o voi duce cu mine cît voi mai putea să gîndesc și să judec, prin ceva ce mi-a dăruit pentru totdeauna,

fără să fiu acolo, privirea ei luminoasă, caldă şi dulce, atît de omenească pe lîngă privirile îndobitocite ale celorlalţi, care scoteau din cînd în cînd capul de sub pătură, să se uite la Panainte. Aşa era privirea ei chiar şi atunci, în decorul sinistru, prevestitor al dezastrului. Probabil odată suferise mai mult decît toţi ceilalţi, aşa căpătase forţa care acum o ridica mai presus de orice suferinţă. Era singură, Alex nu se vedea, de aceea dintre toţi am s-o ţin minte pe ea, la fel ca pe AMarisa. Pentru ele aş fi vrut să transform aspectul mizerabil al calei, să îmbrac pereţii ruginiţi în pluş auriu, să pun în lungul lor fotolii şi canapele, şi măsuţe cu fursecuri aromate, cu bomboane de şocolată care îngheaţă cînd se topesc în gură, cu toate delicatesele din prăvălia domnului Sasu, cu vinurile rare, avînd nume de fată, din pivniţele unde fusesem odată cu AMarisa şi Alex. Afară să fie o zi frumoasă de vară, să le schimb soarta atît de nefericită, din acea noapte de bejenie, să le duc la ele acasă, în oraşul care acum zăcea în tenebre şi spaime, cu lupte de stradă, şi unde odată era atîta strălucire ! Mi-am adus aminte de serbările marinei, unde fusesem pe sărmanul „Arhimede“ de astăzi, cu familia AMarisei ; m-am gîndit cu atîta ardoare la trecutul acela, încît am văzut totul aievea, trăind încă o dată o zi fericită, în timp ce vaporul înainta pe marea cu valurile de gheaţă, la capătul unei nopţi jalnice, tîrînd după el o lungă trenă de tristeţi împletite, care parcă măsurau lungimea vieţii, cum lochul, legat la pupa, măsoară milele străbătute.

55

Erau cincisprezece sau şaisprezece ani de cînd mă dusesem prima oară la mare, cu un tren mixt, uitat azi de toată lumea, cred că şi de cei de la calea ferată. Multe din cele întîmplate atunci se leagă de vaporul „Arhimede“, devenit acum amintirea cea mai dramatică. Dar

înaintea dramei, cum aş putea să uit vreodată petrecerea AMarisei, croaziera duminicală atît de colorată şi de aventuroasă, cînd Zoba murise în timp ce-i sărutam mîna, iar celuilalt frate geamăn i-am văzut scheletul prin haine ? Cum aş putea să uit că atunci am văzut-o prima oară pe Zefira, care mi-a trezit în suflet atîta duioşie ? Peste nenorocirea lui Sofron trec repede, ca să nu mai întristez şi pe alţii, şi mai bine mă întorc la prima vară, la cea mai veselă zi petrecută acolo, de Sînta Maria, la serbările Marinei, legate în primul rînd de vaporul „Arhimede".

Din cîte serbări văzusem pînă atunci şi din cîte am văzut pe urmă, în întreaga mea tinereţe, chiar şi pe cele de la colegiul domnului Pretoreanu, nici una n-a egalat-o în strălucire şi nu mi-a înfierbîntat mai tare imaginaţia, decît serbările de Ziua Marinei. Fiindcă nici una nu putea să aibă un decor de-o asemenea întindere şi cu atîta putere de sugestie. Ore în şir n-am mai ştiut unde mă aflu, noţiunea de loc era anulată, m-am închipuit transportat, ca în basme, în alte porturi, la Rio de Janeiro, la Vancouver, la Singapore, sau la Capetown, cel mai visat dintre ele. Fiindcă marea, fundalul decorului era aceeaşi pretutindeni, chiar cînd avea alt nume. Nu socotesc de prisos să spun iarăşi că înmuindu-mi o mînă în apă, gestul meu trezea o undă şi ea se propaga prin Bosfor şi Dardanele, prin Marea Egee şi Mediterană, prin Oceanul Atlantic, prin strîmtoarea lui Magelan, în Pacific, pînă la antipodul locului de pornire, iar acolo se întîlnea cu toate undele pornite din alte mări şi oceane, unde un tînăr, încercînd apa cu mîna, stabilea o comunicaţie secretă cu lumea largă.

Natura a respectat cu sfinţenie ziua aceea, făcînd să nu fie nici o scamă de nor pe cer, soarele să nu dogorească, să nu bată vîntul, ci doar să adie o briză cu parfumul portocalului înflorit a doua oară şi adus tocmai din Marea Mediterană. Atunci tot oraşul, în afară de noii-născuţi şi de lăuze, de bătrînii infirmi şi de oamenii cu inima acră cobora în port şi îşi petrecea o zi întreagă între vapoare. Lumea aceea care prospera datorită transportului pe apă, mărfuri trimise şi mărfuri primite, îşi făcea o datorie sacră în a sărbători marea şi pe marinari, în manifestări grandioase. Fiindcă atîta omenire n-ar fi putut să încapă în nici unul din bazinele portului, se pre-

lungise digul de nord pînă în mijlocul radei, unde acum se întîlnea, lăsînd doar o poartă de trecere, cu digul de sud, construit anume ca să închidă la mijloc, apărînd-o de valuri, o imensă suprafață de mare, mai mult de un kilometru pătrat, unde să se poată desfășura în voie serbările. Îmbrăcat în plante amfibii, arbuști aduși din zone lacustre și aclimatizați cu pricepere, digul înainta în mare ca o linie verde, o ciudățenie nemaiîntîlnită, așa spuneau marinarii care cunoșteau toată lumea. I se spunea Digul verde, era betonat deasupra și servea de promenadă. Chiar oamenii cu firi hîrbare, inimile acre, cei ce cîrtiseră primăria pentru această lucrare costisitoare și fără folos practic, se bucurau de ea, deși n-ar fi avut dreptul, ieșeau să se plimbe pe înserat printre cele două rînduri de arbuști necunoscuți, înfloriți din primăvară pînă toamna, risipindu-și miresmele exotice, misterioase, nedefinite și seducătoare.

În ziua aceea, în port înceta orice activitate, deși se pierdeau milioane ; paguba era prevăzută și votată în toți anii de consiliul primăriei, în unanimitate, cu o singură abținere, se înțelege o inimă acră.

Flota de război ieșea dincolo de diguri, în rada nou creată, și ancora acolo în linie, făcînd o centură de onoare. Să fi rămas mai aproape, ar fi spart timpanele oamenilor cu salvele de artilerie, la trecerea în revistă. Era primul punct din programul serbării, Amiralul, care îi dădea primarului locul de onoare, în dreapta, trecea cu o șalupă albă, împodobită cu marele pavoaz și cu ghirlande, prin fața flotei de război, în bubuitul tunurilor și-n uralele echipajelor.

De cîte ori voi vedea un vapor împodobit cu marele pavoaz, patruzeci de pavilioane de forme diferite și felurit colorate, întinse de la prova la pupa prin vîrful catargelor, desenînd pe cer un trapez ca al carului mare, dar întors cu o sută optzeci de grade, ziua mi se va părea mai frumoasă ; iar dacă vor fi la un loc mai multe vapoare împodobite la fel, fluturîndu-și pavilioanele, inima îmi va tresălta de bucurie, simțindu-se ea însăși sărbătorită. Rău îmi pare că n-am avut prilejul atunci să mă urc în aer cu un balon sau să zbor cu avionul pe deasupra orașului ; aș fi avut ce să văd, ceva ce nici un pictor n-a cuprins vreodată pe paleta lui, și nici măcar în ima-

ginaţie, un covor gigantic ţesut cu cele mai vii şi mai vesele culori ale spectrului. Căci nu se pavoazau numai vapoarele, pînă la ultimele dintre ele, tot ce plutea pe apă, remorcherele, şalupele şi bărcile, fie ele cît de mici, de două persoane ; şi de asemeni cheiurile, marele pavoaz se întindea între stîlpii lampadarelor, între braţele macaralelor, pretutindeni în port, între o magazie şi alta, între rezervoarele de petrol, între silozuri şi între paratrăsnetele de pe clădirile mai înalte.

Dar acest fast tradiţional al marinei şi-l însuşea întreg oraşul, marele pavoaz se înşira de-a curmezişul bulevardelor, al străzilor şi chiar al ulicioarelor mai sărace, de nu se mai vedea cerul ci doar pavilioanele colorate, cu limbajul lor enigmatic, pe care oamenii n-aveau nevoia să-l descifreze, mulţumindu-se numai cu frumuseţea. Cine avea cu adevărat dragoste pentru vapoare îşi împodobea la fel grădiniţa şi interiorul casei, se găseau la prăvălii, comandate din vreme, pavilioane de toate mărimile, unele numai de-o palmă, sau cît o carte de vizită ; cu acestea birjarii îşi pavoazau trăsura, le prindeau în cerc, între spiţele roţilor care în mers semănau cu discul lui Newton, dar neavînd viteză prea mare nu ajungea să-şi piardă culorile. În sfîrşit, existau pavilioane în miniatură, ca o marcă poştală ; oamenii şi le prindeau în piept, fetele şi le împleteau în păr, băieţii făceau din ele coadă la zmeu şi le înălţau în aer, dar în pînza aceea de culori de deasupra oraşului nu puteau să le vadă decît păsările cerului, dacă nu fugeau la pădure, să-şi cruţe ochii, căci de atîta strălucire, în plină bătaie a soarelui ar fi putut să orbească.

În ajunul serbărilor am fost şi eu pe „Arhimede", am dat o mînă de ajutor la înşirarea pavilioanelor, erau noi-nouţe, nu cele de rîndul trecut, din croazieră, pe care le zdrenţuise furtuna. Aruncîndu-mi ochii pe spiraiul de la cabina căpitanului, am văzut-o pe Rozalia îngropată într-un maldăr de cîrpşoare diferit colorate, n-am înţeles ce făcea acolo, le sorta, le potrivea după o anumită socoteală, căci stătea să se gîndească, încerca, într-un fel, în altul şi pe urmă le cosea cap la cap, făcînd fîşii, ca nişte panglici. Nu mi-a fost greu să desluşesc că erau pavilioanele codului, din cele cît marca poştală, puzderie,

dar tot n-am înțeles la ce voia să ajungă cu ele. Pe seară, cînd am plecat, le înșirase pe toate, avea zeci de panglici și acum le cosea una de alta, în lățime, căutînd din nou să le potrivească la culoare, după cine știe ce socoteală.

Misterul s-a lămurit a doua zi, a fost o surpriză care mi-a luat ochii, venisem primul, plecasem de acasă cu noaptea în cap, n-aveam răbdare să aștept trăsura AMarisei. Tocmai răsărea soarele și Rozalia urca scările în gura tambuchiului. Am văzut-o ieșind treptat de sub punte, față în față cu soarele care răsărea din apă, și nu mi s-a mai părut că ar fi o făptură omenească, ci o plantă însuflețită, o floare nemaivăzută, cu sute de petale, stamine și frunzulițe, împletite și unduite, ceva venit dintr-o altă lume decît cea pămîntească, dintr-o închipuire. Pînă să apară cu totul pe punte, mi-am mai păstrat sîngele rece, am văzut-o crescînd și modelîndu-se în forma ei, cum o știam dinainte, îmbrăcată în halatul alb de bucătărie ; acum însă părea făcută nu din carne omenească, ci numai din culori, culori peste culori, amestecate și vii, de parcă fiecare ar fi avut în ea un altfel de sînge, nu doar roșu. Atunci am trecut prin cîteva clipe de amețeală, nu mai știam dacă avea pe ea un veșmînt, sau dacă nu cumva culorile înfățișau propria ei nuditate ; fiindcă nici o țesătură din cele știute n-ar fi putut să i se modeleze cu atîta fidelitate pe trup, pînă la contopire. Să fi avut măcar puterea de a ridica mîna, mi-aș fi dus-o la ochi, rușinat că îndrăzneam să-i stau în față și s-o privesc sub înfățișarea ei secretă, cu totul neîngăduită pentru mine.

Văzîndu-mă acolo, țeapăn și holbat, mi-a făcut un semn de salut, și cînd a ridicat brațul, i-am recunoscut pielea, ușor bronzată, pe urmă i-am recunoscut picioarele, în sandale cu tocuri înalte, și atunci în sfîrșit mi-am dat seama că nuditatea ei bizară, de care mă speriasem, era o rochie, făcută din pavilioanele codului, minuscule, atît de bine mulate pe trup, că îi luau nu doar forma, ci și căldura, și chiar pulsul vieții.

Privitor la acea rochie am rămas cu o întrebare căreia n-am putut să-i răspund nici pînă astăzi. Oare în îmbinarea culorilor și formelor Rozalia folosise codul de semnalizare cu gîndul de a transmite un mesaj cui ar fi știut să-l descifreze ? Codul exista în timonerie, îl frun-

zărisem, ea probabil îl cunoştea mai bine decît mine, ar fi putut să găsească în el o sursă de inspiraţie. De cîte ori am privit-o în ziua aceea mi s-a părut că urmărise să spună ceva cu ajutorul rochiei, dar mi-ar fi fost imposibil să descifrez măcar unul din gîndurile sale, fiindcă nu ştiam în ce parte a trupului era începutul, şi apoi, nu ştiam codul pe dinafară. Cerîndu-i părerea lui Alex, acesta mi-a aruncat o privire uimită, apoi s-a uitat intrigat la rochia Rozaliei.

— Ia te uită ce-ţi trece prin minte ! mi-a spus, cu o mirare invidioasă. E o idee grozavă ! Mi-o dai mie ? Ţie tot n-o să-ţi trebuiască.

I-am dat-o, a trecut-o numaidecît în caiet, dar aşa a rămas, sub forma unei notiţe, n-a avut timp sau n-a avut ocazie s-o dezvolte. Nu mi-a părut nici bine, nici rău, n-am ţinut niciodată prea mult la ideile mele, le-am dat cu dragă inimă cui a vrut să le folosească, şi nu m-am supărat nici cînd unii şi le-au însuşit fără să-mi ceară voie. Un răspuns la întrebarea mea n-am obţinut însă ; îndată ce a închis caietul, Alex a rămas pe gînduri, îşi făcea probabil planul cum să folosească ideea.

Puţin mai tîrziu, cînd s-a ivit ocazia, i-am pus întrebarea şi lui Mustafiţă ; nu ştiu cum îi cîştigasem simpatia, poate fiindcă şi el îmi era simpatic mie. M-a uimit cîte ştia despre oameni şi despre secretele lor cele mai ascunse ; nu cred să fi fost în tot oraşul cineva mai de seamă căruia să nu-i cunoască viaţa. Ocazia s-a ivit fiindcă tocmai se uita după Rozalia, stătea rezemat de parapet, cu şapca trasă pe ochi şi îşi mîngîia mustăcioara. Era uşor să-mi dau seama că îi lăsa gura apă, cui nu i-ar fi lăsat ? — toţi invitaţii AMarisei se uitau pe furiş la Rozalia, fără să ţină seama că nu era decît bucătăreasa vaporului. Răspunsul lui Mustafiţă m-a dezamăgit, dar era vina mea, n-ar fi trebuit să pun asemenea întrebare unui om cu mintea înfierbîntată. După el, nu putea să fie vorba de nici un cod, nu credea că Rozalia ar fi mers cu gîndul la una ca asta, nu şi-ar fi pierdut timpul ; ea dacă ar fi vrut să spună ceva, avea codul ei, sub rochie, descifrat gata.

Nu puteam să mă împac cu ideea lui Mustafiţă, am continuat să cred că pavilioanele adunate în rochie alcătuiau un mesaj pe care nimeni nu s-a ostenit să-l

descifreze. Întocmai ca Mustafiță, toți s-au dus cu gîndul la ceea ce se ascundea sub ele, astfel s-a pierdut o comunicare nebănuită. Și astăzi îmi pare rău de osteneala zadarnică a Rozaliei, mai ales că n-am s-o mai văd niciodată ; unde putea să fie ea în aceste momente dramatice ?... Atunci, „Arhimede" era ancorat în rada interioară, creată anume pentru serbările marinei, într-un loc care mi s-a părut privilegiat, și nu mă înșelam. Amiralul dăduse dispoziții ; el, cu subalternii lui și cu căpitanul portului, stabileau pe plan poziția vapoarelor, ca să nu fie învălmășeală. După ce m-am uitat în jur, cînd toate vapoarele erau ancorate, mi-am dat seama că „Arhimede", un biet salvator de trei sute de tone, vopsit negru, ocupa nu doar un loc privilegiat, ci chiar pe cel mai onorat, în fața tribunei plutitoare ; desigur, datorită AMarisei. De altfel, Amiralul, de dimineață, după ce trecuse în revistă flota de război, revenise în rada interioară cu șalupa și înainte de a debarca pe tribună, acostase la scara lui „Arhimede".

Ca și prima dată cînd ieșisem cu vaporul în larg, AMarisa se afla în jilțul ei, pe dunetă, sub un baldachin alb, înconjurată de rudele cele mai apropiate, locul din dreapta fiind ocupat de Zoba, iar cel din stînga de mama, și următorul de Iani Talabă. Panainte era la scară, să-l întîmpine pe Amiral, în uniformă de ceremonie, cu mănuși albe și cu un monoclu nou, în ramă subțire de aur ; nu-l purta tot timpul, ci numai la ceremonii speciale.

Amiralul urcă primul, așa cerea protocolul, dar odată ajuns pe punte, îl lăsă pe doctorul Anatol Radovici să meargă înainte. La data aceea doctorul era primar numai de o lună, dar măsurile luate de el în conducerea orașului își și dădeau roadele. Dovadă că la nici una din serbările marinei de pînă atunci, nu venise atîta lume, nu domnise atîta voie bună ; oamenii simțeau prosperitatea apropiindu-se din amîndouă părțile, și de pe mare, cu tonajul mărfurilor în creștere, și de pe uscat, unde tocmai se dubla calea ferată și se proiecta un canal care să lege portul de Dunăre.

Oaspeții s-au urcat pe dunetă, s-au înclinat în fața AMarisei și i-au sărutat mîna ; pe urmă i-au sărutat mîna și lui Zoba, și l-au întrebat de sănătate. N-au stat mult, trebuiau să meargă la tribuna oficială, unde aș-

teptau primul ministru, cu miniștrii de război și marină, împreună cu o bună parte a guvernului, dornici cu toții să se destindă o zi și să uite treburile politice.

Tribuna era alcătuită din mai multe pontoane legate între ele cu dulapi groși de brad și îmbrăcați în covoare orientale. Pe fondul albastru al mării, cu cerul senin deasupra, covoarele alese unu și unu, din cele mai scumpe și mai renumite, împreună cu uniformele oaspeților, încărcate de fireturi, cu fracurile negre, cu plastroanele albe, cu decorațiile multicolore, toate acestea strălucind în razele soarelui, dădeau impresia de fast și de bogăție, și oricine privea, oricît de modest ar fi fost în ierarhia orașului, ultimul coate-goale, se simțea mîndru și fericit de atîta frumusețe și înflorire.

Oaspeții din tribuna oficială stăteau pe trei rînduri, în trepte, ca ultimii să poată privi nestînjeniți pe deasupra celor din față. În primul rînd erau cincisprezece jilțuri aurite, aduse din sala consiliului comunal; locul de la mijloc îl ocupa Anatol Radovici, nu din dorința lui, dar așa cerea protocolul, îi fusese imposibil să-l schimbe. În dreapta lui stătea primul ministru, în stînga Amiralul. Regele Ferdinand, fiind bolnav, nu putuse să vină, iar prințul Carol, pe care îl delegase să-l reprezinte, se dusese în altă parte, la un conac din Moldova, unde avea o ibovnică. N-am înțeles de ce prefectul, care în alte județe avea primul loc la toate ceremoniile și în toate ocaziile, aici stătea cam oropsit în rîndul al treilea; poate fiindcă orașul, cu prosperitatea lui în continuă creștere, se socotea independent de administrația județeană și vroia ca prefectul să înțeleagă, să nu aibă pretenții.

Mai tîrziu, cînd Cazinoul devenise renumit în toată Europa și chiar mai departe, atrăgînd pe pătimașii jocului pînă și din America, de unde veneau mai ales văduvele bogate, printre ele multe tinere și frumoase, unii consilieri comunali se gîndeau la o independență administrativă dusă și mai departe, orașul să iasă de sub autoritatea statului, să devină ceva în felul principatului de Monaco. Poate cu timpul dorința lor s-ar fi împlinit, dacă nu venea războiul, care a înmormîntat toate ambițiile.

În fața tribunei oficiale, cam la cincizeci de metri era ancorată o estradă plutitoare, ca o scenă de teatru deschisă în toate direcțiile, pentru exhibițiile nautice;

le aşteptam nerăbdător, aflasem cîte ceva de la Mustafiţă, avea să fie o distracţie nemaiîntîlnită, ceva ce depăşea închipuirea oamenilor de orice vîrstă. De o parte şi de alta a estradei, alte două tribune formau, împreună cu tribuna oficială, un careu pe care îl închidea „Arhimede", aşezat pe a patra latură. Tribuna din dreapta o ocupau membrii corpului consular şi invitaţii lor, lume din cincisprezece ţări, unele fără ieşire la mare ; reprezentanţii acestora se simţeau în inferioritate faţă de ceilalţi, se vedea limpede, încercau să pară volubili, perorau cu gesturi largi, zîmbeau în stînga şi-n dreapta, dar cam mînzeşte.

Mi-a atras numaidecît atenţia o doamnă aşezată la mijlocul primului rînd de scaune, lîngă consulul Franţei, care îşi îngăduise să vină în costum de stradă, dar atît de elegant şi pe care îl purta cu atîta distincţie, că nimeni nu spunea o vorbă. Vecina ei purta o rochie frapantă, de tafta albă, cu romburi făcute din rubine mărunte, un lux excentric care lua ochii şi stîrnea murmure admirative. Fiindcă purta o pălărie neagră, cu boruri mari, împodobită cu pene de struţ care îi cădeau pînă pe umăr, umbrindu-i obrazul, greu am recunoscut în acea persoană pe doamna Lambru, şi numai după ce m-am uitat cu binoclul. Nu trecuse nici o lună de cînd Panainte o dăduse ca moartă ; mi s-a făcut frică, am căutat-o cu ochii pe Pompilia, întrebîndu-mă ce scenă o să urmeze cînd va descoperi-o pe rentieră, vie şi sănătoasă, făcîndu-şi vînt cu evantaiul ; un evantai negru, ca pălăria, într-un contrast cam înfricoşător cu rochia de tafta albă, cu sclipirile roşii ale rubinelor. Nu mică mi-a fost spaima, un moment mai tîrziu, cînd am văzut-o pe Pompilia uitîndu-se cu binoclul la nimeni altcineva decît la doamna Lambru.

Binoclurile au fost surpriza dimineţii, toţi invitaţii AMarisei au primit cîte unu ca amintire. Copiii au primit binocluri mai mici, dar nu de jucărie, marca Zeiss, ca toate celelalte. Nu ştiu prin ce noroc binoclul meu era cel mai mare, un binoclu scump, de marină, cu o luminozitate atît de puternică, încît învingea pînă departe întunericul nopţii, dîndu-mi putinţa să văd aproape totul şi aproape limpede, ca în amurg, dacă nu ca ziua. Pe tocul lui, de piele neagră, cu catifea roşie înăuntru, sub numele meu,

scria, cu litere aurite : „Cu drag, din partea AMarisei". Într-un an de sărăcie mi-am călcat pe suflet și l-am vîndut pe nimica toată. Mai tîrziu aș fi putut să-mi cumpăr altul, dar nu mai era același lucru, și nici nu mai aveam nevoie, văzusem destule, mărite de două și chiar de nouă ori cît erau ele în realitate.

Darurile ni le-a înmînat Panainte de dimineață, în port, aștepta la schelă, cu mănuși albe pe mînă, și care cum urcam, îl primeam pe al nostru, învelit în foiță de aluminiu, așa că la început nu știam ce este înăuntru. Binoclurile, peste nouăzeci la număr, erau înșirate pe o masă mare, Sofron și Rozalia îl alegea pe al fiecăruia din noi, cînd ne vedeau trecînd schela și îl ducea lui Panainte. Pe-al meu l-a adus Rozalia, am văzut că Panainte a ținut-o puțin de mînă, așa făcea de fiecare dată, dar n-aveam de ce să-l judec.

Mulți din familie ar fi preferat alt dar decît un binoclu, unii strîmbau din nas, alții ridicau din umeri și probabil în sinea lor o bombăneau pe AMarisa, babă nebună, aruncă banii pe fereastră, ne prăpădește moștenirea !

Atîtea binocluri costau într-adevăr o avere, dar ei nu știau că le primise drept onorariu de la Omer Baltadgi, importatorul de articole tehnice și optice, pe care îl vindecase de o gălbinare infecțioasă, cînd medicii nu mai credeau că poate să scape. Iar Baltadgi, la rîndul lui, le luase pe nimica toată, era un surplus al marinei și al armatei.

Panainte nu știa că la serbări o să vină și doamna Lambru, deci nu pot spune că el și nu altul, și cu premeditare, a stricat binoclul Pompiliei. După clipele de spaimă de la început, m-am liniștit, văzînd că Pompilia se uita nepăsătoare la tribuna consulilor, unde rentiera rîdea cu capul dat pe spate, de îi gîdila pe obraz cu penele de struț pe cei din rîndul al doilea ; dar ce puteam înțelege, dacă de orbit nu orbise, căci avea ochii limpezi ? Pe urmă a lăsat binoclul de-o parte, de-aici încolo nu mai putea să fie nici o primejdie, se amuza, începuse spectacolul, rîdea în hohote, bătea din palme de-i jucau fălcile și-i tremura grăsimea de pe umeri.

M-am folosit de prilej, am pus mîna pe binoclul ei și cînd l-am dus la ochi n-am văzut decît umbre vagi, pe un fond opac ca laptele acru. Degeaba am încercat să

limpezesc imaginea, şurubul de reglaj era blocat la o extremitate, a fost imposibil să-l mişc măcar un milimetru. Cineva îl stricase, era evident, nu putuse să vină aşa din fabrică. Întîi am bănuit-o pe Rozalia, am avut gîndul nedemn că voise să se răzbune dintr-o gelozie şi neîngăduită, şi neîndreptăţită; fiindcă de mult Pompilia nu-i mai era rivală. Binoclul îl stricase Sofron, a cărui aversiune faţă de mama lui o cunoşteam, de atîtea ori îi făcuse sînge rău de faţă cu mine.

Deşi nevastă de marinar, Pompilia nu umblase niciodată cu un binoclu. Femeia nu ştie ce pierde dacă nu se iniţiază cît de cît în meseria bărbatului, şi dacă nu-şi însuşeşte măcar puţin din pasiunile acestuia.

Dacă tribuna din dreapta, privind de pe „Arhimede", era destinată consulilor şi invitaţilor acestora, în cea din stînga puteau fi văzuţi oamenii cei mai bogaţi din oraş, milionarii: armatori, importatori, exportatori, reprezentanţii negoţului. Printre ei am putut să-i disting, datorită binoclului uimitor de puternic, pe cei doi fraţi Sasu, cu băcănia şi depozitul de vinuri, iar în spatele lor pe Omer Baltadgi. Să fi fost toţi aceştia milionari, cum umbla vorba? Da, mi-a confirmat Mustafiţă, milionari recunoscuţi de administraţia financiară, altfel nimeni nu primea o invitaţie.

Omer Baltadgi avea cu el un tînăr care îi pregătea narghileaua şi îi făcea cafea după cafea, fierbînd-o la spirtieră. Aceste detalii nu aş fi putut să le văd de la cincizeci de metri, să nu fi fost binoclul, prodigiosul instrument care, socotesc eu, îşi plătea preţul, fie şi într-o singură zi, dacă era folosit bine. Cu el am putut să desluşesc pînă şi desenul filigranat de pe ceşcuţa de cafea, şi monograma O. B. de pe farfurioară! Şi cadîna pictată pe vasul de porţelan al narghilelei! În tînărul acela l-am recunoscut pe Iordan, practicantul lui Omer Baltadgi, cel care lua în primire şi le ştergea de apă maşinile de cusut scoase de Sofron de pe fundul mării. În anii următori avea să cadă victimă răzbunării lui Sofron, după ce participase la batjocorirea Pisicuţei. Doctorul îi scosese cîrligul din limbă, dar nu cu uşurinţă şi nu fără urmări; Iordan rămăsese peltic rău de tot, că abia se mai înţelegea ce spune.

Mulţi dintre oaspeţii acelei tribune aveau cu ei secretarii sau valeţii, care le purtau de grijă, le dădeau limo-

nadă de la gheață, îi apărau de soare cu umbrela, să fi fost zăpușeală le-ar fi făcut vînt cu evantaiele aflate la îndemînă, și așteptau ora de prînz, cînd să deschidă coșul cu de-ale gurii. Îmi închipuiam ce bunătăți puteau să fie acolo și parcă simțeam în nări mirosul delicateselor din băcănia domnului Sasu, iar din port parcă venea aroma colonialelor pe care o simțisem în prima zi cînd fusesem acolo cu Alex. Acum Alex stătea cu ochii închiși, într-un șezlong, în spatele AMarisiei ; dar nu dormea ci visa și făcea planuri, fiindcă din cînd în cînd deschidea caietul și nota ceva, orbește, fără să deschidă ochii.

În rîndul întîi din tribuna milionarilor am numărat tot treisprezece rînduri de jilțuri și m-am mirat că nu se găsise nici un superstițios, să respingă cifra nefastă. Cele treisprezece persoane care le ocupau mi-au atras atenția în chip deosebit, puteam de altfel să-i observ mai bine ca pe alții. În mijloc ședea un domn cu favoriții albi, stufoși, fără mustață sau barbă, decanul milionarilor, cu reverul fracului încărcat de decorații. Bogătașul, după cum mi-a spus Mustafiță, rămînea printre milionari din modestie, fiindcă altfel averea lui depășea miliardul, și nu era singurul în această situație. Cum stătea răsturnat pe spate în jilț, m-a frapat un lanț gros de aur care îi trecea peste burta proeminentă. Era cel mai mare armator și pe deasupra proprietarul șantierelor navale ; poate masiva bijuterie de pe burtă simboliza lanțul de ancoră, o emblemă a treptei ocupată de el în societatea portuară. Pe urmă am descoperit că toți cei din rîndul întîi aveau lanțuri de aur pe burtă, la fel de grele, deși nu toți erau la fel de grași ca decanul. Celor mai slabi lanțul le atîrna pînă în prohabul pantalonilor și aceștia parcă făceau milă, ca și cum n-ar fi avut ce să mănînce. Asemenea închipuire nu mi se pare chiar aberantă ; pentru un miliardar, ca decanul, un milionar nu-i altceva decît un coate-goale ; mă și miră că le permitea să stea în primul rînd de scaune.

În societatea orașului erau numeroși oameni distinși, cu multe merite, profesori, medici, magistrați, avocați, chiar și cîțiva artiști cu renume, un pictor ale cărui pînze marine făceau înconjurul lumii, un sculptor socotit de o valoare egală cu Mestrovici, lui se datora statuia lui Eminescu, inegalabilă ; în sfîrșit, cîțiva poeți ocupau locuri de frunte în istoria literară, iar un romancier care

se consacrase vieţii marinarilor era comparat cu Pierre Loti şi cu Blasco Ibáñez, ceea ce mie *atunci* îmi tăia respiraţia.

Toţi aceşti oameni, floarea oraşului, nu aveau o tribună a lor, cred că nici nu năzuiau s-o aibă. Iar direcţia protocolului socotea suficient dacă invitase în tribuna oficială pe Caton Mureşanu, preşedintele tribunalului, pe directorii şcolii navale şi al liceului de băieţi, traducătorul lui Ovidiu în româneşte, şi al lui Eminescu în limba latină. Mai erau şi alţi cîţiva invitaţi, dar n-am putut să-i identific, poate poetul şi romancierul. Cît despre Anatol Radovici, ale cărui merite ca medic şi conducător al spitalului de tuberculoză osoasă îl puneau printre primii cetăţeni ai oraşului, el se afla la tribuna oficială, şi chiar în primul loc, ca primar, căci altfel nu l-ar fi invitat nimeni. Dar nici el n-ar fi rîvnit la această cinste, ci mai bucuros ar fi fost să rămînă pe „Arhimede", cu AMarisa şi cu toată familia.

Ceilalţi oameni de seamă se aflau unde găsise de cuviinţă fiecare, amestecaţi cu populaţia oraşului pe vapoarele transformate în tribune pentru mulţime. Vapoarele Serviciului Maritim ar fi fost prea puţine, la serbări participau multe altele, ale unor societăţi de navigaţie străine, venite să aducă şi să ia mărfuri, acel schimb continuu căruia se datora prosperitatea oraşului. Mulţi armatori din Egee şi Mediterană trimiseseră cîte un vapor, din curtoazie, chiar dacă nu veneau cu mărfuri şi nici nu urmau să plece încărcate, numai pentru a lua parte la serbări, păstrînd astfel relaţii cordiale cu oraşul maritim ; oraşele maritime sînt legate între ele, indiferent ce distanţă le desparte, am mai spus, agiţi apa cu o mînă şi unda stîrnită astfel se propagă pe toate mările pămîntului.

Nu era om în oraş să vină la serbări şi să nu găsească un loc bun de unde să privească. Unele vapoare îşi primiseră oaspeţii din zorii zilei, cînd încă se aflau în port, legate la cheiuri. Mai tîrziu, după ce îşi luaseră locul în radă, trimiteau bărcile la debarcadere, să aducă lumea întîrziată. Erau sute de bărci, se întorceau încărcate cu oameni de toate felurile, în haine de sărbătoare, dar nu frac, se înţelege, nici redingotă. Cu rochiile înflorate ale femeilor, cu umbreluţele lor multicolore, marea împînzită de bărci pavoazate părea o grădină plutitoare.

Ambiţia oricărui comandant de vapor era să aibă cît mai mulţi oaspeţi, îi primea la scară, în uniformă de gală, cu mănuşi albe, saluta, se înclina, doamnelor le săruta mîna. Cum se golea barca, o şi trimitea înapoi, să aducă pe alţii, iar el se ducea pe puntea superioară, să vadă dacă toată lumea era mulţumită. Aşa cum văzusem pe cuirasatul englezesc HMS „Victory", vaporul era în întregime la dispoziţia vizitatorilor, de la puntea de comandă pînă în cală ; bucuria copiilor să-şi dea drumul pe balustrade, să bată mingea pe coridoare ; chiar dacă se spărgeau geamuri şi becuri, marinarii aveau ordin să nu certe pe nimeni, ci să zîmbească. Aşa da serbare ! Pe puntea superioară, acoperită cu tende, să ţină umbră, lumea şedea pe bănci, pe scaune, pe şezlonguri, oricine găsea un loc convenabil. Pe fiecare vapor era un bufet gratuit cu sandvişuri şi friptură rece, dacă nu chiar masă întinsă ; depindea de filotimia armatorului, căci comandantul n-ar fi avut de unde scoate atîţia bani ca să poată îndestula pe toţi oaspeţii. Dar pe cel mai sărăcuţ vapor se găsea ceva ca oamenii să-şi potolească foamea ; iar limonadă la gheaţă se bea pe săturate.

O parte din vizitatori veneau cu binoclul de acasă ; într-un oraş maritim sînt multe binocluri. Se găseau şi pe vapor, dar nu pentru toată lumea, oamenii le luau cu schimbul, rar se întîmpla ca un egoist sau un necioplit să pună mîna pe unul şi să nu-l mai lase. Nicăieri însă nu erau atîtea binocluri ca pe „Arhimede", multe stăteau degeaba, nu poţi să le ţii tot timpul la ochi, faci cîrcei la mînă şi se strică vederea.

Nu vreau să fiu părtinitor, de aceea n-am să ascund că „Arhimede", aflat la loc de cinste, era vaporul cel mai ponosit din toată rada, demodat, cu vopseaua neagră, urîtă şi obosită ; deşi putea să se lupte bine cu marea, cum văzusem, şi era ţeapăn cum se cere unui vas de salvare, părea că îşi trăieşte ultimele zile. Dar nici un alt vapor în toată rada nu era mai frumos împodobit, cu mai multă largheţă şi fantezie. În afară de marele pavoaz, triplu, adică pavilioanele codului înşirate de la prova la pupa, prin vîrful catargelor, pe trei şiruri, mai erau ghirlandele de flori, întinse de-a curmezişul, dintr-un bord în altul, şi-apoi în diagonală, o ţesătură atît de deasă că nu se

mai vedea cerul deasupra. În ajun, docarele AMarisiei veniseră de trei ori în port, încărcate cu flori de la sere. Florilor li se adăugau lampioanele, altele şi mult mai numeroase decît data trecută, cînd furtuna făcuse prăpăd printre ele. În plus, fiece bucăţică de punte era acoperită de covoare scumpe, cu desenul atît de fantezist că nici două din ele nu semănau unul cu altul, şi cu atîtea culori, şi atît de vii, cum nici nu credeam că există. Îmi pare rău că nu le-am dat importanţă, aş fi avut de învăţat multe, aşa am rămas cam nepriceput la covoare. Tot ce pot spune este că altele la fel de frumoase şi în număr tot atît de mare n-am văzut decît mai tîrziu, în bazarul de la Constantinopole.

Am lăsat la urmă rochia Rozaliei, cu siguranţă unică în lume, podoaba cea mai frapantă, fiindcă era mereu în mişcare, ca o flacără aţîţată tot timpul, aprinzîndu-se încă o dată cînd credeai că o să se stingă, că nu mai are ce să ardă. De mult binoclurile din cele trei tribune şi de pe vapoare se îndreptau spre ea, parcă nu mai aveau ce să vadă în altă parte. Aşa cum aluneca de la bucătărie în toată lungimea punţii, cum urca scara dunetei, prea puţin înclinată, aproape verticală, fără să se ţină de balustradă, cu un platou în fiecare mînă, unul cu şandvişuri şi tartine, altul cu pahare pline ochi, lăsînd în urma ei o trenă colorată, Rozalia semăna cu o cometă în formaţie.

Numai cînd s-a auzit clopotul de bronz păstrat de pe bătrînul cuirasat „Elisabeta", cu un timbru atît de penetrant că acoperea toată rada, vestind începutul serbărilor, şi cînd fanfarele reunite pe pachebotul „Împăratul Traian" din spatele tribunei oficiale au intonat *Imnul Marinei*, Rozalia s-a oprit lîngă parapet, ţinînd cele două platouri cu braţele întinse în lături, aplecată puţin în faţă, cu sînii ei războinici împinşi înainte. Avea în ea ceva atît de cuceritor şi de mîndru, încît am asemuit-o cu un vechi galion de corabie, sculptura în lemn a unei zeiţe a mării, prinsă pe etravă şi bătută de valuri.

Oricît de mult mi-ar fi plăcut serbările, seara tîrziu, cînd s-au încheiat cu focuri bengale, am socotit, poate ca nimeni altcineva, că partea lor cea mai frumoasă fusese rochia Rozaliei.

56

Deşi plecase înaintea celorlalte vapoare, „Arhimede" ajunse ultimul, cînd toate erau adunate şi pluteau în derivă la intrarea Bosforului. Lumina vînătă a dimineţii arunca peste mare şi peste ţărmurile pustiite de iarnă un văl rece, acoperind nu doar peisajul ci şi speranţele oamenilor ; spunînd aşa, pornesc de la gîndurile lui Panainte, care acum îşi dădea seama că, pentru el şi pentru „Arhimede", începuse războiul. Ca o dovadă, de la ţărm, unde stăteau la ancoră un distrugător şi două torpiloare din flota germană, se desprinse o vedetă rapidă, şi trecu pe la toate vapoarele din convoi, lăsînd cîte un marinar în uniforma marinei militare. Pe „Arhimede" se urcă un sergent tînăr, aproape un copilandru, blond, cu o mustăcioară ţepoasă ; fizionomia lui mi l-ar fi amintit pe Bob, din primele zile cînd îl cunoscusem. Pe umăr purta un sac de campanie, iar în mînă avea o valiză neagră, rigidă, de piele sintetică. Sergentul se prezentă, îl chema Dietrich, era zîmbitor, sigur pe sine, reprezenta o ţară victorioasă, în drum spre alte victorii. Mă întreb azi, după aproape o jumătate de secol, dacă el, sau altul din componenţa acelei escorte destul de sărăcăcioase, se gîndea la dezastrele viitoare, cel mai apropiat fiind pierderea convoiului încărcat cu benzină, împreună cu navele de protecţie.

Panainte era în capul gol, în haine civile ; sergentul nu-şi ascunse contrarierea :

— Sînteţi... comandantul ?... Vorbiţi limba germană ?

Ca prim gest, scoase de sub manta pavilionul marinei de război a Germaniei şi dispuse să fie arborat la pupa.

— De aici înainte vă aflaţi sub protecţia führerului nostru ; noi răspundem de soarta dumneavoastră. Rămîneţi comandantul vaporului, dar veţi urma instrucţiunile mele, pe care mi le va transmite comandantul escortei. Unde pot instala staţia de radio ?

În timonerie exista un post de telegrafie fără fir, un aparat vechi, „Marconi", din timpul primului război mondial, o ladă care slujea şi de masă pentru harta de navi-

gaţie. Sergentul scoase aparatul său din valiză, mergea cu baterii, n-avea nevoie să ia curent de la reţeaua vaporului, al cărei voltaj nici nu se potrivea, de altfel, îl instală peste hartă („n-o să aveţi nevoie de ea, îi urmaţi pe ceilalţi !") şi în cîteva clipe era în legătură cu radiotelegrafistul de pe vasul-comandant, distrugătorul „Bismarck 3", tocmai la timp să primească ordinul de plecare. Peste o oră, convoiul intra în Bosfor, în şir cîte unul ; „Arhimede" avea locul al şaptelea, la mijloc, încadrat de cele două torpiloare ; distrugătorul mergea în frunte. În apele turceşti, nu era nici o primejdie, Turcia păstra o neutralitate binevoitoare faţă de Germania, care tocmai atunci îi ataca pe greci, ca să vină în ajutorul italienilor, angajaţi de un an într-o luptă infructuoasă şi cam ridicolă.

— Sărăcuţă escortă ! remarcă Panainte, arătînd la cele două torpiloare nu prea falnice.

După o clipă de mînie, repede ascunsă, sergentul răspunse cu un zîmbet de superioritate :

— Dacă n-ar fi un secret militar, v-aş spune unde se află acum flota noastră din Mediterană.

După două zile, secretul avea să-l afle toată lumea, publicat de ziare şi transmis la radio : flota germană ataca flota engleză, grupată în strîmtoarea Messina, între continent şi Sicilia. Amiralitatea germană socotea că în vederea acestei bătălii, la care ar fi fost imposibil să nu se aştepte, englezii se îngrijeau mai puţin de Egee. Un distrugător şi două torpiloare, vechi dar bine înarmate şi cu echipajele curajoase, erau capabile să respingă uşor un atac pornit de pe coasta grecească. Şi apoi, asigurat sau nu, convoiul trebuia oricum să pornească, asumîndu-şi riscurile ; aceasta era soarta convoaielor, să răzbată sau să se piardă ; încercarea trebuia făcută.

Nu m-a interesat să aflu, fiindcă azi n-ar mai interesa pe nimeni, unde trebuia dusă benzina. Poate pe un aerodrom secret, de pe coasta Turciei, la nord de insula Rhodos ; n-am nici o dovadă. Poate de acolo şi-au luat zborul regimentele de paraşutişti germani, ca să debarce în insula Creta, fortăreaţă britanică. Nu ştiu cum a greşit socotelile amiralitatea germană ; e adevărat că în aprilie nemţii au ocupat Salonicul, unde se adăpostea flota engleză din Marea Egee. Dar cu o lună mai înainte, acea flotă, subestimată, provocase, în bătălia de la capul Matapan, de-

zastrul flotei italiene. După Salonic, toate au mers repede, Grecia și Jugoslavia erau invadate, iar în luna mai cădea și insula Creta ; dar avioanele care au lansat parașutiștii nu mergeau cu benzina din butoaiele de pe „Arhimede". Poate aerodromul secret, unde trebuia să ajungă convoiul, nici n-a mai fost folosit, poate avioanele au decolat din Peloponez, odată ce Grecia era ocupată ; așa ar fi fost mai ușor și mai sigur. Dar iarăși spun, nimic din toate acestea nu mai are vreo importanță, nu mă interesează decît soarta vaporului „Arhimede". Și oricît ar fi fost împrejurarea de deprimantă și de primejdioasă, cu șaizeci de suflete înghesuite în cala mizerabilă, pe care odată o văzusem îmbrăcată în pluș și în covoare, îmi vine în minte ziua lui cea mai strălucită, la Serbările Marinei, cînd se afla în linia întîi, la locul de cinste.

*

Serbările s-au deschis cu întrecerile de bărci, întîi cele de pe vasele de război, cu cîte opt, zece, sau poate douăsprezece rînduri de rame, nu mai țin minte exact, știu doar că veneau atît de vijelios, încît la început mi-au făcut frică. Erau poate mai mult de o sută, și cînd au apărut la intrarea în radă, mi s-a părut că începea o invazie, o flotă feniciană venea să debarce, să treacă orașul prin foc și sabie. Cele o mie de rame, sau chiar mai multe, mișcate războinic, lung și puternic, luceau în soare și păreau niște suliițe. Deasupra se ridica un huiet, un amestec înfricoșător de glasuri omenești, unele profunde, altele ca niște scrîșnete de metale lovite și rupte, și printre ele răzbeau țipete ascuțite, toate acestea în creștere, că unora mai slabi de îngeri putea să li se facă părul măciucă în creștet.

N-am fost liniștit cu totul nici cînd au ajuns destul de aproape ca să-mi dau seama că erau cîrmacii, care dădeau ritmul vîslașilor, zorindu-i, îmboldindu-i cu strigăte războinice. Altceva nu mi-a plăcut decît forța oamenilor, atît de dezlănțuită, încît părea că nimic n-ar mai putea s-o oprească, bărcile aveau să intre cu etrava în cheiul din fundul portului, unde să se fărîme. Erau bărci grele, făcute

pentru altceva decît o întrecere, dar cînd au ajuns în dreptul meu, mi s-au părut că nu plutesc, ci zboară în rasul apei. Oamenii se aplecau mult în față, întinzînd brațele înainte pînă ce fruntea le atingea genunchii, apoi înfigeau vîslele în apă, cu o mișcare bruscă și trăgeau toți deodată, pînă ce veneau pe spate. „Lunga, lunga !" strigau cîrmacii, cu porta-vocea la gură, dîndu-se de ceasul morții, cu fața schimonosită, cu ochii roșii, gata să iasă din orbite. Îmboldul lor semăna cu lovitura de bici a șefului de echipaj de pe galere, care scotea dire de sînge din spinarea osîndiților. Mușchii vîslașilor se încordau, întindeau pielea că nu mai avea mult să plesnească, ramele se arcuiau să se rupă, auzeai lemnul gemînd ca de moarte, și în clipa aceea, aproape de capătul mișcării, se vedea limpede barca ieșind din apă, făcînd un salt lung, ca delfinii ; nu cu altă forță decît a brațelor.

Luntrile pescarilor care au venit la rînd ar fi putut să mă plictisească după întrecerea dinainte, dacă n-ar fi fost atîtea la număr că la apariția lor toată rada s-a făcut neagră, cum erau ele date cu smoală. Altă regulă nu putea să se păstreze în asemenea învălmășeală, decît aceea de a merge înainte. Încolo fiecare făcea cum credea mai bine, luntrile se loveau una de alta, se rupeau vîslele, uneori chiar bordajul, năvălea apa, oamenii scăpau înotînd pe la fund, altfel cei care veneau din spate puteau să le spargă capul cu etrava. Și așa erau capete sparte, oamenii se încăierau, vîslele se încrucișau ca săbiile, se auzeau pocnete, icnete, înjurături și blesteme. Cei loviți la mir, dacă nu cădeau pe fundul luntrii, scoși din luptă, se legau la cap cu cămașa, și vîsleau înainte ; cămașa se făcea roșie de sînge. Pînă la urmă cineva tot ieșea primul, chiar dacă după victorie îl luau cu brancarda.

Întrecerea bărcilor civile a fost mai degrabă comică decît sportivă, un prilej de distracție. Era admisă orice fel de barcă și orice fel de propulsie în afară de motor : cîștiga cel mai bine inspirat și cu mai multă imaginație. Era admisă de asemeni orice șicană făcută adversarilor și în această privință m-am minunat cîte pot să treacă prin

mintea oamenilor, cînd vor să lase în urmă pe alții. Nu spun tot ce-am văzut, ar însemna să dau exemple proaste ; din cîte mijloace de luptă aș fi putut să-mi închipui, lipsea torpila și mina cu explozibil ascunsă sub apă. La jumătatea cursei, trei sferturi din bărci erau scoase din competiție, cele mai multe dintre ele rămase fără vîsle, ori rupte, ori smulse din mînă de un adversar mai lung în brațe. Unii încercau să înainteze vîslind cu palmele, sau cu panourile de pe fundul bărcii, nespornice și greu de a fi mînuite ; desigur că rămîneau în urmă, se lăsau păgubași și șalupele de ajutor veneau să-i ia la remorcă, îi aduceau la chei, cum brancardierii îi iau pe răniți de pe cîmpul de luptă. Întrecerea n-a cîștigat-o nimeni, nici o barcă n-a trecut linia de sosire. În frunte era unul care pierzînd ultima vîslă sărise în apă cu toată familia, bărbații maturi, se înțelege, nu femeile și copiii, și împingeau barca înotînd voiniceşte. Mai aveau de mers o sută de metri, cînd au văzut venind din urmă, destul de repede, o altă barcă, propulsată cu aceleași mijloace, dar mai numeroase și mai puternice. Părăsind competiția, cele două echipaje s-au luat la luptă, cînd pe deasupra, cînd pe sub apă, în timp ce vîntul împingea bărcile înapoi, spre ieșirea din radă. Lupta a continuat pînă ce arbitrul a venit cu șalupa și i-a somat să înceteze.

Atunci n-am stat să judec, am făcut și eu haz ca alții ; mai tîrziu m-am gîndit că o asemenea întrecere nu putea să fie decît imorală ; m-am și mirat că Amiralul o aprobase. A trebuit să treacă alt timp ca să-mi dau seama că nu aveam dreptate. Important într-o competiție este să se respecte regulamentul ; dacă era stabilit că sînt îngăduite orice mijloace, nu se putea face nici o obiecție. Din moment ce boxul pe ring se admite, ba chiar este socotit un sport nobil, cu toate arcadele rupte și nasurile zdrobite, de ce s-ar judeca altfel boxul pe apă ? Și apoi, era și acesta un mijloc ca oamenii să se familiarizeze cu marea. Pirații, ca să iau cel mai elocvent exemplu, n-au săvîrșit numai fapte urîte, ci uneori au înscris pagini de glorie în istoria marinei. Amiralul știa ce face !

Cele ce au urmat mi-au rămas în minte amestecate, împletite, suprapuse, încît ar trebui să le povestesc pe toate deodată, dar nu am atîta măiestrie, așa că am să le iau pe rînd, și nu în ordinea lor adevărată, ci cum izbutesc ele să iasă deasupra ; dacă pe unele am să le săr, nu-i nici o pagubă, sînt prea multe.

Se făcuse ora de masă, cine a vrut a coborît la bufet, să mănînce, iar serbarea a continuat în lipsa lor, fără pauză...

În cală, pe „Arhimede", fugarii mîncau gînditori, merinde din traistă și nu le simțeau gustul ; mirosul de benzină le otrăvea sufletul, mulți simțeau o beție, ar fi închis ochii, să nu se mai scoale, dacă AMarisa i-ar fi lăsat în pace ; pusese mîna pe o cange și îl îmboldea cu vîrful de fier, pe care cum îl vedea că începe să picotească. În afară de copii, toți fuseseră la Serbările Marinei, era imposibil să nu-și amintească...

La cele patru colțuri ale estradei erau fixați patru școndri culcați puțin oblic, la trei metri de apă, bulumaci drepți, ca niște bompresuri de corabie, lungi de patru-cinci metri. Nu le-am înțeles rostul nici după ce am văzut că echipe de marinari, venite cu barca, legau de-a lungul lor, de la jumătate înainte, felurite păsări și animale domestice, aproape tot ce crește pe lîngă casa omului, găini, rațe, gîște, curcani, oi, capre, iar la cap, ultimul, cîte un purcel de lapte, cu pielea trandafirie, care nu guița mai puțin pătrunzător decît un porc în toată firea. Nici celelalte vietăți nu stăteau mute, cotcodăceau, gîgîiau, măcăiau, behăiau, în timp ce se zbăteau să scape.

Începea o întrecere, am înțeles cînd s-au ivit concurenții, oameni de toate vîrstele, printre ei chiar un fel de călugăr cu barba albă, dar mai mult tineri și flăcăiandri. Singura condiție era să înoate bine, îi puneau la probă din vreme și numai așa le dădeau tichetul de participare, o tinichea ștanțată, cu număr de ordine. Am simțit o dezamăgire, ce aveau de făcut mi se părea nimica toată ; participanții trebuiau să meargă pe școndri, și nu în picioare, ceea ce ar fi fost într-adevăr greu pentru un om

fără deprindere, ar fi reușit numai circarii, ci stînd în cea mai lesnicioasă poziție, încălecat, sau întins pe burtă, trăgîndu-se înainte cu mîinile pînă ce ajungeau la primul trofeu, o găină, care le aparținea dacă mai izbuteau să-i desfacă și legăturile. Cine se simțea în putere, n-avea decît să-și lege găina de gît și să meargă mai departe. Nu știam însă că lemnul era uns din belșug cu seu, cu săpun sau untură, încît m-am mirat că participanții, după ce făceau o mișcare sau două, înaintînd abia o jumătate de metru, începeau să se clatine, băteau aerul cu mîinile și alunecau în apă, în rîsul omenirii și-n guițatul purceilor, care acopereau glasurile celorlalte dobitoace.

Jocul a ținut atenția mulțimii mai mult de o oră, pînă ce a fost adus pontonul cu trambulinele. Dar a continuat și după aceea, în planul al doilea, pînă spre seară, cînd cu chiu cu vai au fost cîștigate toate trofeele, în afară de purcei, aflați la capătul școndrilor, unde lemnul era mai subțire și mai alunecos și n-a putut să ajungă nimeni.

Omul cu barbă albă, semănînd cu un călugăr, pe care nu-l cunoștea nimeni, nu se știa de unde vine, și-a încercat și el norocul, la urmă, să le vină de hac purceilor. Pînă atunci cîștigase doi curcani, o capră, cîteva găini, gîște și rațe. S-a dus pe unul din școndri, care acum era liber pînă la capăt, dar cînd să pună mîna pe purcel, a alunecat pe o parte și a căzut în apă. Mai căzuse de cîteva ori înainte, nu se putea altfel. De trei ori a reluat încercarea, și n-a reușit decît a patra oară, a dezlegat trofeul și s-a tras înapoi, cu el în brațe. E de mirare că a terminat cu bine, fiindcă purcelul care guița disperat și se zbătea să scape ar fi putut să-i strice echilibrul.

Cu toată izbînda lui, se auziră abia cîteva aplauze, lumea se plictisise, se terminase și cu săriturile de la trambulină, și cu saltul motocicletei în apă, urmau alte jocuri, unul mai fantezist decît altul, pînă la corul sirenelor, care le-a întrecut pe toate. În schimb, învingătorul avu parte și de ceilalți trei purcei, așa era regula ; știindu-se cît de greu se cîștiga ultimul dintre trofee, și fiind puțin probabil că ar putea să ajungă cineva la al doilea

şi cu atît mai puţin la al treilea, necum la al patrulea, rămăsese hotărît ca toţi patru purceii să fie daţi drept premiu celui care îl cîştiga pe primul.

Cîştigătorul, cum s-a aflat pe urmă, era chiar călugăr la o mănăstire din judeţ, şi avea învoirea starețului să participe la concurs, cu condiţia ca trei sferturi din agoniseală s-o doneze mănăstirii ; partea lui putea s-o vîndă. În tinereţe fusese saltimbanc la circ, se făcuse călugăr dintr-o iubire nefericită. Nu-şi pierduse însă îndemînarea nici la bătrîneţe, se antrenase tot timpul, mergea în echilibru pe o sîrmă întinsă între clopotniţă şi turla bisericii. Pînă la război a concurat an de an la serbările marinei, cîştigînd totdeauna aproape toate trofeele.

Săriturile de la trambulină le-am privit numai cu coada ochiului, mă interesa mai mult călugărul, la care se mai uitau numai puţini oameni.

Saltul cu motocicleta în apă nu m-a impresionat deloc, ba chiar m-a dezamăgit, fiindcă îl aşteptasem cu prea multă meschinărie. Cînd colo, a fost o meschinărie inadmisibilă, dacă te gîndeşti că se cheltuiau sute de mii de lei şi chiar milioane, punînd la socoteală ce pierdere însemnau vapoarele imobilizate o zi întreagă. Era o motocicletă adevărată, decît că îi scoseseră cauciucurile, ceea ce ar fi împiedicat-o să-şi ia viteză. Dar cum să-şi ia viteză, dacă motorul n-a vrut să pornească ? Au tras de el cît au putut, au smucit pedala, s-au uitat la carburator, la magnetou, la bujie ; cum lumea începuse să fluiere, motociclistul s-a urcat în şa, în costum de baie, a apucat motocicleta de coarne iar doi marinari au împins-o de la spate, şi-au aruncat-o în mare, unde a căzut ca o balegă. Deşi dezamăgită, lumea a rîs, în loc să huiduiască. În tribuna oficială, Anatol Radovici zîmbea cu îngăduinţă. Amiralul făcea feţe-feţe ; la sfîrşit i-a dat un ordin aghiotantului, nu s-a auzit ce anume, fiindcă i-a făcut semn cu degetul să se aplece şi i-a şoptit la ureche. Doamna Lambru se plictisea de moarte, îşi făcea vînt cu evantaiul, tot negru, ca pălăria.

Pentru mine mai mult haz a avut sfîrşitul scenei, cînd Sofron, care aştepta în şalupă, şi-a pus costumul de

scafandru şi a coborît sub apă, să scoată motocicleta. Nu era mare lucru s-o găsească, nu putea să fie decît în locul unde căzuse. Hazul a fost că a scos şi o maşină de cusut, nou-nouţă, nu avea pe ea nici rugină, nici mîzgă. Lumea obosise, nimeni n-a dat atenţie întîmplării, deşi oricine ar fi putut să se întrebe, cum m-am întrebat eu, cu nedumerire, ce căuta o maşină de cusut, şi încă nouă, în mijlocul radei ? M-am uitat la Omer Baltadgi, importatorul, măcar el ar fi trebuit să se mire ; dormea în jilţ, cu ciubucul narghilelei în mînă, iar slujbaşul lui, Iordan, dormea în picioare.

Venea înserarea, soarele coborîse după silozuri şi peste radă cădeau umbre vinete. În această lumină scăzută nu înţeleg ce mai putea să vadă un om pe fundul mării, la o adîncime de peste cincisprezece metri. Şi totuşi, s-au găsit vreo douăzeci de scufundători, în costum de baie, care aşteptau în bărci, şi cînd Amiralul a aruncat banii în apă, s-au repezit să-i culeagă. Cred că erau monede de argint, poate lei dinaintea războiului, nu-i de crezut că ar fi fost napoleoni de aur. Amiralul îi lua cu pumnul dintr-un săculeţ pe care îl ţinea aghiotantul, şi-i arunca în apă, cu un gest cam reţinut, cu braţul îndoit din cot, ceea ce putea să fie un semn de zgîrcenie ; nu oricine aruncă uşor banii pe gîrlă, dar un Amiral, la serbările marinei, ar fi putut să aibă mîna mai largă, mai ales că nu scotea din buzunarul lui, ci din al primăriei.

Era o tradiţie, simboliza belşugul. A aruncat aşa vreo zece pumni de monede, cu pauze, spre a le lăsa scufundătorilor timp să le culeagă, pînă s-a golit săculeţul, pe care apoi aghiotantul l-a scuturat cu gura în jos, deasupra apei, ca să nu rămînă vreo monedă rătăcită. Am continuat să mă mir cum puteau scufundătorii să-i vadă în apa întunecată, pînă ce am aflat de la acelaşi fabulos Mustafiţă că monedele erau vopsite cu fosfor pe amîndouă feţele. Aşa da, mai veneam de-acasă, am înţeles şi mi-am închipuit cum străluceau ele pe nisipul din fundul mării, ca o constelaţie. Deşi nu era ceva să se vadă, acest moment al serbărilor mi-a rămas în minte mult mai viu decît altele.

În a doua parte a după-amiezii, fusese un moment de lîncezeală, lumea nu mai avea vlagă, poate mulți ar fi plecat acasă dacă nu le era rușine ; căscau cu gura ascunsă în pălărie. Însă o dată cu înserarea, care parcă venea mai încet decît în zilele celelalte, parcă timpul își pierduse măsura și rămînea în urmă, peste întreaga omenire adunată acolo trecu o înviorare ; ceva se schimbase, faptele se concentrau, deveneau mai palpitante și încordarea slăbită după atîtea ore, revenea odată cu briza serii, creștea treptat, pînă ce puse stăpînire chiar și pe cei mai apatici, cum ar fi fost Omer Baltadgi, îi captivă chiar și pe cei mai mofturoși, cum ar fi fost doamna Lambru.

Începutul înviorării veni din cer, patru hidroavioane coborîră de la mare înălțime, planînd cu motoarele la ralenti, că nu li se mai auzea zgomotul, mai puternic părea șuierul aripilor...

Trei hidroavioane cu cruce încîrligată se iviră pe neașteptate de pe coasta Anatoliei, zburară peste convoi și se îndreptară spre Dardanele. Sergentul îi dădu un cot lui Panainte și îi făcu cu ochiul...

Lumea din tribune și de pretutindeni se ridică în picioare, cu binoclul la ochi, un fior trecu peste radă și toți amuțiră. Pe aripile fiecăruia dintre hidroavioane, care acum zburau aproape în rasul catargelor, nu mai sus de treizeci de metri, așa că se puteau vedea toate detaliile, cu ochii liberi, evoluau cîte trei fete, în maiouri atît de bine mulate pe ele că, să fi avut culoarea pielii, le-ai fi crezut goale. Fostul primar n-ar fi îngăduit asemenea exhibiție, sau măcar ar fi pretins ca fetele să aibă rochie.

E ușor de înțeles că nici un acrobat n-ar fi putut să-și păstreze echilibrul în viteza hidroavionului, fără un artificiu. Fetele erau legate de aripi cu cabluri subțiri de oțel, aproape invizibile, care nu le stînjeneau mișcările, de altfel limitate, n-ar fi pretins nimeni imposibilul ; și așa multora dintre spectatori le bătea inima, se auzeau exclamații speriate, chiar țipete, cînd le vedeau fără tăgadă cu trupul în vînt, cu brațele desfăcute, înotînd în aer ca prin apă, răsucindu-se, arcuindu-se, trecînd prin toate pozițiile îngăduite de anatomia omenească, fără să-și piardă nici ritmul, nici grația. E și greu de înțeles cum

izbuteau să fie atît de bine sincronizate, fără să le ajute vreo muzică, în afară de cea a motoarelor, care acum urlau cu toată puterea, făcînd să vibreze aripile, și care, în loc să le ajute, nu puteau decît să le deruteze. Ritmul era ascuns în trupul lor, comunicau una cu alta pe căi la fel de ascunse.

Dincolo de diguri hidroavioanele virară și mai trecură o dată peste radă ; uralele și aplauzele, dacă nu acopereau huruitul motoarelor, izbuteau ca măcar să-l egaleze. Spre dezamăgirea privitorilor, a treia oară nu mai veniră ; multora, fetele le rămăseseră la inimă, în zbor nici o fată nu poate fi decît fascinantă, se gîndeau cu jind la ele, întrebîndu-se ce-or face în noaptea aceea, după amerizare.

Nu le rămase însă prea mult timp pentru regrete, un alt hidroavion apăruse pe cer și cobora încet, în spirale. Deocamdată nu putea să se vadă dacă aducea alte acrobate, se desluși în schimb o ciudățenie, între cele două flotoare atîrna un fel de trapez și pe el ședea, ținîndu-se cu mîinile de cabluri o făptură omenească nedeslușită, ceva venit parcă din altă lume. Nu știu cînd au început să înțeleagă ceilalți, nu știu cînd aș fi înțeles eu însumi, dacă nu-mi spunea Mustafiță, că era Neptun, zeul mărilor, care nu putea să lipsească de la Serbările Marinei ; mai înainte zburase în Olimp, cerul din vechime, să aducă salutul celorlalte zeități, în frunte cu Jupiter. Nu mă interesa mitologia, dar ideea ca un zeu să vină așa, din aer, cu o mașinărie modernă nu putea decît să-mi placă și așteptam să văd ce o să urmeze, presimțeam că nu va fi o banalitate. Și n-a fost, totul a decurs în chip senzațional de aici înainte.

Hidroavionul coborîse la vreo sută de metri și n-a mai coborît decît puțin după aceea, înainte de a-și lua zborul în linie dreaptă pe deasupra radei. Acum se distingea limpede făptura de pe trapez, era un om deghizat în zeul mării, un bărbat cu trupul atletic, gol, numai cu un brîu de blană în jurul șoldurilor, cu o barbă uriașă, care i-ar fi acoperit tot pieptul, dacă vîntul nu i-ar fi despicat-o în două, trecîndu-i-o peste umeri ; pieptul părea ca o platoșă. Avea bineînțeles și tridentul, îl ținea strîns la subțioară. Mă întrebam cum o să coboare, căci doar nu avea

să plece înapoi, ca acrobatele, avea un rol de îndeplinit, venea să aducă salutul lui Jupiter. Şi n-a coborît altfel decît dîndu-şi drumul în apă, de la o înălţime nu mult mai mică de o sută de metri ; sau poate aşa mi s-a părut de spaimă ; fiindcă nu mă aşteptam, nu se aştepta nimeni, a izbucnit un strigăt de groază.

N-ar fi trebuit să mă sperii atît de rău, n-ar fi trebuit nici măcar să mă mir, văzusem la cinematograf un om sărind de pe podul Brooklyn, de la New York, şi scăpînd teafăr. Dar nu-i mai puţin adevărat că mulţi care făcuseră la fel nu mai ieşiseră din apă, nici n-ar fi vrut de altfel, urmăreau să-şi curme zilele ; podul Brooklyn atrage pe sinucigaşi, la fel ca turnul Eiffel.

Era un om curajos şi apt pentru asemenea faptă, avea şi pricepere, şi antrenament probabil, fiindcă a căzut drept, ca o săgeată, cu capul în jos, ţinînd tridentul întins înainte, cu mîna dreaptă şi a căzut în faţa mea, între cele trei tribune şi „Arhimede". Mai bine de un minut a rămas sub apă, timpul trece îngrozitor de încet în asemenea împrejurări, unii se temeau că nici n-o să mai iasă la suprafaţă, o tăcere grea acoperea rada, lumea încremenise. Şi iată-l deodată apărînd unde nimeni nu se gîndise, ţîşnind din apă pînă la brîu, cu tridentul ridicat deasupra capului, drept în faţa tribunei oficiale, la numai doi metri. Nu i-am auzit mesajul, pe atunci nu existau amplificatoare, ca astăzi, ci numai porta-vocea sau megafonul, o pîlnie simplă, bună şi ea la o nevoie. Tot timpul cît a spus ce avea să spună, ceea ce nici nu mă interesa, Neptun a rămas cu pieptul afară din apă, înotînd cu picioarele, fără să se simtă nici un efort, de parcă ar fi stat pe fundul apei ; ştiu cîtă forţă se cere pentru aceasta, înseamnă că avea o putere neobişnuită, demnă de un adevărat zeu al mării.

În timp ce el vorbea, s-a apropiat prin surprindere o şalupă rapidă, ducînd la remorcă o planşă de lemn, cît o scîndură de călcat rufe şi de două-trei ori mai lată, care juca pe apă ca un peşte mare prins în undiţă. Sfîrşindu-şi discursul, Neptun s-a întins cu burta pe planşă, şalupa a pornit cu mare viteză, planşa ţinută de legături într-o poziţie înclinată, a ieşit din apă şi atunci Neptun s-a ridicat în picioare, cu toată statura lui puternică, ţinîndu-se numai cu mîna stîngă de o parîmă, ca un fel de frîu, prinsă

la partea din față. Scăldat în spuma valurilor pînă la mijloc, cu tridentul în mîna dreaptă, clădit atletic, ca un Apolo, trufaș, puternic, semăna într-adevăr cu un zeu al mării, mai bine decît ar fi semănat Neptun însuși. Ceea ce vedeam, cu atîta uimire, era de fapt un sport omenesc, dar cu prea puțină răspîndire, se numea aqua-plan și mă mir de ce a dispărut repede, cu mult înainte de a-i lua locul schiul nautic de astăzi.

După cîte știu eu, schiul nautic s-a născut cam în vremea aceea, în Franța, numai că i-au trebuit cîteva decenii să ajungă la Marea Neagră. El se datorează ofițerilor din armata de munte, vînătorii alpini, deprinși să meargă pe schiuri mai bine decît cu piciorul liber. Cred că tocmai în vara cînd venisem prima oară la mare, un grup de vînători alpini, aflați în vacanță la Nisa, s-au gîndit să-și încerce schiurile pe apă, și odată găsit mijlocul de tracțiune, restul a venit de la sine ; e greu pînă pui în aplicare ideea. Dar, ce-i drept, alpinii erau mari meșteri, în cîteva zile au ajuns pînă la acrobație și așa s-a născut un sport nou, potrivit cu vremurile moderne, puterea mecanică adăugîndu-se la aspirațiile oamenilor.

M-am străduit să uit șalupa care mergea în față și am izbutit în unele clipe să-mi închipui că Neptun aluneca pe apă prin propria-i forță. A fost o bucurie nebănuită, un vis transpus în realitate, și am regretat că nu puteam să-mi îmbogățesc la fel toate clipele vieții. Dar dacă mă uitam în jurul meu, la Pompilia, de exemplu, care căsca plictisită, sau la doamna Lambru, care fuma dintr-o țigaretă lungă, cu ochii pe cer, în vreme ce consulul îi mîngîia brațul, neinteresîndu-i nici pe unul nici pe altul ce se întîmpla în față, mă simțeam mulțumit că puteam să cunosc, măcar trecător o bucurie nebănuită de alții. În acest timp, Neptun continua să evolueze pe apă, salutînd publicul cu tridentul ridicat deasupra capului, înclinînd aqua-planul și făcîndu-l să alunece lateral, să iasă de pe traiectoria dreaptă, să taie în diagonală valurile ridicate de șalupă, smucindu-se ca un cal sălbatic tras cu lasoul prin valurile de iarbă din pampas.

Pentru mulți ar fi început iarăși plictiseala, pe bună dreptate, te minunezi cît te minunezi și pe urmă aștepți să urmeze altceva. Neptun dispăruse într-unul din bazinele

portului, tocmai la timp, căci altfel lumea începea să caște. Și deodată, cînd nimeni nu bănuia ce ar putea să urmeze, apăru din nou de după cotul cheiului, ca din culisele unei scene de teatru, urmat de data aceasta de o figurație numeroasă, trasă de numeroase șalupe, zeci de tritoni și nimfe evoluînd cu aqva-planele ca într-o sală de bal, dar cu o altă grație decît a dansului, bizuită nu pe mișcarea gingașă ci pe desfășurări uriașe și vertiginoase, care răscoleau marea și aruncau în aer jerbe de spumă.

Veniseră umăr la umăr, parcă legați unul de altul, și apoi deodată se risipiră, ca puful de păpădie, acoperiră întreaga radă, umplînd-o de trene albe. Ceea ce lua ochii privitorilor, ducîndu-i pînă la amețeală, era viteza care pe apă cere o forță fantastică și ea se simte în golurile lăsate în urmă, vîrtejuri, cascade și în vuietul venit din adîncuri. Apa e greu de învins fiindcă este elastică, trebuie recucerită tot timpul, triumful nu ține decît o cîtime de clipă, e o luptă fără odihnă. O simțeam parcă în propriul meu trup, mă țineam strîns de balustradă, de brațele mele trăgeau zeci de tone, o parte din mine de mult se făcuse fărîme, noroc că existam într-o a doua ființă, care însă nu era scutită de a îndura chinurile primei. În schimb, satisfacția rezultată din încordarea aceea nimicitoare mi se părea diabolică, mă făcea să cred că uneori suferința duce la mulțumiri mai mari decît binele.

După ce a măturat astfel prima jumătate a radei, cortegiul lui Neptun s-a regrupat iarăși și așa a trecut prin fața mea și a tribunei oficiale, cot la cot, cu aqva-planele lipite de păreau o singură planșă uriașă, care ridica în față un munte de apă și lăsa în urmă un gol de prăpastie. Toți aveau cîte un trident în mînă, pe jumătate cît al lui Neptun, al tritonilor negre, al nimfelor albe, și numai cu acest detaliu, nimfele păreau niște mirese. Nu aveam cum să le recunosc, dar am fost sigur că erau fetele de pe aripile hidroavioanelor, și m-am bucurat cum te bucuri cînd ești singur pe drum și întîlnești o cunoștință veche. În clipa cînd salutau cu tridentul, în ultima licărire de lumină a amurgului, din larg s-a auzit o detunătură prelungă și atît de puternică, încît s-a clătinat cerul.

Cînd am întors capul, speriat ca toată lumea, orizontul părea o înșiruire de flăcări, izbucneau ritmic, ur-

mate de detunături tot mai puternice. Era o canonadă și nimeni nu băga de seamă că flota de război, ancorată în rada exterioară dispăruse, plecase pe nesimțite, nu se auzise nici măcar zornăitul lanțurilor de ancoră.

Pe puntea lui „Arhimede" fură cîteva clipe de panică, la fel cred că se întîmpla pe toate vapoarele. Instinctiv m-am uitat să văd ce face Amiralul, și cum stătea liniștit, în stînga lui Anatol Radovici, la fel de liniștit și acesta, am înțeles că nu trebuie să ne fie teamă, deși încă nu-mi explicam ce însemna canonada, și ce avea să urmeze. Dar oricum, nu putea să fie altceva decît un spectacol ; să fi început războiul, Amiralul ar fi sărit în picioare. Așa că le-am spus celor din jurul meu să se liniștească, pe urmă am strigat să audă și cei de pe dunetă, adunați în jurul AMarisei ; toți păreau speriați, numai ea era calmă. Sub impresia detunăturilor, Alex scria ceva în caiet, repede, dar tot cu ochii închiși, părînd că somnolează. Citind mai tîrziu notițele, am înțeles, după propria lui explicație, că făcea un anumit exercițiu, era în căutarea altui mod de a percepe realitatea, cu toate simțurile în afară de cel al văzului. Deși n-am înțeles, ideea unui astfel de exercițiu mi s-a părut interesantă și nicidecum ridicolă ; admit că omul are dreptul să încerce orice experiență, oricît de absurdă, și chiar stupidă, doar să nu facă rău altuia.

Abia se liniștise lumea, cînd un șir de lumini pîlpîiră în partea uscatului, urmate fulgerător de bubuituri năprasnice, o canonadă și mai puternică ; trăgeau toate bateriile de coastă, făcînd să se zgîlțîie de astă dată nu doar cerul, ci și pămîntul ; chiar marea, la adăpost, între diguri, vibra neliniștită. Și nu trăgeau cu proiectile oarbe, ca flota din larg, care făceau numai zgomot ; trăgeau cu proiectile adevărate, ca la război, le auzeam vîjîind pe deasupra capului, și apoi le vedeam explodînd în larg, ridicînd coloane imense de apă, în spatele flotei ; ocheau mai departe, se înțelege, dar ce se întîmpla dacă ar fi greșit măcar o dată ? M-am uitat din nou la Amiral, și cum nu făcea nici o mișcare, mi-a trecut teama, am înțeles că avea pe ce să se bizuie.

Căzuse întunericul, flota, trăgînd întruna cu tunurile, se apropia repede, îmi dădeam seama după cum modulau bubuiturile. Deodată, în acel întuneric de unde venea

flota am văzut izbucnind o flacără, s-a auzit o explozie terifiantă, mi-am simțit timpanele perforate, în aer au zburat țăndări roșii. A urmat un șir de explozii, s-a încins o pălălaie care lumina marea ca ziua. Flota schimbase drumul, se retrăgea repede, încetase să mai tragă, amuțiseră și bateriile de coastă. Dar ce fusese, și ce avea să urmeze ?

Pînă să-mi dau seama că vaporul incendiat nu era decît o machetă, la scara adevărată a unei nave de linie, un eșafodaj de lemn și pînză pus pe un vapor scos din serviciu, o epavă plutitoare, mi s-a făcut inima cît un purice de frică, și m-a durut inima de milă ; nu puteam să fiu nepăsător cînd se scufunda un vapor, mai ales că aveam atît de puține.

Cînd lumea s-a dumerit ce fusese, a trecut și frica și mîhnirea, a rămas numai plăcerea spectacolului, oricît ar fi fost el de sinistru ; cît nu le este pielea în joc, oamenilor le plac catastrofele. Cînd s-a prăbușit o tribună, la o serbare, făcînd multe victime, lumea din jur a izbucnit în rîs, distrîndu-se inconștientă.

Abia după ce vaporul s-a scufundat făcînd să se stingă ultima flacără, după ce s-a risipit și fumul, am simțit un gol în suflet, regretam că serbările marinei se terminau cu o scenă care, oricît de spectaculoasă, avea să-mi lase o amintire urîtă. Publicul obosise de-a binelea, pe puntea lui „Arhimede" lîncezeau toți, cu capul în piept, Zefira dormea într-un șezlong, învelită cu un șal gros, negru, noroc că avea înflorituri roșii, altfel ar fi creat o atmosferă puțin cam funerară. Mă miram și îmi părea rău că Alex o lăsase în părăsire, n-ar fi avut nici un motiv, din partea ei nu putea să-l supere nimic, Zefira, cu firea ei sfioasă, cu ochii de-o frumusețe înnoită tot timpul, cu privirea caldă și tristă nu inspira decît sentimente gingașe.

N-am îndrăznit să-i vorbesc, simțeam că se izolase, nu avea nevoie în acele clipe decît de ea însăși, într-o trăire dezlegată de toată lumea. Dar nici pe Alex n-am putut să-l condamn după ce i-am citit însemnările din ziua aceea ; am înțeles că avusese și el o trăire a lui, în afara prezentului și fără nici o dependență exterioară. Un asemenea om nu poate să aducă o fericire constantă cuiva, cine își leagă viața de a lui trebuie să-și asume riscul. Poate e tocmai ce se întîmpla cu Zefira în clipele acelea, își trăia riscu-

rile ei viitoare, deşi nu-şi făcea iluzia că va avea parte de ele. Ştia că fericirea ei nu va putea să fie decît imaginară, şi nu va proveni decît dintr-o suferinţă. De aceea nu m-am apropiat, să-i spun o vorbă prietenoasă. Ea a rămas mustrarea mea de cuget, pentru felul ingrat cum am înzestrat-o ; dar degeaba aş încerca să rectific ceva, Zefira nu poate să existe altfel ; nu-mi rămîne decît să sufăr la rîndul meu, şi să fac mătănii.

Era şi Pisicuţa acolo, dar n-am pomenit de ea şi de mulţi alţii, am avut gîndul în primul rînd la serbările marinei ; am lăsat-o deoparte pînă şi pe Irmingarde, deşi n-am uitat-o o clipă, am urmărit-o cu ochii tot timpul, ea avea să fie preocuparea mea viitoare. Pisicuţa a trecut pe lîngă mine în mai multe rînduri, era înainte de a-l fi văzut prima oară pe Raul, mă privea pe sub gene, înroşindu-se de fiecare dată, însă n-am să-i consacru nici măcar o singură frază în plus, mă aflam într-una din zilele cînd voiam să nu-i mai dau importanţă.

La începutul bătăliei navale, mama coborîse în cabină, detunăturile îi zgîlţîiau capul, spectacolul îi făcea frică, se gîndea poate la un război de care deocamdată nu se temea nimeni, în afară de domnul Pretoreanu ; el l-a prezis cu precizie. Mama nu avea cum să-l prezică, nu înseamnă însă că se socotea la adăpost de orice grijă ; cred că toate mamele, din clipa cînd aduc un copil pe lume, sau măcar atunci cînd îl văd mergînd în picioare, şi-l închipuie în haine de soldat, mărşăluind prin noroaie, cu puşca în mînă, prin ploaia de gloanţe şi de obuze.

Rozalia a poftit-o pe mama să se întindă în patul ei, şi a învelit-o cu pătura. Între atîţi oameni obosiţi, moţăind fără vlagă în şezlonguri, pe punte, în salonul luxos amenajat în cală, sau înghesuiţi prin cele cîteva cabine de sub dunetă, numai Rozalia îşi păstra vioiciunea şi voia bună, nu pierduse nimic din ce avusese de dimineaţă, deşi muncise din greu toată ziua ; zîmbetul nu i se ofilise şi rochia nemaipomenită nu-şi pierduse strălucirea.

Arhimede cîinele adormise şi el, în sfîrşit, în camera maşinii, pe patul fochistului, de unde pînă atunci se agitase tot timpul, lătrînd furios şi încercînd să sară pe spirai ca să-şi recapete libertatea ; pentru el serbările erau o pedeapsă. Mă uitam la el din cînd în cînd, el se uita la

mine, și înainte de a încerca încă o săritură, părea să-mi spună cu ochii, și poate chiar îmi spunea, așa citeam în privirea lui, ironică și inteligentă : „Nu te uita la mine în rîs, nu mă crede prost, știu că nu pot sări doi metri, n-ar putea nici măcar o pisică. Dar dacă n-aș încerca, fie și fără nici o speranță, m-aș socoti un nevolnic !“

Cum aș fi putut să rîd de asemenea gînduri, cînd nici eu nu gîndeam altfel, despre mine și despre alți oameni ? Cîți din noi nu facem salturi inutile și le reluăm după fiecare înfrîngere ? Numai proștii pot crede că o asemenea zbatere este inutilă !

Îl țineau închis degeaba, Gică, șoricarul nu era acolo, zăcea acasă, îi făcuseră injecții contra turbării și paralizase. Pentru cine îl ținea minte și știa adevărul, era o mare tristețe. Regretam că nu puteam să-i vorbesc lui Arhimede, așa cum îmi vorbea el mie ! Dar poate că mă înțelegea, fiindcă, deși furios, se uita în ochii mei, dînd din coadă. „Haide, hop !“ îl îndemnam, făcînd cu brațele un semn de încurajare. Atunci el se ghemuia pe pat, își încorda arcurile, scîncind de neputință, apoi lătra scurt și își dădea drumul încă o dată, crescînd din el însuși, lungindu-se, lepădîndu-și parcă o parte din greutate, cu o speranță refăcută, într-un efort crîncen de a-și depăși condiția.

Acum Arhimede dormea, iar eu simțeam pentru el o dragoste duioasă.

57

În Marmara, cît navigase peste ziuă, „Arhimede“ începuse să rămînă în urmă. Panainte dormea, în sfîrșit, în cabina de la prova, nimeni nu putea să-l trezească ; sergentul Dietrich coborîse de cîteva ori scările, bocănind tare pe trepte, trăsese de el, îl îmboldise, încercase să-i

deschidă pleoapele, forţîndu-le, dar zadarnic, sub ele ochii rămîneau ca ai morţilor. Cu secundul care stătea la cîrmă nu putea să se înţeleagă, nu vorbea o boabă nemţeşte, iar comandantul convoiului îl ameninţa prin radio că îl împuşcă îndată ce ajungeau la destinaţie.

După tropote, după înjurăturile disperate ale neamţului, cei din cală înţelegeau că se întîmplă fapte neobişnuite, se temeau de primejdii, poate Panainte murise. AMarisa se adresă Amiralului :

— Pregăteşte-te să iei comanda !

— Nu sînt în stare, bîigui Amiralul, istovit, deşi nu-l mai chinuia marea, acum liniştită, ci mirosul sufocant de benzină.

— Atunci am s-o iau eu, nenorocitule !

Vremea se încălzise, totuşi viaţa în cală nu era mai puţin chinuitoare decît înainte ; fără autoritatea AMarisei mulţi şi-ar fi pierdut stăpînirea de sine ; e ciudat, în primul rînd bărbaţii ! Şi-ar fi spart capul în pereţii de tablă fără pluşul de la serbare, ar fi zgîriat, ar fi dat cu pumnii, s-ar fi repezit pe punte şi poate s-ar fi aruncat în mare, trădîndu-i pe toţi, dezvăluind prezenţa lor acolo, ceea ce într-un convoi militar putea să atragă condamnarea la moarte a comandantului, dacă mai era în viaţă. AMarisa scoase de sub haină un revolver, îl arătă tuturor şi nu-l mai lăsă din mînă.

— Cine nu păstrează linişte sau pune piciorul pe scară, plăteşte cu viaţa. Fiindcă pune în primejdie viaţa celorlalţi !

Vorbea liniştită, dar avea o privire de fiară. Nu-i păsa de soarta ei, ci a celorlalţi, pe care îi făcuse s-o urmeze... Ar fi tras ? Nu cred, ea nu putea să-şi piardă minţile : împuşcătura se auzea afară. Dacă era nevoie de o represiune, ar fi fost datoria unui bărbat : a Amiralului ! Cine cunoştea mai bine decît el drepturile unui comandant, pe mare ? ! Amiralul zăcea istovit, pe o saltea scofîlcită, îşi declarase neputinţa odată pentru totdeauna. De ce mai plecase ? A, da, ca să nu-l spînzure de catargul Navei-Bază !

Poate revolverul nici nu avea gloanţe ! Şi un bărbat cu stăpînirea de sine pierdută l-ar fi smuls uşor din mîna

AMarisei. Nu revolverul, ci privirea ei îi supuse. Rămase nemişcată, în acelaşi loc, sub becul cu lumină slabă, care dădea calei proporţiile unei săli de recepţie. Nu coborî de la locul ei decît după-amiază, cînd veni Panainte, cu un marinar, tîrînd amîndoi într-un sac, să nu se vadă, o marmită cu ciorbă fierbinte.

— Atunci mergem la Bozburum, e în drumul nostru. echipajul de altădată, făcînd meniuri imaginare ; oamenii nu erau flămînzi, dar le lăsa gura apă după Rozalia. Stăteau aplecaţi deasupra spiraiului cu ochii la ea şi Panainte le citea fel după fel, traducînd cartea de bucate nemţească :

— Tocăm mărunt un kilogram de carne friptă, curcan, găină, clapon sau viţel... Acestei tocături îi adăugăm cincişase cepe tăiate mărunţel şi rumenite în două linguri de untură, apoi mai punem douăzeci-treizeci de ciuperci, şampignon, tăiate mărunt, prăjite înăbuşit, punem puţin piper, sare şi frunze de pătrunjel tocat bine ; după ce le prăjim şi le lăsăm să se răcească adăugăm cinci gălbenuşuri de ouă şi jumătate de franzeluţă, muiată în lapte dulce, bine stoarsă şi apoi frămîntată...

Rozalia zîmbea enigmatic, în timp ce Panainte citea lista de mîncăruri pentru felul al doilea : creste de cocoş cu garnitură, ostropel de pui, ciulama de raţă, pui cu tarhon, cu bame, cu prune, cu mere, cu pere, cu gutui, cu caise, cu măzare verde, cu conopidă, cu pătlăgele roşii, cu fasole verde, cu castraveţi muraţi ; apoi dovlecei umpluţi cu carne, sărmăluţe în foi de viţă, ţelină umplută, praz umplut, varză nemţească în formă, musaca de pătlăgele vinete, de cartofi, de conopidă...

Oamenii nu se săturau s-o privească pe Rozalia, iar la prînz mîncau ciorbă de cartofi şi varză cu şorici, fără carne.

— Ce-i acolo ? întrebă Amiralul, lacom, arătînd spre marmită.

— Fazan cu fasole, răspunse Panainte. Să mîncaţi pe rînd, n-am decît şase linguri. Şi să nu vă lăcomiţi, că vi se apleacă !

Fără să lase revolverul din mînă, AMarisa se apropie de Panainte :

— Am tras o spaimă, credeam că ți-au făcut de petrecanie. Unde sîntem ?

— În Marmara ; mîine dimineață intrăm în Dardanele.

— E timpul să rămîi în urmă ; lasă-i să se ducă !

— I-am lăsat, sînt departe, dar nu știu ce să fac cu neamțul. Nu mă slăbește.

— Pune-i asta în ceai, sau în vin ; nu în cafea. O să doarmă.

Era un pliculeț, AMarisa îl scoase din sîn.

— E un praf, se topește ușor ; n-are nici miros, nici gust ; n-o să simtă.

— Acum poți să-mi spui, unde mergem ? întrebă Panainte.

— La Port Said ; pe urmă în Marea Roșie.

Ce avea în gînd AMarisa ? Mai departe unde vroia să se ducă, spre sud și apus, la Capetown ? Sau spre răsărit, în Golful Persic, în Oceanul Indian ? Se apropia sau se îndepărta de locul de unde pornise ?

— De unde luăm cărbuni ? Ai prieteni în Turcia, să ne ajute dacă ne sechestrează poliția ? Ei țin cu nemții.

— Am pe cineva care ține cu mine.

— Atunci mergem la Bozburun, e în drumul nostru.

Pînă seara „Arhimede" rămăsese ultimul în convoi. Sergentul raportă prin radio încă o dată că vaporul pierdea viteza. Primi ordin să afle cauza, să vadă presiunea în caldarină. Deși caldarina duduia, neamțul puse mîna pe lopată și începu să arunce cărbuni, odată cu fochistul. „Halt ! Caput !" strigă acesta, dîndu-se deoparte ; pe de siguranță ieșeau aburi.

— De vină e mașina, strigă Panainte, din timonerie.

Sergentul veni sus, roșu la față.

— Ce are ?

— E veche !

În zori, cînd convoiul intra în Dardanele, „Arhimede" rămăsese cu două mile în urmă.

Comandantul escortei transmise prin radio : „Nu putem să vă așteptăm ; luați-o pe lîngă coasta turcească și veniți pe cont propriu pînă în golful Kerme Korfezi"... Apoi dădu coordonatele locului.

Sergentul se uită pe harta de navigaţie ; Panainte îi arătă punctul unde trebuiau să ajungă, cunoştea golful ; îi venea să rîdă, ştia că nu va ajunge acolo, îl va ocoli pe departe, dar mai înainte, fără voia şi fără ştiinţa neamţului se va opri la Bozburun, ca să ia cărbune.

Drumul putea să ţină trei zile, şi nu ţinu mai puţin, faptele însă se derulară cu atîta viteză, încît timpul rămase fără altă durată decît aceea scurtă, a unei descărcări de fulgere.

Canonada se auzi înainte ca „Arhimede" să iasă din Dardanele...

Nu mi-a fost greu să-mi închipui bătălia, nu mi-ar fi greu nici s-o descriu în amănunte, fiindcă o trăisem aievea, în copilărie, la Serbările Marinei. Un timp chiar am stat în cumpănă, la care din ele să mă opresc ; pentru mine ar fi fost totuna. Am ales-o pe prima, ca să nu sărăcesc Serbările Marinei, căci prea au fost fastuoase. Acum mi se pare de prisos să repet ce-am spus odată, toate s-au întîmplat întocmai, decît că n-a mai fost o înscenare, a curs sînge, s-au auzit urlete şi vaiere, vapoarele s-au înnecat cu oameni cu tot, ca nişte cutii găurite, de parcă n-ar fi avut tabla groasă de un deget şi nu ar fi cîntărit mii de tone.

Cu toată asemănarea, Serbările Marinei pentru mine nu şi-au pierdut grandoarea, deşi ar fi trebuit să mă prevină ; orice repetiţie devine pe urmă spectacol.

După cincisprezece ani cîţi trecuseră de la acel grandios trucaj, cînd urmărisem cu aviditate lupta măsluită, ne-am înspăimîntat şi ne-am săturat de bătălii navale adevărate, în Mediterană, în Atlantic, în Oceanul Îngheţat de Nord şi în Pacific, locul cel mai neuitat fiind Pearl Harbour.

Convoiul nu apucase să intre în canalul dintre continent şi insula Bozca Ada, cînd vasele de escortă săriră în aer toate trei deodată, atinse fiecare de mai multe torpile, un atac pornit dinspre Lemnos. În mai puţin de cincisprezece minute, vapoarele cu benzină fură lovite cu tunurile de pe un cuirasat care venea cu viteză din spate, dinspre insula Samotraki ; făcură explozie pe rînd şi se scufundară în flăcări. Cînd „Arhimede" ajunse acolo, după ce aşteptase

cîteva ceasuri, în strîmtoare, să se facă liniște, nu găsi nici supraviețuitori, nici vreo urmă de epavă, doar marea fumega încă, încinsă de flăcări. Sergentul stătea prostit în timonerie, misiunea lui era terminată, și nu știa ce să facă. Panainte îi aduse pavilionul marinei germane.

— Ia-l, e al dumitale ! îi spuse, cu o voce neutră. Nu vroia să fie ironic.

Se lăsa noaptea, la adăpostul întunericului „Arhimede" navigă pe lîngă coastă, strecurîndu-se printre insule. A doua zi sergentul își revenise, rămăsese numai un vapor, din tot convoiul, dar nu putea să-l abandoneze, trebuia să execute ordinul și să-l ducă la destinație. Panainte fu de acord : „Foarte bine, și noi mergem tot într-acolo !" Apoi puse de ceai, în al doilea pahar turnă praful AMarisei. Vaporul se apropie mult de coastă, opri și rămase în derivă, în fața capului Beiaz Burun, la aceeași înălțime cu insula Chios, unde apa era adîncă.

— Putem să-l lăsăm aici pe neamț, hotărî Panainte ; au să-l primească bine, ai lui sînt în cîrdășie cu turcii.

Secundul se oferi să-l ducă la țărm, cu barca, dar nu se mai întoarse ; le făcu semn, să plece, și se pierdu înlăuntrul ținutului.

În afară de mecanic și de fochist, Panainte nu mai avea pe nimeni să-l ajute și se temea că la Bozburun să nu dezerteze și ei, ca secundul. Le făgădui o primă în aur sau în lire sterline, lada cu bani era la el în cabină, îi chemă și le arătă că avea de unde. Cînd văd aur oamenii devin lacomi, li se aprind ochii. Poate își făceau planul să prade ; nu s-au grăbit și în a cincea zi a fost prea tîrziu.

Înaintea acelei zile nefaste, „Arhimede", cu buncărele pline de cărbuni, navigase spre sud, printre insulele Rhodos și Karpathos. În zorii zilei lăsa insula Creta în dreapta și Marea Mediterană era în față ; pînă la Port Said nu avea decît să urmeze o linie dreaptă. Tocmai atunci soarele răsărea în stînga ; pînă să se ridice din valuri păruse o flacără, parcă dincolo de orizont se dădea încă o bătălie navală. Cîtva timp marea fu roșie, răsărea soarele. Dar tot roșie fusese cînd răsărea luna, la Serbările Marinei, pîlpîind și zbătîndu-se să iasă din apă. Era o exa-

cerbare după bătălia navală înscenată, care mă zgîlțîise puțin mai înainte și n-aveam s-o uit niciodată.

Uitasem de Arhimede cîinele și de toți ceilalți, chiar și de Zefira, chiar și de canonada abia terminată, mi s-a părut că începea partea cea mai frumoasă a serbării. Știu că era o exaltare, totuși nu vreau să-i pun frînă, o simt și astăzi la fel de puternic de cîte ori văd răsărind luna din apa mării, e un spectacol greu să se uzeze, fiindcă nu se repetă niciodată întocmai, aduce mereu o surpriză. Și apoi rar se întîmplă ca orizontul să fie senin și atmosfera limpede, sînt sau nori sau neguri care chiar dacă nu acoperă cu totul imaginile, le deformează și șterg strălucirea culorilor.

Deși era o lună plină ca în primele seri ale venirii mele la mare, nu-mi amintea de scurgerea timpului, ci numai de ea însăși, cum priveam atunci de la fereastră și pe dîra ei aurie văzusem răsărind și înaintînd către mine o fată rătăcită și regăsită prin ea însăși ; venea dintr-o casă cu felinar roșu la poartă, unde putea să intre orice bărbat, și să aleagă. Numai că pe fata aceea, cu privirea patetică nu mai îndrăznea nimeni să o atingă, și în lumina lunii ea părea nou-născută. Dar dacă atunci fata răsărită din mare fusese doar o închipuire a mea, dintr-o clipă de vis și halucinație, pe urmă apăruse într-o formă vie, a Ibiei, iar acum apărea din nou, și nu doar pentru mine, care aș fi putut să mă înșel încă o dată ; dar nu mai era Ibi, ci alta ; mă bucuram și aveam regrete.

În jurul meu s-a stîrnit freamăt, exclamații uimite, oamenii s-au ridicat din șezlonguri, unde toropeau cu bărbia în piept, au ieșit din unghere și s-au dus vrăjiți către balustradă. Cine din cei aflați acum în cală își mai aducea aminte ? Luna se albise, urcase pe cer de o suliță, dîra ei aurie lua încet culoarea argintului și strălucea tot mai tare, întinzîndu-se de la orizont, unde avea o pîlpîire misterioasă, pînă în bordajul vaporului, luminat la fel de puternic ca ziua. Și departe, în zarea acestui drum ca o cale lactee căzută în apă, răsărise a făptură ca fata închipuită de mine, numai că putea s-o vadă oricine, dovadă rumoarea din jurul meu și exclamațiile de uimire. Acum însă nu era singură, o încadra un șir de fete, reproducerea ei fidelă, dintr-o margine în alta a dîrei de lumină ; și

poate mai departe, în întuneric veneau altele, nevăzute. Rămînea doar o îndoială, dacă cei din jurul meu vedeau tot atîtea ca mine, dacă nu cumva ele erau o multiplicare datorată imaginației mele. Poate în aceste momente dramatice este impudic să-mi aduc aminte eu însumi !

M-am dumerit pe deplin numai cînd au ajuns aproape și am putut să disting deosebirile dintre una și alta, căci deși păreau asemeni, nu erau făcute pe un tipar identic, ca surorile gemene. Deși pieptănate la fel, cu o coadă grea lăsată pe spate, unele aveau părul negru, altele blond, roșu, șaten și toate culorile intermediare, vizibile ca ziua fiindcă luna le bătea în creștet. Înainte de a mă întreba cum pluteau și înaintau așa pe apă, de parcă ar fi alunecat cu schiurile pe zăpadă, am văzut că aveau picioarele alipite și înfășurate de la șolduri pînă la glezne într-o țesătură elastică, în culoarea pielii bronzate, ca aurul atins ușor de rugină, dacă metalele nobile ar putea să ruginească. Țesătura aceea, bine mulată pe amîndouă picioarele izbutea să le dea înfățișarea unor sirene, în chip atît de convingător, că le-ai fi putut crede sirene adevărate.

Sirenele mi-au plăcut de mic, de la primele basme și mai ales după ce am citit duioasa poveste a lui Andersen ; dar mi-au plăcut numai ca idee, prin gingășia lor misterioasă și nu mi-a fost frică de ele, deși știam cît pot să fie de primejdioase. În schimb, m-am ferit să mi le închipui în întruparea lor nefirească, jumătate femeie, jumătate pește, mai ales că tot ce aveau ele mai feminin se afla în jumătatea a doua. Mai tîrziu, cînd am ajuns să văd Mica Sirenă de bronz de la Copenhaga, m-am bucurat că sculptorul simțise întocmai ca mine și probabil ca toată lumea, și o plăsmuise omenește, luînd drept model o balerină de la Operă, care nu putea să aibă decît picioare frumoase.

Cum mergeau sirenele pe apă n-aș fi înțeles nici cînd veniseră aproape și erau în plină lumină a reflectoarelor, dacă nu mi-ar fi spus Mustafiță. Ce mă făceam fără el, mă întreb astăzi, căci datorită lui am aflat multe, care altfel ar fi rămas fără explicație ? Sirenele înaintau repede, cu ceea ce sub înfățișarea omenească ar fi fost picioarele, adîncite în apă pînă la glezne. În urma fiecăreia rămînea o dîră înspumată, subțire și abia ușor tremurată, departe de a se asemui cu ce făcea aqua-planul. Mustafiță mi-a dez-

văluit secretul, venea fiecare pe o torpilă cu aer comprimat, cu cîrma de profunzime reglată să rămînă la douăzeci de centimetri sub apă, ca să nu se vadă de deasupra.

În apropierea tribunei de onoare, linia lor s-a transformat în șir, așa au trecut, una în spatele alteia, pe lîngă scena plutitoare, unde și-au dat drumul din mers, lăsînd torpilele să se ducă mai departe ; în fundul portului le-au pescuit marinarii. Iar sirenele au rămas acolo, pe marginea scenei, aliniate, legănîndu-și în apă picioarele alipite. Acum am putut să le privesc în voie, erau douăsprezece, poate nimfele din suita lui Neptun și acrobatele de pe hidroavioane, deși mi-e greu să cred că o singură ființă putea să facă atîtea, și în plus să cînte cu voce atît de caldă, de suavă și dulce că nu mai părea pămîntească.

Au cîntat pe douăsprezece voci, fără nici un acompaniament instrumental, care de altfel n-ar fi avut ce să caute acolo. Fanfarele amuțiseră, în radă încetase orice zgomot, se auzea numai murmurul mării, singurul acompaniament admisibil. Nu știu prin ce miracol, căci nu poate fi vorba de un artificiu tehnic, am spus că pe atunci nu exista amplificare, corul se auzea pînă departe în radă, răsfrînt parcă în cupola cerească. Greu de înțeles mi se părea și omogenitatea cîntării, erau douăsprezece voci suprapuse, într-o armonie complexă, și totuși părea una singură, cu darul iarăși miraculos de a emite sunete de înălțimi diferite, însă cu același timbru.

Și, în sfîrșit, ca ultim miracol mă opresc la claritatea cuvintelor, pe care de obicei cîntul le deformează făcîndu-le neinteligibile, dacă nu le știi dinainte sau nu le ai scrise. Nu mă bucur de un auz mai ascuțit decît alții, și dacă desluşeam fiecare silabă, într-o dicțiune perfectă, înseamnă că la fel le desluşea toată lumea, în afara celor tari de ureche. Așa se axplică de ce ascultau toți, într-o încremenire religioasă, mai cucernică decît în biserică ; nu se auzea vorbă, foșnete, foiala obișnuită a mulțimii, nici măcar șoapte, ci numai cîntecul, acompaniat de murmurul mării.

Era cu adevărat un cor de sirene, pe care mai înainte doar mi-l închipuisem și numai într-o mică măsură, dovadă că niciodată n-am înțeles de ce trebuia Ulise să ia măsuri atît de drastice spre a-și feri companionii de vrajă. Sigur

că aici, în radă, unde ne aflam adunați într-o mare comunitate, ne apăram unii pe alții, vraja ajungea la noi diluată, împărțită în mii de șuvițe, și dacă ne fermeca, nu putea să ne și subjuge, ne-am fi împotrivit umăr la umăr. Mă tem însă că în largul mării, singur și departe, de oameni, n-aș fi scăpat de primejdie.

Sînt sigur de altfel că nici Ulise nu scăpase, povestea lui nu putea să fie decît contrafăcută, ca să păstreze în conștiința unei omeniri slabe ideea de vitejie și forță a unui viclean și iscusit erou de legendă. Eu cred că în realitate Ulise a fost mult timp captivul sirenelor, și ele nu i-au dat drumul să plece decît după ce i-au stors toată vlaga, cînd era bătrîn și nevolnic ; așa s-a întors Ulise acasă.

Ideea nu-mi aparține, am luat-o din balada pe care a cîntat-o corul sirenelor în încheiere, o parodie eroi-comică, nu știu de cine compusă, poate un anonim, plină de umor și de spirit. Captivul nu apare nicidecum ridicol în comentariul sirenelor, cum nu poate fi ridicol un șoarece în ghearele pisicii. Acesta este cuvîntul, ele îl țin în gheare ca pe un șoricel, nu-l brutalizează, îi arată chiar tandrețe și duioșie, în schimb nu-i dau drumul.

Replicile lui Ulise, implorarea lui, jelania, sînt numai subînțelese, nu puteau fi redate decît printr-o voce de bas sau bariton, fie măcar de tenor la o mare nevoie, și ea nu avea ce să caute într-un cor de sirene.

Îmi pare rău că n-am ținut minte cuvintele, nu le-a notat nici Alex în caietul lui de lucru, ar fi fost bine să le reproduc în întregime, în locul rezumatului de mai înainte. Lăsînd la o parte frumusețea muzicală a baladei și frumusețea glasurilor, m-a captivat umplîndu-mă în același timp de nedumerire meșteșugul ieșit din comun al acestor fete, de a face viu și prezent un personaj lipsă, reproducîndu-i lamentul în registre nefirești pentru o voce bărbătească, și izbutind totuși s-o sugereze atît de bine, că parcă îl auzeam pe Ulise, exprimîndu-se convingător, printr-un glas de soprană.

Deși fără tîlcuri, ca balada lui Ulise, nu mi-au plăcut mai puțin cîntecele dinainte, inspirate de viața misterioasă a mării și de poezia ei tristă, căci marea, oricît am iubi-o și oricîte bucurii ne-ar aduce, poartă în ea

multe suferinţe ascunse. Aşa, de pildă, m-a mişcat de mi-au dat lacrimile cîntecul despre agonia delfinului. Delfinul, cînd are o suferinţă, se tînguieşte de-ţi rupe sufletul, scoate din piept suspine şi gemete întocmai ca ale omului. Era un delfin rănit de moarte, pe care sirenele încercau să-l salveze, să-l ducă la vraciul lor, într-un castel de sub apa adîncă, şi ca să-i dea curaj îi făgăduiau că o dată rănile vindecate, cea mai frumoasă dintre ele, zîna mării Negre, îi va fi soţie.

De neuitat au rămas multe altele dintre cîntece, mă opresc la unul din ele, ca să închei cu ceva mai vesel, dialogul pescăruşilor cu sirenele. Nici nu mai încerc să înţeleg cum puteau douăsprezece glasuri de fată, la urma urmelor firave, să redea acea zgomotoasă polifonie rezultată din convorbirile pescăruşilor, ţipete, chemări, proteste, care la unele ore ale zilei fac să se zgîlţîie văzduhul. Corul sirenelor izbutea să redea nu doar aceste sunete, ci toată ambianţa sonoră a unei asemenea scene, fîlfîitul aripilor, pulsaţia aerului, şuierul căderii vertiginoase a unei păsări, impactul cu apa, apoi strigătul ei de triumf cînd iese cu un peşte în cioc, sau în gheare, şi năvala întregului cîrd care vrea să-i ia prada, în zbateri şi vînzoleală.

După această turbulenţă prelungă, pescăruşii amuţeau deodată, cum se întîmplă şi în realitate în unele clipe, fără să înţelegi cauza, dacă îi conduce o raţiune sau numai capriciul. În timp ce ei planau, coborînd spre apă, cu aripile larg întinse, cu ochii aţintiţi în jos, căutînd să descopere ceva sub faţa mării, sirenele le ţineau o cuvîntare aspră, învinuindu-i de lăcomie şi laşitate. „Cu ce drept vînaţi voi în apă, cînd trăiţi pe uscat ca toate păsările cerului ! Acolo aveţi cuibul, acolo vă încălziţi ouăle, marea nu-i pentru voi o vocaţie, nu vă mai prefaceţi, ci doar un cîmp de jaf, unde vă găsiţi hrana fără sudoarea frunţii !“ „De la oameni am învăţat !“ protestau pescăruşii, reluînd larma de mai înainte. Apoi se linişteau din nou, ca să asculte replica următoare a sirenelor. „Nu-i adevărat, răspundeau acestea. Oamenii au învăţat de la voi ! Cînd s-au născut ei pe pămînt, voi goleaţi de mult mările de peşte !“

Nu m-a interesat deloc controversa dintre pescăruşi şi sirene, n-am stat să mă gîndesc cine avea dreptate ; mi-a

plăcut în schimb, și am ascultat cu atenție, cum era redat acest dialog, care poate se aude adesea pe malul mării, și nu-l descifram. Nici astăzi nu-l descifrez, deși stau să ascult ceasuri strigătele pescărușilor. Cînd ei tac dintr-o dată, mă gîndesc că poate ascultă mustrarea sirenelor, al căror glas oamenii nu pot să-l audă. Dacă l-am auzit o dată, a fost un artificiu, fetele acelea nu erau sirene adevărate. În schimb, cred că le cunoșteau secretele, altfel n-ar fi fost atît de sigure pe ele și nu s-ar fi încumetat să imite păsările pe înțelesul nostru. Deși cîntecul era mai degrabă vesel, mi-a lăsat și el o tristețe, ideea că nu știm niciodată cine are dreptate într-o dispută, de aceea, oameni, pescărași sau sirene, ne ascundem unii de alții și așa începe singurătatea.

Eram prea obosit de atîtea impresii ; douăsprezece ore, de la zece dimineața, fusesem tot timpul cu atenția trează, înmagazinasem prea multe imagini și senzații, din care nici una nu-mi fusese indiferentă, de toate mă bucurasem, cheltuindu-mă fără economie, încît înainte de miezul nopții îmi simțeam sufletul gol, ca o pungă fără nici o lețcaie. Mereu de-atunci înainte sfîrșitul unei serbări m-a umplut de tristețe, ceea ce oamenii nu înțeleg chiar dacă trec și ei prin aceeași stare ; e bine dacă poți să nu uiți repede o bucurie trăită, dar cum să nu te istovească dacă i-ai dat prea mult din suflet ? Și cum să nu te întristezi cînd tace muzica și se sting luminile ?

Acum, în bejenia lui „Arhimede" era întuneric și nu se auzea muzică. Focul de artificii care a izbucnit după ultimul cor al sirenelor umplînd cerul de constelații albe, verzi, roșii și galbene, mult mai puternice decît constelațiile adevărate și de sute de ori mai dinamice, a mai trezit în oameni o tresărire de bucurie, dar scurtă și nedumerită, fiind cu toții prea istoviți ca să-și dea seama ce reprezintă ele, o feerie sau o amenințare, începutul sau sfîrșitul războiului, cui aparțin cu adevărat, cerului sau infernului, și ce vor să demonstreze, un triumf, sau o înfrîngere ?

Pînă să ajungem în port și să acostăm, în timp ce focurile, bengale pornite de pe întreg orizontul, de pe uscat și de pe mare, desenau deasupra lumii o cupolă in-

candescentă, trecuse miezul nopții. AMarisa dormea, bărbații din familie au luat jilțul pe sus și l-au dus pînă la trăsură. Puntea lui „Arhimede“ era la nivelul cheiului, nu era nevoie de scară, ci numai de o schelă, o punte de lemn, cu cîte o balustradă într-o parte și-n alta, pentru cei neobișnuiți cu vapoarele.

Alex, în fața mea, cu caietul la subțioară, mergea cam nesigur, pipăind puntea cu piciorul ; nu era amețit, nu băuse nimic toată ziua. Cînd a ajuns la schelă, a bîjbîit cu mîna, pînă a găsit balustrada, și atunci a pornit mai departe, într-un mers sigur, de vreme ce avea după ce să se ghideze ; numai că el apucase la nimereală balustrada din dreapta cu mîna stîngă, deci era în afara schelei, și dacă nu l-ar fi oprit Panainte, cădea în mare, prăpădindu-și hainele albe ; ireparabilă ar fi fost pierderea caietului, nu știu cît pentru el, și cît pentru mine. Printre însemnările lui din ziua aceea, nimic privitor la Serbările Marinei, fiindcă stătuse tot timpul cu ochii închiși, fără să le privească, una singură mi-a atras atenția, părîndu-mi-se fără nici o legătură cu celelalte : „Meșterul care a făcut vitrourile de la Notre Dame, poate trăia după o fereastră acoperită cu beșică de bou și lucra la lumina unui opaiț“. La început, gîndul lui mi s-a părut fără noimă, pînă ce deodată m-am gîndit că poate stînd cu ochii închiși în ziua aceea, Alex punea o fereastră opacă între el și lume și cine știe ce uimitoare vitrouri își imagina atunci, și ce sclipiri scotea din ele, la lumina unei scîntei din creier, un opaiț.

Panainte îl zgîlțîi de braț, să-i trezească. „Nu vezi pe unde calci ? Deschide ochii !“

Pompilia, care intrase pe schelă și privea dintr-o parte, zise cu răutate : „Doarme de-a-npicioarelea !“ Deși îi era nepot și-l invita adesea la masă, nu putea să-l sufere pe Alex, fiindcă se bucura de prea multă prețuire din partea AMarisei. Nu-și sfîrși vorba că scoase un țipăt, bătu aerul cu brațele și căzu retezată peste balustradă, de unde se prăvăli în apa murdară de păcură și alte necurățenii în spațiul îngust dintre chei și bordajul vaporului ; nimeni nu avu timp s-o țină și, ca să spun drept, nimeni nu se emoționă prea mult, ba unii chiar chicoteau, dîndu-și coate. Îi aruncară un colac de salvare, apoi doi marinari

coborîră pe scara de frînghie, unul o apucă de păr, mai viguros decît ar fi fost necesar, altul o încinse cu o parîmă, pe sub subţiori, iar alţii de pe punte o traseră în sus, smucind de ea fără s-o menajeze, balansînd-o şi buşind-o în bordajul vaporului.

Asemenea accidente se întîmplă în porturi şi uneori se pot termina cu o nenorocire, cum a fost cazul soţiei lui Zoba, nefericita Calipso. Nu am să spun că era o predestinare, un blestem de familie, care acum o atinsese pe Pompilia, dar mi-e imposibil să nu fac o legătură. Pompilia se alese numai cu vînătăi şi zgîrieturi, şi bineînţeles cu spaima ca să nu mai vorbesc de rochia prăpădită şi de smocurile de păr smulse, că mult timp de atunci înainte rămase pe jumătate cheală, fiind nevoită să poarte perucă, neobişnuită pe vremea aceea decît pentru travestiuri. Nimeni nu se întrebă cum căzuse în apă, crezură că fusese un accident, alunecase, se speriase, nu mai avusese prezenţa de spirit să se agaţe de balustradă, şi chiar dacă ar fi avut-o, nu putea să se ţină, fiind prea grasă.

Dacă întîmplarea s-ar fi terminat cu o dramă, desigur că eram dator să spun, şi aş fi spus ce văzusem ; nu am nici o îndoială, o asemenea mărturie nu se cheamă trădare sau delaţiune. Am văzut cu totul întîmplător cum o saulă subţire, cu o greutate la capăt, zburînd de pe punte, s-a încolăcit pe picioarele Pompiliei. Am întors repede capul spre locul de unde pornise, şi acolo, sub o barcă de salvare, l-am văzut pe Sofron, tocmai în clipa cînd smucea cu amîndouă mîinile şi cu toată puterea de saulă. Era cît pe ce să spun că făcea totul rîzînd drăceşte, s-ar potrivi, însă de ce să mint, dacă n-am apucat să văd nimic mai mult decît gestul ? Asta da, am văzut limpede. Pe urmă am auzit ţipătul şi ochii mi-au fugit înapoi, la Pompilia, care se prăvălea peste balustradă.

A fost numai o farsă, au rîs toţi, dar putea să se termine altfel şi ar fi trebuit să mă întreb încă de pe atunci dacă în Sofron, căruia îi purtam atîta simpatie, nu se ascundea o fiinţă blestemată, un monstru, cum m-am gîndit cînd l-a ucis pe Raul în fundul mării, dintr-o atît de nestăpînită nevoie de răsplată, încît n-a mai ţinut seama de nimic, nici de propria lui viaţă, murind pentru

onoarea unei surori care nu cred să fi meritat acest sacrificiu.

Pe Pompilia n-avea de ce să se răzbune, vroia numai s-o pedepsească pentru firea ei bolnavă de invidie, pornită dintr-un egoism mai rău decît cancerul. Și nu știu pînă unde urmărea să ducă pedeapsa, poate voise numai să-i pună piedică, să cadă lată pe schelă și s-o facă ridicolă. Dacă aș fi putut să mă uit la el în clipele care au urmat, aș fi văzut că era palid de spaimă. Și dacă n-ar fi fost acolo marinarii, s-o salveze pe Pompilia, nu mă îndoiesc că s-ar fi aruncat el în apă. Iar dacă ar fi fost prea tîrziu și nenorocita s-ar fi înecat, sînt sigur că și-ar fi pus pe el îmbrăcămintea de scafandru și n-ar mai fi scos-o pînă n-ar fi găsit-o, chiar dacă și-ar fi dat duhul de oboseală.

Pe punte, în fața schelei stătea Zoba, ca și cînd el ar fi fost comandantul, și care cum pleca, trebuia să-i sărute mîna osoasă, iar eu, în cîte o clipă, îi zăream scheletul sub haină. Panainte era un pas mai departe, în dreapta schelei, de unde saluta cu mîna la șapcă pe fiecare din oaspeți, chiar și pe cei de vîrstă fragedă, nepoți și nepoate, și strănepoate, deși, fiind prea mulți, nici nu știa ai cui sînt și cum îi cheamă. Celor mici monoclul lui, crescut parcă din carne, le făcea frică, își închipuiau că așa sînt ciclopii, pe care, ce-i drept, basmele nu-i descriu destul de clar și pe înțelesul copiilor.

În fața lui, de partea cealaltă a schelei stătea Rozalia, el o chemase, fiind și ea puțin gazdă ; singură nu și-ar fi îngăduit să pară mai mult decît știa singură că este, bucătăreasa vaporului ; restul, din partea ei rămînea taină. Rare sînt femeile care știu să-și păstreze în măsură egală și buna-cuviință, și voia bună. Rozalia era mulțumită cu soarta ei, i se citea pe față, n-avea altă năzuință, și dacă rochia pe care și-o făcuse singură din pavilioanele codului de semnale plăcuse tuturor, ceea ce nu fusese greu să se vadă, avea în suflet destulă bucurie ca să mai dea și altora.

Peste noapte, gîndindu-mă la cîte văzusem în ziua aceea atît de bogată în impresii, am ajuns să cred încă o dată și cu mai multă convingere că din toată serbarea nimic nu fusese mai frumos decît rochia Rozaliei.

58

Ceea ce urmează, ultimul episod, se întîmpla în zorii zilei de 1 februarie 1941. Soarele se ridicase deasupra orizontului pe care îl înroşise mai înainte şi care acum devenea roz, înainte de a fi albastru. Panainte îşi simţea inima strînsă deşi cea mai mare primejdie trecuse, insula Creta rămînea tot mai mult în urmă, navigau spre răsărit ca să se îndepărteze de drumul obişnuit al vapoarelor ; peste cîteva ceasuri puteau să pună cîrma la sud, spre Port Said. Cerul senin, valurile prelungi, liniştite, anunţau o zi bună. Jos se auzea maşina, rotindu-se obosită ; era şi el obosit, navigaţia pe lîngă coastă şi printre insule, cînd veghease tot timpul îl istovise, avea umerii căzuţi, ochii roşii, obrazul tras, nu se bărbierise de la plecare, ţepii albi din barbă îi arătau deodată nu vîrsta lui de atunci, mult timp ascunsă, ci una viitoare. Acum ar fi trebuit să se ducă în cabină şi să doarmă cîteva ceasuri ; timonierul putea să rămînă şi singur, peste noapte se odihnise, la cîrmă stătuse Panainte, storcîndu-şi ultima vlagă din trup şi din suflet. Dar cabina era plină de amintirea Rozaliei, şi fără ea alături n-ar fi putut să doarmă. Privi ghiveciul cu muşcata ei roşie, prins în peretele din faţa timonei ; atunci simţi că fără Rozalia nu mai putea să trăiască.

Nu erau trei luni de cînd trecuse pe lîngă moarte, noaptea, în sunetele unui cvartet de Beethoven, la ultimul etaj al blocului Carlton. Venise în Bucureşti pentru o singură zi, rămăsese pînă tîrziu, în casa acelei nepoate numită Sibila, fata Adelei, măritată a patra oară ; dacă trăia ar fi întrecut-o pe maică-sa. Bărbatul ei, violonist la Filarmonică avea invitaţi trei colegi din orchestră, violoncel, vioara doua, violă, cîntaseră Beethoven, opt cvartele de coarde, erau la al nouălea. Panainte nici nu ştia ce se cîntă, nu se pricepea la muzică şi un cvartet de coarde ar fi putut să-l înspăimînte. Dar prea puţini ştiu ce devine această muzică delicată şi dificilă, într-o cameră unde în afară de cei patru oameni, nu mai sînt decît cel mult alţi patru. Aşa se ascultă cvartetul de coarde, el a fost

scris pentru o ambianţă intimă. Camera, cu tot cu mobilă, cu draperii şi covoare devine ea însăşi muzică.

Panainte nu putea să se ridice, ar fi fost timpul să plece, avea tren peste două ceasuri, căzuse sub vrajă. De aceea, cînd îi văzu pe toţi sărind în picioare, cuprinşi de panică, nu înţelege ce se întîmplă nu le auzea ţipetele, nici trosnetul zidurilor, acestea i se păreau prelungirea muzicii ; iar prăbuşirea i se păru o alunecare de-a lungul unor lungi coarde de violoncel, violă şi violină.

Se trezise la spitalul Colţei, cu o rană uşoară la tîmplă. Pînă atunci, dacă ar fi avut cunoştinţă de sine, starea lui ar fi fost totuna cu moartea, nu i s-ar fi părut hidoasă, nu i-ar fi fost frică... Din ceilalţi nu scăpase nici unul.

Cîinele scînci la picioarele lui, îl călcase fără să-şi dea seama ; Panainte dormea, într-o falsă stare de veghe. Puse mîinile pe cîrmă, să se ţină, şi îşi continuă somnul, cu pleoapele întredeschise. Ca prin vis vedea marea sclipind în soare, neputînd încă să-şi ia culoarea albastră ; ca prin vis îi strigă mecanicului, prin porta-voce : „Du-te în cală şi spune-le că pot să iasă pe punte." Ca prin vis îl văzu pe mecanic străbătînd puntea, deschizînd uşa tambuchiului, dispărînd pe scară.

Unul cîte unul ieşeau la lumină, livizi, cadaverici, veniţi parcă de pe lumea cealaltă. Ultimii fură Alex cu Zefira, apoi AMarisa. Cum şi cînd izbutise să se schimbe ? În locul rochiei groase, de lînă tricotată, îşi puse una din togile ei albe, de pînză topită, care, împreună cu semnul roşu de pe frunte, refăcut proaspăt, o făceau să semene cu o regină orientală, o Semiramidă.

Toţi cum ieşeau pe punte se uitau la soare, îl visaseră tot timpul, nu-l mai văzuseră cu luni înaintea pribegiei, fusese o iarnă noroasă, nu sperau că au să-l mai vadă vreodată.

Şi ceea ce nu vedea nimeni în lumina aceea sticloasă, întinsă pe apă pînă la orizont, şi dincolo, pînă la Asia Mică, o mină plutea în derivă, drept în faţa vaporului şi nu mai departe decît la o aruncătură de piatră. N-o vedea nici Panainte, lumina îl orbea şi ochii lui se odihneau obosiţi pe ghiveciul cu muşcate al Rozaliei. Avea şi el nevoie de această mîngîiere, şi Rozalia de acest trist omagiu.

Deodată, Arhimede care toropea întins pe picioarele lui, se ridică greu, tremurînd din tot trupul şubred şi începu să urle, atît cît îl mai ţineau puterile. Urla neputincios şi jalnic, parcă vrînd să-şi dea duhul. Crezînd că moare, Panainte se aplecă, îl luă în braţe şi îl strînse la piept să-l mîngîie. Dar ciinele, cu ochii orbi îndreptaţi spre prova continua să urle, mai istovit şi mai disperat decît înainte.

Soarele, bătînd drept din faţă făcea să strălucească mina, ca şi cum ar fi fost el însuşi, dedublat şi căzut în apă ; semăna cu o roată de giuvaeruri.

— Veniţi să vedeţi ce splendoare ! exclamă AMarisa.

SFÎRŞIT

RECAPITULARE

Capitolul 1
pag. 5

Nevoia povestitorului de a vedea marea. Drumul aventuros cu trenul mixt, înghesuiala, înăbușeala, negustorul de limonadă și ceilalți negustori de nimica toată. Apa de băut din gări. Cei care pierd trenul, cei care cad sub roți; femeia cu laba piciorului zdrobită. Vagonul deschis, cu cherestea de brad, mirosind a rășină. Lanurile de grîu, în primejdie să ia foc de la scînteile locomotivei. Tranzbordarea, podul de vase, hamalii. Sosirea, marea văzută de pe acoperișul vagonului. Goana prin oraș, pînă pe plajă. Valurile înspumate cu gust de șampanie amară.

Capitolul 2
pag. 15

Apariția lui Alex, hainele albe, lavaliera albastră, merindele alese, conversația, caietul de schițe, căutarea subiectelor. Prin revelație, Alex descoperă în povestitor subiectul ideal. Casa AMarisei, ghicitoarea și doftoroaia. Familia. Casa cu pretenții princiare. Terasa, sarcofagele de răchită înnegrită. Cariatidele sărăcuțe. Sufrageria, masa uriașă. Estrada, divanul, tronul AMarisei, farmecul ei, fluidul. Primele date despre familie, venirea lor în oraș, dintr-o direcție necunoscută, frații și surorile. Masa de

seară, cu douăzeci şi patru de invitaţi din familie. Comentariile acestora şi ale servitorilor despre povestitor, subiectul lui Alex. Stridiile. Toaleta de oraş a AMarisei, înainte de plecare : botinele, pudra, parfumul. Două dintre surori, Despina şi Adela. Concluzie : rolul lui Alex în viaţa familiei.

Capitolul 3
pag. 28

Plecarea la cinematograf, trăsura, docarele, vizitiul Mustafiţă. Cinematograful, film cu Maciste, acadele. Exuberanţa AMarisei. Întoarcerea acasă, lămpile, odăiţa de la mansardă, patul, comoda, lavoarul. Marea, văzută pe fereastră, între realitate şi vis ; dîra lăsată de lună pe apă. Furtuna de peste noapte. Dimineaţa, o nouă privire asupra odăii, farmecul ei, culorile. Lupta valurilor cu digul. Un moment de răscruce pentru povestitor, între viaţă şi moarte. Primul cuvînt despre Prinţesă.

Capitolul 4
pag. 38

Portul, unul din stîlpii primordiali ai lumii. Mirosul colonialelor şi celelalte mirosuri din port, cauciucul, vopseaua automobilelor. Scafandrul. Sirenele vapoarelor. Cunoaşterea nu este posibilă fără primejdie.

Capitolul 5
pag. 48

A doua seară, Alex îl duce pe povestitor la casa cu fete de pe Strada Căruţei Stricate. Mirosul bordelului, ruşinea şi spaima. O apariţie : faţa neîntinată.

Capitolul 6
pag. 52

Dimineaţă stînjenitoare. Continuarea portului, silozurile, grîul de pe cîmp şi cel încărcat pe vapoare. „Arhimede"-vaporul şi Arhimede-cîinele. Panainte, fratele AMarisei ; deosebiri izbitoare între unul şi altul. Rozalia bucătăreasa ; Sofron scafandrul, fiul lui Panainte. Sfat cu echipajul pentru meniul zilei ; farsă neînţeleasă. Povestitorul coboară pe fundul mării, în costum de scafandru, experienţă unică pentru un copil de vîrsta lui şi pentru un om de orice vîrstă. Conflict cu autorităţile portului. Masa de seară, langustina. O nouă înfăţişare a lui Panainte, distinsă şi elegantă ; un cuvînt despre nevasta lui şi despre fiică, două vipere deghizate. Albumul cu fotografii şi catalogul familiei.

Capitolul 7
pag. 66

AMarisa renunţă să meargă la circ, marea ei desfătare, ca să asculte de la povestitor ce a descoperit pe fundul mării. Carena vaporului văzută pe dedesubt, cochiliile lipite de tablă, repulsia ; obiecte terestre pierdute sau aruncate în apă. Aterinele, labanii. Mormanul de încălţări omeneşti, văzute şi închipuite de povestitor. Condurul Cenuşăresei.

Capitolul 8
pag. 75

Camera lui Alex, caietul lui de lucru ; schiţe pentru o povestire : *Moartea Prinţesei*. Obsesia povestitorului pentru această făptură misterioasă şi dispărută. Apariţia Prinţesei pe dîra lunii, suprapusă şi confundată cu a fetei în rochie albă de pe Strada Căruţei Stricate. Materializarea ei pe plajă, salutul, apoi plecarea şi dispariţia în flăcări.

Capitolul 9
pag. 80

Povestea Prinţesei, reconstituită de povestitor după schiţele lui Alex. Portretul, asemănarea ei cu îngerii de pe tăbliile patului. Caracterul Prinţesei, cochetăria, imprudenţa. Cabana de sub munte. Zamfir şi Ileana. Provocările Pătimirile lui Alex după vizita în Strada Căruţei Stricate. gaz, incendiul, moartea tuturora.

Capitolul 10
pag. 90

Pătimirile lui Alex după vizita în Strada Căruţei Stricate. Bazinul de petrol din port, amintirea rafinăriilor incendiate şi trimitere în viitor, la sondele încă necunoscute povestitorului, ca şi atîtor alţi oameni. Benzina şterge ce murdăreşte păcura. Spaţiul povestitorului se măreşte, bazinul de cherestea, pădurea de fag, poezia ei în anotimpuri. Căutarea pădurii de brad, încă necunoscută. Întîmpinarea mamei povestitorului, drumul la gară cu trăsura AMarisei, primirea cu fanfară. Durerea de cap vindecată cu fluide. Viaţă tihnită şi răsfăţată.

Capitolul 11
pag. 98

Cumpărături pentru petrecerea pe mare. Băcănia domnului Sasu, grandoarea şi bogăţia, inepuizabilele produse ; digresiune, pornind de la sacii cu cafea ; salonul, mahalaua, cafeneaua. Hala de peşte, morunul uriaş, capul lui asemuit cu Alex. Brutării vestite. Depozitul de vinuri, fratele domnului Sasu ; catedrala subpămînteană. Ceva despre facerea, învechirea şi păstrarea vinului. Istorie : familia Sasu, ascensiunea, decăderea, dispariţia. Degustarea vinului, ceremonia bacantelor. Documentîndu-se, Alex se îmbată ; urmarea lamentabilă.

Capitolul 12

pag. 116

Magazinele orașului, prosperitatea, dezvoltarea pe verticală, ca la New York, vitrinele fanteziste, odaia de baie, spectacolul cu femeia scufundată în spumă și presupus goală, afluența publicului, scandalul, intervenția Ministerului de Interne. Magazinul de automobile, vitrina în mișcare, ieșirea în peisaj. Relația orașului cu portul, schimbul de mărfuri, relația grîu-automobile.

Capitolul 13

pag. 120

Serbarea AMarisei, vaporul „Arhimede", nouăzeci și cinci de suflete, o parte din membrii familiei ; imposibilitatea povestitorului să-i înregistreze în memorie. Vremea frumoasă, ieșirea din port ; în așteptarea răului de mare. Dorința de furtună, căutarea mării, încercarea de a o cunoaște în părțile ei invizibile. Familia AMarisei devine subiectul povestitorului. Personaje prinse la întîmplare. Întoarcere la venirea AMarisei pe vapor, cu Zoba, primul din frații gemeni, socotit capul familiei. Ceremonia primirii. Baldachinul de pe dunetă, pentru oaspeții de onoare. Toată lumea sărută mîna lui Zoba. Povestitorul constată că Zoba murise mai de mult, și stătea țeapăn cu mîna întinsă. Lăutarii, marșul marinei. Zefira, fetița infirmă, cu porumbelul pe umăr. Mortul e dus pe neobservate într-o cabină. Locul lui îl ocupă imediat fratele geamăn ; garoafa de la butonieră. Mulți îl iau drept primul Zoba, și chiar cei informați încep să uite întîmplarea. Marele pavoaz ; tortul AMarisei. Sala mașinii, Arhimede-cîinele. Mersul spre larg. Dansul tinerilor, jocul copiilor, balansul vaporului și balansul bețivilor. Isprava lui Sofron. Rozalia, bucătăreasa, sub o înfățișare nouă, seducătoare. Dispariția ei împreună cu Panainte.

Capitolul 14
pag. 137

Rozalia şi Panainte refugiaţi în cabina unde zace mort Zoba. După perdeaua care acoperă patul mortului se aprinde lumina. Vocea macabră. Rozalia fuge înspăimîntată cu pantofii în mînă. Întîlnirea cu al doilea Zoba, viul. Panainte înfruntă mortul, care zace mai departe fără să fi făcut vreo mişcare ; becul, deşurubat, s-a aprins singur din cauza balansului. Apropierea furtunii neprevăzute. Întoarcerea în grabă, presiunea mărită în caldarină, forţarea maşinii. Dezlănţuirea furtunii, ţipete, spaimă, lumea se refugiază în cală. AMarisa rămîne singură, uitată de ceilalţi pe dunetă. Puntea de comandă ; povestitorul vede ca la raze roentgen scheletul şi inima lui Zoba al doilea. Lupta cu valurile. Mecanicul îl aruncă pe Arhimede-cîinele afară din camera maşinii ; joaca povestitorului cu cîinele, pe furtună. Mizeria omenească din cală ; anonimizarea mulţimii. Alăptarea pruncului în scutece, mama îşi arată sînul uitînd de pudoare. Alex în mijlocul panicii. Părerea lui despre porumbelul Zefirei. Apel de salvare venite de la un vapor în primejdie. Intrarea în port. Reapariţia ciudată a AMarisei. Porumbelul mort. Plîngere împotriva bucătarului, care a omorît porumbelul exasperat de frica furtunii. Suferinţa Zefirei. Judecata AMarisei, plecarea ei rece şi enigmatică.

Capitolul 15
pag. 152

Înmormîntarea lui Zoba. Casa şi ceva din viaţa lui Zoba al doilea ; numeroasa progenitură. Calipso, fotografiile în mărime naturală. Masa meschină. Calipso văzută prin ochiul povestitorului.
Plecarea spre sud, seara, pe mare. Calipso cade în apă, Zoba alege între salvarea ei şi a geamantanului cu bani.

Capitolul 16
pag. 160

Vizită la Iani Talabă. Arca lui Noe. Explicaţia numelor diferite ale fraţilor. Cornul de vînătoare, maimuţa, Siţa, anunţă sosirea vizitatorilor. Elefanţii, moartea lor la bombardamente, cămila, focile, ursul alb, delfinul. Prietenia lui Iani Talabă cu animalele. Casa, interior de mănăstire. Copiii, baia de sîmbătă seara. Beatrix, stăpîna casei, portretul ei şi al lui Iani Talabă. Regimul vegetarian al gazdelor şi al animalelor. Excluderea carnivorelor. Adaptarea focilor, ursului alb, delfinului la regim de legume. Iedul şi prietenia lui cu papagalul de Colorado. Şoricarul, Saint Bernardul, cocostîrcul ; restul cîinilor. Iani Talabă se lipseşte de pisici, fiind imposibil să le dezveţe de carne. Copiii mănîncă mezeluri pe furiş ; făţărnicia. Fata mai mare, domnişoara, mănîncă şuncă de Praga. Amintiri despre un vegetarian hrănit cu fleici în sînge şi chiftele. Beatrix rămîne singură serile.

Capitolul 17
pag. 176

Irmingarde, portret. Costumele de baie în epocă. Plaja despărţită în două, atentat la bunele moravuri. Irmingarde, caracter de walkirie. Casa ei, veveriţele, porumbeii, mamă secretă, nepoţii şi strănepoţii, crescuţi de ea cu o dragoste disimulată. Despre palate, Maria Tereza, nesăţioasa. De la casele oamenilor, la casa Irmingardei, căreia rudele îi spun Emma. Cîntecul pentru Eliza. Prînz la Irmingarde, masa, mîncarea. Completarea portretului : braţul, mîna, zîmbetul, glasul. Seară de muzică în parc, cu Alex şi Zefira. Liedurile Emmei. Douăzeci şi doi de auditori, din şaizeci de mii de locuitori ai oraşului. Povestitorul simte muzica prin emoţia Zefirei. Despre cîntăreţe. Artificiile, amplificarea

de astăzi. Şcoala Emmei la Londra, şapte ani de studii. Recitalul în faţa publicului exigent al oraşului. Tracul Emmei, seara catastrofală. Enunţul sfîrşitului : Emma se mărită într-un tîrziu şi se omoară.

Capitolul 18

pag. 191

Revenire la casa lui Zoba, cu fotografiile fostei neveste. Prînz la Panainte. Pompilia, bolnavă de invidie. Foc la tapiţerul de alături. Satisfacţia Pompiliei, fără motive. Pisicuţa, (Cuţa), ochi albaştri, timiditatea, roşeaţa obrazului ; povestitorul îi pică în mreje. Portretul fizic al Pompiliei, carnivora nesătulă. Sofron, fiul venit cu întîrziere n-o cruţă pe Pompilia : la tapiţer au ars numai cîteva saltele ; groaznica dezamăgire. Farsa lui Panainte, moartea inventată a doamnei Lambru. Pompilia jubilează. Cine este doamna Lambru ? O femeie excentrică, frumoasă, provocătoare, bogată. Pompilia o denunţă zadarnic ca spioană. Farsa AMarisei înaintea celei a lui Panainte ; ea îi destăinuie Pompiliei viitorul strălucit al doamnei Lombru. Pompilia se îmbolnăveşte de icter. Sfîrşitul farselor, proiectat în viitor ; Pompilia se întîlneşte cu doamna Lambru, vie şi prosperă. Spasmul cerebral, paralizia. În prezent : Povestitorul este tot mai prins de Pisicuţa ; părerea lui Alex în această privinţă ; aspiraţia lui faustiană. Casa lui Panainte privită de afară. Odaia Pisicuţei, privită dinăuntru ; un paţio pitic, o bancă de marmoră, o carte de versuri. Seară de lieduri, în parc ; atingerea corporală a Zefirei i se transmite povestitorului ca fiind a Pisicuţei. O întrebare a lui Alex, în caietul de lucru : „Poate Zefira să fie o tentaţie ?“ Pisicuţa îl invită pe povestitor la plimbare. Pregătirile, înfrigurarea, temerile, banii de îngheţată. Apariţia lui Raul, seducătorul, tulburarea Pisicuţei şi dezmeticirea povestitorului. Ea izbuteşte din nou să-l orbească ; aşa cad peştii în plasă.

Capitolul 19
pag. 212

Anatol Radovici, sanatoriul, copii bolnavi, imobilizaţi pe terase. Cine îndură mai greu infirmitatea, bărbaţii sau femeile ? Masa familiei, după-amiezile sub nucul bătrîn, gramofonul ; „Pacific 231". Venirea delegaţiei, alegerea lui Anatol Radovici ca primar, prin consensul oraşului. Cum interpretează povestitorul, la vîrsta lui de atunci, uvertura la *Tannhäuser*.

Capitolul 20
pag. 220

Palatul Primarial, ocuparea lui simbolică de Anatol Radovici. Folosindu-se de lipsa acestuia, intendentul închiriază camere viligiaturiştilor cu situaţie bună. Într-o vară doamna Lambru închiriază tot Palatul, dă recepţii în văzul lumii, îi trimite invitaţie chiar lui Anatol Radovici. Santinelele de la intrarea Palatului, ca la Buckingham. Campania lui Jordie împotriva primarului ; reducerea lui la tăcere de o delegaţie cu bastoane ascunse sub pulpana paltonului. Primarul refuză onorurile şi paza obişnuită în jurul demnitarilor. El vinde legal *Cadillacul* primăriei, şi circulă numai cu trăsura AMarisei ; uniforma de ceremonie a lui Mustafiţă, vizitiul. Prosperitatea oraşului, surprinzătoare înflorire economică, renovarea faţadelor, curăţenia străzilor, îmbrăcămintea îngrijită a cetăţenilor, ateliere de reparat gratis tocurile scîlciate, serbări, muzică în parcuri, arbori decorativi şi pomi fructiferi pe stradă, un miliard de petunii. Redeschiderea Cazinoului ; faimosul regulament al lui Zoba, cartofor încercat într-o lungă viaţă. Măsuri ca nici un cetăţean al oraşului să nu se poată ruina. Măsuri pentru salvarea străinilor rămaşi în sapă de lemn ; şiragul de covrigi oferiţi de Primărie păgubaşilor, datorită unei triste experienţe a lui Zoba.

Capitolul 21
pag. 230

Desfiinţarea gardului de pe plajă şi a paravanelor de pînză de pe mare. Modernizarea costumului de baie, un stimulent pentru progresul spiritului. Enormul flux de viligiaturişti, înmulţirea trenurilor, dispariţia trenului mixt pentru sărăcime. Camera de închiriat. Extinderea oraşului de-a lungul mării ; hoteluri, vile, o nouă bogăţie. Ghicitoarele şi vrăjitoarele, farmecele. Campania „Universului" care publică în acelaşi timp reclamele incriminatelor : banul n-are miros, sau ce face dreapta nu ştie stînga. Atacurile împotriva AMarisei ; numai Jordie se abţine, de frica bastoanelor. Urzeala Episcopului împotriva Primarului, lovitura indirectă prin cumnata acestuia din urmă, AMarisa. În primejdie de a fi expulzată din oraş, AMarisa caută o mănăstire unde să se retragă ; nimeni neprimind-o proiectează să-şi construiască o mănăstire personală. Boala de picioare a Episcopului, arterită obliterantă, gangrena, necesitatea amputării urgente. Sfatul Soborului ; un Episcop fără picioare nu-şi poate exercita funcţia sacerdotală. Miraculoasa intervenţie a AMarisiei, vindecarea rapidă, răsplata meschină.

Capitolul 22
pag. 237

Familia Adelei, masa de joia. Arheologul Remus Gregorian, al şaselea soţ al Adelei şi tatăl Zefirei. Meritele ştiinţifice ale arheologului ; mormîntul lui Tutankhamon, semnalat de el, înainte de a-l dezgropa alţii. Boala misterioasă adusă din Egipt. Agonia. Inutila intervenţie a AMarisiei. Însoţitorul lui în Egipt, moare de aceeaşi boală misterioasă. Completarea portretului lui Remus Gregorian ; povestitorul îi prevede o moarte prematură, prin fatalitatea de a fi soţul Adelei, ai căror bărbaţi muriseră cu toţii tineri. Mor-

mintele lor, grupate, cele mai frumoase şi mai îngrijite din tot cimitirul. Al şaptelea bărbat moare şi el, dar după dispariţia Adelei. Acesta nu e o fiinţă malefică, mai degrabă e o nenorocoasă. Adelaida, fata ei mai mare, frumoasă, instruită, se mărită la douăzeci şi doi de ani, din disperare, fiindcă nimeni nu o cere de nevastă, şi nu găseşte alt bărbat decît pe Amiralul, de două ori şi jumătate mai vîrstnic. Sibila, sora mai mică, la douăzeci de ani e măritată a treia oară ; seria nu se termină. Aventurile ei. Şeful muzicii militare, marşul din *Aida*. Scurta căsnicie, întoarcerea acasă ; Remus Gregorian o reprimă cu biciul. Portretul Sibilei : cîrnă, buzată. Corect : cu nasul în vînt şi cu gura voluptoasă. Pensionul ţinut de Adela, unde nu sînt primite decît fete foarte frumoase. Invidia familiilor cu fete urîte. Pedagogia Adelei : mai bine să ai remuşcări decît regrete ; cu alte cuvinte, nu te abţine de la ceea ce îţi place. Idila lui Gabriel, fiul Adelei, cu o fată din pension ; amîndoi aplică principiul, fără întîrziere. Elev la Şcoala Navală, Gabriel îl duce pe povestitor să viziteze un bastiment de război britanic, aflat în vizită, cuirasatul HMS „Victory". Fascinaţia, beatitudinea povestitorului, telemetrul, timona, hamacele, cazanele, turbinele. S-a hotărît în cele două familii ca după ce Gabriel termină şcoala s-o ia de nevastă pe fata sedusă ; de Crăciun aceasta moare, la o operaţie de amigdalită. Durerea Pompiliei.

Capitolul 23

pag. 252

Suferinţele povestitorului, datorate Pisicuţei. Aşteptarea lui zadarnică în ploaie şi pe furtună. Fiindcă rezistă pînă la urmă, povestitorul se socoteşte că triumfă asupra Pisicuţei, tocmai fiindcă ea nu vine. Scrisoarea lui de dragoste, inutilă, ricoşată întîi în caietul lui Alex, apoi la Raul, seducătorul. Cînd îl reîntîlneşte, după ce îl căutase cu disperare prin tot oraşul, seducătorul nu pierde vre-

mea, o înghesuie la iuţeală pe banca unde povestitorul o aşteptase zadarnic ; urmările fiind nefericite, se poate spune că era răzbunarea soartei. Decăderea Pisicuţei, dusă pînă la cea mai josnică dintre umilinţe. Cu mintea rătăcită, ea iese în pielea goală pe balcon şi se arată mulţimii. După o noapte la casa de nebuni îşi revine, uită cu desăvîrşire trecutul, îşi regăseşte puritatea şi se mărită onest cu un inginer de mine.

Capitolul 24
pag. 263

Sofron o răzbună pe soră-sa. Barul de la intrarea în port, impertinenţa lui Iordan, prietenul lui Raul, care se laudă cum au batjocorit-o în grup pe Pisicuţa. Capturarea lui, torturarea în cala vaporului, legat cu un cîrlig în limbă, să nu mişte, să nu vorbească. Aducerea lui Raul, maltratarea şi batjocura. Sofron îl îmbracă în costumul de scafandru, apoi îi dă drumul în apă şi în timp ce companionii lui pompează aer, crezînd că este o glumă, Sofron, cu minţile pierdute de furie se scufundă, se încleştează de Raul, taie furtunul de aer şi mor împreună.

Capitolul 25
pag. 269

Un an mai tîrziu Pompilia dă nas în nas cu doamna Lambru, pe care o credea moartă prin farsa lui Panainte. Constatînd tinereţea, prosperitatea şi îndrăzneala rivalei (?), Pompilia face congestie cerebrală, rămîne paralizată şi cu minţile rătăcite, atît de bulimică încît e în stare să mănînce o găleată cu ciorbă la o singură masă şi să nu se sature. Cînd soarta se răzbună poate fi mai crudă decît oamenii !

Capitolul 26
pag. 271

Irmingarde, numită nepotrivit Emma, ocupă primele pagini ale capitolului. Evoluţia lui Alex. Notiţele lui privitoare la povestitor ; acesta şi le însuşeşte în cea mai mare parte şi multe din ele sînt reproduse în cartea de faţă. Interesul crescînd al lui Alex pentru Zefira care îi devine un fel de logodnică. Valsul, ca mod de exprimare al omului. Ritmurile vieţii noastre, ritmuri în doi timpi : marşul, respiraţia ; ritmul în trei timpi, somnul liniştit, valsul şi visul. Valsînd, Zefira învaţă să umble şi îşi uită cîrjele.

Capitolul 27
pag. 282

Schimbare de decor fundamentală şi obligatorie ; nevoia de a completa cronica, prin alt peisaj şi alţi oameni. Sosirea în casa domnului Neagoe, la invitaţia lui Trandafil, rudă prin alianţă ; o noapte de mers prin noroaie. Apariţia Mirei, îmbrăcată în soarele dimineţii. Trandafil încearcă să compună muzică matematică. Restul familiei : Rita, fata cea mai mică, mincinoasă simpatică, şi Tinca, îndrăgostită nebuneşte de Traian, fratele lui Trandafil ; acest al treilea fiu al domnului Alcibiade, în trecut teolog, îndrăgostit la fel de nebuneşte, renunţă de dragul Tincăi la gîndul să devină mitropolit, fără trepte intermediare şi la urmă Patriarhul ţării. Cît este de sărac povestitorul, într-o lume bogată.

Capitolul 28
pag. 295

„Scalda Satanei", locul unde Traian a socotit că se pot găsi noi pungi de păcură. În jur, sondele domnului Neagoe, cele mai vechi din ţară, sînt sleite şi se ruinează. Mina

proiectată și realizată de Traian, cu scopul de a capta în fundul ei toate sursele de păcură părăsite. Drumul cu Mira la mină ; povestitorul abia îndrăznește să o privească. În vacanța următoare, vara, povestitorul coboară în mină, de data aceasta cu Rita ; în liniștea acelor adîncimi unde păcura se adună picătură cu picătură, el deslușește prin pămînt, murmurul mării.

Capitolul 29
pag. 309

Pînă atunci : Simpatia Mirei pentru povestitor și explicația ei, tardivă. Drumul la „observator" ; stejarii de un secol și jumătate, îmbrățișarea abstractă. Datul cu sania pe iarbă, rostogolitul împreună cu Mira ; îngăduitorul domn Neagoe. Viața celorlalți : Tinca îl *așteaptă* tot timpul pe Traian, Trandafil studiază și compune muzică matematică, Rita, complicată și inexplicabilă, candoare amestecată cu diabolism. Ostilitatea ei față de povestitor. Noaptea de Înviere ; povestitorul se duce în drum să aprindă lumînarea Ibiei, care așteaptă să treacă oamenii de la biserică. Ibi, o nevastă tînără, o fetișcană, poate nu frumoasă dar plină de farmece, trebuia amintită mai devreme, dar povestitorul i-a păstrat locul și n-o să i-l ia nimeni. Ascensiunea cu Mira în turnul observatorului, încercare penibilă care îl umple pe povestitor de spaimă și umilință. Răsplata : descoperirea peisajului și a mării ascunse sub pămînt, cu sensuri negîndite de oameni.

Capitolul 30
pag. 318

Mira îi scrie povestitorului la școală ; tentații. Invitația în vacanța de vară ; povestitorul se duce, dar n-o mai găsește, e dispărută și nimeni nu spune o vorbă ; locul ei

îl ia Rita, deşi are un logodnic. Ibi, văzută de la fereastră. Bob, logodnicul, îi face povestitorului confidenţe indiscrete cu privire la disponibilitatea Ritei pentru dragoste, pe care el o reprimă cu o castitate grobiană. Din priviri, între povestitor şi Rita se naşte o complicitate neclară.

Capitolul 31
pag. 325

Poziţia Alexandrinei în casa domnului Neagoe, unde se află fiind mama lui Traian, ginerele. Un cuvînt despre Ştefania, mama fetelor, şi ea dispărută. Venirea stupefiantă a domnului Pretoreanu ; admiraţia lui indiscretă şi prea stăruitoare pentru Alexandrina. Automobilul Bentley, egal cu Rolls-Roice aşteaptă la poartă, cu Garibaldi în picioare, lîngă portieră. Pe strapontinele din spate se vede carabina. Apariţia Ibiei, o ispită mai mare decît automobilul. Plecarea pripită a musafirului nepoftit. La trei ani după război, domnul Pretoreanu, paralitic, se sfîrşeşte în căruciorul neuroelectronic adus din America, un prototip care costă cît automobilul Bentley şi funcţionează automat, cu impulsuri din creier. După plecarea domnului Pretoreanu, atmosferă destinsă, ca de sărbătoare ; drum la observator cu toată familia. Rita. Nunta furnicilor în Poiana Miresei. Ascensiunea în turn, ameţeala Ritei, făgăduiala ei indirectă dar neechivocă. Buchetul de nu-mă-uita, joc şăgalnic şi tandru. Venirea Ştefaniei, frumoasă şi elegantă, cu şareta poştaşului, hodorogită. Atitudinea ei teatrală, purtarea elegantă a Alexandrinei. Agresivitatea Ritei atrage şi mai mult admiraţia povestitorului.

Capitolul 32
pag. 339

Cartea lui Alex, *Viaţa în adîncime*, titlu greşit, fiindcă e vorba de adîncime la propriu, în fundul apei. El reproduce descrierea povestitorului, după experienţa de scafandru.

Reflecţii despre poeţii şi scriitorii de altădată. Dezamăgiri prilejuite de cartea lui Alex, tipărită în condiţiuni prea luxoase, cu cheltuiala AMarisiei. Fotografia lui cît toată pagina, „cap de expresie", cu un deget la tîmplă. Ce aduce nou scrierea lui, faţă de trăirea povestitorului ? Greşeala de a-şi căuta subiecte, în loc să aştepte ca ele să vină singure.

Capitolul 33
pag. 346

Frantisek, bărbatul Ibiei. Ibi stă la soare mai mult dezbrăcată. Povestitorul îl imită pe Gabriel în jocul cu oglinda. După încercări infructuoase, însoţite de pantomimă, Ibi încuviinţează şi într--o seară, cînd Frantisek lucrează în mină, leagă cîinele, semn că povestitorul poate să vină. Camera Ibiei, lampa făcută mică, farmecul nopţii cu lună.

Capitolul 34
pag. 352

Moartea Regelul Ferdinand. Ridicola costumaţie de doliu a lui Bob, ca şi cînd ar face parte din familie. Drumul la gară, cu maşina, ostilitatea neascunsă a Ritei faţă de logodnic. Despre pălăria tare şi despre portul pălăriei în general. Trenul mortuar, locomotiva îndoliată, vagoanele-salon, platforma cu catafalcul lîngă care stă de veghe noul Rege, de vîrsta cînd se merge la grădiniţă. Întoarcerea, sentimente ambigui faţă de Rita, teamă, tentaţie.

Capitolul 35
pag. 359

Viaţa în casa domnului Neagoe. Bazinul de înot. Portretul Ritei, ochii fascinanţi, plini de forţă diavolească, privirea

irezistibilă. Costumul de baie „Jantzen". Costumele Ritei. Ibi continuă să existe, dar în felul ei există și Rita. Înotul, jocul echivoc cu picioarele pe sub apă. Peisajul, marea și cîmpia. Cu Ibi în pădure, noaptea, o altă față a faptelor ; cu Ibi în vîrful observatorului, o altă senzație a dragostei ; marea ghicită în depărtare.

Capitolul 36
pag. 366

Irmingarde se omoară în noaptea nunții. Apariția ciudată a logodnicului, lord din tată în fiu, Sir Regginald, cu numele de familie Camberra, inexplicabil la un cetățean nobil al Marei Britanii. Aversiunea lui pentru muzică. Norocul de a o fi văzut pe Irmingarde cu peste două decenii în urmă, la recitalul ei de la Londra, unde nu putuse să scoată un sunet. Sir Regginald, socotind că îi era predestinată prin acele momente de mutenie, așteaptă douăzeci și trei de ani să-i moară nevasta și atunci vine s-o pețească. AMarisa, singura în drept să hotărască, e cîștigată, parfumul lui, o renumită și rară apă de colonie englezească o subjugă. Cu groaza în suflet Irmingarde se supune, acceptă nu doar să se mărite, ci și să nu mai cînte niciodată, condiție pusă de logodnic. În așteptarea nunții, Irmingarde încearcă o ultimă oară pianul, care însă nu mai scoate nici un sunet. Crezînd că și-a pierdut auzul, Irmingarde fuge pe malul mării, unde aude limpede valurile rostogolindu-se lin pe plajă.

Capitolul 37
pag. 375

Cîteva cuvinte în limba Ibiei, maghiara. Povestitorul izbutește să înțeleagă convorbirea ei cu Frantisek, venit pe neașteptate în puterea nopții. Printr-o stratagemă diabo-

lică, născută din disperare, Ibi izbutește să-l îndepărteze și întîmplarea rămîne fără urmări. Frantisek a plecat de la mină fiindcă presimte că va fi o nenorocire, o năvală de ape, le aude murmurul, apropiindu-se. Același murmur l-a auzit și povestitorul, credința lui rămîne că erau valurile mării, răzbind din depărtare. Prevenit, domnul Neagoe îi cere explicații lui Traian ; urmează o discuție cu vorbe aspre. Alexandrina pleacă jicnită. La fel se socotește dator să facă povestitorul, însă Rita îl oprește, autoritară și promițătoare.

Capitolul 38
pag. 379

Tentativa mîrșavă a lui Bob de a intra noaptea în camera Ibiei ; cîinele, nelegat îl încolțește și abia scapă din colții lui, hărtănit, cu hainele ferfeniță. Leșinat pe covorul din sufragerie, Bob își revine cînd domnul Neagoe coboară scările, cu pușca în mînă, să împuște cîinele ; el mai are duh să spună că-i vina lui, nu a cîinelui. Față de această purtare cavalerească, povestitorul își schimbă sentimentele față de Bob, îi recunoaște o anumită noblețe.

Capitolul 39
pag. 381

Pentru Irmingarde, parfumul seducător al logodnicului este oribil, un amestec de dezinfectante puternice, creolină, formol, acid fenic. Nunta. Irmingarde vine la Episcopie cu o mantilă albă, dar cînd o scoate, rămîne în rochie neagră de doliu. Stupefacția episcopului, a soborului și a publicului. Așa slujba nu se poate face, dar neînduplecata AMarisa salvează situația, punînd peste rochia de doliu a miresei, mantila albă. Ea nu poate să salveze totul, drama rămîne să se producă.

Capitolul 40

pag. 385

Venirea mirelul în casa miresei, cu valiza în mînă, oribilă imagine. Mirele intră în dormitor, apoi se duce la baie de unde iese într-o pijama ca de purpură. Mirosul lui a devenit terorizant, parcă şi-ar fi turnat pe el o sticlă întreagă de dezinfectante. Irmingarde nu poate să suporte. Fuga, rostogolirea pe faleză, goana pe plajă, înecul. Valurile o aruncă pe dig, sfîşiată, în locul unde odată ar fi trebuit să se înece povestitorul. Înmormîntarea. Zefira la picioarele catafalcului. Monumentul funerar, comandat de AMarisa celui mai renumit sculptor al vremii. (Poate din remuşcare ?) Un catafalc de marmoră neagră, şi la picioarele catafalcului un înger de marmoră albă. Îngerul nu putea să fie decît Zefira, deşi sculptorul n-o văzuse niciodată. Pe soclu scria numai numele, „IRMINGARDE". Binecuvîntată idee !

Capitolul 41

pag. 389

Prima frunză îngălbenită de toamnă. Întrecere de durată la înot cu Rita ; cine cîştigă îşi poate exprima orice dorinţă. Îndîrjirea ei dusă pînă la inconştienţă. Pierderea cunoştinţei, povestitorul o salvează presîndu-i ritmic pieptul în pieptul său, ca să-i redea respiraţia. „Nu-i nevoie să-mi ceri nimic ; ştiu ce vrei de la mine !"

Capitolul 42

pag. 395

Atmosferă încordată în casă. Domnul Neagoe îl întreabă pe povestitor ce s-a întîmplat la bazin. De întrecere ştiu şi Bob şi Tinca, fără să-şi închipuie însă că Rita era să se înece. Povestitorul se simte vinovat, de aceea tace cu ochii

pe fața de masă ; să spună adevărul ar trăda-o pe Rita. Domnul Neagoe nu mai insistă, vorbește cu Traian politică, despre posibila întoarcere a Prințului Carol. Povestitorul s-a apucat să răsfoiască revista ilustrată franțuzească, de unde a pornit discuția, fiindcă descrie viața prințului în exil, cu fotografii colorate. Pe povestitor nu-l interesează acestea, ci reclamele de automobile și motociclete. Noaptea Rita, care a stat toată seara retrasă, vine în camera povestitorului, se întinde în pat și își scoate cămașa de noapte. Lupta povestitorului cu ispita. Sună alarma la mină. (Rita își va respecta cuvîntul cu întîrziere, abia în timpul războiului, dar, cu toată întîrzierea, întîmplarea va rămîne o amintire neștearsă. Un an mai tîrziu are să moară la bombardamente.)

Capitolul 43

pag. 403

În fundul minei răzbește apa din mare, cum presimțise povestitorul. Nimeni nu poate să-i împărtășească părerea. Frantisek își închipuie cu totul altceva, de natură satanică, iar domnul Neagoe e convins că sînt ape freatice. Dar există dovezi materiale că este apă din mare, ceea ce se vede la analiză. Un an mai tîrziu povestitorul descoperă pe malul lacului crabi, derutați de peisaj, cu totul diferit de al mării, ; apoi zargani, înotînd în apa albastră, mirați de limitarea spațiului. Povestitorul are și argumente sentimentale, anume de a se îngădui scriitorului să creeze geografii și istorii noi, după cum simte nevoia.

Capitolul 44

pag. 408

Bob îl provoacă pe povestitor la duel, pe motive ridicole, ca să nu-și dezvăluie gelozia, fiindcă în noaptea cînd s-a dat alarma la mină a văzut-o pe Rita ieșind din camera

acestuia, în cămașă de noapte. Ibi pe drumul spre mina primejduită, mergînd cu lampa deasupra capului. Povestitorul o urmează, întristat că de aici înainte urmează sfîrșitul, Frantisek nemaiavînd de ce să rămînă prin locurile acestea. Apa dă peste gura minei și crește încet pe malurile din jur, pînă ce ajunge la cota zero de pe hartă, nivelul mării, ca să se mai adauge un argument la părerea povestitorului. Ceva despre dueluri, de la Pușkin pînă la Clemenceau, marele om politic al Franței. Evoluția duelului, la început pe viață și moarte, mai tîrziu pînă la prima picătură de sînge, cînd se socotește că onoarea este spălată. Noaptea povestitorul nu doarme, de emoția viitoarei lupte cu sabia și îl simte pe Bob, rivalul lui, intrînd în camera Ritei. Chinul geloziei se stinge cînd îi aude cum se luptă unul cu altul și ea îl dă afară pe ușă. Duelul de a doua zi, doctorul, săbiile trecute prin flacără. De la primele lovituri, domnul Neagoe, arbitrul înfruntării oprește lupta ; Bob are cămașa pătată de sînge, deși povestitorul nu l-a atins cu sabia. Sînt zgîrieturi și mușcături făcute de Rita în lupta lor de peste noapte.

Capitolul 45

pag. 417

Ciinele poștașului dă spectacol. Vizita lui Traian la peștera lui Odor ; gînduri funebre. Viața lui Odor în pustietate, urmarea pustietății din vremea cînd trăia printre oameni. Reculegerea lui Traian peste noapte, hotărîrea de a se retrage la mănăstire, cu Tinca. Mănăstirea construită de domnul Neagoe. Viața neprihănită a Tincăi și a lui Traian, uniunea în spirit. Rugăciunea din pădure la lună plină. Traian devine conducătorul spiritual al discipolilor. Mănăstirea distrusă la bombardamentele din 1944 ; călugărițele se mărită cu aviatorii americani salvați cu parașuta. Retragerea Tincăi. Moartea Arhanghelului, răzmerița discipolilor. Moartea lui Traian cu crucea și spada în mînă. Ascunsă cine știe unde, Tinca așteaptă să-l reîntîlnească în ceruri.

Capitolul 46
pag. 431

Primii bani ai povestitorului ; planuri de boierie, semne de avariţie, îndepărtate repede. Cum trăieşte mama povestitorului, la nişte neamuri zgîrcite ; cum moare stăpînul casei, în modul cel mai ignobil. Întoarcerea povestitorului prin vechile locuri, la Scalda Satanei inundată cu apă de mare. Amintirile, casei Ibiei, bazinul de înot în ruină. Turnul de observaţie, lacul văzut de la înălţime, coordonatele mării. Pustietatea ; imaginea Ritei.

Capitolul 47
pag. 440

Întîlnirea cu Bob. Rolul lui la palatul Regal, amantele Regelui. Colecţia de lacrimi feminine. Domnul Neagoe se retrage în Spania.

Capitolul 48
pag. 446

Plecarea povestitorului la mare, cu vagonul de dormit, în contrast cu trenul mixt de la prima lui călătorie. Întîlnirea în tren cu un Alex ; simetrii, caietul legat în marochin roşu, un roman în lucru. Drumul la plajă. Casa lui Panainte ; amintiri despre Pisicuţa. Sanatoriul se măreşte, alt semn de prosperitate. Ferma lui Iani Talabă. Domnişoara ; invitaţia pentru a doua zi dimineaţa la jocul căprioarelor. Vizită la AMarisa, în timpul mesei de seară. Nimeni nu-l vede pe povestitor, nu-l recunoaşte, ca şi cînd el n-ar fi decît o umbră, ceea ce poate chiar este. Seara, la o fereastră ; dîra lunei pe mare. Fata în rochie albă este acum Ibi, cu lampa în mînă. Jocul căprioarelor.

Capitolul 49
pag. 457

Vizită la casa Zefirei şi a lui Alex, care fusese a Irmingardei. Nici ei nu îl recunosc pe povestitor ; poate doar Zefira, într-o clipă, însă se fereşte să arate. Glasul Emmei

pe o placă de gramofon, mizerabilă ; glasul minunat din amintirea supraviețuitorilor. Portret nou al lui Alex, început de obezitate, început de optuzitate. Doamna Lambru, trăsura, plimbarea pe Esplanadă, vizită la Cazinou înconjurată de curtezani feluriți, nutrind cu toții aceleași speranțe. Vizită la vaporul „Arhimede". După abia doi ani nimeni nu-l mai recunoaște pe povestitor, în afară de cîine, dovadă că povestitorul nu-i doar o umbră cum uneori crede el însuși. Ceva despre marina de război, fiindcă războiul se apropie. Distrugătorul distrus de furtună. Aventura Prințului Mihai, Voievod de Alba Iulia. Submarinul și Nava Bază ; alte semne de prosperitate. Întîlnirea povestitorului cu Zoba, care îl recunoaște, în schimb, pare că i-a uitat pe ceilalți. Prînzul la el acasă, aceeași mîncare de altădată. Calipso reprodusă în ceară colorată, ca o ființă vie. Noaptea Zoba doarme cu ea în brațe, așa și moare. Descoperirea întîrziată, după ce el putrezește, rămînînd numai scheletul, în vreme ce Calipso e neschimbată.

Capitolul 50

pag. 468

Prima fază a războiului ; retragerea polonezilor, compasiunea AMarisei pentru ei, muzică de Chopin, jalea. Invazia nemților, armată de instrucție. Dispariția alimentelor, amintiri despre băcănia domnului Sasu, acum golită. Metamorfozarea doamnei Lambru, care devine contesa Edith von Neubacker. Generalul Otto von Klobst, comandantul trupelor germane. Conflictul lui cu Anatol Radovici ; spațiul vital. Ministrul de interne, venit grabnic cu un discipol în sutană, cer demisia primarului. Refuzul, urmat de amenințări violente. Legiunea de discipoli în fața Primăriei. Reacția publicului, în frunte cu Caton Mureșeanu. Anatol Radovici, sfidînd primejdia, pleacă netulburat la sanatoriu.

Capitolul 51
pag. 476

Răzbunările, prigoana. Un camion se urcă pe trotuar și îl omoară pe Caton Mureșeanu. Noul președinte al Tribunalului, simpatizant al discipolilor, deschide o anchetă împotriva primarului. Acuzații ridicole aduse de doamna Lambru, pe care o dezaprobă pînă și șeful ei, generalul von Klobst, spunîndu-i pe românește : „Ești o vacă !" Incendierea fermei lui Iani Talabă, nimicirea animalelor. Cargobotul „Familia Sasu", care aduce coloniale din Grecia e torpilat în Marea Egee ; lipsurile din băcănii nu mai pot fi înlocuite. Intenția de a se dezhuma foștii bărbați ai Adelei, sub bănuiala că au fost omorîți cu otravă. Dispariția Adelei și a Despinei, bănuită la rîndul ei că ar fi procurat otrava. Al șaptelea bărbat devine discipol și mai tîrziu moare pe front, într-un regiment de pedeapsă. Mormîntul lui fiind necunoscut, rămîn numai mormintele primilor șase. „Arhimede" este angajat să transporte benzină în Mediterană.

Capitolul 52
pag. 481

Pregătirile AMarisei pentru expatriere. Curajul lui Anatol Radovici ; el refuză să plece părăsindu-și bolnavii și Primăria. Decăderea Amiralului, Adelaida se leapădă de el ca de o zdreanță. Despărțirea lui Panainte de Rozalia. Plecarea vaporului pe întuneric. Îmbarcarea refugiaților pe plaja de la sanatoriu, șaizeci de suflete din familia AMarisei. Viscolul, primejdiile, cala înghețată, cu emanații de benzină, viață mizerabilă. Despărțirea AMarisei de Mustafiță, cel mai credincios slujitor al familiei.

Capitolul 53
pag. 488

Doamna Lambru în casa AMarisiei. Transformările, luxul recepțiile și balurile. Răscoala discipolilor. Cu toată pa: armatei, opt dintre ei, intitulați Octombirii izbutesc :

intre în Primărie. Cel dintre ei numit Hanibal îl asasinează pe Anatol Radovici și capul lui i-l aduce generalului von Klobst, aflat în vizită la doamna Lambru. Generalul leșină, de fapt e lovit de un infarct miocardic. Doamna Lambru îi ia revolverul și trage în Hanibal, dar neochind bine îl împușcă nu în piept ci în boașe. Condamnarea și executarea urgentă a octombriștilor.

Capitolul 54
pag. 491

Navigația lui „Arhimede" pe lîngă coastă. Declinul lui Panainte, despărțirea de Rozalia îl năruie. S-ar întoarce s-o caute, dacă n-ar avea pe bord familia AMarisei. Prezența ei transformă cala mizerabilă parcă într-o sală de recepție ; salteaua pe care stă, peste butoaiele de benzină. pare tapițeria unui tron de aur. Așa, amintirile din zilele fericite reînvie.

Capitolul 55
pag. 496

Serbările Marinei în anii de prosperitate. Digul verde, rada mărită. Flota de război în rada exterioară. Salvele de artilerie. Amiralul, primarul, șalupa de onoare, marele pavoaz ridicat pe toate vasele din port, și chiar pe străzile orașului, ba pînă și în interiorul caselor. Rozalia își coase o rochie din mici pavilioane ale codului, cît o marcă poștală ; efectul ei fantastic. Să fie oare în îmbinarea lor un mesaj codificat ? Ideea îl încîntă pe Alex, îi cere povestitorului să i-o cedeze. „Arhimede" la loc de cinste, în radă. Omagiul adus AMarisei de Primar și de Amiral, în uniformă de mare ceremonie. Tribuna de onoare, guvernul, oaspeții de mîna întîi. Estrada plutitoare și celelalte tribune, pentru oaspeți de mîna a doua. Corpul consular, doamna Lambru. Binoclurile dăruite oaspeților de pe „Arhimede", luxul AMarisei. Tribuna milionarilor. Deși

vechi de peste două decenii, „Arhimede“ este vaporul cel mai frumos pavoazat, împodobit cu covoare întinse pe punte. Podoaba cea mai frapantă rămîne rochia Rozaliei...

Capitolul 56
pag. 511

Încărcat cu butoaie de benzină „Arhimede“ sosește în fața Bosforului. Escorta nemțească, un distrugător vechi și două torpiloare. Trimisul nemților, aparatul de radioemisie și recepție. Presupuneri cu privire la destinația benzinei de pe numeroasele vapoare care s-au adunat la Bosfor și constituie convoiul. În suferința lor, oamenii din cală continuă să-și aducă aminte zilele frumoase, Serbările Marinei. Întrecerile de bărci, momente spectaculoase, momente comice. Trofeie greu accesibile, păsări și animale domestice legate pe școndri alunecoși, deasupra apei. Un călugăr le cîștigă pe toate, dar e dator ca două treimi să le dea mănăstirei. Saltul cu motocicleta în mare, exhibiție meschină, nereușită. Amiralul aruncă monede metalice în apă, scufundătorii le vînează. Hidroavioanele cu acrobatele evoluînd pe aripi în timpul zborului. Apariția lui Neptun din înaltul cerului. Aqua-planul, suita de tritoni și nimfe.

Capitolul 57
pag. 528

În Marmara „Arhimede“ rămîne în urmă. Înjurăturile neamțului, însoțitorul, se aud pînă în cală. AMarisa se gîndește la măsuri de ripostă, poate Panainte nu mai este în viață. Amiralul se declară neputincios să ia comanda vaporului la o nevoie ; o va lua AMarisa ! Autoritatea ei asupra celor din cală. Panainte, cu un marinar aduc o marmită cu mîncare, probabil mizerabilă. Amintiri despre meniurile imaginare de altădată. „Ce-i acolo ?“ întreabă

Amiralul, arătînd marmita. „Fazan cu fasole !". Convorbirea lui Panainte cu AMarisa despre viitorul călătoriei. Încercarea inutilă a neamțului de a mări viteza vaporului. Escorta îl abandonează, nu poate să aștepte. Convoiul este atacat și scufundat la ieșirea din Dardanele. Fiindcă detunăturile se aud în toate ungherele, călătorii nefericiți de astăzi își amintesc spectaculoasa canonadă de la Serbările Marinei ; trăgeau vapoarele din larg și bateriile de coastă, într-o scenă de groază, chiar dacă știai că e simulată. Se afla și Pisicuța acolo, dar povestitorul o ignora cu dispreț, aflîndu-se într-una din zilele sale de luciditate ; la data aceea Pisicuța nu-l văzuse decît o dată pe Raul, dar nu făcea altceva decît să-l caute, înnebunită. Zefira i se părea povestitorului mai gingașă ca niciodată ; Alex nota tot timpul cîte ceva în caietul lui de lucru, cu ochii închiși, un alt fel de a percepe realitatea. Acum canonada era adevărată și „Arhimede" scăpase numai fiindcă rămăsese mult în urmă. Navigația furișă printre insule. Pe neamț, adormit cu dresuri făcute de AMarisa, secundul îl duce la malul turcesc, cu barca, dar nici el nu se mai întoarce. Plinul de cărbuni, ieșirea în Mediterană, depășirea ultimului punct periculos, insula Creta. Răsăritul soarelui, în flăcări, pare o altă bătălie navală și amintește răsăritul lunii, ultima scenă de la Serbările Marinei, cînd au apărut sirenele. Cîntarea lor, balada lui Ulise, lamentul delfinului rănit, cearta cu pescărușii. Pățania Pompiliei la debarcare. Ca de obicei, toată lumea sărută mîna lui Zoba, în timp ce povestitorul îi vede scheletul sub haine. Din nou un cuvînt, și cel mai convins, despre rochia Rozaliei.

Capitolul 58

pag. 543

Ultima dimineață a lui Panainte la cîrma vaporului, după zile de navigație istovitoare ; el nu mai vede altceva decît că s-a făcut ziuă și nu mai înțelege nimic decît că nu va putea să trăiască fără Rozalia. Lumea înțepenită în cală

iese în sfîrşit la lumină. Sub razele soarelui, încă roşii, o mină luceşte în prova vaporului, părînd un rubin gigantic, punctat cu safire şi briliante. Arhimede-cîinele, orb şi surd începe să urle jalnic ; crezînd că moare, Panainte se apleacă să-l ia în braţe. Ultimul cuvînt este al AMarisei. „Priviţi ce splendoare !“ exclamă ea, extaziată, arătînd coroana de rubine, safire şi diamante.

LECTOR : DANIELA CRĂSNARU
TEHNOREDACTOR : ELENA PREDA

APĂRUT 1984. BUN DE TIPAR 30.07.1984.
COLI TIPAR 36.

Comanda nr. 40 281
Combinatul poligrafic „Casa Scînteii"
Piața Scînteii nr. 1, București,
Republica Socialistă România

Lei 23,50

Al treilea volum din ciclul Sfîrșit de mileniu, **după** Casa domnului Alcibiade **și** Retragerea fără torțe **se intitulează** Ieșirea la mare, **ceea ce cuprinde două înțelesuri, întîi acela al comunicării omului cu lumea de peste ape, schimbul de idei și de produse — și un înțeles simbolic, privitor la sensul pe care autorul îl dă acestui uriaș și preponderent element al naturii, de unde se trage, pare-se, însăși viața noastră.**

RADU TUDORAN

Editura Eminescu